Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ
KÜLTÜR VE SANAT YAŞAMINDA ANKARA İMGESİ

Suna AYDIN ALTAY

Doktora Tezi

Ankara, 2021

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ

KÜLTÜR VE SANAT YAŞAMINDA ANKARA İMGESİ

Suna AYDIN ALTAY

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2021

Yoluma ışık tutan sevgili annem ve babam Serpil Aydın ve Mustafa Aydın'a…

TEŞEKKÜR

Sanat Tarihi okuma serüvenim, 17 yıl önce bir sabah telefon edip "Neden sanat tarihi okumuyorsun?" diyen yol arkadaşım, ablam, dostum Elif'le başladı.

Lisans ve yüksek lisans eğimimin ardından çalışmalarımı Ankara üzerinde yoğunlaştırma isteğimin iki nedeni var. İlki, başka bir şehirde doğmama rağmen yirmi sekiz yıldır bir Ankaralı olmam… Ankara'ya ve Cumhuriyet dönemine dair ilgim, merak ettiğim soruları yanıtlayabilme isteğim. Diğer neden ise sevgili hocam, tez danışmanım Doç. Dr. Zeynep Yasa Yaman'ın beni yönlendirmesidir. Hocamın değerli fikirleri ile yaşadığım kenti ve ona ait tanımlamaları bulma isteğim bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Cumhuriyet Döneminin Ankara'sını, kültür ve sanat anlayışını anlamak ve anlatabilmek için yaptığım kurum ve arşiv ziyaretleri araştırmamın temelini oluşturmaktadır. Araştırmanın bir bölümü Pandemi sürecine rast geldiyse de birçok kurum çalışanı süreci hızlandırarak ellerinden geleni yaptılar. Bana zaman ayırarak gösterdikleri hoşgörülü yaklaşımları, güler yüzleri, sabırları, içten yardımları ve bilgi paylaşmalarından dolayı Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü Belgelik Şubesi Müdürü Sayın Seval Uzgören ve Filiz Aslan başta olmak üzere tüm kurum çalışanlarına, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörü Sayın Hülya Tunçay'a, Şükriye Aydemir ve Ahmet Çiğdem'e, TRT Ankara Radyosu'ndan Ali Gülez'e, TRT Genel Müdürlüğü Arşiv Daire Başkanlığı Pazarlama ve Satış Müdürlüğü çalışanları Sevinç Bayrak ve Berk Özdem'e, TRT Genel Müdürlüğü Genel Sekreterlik çalışanlarından Uğur Ercıyas'a, VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi görevlileri Duygu Kevser Ülger'e pek çok teşekkür ederim.

Bu zor ve bir o kadar da keyifli yolculuğa çıkmamı sağlayan, her konuda kendisini örnek aldığım, yol gösteren, sorularımı sıkılmadan, sabırla ve sevgiyle yanıtlayan, bana olan güveneni ve inancını her zaman dile getiren sevgili hocam Doç. Dr. Zeynep Yasa Yaman'a sonsuz desteği, kattığı tüm değerler/güzellikler ve en önemlisi de her zaman yanımda olduğunu, ailemden biri gibi olduğunu hissettirdiği için ne kadar teşekkür etsem azdır.

Eğitim sürecim boyunca beni yüreklendiren, bilimsel disiplin anlayışlarıyla ve duruşlarıyla daima örnek aldığım, tez izleme komitemde de önerileri ve katkılarıyla araştırmalarıma destek olan sevgili hocalarım Prof. Dr. Filiz Yenişehirlioğlu ve Prof. Dr. Serpil Bağcı'ya gösterdikleri sevgi ve değerli katkıları için minnettarım.

Doktora Tez Savunma jürimde yer alan kıymetli hocalarım Doç. Dr. Murat Kocaaslan ve Dr. Öğr. Üyesi Ebru Nalan Sülün eleştirileri ve önerileriyle çalışmama katkı sağladılar. Değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ünal Araç'ın görüşleri çalışmamın sonlanmasında önemli rol oynadı. Kendilerine en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yaklaşık altı yıllık çalışma dönemimde beni yalnız bırakmayan, sevgileriyle ve manevi destekleriyle moralimi, çalışma motivasyonumu yükselten dostlarım Pelin Gürol Öngören, Şaha Aslan, Zaliha İnci Karabacak, Zelal Öztoprak, bu süreci katkılarıyla daha verimli, daha keyifli hale getiren yol arkadaşlarım Özge Gençel, Derya Aydın ve Esra Özkan ile bölüm başkanım ve arkadaşım Ahmet Fatih Karakaya olmasaydı tezimi sonlandırmam bu kadar kolay olmaz ve süreç bu kadar huzurlu geçmezdi.

Ailemin sevgisi, ilgisi, anlayışı, sabrı, desteği hep güç kaynağım oldu. Enerjisiyle beni daima ayakta tutan, 43 yıldır güzellikleri ve zorlukları birlikte paylaştığımız, göğüslediğimiz ablam Elif Aydın Işıkoğlu'na çok şey borçluyum. Beni, sıcacık kalbiyle dünyanın en şanslı teyzesi yapan biricik yeğenim/kızım Nazlı ve en zor zamanlarımda hep yanımda olan dostum, abim, eniştem Emrah Barış Işıkoğlu, hayatımda oldukları için gerçekten çok şanslıyım.

2016 yılında üç ay arayla kaybettiğim, annem Serpil Aydın ve babam Mustafa Aydın bana daima ayakta durmayı, ideallerimden asla vazgeçmemem gerektiğini, ne olursa olsun her şeyi sevgiyle çözebileceğimi öğrettiler, bu hayatta yaratılmış her canlıyı sevmeyi de. Çalışmamı onlara ithaf ediyor, kendilerini özlem ve saygıyla anıyorum. Benim için ideal ebeveyn "imge"sinin en değerli annesi ve babası oldular. Hep gönlümde olacaklar, anılarımda, hafızamda... Biliyorum ki, benim mutluluğum, sağlığım ve başarılarım en güzel hediyedir onlar için.

Her koşulda, daima yanımda olan sevgili eşim Refik, varlıklarıyla dünyayı daha güzel ve anlamlı kılan, beni ben yapan canlarım Alperen ve Deniz Kuzey, iyi ki varlar ve oğullarımlar. Sevgi dolu bir aile olmayı hep birlikte başardık, çalışmalarımı, tezimi başarıyla tamamlamamda onlara da pek çok şey borçluyum.

Sizleri çok seviyorum, tüm kalbimle teşekkür ediyorum.

Suna Aydın Altay
Ocak-Şubat 2021

ÖZET

AYDIN-ALTAY, Suna. *Erken Cumhuriyet Dönemi Kültür ve Sanat Yaşamında Ankara İmgesi*, Doktora Tezi, Ankara, 2021.

Türkiye Cumhuriyeti'nin bir aydınlanma projesi olarak gerçekleştirilen reformların kapsamı büyük ölçüde kültürel alanda gerçekleştirilmiştir (Yavuz, 1998, 116). Cumhuriyet'in ilanından kısa süre önce, 13 Ekim 1923'te başkent ilan edilen Ankara, Cumhuriyet modernleşmesinin düşünsel ve yönetsel mekânı olmuş, Anadolu üzerinden Türkiye'nin düşünsel temelini üstlenmiştir. Cumhuriyet'in gelecekçi/fütürist ideolojisi, projelendirildiği yeni ülke idealleri ve makine çağının yaşama biçimi Ankara'da konumlanmıştır (Yasa-Yaman, 2009, 211).

Cumhuriyet dönemi modernleşme hareketleri, yeni devlet ideolojisine uygun, yeni kültür ve politika temelinde, milli bir devletin inşa edilme çabasında gelişen bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (İnalcık, 2004, 101). Bu amaçla Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde başkent Ankara hayatın her alanına dair pek çok konuda reformun laboratuvarına dönüştürülmüştür.

"Erken Cumhuriyet Dönemi Kültür ve Sanat Yaşamında Ankara İmgesi" konulu doktora tezinde amaç, Cumhuriyet'in ilanıyla İstanbul'dan Ankara'ya taşınan yeni başkentte 1923-1950 yılları arasında devletin yürüttüğü kültür ve sanat politikalarının şehir planlaması, eğitim, görsel sanatlar, sergiler, konser, tiyatro, opera vb, sahne sanatları, radyo ve iletişim, müzeler, vd. kurumlarıyla gündelik yaşamda nasıl bir Ankara imgesi/algısı yaratıldığını topluca araştırmak ve tartışmaktır. Çalışma kapsamında, Türk Modernleşmesi olarak adlandırılan bu süreçte yaşanan değişimler ve dönüşümler devlet-yerli halk-seçkin kesim ilişkisi çerçevesinde incelenecektir.

Anahtar Sözcükler

Ankara, Erken Cumhuriyet Dönemi, Kültür ve Sanat Etkinlikleri, İmge, Sanat Kurumları

ABSTRACT

AYDIN-ALTAY, Suna. *The Image of Ankara in the Artistic and Cultural Life in the Early Republican Period*, Ph. D. Dissertation, Ankara, 2021.

The reforms -mostly regarded as Turkish Modernization- were started to be seen from the first years of the Republic. Those reforms were not solely developed on the basis of Western superiority, there were also based on modernization which included cultural fields in many aspects (Yavuz, 1998, 116). Shortly before the proclamation of the Republic, Ankara was declared as the capital of Turkish Republic on October 13, 1923. Thus, the new capital became the intellectual and political center of modernity and formed the intellectual basis being as the center of Anatolia. The futuristic ideology of the Republic, the ideals of the new country and the way of life that was realized by the machine age were all projected in Ankara (Yasa-Yaman, 2009, 211).

Modernization movements during the early Republican Turkey is a historical process that was developed in accordance with new state ideology, cultural and political discourse, and construction of new nation-state (İnalcık, 2004, 101). For this purpose, during the Republican Turkey many reforms were carried out in all fields of daily life that could be clearly observed in the capital city of Ankara.

The scope of this doctoral thesis titled as "The Image of Ankara in the Artistic and Cultural Life in the Early Republican Period" is the the cultural and artistic policies carried out between the years of 1923-1950, which were radically changed with the change of the regime and the capital city after the proclamation of the Republic. This dissertation tries to analyze and discuss how all those policies clearly observed through all the branches of visual arts -concerts, theatre plays, opera and art exhibitions, institutions and daily life practised in Ankara formed the image/perception of Ankara. The transformation and change that were experienced in the process known as Turkish Modernization will be scrutinized in the relation to such following actors and institutions: state, local people, and elites.

Keywords

Ankara, Early Republican Period, Cultural and Artistic Activities, Image, Art Institutions.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY……..i

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI…..……ii

ETİK BEYAN……..iii

TEŞEKKÜR……...…….....iv

ÖZET……... vii

ABSTRACT…….……...…….viii

İÇİNDEKİLER…….……..……x

KISALTMALAR DİZİNİ…..…….……xiv

RESİMLER DİZİNİ……..…..xv

GİRİŞ……1

1. BÖLÜM: MODERN TÜRKİYE'NİN İNŞASI AÇISINDAN ANKARA...16

1.1. ULUSAL KİMLİK…….……...…..17

1.2. HALKIN TERBİYE EDİLMESİ…….…….....……..19

1.3. MODERN ANKARA'NIN İMARI...…...…….…….....…..22

2. BÖLÜM: TOPLUMSAL YAŞAM, DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMLER……25

3. BÖLÜM: SİYASET VE SANAT İLİŞKİSİ……..……35

3. 1. CUMHURİYET HALKI FIRKASI (PARTİSİ)……..…….…36

3. 2. SİYASETİN SANAT ORTAMINA ETKİSİ…….……...…39

3.2. 1. Sanatın Temsil Gücü**…….……...…….……..42**

3. 2.2. İdeolojik Olarak Sanat**……44**

3. 2. 3.Devlet-Sanat İlişkisi Bağlamında Kurumlar**……...45**

3. 2. 4. Cumhuriyet Yönetiminin Sanatı/Sanatçıyı Teşvik Çalışmaları**…….50**

4. BÖLÜM: SANAT VE KÜLTÜREL ORTAMIN DİNAMİKLERİ ..…….54

4. 1. SANAT EĞİTİMİ BAĞLAMINDA KURUMLAR ……..……...…55

4. 2. ULUSALLIK VE MİLLİ KİMLİK BAĞLAMINDA MÜZELER..56

4. 2. 1. Etnografya Müzesi**……...57**

4. 2. 2. Hitit (Eti) Müzesi**…….59**

4. 3. GELECEĞİN TEMİNATI: TÜRK ÇOCUĞU VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU…….……..61

4. 4. BASIN YAYIN VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI……...……63

4.4.1. Ankara Radyosu…… ……..64

5. BÖLÜM: SANAT ORTAMINI OLUŞTURAN AKTÖRLER…...…….72

5.1. MÜZİK TERBİYESİ VE KONSERLER……...……....74

5. 1. 1. Riyaset-i Cumhur Orkestrası Konserleri……...…….78

5. 1. 2. Yabancı Sanatçılar Tarafından Verilen Konserler…….……80

5. 1. 3. Müzik Festivalleri……..…….……82

5. 2. TİYATRO ETKİNLİKLERİ……..……...……..84

5. 2. 1. Eğitim Kurumu Olarak Tiyatro…….……...……..86

5. 2. 2. Ankara'da Yerli/Yabancı Tiyatro Grupları…….90

5. 2. 3. Ankara Halkevi Temsilleri……..92

5. 2. 4. Devlet Konservatuvarından Tatbikat Sahnesi ve Küçük Tiyatro'ya..94

5. 2. 5. Devlet Tiyatro ve Operası Kuruluyor……...…….....….101

5. 2. 6. Başkentte Tiyatro Sahnesi Sorunu…… ...…….104

5. 2. 7. Çocuk Tiyatrosu…….……107

5. 3. OPERA…….……115

5. 4. SANAT SERGİLERİ……...128

5. 4. 1. Birlik/Grup Sergileri……..129

5. 4. 2. Kişisel Sergiler……...148

6. BÖLÜM: DEĞERLENDİRME……..……...152

KAYNAKÇA ……...175

EK 1. ANKARA RADYOSU ARŞİVİ: TRANSKRİPSİYONLAR……220

EK 2. ARŞİV BELGELERİ……..…….230

EK 3. RESİMLER…….……..288

EK 4. TABLOLAR……...……..…….320

EK 5. ORİJİNALLİK RAPORU…...……..……...369

EK 6. ETİK KURUL / KOMİSYON MUAFİYET FORMU…….…….370

KISALTMALAR DİZİNİ

BBC	British Broadcasting Corporation (Britanya Yayın Kuruluşu)
BCA	Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi
CHF	Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
ÇEK	Çocuk Esirgeme Kurumu
DTCF	Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
PTT	Posta Telgraf Telefon
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TRT	Türkiye Radyo Televizyonu
TTTAŞ	Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi
VEKAM	Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
YÖK	Yükseköğretim Kurumu

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. Ankara Palas "Otto Geitner's Six Funny Fellows" Orkestrası, *Radyo Programı*, 21 Mart 1936, 4.

Resim 2. Ankara Karpiç Lokantasının Rumen Zigan Orkestrası, *Radyo Programı,* 11 Nisan 1936, 3.

Resim 3. Ankara Şehir Tiyatrosu Sanatçılarından Bazıları**,** *Ulus,* 7 Sonkânun 1938, 1.

Resim 4. Comedie Française Temsilinde**,** *Ulus,* 4 Nisan, 1940, 1.

Resim 5. Halkevi Sahnesinde Akın Temsili**,** *Hakimiyet-i Milliye*, 6 Kânunusani 1932, 6.

Resim 6. Halkevinde "Çoban" Temsili, *Hakimiyet-i Milliye,* 21 Şubat 1932, 5.

Resim 7. Halkevinde "Çoban" Temsili, *Hakimiyet-i Milliye,* 21 Şubat 1932, 5.

Resim 8. Halkevinde "Çoban" Temsili, *Hakimiyet-i Milliye*, 6 Haziran 1932, 2.

Resim 9. Clemens Holzmeister Kostüm Tasarımları-1, Faust, 1945, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 10. Clemens Holzmeister Kostüm Tasarımları-2, Faust, 1945, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 11. Havacı, Kazimir Malevich, Güneşe Karşı Kazanılmış Zafer, 1913**.** (Şenol, Asmaz, 2018, 831)

Resim 12. Güçlü Adam, Kazimir Malevich, Güneşe Karşı Kazanılmış Zafer, 1913**.** (Şenol, Asmaz, 2018, 831)

Resim 13. Evin İçi, Tatbikat Sahnesi, 1939-1940, *Ulus*, 13 Kanunusâni 1940.

Resim 14. Gülünç Kibarlar, Tatbikat Sahnesi, 1939-1940, *Ulus,* 4 Nisan 1940, 5.

Resim 15. Hamlet, Tatbikat Sahnesi, 1939-1940, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 16. Otelci Kadın, Tatbikat Sahnesi, 1940-1941, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 17. Antigone, Tatbikat Sahnesi, 1941-1942, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 18. Kral Oidipus, Tatbikat Sahnesi, 1942-1943, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 19. Tatbikat Sahnesi Oyun Afişi, 1943-1944, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 20. Bizim Şehir, Tatbikat Sahnesi, 1944-1945, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 21. Bizim Şehir Oyun Afişi, Tatbikat Sahnesi, 1944-1945, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 22. Yanlışlıklar Komedyası, Tatbikat Sahnesi, 1944-1945, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 23. Yanlışlıklar Komedyası, Tatbikat Sahnesi, 1944-1945, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 24. Faust, Tatbikat Sahnesi, 1945-1946, Carl Ebert ve Agah Hün, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 25. Faust, Tatbikat Sahnesi, 1945-1946, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 26. Müfettiş, Tatbikat Sahnesi, 1946-1947, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 27. Altın Bilezik, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948, Dekor Tasarımı: Kemal Çizer, Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü.

Resim 28. Büyük Babanın Pireleri, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948, Dekor Tasarımı: Kemal Çizer, Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü.

Resim 29. Büyük Babanın Pireleri, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948, Dekor Tasarımı: Kemal Çizer, Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü.

Resim 30. Büyük Babanın Pireleri, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948, Dekor Tasarımı: Kemal Çizer, Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü.

Resim 31. Cimri, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948, Dekor Tasarımı: Turgut Zaim**,** Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü.

Resim 32. Kadınlar Arasında, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948, Dekor Tasarımı: Turgut Zaim**,** Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü.

Resim 33. Size Öyle Geliyorsa Öyledir, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948, Dekor Tasarımı: Tarık Sevener Levendoğlu, Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü.

Resim 34. Köşebaşı, Oyun Afişi, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 35. Köşebaşı, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948, Dekor Tasarımı: Turgut Zaim**,** Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü.

Resim 36. Şamdancı, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948, Dekor Tasarımı: Turgut Zaim**,** Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü.

Resim 37. Şamdancı, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948, Dekor Tasarımı: Turgut Zaim, Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü.

Resim 38. Köroğlu, Oyun Afişi, Tatbikat Sahnesi, 1948-1949, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 39. Köroğlu, Tatbikat Sahnesi, 1948-1949, Dekor Tasarımı: Tarık Sevener Levendoğlu, Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü.

Resim 40. Onikinci Gece, Tatbikat Sahnesi, 1948-1949, Dekor Tasarımı: Turgut Zaim, Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü.

Resim 41. Antigone, Tatbikat Sahnesi, 1949-1950, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 42. Bir Komiser Geldi, Tatbikat Sahnesi, 1949-1950, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 43. Bir Komiser Geldi, Tatbikat Sahnesi, 1949-1950, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 44. Hekimliğin Zaferi, Tatbikat Sahnesi, 1949-1950, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 45. Hekimliğin Zaferi, Tatbikat Sahnesi, 1949-1950, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 46. Peer Gynt, Tatbikat Sahnesi, 1949-1950, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 47. Yalancı, Tatbikat Sahnesi, 1949-1950, Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.

Resim 48. Kerem ile Aslı Operası, Devlet Tiyatro ve Opera Binasının Açılışı, *Ulus*, 3 Nisan 1948, 1.

Resim 49. "Çiçekler Ecesi" Adlı Oyundan Bir Sahne, Hususi Bizim Okul Talebeleri, Ankara Halkevi Sahnesi**,** *Ulus,* 18 Sonkânun 1935, 3.

Resim 50. Şehir Perileri" Oyunu, Hususi Bizim Okul Talebeleri, Ankara Halkevi Sahnesi 17 Sonkânun 1935**,** *Ulus*, 18 Sonkânun 1935, 3.

Resim 51. Karagöz Ankara'da Oyun Afişi, Yavuztürk, 2004, 396.

Resim 52. Küçük Tiyatro Önünde Bekleyen Çocuklar, Gülseren Mungan Yavuztürk Arşivi, Yavuztürk, 2004, 398.

Resim 53. İran Şahı ve Mustafa Kemal Atatürk "Özsoy" Operasını İzlerken, Ankara Halkevi, *Hakimiyet-i Milliye*, 20 Haziran 1934, 1.

Resim 54. Özsoy Operası Broşür, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 55. Özsoy Operası Broşür, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 56. Taş Bebek ve Bay Önder Operaları Broşürü, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 57. Taş Bebek ve Bay Önder Operaları Broşürü, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 58. Taş Bebek ve Bay Önder Operaları Broşürü, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 59. Madame Butterfly Operası, Halkevi, 1940, Devlet Konservatuvarı Temsil ve Konserleri, No:2, Mayıs 1941, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 60. Tosca Operası, Halkevi, 1941, Devlet Konservatuvarı Temsil ve Konserleri, No:2, Mayıs 1941**,** Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 61. Tosca Operası, Halkevi, 1941, Devlet Konservatuvarı Temsil ve Konserleri, No:2, Mayıs 1941**,** Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 62. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Madame Butterfly Operasını İzlerken, Halkevi, 12 Haziran 1941**,** *Ulus*, 13 Haziran 1941, 1.

Resim 63. Madame Butterfly Operası, Halkevi, 12 Haziran 1941, *Ulus*, 13 Haziran 1941, 1.

Resim 64. Satılmış Nişanlı Operası, 1943, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 65. La Boheme Operası Broşürü, 1941, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 66. La Boheme Operası Broşürü, 1941, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 67. Fidelio Operası Broşür, 1945, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 68. Fidelio Operası Broşür, 1945, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 69. Yunus Emre Oratoryosu, Afiş, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 70. Yunus Emre Oratoryosu Broşür, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 71. Carmen Operası Broşür, 1948, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 72. Malik Bey ve Öğrencileri Sergisi, Halkevi, 15 Mayıs 1934, *Hakimiyet-i Milliye*, 15 Mayıs 1934, 3.

Resim 73. Üçüncü Ankara Resim Sergisi Açılış Yemeği, Mustafa Kemal Atatürk, 1926**,** *Yeni Ses*, 27 Kânunusani 1926, 1.

Resim 74. Üçüncü Ankara Resim Sergisi Açılışı, 1 Mart 1926, Maarif Vekaleti Salonu, *Yeni Ses*, 27 Kânunusani 1926, 1.

Resim 75. Dördüncü Ankara Resim Sergisi Açılışı ve İsmet İnönü, Maarif Vekaleti Müze Binası, 1927, *Hakimiyet-i Milliye*, 27 Mayıs 1927, 1.

Resim 76. Beşinci Ankara Resim Sergisi, Halk Fırkası Toplantı Salonu, 24 Mayıs 1928, *Hakimiyet-i Milliye*, 25 Mayıs 1928, 1.

Resim 77. Maarif Vekili Cemal Hüsnü Bey Genç Ressamlar Sergisi Açılışında, Etnografya Müzesi, 15 Nisan 1929, *Hakimiyet-i Milliye*, 16 Nisan 1929, 1.

Resim 78. Altıncı Ankara Resim Sergisi Hazırlıklar, Halk Fırkası Salonu, 14 Mayıs 1929 Maarif Vekili Hazırlıkları İzlerken, *Hakimiyet-i Milliye*, 15 Mayıs 1929, 1.

Resim 79. Altıncı Ankara Resim Sergisi Hazırlıklar, Halk Fırkası Salonu, 14 Mayıs 1929 *Hakimiyet-i Milliye*, 15 Mayıs 1929, 1.

Resim 80. Yedinci Ankara Resim Sergisi Açılışı, Türk Ocağı, 19 Mayıs 1930, Kazım Paşa, Maarif Vekili ve Diğer Davetliler**,** *Hakimiyet-i Milliye*, 20 Mayıs 1930, 1.

Resim 81. On ikinci Ankara Resim Sergisi Açılışı, Sergi Evi, 1 Haziran 1935, *Ulus,* 2, Haziran 1935,1.

Resim 82. R. Peker, A. Renda ve C. Uybadın, On İkinci Ankara Resim Sergisini Gezerlerken, Sergi Evi, *Ulus*, 2 Haziran 1935, 3.

Resim 83. On İkinci Ankara Resim Sergisi, Sergi Evi, *Ulus*, 2 Haziran 1935, 3.

Resim 84. D grubu Resim Sergisi Açılışı, Sergi Evi, 1 Şubat 1936, *Ulus*, 2 Şubat 1936, 1.

Resim 85. Tayyareciler, D Grubu Resim Sergisi, Sergi Evi, 1936, *Ulus*, 2 Şubat 1936, 4.

Resim 86. Elif Naci "Oturmuş Çocuk", D Grubu Resim Sergisi, Sergi Evi, 1936, *Ulus*, 2 Şubat 1936, 4.

Resim 87. Birinci Birleşik Resim ve Heykel Sergisinden Bir Görünüş, 9 Haziran 1937, *Ulus*, 9 Haziran 1937, 1.

Resim 88. Sami Lin Resim Sergisi, Yenişehir Kutlu Pastanesi Salonu, 1943, *Ulus*, 11 Mart 1943, 2.

Resim 89. Bedri Rahmi ve Eren Eyüboğlu Sergisi, Yenişehir Kutlu Pastanesi Salonu, 1943, *Ulus*, 10 Ekim 1943, 2.

Resim 90. II. Abdülhamid, Karikatür, *Punch Magazine*, 28 Kasım 1896.

Resim 91. II. Abdülhamid, Karikatür, *Punch Magazine*, 12 Ağustos 1908.

Resim 92. Büyük Millet Meclisi için hazırlanan ilk bayram tebrik kartı. 23 Nisan 1336 (1920), "Iydiniz Sa'id Olsun" (Bayramınız Kutlu Olsun), Sakaoğlu, *Milli Mücadele Albümü.*

Resim 93. 1934 Yılı Zafer Bayramı Afiş Tasarımı, Ramiz Gökçe, *Akbaba*, 30 Ağustos, 1933.

Resim 94. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, Karikatür. *Karagöz,* 30 Ekim 1937, s.1.

Resim 95. Cumhuriyet'in 15. Yıl Dönümü İçin Tasarlanmış Kartpostal. https://tr.pinterest.com/pin/363173157450779117/ (Erişim Tarihi: 9.1.2021)

Resim 96. Cami Avlusunda Arzuhalciler, İstanbul, Türk Tarih Kurumu Arşivi. https://www.ttk.gov.tr/belgelerle-tarih/eski-istanbul-fotograflari/ (Erişim Tarihi: 2 Ocak 2021)

Resim 97. İstanbul'da Sokak Berberleri, 1919**,** Library of Congress. https://www.loc.gov/pictures/item/2010650582/ (Erişim Tarihi: 11.01.2021)

Resim 98. Galata Köprüsü, İstanbul, 1913, Library of Congress https://www.loc.gov/pictures/related/?fi=name&q=Underwood%20%26%20Underwood. (Erişim Tarihi: 11.01.2021)

Resim 99. Hıdırlık Tepesi'nde Ankara Kalesi'ne Bakış, 1930, Vekam Kütüphanesi ve Arşivi, Env. No: 2148

Resim 100. Hisarönü'nde Ankara Kalesi'ne Bakış, İstanbul'a Postalanmış Bir Kartpostal Vekam Kütüphanesi ve Arşivi, Env. No: 2412

Resim 101. Beyoğlu, İstanbul, Abdullah Fréres, 1880-1893 https://www.loc.gov/pictures/collection/ahii/item/2003663324/

Resim 102. Atatürk Bulvarı, Kartpostal, 1940'lar, Vekam Kütüphanesi ve Arşivi, Env. No: 1019.

Resim 103. Kızılay Meydanı, Güvenpark, 1937, Vekam Kütüphanesi ve Arşivi, Env. No: 1002.

Resim 104. Kızılay Karanfil Sokaktaki Yeni Konutlar, Almanya'ya Postalanmış Bir Kartpostal, Fotoğraf: Tarık Edip**,** Vekam Kütüphanesi ve Arşivi, Env. No: 2948.

Resim 105. Yenişehir'de Yapılaşma, 1938-1940, Vekam Kütüphanesi ve Arşivi, Env. No: 1890.

Resim 106. Cumhuriyetin 15. Yıl Dönümü İçin Tasarlanmış Kartpostal
https://tr.pinterest.com/pin/363173157450779117/
(Erişim Tarihi: 9.01.2021)

Resim 107. Millet Mektebi, Şeref Akdik, 1933, İstanbul Resim Heykel Müzesi, Kazancı ve diğerleri, 2014, 95.

Resim 108. Mektebe Kayıt, Şeref Akdik, 1935, Ankara Resim Heykel Müzesi, Yasa-Yaman, 2012, 241.

Resim 109. *Ulus* Gazetesinde Yayınlanan "Gürbüz Türk Çocukları", *Ulus*, 29 Nisan 1935, s.3

Resim 110. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Kutlamaları, 23.4.1939 *Ulus*, 24.4.1939, 7

Resim 111. 19 Mayıs Stadyumu'nda Öğrencilerin Resmi Geçit Töreni, 19.5.1938 Vekam Kütüphanesi ve Arşivi, Env. No: 0160

Resim 112. Atatürk orman Çiftliği'nde Bulunan Karadeniz Havuzu'nda Yüzen, Güneşlenen İnsanlar, Vekam Kütüphanesi ve Arşivi, Env. No: 0168

Resim 113. 1934 Yılı Yeni Yıl Balosu, Ankara Palas, *Ulus,* 2 İkinci Kanun 1934, 5.

Resim 114. Gazi Mustafa Kemal Çiftçiler Arasında, Namık İsmail, 1929, Ziraat Bankası Koleksiyonu
http://aocarastirmalari.arch.metu.edu.tr/tablolarda-aoc/
(Erişim:07.01.2021)

GİRİŞ

Erken Cumhuriyet Dönemi Kültür ve Sanat Yaşamında Ankara İmgesi başlıklı doktora tezinin konusu, Cumhuriyet'in ilanının ardından payitaht İstanbul'dan başkent Ankara'ya taşınan, devletin yürüttüğü kültür ve sanat politikalarının; müzik, tiyatro, opera, resim ve heykel gibi disiplinlerin bağlı oldukları kültür/sanat kurumları aracılığıyla gündelik yaşamda nasıl bir Ankara imgesi/algısı ortaya çıkardığını ve bu yeni imgeler ile başkentin temsil ettiği değerlerin yeni bir bellek/hafıza oluşturma sürecini kapsamaktadır. Çalışmanın sınırlarını, Türk modernleşmesi olarak adlandırılan, 1923-1950 yılları arasındaki 27 yıllık süreç oluşturmaktadır. Bu süreç içerisinde Ankara'da, kültür ve sanat kurumları ve etkinlikleri ile bu etkinlikler aracılığıyla halka verilmesi hedeflenen mesajlar belirlenmeye çalışılmış ve bu mesajlarla ortaya konulmaya çalışılan yeni hafızanın imgeleri araştırılmıştır. Çalışmada, başkent Ankara, kültür ve sanat yaşamı kapsamında incelenmiş, İstanbul-Ankara arasında sanat etkinlikleri ve kurumları içeren bir karşılaştırmaya gidilmemiştir.

Çalışmada öncelikle, genç cumhuriyetin Ankara için tasarladığı, modernite projesini nasıl bir düşünsel alt yapı üzerine inşa ettiği, hangi düşünce akımlarından etkilenmiş olabileceği konuları tartışılmıştır. Bu bağlamda, çıkış noktamız "Ankara nasıl bir kent olmalıydı?" sorusu olmuştur. Avrupa başkentleriyle yarışır bir seviyede, çağdaş ve modern olmanın yanı sıra yapılacak tüm reformlar millilik söylemi üzerinden yapılanmalıydı. Bu amaçla hükümet, milli kimliğin tarifleneceği yeni bir coğrafyaya yönelerek, İstanbul'un karşısına yalnızca siyasetin merkezi değil aynı zamanda çağdaş ve modern bir kültür ve sanat başkenti koyma projesi geliştirmiştir. Ulusal kimlik ve ulus-devlet söylemleri üzerinden ve çağdaş düşünce akımları ekseninde dönemin düşünürlerinin, eğitimcilerinin ve sanatçılarının ortaya çıkan bu kültür ve sanat ortamına nasıl yön verdikleri, hangi görüşleri öne çıkardıkları ve bu görüşlerin Ankara imgesinin oluşmasındaki payı, çalışmada ele alınan temel noktalardan biridir. Tüm bu girdiler ışığında, tezde öncelikle çalışmanın alt yapısı yani düşünsel zemini ortaya koyulmak istenmiştir. Bu düşünsel çerçevenin içinde Frankfurt Okulu sanat anlayışı irdelenmiştir.

Öte yandan Emile Durkheim ve Henri-Louis Bergson gibi 19. ve 20. yüzyılın önemli düşünürlerinin özellikle toplum kuramı üzerine görüşlerinin Türkiye'deki karşılığının Ziya Gökalp ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu'da sorunsallaştırıldığı tespit edilerek incelenmiştir. Sanat ve toplum arasındaki sıkı ilişkiyi vurgulayan Erken Cumhuriyet dönemi düşünürlerinden Cemil Sena'nın çalışmaları da araştırılmış ve Frankfurt Okulu'nun sanat anlayışı ile kurduğu düşünsel bağ örneklendirilmiştir.

Böylesi bir düşünsel zemin üzerine inşa edilen; başkent ve onun modernleşme isteğindeki modelleme mantığı, diğer bir ifadeyle Ankara'nın modernite projesinin, ulus-devlet inşası ile nasıl açılım gösterdiği önemsenmiştir. Öte yandan, Ankara'da takip edilebilen modernlik anlayışın Batılı düşünce ve yaşam biçimlerinin adapte edilmesi olarak yorumlandığı görülmektedir. Bu anlayışın gündelik hayatın işleyişine ne ölçüde aksettiği ise tartışılması gereken başka bir konudur. Araştırmada özellikle bu yansımanın izleri aranmış ve bu amaçla gerek başkentin imarının gerekse açılan yeni eğitim, kültür ve sanat kurumları ile konser, tiyatro, opera ve sanat sergileri özelinde düzenlenen etkinlikler ele alınarak, çalışma boyunca örneklendirilmiş ve ilişkilendirilmiştir. Her bir kurumun etkinlikleri ve verilen mesajlar ile ortaya çıkan imgeler, salt temsil araçları olarak değil genel bir tablo sunması açısından bütüncül olarak değerlendirilmiştir.

Genç hükümetin ortaya koyduğu başkent projesi ve ona bağlı tasarlanan kurumsal yapılanma, çalışma kapsamında ele alınan 27 yıllık süreçte istikrarlı bir gelişim grafiği göstermektedir. 1938 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı ve II. Dünya Savaşı'nın getirdiği sarsıcı ve yıkıcı etkilere rağmen, bu gelişimi destekleyen başlıca güç CHP hükümetinin politikaları olmuştur. Bu çerçevede, kültürel parametreler kurum ve etkinlikler aracılığıyla takip edilmekle birlikte, tüm bu oluşumun kaynağı olarak konu özelinde CHP hükümeti politikaları üzerinde yoğunlaştırılmış, araştırılmış ve kültür-sanat etkinlikleri dahilinde örneklerle ilişkilendirilmiştir.

Çalışma kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olarak Ankara'nın çağdaş ve modern bir kent olarak projelendirilmesi ve buna bağlı olarak tüm dünyada nasıl bir imaj çizmeye çalıştığını ortaya çıkarma isteğiyle inşa edilmek istenen çağdaş Türk toplumu ve kültürü ekseninde öne çıkan dinamiklerin, gündelik hayatın içinde nasıl ve hangi

kanallarla imgeleştirildiği, toplumsal hafızayı oluşturan bu imgelerin içerikleri ile şimdi ve gelecek arasında kurmaya çalıştıkları ilişki takip edilmiş, kent bağlamında yaşanan değişim ve dönüşüm evreleri izlenerek, odaklanılan süreçte hedeflenen Ankara imgesini ortaya çıkarmak ve değerlendirmek amaçlanmaktadır.

Ana çerçeveyi belirlemek amacıyla farklı disiplinlerden, Erken Cumhuriyet Dönemi Ankarası'nı ele alan kaynaklar, yayınlar araştırılmış ve incelenmiştir. Yapılan okumalar mimaride, sanatta ve edebiyatta Ankara konusunun yoğun olarak ele alındığını göstermekle birlikte, hala yerine oturmayan ve büyük tabloda eksik kalan parçalar olduğunu göstermiştir. Bu doğrultuda, büyük tabloyu gösterebilmek adına özellikle kültür ve sanat hayatı özelinde geri planda kalan etkinlikler ve hükümet politikaları değerlendirilmiştir.

Dönemin ruhunu kavrayabilmek, güncel soruların/sorunların tespit edilebilmesi, toplumsal ve politik olguların anlaşılabilmesi hedefiyle öncelikle, süreli yayın taramaları yapılmıştır. Bu kapsamda; *Akşam, Cumhuriyet, Hakimiyet-i Milliye, Kurun, Ulus, Vatan* ve *Tan* gazeteleri ile *Ar, Arkitekt, Akbaba, Adımlar, Amcabey, Çınaraltı, Gün, Güzel Sanatlar, Çığır, Hamle, Kadro, Muhit, Radyo, Radyo Programı, Şadırvan, Sanat ve Edebiyat, Servet-i Fünun, Ses, Ülkü, Varlık, Yaprak, Yedigün, Yeni Adam, Yeni Dünya, Yurt ve Dünya* dergileri taranmış, kültür/sanat haberleri incelenmiş ve dokümantasyonu yapılmıştır.

Çalışma kapsamında yapılan araştırmalar bizi yoğun olarak, Cumhuriyet modernleşmesinin merkezi Ankara'da ortaya çıkaran kültür ve sanat politikalarına yönlendirmiştir. Bu doğrultuda sanat ortamındaki siyasi eğilimleri doğru bir biçimde değerlendirebilmek için hükümetin yani dönemin tek siyasi partisi CHP'nin konuya yaklaşımı araştırılmış ve incelenmiştir. Hükümetin kültür ve sanat etkinliklerine yaklaşımı ve uyguladığı politikalar için Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Cumhuriyet Dönemi arşiv belgeleri ve TBMM tutanakları çalışmanın birincil kaynaklar olmuştur. Konu özelinde taranan ve incelenen arşiv belgeleri, hükümetin sanatı/sanatçıyı hem himaye ettiğini hem de teşvik ettiğini ortaya koyarken, milli bir sanat anlayışının oluşmasına da katkı sağladığını göstermektedir. TBMM tutanakları da başkentte kurulan

kültür ve sanat kurumlarıyla ilişkili olarak, çıkarılan kanunları ve kanun projelerini tespit etmemizi sağlamıştır.

Daha önce Ankara özelinde yapılan çalışmalardan yola çıkarak, tiyatro ve opera gibi önemli sanat dallarındaki araştırmaların geri planda kaldığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın ana ekseninde, dönemin kültür ve sanat yaşamına damga vuran iki önemli kurumu, Devlet Tiyatroları ve Devlet Opera ve Balesi arşivleri izin alınarak taranmıştır. Her iki kurumdan elde edilen belge, doküman ve çizim gibi veriler ilk kez tezimizde kullanılması bakımından özgünlüğü ile önem taşımaktadır. Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, Belgelik Şubesi ile irtibata geçilmiş, 1940-1950 yılları arasında *Tatbikat Sahnesi*'ne ait arşiv belgelerinin tez çalışmasında kullanılması için izin alınmıştır. Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğüne, 8 Mayıs 2019 tarihinde yapılan ziyarette bahsi geçen döneme ilişkin dokümanlar ve eskizler alınmış, çalışmada kullanılmıştır. Öte yandan, 12 Eylül 2019 tarihinde Devlet Opera ve Balesi ziyaret edilerek arşiv taraması yapılmış, çalışmaya ışık tutacak dokümanlar ve afişler saptanmıştır. Her iki kurum, Erken Cumhuriyet döneminde ortaya konmaya çalışan *Ankara İmgesi* bazında değerlendirilerek ele alınmış, yapılacak olan sonraki bilimsel nitelikli araştırmalar ve çalışmalar için zemin oluşturmaya çalışılmıştır.

20. yüzyılın ilk yarısında en önemli teknolojik araç olarak radyo, Ankara halkının da günlük yaşam rutinleri içerisinde önemli bir konumda bulunmaktadır. Bu nedenle, dönemin diğer önemli kurumu, Ankara Radyosu araştırılmış, TRT[1] Ankara Radyosu ile irtibata geçilerek, 18 Şubat 2020 tarihinde ilk ziyaret gerçekleştirilmiştir. Arşiv üzerinde yapılan inceleme neticesinde, çalışmaya katkı sağlayacak olan kayıtlar belirlenmiş ve TRT Arşiv Daire Başkanlığı ile gerekli yazışmalar yapılarak, belirlenen kayıtların tez çalışmasında kullanılmasına dair izin alınmıştır. Bu doğrultuda, çalışmanın özgün materyalleri arasında yer alan ses kayıtları deşifre edilerek yazı haline getirilmiş ve ekler bölümünde sunulmuştur.

[1] Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), 1 Mayıs 1964 tarihinde devlet adına radyo ve televizyon yayınlarını gerçekleştirmek amacıyla kurulmuş, Ankara ve İstanbul radyoları da aynı yıl TRT bünyesine alınmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. https://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx. (Erişim Tarihi: 10 Ekim 2020).

Kültür ve sanat yaşamının incelenmesi çerçevesinde Ankara Devlet Konservatuvarı, genel tablonun çizilmesinde büyük önem taşımaktadır. Bugüne kadar detaylı bir çalışmaya kaynak olmayan kuruma dair belgeler, VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi'nde yapılan taramalarla tespit edilmiş ve temin edilerek çalışmada değerlendirilmiştir.

Belgeler, süreli yayınlar, makaleler, kitaplar gibi her tür bilimsel yayına erişebilmek amacıyla; Milli Kütüphane, Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi ve Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivine başvurulmuş, dijital veri tabanlarından yararlanılmış, yayın/kaynak derlemeleri yapılmıştır.

Araştırmanın odaklandığı döneme ait arşiv belgelerine ulaşabilmek çalışmanın başlıca sorunu olmuştur. Halkevi, Devlet Tiyatroları, Devlet Opera ve Balesi gibi kültür ve sanat kurumlarında cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren düzenli arşiv oluşturulmaması, var olan belgelerin mekân değişikliği ya da kurumların dönüşmesi gibi nedenlerle zarar görmesi, kimi belgelerin yok olması kapsamlı bilgiye ulaşılmasını engellemiş, araştırmanın ilerlemesini ve bu bağlamda Ankara'da takip edilen modernleşme biçimlerinin nasıl oluşturulduğunu görmemizi zorlaştırmıştır.

TRT Ankara Radyosu'na yaptığımız ziyarette de aynı şekilde benzer bir sorun ile karşılaşılmış, yazılı herhangi bir arşiv belgesinin olmadığı yalnızca program içeriklerinden oluşan, ses kayıtlarının arşivlendiği öğrenilmiştir. Bu durum, Türkiye'de radyoculuk belleğinin, yazılı belgeler üzerinden değil de 1930-1950 yılları arasında radyoda görev almış kişilerin anıları ile ya da bu süreçte yapılan programların ses kayıtlarının incelenmesi ile oluşmasına imkân vermiştir.

Genel tablonun ortaya çıkarılması bakımından, odaklandığımız süreçte Ankara'da var olan müzik, tiyatro, opera, resim ve heykel gibi farklı alanlara ait tüm kültürel ve sanatsal faaliyetler; belgelerle, kayıtlarla tespit edilerek incelenmiştir. Bu faaliyetlerin içerikleri, tasnif edilmesi, ardından entegrasyonu süreç açısından yaşanılan zorluklardan biri olmuştur.

Önemle belirtmek gerekir ki, tez çalışmasının devam ettiği 2020 yılı mart ayı itibariyle Covid-19 salgını ülkemizde kendini göstermiş, tüm dünyayı etkisi altına alan pandemi süreci başlamıştır. Bu süreçte, yapılması planlanan kimi kurum ziyaretleri iptal edilmiş, kurumların digital verilerinden yararlanılmış ve mail yoluyla izin alınarak çeşitli verilere erişim sağlanabilmiştir.

Erken Cumhuriyet Dönemi Kültür ve Sanat Ortamı üzerine farklı disiplinlerden çok sayıda araştırma, inceleme, bilimsel yayın olmakla birlikte; çağdaş Türk toplumunu inşa etmek için oluşturulmak istenen algı, algının hangi kanallardan halka ulaştırılmaya çalışıldığı ve bu algı ile oluşturulan yeni hafızanın/belleğin imgeleri üzerine bir tablo sunan dönem belgelerine dayalı detaylı bir yayına rastlanmamıştır.

YÖK akademik tez arşivinde yapılan araştırmalar sonucunda, doğrudan ya da dolaylı olarak yararlanabileceğimiz bazı tez çalışmaları saptanmıştır. Bu çalışmalar içerisinde Zeynep Kezer'in 1998 yılında Berkeley Üniversitesinde yaptığı, *The Making of a Nation Capital: Ideology and Socio-Spatial Practices in Early Republican Ankara* adlı doktora tezi, çağdaş başkentin inşasını ve cumhuriyetin modernist ideolojisini değerlendirirken, çalışmanın ilk bölümünde başvurulan yayınlardan olmuştur.

Erken Cumhuriyet Dönemi Ankarası konusunda; kentin inşası, mimarisi, toplumsal hayatı, sanat ortamı üzerine, Türkocakları ve Halkevi, sanat okulları gibi kültür ve eğitim kurumları ya da dönemin edebiyat eserleri üzerine yapılmış birçok yayın bulunmaktadır. Çalışma kapsamında kitap, makale gibi bilimsel yayınların büyük çoğunluğu, kurumlara ve sergilere dair kataloglar taranmış ve incelenmiştir.

Bu yayınlardan; editörlüğünü Funda Şenol Cantek'in yaptığı 2012 yılında basılan *Cumhuriyetin Ütopyası Ankara* ve 2017 yılında basılan *İcad Edilmiş Şehir: Ankara,* çalışmada kullanılmış, dönemin ruhunu anlamamıza büyük katkı sağlamıştır. Ayrıca 1946 yılında CHP roman ödülü alan Memduh Şevket Esendal'ın *Ayaşlı ve Kiracıları* (1934) ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Ankara* (1934) romanları, başkentte, toplumsal hayatta yaşanan değişim ve dönüşümleri takip edebilmemizi, değişimlerin yerli halk üzerinde bıraktığı izleri görebilmemizi sağlamıştır. Öte yandan Altan Öymen'in

kendi çocukluk yıllarını anlattığı *Bir Dönem Bir Çocuk* (2002*)* adlı kitabı 1930 ve 1940'lı yılların Ankara'sına ve günlük yaşamına dair çok sayıda veri temin etmiştir.

Diğer taraftan, Güven Arif Sargın tarafından derlenen *Başkent Üzerine Mekân-Politik Tezler: Ankara'nın Kamusal Yüzleri* adlı kitap toplumsal hayatın biçimlendiği mekânlara ışık tutması bakımından çalışmamıza katkı sağlamıştır.

Çalışmanın kapsadığı dönemin kültür ve sanat ortamı ve kurumları, Türkiye'de modern sanat olgusu, cumhuriyet ideolojisinin sanat politikalarına yansımaları gibi konularda kaynak olarak başvurulan; Zeynep Yasa Yaman'ın: *Anadolu Sanat* dergisinde yayınlanan "Demokrasi ve Sanat" (1993), *XIII. Sanat Tarihi Araştırmaları Haberleşme Semineri*'nde sunulan "Türk Resminde Kadının Değişen İmgesi" (1994), *4. Ulusal Sanat Sempozyumu'*nda sunulan "Kültür Politikaları Açısından Sanat Ortamı" (1994), *Türkiye'de Sanat* dergisinde yayınlanan "Cumhuriyet Dönemi Resim Sanatı" (1998), *Arredamento Mimarlık* dergisinde yayınlanan "Cumhuriyet Dönemi (1923-1938) Türk Resmi Üzerine Düşünceler" (1998), *Sanat Dünyamız* dergisinde yayınlanan "Cumhuriyet'in İdeolojik Anlatımı Olarak Anıt ve Heykel" (2002) ve "Değişen Manzaralar: Kültür ve Modernite", Pera Müzesi yayınlarından *Kadınlar Resimler Öyküler* kitabı bölümlerinden "Ötekinin Varlığı: Her Resim Bir Öykü Anlatır" makaleleri ile editörlüğünü yapmış olduğu *Ankara Resim ve Heykel Müzesi* kitabı içinde yer alan "Ankara'da Bir Milli Müze Serüveni ve "İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e Sanat" başlıklı makaleleri ve küratörlüğünü yapmış olduğu 2011 yılında Pera Müzesinde düzenlenen *Suretin Sireti* adlı sergisinin aynı adlı kitabı Türkiye'de modern ve çağdaş sanat olgusunu değerlendirirken, Cumhuriyet dönemi sanat ortamını kavramamız ve aktörleri anlamlandırmamız açısından çalışmaya büyük değer katmıştır.

Meltem Ahıska'nın Londra Üniversitesi Goldsmiths College Sosyoloji bölümünde, 2000 yılında tamamladığı *An Occidentalist Fantasy Early Turkish Radio and National Identity* başlıklı doktora tezinden hareket ederek, 2005 yılında yayınladığı *Radyonun Sihirli Kapısı: Garbiyatçılık ve Politik Öznellik* kitabı ise, Cumhuriyetin erken yıllarında radyo yayıncılığını modern-geleneksel ve doğu-batı ekseninde inceleyebilmemizi, radyonun milli kültürle ilişkisini ve bu çerçevede milli imgelemin nasıl şekillendiğini anlamamıza

olanak sağlamıştır.

Radyo konusunda bir diğer kaynak kitap, Uğur Kocabaşoğlu'nun 1980 yılında yayınladığı *Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna* adlı çalışmasıdır. Kocabaşoğlu kitabında, radyonun TRT bünyesine dahil olmasına kadar geçirdiği kuramsal aşamaları, program dökümlerini ve yayın saatleri ile ilgili bilgilere yer vermiştir. Ahıska'nın da sıklıkla referans verdiği bu çalışma, Türkiye'de radyo ve radyoculuk konusunda hazırlanmış en ayrıntılı kitaptır.

Öte yandan çalışmanın çıkış noktasını oluşturan imge konusunda: Ron Burnett'in *İmgeler Nasıl Düşünür?* (2012), Mircea Eliade'in *İmgeler ve Simgeler* (2018), *Thomas* Hobbes'un *Leviathan* (2018), Martin Jay'in *Diyalektik İmgelem* (2014) ve Richard Leppert'ın *Sanatta Anlamın Görüntüsü-İmgelerin Toplumsal İşlevi* (2002) adlı kitapları sanatın, insan psikolojisi ve toplum bilinci üzerindeki yadsınamaz gücünü, imgelerin oluşumunu ve toplumsal yeni bir özün kendini imgelerle nasıl ifade edebileceğini anlamamızda eğitici olmuştur.

Ankara'yla doğrudan ilgili olmayan, ancak sanat ve siyaset ilişkisinin çözümlenmesi ve tarih boyunca örneklerinin takip edilebilmesi bağlamında; Ernst Fischer'ın *Sanatın Gerekliliği* (2017), Toby Clark'ın *Sanat ve* Propaganda (2017), Ali Artun'un *Sanatın İktidarı-1917 Devrimi, Avangard Sanat ve Müzecilik* (2016) kitapları ve editörlüğünü yine Ali Artun'un yapmış olduğu *Sanat/Siyaset* adlı kitabın bir bölümü olan Lev Kreft'in kaleme aldığı "Sanat ve Siyaset: Sanatın Siyaseti ve Siyasetin Sanatı" (2016) makalesi aydınlatıcı olmuştur.

Öte yandan çalışmanın ana sorunsalı, Erken Cumhuriyet Döneminde Ankara'ya nasıl bir imgelem kazandırılmaya çalışıldığı ve bu imgenin hangi kanallarla nasıl iletildiği üzerindedir. Bu doğrultuda, tasarlanan imgenin oluşmasında rol alan dinamikler belirlenmeye çalışılmış ve şu sorular tespit edilmiştir: Ortaya konmak istenen imge, neyi ifade etmelidir/etmektedir? Bu imgeyi kim ya da kimler kurgulamıştır? Kurgulanan imgenin dayandığı çağdaş düşünce akımları nelerdir? Toplumsal hafızaya nasıl ve hangi kanallarla yerleştirilmek istenmiştir? Bu imge milli ve modern arasında ya da geçmiş ve

gelecek arasında nasıl bir bağ kurmaktadır? Hangi yeni kurumlar açılmış ve modern yaşam biçimleriyle nasıl ilişkiler kurmuşlardır? Çalışma boyunca bu sorulara cevap vermek amacıyla, öncelikle tasarlanan projenin düşünsel zemini oluşturulmuş, kentin imar faaliyetleri araştırılmış, hükümetin sanat politikaları ele alınmış ardından Ankara'da başlayan kültür ve sanat etkinlikleri kurumlarla ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda, tespit edilen sorulara verilecek yanıtlar, bir Anadolu kasabasının modern ve çağdaş bir başkente dönüştürülmesi projesinin dinamiklerini incelememizi, irdelememizi sağlayacak ve ortaya koyulan yeni hafızanın girdilerini değerlendirerek cumhuriyetin erken yıllarında hayali kurulan büyük resmi görmemizi kolaylaştıracaktır.

Tez çalışmasında ele alınan 1923-1950 yılları arasındaki süreçte, Cumhuriyetin ilanının ardından başkent Ankara'da kültür ve sanat ortamında yaşanan gelişmeler, değişimler ve dönüşümler irdelenirken, oluşturulmak istenen yeni hafıza ve imgelerinin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. İmge konusu tezin çıkış noktalarından biri olmakla birlikte, çalışmanın kuramsal zeminini oluşturan İmge ve Frankfurt Okulu ayrı ayrı ele alınmıştır.

Türk Dil Kurumu imgeyi, zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi beklene şey, düş ya da hayal olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 1998b, 1076). John Berger ise *Görme Biçimleri*[2] adlı kitabında, yeniden üretilmiş görünüm olarak imgeden bahsetmektedir. Ona göre, bir imgenin nasıl algılandığı veya değerlendirildiği görme biçimiyle ilgilidir ve imge canlandırdığı şeyden daha kalıcı olmaktadır (Berger, 2006, 10). Berger ifade ettiği bu durum ile imgenin, bellekte sahip olduğu gücü vurgulamaktadır ki, bu güç kişinin belleğinde bırakılan iz ile ilgilidir. Bir nesne görüş alanımızdan çıktıktan sonra, görüntüsü zihnimizde, imge olarak kalmaya devam etmektedir (Hobbes, 2018, 25). İmge ve bellek arasındaki bu güçlü ilişkiye Francis Yates'de katılmış, *The Art of Memory*[3] adlı kitabında imgenin izini en çok belleğe bıraktığını savunmuştur (Yates, 1974, 372). Ancak nesne algılandıktan sonra, daha doğrusu zihinde bir imge oluştuktan sonra, ne kadar çok zaman geçerse algılanan nesneye ait imge o derece zayıflamaktadır. Thomas Hobbes, *Leviathan*[4] adlı eserinde, geçmişte algılanmış nesnelere ait zihnimizde kalan izlere ve onların

[2] Berger, J. (2006). *Görme Biçimleri*. Metis Yay., İstanbul.
[3] Yates, F. (1974). *The Art of Memory*. University of Chicago Press, Chicago.
[4] Hobbes, T. (2018). *Leviathan*. Çev. Semih Lim, Yapı Kredi Yay., İstanbul.

zihnimizdeki tasarımlarına *anı* demektedir. Hobbes, anıların imge oluşumunda ne kadar etkili olduklarını, anıları iki gruba ayırarak belirlemektedir. Birincisi, daha önce algılanan bir nesnenin/olayın, tamamen oluş haliyle hatırlanması durumudur. Hobbes buna "basit anı" der. İkincisi ise, yaşanan deneyimlerden yola çıkarak zihinde oluşan imgelerle tasarlanan "bileşik anı" dır (Hobbes, 2018, 26, 468). Hobbes'un bahsettiği, zayıflayan algıların oluşturduğu anıların, taze tutulması ve gelecek nesillere aktarılması konularında imgeler en önemli araçlardır. Anılarımızdan esinlenerek tasarladığımız imgeler, kişinin duygularının birer belgesi olmakla beraber, yaşanan önemli toplumsal ve siyasi olayların unutulmamasında ve geçmiş, bugün ve gelecek arasında köprü görevi görmesiyle dikkat çekmektedir. John Berger, Thomas Hobbes, Francis Yates'in imge ve bellek üzerine yaptıkları çalışmalar ile imgelerin ideolojik fikirleri sürdürülebilir kılması olarak yorumlanabilir söylemleri, çalışmada önemli bir çıkış noktası olmuştur. Bu durum şöyle değerlendirilebilir: İmgeler, Cumhuriyet Türkiyesi için ulusal belleğin, kolektif hafızanın oluşmasında, taze tutulmasında ve hatta gelecek nesillere aktarımında çok önemli, çok güçlü araçlardır.

Özellikle, yaşanılan toplumsal travmaların etkisiyle ortaya çıkan, sanat yapıtları, imgeler ve estetik biçimler, başka türlü anlaşılamayacak ya da deneyimlenemeyecek olaylara tanıklık etmenin parçasıdır (Felman ve Laub, 1992, 57; Burnett, 2012, 56). Bu bağlamda, imge ve izleyici arasında kurulan ilişki belirleyicidir. Geleneksel anlayışa göre imge, izleyiciyi etki altına alma gücüne sahiptir ve insan bilincinin doğuştan, dile olduğu kadar imgelere karşı da eğilimi vardır. Hatta imgeler insanlarla konuşabilir dememiz yanlış olmayacaktır (Burnett, 2012, 38, 53).

Richard Leppert'a[5] göre imgeler, her zaman gerçekliği temsil etmeyebilir. Bazen bize ütopik dünyalar sunabilirler. Ancak burada önemli olan, yaratılan imgenin insan zihninin/bilincinin bir üretimi olduğu ve sosyo-kültürel ortam içerisinde bir amaca yönelik tasarlandığıdır (Lepper, 2002, 13-14). Bu bağlamda, imgelerin bilinçli bir bilgi ve mesaj aktarımı sağladığını söyleyebilmekteyiz. Peki verilmek istenen mesajlarla biçimlenen bu imgeler, toplumsal hayatın içine hangi kanallarla ve nasıl entegre olabilir?

[5] Leppert, R. (2002). *Sanatta Anlamın Görüntüsü-İmgelerin Toplumsal İşlevi*. Çev. İ. Türkmen, Ayrıntı Yay. İstanbul.

Cumhuriyetin erken yıllarında başkentten başlayarak tüm Türkiye'ye yayılan ideolojik mesajlar kültür ve sanat yaşamında takip edildiğinde, kurumlar ve bu kurumların etkinlikleri aracılığıyla bu mesajların görünür kılındığı ortaya çıkmaktadır. 19. yüzyılda özellikle görsel sanatlarda, imgenin güçlü yükselişi Cumhuriyet Türkiyesi'nde de kendini göstermiş, yapılan reformlar ışığında Anadolu halkının modern ve çağdaş Türk toplumuna dönüşebilmesi açısından, hükümet için en elverişli kanal olmuştur. Bu bağlamda: İmgeler, aktarılmak istenen bir fikri, mesajı ya da bilgiyi hızlıca ileten güçlü araçlardır diyebiliriz. Kullanılacak olan imgelerin seçimi ve yüklenilen bilgi ya da mesajın aktarılacağı gruba yönelik sunum teknikleri, anlamsal bağlamda güçlü kurulmalıdır (Ambrose ve Harris, 2013, 67). Toplumsal olarak imgenin gücü, hedef alınan grupta oluşan ortak duygular ile ölçülebilmektedir. Bu duyguların somutlaştırılması ve sonuçlarının nakledilmesinde ise sanat eğitici ve öğretici potansiyeli olan bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tüm bu veriler ışığında bir proje olarak, Ankara'nın kültür ve sanat başkenti olarak dünyaya tanıtılması düşünüldüğünde, bu doğrultuda düzenlenen tüm etkinliklerin belli bir hedefe yönelik olduğunu ve benzer mesajlar taşıdığını söylememiz mümkündür. Çalışma boyunca farklı bölümlerde ele alınan bu kültürel ve sanatsal etkinlikler, şunu ortaya koymuştur: Bu etkinlikler ortak bir ülkünün, bir amacın etrafında birleşmiş ve ortak bir Ankara imgesi çizmiştir.

Düzenlenen etkinlikler ve bu etkinliklerin düşünsel alt yapısı gözden geçirildiğinde toplumsal bir bağlam ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda, böyle bir süreçte Dünya'da var olan fikir hareketleri gözden geçirildiğinde *Frankfurt Okulu* anlayışının başkent Ankara'nın sanat ortamını biçimlendirmiş olabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

3 Şubat 1923 yılında, Frankfurt Üniversitesine bağlı *Institut für Sozialforshung* (Toplumsal Araştırma Enstitüsü) olarak kurulan *Frankfurt Okulu*[6] üyelerinin sanatın toplumsallığı üzerine yaptıkları çalışmalar dikkat çekicidir. Sanatı, idealize edilmiş bir dünyanın tasarlanmasında araç olarak gören okulun, sanat ve toplum arasında kurguladığı

[6] Frankfurt Okulu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bottomore, T. (1997). *Frankfurt Okulu*. Çev. A. Çiğdem. Vadi Yay., Ankara.

diyalektiğin temelinde insan yer almaktadır. Bu bağlamda sanat, insana sadece yol gösterici olabilmektedir (Dellaloğlu, 1994, 148). Her ne kadar, Cumhuriyet döneminde Türkiye'de, Frankfurt Okulu'nun eleştirel teorisine benzer bir yaklaşım görülmese de okulun tartıştığı sanat ve toplum ilişkisi yönündeki sav, Cumhuriyet dönemi sanat anlayışına yakın görünmektedir. Bu çerçevede dönemin sanat yapıtları ve kültürel faaliyetlerinin yüklendiği mesajları, izleyici üzerinde bıraktığı etkiyi kavramamız açısından, eserlerin ya da yapıtların sembolik değerlerini ve bu değerlerin nasıl oluşturulmaya çalışıldığını incelemek yerinde olmuştur.

19. yüzyıl Alman düşünürlerinden Friedrich Engels (1820-1895) bir yapıtın içerdiği toplumsal anlamın, o eserin değerini belirleyen en önemli şey olduğunu savunmuştur. Engels'in bu yaklaşımını Fransa'da Jean-Paul Sartre ve Lucien Goldmann, Amerika'da Edmund Wilson ve Sidney Finkelstein, Almanya'da ise Frankfurt Okulu üyeleri savunmuşlardır (Jay, 2014, 279).

Enstitünün ilk üyeleri arasında: Marx Horkheimer, Herbert Marcuse, Theodor W. Adorno, Erich Fromm, Karl August Wittfogel, Paul Massing, Ernst Schachtel, Olga Lang, Gerhard Meyer, M. I. Finley ve Joseph ve Alice Maier yer alırken, öne çıkan diğer önemli isimlerden bazıları; Friedrich Pollock, Franz Neumann, Walter Benjamin, Otto Krichheimer ve Henryk Grossmann olmuştur. Frankfurt Okulu üyeleri 1923 yılı sonrası, Carl Grünberg (1861-1940) döneminde estetik ve kültür fenomenleri üzerinde çalışmışlar, sanatın toplumsal eğilimlerin bir yansıması haline gelmesi üzerinde durmuşlardır. Sanatı, toplum içerisinde meydana gelen, yaşanan tecrübelerin bir tür kod dili olarak yorumlama eğilimine girmişlerdir. Onlara göre, sanatsal fenomenler yalnızca bireysel yaratıcılığın ifadeleri olmazdı. Max Horkheimer, Kant'ın estetik görüşlerinden etkilenerek düşüncelerini aktardığı *Art and Mass Culture*[7] adlı kitabında "Her estetik edim, ortak insanlığın, insanlığın potansiyeline duyulan ortak umudun bir öğesini içinde taşır."[8] der. Bu bağlamda sanat eseri, sanatçı istememiş bile olsa, toplumsal eğilimleri içinde barındırmakla birlikte, sadece var olan toplumsal eğilimlerin ifadesi değildir.

[7] Horkheimer, M. (1941). *Art and Mass Culture.* SPSS IX, 2.
[8] Horkheimer, a.g.e., 291'den aktaran Jay, 2014, 284.

Gerçek sanat, insanın gelecekteki refahına, mutluluğuna dair hissettiği/hissetmek istediği legal ilgisinin de ifadesidir (Jay, 2014, 36-37, 281-283, 286).

Frankfurt Okulu, sanatı yanlış bir düzen içerisinde o yanlışlığa katılmayarak, yanlışa karşı duran bir umut olarak görülmüştür. Sanat, içinde doğruluğu barındırmakta ve beklenen daha iyi bir geleceğin modeli olmaktadır. Sanat, toplumsal gerçekliği anlatmak ve onu yansıtmak yerine topluma yol gösterici olmalıdır (Tunalı, 1989, 126-127, 128).

Öte yandan sanat yapıtı, kurgusal bir gerçekliği barındırmaktadır. Eserler ancak bu şekilde tasarlanmış kurgusal bir dünya ile gerçekte neler olabileceğini temsil edebilirler[9]. Böylece sanatın kurgusal dünyası, gerçekte var olan gibi görünmektedir (Marcuse, 1979, 23). Sanat aracılığı ile; duyarlılık, hayal gücü ve anlayışla sentezlenmiş, var olan dünyadan farklı ama bu dünyadan türetilmiş bir nesne dünyası kurulmakta ve bu nesneler dünyasında, insanlar ya da şeyler değiştirilmeden, dönüştürülmeden onlara konuşma hakkı yani söz ve imge verilmektedir (Dellaloğlu, 1994, 78).

Çalışma 6 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm, "Modern Türkiye'nin İnşası Açısından Ankara" başlığı altında; "Ulusal Kimlik", "Halkın Terbiyesi" ve "Modern Başkent Ankara'nın İmarı" alt başlıklarından oluşmaktadır. Bu bölümde, modern ve çağdaş Türk halkının ve başkentin inşa edilme süreci ile bu süreci etkileyen yaklaşımlar araştırılmıştır.

"Toplumsal Yaşam, Değişim ve Dönüşümler" başlıklı ikinci Bölümde ise, Cumhuriyetin erken döneminde Ankara halkının sosyal yaşantısı, gündelik yaşam ekseninde, günlük yaşam pratikleri üzerinden gerçekleşen değişim ve dönüşümlerle araştırılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde, başkentin gündelik hayat ritmini belirleyen mekânlar genel hatlarıyla verilmiş, bütüncül tabloyu göstermesi amaçlanmıştır.
Üçüncü bölümde "Siyaset ve Sanat İlişkisi" başlığı altında, Milli Mücadele döneminden itibaren yaşanan gelişmeler ve Cumhuriyet yönetimine hazırlayan zemin araştırılmış, dönemin en önemli siyasi aktörü "Cumhuriyet Halk Fırkası" ayrı başlık altında değerlendirilmiştir. Diğer alt başlık olarak "Siyasetin Sanat Ortamına Etkisi" ile sanatın

[9] Marcuse, H. (1979). *La Dimension* Esthetique, Seuil, Paris, s.65'den aktaran: Dellaloğlu, 1994, 75.

temsil gücü, ideolojik olarak sanat ve devlet-sanat ilişkisi bağlamında kurumlar, Cumhuriyet yönetiminin, halkı eğitmek üzere güzel sanatlara verdiği destek ve devletin yaptığı girişimler üzerinden ayrı başlıklar altında incelenmiş ve irdelenmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümü, kültür ve sanat ortamını oluşturan kurumlara ayrılmıştır. Başkentin kültür dinamiklerini oluşturan; Halkevi, Musiki Muallim Mektebi, Sergi Evi, Gazi Terbiye Enstitüsü, İsmet Paşa Kız Enstitüsü gibi kurumlar faaliyetleriyle, tezin farklı bölümlerinde yer almakta olup, genel çerçevenin çizilmesi amacıyla bu bölümde kısaca ele alınmıştır. Ulusallık ve Milli Kimlik bağlamında ise Etnografya Müzesi ve Hitit (Eti) Müzesi ayrı başlıklar altında, Türk Çocuğu ve Çocuk Esirgeme Kurumu'da yine ayrı başlık altında incelenmiştir. Öte yandan Ankaralıların gündelik hayatlarının içinde önemli bir yere sahip olan ve toplumun farklı kesimlerine kolaylıkla ulaşabilen, aynı anda ve hızlı bir biçimde farklı mekanlara ulaşabilmesi ile 20. yüzyılın ilk yarısında tüm dünyada en önemli teknolojik araç olan radyo da ayrı bir başlık altında verilmiştir. Belirtmek gerekir ki Ankara'da açılan ilk özel sanat galerisi tarih itibariyle konumuz kapsamında yer almadığı için çalışmada sanat galerileri ele alınmamaktadır.[10]

Beşinci bölüm ise, ortaya çıkarılmak istenen imge ve oluşturulan yeni hafızanın girdileri için önemli roller üstlenen etkinliklere ayrılmıştır. Bu etkinliklerin her biri; Müzik Terbiyesi ve Konserler, Tiyatro Etkinlikleri, Opera ve Sanat Sergileri olarak alt başlıklarda araştırılmış ve incelenmiştir.

Tez çalışmasının son bölümü olan altıncı bölüm, genel tabloyu ortaya koyan bir değerlendirmeyi içermektedir. Kültür ve Sanat Yaşamı aracılığı ile başkentte, cumhuriyet yöneticileri/aydın kesim tarafından oluşturulmaya çalışılan "Ankara İmgesi"ni ortaya çıkaran fikir ve anlayışlar, bunların hangi kanallarla ya da aktörlerle halka iletildiği ve bu sürecin gündelik yaşama nasıl etki ettiği gibi argümanlar ışığında "Cumhuriyet'in Başkenti Ankara" da ortaya çıkan bellek ve temsil ettiği değerlerin nasıl imgeleştirildiği üzerine bir çözümleme yapılmıştır.

[10] Ankara'da açılan ilk özel sanat galerisi, Galeri Milar 25 Haziran 1957 tarihinde açılmıştır. Bkz. Zafer, 26 Haziran 1957, s.1.

Ekler bölümünde ise Ankara Radyosu Arşivi'nden temin edilen ses kayıtlarının transkripsiyonları, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi ve VEKAM Kütüphanesi ve Arşivinden temin edilen belgeler ile çeşitli kaynaklardan derlenen resimler yer almaktadır. Ankara'da 1939-1950 yılları arasında gerçekleştirilen Tatbikat Sahnesi tiyatro temsilleri, 1939-1950 yılları arası verilen opera temsilleri ve 1923-1950 yılları arasında düzenlenen sanat sergileri de tablolar ile sunulmuştur.

1. BÖLÜM

MODERN TÜRKİYE'NİN İNŞASI AÇISINDAN ANKARA

"Bazen Ankara'dan 'En kara' diye söz ederler. Fakat, şurası bir gerçektir ki, havası bu kadar saf olan yer çok azdır. Tepesindeki koskoca gök kubbe tarifi imkânsız sayısız renklerle doludur."

Halide Edip Adıvar, *Türk'ün Ateşle İmtihanı*, 1928

20. yüzyılda çağdaş ve modern Türkiye Cumhuriyeti'nin inşası, Türkiye Cumhuriyeti coğrafyasında yaşayan tüm Anadolu halkını kapsayan radikal bir değişimi/dönüşümü tariflemektedir. Öncelikle, bu radikal değişimin/dönüşümün zeminini oluşturan, belirleyicisi olan düşünsel alt yapıdan bahsetmek gerekmektedir. 19. Yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında, toplum kuramı üzerine yaptıkları çalışmalarla dikkat çeken Emile Durkheim ve Henri-Louis Bergson, düşünsel çerçeveyi oluşturan ya da katkı sağlayan düşünürler arasında yer almaktadırlar. Öte yandan, her iki düşünürün, toplum kuramı üzerine görüşlerinin Türkiye'deki karşılığı olarak Ziya Gökalp ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu sayılabilmektedir (Yasa-Yaman, 2011, 16-17).

Aydın kesim, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde iki tartışma üzerine yoğunlaşmıştır. Birincisi "Ekonomik gelişmeyi nasıl sağlayacağız?", ikincisi ise "kültürümüzü nasıl koruyacağız?" sorularıdır. Bu sorulardan ilkinin cevabını Ziya Gökalp (1876-1924)[11] 1923 yılında basılan *Türkçülüğün Esasları*[12] adlı kitabında vermeye çalışmıştır. Bu bağlamda altı çizilmesi gereken öncelikli konu ulusal kimliktir.

[11] Hikmet Tanyu, *Ziya Gökalp Kronolojisi*, Ongun Kardeşler Matb., 1981, Ankara, s.13.
[12]Ziya Gökalp, 1921 yılında Ankara'da Maarif Vekâleti ve Telif ve Tercüme Encümeni Reisliğine getirildi. Bu dönemde "Türkçülüğün Esasları", "Türk Töresi", "Türk Medeniyet" eserlerini yazdı. Tanyu, a.g.e.

1. 1. ULUSAL KİMLİK

Ziya Gökalp'e göre, batılı çağdaş devletlerin kültür seviyesine yaklaşmak ekonomik gelişmeyi de beraberinde getirecektir. Bu nedenle kültür konusuna eğilmek önemlidir. Gökalp, sosyal kurumları ve uygulamalarını iki temel bünyede toplamıştır. Bunlar: *hars* ve *medeniyet*, yani kültür ve uygarlıktır. Yazar, teknolojinin evrensel bir değer olduğunu, modernleşmek için Batılı toplumların örnek alınması gerektiğini savunur. Ancak bunu yaparken, kültürün evrensel olmadığının, her ulusun kendine özgü bir kültürü olduğunun üzerinde durarak Türk kültürünün korunması gerektiğinin altını çizer (Gökalp, 2007, 29-42).

Egemenliğini korumak için sömürgeci ve emperyalist Batı'ya karşı savaş vererek bağımsızlığını kazanan Türk ulusunun, "milliyetçilik" anlayışına dayalı bir toplumsal değişim projesi ile bir araya getirilmesi amaçlanmıştır. Gökalp'in fikirlerini benimseyen aydınlar, 1920'lerde ve 1930'larda Türk milliyetçiliği temeline dayanan bir ideoloji çevresinde toplanmışlardır. Böylece yeni rejim, Gökalp'in Türkçülük ilkelerinde öne sürdüğü, yeni bir egemen özneyi hayal etmek, onu şekillendirmek ve devamlılığını sağlamak üzere harekete geçirmiştir.

Geç Osmanlı Devleti ve Erken Cumhuriyet Türkiye'sinin modernleşme devinimini, yaşanan hızlı dönüşümleri, toplumsal değişimleri tanımlamaya çalışan İsmail Hakkı Baltacıoğlu (1886-1978)[13], Darülfünun'dan meslektaşı Ziya Gökalp'i ilke olarak birçok konuda desteklemiştir. Baltacıoğlu'nun amacı, Osmanlı döneminde başlatılan ve 1920'lerde Cumhuriyet rejiminin modernleşme programı ile hızlanan geniş toplumsal dönüşüm üzerine perspektif sağlamak olmuş, o da Gökalp gibi geleneksel bir kültür yaklaşımını savunmuştur (İrem, 2002, 9).

[13] 1918-1919 yılları arasında Maarif Nezaretinde görevlerde bulunan Baltacıoğlu, 1920-1923 yılları arasında Darülfünun Edebiyat Medresesi Reisliğine daha sonra 21 Kasım 1923'te Darülfünun Eminliğine tayin edilmiştir. Edebiyat Medresesi Reisliğiyle beraber, 25 Kasım 1922'den itibaren Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisinde Bedayi ve Resmin Usulü Tedrisi derslerini vermeye başlamıştır. 26 Nisan 1927'de Darülfünun Eminliği görevinden ayrılan Baltacıoğlu, Maarif Vekâletinin isteği üzerine 24 Kasım 1929- 9 Haziran 1930 tarihleri arasında Ankara Gazi Muallim Mektebi'nde müdürlük yapmıştır. Baltacıoğlu, 1932-1933 ders yıllarında, yapılan bir düzenlemeyle Sanayi-i Nefise Mektebi kadrosu dışında kalmıştır (Baltacıoğlu, 1998, s. 302).

Baltacıoğlu'na göre Tanzimat döneminden bu yana modernleşme çabalarının yarattığı temel sorun, uygarlık ve kültür arasındaki farklılıkları tanımlamadaki başarısızlıktan kaynaklanan ve toplum genelinde yaşanan ahlaki krizdir. Türklükle bağları koparmadan modernleşme fikrini savunan Baltacıoğlu'na göre hiçbir millet dejenere olarak modernleşemezdi, geleneksel/kültürel aidiyet korunmalıydı (Baltacıoğlu, 1972, 37).

Baltacıoğlu için, kültürel olmayan unsurlar; uygulamalı bilimler, ekonomi, güzel sanatlar ve deneysel bilgilerdi (Baltacıoğlu, 1945, 14). Bu konularda batı takip edilmeliydi ancak Gökalp'in de belirttiği gibi ulusal kimlik ve kültür korunmalıydı, zira kültürel değerler, ulusal kimliği belirliyordu.

Yeni rejimde ulus kavramına büyük önem verilmiştir. Mustafa Kemal halk arasında tartışmaya açık olan ulus konusu üzerinde itinayla durmuştur (Ortaylı, Küçükkaya, 2017, 98). Yeni kurulan devletin yöneticilerini "ulus bilinci" oluşturma çabasına iten önemli bir konu Ankara'da yaşayan Müslüman halkın "Türk" olduğu bilgisinden yoksun oluşudur. 20. yüzyılın başlarında bölgedeki yerel halk, Müslümanlar ve Ermeni, Rum Yahudilerden oluşan gayrimüslim tebaaydı. Gerek Müslümanlar gerekse gayrimüslimler kendilerini" "Türk olarak değil "Osmanlı" olarak görüyorlardı.

Çocukluk yıllarının geçtiği Ankara'ya dair anılarının yer aldığı *Bir Ankara Ailesinin Öyküsü* adlı kitabında, araştırmacı-yazar Orhan Karaveli (1930-) "ulusal kimlik" konusuna dikkat çekerek, annesi Raife Hanımın konuyla ilgili anlatımını şu sözlerle aktarıyor:

> Biz Ankaralıların çoğunluğu "Müslüman"dı. Bir de azınlık "gayrimüslimler" vardı. Onlardan yeri geldikçe "Yahudi", "Ermeni", "Rum" diye söz edilirdi de bizlerden kimse "Türk" diye bahsetmezdi. Sadece "Müslüman", biraz da "Osmanlı"ydık. "Türk" sözü ise hemen hiç geçmezdi. Okullarda bile geçmezdi. Biz de tabii "Türk" olduğumuzu pek bilmezdik. Ancak, Mustafa Kemal Ankara'ya geldikten sonra Müslümanlığımızın sadece dinimiz olduğunu, ayrıca bir de milliyetimizin bulunduğunu fark ettik! (Karaveli, 2013, 113).

Ulus-devlet kurma fikri kolektif bir aidiyet oluşturma amacını beraberinde getirmiştir. Oluşturulacak "ulusal kimlik" ortak bir tarihe, ortak bir kültüre dayanmalıdır. Milli Mücadele döneminin Anadolu topraklarında verilmiş olması, büyük toprak kayıplarından

sonra Misak-ı Milli ile Türkiye Cumhuriyeti coğrafyasının büyük bir bölümünün Anadolu ile sınırlanması, Cumhuriyet yöneticilerini, yeni bir ulusal kimlik yaratmak amacıyla Osmanlı geçmişini barındıran İstanbul'dan uzaklaştırarak Anadolu'ya yöneltmiş, ulusal kimliğin gerçekleşmesi için, Anadolu eksenli bir tarih bilinci oluşturma çabası başlamıştır (Toprak, 2012, 74). Etnik ve dini olarak farklı milletlerden oluşan Osmanlı vatandaşlarını, ortak bir toprağa kök salmış homojen Türk toplumuna dönüştürme çabalarının hayali vizyonu, kolektif bir aidiyet oluşturma çabasıyla bilimsel temellere dayalı yeni bir "Türk Tarihi" tezi yazma çalışmaları, ilk kez 1931 yılında Atatürk'ün de katıldığı Türk Ocakları'nın son genel kurulunda başlatılmış, tez kitaplaştırılarak okullarda ders olarak okutulmaya başlanmıştır.

Tarihi Osmanlı'dan daha eskiye giden "Türk" kimliğini oluşturmaya çalışan tarih yazımı, yeniden yapılanma sürecinde halka "Türçülük" ideolojisi olarak aşılanmaya çalışılmıştır. Turan havzasının ve onun içinden doğan kültürlerin incelenmesi, 1931 yılında Türk Tarih Kurumu'nun kurulması, 1932'de ilk Türk Tarih Kongresi'nin toplanması gibi çalışmalar, oluşturulan yeni kurumlar, Cumhuriyetin ilk yirmi yılında yeni bir ideolojiye ihtiyaç duyulan sürecin sonuçlarıdır (Mardin, 2017, 290).

Oluşturulan "ulus" bilincinin yaygınlaşması, ele alınacak önemli bir konu olarak görülen "halk terbiyesi" ile mümkün olacaktır. Öncelikle başkent Ankara'da ve ardından da tüm yurtta "Türk halkı"nı inşa etme çabalarının sonucu olarak başlatılan eğitici etkinliklerinin en önemli kurumu ise Türk Ocakları'ndan dönüştürülen Halkevleri olmuştur.

1. 2. HALKIN TERBİYE EDİLMESİ

1920'li yılların sonundan 1930'lu yılların başına kadar en çok meşgul olunan konulardan biri, "Halk Terbiyesi" dir. Modern hayata geçişi sağlayacak yeni sosyal ve kültürel yapılar, çağdaşlaşma yolunda halkın terbiyesini sağlamak için birer aracı kurum olarak

görülmüştür. Halk eğitimi konusunda yapılan ilk girişimler, Millet Mektepleri, Türk Ocağı[14] ve Halkevleri konferanslarıdır.

1 Kasım 1928 tarihinde Büyük Millet Meclisi'nin yeni alfabeyi kabul etmesinin ardından, Türk halkını kısa zamanda oku-yazar yapmak ve Türk insanını çağın gerektirdiği biçimde yetiştirebilmek için elli iki maddeden oluşan talimatnamesiyle 11 Kasım 1928 tarihinde hükümet tarafından onaylanan Millet Mektepleri projesi,[15] 24 Kasım 1928 tarihinde resmi gazetede yayınlanmış ve uygulamaya koyulmuştur (Ataş, 2003, 62).

1 Ocak 1929 tarihinde törenlerle tüm yurtta açılan Millet Mektepleri, halkın yoğun ilgisi ve coşkusu ile karşılanmıştır. Sadece Ankara'da açılan 150 mektep ihtiyacı karşılamamış halk sınıflardan bahçelere taşmıştır (Anonim, 1929b, 2). Halkın gösterdiği ilgi ile Millet mektepleri kısa sürede hedefe ulaşmış, yurt genelinde geniş kitlelere yayılarak yeni Türk harflerinin kolay okunup yazılır hale gelmesi sağlanmıştır.

Halkın eğitilmesi konusunda ikinci adım ise konferanslardır. Dönemin kültür adamlarının gerçekleştirdiği bu konferanslar, yeni cumhuriyetin önem verdiği konuların bir özetidir: ideoloji, bilim ve eğitim, aile, Türk gençliğinin yetiştirilmesi ve halk terbiyesi.

Hakimiyet-i Milliye gazetesi aracılığı ile Türk Ocağı ve Halkevi'nde yapılması planlanan konferanslar halka duyurulmuş ve katılım istenmiştir.[16] Gazetenin verdiği konferans duyurularından bazıları şunlardır: Kadro Hareketi öncülerinden Şevket Süreyya Bey "İnkılabımızın İdeolojisi" 14 Kânunusani 1931(Anonim, 1931d, 2), Maarif Vekaleti Müsteşarı Mehmet Emin Bey "Aile ve Mektep" 16 Şubat 1931 (Anonim, 1931f, 2),

[14] Türk Ocakları, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin merkezinde, Ziya Gökalp (1876-1924)'in de katıldığı bir toplantının ardından, 25 Mart 1912'de resmen kurulmuştur (Sarınay, 2005, 141; Yasa-Yaman, 2012a, 35). Türklüğün her alanda yükselmesini amaç edinen Türk Ocakları, Türk milletini aydınlatmak için konferans, temsil, konser, ders, kurs, okul, kütüphane, spor, radyo, sinema gibi halk eğitimi faaliyetleriyle halka ulaşmaya çalışmıştır (Karaer, 1992, 81).

[15] BCA, Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü Kataloğu, Klasör no:1, Dosya no:11, Evrak no:13'den aktaran Ataş, U. (2003). "Millet Mektepleri (1928-1935)", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Y. Lisans tezi, Eskişehir.

[16] II. Meşrutiyet'in ilanını takiben 1912 yılında bir kültür derneği olarak İstanbul'da kurulan Türk Ocakları, Cumhuriyet döneminde ulusal bir Türk devletinin oluşumuna katkıda bulunmuş milliyetçi örgüttür. 10 Nisan 1931'de Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün isteğiyle toplanan olağanüstü son kongrede Ocakların CHF'ye katılması ve bütün mallarının CHF'ye devredilmesi oybirliği ile kabul edildi. Türk Ocakları'nın kapatılmasından on ay sonra Türk Ocakları'nın birikim ve deneyimi üzerine yapılanan Halk Evleri, 19 Şubat 1932'de Cumhuriyetin getirdiği değerlerin geniş halk kitlelerine ulaşmasını, ülkenin sosyal ve kültürel kalkınmasını sağlamak amacıyla kurulmuş, 1950'de iktidara geçen Demokrat Parti'nin girişimi ile TBMM'de 8 Ağustos 1951 tarihinde kabul edilen ve 11 Ağustos 1951 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5830 sayılı kanun ile kapatılarak malları hazineye devredilmiştir.

Maarif Vekaleti, “Hars Müdürü Hamit Zübeyir Bey “Halk Terbiyesi” 23 Mart 1931 (Anonim, 1931ğ, 1), Bolu Mebusu Hasan Cemil Bey “Türk Gençliği Nasıl Yetiştirilmeli?” 8 Nisan 1932 (Anonim, 1932h, 1), Prof. Dr. Tevfik Remzi Bey “Cumhuriyetimiz ve İlim” 16 Ağustos 1932 (Anonim, 1932s, 1), Şubat 1932 tarihinden itibaren, konferansların Ankara radyosu aracılığı ile tüm yurda dinletilmesi başlamıştır (Anonim, 1931e, 2).

Neşet Halil Bey’in 9 Mart 1931 tarihli *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinde yer alan “Ocaklar ve Halk Terbiyesi” başlıklı yazısında;

> Ocaklar yeni bir nesil yetiştiriyor. Bu nesil daha mekteptedir. Hayatımıza karışması için birkaç sene daha bekleyeceğiz. Fakat karıştığı zaman onu bilhassa bugünün büyük inkılapçıları kendilerine hiç yabancı bulmayacaklardır. Pazartesi günü ocakta binden fazla genç vardı. Bana kapıdan dönenlerin de bir o kadar olduğunu söylediler. Ben bu genç kalabalığı eğlenceli filmlerin çevrildiği sinema kapılarında bile görmedim. Hepsinin başında kasket vardı ve salonu doldurdukları zaman bir tek ve bir insan gibi oturmasını ve dinlemesini biliyorlardı… (Neşet Halil, 1932, 4).

sözleri ile Ocakların konferanslarına olan ilginin yoğun olduğunu dile getirmektedir. 1930’lu yılların başında, devletin halkı eğitme gayretindeki en büyük destekçilerinden biri Türk Ocakları olmuştur. Yazar, Türk gençliğine ve geleceğe güven duyduğunu, konferanslar sayesinde Milli Mücadele ruhunun korunacağını dile getirmiştir.

Halkın eğitilmesi ve radikal reformların hayata geçirilmesi, kültür seviyesinin yükseltilmesi amacıyla, sanatın evrenselliğinden yararlanmak önem taşımış, “sanat”, kültür pratiklerinin önemli araçlarından biri olmuştur. Türk kimliğinin inşası için sanatın gücüne duyulan inanç ve ihtiyaç, farklı sanat görüşlerini de gündeme getirmiştir. Bunlar; Kurtuluş Savaşı ve devrim ideolojisinin resim ve heykelin konusu olarak toplumun görsel hafızasında yer etmesi, sanat yoluyla halka tanıtılması ve ulus devletin idealleri doğrultusundaki vizyon ve misyonun yeni bir biçim dili ile ifade edilmesi isteğidir (Yasa-Yaman, 2012b, 221-226).

1. 3. MODERN ANKARA'NIN İMARI

> *Mekân her şeydir. Çünkü zaman belleği artık canlandıramaz…Yıkılıp gitmiş süreleri yeniden yaşayamayız. Bu süreleri ancak düşünebiliriz… Uzun yalnızlar sonunda somutlaşmış süre fosillerin mekân sayesinde, mekânın içinde buluruz. Bilinçdışı oturur orada."*
>
> Gaston Bachelard, *Mekânın Poetikası*, 1996

1920'li yılların başında hükümetin dikkatle üzerinde durduğu bir diğer konu Ankara'nın imarı olmuştur. Bu doğrultuda, Anadolu kenti Ankara'nın modern bir kente dönüştürülmesi, yeniden imar edilmesi zorunluluğu doğmuş ve 1927 yılında uluslararası bir yarışma açılmasına karar verilmiştir.[17] 1929 yılında toplanan yarışma jürisi, üç plan arasından Alman kent planlamacı Prof. Herman Jansen'in planını birinci seçmiştir. Jüri üyesi Güzel Sanatlar Akademisi hocalarından Celal Esat (Arseven) Jansen planı ile ilgili olarak şu bilgiyi vermiştir:

> Jürinin kabul ettiği Jansen planı her cihetten mükemmel bir plandır. Yalnız bunun için değil, yarın bile vücuda gelecek bütün projeleri bertaraf edebilecek şekilde tanzim edilmiş ve ihtimamla tatbik olunabilir şekildedir. Ankara vaktile plansız olarak yapılmasından dağılmıştır. Yeni plan bu mahzuru kökünden kazımakta ve eski ve yeni şehri de bir kül haline getirmektedir (Esat, 1929, 1).

Hakimiyet-i Milliye gazetesi yazarlarından Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) Bey'e göre yalnızca batının toplumsal yaşamını örnek almak modernleşmemiz için yeterli değildir. Çağdaş devletler seviyesine yükselebilmek için kentin imar edilmesi de zorunludur. Bu nedenle Cumhuriyet yönetimi konuyu hızlı bir biçimde ele almış, başkente çağdaş bir görünüm kazandırmak için harekete geçmiştir:

> Müstakbel Ankara plânlarından biri; şüphesiz en eyisi, en güzeli jüri heyeti tarafından seçilip kabul edildi. Ankara'nın imarı tarihinde en büyük ve en esaslı bir ehemmiyeti haiz olan bu hâdiseden matbuat sütunlarında lâyık olduğu kadar ciddiyet ve alâka ile bahsedilmezdi.

[17] Ankara kent planı yarışmasıyla ilgili olarak, dönemin önemli yayın organı *Hakimiyet-i Milliye* gazetesi konuyla ilgili olarak birinci sayfasında Alman mimar H. Jansen'in güçlü bir aday olduğu (7 Nisan 1929, s.1), kente ağaçlı alanlar yapılması gerektiği (17 Nisan 1929, s.2), yarışma için jürinin yakında toplanacağı (7 Mayıs 1929, s.1) gibi haberler yayınlamış ve halk bilgilendirilmiştir.

> Öteden beri söylediğimiz veçhile Orta Anadolu'nun bu viran ve çorak noktasında, birçok akla sığmaz işlerin üstesinden gelmiş bir neslin şerefi ile mühim devlet mes'elelerindedir.
>
> Bin zahmet ve meşekkat mukabilinde ahdi ve siyasi Türk Cumhuriyetini meydana getirdikten sonra, bunun medeni ve beledi taraflarını ihmal etmek, bu şerefli, bu kıymetli varlığı Kurunuvustaî bir kalıp içinde muhafazaya çalışmak manasız bir hareket olurdu. Onun içindir ki, cumhuriyet rejimi teessüs ettiği ve bunun merkezi Ankara'dır denildiği günden beri bütün Türk inkılapçılarının kalbine güzel, temiz, rahat ve muntazam bir şehrin hasreti düştü. Tıpkı Avrupalılar gibi giyiniyoruz, onlar gibi düşünüyor, onlar gibi hissediyoruz, onların medeni kanunları dahilinde, onların tâbi oldukları hayat şeraiti altında yaşıyoruz, fakat daima her manası ile sefil ve perişan bir Asyai dekor içinde… İtiraf edelim ki bu dekor içinde ne yapsak ne şekil ve kıyafete girsek gene âleme gülünç ve iptidaî görünmekten kurtulamayız (Kadri, 1929, 1).

Jansen'e göre modern şehircilikte yeni kentsel alanların gelişimi, eski kent alanlarından izole edilmişti. Bu nedenle eski kent ile yeni planlanan kenti birbirinden ayırmak gerekmekteydi. Ancak, büyüme kontrol altına alındıktan sonra eski ve yeni birleştirilebilirdi (Jansen, 1937, 6-7; Kezer, 1998, 56). Eski Ankara yeni Ankara'dan koparılmazsa, çarpıcı bir bakış açısı elde edilemezdi.

Jansen, eski kenti kendi başına bir alan olarak belirlemiş (Jansen, 1937, 39-41; Kezer, 1998, 58), yeni kentin planını Ulus Meydanı'nda Atatürk heykeli önünde kesişen, Gazi Bulvarı ve İstasyon caddesi eksenleri üzerinde geliştirmiştir (Batuman, 2002, 48). Dar, çarpık ve düzensiz sokaklardan oluşan kent, bu yeni düzenli bir geometriye sahip planla, iki yönlü trafik akışını sağlayan geniş yolların iki tarafında kaldırımlarla tasarlanmıştı (Kezer, 1998, 55).

Bununla birlikte eski kentin korunması, Türkiye'nin büyük dönüşümünü ve Ankara'nın modernliğini ortaya çıkaracaktı. Eski kent, "modern" olanın aksine, "geleneksel" olanın temsilini üstlenen bir anıt gibi ele alınmıştır (Kezer, 1998, 58-59). Bu bakış açısı, cumhuriyetin modernist ideolojisini de desteklemekteydi.

Jansen kenti planlarken yaşanan savaşların ve yıkımın toplumsal hayatın bir parçası ve Ankara'nın Kurtuluş Mücadelesinin merkezi olduğunu göz önünde bulundurarak Kale ve çevresinin Türkiye'nin modern öncesi geçmişine dair somut hatırlatmalara sahip olmasını istemiş, Ankara halkının anılarını saklayabilmeleri için kentin var olan dokusunu ve

kendine özgü karakterini korumaya gayret etmiştir. Kale'yi bir anıt gibi koruyarak merkeze almış, planlamayı bu merkezin çeperlerinde tasarlamıştır. Farklı yönlere doğru yeni yerleşimlere ve kamusal alanlara yayılan bu yolların her tarafından kalenin farklı ve çarpıcı bir manzarasını Ankara halkına sunmuştur (Jansen, 1937, 6-7, 56). Prof. Jansen hazırladığı raporda bu düşüncesini;

> Kale milli hayatın merkezine temel teşkil ettirilecektir. Bu kale ve mevcut arazi ile Türkiye Roma'da kapitol Pergamon'daki, kasır ve saire gibi herkesçe takdir edilen memleketler meyanına girecektir. Kalenin burcundan her biri Türk şehri tarafından tamir ve inşa ettirilip o şehrin ismi ile tesmiye edilmesi tarzı ile bunların imarı da varidi hatırdır…

sözleri ile dile getirmiştir (Anonim, 1929o, 1-2).

Jansen'e göre Ankara Kalesi Türk milletinin kültürel mabedini ortaya çıkaracak, bölgede müze, konferans mekânı gibi önemli binalar bulunacaktır. Bu amaçla İstasyon Caddesi'nin Ankara Palas yönü genişletilmiş (Anonim, 1929y, 2) ve Yenişehir Gazi Bulvarının[18] yapımına başlanmıştır. Jansen'in Maliye Vekilliği önündeki meydan tasarımı, kapalı meydan anlayışının bir örneğidir. Plana göre; meydanın sakinliği korunacak, dört tarafı Kalenin manzarasını kapamayacak bir mimari ile inşa edilecek, taşıt trafiğine kapalı olacaktır. Yayalar meydana sadece binaların kemerli yollarından girebileceklerdir (Anonim, 1929v, 1).

Jansen 1930 yılı ortalarında stadyum projesini tamamlayarak Ankara'ya yollamıştır. Projeye göre yarış alanı ve stadyum, İstasyon caddesinin Akköprü tarafında olacaktır. Ayrıca, Çankırı caddesinin, muhtelif meydan projelerinin ve devlet mahallesinin projelerinin de hazır olduğu belirtilmektedir (Anonim, 1930d, 1). Projeye başlarken her sene Ankara'ya geleceğini ve gelişmeleri bizzat denetleyeceğini belirten Jansen, kentin imarı devam ederken 1939 yılına kadar düzenli olarak Ankara'yı ziyaret etmiştir (Anonim, 1931ö, 1; Anonim, 1932f, 1).[19]

---

[18] Prof. H. Jansen işe başlarken ilk olarak Yenişehir Gazi Bulvarını yapacağını belirtmiştir. Bkz. Anonim. (1929). "Profesör Jansen Haritalar Üzerinde Plânın Tatbikına Başladı", *Hakimiyet-i Milliye*, 8 Temmuz, s.1.

[19] Jansen, Eylül 1931'de Ankara'ya gelerek yaklaşık 3 hafta planın uygulanmasını, 1932 yılında Yenişehir ve Cebeyi gezmiş, planın araziye tatbikini kontrol etmiştir. Bkz. Anonim. (1929). "Prof. Jansen Dün Geldi", *Hakimiyet-i Milliye,* 7 Temmuz, s.1.

2. BÖLÜM

TOPLUMSAL YAŞAM, DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMLER

Türkiye'de 1920'li yılların sonlarında hızlı bir şekilde uygulamaya konulan reformların getirdiği açılımlarla birlikte, siyasi ve ekonomik alanların yanı sıra toplumsal ve kültürel yaşamda da bazı değişimler ve dönüşümler yaşanmıştır. Hedeflenen toplumsal değişme dinamiği ve yönü çağdaşlaşma ve ulusallaşma olmuştur. Bu dönemde, batının örnek alınması ve batıdan aktarılan bir 'ulusçuluk' isteği egemen olmuştur (Kongar, 1976, 386; Yasa Yaman, 1992, 11).

Yeni kurulan devletin yönetici kadrosu, eğitimli bir sınıftan oluşmaktadır. Bu sınıfın içinde yer alan subaylar, memurlar, hukukçular ve gazeteciler elit bir kesimi bir araya getirmiştir. Sultan II. Abdülhamid'in açtığı okullarda eğitim alarak yetişen bu elit kesim, batı etkisine ve fikirlerine açık, vatansever insanlardan oluşmaktadır ve Türkiye Cumhuriyeti'nin inşasında önemli roller üstlenmişlerdir (Lewis, 2015, 623-625).

Belirtmek gerekir ki, kurulan yeni devletin çağdaşı olan batılı ülkelerle aynı seviyeye ulaştırma çabaları, 1931 yılında devlet programında ana maddelerden biri olarak yerini alan devletçilik ilkesi sayesinde, sanayide başlayan gelişmelerle takip edilebilmektedir. Sanayileşme çabalarının yaşandığı bu ortamda devlet, memur sınıfın yanı sıra iş adamları, yöneticiler ve teknik alanda çalışan iş gücünden oluşan yeni bir orta sınıfa sahip olmuş ve ekonomik gelişmeler, toplumsal yaşamda da kendini değişim ve dönüşümlerle göstermeye başlamıştır (Lewis, 2015, 384-385, 634-635, 637).

Cumhuriyet'in ilanının ardından Ankara'ya gelen eğitimli elit kesim yani genç kuşak Osmanlı aileleri, Ankara'nın yerel halkı ile bir araya gelmiş, toplumsal ve kültürel yaşamda gerçekleştirilmek istenen yenilikleri yürütmüş ve yerleşmesi için çabalamışlardır (Batuman, 2002, 46; Onbaşı, 2003, 90-91). Başka bir ifade ile Edward Said'in söylediği gibi elit kesim, topluma aktif olarak katılarak, insanların zihinlerini değiştirme mücadelesi vermiştir (Said, 1995, 22). Toplumsal yaşamda takip edilen ilk

pratikler, kentin eski merkezi Ulus'ta kendini göstermektedir. Ulus Meydanı'nda ya da eski adıyla Taşhan Meydanı'nda 1920'lerden itibaren açık alanlar (resmi yapıların bahçeleri gibi) modern kent yaşamının pratik edilebileceği çeşitli aktiviteler için kullanılmıştır. Bunlar arasında en çok bilinen Ankara Palas ve Bankalar Caddesi üçgeninde kalan Millet Bahçesidir[20].

Akasya ağaçları, ortasındaki havuzu ve ahşap sinema binası ile çeşitli kutlamalar ve müzik dinletilerinin yapıldığı Millet Bahçesi (Saygun, 1991, 146), törenlerin izlendiği, milletvekillerinin ve bürokratların dinlenme yeri olmakla birlikte sinema[21] severler için her gece yapılan film gösterimleri ile dikkat çekicidir. Ayrıca 1924 yılında kurumsal bir işleyişle yenilenmiş olan bina, tiyatro temsillerine, Büyük Orkestra'nın Ankara'daki ilk konserine de ev sahipliği yapmıştır (Yavuztürk, 2009, 101-102). Bahçe 1926 yılında kapatılmış, bir kısmına 1933 yılında sıra dükkanlardan oluşan Belediye Dükkanlar Sitesi yapılmıştır. Çarşının arkasında kalan kısmı ise Şehir Bahçesi adıyla kullanılmaya devam etmiştir (Memlük, 2009, 81).

1920'li yıllarda sosyal hayatın aktığı Taşhan'dan Anafartalar'a doğru çıkan cadde üzerinde, sonradan yerini pastanelerin aldığı kahvehaneler ve salaş dükkanlar yer almaktadır. 1926 yılında onarımına başlanan Çankırı caddesi ise zamanla, Ankara'nın başlıca eğlence merkezi haline gelmiş, açılan barlar, şair, yazar ve gazetecilerin mesken tuttukları yerler olmuştur. Çoğunlukla üst düzey bürokratların ve entelektüel kesimin gittiği, 1928 yılında açılan Karpiç Lokantası, 1920'li yıllarda yazar ve gazeteciler tarafından Ankara'nın tek modern eğlence yeri olarak gösterilen Fresko Bar ve cadde üzerinde faaliyete geçen ilk bar olan Elhamra Bar dönemin önemli mekânları arasındadır (Anonim, 1975, 50).

1900'lerin başında kentte bir-iki küçük konaklama yeri bulunurken, 1928'lerde sayıları artan oteller sadece konaklama amacıyla değil, ikamet eden bürokratların ve ailelerinin

[20]Millet Bahçeleri II. Meşrutiyet sonrası Fransız Halk Bahçelerinden esinlenerek toplumun sosyalleştirilmesi amacıyla içinde Osmanlı Kulübü, kütüphane ve tiyatro yapıları olacak şekilde kurgulanmıştır. Ankara'da da 19. yüzyılın son çeyreğinde bir "Millet Bahçesi" açılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Memlük, Y. (2009). "Bulvarın Yeşil Parçaları", *Cumhuriyet Devrimi'nin Yolu Atatürk Bulvarı*, Koleksiyoncular Derneği Yayını, s. 73-87, Ankara.

bir araya geldiği, yemek yiyerek sohbet ettikleri hatta politik kararların alındığı çok amaçlı mekânlar olarak kullanılmışlardır (Tanrıkulu, 1985, 24).

Toplumun kültürel alanda yeniden yapılandırılması, Batı'nın davranış ve kurallarına göre yeni bir yaşam tarzının sağlanmasında en önemli mekânlarından biri kuşkusuz 1928 yılında hizmete açılan Ankara Palas olmuştur. İmgelenen yeni yaşam tarzının yerleşmesinde, eğlence hayatının en etkin araçlardan biri olduğu düşünülürse, bu mekânın aynı zamanda, modern kentin ideal vatandaşını üretmede önemli rol oynayacağı öngörülmüş olmalıdır (Cantek, 2003, 261; Ergut, 2005, 28). Batılı tarzda hizmet veren başkentin ilk oteli Ankara Palas, devlet ileri gelenlerinin ve seçkin kesimin gittiği, baloların ve benzeri eğlencelerin düzenlendiği önemli bir mekân olmuştur (Cantek, 2003, 264).

Yakup Kadri Karaosmanoğlu *Ankara* adlı romanında seçkin kesimin Ankara Palas'ta düzenlenen balolara nasıl hazırlandığını,

> …Bu kış, Noel ve yılbaşı balolarına, Ankara'da, her seneden daha zevkli bir hazırlanış vardı. Çünkü, bu eğlenceler, henüz açılmamış olan Ankara Palas'ın Büyük Hall ve salonlarında yapılacaktı. Buranın bin kişiden fazla davetli alabileceği söyleniyordu. Onun için, birçok ailelerin daha iki ay evvelinden İstanbul terzilerine taşındıkları görülmeye başladı. Gerek Kaligurusi'de gerek Fegara'da en son Paris modelleri Ankaralı hanımlar tarafından kapışılıyordu. Beyler, fraklarını ya daralmış ya eskimiş bularak yeniden gece esvapları ısmarlıyorlardı. İlk yıllar, bir kuyruklu ceketle bir silindir şapkayı kâfi sananlar, şimdi klak ve makferlan peşinde koşuyorlardı. Yazık ki, bu artikllerin bir kısmını stoklar tükenmiş olduğu için bulmak kabil olmuyor ve Beyoğlu'nun belli başlı mağazalar vasıtasıyla Avrupa'ya ısmarlamak lazım geliyordu. Bu sırada dans iskarpinlerinin fiyatı üç dört misline fırladı. Gerçi, yeni çıkan Adabı Muaşeret kitabında maskaratsız olmak şartıyla rugan iskarpinlerine izin vardı. Lakin, zarafetin, en ileri şartlarını yerine getirmek asriliğin ihmal götürmez bir şiarı telakki olunuyordu.
>
> Suvarelerin başlayacağı tarih yaklaştıkça bu şevk hummalı bir galeyan halini aldı. Bütün yeni evlerin kırmızı çatıları altında, bir zerafet yarışıdır gidiyordu… Hele karılarının bütün arzularını yerine getiremeyen kocalar dünyanın en bedbaht insanlarıydı. Bunlar, Allahtan ya bir zelzele ya bir tufan beklemekte idiler, ta ki, o gece eğlencelerine yetişilmesinde ortada mesele kalmasın diye…
>
> Lakin ne tufan oldu ne zelzele…

Sözleriyle dile getirmektedir (Karaosmanoğlu, 2004, 110).

Dönemin Ankara'sında çağa ayak uydurmanın zorunluluklarından biri de dans öğrenmek

olmuştur. O yıllarda tango, fokstrot, swing danslarını bilmek, modernleşmenin bir ifadesi olarak edinilmesi gereken yeteneklerdendir (Anonim, 1999, 182). Dans etmesini bilmeyen seçkinler, başkente gelmiş olan yabancılardan dans dersleri almışlar ya da dans kurslarına gitmişlerdir. Bahsettiğimiz bu eğlence biçimleri, Cumhuriyet elitleri, bürokrasi ve bir kısım eşrafın katılımı ile sınırlı kalmış, yerli halk, balo ve benzeri eğlencelerin dışında kalmıştır (Cantek, 2003, 272).

Yerli halk için ise tatil olan perşembe ve cuma günleri, Hatip Çayı, İncesu Deresi kenarında özellikle Kayaş ve Mamak'ta yapılan piknikler başlıca eğlence şekli olmuştur (Aslanoğlu, 2001, 327). Bununla birlikte, Güven Dinçer'in tanımıyla "*ailelerce ve toplumsal gruplarca; kolay gidilebilen, herkesçe bilinen ve huzur içinde eğlenilebilen, dinlenilebilen*" birbirlerine benzeyebilen ve farklı toplumsal dinamiklerle gelişen yaşam alanları kurulmuştur. Bu yaşam alanlarından en önemlileri Atatürk Orman Çiftliği, Çubuk Barajı ve Gençlik Parkı ve Cebeci Çayırı'dır (Dinçer, 2017, 321-322).

Atatürk Orman Çiftliği, 1925 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün kişisel tasarruflarıyla kurulmuş ve çağdaşlaşma yolunda kentin simge mekanlarından biri haline gelmiştir. Modern bir tarım işletmesi olarak tasarlanan çiftlikte, Ankara halkı için örnek bir yaşam alanı hedeflenmiştir. Çiftlik bünyesinde kurulan, Bira Fabrikası (1934), Şarap Fabrikası (1931), Süt Fabrikası (1930) ve Zirai alet, su tulumbaları ile soğuk demir ve kaynak işlerini barındıran atölye (1931) bu amacın somut göstergeleri olmuşlardır. Yaşam alanı olarak düzenlenen dinlenme ve piknik alanları, gezi yolları, Marmara Köşkü ve Marmara Havuzu, yeme içme alanları, Marmara Gazinosu, Bira Parkı, Merkez Lokantası, Marmara Oteli ve gece kulübü, Spor alanları ve Karadeniz Havuzu ile Hayvanat Bahçesi ise halkın ve özellikle memur kesimin, yeni/modern sosyal yaşam dinamiklerini tüketebildiği mekanlar olmuşlardır (Tanrıkulu, 1985, 23-27; Akyürek, 2000, 19-22; Dinçer, 2017, 322-323).

Atatürk Orman Çiftliği, başkentin çağdaş projelerinden biri olarak yankı uyandırmış ve gerek Ankara halkı gerek yabancı misafirler için cazibe mekânı olmuştur. Öyle ki, Fransız yazar Claude Farrere *Ankaralı Dört Hanım* adlı romanında, 1930'lu yılların başlarında Türkiye'nin kültürel yapısına ve modernleşme adımlarına dikkat çekerken, Atatürk

Orman Çiftliğine de yer vermektedir. Farrere romanında, İstanbul'dan Ankara'ya trenle gelen karakterlerin, Çiftliği görünce yaşadıkları heyecanı ve hayranlığı okuyucusuna şu sözlerle aktarmıştır:

> *-Bir dakika! Bu da ne? Gerçek zirai tesis… sanki, gerçek… Ben ki, sabahtan beri öylesine aramış…*
> *Villandry pencereye doğru döndü*:
> *-Ah! Bu hakkında epeyce şey duymuş olduğum Gazi Çiftliği olsa gerek… Haklısınız… etrafa bakınmanın değerini ispatlayan bir neden… İnsan gücünün bir çölü verimli toprak haline getirebileceğini ispatlayan iyi bir iş…* (Farere, 2003, 19-20; Sazyek, 2018, 137).

Öte yandan Ankara'nın içme suyunu karşılamak amacıyla 1929 yılında yapımına başlanan Çubuk Barajı da benzer biçimde toplumsal yaşam alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Baraj henüz planlanma aşamasındayken, günübirlik yaşam alanları, gezi yolları, kayıkla gezilen bir gölet, park alanları, piknik ve oyun alanları, baraj gazinosu ve büfeler sosyal mekanlar olarak tasarlanmışlardır. Bu mekanlardan Baraj Gazinosu, zaman içerisinde halkın en nezih yeni eğlence mekanlarından biri haline gelmiştir (Dinçer, 2017, 327-328).

Kent imar edilirken meydanlar, sokaklar, sanat ve kültür mekânları modern kent kurgusuna uygun olarak biçimlenmiş, kentte halkın birbiri ile temas edeceği açık alanlara önem verilmiştir. Bu yaklaşımla inşa edilen ilk alan yapımına 1936 yılında başlanan ve 19 Mayıs 1943'te hizmete açılan Gençlik Parkı'dır.[22] Kente çağdaş, yeşil bir dinlenme mekânı kazandırma anlayışı ile tasarlanan Gençlik Parkı, 1932 yılında Herman Jansen tarafından kent planlanırken yerini almış, özellikle halkın kolay ulaşabileceği konumda olmasına dikkat edilmiştir. Konumu itibariyle; İstasyon-Hipodrom-Stadyum'dan başlayan ve Ankara Kalesi'ne bakan yönde; TBMM, Ankara Palas, Opera Binası, Türk Ocağı Merkez Binası ve Etnografya Müzesi gibi kentin simge yapılarıyla çevrili olan Park, açık hava tiyatrosu, kırkahvesi, dinlenme parkı, lunaparkı, modern gazino binası ve yüzme havuzu gibi farklı alanlarıyla modern bir yaşam ortamı sağlamıştır (Demir, 2006, 69-77; Dinçer, 2017, 322, 329-330).

[22] Ankara'nın Ulus'tan Kızılay'a gelişme yönünde 28 hektar bir alanda kurulan Gençlik Parkı, İncesu Deresi'nin ıslah edilmesi ile oluşturulan havuzu ile Cumhuriyet döneminin simge mekânlarından biri olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Demir, E. (2006). "Toplumsal değişim Süreci İçinde Gençlik Parkı: Sosyolojik Bir Değerlendirme", *Planlama Dergisi*, 4, 69-77, Ankara.

Diğer taraftan, herhangi bir kamusal planlama olmadan, devlet tarafından kurulmayan tamamen toplumsal ihtiyaçlardan doğan ve kendi dinamikleriyle gelişen Cebeci Çayırı da toplumsal yaşamın vazgeçilmez alanlarından biri olmuştur. Çeşitli spor müsabakalarının ve kiralık bisikletler ile gezilerin yapıldığı çayırda ayrıca geçici yazlık sinemalar, saz bahçeleri kurulmuş, tiyatro-revü-operet gibi etkinlikler düzenlenmiştir (Dinçer, 2017, 336-340).

1930'larda hızlanan imar faaliyetleri ile birlikte Yenişehir, kendi içinde yeni bir yaşam biçimi üretmeye başlamıştır (Batuman, 2002, 48). Yenişehir villalarında düzenlenen çaylar, partiler ve balolar bu yeni yaşam tarzının pratik edildiği yerler olmuştur (Nalbantoğlu, 2000, 299). Bununla birlikte, günümüzde Kızılay Meydanı olarak bilinen yere yapılan ve adını barok üslupta yapılmış bir heykel grubunun taşıdığı havuzdan alan "Havuzbaşı" ise iyi giyimli entelektüel bireylerin, bürokratların ve memurların Riyaset-i Cumhur Mızıkası'nın çaldığı klasik batı müziği eşliğinde, dolaştığı ve dinlendiği alan olmuştur (Batuman, 2002, 48; Yavuztürk, 2009, 92). Yenişehir'de yeşil alan oluşturma düşüncesiyle C. Holzmeister tarafından tasarlanarak, yapımına 1930'lu yıllarda başlanan Güvenpark ve Anton Hanak ile Josef Thorak tarafından tasarlanan Güven Anıtı da aynı biçimde modern hayata dair deneyimler sunan ve toplumsal hafızanın geliştiği/yerleştiği kentsel imge alanları olarak düşünülmelidir (Saner, 2007, 46-48).

1940'lı yıllarda Kızılay, temiz, düzenli ve yeşili bol bir çevre halini almıştır. Bu dönemde Yenişehir sakinlerinin en tipik etkinliği, akşam üzeri iş çıkış saatlerinde bulvar boyunca yürüyüş yapmak, kafelerde veya Kızılay Parkı'nda oturup dinlenmek olmuştur (Batuman, 2002, 54). Ancak Yenişehir'de başlayan bu etkinlikler ile yeni kent ve eski kent arasında, farklı toplumsal yaşam biçimleri ortaya çıkmıştır. Yeni yaşam normlarına hazır ve bunu tüketen elit kesimin yaşam biçimi, yeni yaşam normlarına hevesli ama hazır olmayan yerel iş adamları gibi orta sınıf üzeri kesimin yaşadığı yaşam biçimi ve yeni yaşam normlarına karşı, önyargılı bir bakış açısına sahip olan Ankara'nın yerel halkı… Yeni kent ile eski kent arası mesafe mekânsal olarak çok olmasa da toplumsal yaşam normları açısından birbirine oldukça uzaktır. Bu durum Ankara halkının genelinde bir tedirginliğe neden olmuştur (Şenol-Cantek, 2016, 111).

Cumhuriyet dönemi Ankara'sına babasının görevi nedeniyle gelen gazeteci-yazar Altan Öymen, 1930'lar Ankara'sını ve çocukluk yıllarına dair anılarını anlatırken konuya değinmektedir. Yazar *Bir Dönem Bir Çocuk* adlı kitabında Ulus'taki ahşap evlerinden ve evin bulunduğu, motorlu taşıtların hiç giremediği dar sokaklarından, önceleri mahallede bakkallık yapan daha sonra işleri büyüterek yeni semtlere geçip market açan mahalle bakkalından, sokakta su, yoğurt, yumurta, karpuz, süpürge vs. satan seyyar satıcılardan ve anneannesi ile yaptıkları gezintilerden bahsetmektedir:

> Gezintilerin çoğunu yürüyerek yapardık. Otobüsle, kaptıkaçtıyla, trenle gidilen yerler de vardı, beni bazen oralara da götürürlerdi ama, asıl dolaştığım-veya dolaştırıldığım- bölge Ulus bölgesiydi: Atatürk heykelinin arka tarafından Kale'ye çıkan yokuşu, ön tarafından istasyona inen yoluyla ve Çankırı Kapısı'ndan gelip heykeli geçtikten sonra bulvarlaşan Bankalar Caddesi'yle 'eski Ankara' bölgesi (Öymen, 2002, 55).

Sadece Ulus çevresinde gezmediklerini, Yenişehir'e otobüs vasıtasıyla gittiklerini de belirten yazar, "*Biz 'Uluslular' için Yenişehir, 'gezme'ye gidilip görülecek yerlerin en önemlisi sayılırdı"* demektedir (Öymen, 2002, 75). Ayrıca 1930'lu yıllar Ankara'sında sınıf farklılıklarına dikkat çeken Öymen, Ankara'ya yerleşen memur kesim arasında, ahşap evden çıkarak apartman dairesine taşınanın önemini "*Apartmana taşınmak, o zamanın havasına göre, sınıf atlamak gibi birşeydi…"* sözleriyle ifade etmektedir (Öymen, 2002, 65).

Cumhuriyet döneminin öne çıkan sivil mimari örnekleri apartmanlar, kentte başlayan sosyo-ekonomik değişim ve dönüşümlerin takip edilebileceği önemli yapı tipolojileridir. Memduh Şevket Esendal bu değişim ve dönüşümleri, 1934 yılında kaleme aldığı "*Ayaşlı ve Kiracıları"* adlı eseri ile Ankara'nın o yıllardaki konut sorununu görünür kılarken bir yandan da aynı dairede yaşayan insanların, birbirleri ve çevreleri ile olan ilişkileri kapsamında ele almıştır. Yazar romanında toplumun farklı tabakalarından, farklı karakterleri bir araya getirmiştir. Kitabın başlığında adı geçen Ayaşlı İbrahim Efendi, kendi dairesinin odalarını kiraya vermiştir. Kiracılardan banka memuru, romanın ana karakteri ve anlatıcısıdır. Diğer kahramanlar ise; hizmetçi, şoför, kumar düşkünü evli bir çift, emekli konsolos ya da farklı bir ifadeyle evli, bekar, kadın, erkek, yaşlı, genç hepsi

aynı dairenin içinde farklı hayatlar yaşayan insanlardır.[23]

Esendal romanında, geleneksel yaşamdan tümüyle kopmamakla birlikte, orta sınıfın modernleşme süreci hakkında bazı ipuçları verir (Özaloğlu, 2012, 354, 358). Yazar, romanın bazı bölümlerinde toplumsal değişimleri, kahramanların sosyal statüleri ile de ilişkilendirmiştir. Örneğin hizmetçi olarak çalışan Halide'nin evlilik hakkındaki düşünceleri iyi bir yaşam üzerinedir (Esendal, 2017, 36-41). Kadın karakterlerin çoğunda durum aynıdır. İş bulmak, para kazanmak daha önemlidir. Aile bir kurum olarak vurgulanmasa da bazı karakterler için evlilik, iyi bir yaşam için bir kaçış olarak işlenmiştir. Çekirdek aile modeli üzerinden verilen ideal aile ise baş kahramanın bakış açısı ile gösterilmektedir.

Romanda 1930'lar Ankara'sında yaşayan kadınların, gündelik hayatına dair gelenek ve modernlik ikilemi ise şoför Fuat'ın annesinin yorumlarıyla takip edilmektedir. Genç kızları; giydikleri kıyafetlerden, saç kesimlerine ve makyajlarına kadar eleştiren yaşlı kadın, tiyatroya ve sinemaya gitmelerinin de yanlış olduğunu dile getirmekte, bunun sorumlusunun da insanlara verilen *hürriyet* olduğunu ifade etmektedir (Esendal, 2017, 17). Ayrıca, romanın genelinde kadın karakterlerin oldukça özgür olmalarının yanı sıra gittikçe yalnızlaşıyor olmaları da dikkat çekicidir. Sosyal hayatı içinde modernleşmeye çalışan insanının mutsuzluğunu ve yalnızlığını, kendi serbestliği ile ilişkilendiren yazar, kadın karakterlerin içlerinde barındırdıkları güven duyma ihtiyacının, sevme ve sevilme ihtiyacının önüne geçtiğini düşündürmektedir (Esendal, 2017, 16-17, 38-39).

Modern toplum yaratma isteği, batıya yönelik kültürel öykünmenin zemini olmuş, aynı zamanda, ulus-devlet inşasının da temelini belirlemiştir. 18. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin modernleşme çabalarından başlayarak düşünecek olursak, kadının kamusal alana çıkması, ekonomik ve siyasi hayata katılması toplumsal dönüşümün ön koşullarından biri olarak kabul edilebilmektedir. Erken Cumhuriyet döneminde Ankara'da değişen sosyal ve kültürel hayatın içinde kadın ise, modernleşmenin ve dönüşümlerin simgesi haline gelmiştir. Böylece kadın, görsel sanatlarda ve edebiyatta sık sık tasvir edilmiş, Cumhuriyetin ideolojisinin kadına biçtiği rolü yansıtan bir imge halini almıştır.

[23] Esendal, M.Ş. (2017). *Ayaşlı ile Kiracıları*, Bilgi Yayınevi, İstanbul.

1930'lu yıllardan itibaren kent, bakımsız Anadolu kasabası kimliğinden kurtulmaya başlamış, yerli halkın yanı sıra, Cumhuriyet'in kurucu kadrosu, çeşitli görevlere atanan memurlar, kenti imar eden mimar ve mühendisler ile kozmopolit bir yapıya bürünmüştür. Bu kozmopolit yapı, kendi içinde farklı pratikler üretmiş olsa da siyasi otoritenin ideali olan kültürel yapı modeli, modern insanın, modern kent ölçeği içinde ürettiği yaşam biçimleri olarak karşımıza çıkması zaman almıştır.

Belirtmek gerekir ki, halkın tüketmeye başladığı bu yeni yaşam biçimi perspektifinde, özellikle kamunun bir araya geldiği meydan, cadde, park ve müze gibi alanlarda konumlanan modern kentin vazgeçilmezi anıt heykellerin önemli rolleri de oldukça önemlidir. Özellikle 19. yüzyılda imgenin güçlenmesiyle, resim ve heykel gibi görsel sanat dallarının ön plana çıkması (Artun, 2003, 41), anıt heykellerin kente ve kentliye olan müdahalesini daha belirgin hale getirmiştir. Bu anıt heykeller, halkın kolay ulaşabileceği meydanlar, parklar gibi alanlarda konumlanarak; ulus-devlet anlayışının, fütüristik devrim ideolojisinin, çağdaşlığın ve laikliğin göstergesi olarak, yeni yaşam biçimine referans vermektedirler (Yasa-Yaman, 2011b, 70-71). Aynı zamanda mekâna estetik değer kazandıran heykeller kentliye; kültürel, sosyal ve psikolojik anlamda da müdahale etmektedirler (Güç, 2005, 26; Türkyılmaz, 2015, 109).

Milli kahramanların kamusal alanda görünürlüğü, halkın vatanseverlik ve ulusun parçası olma eğilimini tetikleyerek tarihsel bir uyanışın sağlanmasına da yardımcı olmuştur. Kent içinde bilinçli olarak belirlenen mekânlarda karşılaştığımız bu anıtlar için iki önemli figür tercih edilmiştir. Bunlarda ilki Kurtuluş Savaşı ruhunu en güçlü biçimde temsil eden Mustafa Kemal Atatürk figürüdür. Diğeri ise Anadolu halkının cesaretini, fedakârlığını sembolize ederek Anadolu kimliğini ortaya koyan Anadolu köylüsünün tasviridir. Bu bağlamda, o zaman ki adıyla Hakimiyet-i Milliye meydanında konumlanan Zafer Anıtı (Heinrich Krippel, 1927) ve Etnografya Müzesi önünde yer alan Atlı Atatürk Heykeli (Pietro Canonica, 1927) ile Güven Anıtı (Anton Honak ve Josef Torak, 1934) gündelik hayatın içinde taşıdıkları ideolojik anlatımlarla toplumsal belleğin oluşmasına katkı sağlamışlardır.

Bahsetmiş olduğumuz tüm bu kamusal mekânlar sosyal, kültürel ve sembolik ilişkiler ağında yaşanan gündelik hayatın biçimlenmesine diğer bir ifadeyle kurgulanan modern yaşam biçimine hizmet etmişler, kentsel yaşam ritminin önemli dinamikleri olmuşlardır.

3. BÖLÜM

SİYASET VE SANAT İLİŞKİSİ

"Sanat, insanın dünyayı tanıması ve değiştirmesi için gereklidir."

Ernst Fischer, *Sanatın Gerekliliği,* 2017.

Ankara'nın başkent olarak ilan edilmesiyle birlikte geçirdiği değişim ve dönüşümleri incelerken, ortaya çıkan modern söylemleri dönemin siyasi ortamı çerçevesinde ele almak gerekmektedir. Bu süreç, 1920'li yıllardan öncesine hatta Tanzimat döneminde takip edilen hareketlere kadar inebilmektedir.

19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a çıkışıyla başlayan ve 1922 tarihine kadar süren (Zürcher, 1992, 30) Türk Kurtuluş Savaşı, Temsil Heyeti'nin çalışmalarıyla programlı bir şekilde yürütülmüş (Karpat, 1996, 50-52), 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle çoğunluğu Müslüman, etnik olarak çeşitlilik gösteren, yoksullaşmış bir nüfus ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur (Zürcher, 2015, 213).

Bu sürecin alt yapısı entelektüel alanda Jön Türk hareketinde, siyasal alanda ise İttihat ve Terakki döneminde takip edilebilmektedir. Jön Türkler ile İttihat ve Terakki dönemlerinde yapılan modern atılımlar, toplumu bir anlamda Cumhuriyet'e hazırlamıştır (Ömerci, 2010, 107-108). Başka bir ifadeyle Osmanlı Devleti'nin son dönemi (1908-1922) Cumhuriyet'in liderleri üzerinde ve kurmaya çalıştıkları ülkenin geleceğinde rol oynamıştır. Gerek maddi koşullar gerekse ideolojik araçlar, 1908 ve 1922 yılları arasındaki sürecin ürünleridir.

1908'de gerçekleşen devrim (II. Meşrutiyet) ve 1923'te Cumhuriyet'in ilan edilmesi, bir dizi benzer özellikler taşıyan, birbirlerine bağlı genç subaylar ve yöneticiler kuşağı tarafından gerçekleştirilmiştir. Aralarındaki ortak özellikler; hemen hepsinin 1875-1885 arasında doğmuş ve şehirde yetişmiş köklü ailelerin çocukları olmaları ile Osmanlı

Devleti'nin Avrupa tarzı eğitim veren bir okulunda yükseköğrenim görerek, devlet hizmetinde çalışıyor olmalarıdır. Çoğu asker olan bu aydın kesim farklarını, materyalist dünya görüşleriyle ve rasyonel ifade biçimleriyle gösterirken, sosyal yaşamlarında, Avrupa burjuvazisi tarzında bir yaşam tarzı benimseyerek modernlik anlayışlarını ortaya koymuşlardır (Zürcher, 2015, 171-175). Nitekim, Türkiye Cumhuriyeti'nin Batı medeniyetini benimseme çabaları sosyal bir olaydır. Daha çok kültür değişimini ifade etmektedir (İnalcık, 1991,189-190).

Öte yandan Milli Mücadele döneminin (1918-1922) siyasal liderleri ve 1923 yılından itibaren Cumhuriyet'in siyasal liderleri arasında da benzer özellikler görülmektedir. İttihat ve Terakki Partisi'nin eski üyeleri olan ve II. Meşrutiyet döneminin (1908-1918) siyasetinde rol almış bu isimler (Zürcher, 2015, 223-224), Jön Türk hareketinde yer almış, İttihat ve Terakki Partisi üyeleri olmuş ve Cumhuriyet'i kuran aydın kesimi oluşturmuşlardır. Hepsi oldukça gençtir ve gençliği bir değer olarak görmektedirler. Görülüyor ki, Cumhuriyet'in fikirleri, önceden başlayan ve gelişim gösteren bir çalışmanın ürünüdür (Lewis, 1991, 20).

Milli Mücadele döneminde, yaş ile otorite arasında kurulan pozitif ilişki, Cumhuriyet döneminde de kendisini göstermiş, Türk Ocağı'nda verilen konferanslar ile yetişen modern, çağdaş ve dinamik Türk gençliğine sık sık vurgu yapılmıştır (Halil, 1931b, 4). Keza, Mustafa Kemal 1927 yılında yaptığı konuşmasının (*Söylev) Gençliğe Hitabe* bölümünde, Türkiye Cumhuriyeti'ni "Türk Gençliği" ne emanet etmektedir.

3. 1. CUMHURİYET HALK FIRKASI (PARTİSİ)

Cumhuriyet Halk Fırkası, dönemin en önemli siyasi figürü olmuştur. Fırka, milli mücadele döneminin siyasi temeli olan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin devamı olarak (İnönü, 2014, 456), Cumhuriyet'in ilanının ardından başlayan yeni sürecinde kaynağı olmuştur. Ağustos-Eylül 1923 tarihinde Halk Fırkası kurulmuş (Lewis, 2015,350; Berkes, 2017, 507), parti genel başkanlığına da Mustafa

Kemal getirilmiştir. Böylece fırka, 1923 yılından 1950 yılına kadar ülkenin kaderini eline almış, siyasal ve kültürel ortamda belirleyici bir rol üstlenmiştir.

27 yıl süren iktidarlığı döneminde parti, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş bir ulus devlet olması yönünde hareket etmiştir. Kuruluşu, Mustafa Kemal'in 1923 ve 1925 yılları arasında gerçekleştirdiği, iktidar tekelini kurma zincirinin halkalarından birini oluşturmakta olup Haziran 1925 itibari ile de Türkiye Cumhuriyeti'nin tek partisi olarak Mustafa Kemal'i ülkede tek adam konumuna getirmiştir (Zürcher, 2015, 400-401).

Diğer taraftan, 1925 yılı itibari ile Mecliste tek adam iktidarına karşı çıkan muhalif gruplar, kendilerini siyasi hayata iki ayrı parti ile dahil etmek istemişlerdir. Bu partiler, 1924-1925 yıllarında "Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası" ve 1930 yılında "Serbest Cumhuriyet Fırkası" dır. Ancak, bu denemeler muhalefet partilerinin kapatılmasıyla sonuçlanmıştır (Lewis, 2015, 414, 515; Mardin, 2017, 178-179).

Mustafa Kemal Atatürk tarafından 15-20 Ekim 1927 tarihleri arasında, Ankara'da Cumhuriyet Halk Partisi'nin ikinci kurultayında okunan *Söylev*[24]*,* Türkiye Cumhuriyeti tarihine ışık tutan, temel kaynaklardan biridir. Atatürk konuşmasında, ulusallık kavramının altını çizerek, izlenecek siyaset hakkında şu sözleri aktarmıştır:

> İslamcılık ve Turancılık siyasasının başarı kazandığına ve dünyayı uygulama alanı yapabildiğine tarihte rastlanmamaktadır. Soy ayrımı gözetmeksizin, bütün insanlığı kapsayan tek bir dünya devleti kurma hırslarının sonuçları da tarihte yazılıdır. "Baskıcı ve yağmacı" olmak hevesleri, konumuzun dışındadır. İnsanlara her türlü özel duygularını unutturup, onları kardeşlik ve tam eşitlik içinde birleştirerek, insancı bir devlet meydana getirme kuramının da kendine özgü koşulları vardır.
>
> Bizim aydınlık ve uygulanabilir gördüğümüz siyasal yöntem "ulusal siyasadır". Dünyanın bugünkü genel koşulları ve yüzyılın kafalarda ve ıralarda yerleştirdiği gerçekler karşısında düşçü olmak kadar büyük yanılgı olamaz. Tarih dediğin budur; bilimin, aklın mantığın dediği böyledir.
>
> Ulusumuz güçlü, mutlu ve sağlam bir düzen içinde yaşayabilmesi için, devletin bütünüyle ulusal bir siyasa gütmesi ve bu siyasanın iç örgütlerimize tam uyumlu ve dayalı olması gereklidir. Ulusal siyasa demekle anlatmak istediğim şudur: Ulusal sınırlarımız içinde, her şeyden önce kendi gücümüze dayanarak varlığımızı koruyup ulusun ve yurdun gerçek mutluluğuna ve bayındırlığına çalışmak; gelişigüzel,

[24] Atatürk, M.K. (1966). *Söylev*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Cilt:I-II, Yayına Haz. Tuğrul, M., Birsel, S., Öztelli, C.,Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

> ulaşılmayacak istekler peşinde ulusu uğraştırmamak ve zarara sokmamak; uygarlık dünyasının uygarca ve insanca davranışını ve karşılıklı dostluğunu beklemektir." (Atatürk, 1966, 363)

Milli birliğe önem veren liderler, çağdaş bir toplum inşa etme yolunda kurumlar arası bütünleşmeyi şart görmüş, bunu da kültür unsurlarının birliğine bağlamışlardır. Osmanlı toplumundaki kültürel farklılığı ortadan kaldırmak ve milli birlik kurma amacıyla kültür reformları gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda ana hedef, aydın kesim ile halk arasında köprü kurmak olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün hedeflediği Türk Devrimi'nin temellerinde akılcılık ve pozitivizm yatmaktadır (Turan, 1989, 11). Bilimin evrenselliğine inanan Atatürk, bağnazlığa ve dini dogmalara karşı çıkmış, laik ve milli devlet anlayışına dayanan anlayışını bu süreçte yaymaya çalışmıştır. "Ulus Devleti" anlayışı, çağdaşlaşma yolunda bir dizi reformların kapısını açmış, yaşam ve kültür alanında önemli değişimler yaşanmıştır (Berkes, 2017, 521). Yapılan reformlar özellikle, hukuk ve eğitim alanlarında önemli yer tutmaktadır. Örnek vermemiz gerekirse; 1924 yılında çıkarılan *Tevhid-i Tedrisat Kanunu*[25], 1926 yılında *Medeni Kanun'un*[26] kabulü ve 1928 yılında *Harf İnkılabı*[27] yeni perspektifin içinde yapılan cumhuriyet reformlarının niteliğini göstermektedir.

1923 ve 1929 yılları arasında hükümetin politikalarını savunan partinin rolü, 1930'lardan itibaren değişmeye başlamıştır. Bu yeni süreçte parti, ekonomik sorunlarla uğraşmanın yanı sıra Cumhuriyet ilkelerini yaymaya çalışan, bu amaçla kültürel ve sosyal yaşamı tekeline almaya gayret eden bir örgüte dönüşmüştür. Yoğun olarak da eğitim ve propaganda konularıyla ilgilenmiştir. Parti, hedeflediği modern ve çağdaş Türkiye'nin ve Türk insanın inşası yolunda, belirlenen ilkeleri toplumun geniş kesimlerine benimsetme çabasına girmiştir. Partinin faaliyetleri Millet Meclisi'yle sınırlı olmasına karşın, bu dönemde yapılan her türlü etkinlik, inkılabı yayma ve kalıcılığını sağlama adına kalabalık kitleler önünde gerçekleştirilmiştir. Kendisi ile bağlantısı olmayan sivil toplum örgütlerini kapatarak, kontrolünde olan yenilerini açmıştır. Bunlar arasında, kapatılan

[25] Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim birleştirilmiş, bütün eğitim Eğitim Bakanlığı'nın yetkisi altına verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Berkes, N. (2017). *Türkiye'de Çağdaşlaşma.* Yapı Kredi Yay., İstanbul. s.533.

[26] 17 Şubat 1926 Tarihinde İsviçre Medeni Kanunu'ndan uygulanan kanun tasarısı Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Berkes, a.g.e., 530.

[27] Latin harflerine 3 Kasım 1928 tarihinde alınan kanun ile geçilmiş, 1 Aralık itibari ile Latin yazısının Türkçe'ye uyarlanmış biçimi resmi Türk yazısı olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Berkes, a.g.e., 550.

Kadınlar Birliği yerine açılan Halk Partisi Kadın Kolu ve Türk Ocakları yerine açılan Halkevleri sayılabilmektedir. Halkevleri, bu hedeflerin uygulama alanı bulduğu en önemli kurumlar olmuştur. Ayrıca partinin, 1932-1951 yılları arasında eğitim araçlarından biri de Halkevleri'nin Ankara'daki yayın organı olan *Ülkü* dergisidir (Lewis, 2015, 386; Zürcher, 2015, 372, 402, 407).[28]

Parti programının benimsediği temel ilkelerden milliyetçilik kavramı; dil, kültür ve ortak ideal temeli üzerinde biçimlenmiştir. Bu biçimlenişin siyasal sonuçlarını inceleyen ideolog Tekin Alp *Le Kémalisme* (1937)'de, CHP programında, ulusun ırk ve dine dayanan eski milliyet kavramları yerine; dil, kültür ve ideallerden oluştuğuna dikkat çekmektedir (Zürcher, 2015, 370-372).

Cumhuriyet Halk Partisi gerek eğitim gerekse icra alanında çok sayıda işlevi yerine getirmiş ve hükümetin mekanizmasının bir parçası haline gelmiştir. Bütün köy merkezlerinde bulunan yerel CHP şubesi yetkilileri, devrimin birer temsilci olmuşlardır (Lewis, 2015, 517). Tek parti ve tek adam yönetimi 1947 yılına kadar sürmüş, iktidar 1938'e kadar Mustafa Kemal'in, 1938 ve 1950 yılları arasından da İsmet İnönü'nün elinde biçimlenmiştir (Tezel, 1982, 127).

3. 2. SİYASETİN SANAT ORTAMINA ETKİSİ

Ankara'nın başkent olarak İstanbul'un karşısında, modern bir kültür ve sanat kentine dönüştürülmesi sürecinin, cumhuriyet projeleri arasında yer aldığını söylemek yerinde olacaktır. Yapılan reformların kalıcı olması, halkın sanat aracılığıyla eğitilmesi ve bilgilendirilmesi ile ilişkilendirilmiştir. Tanzimat batıcılığı devşirmeci bir yolda, doğu/batı bireşimine varmayı istemiştir. Atatürk ise batıyı, iyi-kötü ayrımı yapmadan bir sistem olarak tüm kurumlarıyla ele alarak, 'uygarlık' ve 'kültür'ü bir bütün olarak kavramıştır. Çağdaş uygarlığın Türk toplumunun yaşama dinamiklerini oluşturmasını ve Osmanlı aydını ile halk arasındaki gediği gidererek, seçkinci aydın-cahil halk ikilemi yerine çağdaş bir toplum yaratmak istemiştir (Yasa-Yaman, 1993, 187).

[28] Halkevlerinin örgütlendiği diğer il ve ilçelerde de değişik adlarla Halkevi dergileri yayınlanmıştır.

Batılılaşmayı bir araç, modernleşmeyi bir amaç olarak gören Atatürk'ün görüşlerine, sanat alanındaki tercih ve uygulamalarına açıklık getirmesi açısından, Türkçülük ideologlarından İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun *Demokrasi ve Sanat* adlı kitabı önemli bilgiler içermektedir. Türkiye Cumhuriyeti sanatının 'Kübizm' olması gerektiğini mimari, resim, süsleme sanatları kapsamında tartışan Baltacıoğlu, toplumsal çağdaşlaşmanın sanatsal kıstasını "Kübizm" olarak görmektedir. Bu doğrultuda Osmanlı'nın izlenimci biçim dili, Türkiye Cumhuriyeti'nde kübizm ile yer değiştirmektedir (Yasa-Yaman, 1993, 184).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, "demokrasi" ile "sanat"ı ilişkilendirdiği *Demokrasi ve Sanat* adlı kitabında yeni bir uygarlığı hedefleyen Türkiye'nin kendisi için yeni bir yaşam biçimi, yeni bir ülkü araması gerektiğini dile getirmektedir (Yasa-Yaman, 1993, 184).

> Yeni Türk, yeni şehir, yeni yol, yeni mesken, yeni mektep, yeni iş isyiyor; fakat bu yeniliğin ne olduğunu bilmiyor. Champs-Elysaes ve Paris şimdi içinde doğmuş, büyümüş olan en salahiyetli şehir mütefekkirlerini rencide ediyor. İnkılap heyecanı ve demokrasi aşkı ruhları iskan ediyor. Fakat Türkün vücudü, ailesi, halkı kendini iskan edecek laik, müsavatçı ve şahsiyetçi bir vatanın zarfını henüz inşa edemiyor. Çünkü doğan, yaşıyan bir mefküre, manevi bir mevcuttur; fakat bu mefkürenin ruhunu taşıyacak olan teşrih, uzviyet, hulasa bina, yol, şehir vücut bulmuş değildir. Manevi kuvvetler tazelenirken maddi zarflarının eski kalması salim bir netice vermez.
>
> Demokrasiye yalnız maddi varlığını taşımak için değil, manevi varlığını işitmek için de dil vermelidir. Bu dil, fikrin dili olan söz değil, duygunun dili olan san'attır. Demokrasinin müesseleri gibi san'at müessesesi de asrileşmeli, beynelmilel hakikate vasıl olmalıdır. (Baltacıoğlu 1931, s.11-12, Aktaran : Yasa-Yaman, 1993, 184).

Baltacıoğlu'na göre gelenekler araya araya bulunan değerlerdir. O halde Türk sanatçısının görevi "Türk kaybolacak!" diye üzülüp de geçmişe sarılmak değil, tersine ileriye atılmak, yeni geleneği yaratmak olmalıdır. Sanatçı; konuları, tekniği ve amaçları açısından geçmişle ilişkisini tamamen koparmalıdır (Yasa-Yaman, 1993, 194). Baltacıoğlu şöyle devam eder:

> ... Mimari mevzubahs olduğuna göre, yeni yeni türk şehirlerinin ve betonarme malzemesinin ihtiyaçlarına ve yeni türk milletinin ruhi iştiyaklarına göre yapılacak olan yeni yapılardır ki mimar türkçülerin nazariye ve mantık sahasında aradığı fakat bulamadığı asri türk yapıcılığı zevkinin teessüsüne hizmet edecektir. Nasıl kadınlarımız avrupa kıyafetini kabul etmekle giyinmek hususundaki milli hususiyetlerini kaybetmiyorlarsa, şehirlerimiz de Kübizm nev'ine girmekle

> Türklüklerini kaybetmiyeceklerdir... (Baltacıoğlu 1931, s.21, Aktaran: Yasa-Yaman, 1993, 194).

Ayrıca *Türk Plastik Sanatları* adlı kitabında Baltacıoğlu, sanatın insanın şuur altında yatan değerleri uyandırdığını şu sözlere dillendiriyor:

> Hiç unutmamak gerekir ki sanat eseri bizde olmayanı bize vermiyor, tersine bizde olandan bize bilgi veriyor. Sanat ile karşılaşmadan önce kendi başına yaşayan iç benliğimiz sanatın dürtüsü ile şuur üstüne geliyor… Sanatın birleştirici, kaynaştırıcı rolü bir kere anlaşıldıktan sonra insan yetiştiricilerine toplum kalkındırıcılarına düşen iş sanatı yaymak, sevdirmek ve edindirmek olacaktır (Baltacıoğlu, 1971, 43).

Cumhuriyet dönemi düşünürlerinden bir diğer önemli isim Cemil Sena'dır. Sena, 1931 yılında yayımlanan *Estetik*[29] adlı kitabında sanat sorunları üzerine eğilerek, sanat sanatçı, sanat ve bilim, sanat ve ahlak, sanat için sanat, güzel sanatın türleri, sanatın amacı, sanatın kaynağı gibi konuları irdelemiştir (Sena, 1972, 73-106).

Sena, sanatla toplum arasında sıkı bir ilişki olduğunu, sanatçının içinde yaşadığı toplumun dışında kalamayacağını, toplumun politik, ekonomik, dinsel, ahlaksal ve kültürel geleneklerinden kendisini soyutlayamayacağını ifade eder. Ona göre sanatçı, "... *tabiat ve toplum dışı bir yaratık olamaz*." (Sena, 1972, 73, 77).

Cemil Sena kitabında Aristo[30], Nietzsche[31], Guyeau[32], Tolstoi[33], Sir John Lübbok[34], Homeros[35] ve Namık Kemal[36] gibi düşünürlerin sanat üzerine fikirlerini tartışmış, kuramlardan uzak bir sanatın var olamayacağını savunmuştur (Sena, 1972, 95). Sanatın, ortaya çıktığı toplumun ortak eğilimlerini ifade ettiğini ve değiştirme gücüne sahip olduğunu belirtmiş, amaçsız sanat olamayacağını iletmiştir. Hatta tarihin bazı dönemlerinde sanatın, ulusal ya da toplumsal inanç ve tutkulara hizmet ettiğini aktarmıştır (Sena, 1972, 92-94).

---

[29] Cemil Sena. (1972). *Estetik*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul.
[30] Poetika adlı eserinde sanatın eğitimci görevini savunur. Sena, a.g.e., 92.
[31] Müziğin iyileştirici etkisini savunur. Sena, a.g.e., 93.
[32] Sanatın amacı, toplumsal niteliklerle bezenmiş bir estetik heyecan yaratmaktan ibarettir. Sena, a.g.e., 93.
[33] Sanatçıyı toplumun bir unsuru sayar. Sena, a.g.e., 93.
[34] Sanatın tüm üzüntüleri dindireceğini savunur. Sena, a.g.e., 93.
[35] İliada ve Odyssea ile yurtseverliği aşılamıştır. Sena, a.g.e., 93.
[36] Şiirleri ve piyesleriyle ulusumuza özgürlük aşkını, yurtseverlik tutkusunu aşılamıştır. Sena, a.g.e., 93.

Ankara, sanata Osmanlı İmparatorluğu'nun verdiği estetik görüşlerin dışından bakarak, sanatçıdan toplumu değiştirip dönüştürecek bir görev beklemiştir. Hükümetin sanata yüklediği bu görev, sanat ve siyaset arasında her daim var olan ilişkinin bu süreçte daha güçlü ve daha görünür olmasını sağlamıştır. Lev Kreft'in ifadesiyle "*Sanat, elbette her zaman verili bir şeydir, ama siyasetle ilişkilendirilmesi için sınırlama, farklılaştırma ve seçme gibi genel süreçlere tâbi tutulması gerekir.*"[37] Bunun sonucunda ise sanat bir kurum haline gelir ve hukuki düzeyde kısmen de olsa özerklik kazanır (Kreft, 2016, 16).

3. 2. 1. Sanatın Temsil Gücü

Sanat, tarih boyunca farklı toplumlarda oldukça önemli bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle de Batı'da, iktidarın devamlılığını sağlayan bir araç olarak kabul görmüştür. 19. yüzyılda ise sanat ve siyaset arasındaki en önemli bağ, tohumları 17. yüzyıl mutlakiyetçiliğine dayanan; ulus inşasıdır (Kreft, 2016, 22). Otuz Yıl Savaşları'nın ardından Avrupa'da modern bir devlet henüz olmadığı için modernleşme projeleri ulus inşasıyla başlamıştır. Sanat ise, araç olmanın ötesinde bir konuma geçerek, modern siyasi kurumların yerini almıştır. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu dönemde, sanatın yanı sıra gelenekler, inançlar, doğa, kimlik gibi ulusun kendine ve diğer uluslara varlığını ispatlayacağı, "Ulus İmgesi"ni besleyen unsurlar da sürece dahil olmaktadır (Kreft, 2016, 31).

Benzer şekilde çağdaş ve modern Türkiye Cumhuriyeti'nin yaratılabilmesi için ulus inşasına büyük önem verilmiş, eğitim ve kültür politikalarıyla bütünleştirilmiş projeler geliştirilmiştir. Halkın arasında, ulus bilincinin oluşması ve sürekliliğinin sağlanması için ortak tarih ve kültür çalışmaları kendini göstermiştir. Cumhuriyet yöneticileri, farklı etnik kökenden ve dinden olan halkı, ortak bir tarih ve kültür paydasında buluşturma hayalinin, Anadolu coğrafyası üzerinden gerçekleşebileceğine kanaat getirmiş, böylece gerek bilimsel savlarla gerekse gündelik yaşamın içinde "Türkçülük" ideolojisi kendini yoğun bir biçimde göstermeye başlamıştır.

---

[37] Kreft, L. (2016). "Sanat ve Siyaset: Sanatın Siyaseti ve Siyasetin Sanatı", *Sanat/Siyaset*, Ed. Ali Artun, İletişim Yayınları, İstanbul.

Batı'nın ulus inşa sürecinden farklı olarak Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde sanat, siyasi modernliğin ve modern siyasi kurumların yerini almamış, ancak yönetici kadro için sanatın evrenselliğinden ve eğiticiliğinden yararlanma fikri temel prensip olarak kültür ve sanat hayatında kendini bulmuştur. Türk kimliğinin inşası amacıyla; resim, heykel, tiyatro, sinema gibi görsel temsiller ulusal topluluk bağlarının simgelenmesi ve kalıcı olabilmesi bakımından kilit unsurlar olarak görülmüştür. Amacına uygun kurgulanmış görsel temsiller, hedeflenen formatta, yeni toplumsal ve siyasi biçimler üretebilmektedirler. Aynı zamanda kültürel simgelere de dönüşen bu görsel temsiller aracılığı ile bazı imgeler bilinçli olarak daha çok üretebilir ya da bazılarına sansür uygulanabilir ve bu imgelerin izlenme biçimleri de kontrol altında tutabilmektedir. Böylece oluşan temsiller, bir ulusun geçmişine, tarihine ait belli bir bakışı üretmede kullanılabilmektedir (Wallis, 2016, 256).

Burada sanatın yüklendiği, neyi/nasıl temsil etmesi gerektiği görevi, sanatın zamanla koşullu olması ile de ilişkilidir. Sanat, tarih içinde belli bir dönemin düşüncelerini, isteklerini, hedeflerini, gereksinimlerini yansıttığı oranda insanlığı temsil etmektedir. Sanatın temsil gücünün bir sonucu olarak; tarihe karışmış pek çok şey bilinçaltımıza yerleşerek, kendisini unutturmaz. Çoğu zaman farkında olmadığımız bu anılar/olaylar hayatımız üzerinde etkisini sürdürür. Ernst Fischer, "Sanat, insanın dünyayı tanıması ve değiştirmesi için gereklidir" der. Ona göre sanat, toplumsal ilişkilere ışık tutarak, toplumsal gerçeklikleri tanımamıza ve dönüştürmemize katkı sağlar. Bu nedenle sanatın dokusunda sadece geçmiş değil, gelecekte vardır. Bu konuda, André Breton "Bir sanat yapıtı ancak geleceğin titreşimlerini taşıyorsa değerlidir" diyerek, konunun altını çizmektedir. Özellikle toplum düzeni ile uyumlu ve bu düzenin amaçlarını kendine misyon edinen toplumcu sanat anlayışı için geleceğin habercisidir diyebilmekteyiz (Fischer, 2017, 27-29, 130, 135, 239). Bu bağlamda Erken Cumhuriyet Dönemi sanat hayatına baktığımızda, sanat anlayışının toplumcu bir tutum içinde olduğunu söylemek yerinde bir ifadedir. Bu anlayış içerisinde ise hem sanatçı hem de sanat eseri bazı amaçlar edinecek ve estetik değerinin ötesinde halkın gelişmesine katkı sağlayacak bir eğitim aracı olacaktır.

3. 2. 1. İdeolojik Olarak Sanat

Sanatın uygarlıklar tarihinde, farklı toplumlar tarafından kullanılan bir güç olarak karşımıza çıkmasının yanı sıra ideolojik bir aygıt olacağı görüşü de öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, dönemin sanat ortamı ele alındığında, özellikle Türkiye Cumhuriyeti sanat anlayışı ile Sovyet Rusya'nın sanat anlayışı arasında bazı ortak özellikler dikkat çekici olmuştur.

Şerif Mardin ideolojiyi "*var olan bir sosyal yapıyı devam ettirmeye veya yenisini yaratmaya yarayan bir fikir yapısıdır*" diyerek tanımlar. Ona göre ideolojilerin, insanların tutumlarını, davranışlarını etkileyen bir yönü vardır (Mardin, 2017, 24). Bu noktada cumhuriyet dönemine yön veren düşünce bütünü içerinde sanat, bir araç olarak öne çıkmaktadır. Dönemin sanat ortamı, Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaşı olan bazı ülkelerdeki sanat ortamlarıyla özellikle de Sovyet sanatı ile ideolojik bağlamda bazı ortak özellikler sergilemektedir.

Sanat Tarihçisi Camilla Gray, Rus Modernizmini incelediği *The Russian Experiment in Art (1863-1922)* adlı kitabında sanatı insanlığın kurtuluşu için bir araç olmakla beraber, insanın ve bütün yaşamın yenilenmesini temsil etmesi açısından ele almıştır (Gray, 1986, 37-38; Artun, 2016, 34). Yazar çalışmasında; opera, tiyatro, resim, heykel ve afiş tasarımına, yanı sıra ve çok sayıda Rus sanatçısına da yer vermiştir[38]. Rus Modernizminin temelinde her ne kadar farklı bir siyasi evren yatıyor olsa da yazarın ortaya koyduğu sanat ortamı, Cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılından itibaren başkent Ankara'da oluşan/oluşturulan sanat ortamı ile eş özellikler göstermektedir. Ankara'da yürütülen opera, tiyatro, müzik, resim ve heykel gibi sanat faaliyetleri ile farklı kanallardan toplum etkilenmeye ve yenilenmeye çalışılmıştır. Burada üzerinde durulması gereken husus, sanatın ideolojik fikirleri iletme ve yayma konusundaki gücüne duyulan güvendir.

Sovyet Sanatı genel bir ifade ile devlet tarafından finanse edilen, ulusal ve kitlesel bir anlayışa dayanmaktadır. 1917 Ekim Devrimi ardından bu anlayışın biçim dili, soyut yani nesnel olmayan bir dil olmuş ve propaganda aracı olarak kullanılmıştır (Clark, 2017, 95-

[38] Gray, C. (1986). *The Russian Experiment in Art (1863-1922),* Londra: Thames&Hudson.

98). Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde de benzer bir yaklaşımla "Kübizm" olarak benimsenen biçim dili kadar sanatın içeriği/konusu da önem taşımaktadır. Sanatta konunun, toplumsal istekler ile doğru orantılı olması gerektiğini söyleyen ve ayrıca sanatın, devletin koruması altına alınması gerektiğinin altını çizen "Ulusal Sanat" savunucuları için sanat, inkılabı yüceltmeli ve devrim sanatı olmalıydı. Yapıtlar konularını; tarihten ve inkılaptan almalıydı[39] (Yasa-Yaman, 1993, 20, 29). Böylece, Türk halkı için yeni ve çağdaş yaşamın kaynağı olan "Devrimler" ve "Kurtuluş Savaşı" sanatın konusu olarak, farklı tasvirleri ile Erken Cumhuriyet Dönemi sanat ve kültür hayatı içinde yerlerini almışlardır. Öte yandan çocuk, gençlik, kadın, İstanbul manzaraları yerine modern Ankara imgeleri ve Anadolu manzaraları, genel olarak sanat/ kültür etkinlikleri ve yaratımında öne çıkarılmıştır. Bu sayede sanattan, cumhuriyet ideolojisinin, halkın görsel hafızasına yerleştirilmesi ve sürekliliği sağlanması görevini üstlenmesi beklenmiştir.

3. 2. 3. Devlet-Sanat İlişkisi Bağlamında Kurumlar

Sanatın ideolojik bir aygıt olarak kullanılabileceği görüşü bağlamında, devreye giren bazı kurumlar öne çıkmaktadır. Bu kapsamda, Ankara'da, Cumhuriyet yönetiminin yürüttüğü eğitim, kültür ve sanat politikalarını destekleyen iki önemli örgütlenme Türk Ocakları[40] ve Halkevleri'dir.

II. Meşrutiyet'in ilanını takiben 1912 yılında bir kültür derneği olarak İstanbul'da kurulan Türk Ocakları, ulusal Türk Devletinin oluşumuna katkıda bulunmuş milliyetçi bir kurumdur. Ankara'da ise cumhuriyetin ilk yıllarında başkentin kültür ve sanat hayatının aktığı en önemli mekân olarak, bu kurumların öncüsü olmuştur. Konser, tiyatro temsilleri, resim ve heykel sergileri gibi kültür ve sanat etkinliklerinin takip edildiği ocaklar, henüz cumhuriyet ilan edilmeden önce de konferans, kurs, kütüphane, sinema ve radyo gibi etkinlikleriyle halka ulaşmaya çalışmıştır (Karaer, 1992, 81). Resmen açıldığı 23 Nisan 1923 tarihinden, Namazgah Tepe'de inşa edilen Ankara Türk Ocakları Merkez

[39] Asaf,1933, 49'dan aktaran Yasa-Yaman, 1993, 20.
[40] Türk Ocakları, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin merkezinde, Ziya Gökalp (1876-1924)'in de katıldığı bir toplantının ardından, 25 Mart 1912'de resmen kurulmuştur. Bkz. Sarınay, 2005, 141; Yasa-Yaman, 2012a, 35.

Binası'nın hizmete girdiği döneme kadar, Yahudi Mahallesi'nde Şengül Hamamı yanında bulunan Rum Okulunda hizmet vermiştir (Alpagut, 2012, 19, 24). Yapılan araştırmalar çeşitli sanatsal etkinliklerin ilk olarak bu mekânda gerçekleştirildiğini göstermektedir. 14 Mayıs 1923 tarihinde gündüz hanımlar için akşamda erkekler için verilen müsamereler (Anonim, 1923a, 1), 14 Ekim 1923 tarihinde "Milli Türk Ressamları" nın 119 eseriyle açmış oldukları sergi (Yasa-Yaman, 2012, 146) ve Aralık 1924 tarihinden itibaren Zeki Bey Orkestrası ve öğrencileri tarafından verilen Cuma konserleri (Anonim, 1924a, 1; Anonim, 1924b, 1; Anonim, 1924e, 1) 1930 yılına kadar bu ilk yapıda halka sunulmuştur. 1927 yılında, nizamnamesinde yapılan değişiklikle CHF'nin bir kültür şubesi haline gelmiş, halkı sanatla yakınlaştırmış, yönetici sınıfla bir araya getirmiştir (Anonim, 1989, 130; İpek, 2010, 130-131; Yasa-Yaman, 2012a, 36, Tanrıkulu, 1985, 25). Aynı yıl Namazgah Tepesinde, Etnografya Müzesi'nin hemen yanında konumlanan alanda Ankara Türk Ocakları Merkez Binası yapımına başlanmış, yapı 28 Şubat 1930 tarihinde hizmete açılmıştır (Alpagut, 2012, 14-19). Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından tasarlanan yapı, Türk Ocağı'nın bir kurum olarak temsil ettiği değerlerle örtüşen bir "milli mimari" sunarak, cumhuriyet ideolojisini görsel bir dile çevirmiştir.

Falih Rıfkı (Atay) 21 Mart 1931 tarihli yazısında (Rıfkı, 1931, 1), Türk Ocaklarının uzun seneler memleketin ileri fikirlerini temsil ettiğini, inkılapçı ve siyasi olduğunu, cumhuriyeti yerleştirmek için her Türk gencine siyasi terbiye vermeyi önemsediği, bunun gerekli olduğunu tartışmaktadır. Ankara halkı ile sanatı buluşturan bu önemli kurumun, 10 Nisan 1931'de Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün isteğiyle toplanan olağanüstü son kongrede CHF'ye katılması ve bütün mallarının CHF'ye devredilmesi oybirliği ile kabul edilmiştir.

Ardından ocakların tüm birikim ve deneyimi üzerine Halkevleri açılmıştır. Halkevleri, Ocaklarla örtüşen bir biçimde cumhuriyet ilkelerini ve değerlerini halka ulaştırmak ve toplumun kültürel kalkınmasını sağlamak gibi misyonlar üstlenmiştir. Yapılan inkılapların, halka nüfus etmesi ve kalıcı olabilmesi için Türk gençlerine büyük roller biçilmiş, Halkevleri de gençliğin biçimlendirilmesi için diğer bir ifadeyle amaçlanan çağdaş Türk gencinin tasarlanması için cumhuriyete hizmet etmiştir. Halkevleri, ideolojinin sosyal bir aygıtı olarak dokuz alanda faaliyette bulunmuş (Anonim, 1933,

s.350'den aktaran Yasa-Yaman, 2012a, 36), 1932-1950 yılları arasında; eğitim, kültür ve sanat etkinliklerin en çok takip edildiği mekân olmuştur. Henüz açılmadan, çeşitli mecralarda tanıtımı yapılmış, inkılaba ve çağdaş Türk insanına sağlayacağı faydalar anlatılmıştır. Faruk Nafiz (Çamlıbel) Bey konuyla ilgili "Halk Evleri" başlıklı yazısından bu kurumun öncelikle gençliğin biçimlendirilmesine yönelik olduğu, inkılâbı halkın ruhuna sindirmek üzere cumhuriyete hizmet edeceği anlaşılmaktadır:

> Halk evleri hakkında hazırlanan programın Halk Fırkası idare heyetinde müzakere edildiğini ve yakında faaliyete geçmek üzere hazırlandığını gazetelerde okuduk. Gazeteler bu haberi kısa verdikleri için programda halkı ve gençliği, en faydalı bir şekilde, bir çatı altına toplayacak maddelerin nelerden ibaret olduğunu anlamak kabil olmadı. Fakat dünkü şeklini kâfi derecede faal bulmadıkları için kapanmasında mahzur görmedikleri bir müessese yerine geçecek teşkilatın, böyle esaslı bir surette düşünüldükten ve mesai sahası etrafı ile tespit edildikten sonra, her halde çok değerli şefler elinde çok büyük işler göreceği kanaatindeyiz.
>
> Gençleri mektep haricinde meşgul edecek, onları fikir, sanat ve halkı işinde boşaldığı zamanlar kuvvetçe inkılâbın arzu ettiği bir şekilde yetiştirecek her gün yeni bir hayatın kaynağı ve yeni bir kıymetin fışkırdığı böyle bir müesseseye ihtiyacımız gün geçtikçe çoğalmaktadır. Milli varlığımızın bütün cevherlerini ayrı ayrı inkişaf ettirecek bir teşkilatın göreceği alkış ve rağbet tezahüratını şimdiden göstermektedir. Halk evlerinin umumi görünüşü, Türk gençliğini dünden daha inkılâpçı, daha müspet, daha liyakate karşı hürmetli, daha azimli, güçlü ve düşünceli yapmaktır.
>
> Halk evleri, kımıldamak için işaret bekleyen gençliğe, inkılâbın verdiği bir işaret olacaktır (Nafiz, 1931c, 2).

Ankara Halkevi, açıldığı 1932 yılından itibaren sanat ve kültür hayatına damga vurmuş, ideolojinin sosyal bir aygıtı olmuştur. Milliyetçilik ilkesini halka yaymayı ilke edinmiş, halk kültürünün aydınlar tarafından araştırılıp öğrenilmesine hizmet etmiş, çağdaşlaşmayı sağlayacak kültürel ve sanatsal etkinlikleri yürütmüştür. Halkevleri, halkın katılımının sağlanacağı: Dil-Tarih- Edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, İçtimai (Sosyal) Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kütüphane ve Yayın, Köycülük, Müzecilik ve Sergileme olmak üzere dokuz alanda faaliyette bulunmuştur (Anonim, 1933, s.350'den aktaran Yasa-Yaman, 2012, 36). Halkevleri 1950'de iktidara geçen Demokrat Parti'nin girişimi ile TBMM'de 8 Ağustos 1951 tarihinde kabul edilen ve 11 Ağustos 1951 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5830 sayılı kanun ile kapatılarak malları hazineye devredilmiştir.

Sanatı, İstanbul'dan Ankara'ya taşımak Cumhuriyet'in ilanından önce başlamış, 1923'den itibaren adı Sanayi-i Nefise'den Güzel Sanatlar Akademisi'ne dönüşen okulun Osmanlı İzlenimcileri, Ankara'ya ziyaretlerde bulunmuşlar, akademinin sorunları ve giderleri için artık Başkentle ilişi kurmaya başlamışlar, ağustos ayında Galatasaray Lisesi salonlarında açtıkları sergileri bahar aylarında Ankara'da gerçekleştirmişlerdir (Yasa-Yaman, 2012b, 145-146).

1930'lu yılların başında öncelikle müzik ve tiyatro aracılığı ile halkı eğitme konusu gündeme gelmiş, inkılabın tüm yurda yayılmasında güzel sanatlar önemli bir araç olmuştur. Müzik eğitimine önem verilmiş, alaylı müzik eğitimi okullu hale getirilmiş, klasik batı müziği kültürünün Türk beğenisi haline getirilmesi önemsenmiştir. 1924 yılında Musiki Muallim Mektebi kurulmuş, öğrenci sayısının artmasıyla, yeni bina ihtiyacı gündeme gelmiştir (Halıcı, 2009, 1). Ernst Egli (1893-1974) tarafından tasarlanan yeni okul binasının inşaatına 7 Mayıs 1928 tarihinde başlanmıştır (Aslanoğlu, 1985, 31-32).

1929 yılı sonlarında Musiki Muallim Mektebi'nin yeni binası bitmek üzereyken Falih Rıfkı (Atay) "Yeni Bir Mektep" başlıklı yazısında okulun önemini şu sözlerle vurgulamıştır:

> … Reisicumhur her fırsatta yeni Türkiye'de yeni zamanların musikisini arayıp durmaktadır. Sahte Bizans ve Arap sesi hiç olmazsa mekteplerden, onun bu arayışı sırasında kalktı...
>
> Bir Fikri, bir ideali, bir muhabbet ya da bir düşmanlığı büyük izdihamların derinliğine kuru mantık değil, ateşli heyecan götürür. Sanayi ve ticaret bile sürüm bulmak için güzel sanatları istihdam etmektedir…
>
> Türkiye'nin yeni sesi Ankara mektebinde terbiye gören göğüs ve boğazlardan çıkacaktır. İdealin sıcağı soğumamak, inanış gevşememek, ruhlara kesel çökmemek ve her şey mide ve menfaat ölçüsü ile tartılmamak için güzel sanatların ve bunlar arasında halka en kolay giren musiki ve resmin yardımına ihtiyaç var. Reaksiyon ve anarşi her köşeye resim ve edebiyat ve musiki kundaklarını sokuyor. Buna yalnız polis değil, belki hiç o değil, Türk güzel sanatlarının hüneri cevap vermektedir.
>
> İnkılap bütçelerinin en müsmir ve en kârlı masraflarından biri, güzel sanatları diriltmek ve işletmek için verdiği tahsisatlardır. Asıl bunun bir lüks ve keyf için değil, bir ihtiyaç ve en şiddetli ihtiyaçlardan biri olduğu anlaşılması esaslı bir adımdır… (Rıfkı, 1929, 1).

Atay yazısında, Mustafa Kemal'in çağdaşlaşma yolunda müziğe verdiği önemin altını çizmiş ve müziğin halkı eğitmekteki büyük rolünü dile getirmiştir.

CHP 19 Mayıs 1931 tarihli kongresinde güzel sanatları kongre programına dahil etmiştir (Anonim, 1931, 1). Konuyla ilgili olarak kaleme aldığı yazısında Faruk Nafiz (Çamlıbel) Bey şu sözleri aktarmıştır:

> Güzel sanatlara, hususiyetle musikiye ehemmiyet verileceği, son kongrede, Halk fırkası programına girdi. Bu memleketimizde, güzel sanatların ilk defa siyasi bir fırka programına girişidir. Verilecek ehemmiyetin ne şekilde tezahür edeceğini henüz bilmiyoruz. Fakat kongrede güzel sanatlardan bahsedilmesi bize bu ehemmiyetin ilk âlâmeti gibi göründü.
>
> Hususiyle musiki kaydi tam yerindedir. Genç ve değerli musikişinaslarımız olmakla beraber musikimiz var yok gibi bir şeydir. Resim sergilerinde ise her sene biraz daha yorgunluk, biraz daha bezginlik göze çarpar. Modern mimari toprağımıza ayak bastığından beri bizim mimarımız elinden gönyeyi, pergeli atmış gibidir. Adaptasyonlar imdada yetişmese tiyatromuz ya işi tulûata dökecek yahut kapısını kapayacaktır. Heykelciliğimizden bahsetmeye hacet var mı? En eski bir maziye dayanan edebiyatımız bile gözlerimizi yaşartacak kadar hazin haldedir! Güzel sanatlarımızın bu acıklı hali bize ilmimizin vaziyeti hakkında da bir fikir verebilir halbuki her inkılap, gelecek nesiller, ancak bu vasıtalarla heyecanını telkin etmek mecburiyetindedir.
>
> Halk Fırkası, bu itibarla güzel sanatların yardımına tam zamanında yetişmiş oluyor ve sanatkâr elinden aletini bırakmadan ona yeni bir kuvvet vadediyor. Sanata geçmiş olsun! (Nafiz, 1931a, 2).

Faruk Nafiz Bey, yazısında yönetimin sanata karşı tavrı konusundaki memnuniyetini dile getirmiş, sanatın inkılâp belleğini koruyucu etkisini vurgulamıştır. Riyaset-i Cumhur Orkestrası, Maarif Vekaletinin kadrosu dahilinde "Riyaset-i Cumhur Filarmoni Heyeti" olarak yerini almış, inkılâbın terbiye organı olarak çalışmasına karar verilmiştir. Böylece bandonun vatana daha çok fayda sağlayacağı düşünülmüştür (Anonim, 1931o, 5).

Cumhuriyet yöneticileri, açtıkları sanat ve kültür kurumları ile ya da okullar aracılığı ile çağdaş ve modern Türk Ulusunun inşasına oldukça planlı yaklaşmış, Türkiye'de köktenci bir sanat siyaseti oluşturmaya gayret etmişlerdir (Yılmaz, 2014, 298). 1920'lerden 1940'ların sonuna kadar korunmaya çalışılan bu sanat ve kültür siyaseti, 1950'lerde çok partili siyasal hayata geçişle birlikte bazı değişikliklere uğramış, sanat ortamında

"devletin himayesi" anlayışı yerini "piyasa sistemi" ne bırakmaya başlamıştır (Yasa-Yaman, 1998, 136; Germaner, 1999, 13; Yılmaz, 2014, 298).

3. 2. 4. Cumhuriyet Yönetiminin Sanatı/Sanatçıyı Teşvik Çalışmaları

Ankara'da gerçekleşen sanat etkinliklerini artırmak, desteklemek ve canlı tutmak gibi nedenlerle cumhuriyet yönetimi, sanatı/sanatçıyı teşvik eden ve koruyan birtakım kararlar almıştır. Bunlardan ilki, Başvekâlet Muamelat Müdürlüğü'nün 9 Kasım 1930 tarihinde aldığı 10172 sayılı kararıdır. Kararnamede 1931 yılında Ankara'ya temsil vermek üzere gelecek olan, Türk ve yabancı tiyatro temsil heyetlerine, asgari beş kişi olmak üzere Devlet Demiryollarınca tespit edilecek biçimde, gidiş ve dönüş biletleri için %50 indirim sağlanmasıdır (BCA. 030.18.01.02.15.72.16). Aynı şekilde, 4 Nisan 1932 tarihinde alınan 12544 sayılı kararla, yine Devlet Demiryollarından hem tiyatro hem de musiki sanatkârlarının "*memleket dahilinde herhangi bir mahalde temsil vermek üzere*" %50 indirimli seyahat edebilmeleri imkânı sağlanmıştır (BCA. 030.13.01.02.27.24.1).

Cumhuriyet yönetiminin aldığı bir başka karar, Büyük Millet Meclisinin 19.5.1930 tarihli ve 2629 sayılı "eğlence ve hususi istihlâk vergisi kanunu" na göre Ankara Türk Ocağı binasında yer alan sinema ve tiyatronun, yükümlü olduğu istihlâk yani tüketim vergisinden muaf olmasına ilişkindir. Türk Ocakları Merkez Heyetinden Baş Vekâleti celileye yazılan, 16 Teşrinisani 1930 tarihli belgede, bu verginin Türk Ocaklarının zayıf olan mali durumunu sarsacağı, bu nedenle devletin himayesine ihtiyacı olduğu belirtilmiştir (BCA. 030.10.136.974.15, s.3-4). Bu yazıya istinaden, Başvekâlet Muamelât Müdürlüğünce hazırlanan, 8.12.1930 tarihli belgede Ankara Türk Ocağı sahnesinin, tüketim vergisinden muaf tutulduğu belirtilmiştir (BCA. 030.10.136.974.15, s.1).

CHP 23.10.1938 tarihinde, Milli müziği teşvik etmek amacıyla "Milli Senfoni Müsabakası" düzenleyeceğini duyurmuştur (Anonim, 1938m, 2). Partinin, kültür ve sanat hareketlerine hız vermek adına açtığı yarışmanın şartnamesinde; sadece Türk bestekârların katılabileceği ve eserlerin milli karakterde bestelenmiş olması gerektiği

belirtilmiştir. İki aşamalı jüri ile seçimin yapılacağı yarışmanın şartlarından bazıları şunlardır:

> 1. Senfoni normal bir orkestra için yazılacaktır (2-3'lü tahta sazlar vs.).
> 2. Senfoni 25 dakikadan kısa, 35 dakikadan uzun olmayacaktır.
> 3. Senfoninin mürekkeple ve okunaklı bir partisyonu, en geç 30 Mart 1939 tarihine kadar ihzari jüriye tevdi edilmek üzere Halk Partisi Genel Sekreterliğine gönderilecektir (Anonim, 1938n, 2).

Hükümet, sanatın her dalında yetenekli kişileri ortaya çıkarmayı ve geliştirmeyi hedeflemiş, bu amaçla hem yarışmalar hem de sergiler düzenlenmesine önayak olmuştur. CHP Genel Sekreterliği tarafından 16 Kasım 1939 tarihinde Halkevleri başkanlığına gönderilen talimatname, resim ve sergiler konusunda teşvik edici görüşler ortaya koymaktadır (BCA. 490.01.4.21.32, 1-2)[41]. Talimatnamenin hayata geçirilmesiyle, 1940 yılından itibaren her yıl mayıs ayında *Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergileri* düzenlenmiş, bu sergiler CHP'nin sanatı teşvik eden önemli girişimlerinden biri olarak yerini almıştır (Dranas, 1942a, 111).

CHP Hükümetinin sanatı ve sanatçıyı teşvik edici girişimlerinden biri de "Sanat Mükafatı" yarışması düzenlemesi olmuştur. Roman, musiki, tiyatro, şiir, resim, heykel ve mimari gibi farklı alanları kapsayan yarışmanın ödülü, 1940 yılı itibariyle 2500 lira olarak belirlenmiştir (Yalçın, 1941, 4).

1940'lı yıllarda sahne sanatlarına büyük önem veren CHP hükümeti, 1944 yılında "sanat mükafatı" nı tiyatroya tahsis etmiştir. Buna göre; yarışmaya telif eserler kabul edilecek ve seçilecek üç esere, üç derece üzerinden ödül verilecektir. İlk ona giren eserlere de ikramiye verilmesi uygun görülmüştür. Seçilen eserler Parti tarafından bastırılarak, Halkevlerine dağıtılacaktır. İlk üç eser 1945 yılı şubat ayında Ankara Halkevi sahnesinde üç gün süreyle temsil edileceklerdir (Anonim, 1944g, 1, 3).

1945 yılında da aynı şekilde "sanat mükafatı" hükümet tarafından tiyatroya ayrılmıştır. Ancak yapılan 4 Ocak 1945 Perşembe günü jüri tarafından yapılan değerlendirme sonucunda yarışmaya katılan eserler ödüle layık görülmemiştir. Reşat Nuri Güntekin'in

[41] Bu belge "Resim Sergileri" başlığı altında detaylı verilmiştir. Bkz. BCA. 490.01.4.21.32, 1-2

jüri başkanı olduğu heyette, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ali Suha Delilbaşı, Muhsin Ertuğrul, Suut Kemal Yetkin, Bedrettin Tuncel, Yunus Kâzım Könl, Sabahattin Eyüpoğlu, Nurullah Ataç ve Ertuğrul İlkin yer almaktadır. Hazırlanan rapora göre:

> C.H.P. Genel Sekreterliğine,
>
> Tiyatroya tahsis edilen C.H.P. 1945 yılı Sanat Mükâfatını dağıtmak üzere teşkil edilen jürimiz 4 Ocak 1945 Perşembe günü toplanmıştır. Gönderilen (149) eseri şartname hükümlerine uygunlukları bakımından inceleyen komisyonun ayırdığı (11) eser jürimizce okunmuştur.
>
> Bu eserlerin mükâfat verilebilecek bir seviyeye erişemedikleri görülmüştür. Bu on bir eserin hemen hepsi, konu, teknik ve dil bakımından şartnamenin isteklerine uygun görünmekle beraber, sahne sanatının gerektirdiği hareket ve canlılıktan mahrumdur. Eser sahiplerinin çoğunun piyes yazıcılığı alanında ilk denemelerini yaptıkları anlaşılmaktadır. Yer yer başarılı konuşmalara, psikoloji bakımından parça halinde kalan karakter canlandırmalarına raslanıyor. Fakat bütünü bakımından hiçbirinde; okunduğu veya oynandığı zaman alâkayı çekerek heyecan vererek veya eğlendirerek herhangi bir insan, cemiyet veya ruh meselesi üzerinde bizi düşündürecek bir değer ve mâna yoktur… (Anonim, 1945d, 1, 5).

Bir sonraki yıl için "sanat mükâfatı" nın ise mimari, tiyatro ve şiire birlikte verilmesi CHP Genel Sekreterliğince kararlaştırılmış ve şartname Afyon, Ankara, Antakya, Bolu, Bursa, Ceyhan, Diyarbakır, Edirne, Elazığ, İstanbul Eminönü, Erzurum, İzmir, Kocaeli, Konya, Samsun, Sivas ve Trabzon Halkevlerine gönderilmiştir (Anonim, 1945ı, 1) (BCA. 490.01.5.26.24).

CHP'nin gelenek haline getirdiği bu yarışmalar 1946 yılında söz ettiğimiz gibi mimari, tiyatro (piyes) ve şiire ayrılmış, ancak piyes alanında yine ödüle layık eser bulunamamıştır. İki sene üst üste ödüle layık eser bulunamamasının nedenini Lütfi Ay şu sözlerle ifade eder:

> …Bence, piyes müsabakasının, daha doğrusu tiyatro yazıcılığının, ne olduğunun iyice kavranılamamış olması geliyor. Bu yüzdendir ki geçen yıllar ve bu yıl açılmış, iyi neticeler de vermiş olan roman, musiki, şiir ve mimari sanat mükâfatı müsabakalarına romancılardan, musikicilerden, şairlerden, mimarlardan başka kimse girmemiş ve şüphesiz ki girmeyi de aklına getirmemiş olduğu halde, piyes müsabakasında böyle bir endişenin duyulduğunu, hattâ çoğu hiç tiyatro eseri yazmamış kimselerin bu müsabakaya katılmakta bir mahzur görmedikleri gönderilen piyeslerden açıkça anlaşılmaktadır. Oysaki piyes yazmanın da roman, şiir yazmak, bir musiki veya mimari eseri meydana getirmek gibi, önceden edinilmesi gereken birtakım bilgilere, uzun tecrübelere, bundan başka tiyatro denen alemin yakından tanınmasına, tiyatro eserinin kitaptaki değil, yaşadığı tek yer olan, sahnedeki ve

> seyirciler üzerindeki hayatının gözle görülmüş olmasına, bu hayatın bütün imkânları ve tesirleriyle kavranmasına ihtiyaç gösterdiği meydandadır… (Ay, 1946b, 2).

Öte yandan Ankara halkını tiyatro izlemeye teşvik etmek amacıyla alınan bazı kararlar dikkat çekicidir. Bunlardan biri, 1949 yılında başlayan memurlara ucuz ve veresiye bilet uygulamasıdır. 1949 Yılı sezonu devam ederken, Devlet Tiyatro ve Operası sekiz ay boyunca memurlara özel indirim yaparak hizmet vermiştir. Ayrıca, ay ortasında tiyatro izlemek isteyen memurlar, kendileri ve aileleri için gişede imzalayacakları bir fiş karşılığında bilet ücretini ay sonunda ödeyebilecektir. Bir diğer karar ise memur olamayanlar için yüzde on indirimli, 8 aylık verilen abonman karneleridir (Anonim, 1949m, 1; Anonim, 1949n, 2; Anonim, 1949o, 6).

Ayrıca, 1949-1950 sezon temsillerinde, sekiz taksitte ödenmek üzere yüzde yirmi beş indirimli memur abone karneleri ve yüzde on indirimli abone karneleri uygulamasının başlayacağı duyurulmuştur (Anonim, 1949ö, 2). Ayrıca 1 Ekim 1950 tarihinde Devlet Tiyatrosu yeni sezonuna başlarken Büyük ve Küçük Tiyatro'da bilet fiyatlarında indirimler yapmıştır. 16 Eylül 1950 Tarihli *Ulus* gazetesinin haberine göre:

> Ankara'nın bir memur şehri olduğu göz önüne alınarak memurlarımıza öğretmen ve öğrencilere yapılan tenzilâtın aynen tatbiki temin olunmuştur. Böylelikle memurlar Devlet Tiyatrosu temsillerinde geçen seneki fiyatlardan yüzde 50 nisbetinde bir ucuzluktan faydalanabileceklerdir. Memur, öğretmen ve öğrencilere Büyük ve Küçük Tiyatrolardaki temsillerde aynı fiyat tarifesi tatbik olunması kararlaştırılmış ve bu faydalanmanın her akşamki temsillere şamil olması temin olunmuştur (Anonim, 1950f, 2).

Zafer gazetesinin, aynı tarihli baskısında yine Devlet Tiyatrosu bilet fiyatlarında yapılan indirim hakkında duyuru yapılmış, Ankara'nın bir memur kenti olduğunun altı çizilmiştir. Gazetenin haberine göre Büyük Tiyatro'da memur ve öğrenciler için parter bölümü 100 kuruş, balkon 75 kuruştur. Ayrıca halk gecelerinde parter 200 kuruş olurken, balkon 150 kuruştur. Küçük Tiyatro'da ise parter 150 kuruş, balkon 100 kuruş olurken, özel gecelerde parter 200 kuruş, balkon 150 kuruş olarak belirlenmiştir (Anonim, 1950g, 4). Halkın sanatla ilişkisini güçlendirmek için devlet teşviki önemsenen bir konu olmuştur.

4. BÖLÜM

SANAT VE KÜLTÜREL ORTAMIN DİNAMİKLERİ

Erken Cumhuriyet dönemi Ankarası'nda, kültürel açıdan bir paradoks yaşanmaktadır. Bir tarafta Kurtuluş Savaşından yeni çıkmış bir Anadolu kasabası ve yerli halk, diğer tarafta genç cumhuriyetin, modern Türk toplumu inşası için oluşturmaya çalıştığı yeni hafızanın girdileri yer almaktadır. Bu bağlamda, Anadolu halkı için yirminci yüzyılın ilk yarısı; siyasi, ekonomi, eğitim, kültür ve sanat alanlarında canlanmaların yaşandığı bir dönem olmuştur. Ankara'ya görevli olarak gelen memur/bürokrat kesim; Büyük Millet Meclisi, Ankara Palas, Gar ve Türkocağı ile Etnografya Müzesi ekseninde başlayan ve yeni devletin fikir yüzü olan, yaşam biçiminin öncü uygulayıcıları olmuşlardır.

Modern toplum yaratma yolunda hayata geçirilen eğitim ve kültür politikalarının, derin ve hızlı dönüşümler sağlayarak kalıcı olması, onları gündelik hayatın rutinleri haline getirmekle olanaklı görülmüştür. Türk toplumunun dinamiklerini oluşturacak bu politikaların, halka nüfus edebilmesi ve yerleştirilmesinde en önemli araç ise sanat ve kültür kurumları olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk çağdaş batı ülkelerinde var olan tüm kurumları bir sistem olarak almış, iyi-kötü ayırımı yapmamıştır (Yasa-Yaman, 1993, 187). Başkentte; Türkocağı (Halkevi)[42], Musiki Muallim Mektebi[43], Ankara Radyosu, Etnografya Müzesi, Eti/Hitit Müzesi, Çocuk Esirgeme Kurumu (ÇEK), İsmet Paşa Kız Enstitüsü, Gazi Terbiye Enstitüsü ve Ankara Devlet Konservatuvarı gibi kurumlar çağdaş Türk toplumunu inşa ederken strüktür görevi görmüşlerdir. Bu kurumların her birinin açılışı ve işleyişi, genç cumhuriyetin hedeflediği kültürel aydınlanmanın gelişim safhaları olarak değerlendirilebilmektedir.

Her biri aynı projeye hizmet eden bu kurumlar, Cumhuriyetin ilanının ardından başkentin sosyo-kültürel hayatına canlılık getirmiş, Batı tarzı çağdaş bir yaşamın ölçütleri olmuşlardır.

---

[42] Türk Ocağı ve Halkevi, "Devlet-Sanat İlişkisi Bağlamında Kurumlar" başlığı altında verilmiştir.
[43] Musiki Muallim Mektebi, "Devlet-Sanat İlişkisi Bağlamında Kurumlar" başlığı altında verilmiştir.

4. 1. SANAT EĞİTİMİ BAĞLAMINDA KURUMLAR

Başkentin çağdaş bir kültür merkezi olabilmesi için üzerinde durulan en önemli kriter eğitimdir. Bu bağlamda, sanat eğitimi vermek üzere açılan yüksek öğretim kurumları dikkat çekmektedir. 15 Eylül 1924 tarihinde açılan Musiki Muallim Mektebi'nin[44], 1934 yılında Milli Musiki Temsil Akademisi olarak ve 1936 yılında Konservatuvara dönüşerek eğitime devam etmesi, 1926 yılında Konya'da açılan "Orta Muallim Mektebi" nin " Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü" adıyla 1930 yılında Ankara'ya taşınması, ardından 1940'lı yıllarda adının "Gazi Terbiye Enstitüsü" olarak değiştirilmesi (Alpagut, 2005, 179, 183-184) ve 1928 yılında eğitime başlayan İsmet Paşa Kız Enstitüsü[45], Batı tarzı bir yaşam anlayışı ve sanat zevkiyle sosyo-kültürel hayatı dinamik tutmuşlardır.

Bu eğitim kurumlarından İsmet Paşa Kız Enstitüsü ve Gazi Terbiye Enstitüsü gerek eğitim kadrolarıyla gerek müfredatlarıyla başkentin modern imajını desteklemişlerdir. İsmet Paşa Kız Enstitü, basında "Müstakbel Türk Kadınlığına Hitap Eden Bir Müessese" (Anonim, 1930a, 6) sloganı ile yer bulmuş, çağdaş ve modern Türk kadını imajını üreten, öğreten ve tanıtan bir eğitim kurumu olarak yerini almıştır. 1940'lı yıllarda Enstitünün düzenlemiş olduğu moda defileleri özellikle Mevhibe İnönü tarafından sık sık ziyaret edilmiş, memur/bürokrat eşleri tarafından da ilgiyle takip edilmiştir. Enstitü başkent kadınlarının giyim modasını belirleyen bir erk haline gelmiştir (Anonim, 1942s, 1; Anonim, 1947ğ, 1).

Adından en çok söz ettiren bir diğer eğitim kurumu Gazi Terbiye Enstitüsü, devletin eğitim politikalarının takip edildiği müfredatı ve çağdaş eğitim kadrosuyla başkentte öne çıkmaktadır (Anonim, 1934h, 1). 13 Temmuz 1935 tarihli *Ulus* gazetesinde Gazi Enstitüsü'nde düzenlenmiş olan resim sergisi ile ilgili şu satırlara yer verilmiştir:

---

[44] Musiki Muallim Mektebi 1 Kasım 1924 tarihinde açılmış, eğitim kadrosu Mızıka-i Hümayun hocaları ile desteklenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Halıcı, Ş. (2009). *Ankara Devlet Konservatuarı'nın Kuruluşu: Prof. Carl Ebert Raporları.* Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

[45] İsmet Paşa Kız Enstitüsü; 1928 yılında Mesleki Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak, Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Merkezine ait bir binada eğitime başlamıştır. Okul, 1930-1931 öğretim yılında Sıhhiye'de Atatürk Bulvarı üzerinde konumlanan yeni binasına taşınmış, adı 1969 yılında Zübeyde Hanım Kız Enstitüsü olarak değiştirilmiştir. Bkz. Alpagut, a.g.e., 212; Anonim. (1928). "İsmet Paşa Kız Enstitüsü", *Hakimiyet-i Milliye*, 24 Teşrinevel, s.1.

> …Modern Türkiye'yi gittikçe yükseltecek olan yeni nesiller, böyle enstitülerde modernliğin ve medeni kültürün ne demek olduğunu iyice anlayan genç öğretmenlerin elleriyle yoğrulacaktır. En fazla ihtiyacımız olan sağduyu, zevk ve kalite yapan bir fabrika gibi Gazi Enstitüsü, yarının büyük Türkiye'si için kendi payına düşen ödevi hakkıyla başarmaktadır… (Anonim, 1935ö, 1, 5).

Enstitü, sanat eğitimi konusunda belirleyici roller üstlenmiş gerek sanat anlayışı gerekse sanat eğitiminde çağdaş yaklaşımları, Ankara başta olmak üzere Anadolu'ya taşıyarak, Türkiye'de çok sayıda sanatçının yetişmesine büyük katkı sağlamıştır.

4. 2. ULUSALLIK VE MİLLİ KİMLİK BAĞLAMINDA MÜZELER

Genç Cumhuriyetin başkentinde kurulması tasarlanan müzeler, toplumsal bağlamda birliği ve kimliği ifade eden en önemli kurumlar olarak kabul görmüşlerdir. Bu doğrultuda, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk müzeleri yeni rejimin milliyetçi idealizminin gerçekleşmesi ve Türk kimliğinin oluşturulmasında etkili araçlar olarak görülmüştür. Kültürel miras "milli" olanla özdeşleştirilmiş, böylece müzeler, Türk ulusunun aidiyetinin ve kimliğinin somutlaştırılmaya çalışıldığı "ortak bir tarih ve ortak bir kültür" fikri üzerine temellenen mekanlar olarak ortaya çıkmıştır (Gürol-Öngören, 2012, 480).

Ankara'nın başkent olmasının ardından sırasıyla Etnografya Müzesi ve Hitit (Eti) Müzesi kurulmuştur. Her iki müzede millilik söylemi üzerinden, Anadolu halkının aidiyetini, kökenini ortaya koymaya çalışmış, aynı zamanda milli ve modern arasında bağlar kurmuştur.

4. 2. 1. Etnografya Müzesi

Yapılan ilk müze çalışmaları, özellikle etnografi ve arkeoloji alanları çerçevesinde yürütülürken, bu yolda atılan ilk adım 1921 yılında henüz cumhuriyet ilan edilmeden, Ankara Kalesi'nin "Akkale" burcunda, Hars Müzesi (Kültür Müzesi) olarak adlandırılarak kurulan müze-depo olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Hars Müzesi, gerçek anlamda müze olmaktan öte; kurumsallığı olmayan, koruma amaçlı düzenlenmiş bir depo olarak işlev görmüştür (Gerçek, 1999, 401; Gürol-Öngören, 2012, 177). Yine de bu müze-depo, Hitit/Eti Müzesi ve Etnografya Müzesi'nin temeli olarak görülmelidir (Gürol-Öngören, 2012, 190).

Etnografya, folklor ve arkeoloji alanlarında yaptığı çalışmalarla öne çıkan Hamit Zübeyir Koşay, müzecilik alanında da cumhuriyetin önemli bir figürü olmuştur (Koşay, 1974, 17; Gürol-Öngören, 2012, 151). 1916 Yılında İstanbul'da Darülmuallim okulunu bitiren Koşay, İstanbul Darülfünunu'nda Macar asıllı Türkolog Gyula Mészaros'un öğrencisi olmuş, kendisinden etnografya alanında ve Macarca dersleri almıştır (Anonim, 2005, 67). Koşay, çalışmalarında Türk kimliğini ve Anadolu topraklarını vurgulayan bir tavır göstermiştir. Altını çizmek gerekir ki, Koşay'ın bu yaklaşımı yeni ulus devletin milliyetçi söylemi ve dolayısıyla politik ideolojisi ile örtüşmekte, Cumhuriyetin yönetici kadrosu tarafından da desteklenmektedir (Gürol-Öngören, 2012, 151).

Etnografya Müzesi'nin kurulma fikri, Milli Mücadele dönemine dayanmakta olup, temelinde mutlak milliyetçilik görüşü yatmaktadır. İttihat ve Terakki Cemiyeti, Türk Milliyetçiliğini benimsemiş bir parti olarak, 1917 yılında gerçekleştirdiği kongresin kongresinde kültür programı dahilinde Etnografya Müzesi kurulması konusu ele alınmıştır (Yasa-Yaman, 2012, 47). Cumhuriyet'in ilanının hemen ardından, 15 Temmuz 1923 tarihinde *Birinci Heyeti İlmiye Toplantısı* yapılmış, Ziya Gökalp "Telif ve Tercüme Heyeti" başkanı olarak toplantıya katılmıştır. Yirmi yedi başlık altında görüşülen konulardan bazıları; Etnografya Müzesi, Milli Müze ve Milli Tarih Kütüphanesi kurulması üzerine biçimlenmiştir (Güzel, 1987, 340-341). Toplantıda her konu başlığı için ayrı encümenler oluşturulmuş, Hars Encümeni başkanı olarak Ziya Gökalp seçilmiştir. Hars Encümeni heyetinin hazırladığı raporda etnografya müzesi, halk müzesi,

milli müze ve milli kütüphane kurulması talep edilmiştir.[46] Sonra ki adım ise 1916 yılında Darülfünun'da, Etnografya ve Macarca dersler vermek üzere İstanbul'a davet edilen Macar Türkolog Gyula Mészaros'tan Halk Müzesi kurulmasına ilişkin rapor istenmesi olmuştur. Mészaros, 30 Kasım 1924 tarihinde bir ön rapor sunmuş ve 1 Aralık 1924 tarihinde Halk Müzesi kurmakla resmen görevlendirilmiştir (Koşay, 1974, 4).

Mészaros, Ankara hükümetine müze kurulması konusunda iki önemli rapor hazırlamıştır. Bu raporlardan ilki, 27 Aralık 1924 tarihinde, diğeri de kısa bir süre sonra sunulmuştur. Gyula Mészaros'un hazırladığı bu raporlar, Ankara Etnografya Müzesi'nin kurulmasında önem arz etmektedir. Raporların hemen ardından Maarif Vekâleti harekete geçerek, raporda belirtildiği gibi yapının inşasına uygun, Evkaf Umum Müdürlüğü'ne ait Gureba (Numune) Hastanesi'nin hemen altında yer alan ve Namazgâh olarak tanımlanan eski mezar alanının olduğu arsanın tahsis edilmesi için talepte bulunmuştur (Yasa-Yaman, 2012, 45-46; Karaduman, 2016, 96). Namazgâh Tepesi adından da anlaşılacağı üzere bayram namazlarının kılındığı, ayrıca Milli Mücadele döneminde dini törenlerin yapıldığı kutsal görülen bir mekândır (Ülkütaşır, 1972, 45). Yapılması tasarlanan milli müzeye uygun görülen bu kutsal mekânın, Başvekâletten gelen 12.8.1925 tarih ve 6/3847 sayılı yazı ile bu sene inşasına başlanacak olan bina için tahsisine uygun olduğu bildirilmiştir (Karaduman, 2016, 97-98).

Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından tasarlanan ve 1925-1927 yılları arasında inşa edilen yapı (Yasa-Yaman, 2012, 46), dikdörtgen bir plana sahiptir ve 854 metrekarelik alana yayılmaktadır. Plan ve cephe yerleşimi bakımından simetrik olarak tasarlanan müze binasında, kubbeli bir giriş holü, merkezde sütunlu bir avlu, sergileme için ayrılmış sekiz oda ile ayrıca beş odadan oluşan iki katlı idari bölüm ve depolama için küçük bir bodrum katı görülmektedir (Gürol-Öngören, 2012, 167). Müze binasının hemen önünde konumlanan, Pietro Canonica tarafından yapılan Atlı Atatürk Heykeli ise 24 Ekim 1927 tarihinde açılmıştır. Böylece Türk Ocağı Binası, Etnografya Müzesi ve Atlı Atatürk Heykeli Namazgah tepesinde anlamsal birlikteliği vurgulayan bir üçlü oluşturmuştur (Yasa-Yaman, 2012, 47). Müzenin inşaatının bitmesinin ardından, 1 Haziran 1927

[46] Hars Encümeni Raporu, *Hakimiyet-i Milliye*, 6 Ağustos 1923, s.1-3'ten aktaran Avcı, 2017, 44.

tarihinde, Hamit Zübeyir Koşay müze müdürü olarak atanmıştır (Koşay, 1974, 4; Yasa-Yaman, 2012, 47).

Müzenin açılış tarihi ile ilgili önemli bir olay, Afgan Kralı Amanullah Han'ın, ülkesinin kültürel seviyesini yükseltmek, çağdaş ülkeleri ziyaret ederek gelişmeleri bizzat görmek üzere 1927 yılında planladığı seyahatinin duraklarından birinin de Türkiye Cumhuriyeti olmasıdır. Türkiye Cumhuriyeti'ne yapılacak bu ilk resmi ziyaret 1928 yılı mayıs ayı sonlarında gerçekleşmiştir. Afgan Kralı Amanullah Han, mahiyeti ile birlikte 27 Mayıs 1928 tarihinde Etnografya Müzesi'ni gezmiş, bu tarih müzenin de açılışı olarak kabul edilmiştir (Karaduman, 2016, 115; Saray, 1997, 191).

Etnografya Müzesinde sergilenen eserlerle ilgili genel olarak, yapılan yazışmalar ve genelgeler ışığında müzenin koleksiyonunu oluşturacak objelerin ulus-devletin kültürel yapısını yansıtmasına büyük önem verildiği anlaşılmaktadır. Ulus kimliğini pekiştirecek objelerin halka sunulması ve kültürel belleğe kaydedilmesi için yoğun çaba gösterilmiş, tüm etnik grupların ve inançların özelliklerini taşıyan kültür varlıkları bir araya getirilmeye çalışılmıştır (Karaduman, 2016, 119).

4. 2. 2. Hitit (Eti) Müzesi

Anadolu toprakları üzerinde yapılan arkeolojik çalışmalar, cumhuriyetin ilanının ardından yeni bir boyut kazanmıştır. Kurulan ulus-devletin, yeni sembollere dayanan bir Türk Tarihi oluşturma isteği, bilimsel temellere dayanan bir köken arayışını beraberinde getirmiştir. Resmi tarihin çerçevesi Misak-ı Milli sınırları ile belirlenmiş; Anadolu arkeolojisinin ve bu bağlamda Anadolu'nun ilk sahipleri ve Türk milletinin ataları olarak görülen Hitit medeniyetinin öne çıktığı kültürel miras anlayışı egemen olmuştur (Gürol-Öngören, 481, 2012).

1920'li yıllarda başkentte yapılması planlanan; Milli Akademi, Kütüphane ve Müze projelerini bir araya getiren Milli Müze projesi de bu şekilde anlam bulmuştur. Cumhuriyetin ilk arkeoloji müzesi olarak planlanan ve Milli Müze olarak tanımlanan bu proje hayata geçirilemese de benzer bir anlatıyla, 1930'lu yılların sonlarında arkeoloji

müzesi kurma fikri gündeme gelmiştir. Planlanan arkeoloji müzesi bazı kayıtlarda Milli Müze bazılarında ise Hitit Müzesi olarak geçmektedir. Müzede sergilenecek eserler/objeler iki kanaldan temin edilmiştir. Bunlardan ilki, Türk Tarih Kurumu'nun yürüttüğü araştırmalar ve arkeolojik kazılar, ikinci ise devlet teşvikiyle Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yürütülen bilimsel kazılardır. Özellikle, Anadolu'daki kültürel çoğulluğu ile Hitit Medeniyeti öne çıkarak ayrı bir yer kazanmış, Türklerin atası olarak kabul görerek, kültürel mirasın temeli olmuştur (Gürol-Öngören, 2012, 481). Böylece, Milli Müze'nin vurgusu Hitit Medeniyeti olarak karşımıza çıkarak, adının Hitit Müzesi (Eti) olması ve iki ana sergi salonunun da Hititlere ait eserler için düzenlenmesi planlanmıştır. Burada dikkat çeken nokta, Geç Osmanlı Dönemi'nin ilk arkeoloji müzesi olan Müze-i Hümayun da Greko-Romen kültür mirası öne çıkarken, Erken Cumhuriyet Döneminde eski Anadolu medeniyetlerinin özellikle de Hititlerin kültür mirasının vurgulanmasıdır. Bu dönüşüm, kolektif bir Osmanlı kimliği oluşturmak yerine milli bir Türk kimliği inşa etme prensibinin somut delili olarak görülmelidir (Gürol-Öngören, 2012, 482).

Kurulacak olan arkeoloji müzesi için bina projeleri geliştirilse de maddi imkansızlıklar nedeniyle hayata geçirilememiş[47], bunun yerine 15. yüzyıl Osmanlı dönemi ticari yapısı Mahmut Paşa Bedesteni ve hemen yanında konumlanan Kurşunlu Han yapılarının, arkeoloji müzesi için dönüştürülmesi uygun görülmüştür. 15-18. yüzyıllarda kentin ticari faaliyetlerinin egemen olduğu Mahmut Paşa Bedesteni ve Kurşunlu Han yapıları, inşa edildikleri 15. yüzyıldan 19. yüzyıl başlarına kadar, kentin ticari hayatının merkezi olan kale çevresinin gözde yapıları olmuştur. Ancak, 19. yüzyılın ortalarından itibaren yabancı tüccarların kenti terk etmesi ve ticari faaliyetlerin azalması ile eski işlevlerini yitirmişlerdir (Bakırer ve Madran, 2000, 111-112). Bu doğrultuda 1938 yılında restorasyon çalışması başlamış, ilk olarak bedestenin bir bölümü, sonrasında galeri bölümleri ve ardından da han binası restore edilmiştir (Gürol-Öngören, 231, 2012). Bedestenin ortasında yer alan kubbeli mekânın onarımı 1940 yılında büyük ölçüde tamamlanmış, Alman arkeolog H. G. Guterbock başkanlığındaki heyetin önerileriyle eserler bu alana yerleştirilmeye başlamıştır. Ferruh Gerçek'in belirttiğine göre bu alan,

[47] Proje ile ilgili olarak bkz. Gürol-Öngören, P. (2016). "Ernst A. Egli'nin Ankara'da İnşa Edilecek Milli Kütüphane, Akademi ve Müze Projesi", *Mimarlık Dergisi*, S: 387, s. 32-38.

henüz restorasyon devam ederken 1943 yılında ziyarete açılmıştır (Gerçek, 365, 1999; Gürol-Öngören, 221, 2012). Hitit Müzesi (Eti Müzesi) adı 1940'ların sonlarına kadar kullanılmış, daha sonra müzenin adı Ankara Arkeoloji Müzesi olarak değiştirilmiştir. 1970'lerde ise müze günümüzdeki, Anadolu Medeniyetleri Müzesi adını almıştır.

4. 3. GELECEĞİN TEMİNATI: TÜRK ÇOCUĞU VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU

1923-1950 Yılları arasında, modern bir toplum yaratmak amacıyla yapılan reformlar eğitim ve kültür politikalarına dayanmaktadır. Hükümet, planlanan çağdaş toplumun değerlerine uygun bireylerin yetiştirilmesi ve yapılan reformların kalıcı olması için geleceğin teminatı olarak, çocuk eğitimine büyük önem vermiştir. Eğitim tabanlı etkinlikler takip edildiğinde özellikle "çocuk" ve "çocuk eğitimi" konularında alınan kararlar dikkat çekicidir. Çocuk eğitimi, toplumu yeniden yapılandırılma projesinin zeminini oluşturmuştur.

Cumhuriyet çocukları için atılan ilk adım, Mustafa Kemal Atatürk'ün 1921 yılında kurulan ilk sosyal hizmet kurumu Himaye-i Eftal Cemiyeti'ni himayesine almış olmasıdır (Özçelik, 2011, 266). 1935 Yılında adı "Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu"[48] olarak değişen cemiyet, ihtiyacı olan çocukları koruma altına almış, onların sağlık durumlarıyla ilgilenmiş, yiyecek yardımı, annelere doğum yardımı, süt dağıtımı, okul malzemelerinin temini, çocuk bahçelerinin ve çocuk kütüphanelerinin kurulması gibi pek çok alanda hizmet sunmuştur. Bununla birlikte cemiyet, üstlendiği toplumsal misyonu geniş kitlelere ulaştırabilmek için süreli yayınlar çıkarmış ve genç cumhuriyetin çocuklara verdiği önemin altını çizmiştir. Bu yayınlardan, 1926-1935 yılları arasında çıkarılan *Gürbüz Türk Çocuğu*[49] dergisi, sağlıklı ve iyi yetiştirilen bireyler ile cumhuriyetin geleceği arasında sıkı bir bağlantı kurmuştur. Yazar kadrosunda ise, Abdülhak Hamid (Tarhan), Aka

[48] Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin adı 1935 yılında "Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu" olarak değiştirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Makbule Sarıkaya, Himaye-i Etfal Cemiyeti 1923-1935, Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum, 2005, s.52.

[49] Gürbüz Türk Çocuğu dergisi, Ekim 1926 ile Aralık 1928 tarihleri arasında Osmanlıca, Kasım 1928 ile Aralık 1935 tarihleri arasında Türk alfabesiyle basılmıştır. Dergi Aralık 1935 tarihinden sonra Çocuk adıyla yayın hayatına devam etmiştir. Bkz. Sarıkaya, 2016, 202.

Gündüz, Behçet Kemal (Çağlar), Cenap Şahabettin ve Falih Rıfkı Atay gibi Türk edebiyatının dikkat çeken isimleri göze çarpmaktadır. Dergide yer alan masal, hikâye, şiir ve piyes gibi farklı türlerde yazılar; sağlıklı çocuk yetiştirmek, aile, arkadaşlık, insan sevgisi yanı sıra ulusal bellek oluşturma ve vatan sevgisi gibi konularda da mesajlar aktarmıştır. Ayrıca cemiyet, devletin çocuk politikasına uygun yetişen sağlıklı çocukların özendirilerek, örnek olması amacıyla 1926 yılında "Gürbüz Türk Çocuğu Yarışması" düzenlemeye başlamıştır (Sarıkaya, 2016, 204). Dergi daha sonra *Çocuk* adıyla, 1936-1948 yılları arasında çıkarılmaya devam etmiştir.

Himaye-i Etfal Cemiyetinin etkinlikleri bunlarla sınırlı değildir. Cemiyet, yardıma muhtaç çocuklara gelir elde edilmesi için Halkevi ve Ankara Palas salonlarında çok sayıda balo düzenlemiş, hatta bu baloların bir kısmına Mustafa Kemal Atatürk'te katılarak cemiyete verdiği desteği göstermiştir (Sarıkaya, 2005, 258).[50] Çocuklara ilişkin bir başka etkinlikte, 23 Nisan Çocuk Bayramının, Himaye-i Etfal Cemiyeti öncülüğünde bir hafta boyunca çeşitli etkinliklerle kutlanmasıdır. Bayrama ilişkin tören ve düzenlenen şenlikler basın yoluyla halka duyurulmuştur (Anonim, 1929e, 1; Anonim, 1930i, 1; Anonim, 1933b, 1,4; Anonim, 1934a, 1, 4; Anonim, 1934c, 3; Anonim, 1935ı, 1, 5).

Öte yandan, günlük gazetelerde çocuklara ilişkin yazıların artması ve bu yazıların farklı içerikleri dikkat çekicidir. Annelere yönelik eğitici, öğretici yazıların yanı sıra modern mimaride çocuk evlerinin/yuvalarının nasıl olması gerektiği, modern çocuk yuvalarının sağlam bir neslin temeli olacağı ve bu konuda sadece anne, baba, öğretmenin değil, ulusun da yapması gerekenlerin altı çizilmiştir (Anonim, 1935k, 6; Anonim, 1935o, 6).

Kurum kurulduğu dönemden itibaren, Türk çocuğunun ruh ve ahlak sağlığını korunmasına yönelikte birtakım önlemler almaya çalışmıştır. Sunulan kanun teklifleri ile desteklenen bu önlemlerden biri 1935 yılında, on iki yaşın altındaki çocukların, sinema ve tiyatro gibi mekânlara götürülmesinin yasaklanmasına, altı yaşını bitiren çocukların

[50] Mustafa Kemal Atatürk'ün katılmış olduğu bu balolara; 23 Nisan 1929 tarihli Ankara Palas Çocuk Balosu, 7 Nisan 1932 tarihli Ankara Halkevinde düzenlenen Himaye-i Etfal Balosu ve 6 Aralık 1934 tarihli Çocuk Esirgeme Kurumu Ankara Palas kostümlü balosu sayılabilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Özel Şahingiray, Atatürk'ün Nöbet Defteri: 1931-1938, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1955, s. 51, 334.

ise bilgilerini, görgülerini artıracak aynı zamanda çocuğu ahlaki açıdan kuvvetlendirecek film ve piyesleri izlemelerini sağlamaya ilişkindir (BCA.030.10.146.44.1).

Çocuk Esirgeme Kurumunun etkinlikleri toplumun yeniden yapılandırılması doğrultusunda, devletin çocukların ruhsal gelişimine verdiği önemi göstermekle birlikte, Türkiye'de modernleşme deviniminin kültürel kanıtları olmuştur.

4. 4. BASIN YAYIN VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

Halkı bilgilendirme, eğitme ve yönlendirme gibi konularda kitle iletişim araçları, devletin en büyük destekçilerindendir. Özellikle Milli Mücadele döneminde, 6 Şubat 1921 tarihinde yayın hayatına başlayan ve hükümetin resmi yayın organı sayılabilen *Hakimiyet-i Milliye* gazetesi; siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel haberleriyle gündemi canlı tutmuş, başkentin en önemli haber kaynağı olmuştur. Gazete, 28 Kasım 1934 tarihinden itibaren *Ulus* adıyla yayın hayatına devam etmiştir.[51] Ayrıca, kentin bir sanat ve kültür merkezi haline getirilme girişimleri çerçevesinde, çok sayıda süreli yayın karşımıza çıkmaktadır. Ankara'da yayınlanan bu dergiler içerisinde kültür ve sanat haberlerini takip edebildiğimiz: *Adımlar* (1943-1944), *Çığır* (1933-1948), *Kadro* (1932-1934), *Sanat ve Edebiyat* (Ocak-Aralık 1947), *Türk Yurdu* (1911- 1924'den beri Ankara'da yayınlanmaktadır), *Varlık* (1933-) ve *Yurt ve Dünya* (1941-1944) öne çıkmaktadır. Aynı bağlamda kurumlar tarafından çıkarılan süreli yayınlarda, bir taraftan halkın eğitiminde rol oynamış diğer taraftan da çağdaş sanat etkinliklerinin takip edilmesini sağlamıştır. Bu yayınlar içerisinde; Ankara Halkevi tarafından çıkarılan *Ülkü* (1933-1949), Maarif Vekalet tarafından çıkarılan *Halk* (1929-1931), Devlet Tiyatrosu tarafından çıkarılan *Devlet Tiyatrosu* (1949-1951) ve *Küçük Tiyatro* (1947-1948) sayılabilir.

Öte yandan 20. yüzyılın ilk yarısına tekabül eden bu dönemde, aynı anda ve hızlı bir biçimde farklı mekânlara ulaşabilmesi ile öne çıkan kitle iletişim aracı radyo ise Ankaralılar için günlük hayatın vazgeçilmez rutinleri arasında yer almıştır.

---

[51] Yayın tarihi hakkında bakınız: https://dijitalkutuphane.mkutup.gov.tr/tr/periodicals/catalog/details/1852#tab_15_2. (Erişim Tarihi: 15.2.2019).

4.4.1. Ankara Radyosu

Radyo, genç Cumhuriyet için bir taraftan Batı modernliğini ve gelişimini yakından ve hızlı takip etmenin, bir taraftan da inşa edilen çağdaş Türk toplumuna verilmek istenen kültürel mesajların ve modern değerlerin aktarımının en hızlı aracı olmuştur (Nadi, 1936, 1). Radyonun, çağdaş ve modern Türkiye'nin gerekliliklerinden biri olduğunu ve geliştirilmesi gerektiğini Mustafa Kemal Atatürk, 1936 yılı Millet Meclisinin açılışında yapmış olduğu konuşmada şu sözlerle ifade etmiştir: "*Ulusal Kültür için pek lüzumlu olduğu gibi, arsıulusal ilgiler bakımından da yüksek değeri belli olan Radyo işine önem vermemiz çok yerinde olur*." (A.P., 1936, 3)

Devlet ilk merkezi radyo yayınını, 1926 yılında kurmaya karar vermiş ve yayınların bir şirket eliyle yürütülmesini uygun görerek "Telsiz Telefon Neşriyatı Müsaadesi" sözleşmesiyle on yıllığına Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi'ne (TTTAŞ) vermiştir. Böylece 1936 yılına kadar sürecek şirket dönemi başlamış, şirket bünyesinde İstanbul ve Ankara'da iki radyo istasyonu kurulmuştur (Kocabaşoğlu, 1980, 13; Ahıska, 2012, 485).

Ankara Radyosu ilk olarak, 1927 yılı haziran ayında Ankara Telsiz Telgraf İstasyonunda yapılan yayınla hayata başlamıştır.[52] Meltem Ahıska ise Ankara Palas'ın bodrum katında başlayan deneme yayınlarından bahsederek, bu yayınların tam olarak hangi tarihte belli bir düzene dönüştüğünün bilinmediğini belirtmektedir.[53] Bununla birlikte, 1927 yılında başlayan bu yayınların, Ankara Radyoevi binası hizmete geçene kadar; Ulus Postanesinin bir odasında, Riyaseti Cumhur Mızıka Dairesinde, Konservatuvar yanında bir bağevinde, Ankara Palas'ın alt katında ve Yenişehir'de bir apartman dairesinde gerçekleştiği yayınlardan takip edilmektedir (Yazgan, 2006, 16).[54]

---

[52]Ankara ve İstanbul'da 1925 yılında telsiz telgraf istasyonlarının yapımına başlanmış, 1927 yılında vericiler hizmete girmiştir. Bu vericiler ile Berlin, Viyana, Moskova, Tahran ve Londra ile bağlantı sağlanabilmekteydi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Gülüzar, J. (1982). "Türkiye Radyoları", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi"*, C.6, İletişim Yay., Ankara, s.2738.

[53] Meltem Ahıska, bu konuda gazete duyurularının yetersiz olduğunu belirtirken, Uygur Kocabaşoğlu'nun da aynı şekilde basının ilgisizliğinden bahsettiğini iletmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahıska, M. (2012). "Ankara Radyosu ve Milletin Sesi", *Cumhuriyet'in Ütopyası Ankara*, s. 479-493; Kocabaşoğlu, U. (1980). *Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna*, Ankara: A.Ü.S.B.F., s. 30.

[54] Henüz Ankara Telsizi olarak yayın yapılırken yaşanan zorlukları ve yoksunlukları tarihsel yazılı belgelerin ve program kayıtlarının olmaması nedeniyle, o dönemlerde Ankara Radyosunda görev almış kişilerden öğrenebilmekteyiz. Bu isimlerden yazar, bürokrat Vedat Nedim Tör ve Ankara Radyosunun ilk teknisyenlerinden Suat Osmanol'un aktarımları EK-4'te verilmiştir.

Şirket dönemi olarak adlandırılan bu süreçte, radyo daha çok bir "eğlence kutusu" olarak tanımlanmaktadır. Ankara'nın seçkin mekanlarında verilen konserler, müzik dinletileri başka bir ifadeyle başkentin modern eğlence biçimleri radyo aracılığı ile farklı mekanlarda dinlenebilmiş ve tanınmıştır. Bu mekânlar içinde, her akşam canlı yayın yapılan Karpiç Lokantası ve Ankara Palas kendi orkestralarıyla canlı yayın mekânları olarak öne çıkmaktadır (Anonim, 1936i, 3; Anonim, 1936h, 4) (Resim 1 ve 2).

Resim 1- Ankara Palas "Otto Geitner's Six Funny Fellows" Orkestrası
Radyo Programı, 21 Mart 1936, 4

Resim 2- Ankara Karpiç Lokantasının Rumen Zigan Orkestrası
Radyo Programı, 11 Nisan 1936, 3

1934 Yılında henüz radyoda Devlet dönemi başlamadan önce, radyo yayınlarına ve programlara karşı olan birtakım tepkiler dikkat çekici boyuta gelmiştir. Bu süreçte özellikle, "Tek müzik batı müziğidir, Türk müziği terkedilmelidir" gibi tartışmalar da gündeme gelmiş, bu tartışmaların da etkisiyle 1934 yılı sonlarına doğru Türk müziği

radyo yayınlarından kaldırılmış, 1936 yılına kadar radyoda Türk müziği çalınmamıştır. Atatürk'ün konuyla ilgili tavrını, besteci ve orkestra şefi Sayın Cemal Reşit Rey bir anısıyla aktarırken, sanatkâr Safiye Ayla bu konunun yanlış anlaşıldığını belirtmektedir.[55] Türk Müziğinin, 1936 yılında radyolara geri gelmesini ise bir başka sanatkâr, radyocu Ruşen Ferit Kam anlatırken, o da bu konuda yanlış bir anlaşılma olduğunu ifade etmiştir.[56]

2 Eylül 1936 tarihinde Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi ile yapılan sözleşmenin bitmesiyle Ankara Radyosu devlet idaresine geçmiştir (Anonim, 1936o, 2).[57] Böylece yeni bir dönem başlamış, başkentin çağdaş ve modern yüzünü tüm dünyaya yansıtacak olan başkent radyoculuğuna uygun, daha donanımlı daha kuvvetli bir istasyona sahip yeni bir bina yapılması gerekliliği gündeme gelmiştir (Anonim, 1938ö, 9-10). Bu doğrultuda bir ihale açılmış, İngiliz Marconi firması ihaleyi alarak Haziran 1937'de inşaata başlamıştır (Zelef, 2017, 185). Günümüzde halen kullanılmakta olan Ankara Radyoevi binası 28 Ekim 1938 tarihinde hizmete girmiş, böylece gerek teknik donanım gerek ve eğitimli personel açısından Türkiye'de yeni bir radyo yayıncılığı dönemini başlamıştır (Anonim, 1938o, 1).

İngilizlerle yapılan anlaşma üzerine yeni radyonun şartnamesi hazırlanmış, iki mühendis ve dört teknisyenin eğitim almak üzere İngiltere'ye BBC stüdyolarına staja gönderilmesine karar verilmiştir. Hazırlanan yeni radyo şartnamesi, dönemin ulaştırma bakanı Ali Çetinkaya tarafından Mustafa Kemal Atatürk'e sunulmuş ve Atatürk'ün emriyle staj yapmak üzere bir de spiker gönderilmesi şartnameye eklenmiştir. Böylece Emel Gazimihal, Ankara'dan BBC stüdyolarına staj yapmak üzerine gönderilmiş, 12 Ekim 1937 tarihinde Londra'da radyo kurslarına (Staff Training School) başlamıştır (Anonim, 1937n, 8). Yaklaşık beş ay kadar sonra, 1938 yılı mart ayı sonlarında Gazimihal, stajını tamamlamış ve Ankara'ya gelerek görevine devam etmiştir (Anonim, 1938e, 2; Güngör, 1938, 5). Gazimihal, Türkiye'nin ve BBC Türkçe'nin ilk kadın radyo

[55] Bu konuda da yazılı belgelerin olmaması bizi yine sözlü tarihe yönlendirmektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk müziğinin radyolardan kaldırılması yönündeki tavrı ile ilgili olarak Sayın Cemal Reşit Rey'in ifadeleri ve dönemin değerli sanatkarlarından Safiye Ayla'nın anlatımı EK-4'te verilmiştir.
[56] Ruşen Ferit Kam'ın aktarımı için bkz. EK-4
[57] Türkiye'de radyoculuğun geçirdiği aşamaları, dönemin önde gelen aydınlarından Cevad Memduh Altar, o günleri bizzat yaşayan bir kişi olarak aktarmaktadır. Bkz. EK-4.

spikeri olarak, Cumhuriyet döneminde çağdaş ve modern Türk kadınını tüm Dünya'ya temsil etmiştir[58].

Gerek yeni binasıyla gerek teknik donanımıyla Ankara Radyosu tüm dünyaya sesini duyurmaya çalışmıştır. Öte yandan 1939 yılı sonlarında başlayan İkinci Dünya Savaşı'na Türkiye katılmamakla birlikte, savaşın neden olduğu ekonomik ve siyasi buhrandan etkilenmiştir. Savaşın devam ettiği bu süreçte Ankara Radyosu tarafsız yayınlarıyla tüm dünyada takip edilen bir yayın kurumu olmuştur. Aynı dönemde Dünya ülkelerinin radyoyu bir propaganda aracı olarak kullanmaları, Türk hükümetini yeni yasal bir düzenleme yapmaya yönlendirmiş, 22 Mayıs 1940 tarihinde çıkarılan 3837 sayılı kanunla radyolar Matbuat Umum Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Matbuat Umum Müdürlüğü 26 Temmuz 1943 tarihinde, Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü olarak hizmete devam etmiştir (Balibeyoğlu-Uçar, 2009, 8-9).

Diğer yandan, radyo yayınlarının doğrudan Devlet eliyle yürütülmesini sağlayan ilk hukuksal belge 18 Ağustos 1936 tarihinde çıkarılan bir kararname ile gerçekleşmiştir. Radyo yönetimini PTT'ye geçiren bu kararname, 8 Eylül 1936 tarihinden sonra Ankara ve İstanbul radyosunun işletilmesi PTT idaresince temin edileceğinden, çalıştırılacak memur, müstahkem ve işçilerin gerekli kadrolarının ayrılmasını öngörmektedir. Böylece, 1940 Yılına dek yani Başvekalete bağlı Matbuat Umum Müdürlüğü teşviğine ve vazifelerine dair yasa çıkana dek, bu belge radyo yayını yapacak örgütü belirleyen tek hukuksal belge olmuştur.[59]

Radyonun Devlet idaresine geçmesiyle birlikte, programların ve yayınların denetimleri konusunda yeni düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Radyoda ilk on yılı kapsayan şirket dönemi boyunca, PTT dairesince atanan komiserler tarafından yapılan denetlemeler, 1936 yılı sonrasında "Program Tertip Heyeti" tarafından 1943 yılından itibaren de Umum Müdürlük Söz Komiteleri tarafından yapılmıştır. 16 Temmuz 1943

[58] BBC Türkçe hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. https://www.bbc.com/turkce/lg/multimedya/2009/11/091113_anni_album_40lar (Erişim Tarihi: 20.9.2020)

[59] TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", Cıngıl No:1, İşitsel materyal kayıtları. Erişim Tarihi: 22.10.2020

tarihli ve 4475 sayılı yasayla kurulan Radyo Dairesince yürütülen bu denetim, radyo programlarının sıkı bir biçimde denetlenmesini sağlamaktadır.[60]

Kuşkusuz dönemin en önemli yayınlarından biri haber bültenleri olmuştur. 1940 Yılına kadar yalnızca akşam saatlerinde yapılan radyo yayınları, 1940 yılı temmuz ayından sonra sabah saatlerinde de yapılmaya başlamıştır. Böylece haber bültenlerinin de sayısı artmış, biri sabah, biri öğlen ve ikisi akşam olmak üzere günde dört kez haber bülteni yayınlanmaya başlamıştır. Bültenlerle ilgili önemli bir konu da haber bültenlerinin Anadolu Ajansı tarafından hazırlanmasıdır.[61] Günümüzde daha çok siyasal boyutlarıyla ve çağdaş habercilik anlayışına uygun olup olmadığı tartışılan bu yayınlar, anlaşılacağı üzere o dönemde dil, anlatım, okuma ve telaffuz açısından eleştiriye uğramıştır. 1945 Yılı sonrasında haber bültenlerinin ve siyasi yönü ağır basan yayınların hazırlanmasına ilişkin bir değişiklik yapılmış, Basın Yayın Genel Müdürlüğünde bir "Haber Alma ve Yayma Servisi" kurulmuş ve birimin başına Münir Müeyyet Bekman getirilmiştir.[62]

1930'lu yıllarda Türkiye'deki radyoculuğun gelişimine baktığımızda Rusya, İtalya ve Almanya gibi çağdaş ülkelerin radyoculuğunu takip edildiğini ve örnek alındığını görmekteyiz. Özellikle bu üç ülkede radyo yalnızca kentlere değil her kasaba ve köye girmiş, hem halkın her türlü değişim ve dönüşümden haberdar olması sağlanmış hem de halka iletilmek istenen mesajlar hızlı bir biçimde verilmiştir. Hükümet 1936 yılında bu doğrultuda, Anadolu'nun her kentine, kasabasına ve köyüne koyulmak üzere seksen bin radyo almaya karar vermiştir. Konu *Radyo Programı* dergisinde şu sözlerle yer bulmuştur:

> Hükümet, radyonun siyasi ve sosyal kıymetlerini görerek radyoyu bir devlet işi yapmağa karar vermiştir. Her şehrin büyük meydanlarında kasabaların Pazar yerlerinde Halk fırkası kulüplerinde ve köylerin meydanlarında birer radyo merkezi yapılacak, Ankaranın inkılapçı sesi, sözü, musikisi da buralardan halka işittirilecektir.[63]

---

[60] Bu kanunla ilgili olarak Hasan Refik Ertuğ'un aktarımı ve ayrıca Söz programları için yapılan denetimlerle ilgili olarak, 1943 yılında Radyo Dairesinin ilk müdürü olan Cevat Memduh Altar'ın konuşması için bkz. EK-4. TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", Cıngıl No: 23, İşitsel materyal kayıtları. Erişim Tarihi: 22.10.2020.

[61] Haber bültenleri ilgili ve o dönemde haber sunmanın zorlukları hakkında Emel Gazimihal'in aktarımı için bkz. EK-4.

[62] Dönemin Basın Yayın Genel Müdürü, Hasan Refik Ertuğ'un hazırlanan haber bültenleri hakkında yaptığı açıklama için bkz. EK-4.

[63] Anonim. (1936d). "Radyo'nun Türk İnkılâbında Mevkii", *Radyo Programı*, Yıl:1, No:4, 8 Şubat, s. 3-4.

Sonrasında, basında bu konuyla ilgili yapılmış herhangi bir habere/duyuruya rastlanmamakla birlikte, *Radyo Amatör* dergisinin 19 Şubat 1938 tarihli sayısında Yaşar Sihay, radyonun kısa bir zaman içerisinde ülkenin en ücra köşelerine bile girdiğinden söz etmektedir (Sihay, 1938, 3). Ancak 1940 ve sonrasında basın haberlerinden takip edildiği kadarıyla radyo tüm ülke de dinlenememektedir. Hatta İstanbul'da bile zaman zaman kesintiler yaşanmaktadır. Bu durumun en önemli nedeni kuşkusuz radyo alıcıların oldukça pahalı olmasıdır. Dönemin memur maaşlarıyla bir kıyaslama yapılacak olursa, bir radyo alıcısının fiyatı, memur maaşının iki katıdır. Bu koşullar altında, 1940 yılında 78.000 olan radyo alıcı sayısı, 1943 yılında 134.000'e ve 1946 yılında ise 181.000'e yükselmiştir. Bu durum, radyo vericilerinin kapsama alanlarının sınırlı olmasına yol açmış ve radyonun her kesime her sınıfa ulaşmamasının başlıca nedeni olmuştur.[64]

1938 ve özellikle de 1940 sonrası Ankara Radyosu, geçmişe oranla daha canlı daha işlevsel yayınlar gerçekleştirmiştir. Programların süreleri, nitelikleri, yayın saatleri değişmiştir. 1941 Yılı itibari ile de radyo programların dinleyici kümelerine göre bir farklılaşma kendini göstermiş, dinleyicilerin yaş, cinsiyet, meslek gibi farklı özellikleri programlar hazırlanırken daha çok dikkate alınmaya başlamıştır.[65]

Ankara Radyosu'nun devlet idaresine geçmesinin ardından, özellikle Türk müziği alanında atılan en önemli adım, Halk Müziğinde zenginliklerin, halk ezgilerinin kaynağında saptanarak notaya geçirilmesi ve yerellikten kurtarılıp tüm yurda yaygınlaştırılmasıdır. Klasik Türk Müziğinde ise mevcut eski eserlerin bir belgelikte toplanılması ve bir nota kütüphanesi kurulması olmuştur. 1938 ve 1940'lı yıllarda Ankara Radyosu bir müzik okulu olarak nitelendirilmiş, müzik yayınlarındaki çok yönlü bu çalışmalar uzun ömürlü olamamış, bir tarihten sonra bu faaliyetler durdurulmuştur.[66]

---

[64] TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", 1978, Cıngıl No: 23, İşitsel materyal kayıtları. Erişim Tarihi: 22.10.2020. Ayrıca, 1939 Yılı başlarında Ankara Radyosunda göreve başlayan spiker Berter Tali, radyoda ve radyo programlarında gözlemlediği dinamizmle ilgili düşüncelerini aktarmıştır. Bkz. EK-4.

[65] TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", 1978, Cıngıl No: 23, İşitsel materyal kayıtları. Erişim Tarihi: 22.10.2020

[66] Bu yolda yapılan çalışmaları Sayın Cevdet Kozanoğlu, Ruşen Ferit Kam ve Cevdet Kozanoğlu aktarmaktadır. Bkz. EK-4.

Ankara Radyosu, bir yandan da hazırlanan kültürel yayınlarla halkın eğitilmesine, gelişmesine katkı sağlamıştır. Örnek vermek gerekirse, 1941 yılı ortalarında başlayan, Ahmet Muhip Dranas tarafından hazırlanan ve her hafta yayınlanan "Şiir Saati", 1942 yılında Falih Rıfkı Atay tarafından hazırlanan ve on beş günde bir yayınlanan "Güzel Türkçemiz", yine 1942 yılında yayınlanmaya başlayan Milli Kütüphanenin kurucu müdürü Adnan Ötüken'in hazırladığı "Kitap Saati", 1944 yılında Refik Ahmet Sevengil tarafından hazırlanan "Geçmişte Türk Zevki", yaşamla ilgili çeşitli soruların cevaplandığı Dr. Galip Ataç'ın sunduğu Evin Saati, Avukat Zühtü Velibeşe'nin çeşitli sorulara cevap verdiği Dertleşme Saati, Selim Sırrı Tarcan'ın hazırladığı "Terbiye Konuşmaları" gibi programlar halkın eğlenerek öğrenmesine imkân vermiş ve kültürel hayata katkı sağlamıştır (Öymen, 2003, 316; Yazgan, 2006, 66-67, 75-78). 1940'lı yıllar, Ankara Radyosunun gerek kurumsal anlamda gerek program içerikleri konusunda geliştiği, önemli adımlar attığı bir dönemdir.[67]

Ankara Radyosunu "*o zamanın biricik sesli medyası"* olarak tanımlayan Altan Öymen anılarında "*Radyo, devletin radyosuydu, haberler de devletin kontrolü altındaydı ve Türkiye'de Türkçe haber dinlemek için tek seçenek oydu."* diyerek haberlerin tümünü Anadolu Ajansı'nın hazırladığını, zaten programın adının da "Ajans Haberleri" olduğunu belirtmektedir. Öymen ayrıca, bu programda yayınlanan haberlerin yorumlamasının ise bir başka programda, haberlerden hemen sonra başlayan "Radyo Gazetesi" programında yapıldığını ifade etmektedir (Öymen, 2003, 308-310). 1940'lı yıllarda yapılan diğer bazı programlar şunlardır: Dış Politika Hadiseleri, Büyük Müzisyenler, Geçmişte Bugün, Spor Saati, Radyo Çocuk Saati, Edebiyat Dersleri ve Yurttan Sesler…[68]

Bu doğrultuda radyo, yayınların başladığı 1927 yılından itibaren Cumhuriyet yönetiminin, halka aşılamak istediği politikaları, halka temas etmesini istediği her konuyu hızlı bir biçimde; çeşitli konferanslar, dönemin bakanları tarafından yapılan konuşmalar ve konserler aracılığı ile halka iletmiştir (Anonim, 1932ş, 3; Anonim, 1935d, 3). Bu

[67] Ankara Radyosu'nun gelişmesinin ve kurumsallaşmasında radyo müdürü olarak Vedat Nedim Tör'ün atanmasının büyük rolü olmuştur. Ayrıca 1941 yılında Başvekalet Matbuat Umum Müdürlüğü tarafından çıkarılan *Radyo* dergisi de bu gelişimin göstergelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bkz. Yazgan, 2006, s.17.

[68] Radyo Programları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yazgan, T. (2006). *Önce Radyo Vardı*. Tekin Yayınevi, İstanbul.

doğrultuda Ankara Radyosu, Cumhuriyetin erken yıllarında başladığı eğitici[69], politik[70], kültürel yayınlarıyla sanat ve kültür hayatının ritmini belirlemiş, başkent halkının gündelik yaşantısına, evlerine girmiş, halkın terbiyesi ve modern Türk toplumunun inşasında önemli roller üstlenmiştir.

Atatürk'ün, çağdaş bir toplumun ancak kültürel gelişmeler çerçevesinde inşa edilebileceği görüşü doğrultusunda, bu bölümde ele aldığımız; müzik, tiyatro ve sanat sergileri gibi temsiller ulusal bağların güçlenmesinde ve kalıcı olmasında kilit unsurlar olarak kabul edilmiştir diyebiliriz. Kültürel etkinliklerin hayat bulduğu bu kurumlar aynı zamanda, ideolojinin kalıcılığını sağlayacak yeni toplumsal düzenin yeni mekânları olmuşlardır. Halkın bir araya gelebileceği bu alanlarda; ortak bir geçmiş tasvir edilerek, toplumun ortak anılar biriktirmesi böylece kolektif hafızanın oluşması hedeflenmiştir.

[69] Ankara Radyosu aracılığı ile bazı konferanslar halka dinletilmiştir. Bu konferanslardan biri 1935 yılında İzmir saylavı Hasan Ali Yücel'in "çocuklarda okuma isteği ve sevgisi" üzerine verilmiş, Ankara Radyosu ile tüm Türkiye dinleyebilmiştir. Bkz. Anonim. (1935a). "Ankara Radyosu", *Ulus*, 12 Şubat 1935, s.5.

[70] CHP yönetimi halka ulaşmak için radyo üzerinden bazı söylevler vermişlerdir. Bu söylevlerden biri 10 Mayıs 1935 tarihinde Sinop saylavı Cevdet Kerim Bey tarafından verilmiş, konuşmada son dört yılın muhakemesi yapılmıştır. Bkz. Anonim. (1935c). "Ankara Radyosundaki Dünkü Söylev", *Ulus*, 11 Mayıs 1935, s.3.

5. BÖLÜM

SANAT ORTAMINI OLUŞTURAN AKTÖRLER

Başkent Ankara'daki konserler, tiyatro ve opera temsilleri ile sanat sergileri yalnızca kültürel hayata katkı sağlamamış aynı zamanda yeni hafızanın kodlarının verildiği en güçlü araçlar olmuşlardır.

Toplumun radikal dönüşümü ve düşlenen modern Türk insanının inşa edilebilmesi için ilk olarak kültürel yaşamda, sanat aracılığıyla yeni ulusal semboller üretilmiştir. Kent merkezinde konumlanan Atatürk heykelleri, resmi binaları çevreleyen meydanlar ve parklar bunların örnekleridir. Sibel Bozdoğan'ın tartıştığı gibi bu üretimler kentsel sembollerle kamusal alanların yeni kalıplarını temsil etmektedir (Bozdoğan, 1997, 133-156). Bu yeni biçimsel dil, aydın kesimin siyasi gücünü görselleştirmesine yardımcı olmuştur. Feroz Ahmed'in ifadesiyle, İstanbul ticaret alanında liderliğini korurken Ankara, Cumhuriyet'in kültürel ve entelektüel merkezi haline dönüştürülmeye çalışılmıştır (Ahmad, 2008, 113).

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilan edildiği dönemde, müzik ve sahne sanatları ile ilgili iki kurum bulunmaktadır. İlki Osmanlı yönetiminde Maarif Nezaretine bağlı olan ve 1923 yılından itibaren İstanbul Belediyesi'ne bağlanan "Darül Elhan" yani Konservatuar, ikincisi ise yine İstanbul Belediyesi'ne bağlı olan "Darülbedayi" yani Şehir Tiyatrolarıdır (Katoğlu, 1992, 424).

Mustafa Kemal Atatürk, çağdaş bir toplum inşa etmenin, kültürel gelişmelerle sağlanacağına inanmıştır. Müzik ve temsil bu süreçte, kültür hayatının en önem verilen konularından olmuşlardır (Aydın, 2009, 120). İstanbul'da Osmanlı'nın mirası Darülbedayi'nin Şehir Tiyatrolarına dönüştürülürken başkent Ankara'da yeni bir kültür-sanat oluşumu görülmektedir. 1924'de kurulan Musiki Muallim Mektebi,[71] Milli Musiki

[71] Musiki Muallim Mektebi 1 Kasım 1924 tarihinde açılmış, eğitim kadrosu Mızıka-i Hümayun hocaları ile desteklenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Halıcı, Ş. (2009). *Ankara Devlet Konservatuarı'nın Kuruluşu: Prof. Carl Ebert Raporları.* Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

ve Temsil Akademisi (1934)'nin 1936 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı haline gelmesi ve konservatuvar bünyesinde 1939 yılında faaliyetlerine başlayan Tatbikat Sahnesi kurumsal anlamda atılan önemli adımlardır.

Konser etkinlikleri için ilk olarak Türk Ocağı salonu tercih edilmiştir (Anonim, 1924a, 1; Anonim, 1924b, 1; Anonim, 1924e, 1). Diğer mekânlar ise; Kız Lisesi Konser Salonu (Memduh, 1929, 2), Alman Büyükelçiliği (Anonim, 1929ç, 1), Yenişehir Meydanı (Büyük Meydan)[72], Yenişehir Büyük Havuz civarı (Anonim, 1929f, 1), Meclis Bahçesi ve Ankara Palas (Anonim, 1929m, 6) olarak belirlenir. Musiki Muallim Mektebi binasının 1929 yılında hizmete girmesinin ardından, Halk Konserleri çoğunlukla bu mekânda ve Türk Ocakları Merkez Binasında verilmiştir. 1932 yılında Türk Ocakları'nın Halkevi'ne dönüştürülmesi ile etkinlikler devam etmiştir.

Tiyatro etkinlikleri de 1932 yılına kadar Türk Ocakları sahnesinde gerçekleştirilmiş, Darülbedayi verdiği temsillerle Ankara'nın kültür hayatına katkı sağlamıştır. 1932 yılında Halkevinin açılmasıyla, temsil şubesi tiyatro etkinliklerini Halkevi salonunda sürdürmüştür. Darülbedayi ise temsillere bir süre ara vermiş, etkinliklerine 1933 yılında Yeni Sinema'da devam etmiştir. 1929 yılında tamamlanan Evkaf Apartmanı da tiyatro ve sinema salonu ile Ankara halkına hizmet vermiştir (Mahmut, 1929, 1).

1930'lu yıllardan itibaren Kulüp Sineması ve Yeni Sinema, 1994-45 yıllarından açılan Ankara Sineması, Ankara halkını sinema gösterimleri ile buluşturmuştur. Öte yandan Halkevi sinema salonunda eğitici-öğretici kısa filmler gösterilmiştir (Berktaş, 2008, 207).

Ankara'nın başkent oluşuyla, sergi etkinlikleri de Ankara'ya taşınmaya başlamış, Kurtuluş Savaşı ve devrim ideolojisinin halkın görsel hafızasında yer etmesi için çok sayıda resim ve heykel sergileri düzenlenmiştir. Böylece Cumhuriyet'in ilan edilmesinin hemen ardından, başkentte canlı bir sanat ortamı oluşmaya başlamış, açılan kurumlar ile halk konserleri, temsiller, resim ve heykel sergileri düzenlenerek çağdaş batılı toplumların kültürel seviyesinin yakalanması hedeflenmiştir.

---

[72] Yenişehir Büyük Meydan'da ve Büyük Havuzun yanında gerçekleşen bu halk konserlerini Riyaset-i Cumhur Bandosu vermiştir. Bkz. *Hakimiyet-i Milliye,* 31 Mart 1929, s.1.

Düzenlenen resim ve heykel sergileri ise; Etnografya Müzesi, Türk Ocakları, Halkevleri, Cumhuriyet Halk Fırkası Salonu, Gazi Terbiye Enstitüsü, Sergi Evi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Milli Kütüphane gibi devlet kurumları salonları ile Kutlu Pastanesi gibi halka açık mekanlarda düzenlenmiştir.

Bu doğrultuda, kültür ve sanat etkinlikleri ele alındığında Ankara'da gerçekleşen konserler, tiyatro ve opera temsilleri, sanat sergilerinin içerikleri, verdikleri mesajlar ve temsil ettikleri değerlin incelenmesi gerekli görülmüştür.

5. 1. MÜZİK TERBİYESİ VE KONSERLER

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde müzik ve müzik eğitimi üzerinde durulan önemli bir konu olmuştur. Ziya Gökalp *Türkçülüğün Esasları* adlı kitabında müzik konusuna da değinerek, Osmanlı'dan gelen Saray müziğine karşı çıkmış, Türk kültürünün parçası olan halk müziğinin köken olabileceğini belirtmiş, (Gökalp, 2007, 126-127), yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin müziğinin halk müziği ile Batı müziğinin kaynaşmasında doğabileceğini ifade etmiştir (Gökalp, 2007, 126-128).

Mustafa Kemal, ulusal müziğin oluşması için halk müziğinin kaynak alınmasını, Türkiye için Batı müziğinin tekniklerinden yararlanılması gerektiğini düşünmektedir (Refiğ, 1999, 59). Bu dönemde verilen konserlere ve radyo[73] yayınlarına baktığımızda yoğun olarak Klasik Batı Müziği'nin tercih edildiği görülür.

Mustafa Kemal, II. Mahmud döneminde (1808-1839) kurulan Mızıka-i Hümayun'u Ankara'ya davet etmiş, 1924 yılında adını Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti olarak değiştirmiştir. Heyet, 1932 yılında Riyaset-i Cumhur Filarmoni Orkestrası olarak Ekrem Zeki Üngör (1910-1987) yönetiminde çalışmalarını sürdürmüş ve düzenli konserler vermiştir (Boran, Şenürkmez, 2015, 296).

[73]Ankara'da yapılan radyo yayın akışına örnek vermemiz gerekirse, 8 Mayıs 1933 tarihli yayında; Riyaset-i Cumhur Filârmonik Orkestrası, Scherzinger, Viyolonsel Konseri gibi programlarla karşılaşmaktayız. Bkz. Anonim, 1975, 227.

Verilen konserlerle ilgili olarak 1931 yılında Neşet Halil Bey "Halk Konseri, Halk Musikisi, Halk Terbiyesi" başlıklı yazısında şu ifadelere yer vermiştir:

> … Halka ses ile, müzik ile, ahenk ile hitap etmek ve nihayet onların bu vasıtalar ile arttırılan heyecanını milli varlığın idealine bağlamak terbiyecilerimizi ve sanatkârlarımızı işgal edecek mühim bir terbiye mevzuudur… (Halil, 1931a, 2).

Neşet Halil Bey, Ocaklar ve Halk Terbiyesi" başlıklı bir başka yazında,

> Halk musikisi halk terbiyesi için kullanılan en mükemmel bir vasıtadır. Onunla bütün bir tarihi bir tek nağme halinde bütün bir nesle izah etmek ve hamleyi hiç belli etmeden büyük halk kesafetinin şen veya muztarip kalbine girmek kabildir… (Halil, 1931b, 4).

demektedir.

Ankara Halkevi 19 Şubat 1932 tarihinde törenle açılmasının ardından (Anonim, 1932a, 1; Galip, 1932, 1-4), Güzel Sanatlar şubesi konserler düzenlemeye başlamıştır (Anonim, 1933d, 35-38).[74] Bu konserlerin 11 Mart 1932'de başladığını, 9 Mart 1932 tarihli *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinden öğrenmekteyiz (Anonim, 1932ç, 1). Yapılan etkinlikler belli bir düzene konulmuş, Halkevinde bir hafta konser, bir hafta temsil olmak üzere halk toplantıları yapılacağı duyurulmuştur (Anonim, 1932d, 1). Ayrıca ücretsiz olan bu konserlere, halkın "kart" ile giriş yapabildiğini, kolay ulaşılabilmesi için bu kartların Halkevi, Aka Gündüz ve Anadolu Maarif kütüphaneleri gibi farklı yerlerden temin edilebileceği belirtilmiştir (Anonim, 1932j, 2).

Müziğin evrensel dilini göstermek ve halkın ilgisini artırmak için 1932 yılında, Halkevi bünyesinde musiki dersleri de verilmeye başlanmıştır (Anonim, 1932ğ, 2). Halkevi'nin Güzel Sanatlar şubesi tarafından; keman, piyano, solfej alanlarında verilen, 1 Mayıs 1932 tarihinde başlayan (Anonim, 1932ı, 2) ve 1950 yılına kadar devam eden derslere halkın katılımı oldukça yoğun olmuştur.

---

[74] Ankara Halkevi bünyesinde oluşturulan şubeler; Dil Edebiyat ve Tarih Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Temsil Şubesi, Spor Şubesi, İçtimai Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi, Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, Köycüler Şubesi, Müze ve Sergiler Şubesi'dir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Anonim (1933). *Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümü Ankara Halkevi*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, 29 Birinci Teşrin, Ankara.

Verilen konserlerde, kimi zaman klasik batı müziği ile milli eserlerin harmanlandığı, yabancı müzisyenlerin de konserlerde yer alabildiği görülmektedir. H.N. Hakimiyet-i Milliye gazetesinde kaleme aldığı yazısında, konser programı ile ilgili bilgiler verirken konserleri, modern Türkiye'nin gençliğine "musiki terbiye" vermesi bakımından yararlı görmüş ve genç sanatkarları tebrik ettiğini belirtmiştir (H. N, 1932, 2).

Müzik, ulusun çağdaşlaşması için bir ölçü olarak görülmüş, konuyla ilgili olarak Burhan Asaf, *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinin 7 Kasım 1934 tarihli baskısında yayınlanan "Türk Musikisi" başlıklı yazısında en çabuk, en önde götürülmesi gerekli alanın Türk musikisi olduğunun altını çizmiştir. Ona göre, bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü, musikideki değişikliği anlayabilmesi ve kavrayabilmesidir. Ulusal, ince duyguları, düşünceleri anlatan deyişleri ve söyleyişleri bir an önce son musiki kurallarına göre işlemek gerekmektedir. Asaf, Türk müziğinin ancak bu yolla yükselebileceğini ve evrensel platformda yerini alabileceğini belirtmektedir (Asaf, 1934c, 3).

1930'lu yıllarda müzik alanında kültür politikaları takip edildiğinde, toplumsal dönüşümün desteklenmesi için halk müziğine eğilimin arttığını söylemek mümkündür. Bu süreçte, milli olarak değerlendirilen halk müziğinin, Avrupa müzik kültürü ile sentezlenerek Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni ve modern müziğine temel olması hedeflenmiştir (Güray, 2017, 13; Güray, 2018, 15). Keza Ahmet Adnan Saygun (1907-1991), Halkevlerinin müzik alanında benimsedikleri prensibi: *"Halk musikimize dayanan ve batı tekniğinden faydalanan bir Türk Sanatı"* olarak tanımlamıştır (Saygun, 1946, 4).

Halkevinde düzenlenen halk konserleri bu tespiti ortaya koymaktadır. Güzel Sanatlar (Ar) şubesi, Ankara'da güzel saz çalan, halk türküleri söyleyen ve halk oyunları bilen kişileri bir araya getirmiş ve bir topluluk kurmuştur. Kurulan bu topluluk 1937 yılında, Halkevinde her hafta halk konserleri vermiş, tüm Ankara halkının bu konserlere katılması için biletleri de kentin en tenha köşelerine kadar ulaştırılarak dağıtılmıştır (Anonim, 1937g, 3).

1930'lu yılların sonlarına doğru Modern Türk Musikisi çalışmaları kendini göstermeye başlamış, Türk bestecilerinin bu yöndeki çalışmalarını hükümet de desteklemiştir. Yapılan yeni çalışmalar 1939 yılında, Halkevlerinin yedinci yıl dönümünde düzenlenen

"Modern Musiki Festivali" ile Ankara Halkevinde ve Ankara Radyosu aracılığı ile halka dinletilmiştir (Kösemihal, 1939, 5).

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü (c.d. 1938-1950), radyoda hem batı müziği hem de Türk müziği çalınmasını teşvik etmiş, Radyoevinde verilen çeşitli konserlere de katılmıştır. Müzik konusunda, hükümetin yönlendirici politikaları çeşitli kanallarla kendini göstermiştir. CHP'li yöneticilerin Ankara Halkevinde yaptıkları konuşmalar bu kanallardan biri olmuştur. 1943 yılında, Türk müziğinin sadece "duygu birliği" içinde değil, aynı zamanda yurt birliği, dil birliği, tarih birliği ve ülkü birliği içinde de yer aldığı üzerine görüşler gelişmiştir. Bu konuda, "*musiki de memleket havalarının ve nağmelerinin ahenginden faydalanmak gerektiği*" nin altı çizilmiştir. İzzettin Tuğrul Nişbay, Türk müziğinin ana kaynağını Türk Tarih tezi ile ilişkilendirerek, Asya'ya bağlamıştır (Nişbay,1943, 4).

Konservatuvarda müzik eğitimi alacak öğrencilerinde dikkatle seçildiği, bu konu da hükümetin titizlik gösterdiği görülmektedir. Milli müziğin gelişimi için gerekli olan milli sanatçıların yetişmesi adına yapılan konservatuvar seçme sınavında, parasız ve yatılı eğitim alacak öğrencilerin seçimini kolaylaştırmak için 10.9.1938 tarihinde Kültür Bakanlığınca, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine yazılmış, Kültür Bakanı Saffet Arıkan imzalı belgede, 4-5 Birinciteşrin 1938 tarihinde İstanbul Galatasaray Lisesinde ve 11-15 Birinciteşrin 1938 tarihinde Ankara Müzik Öğretmen Okulunda sınava girmesi için uygun görülen 23 kişinin adı ve adresleri belirtilerek, adayların belirlenen tarihlerde hazır olabilmeleri için yol paralarının karşılanmasında valilik ve halkevlerinden yardım istenmektedir (BCA. 490.01.4.18.20, s.1,2,3).

Cumhuriyet'in ilanıyla başlayan kültürel etkinlikler önce başkent Ankara'da, sonrasında ise diğer kentlerde kendini göstermiştir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivlerinde yer alan, Halkevi Başkanlığı'na yazılmış 7.6.1949 tarihli, CHP Genel İdare Kurulu Üyelerinden Bursa Milletvekili Fahri Bük imzalı belgeye göre; Devlet Konservatuvarı piyano öğretmeni Selçuk Uras ve Devlet Operası artistlerinden Aydın Gün'ün Beypazarı, Eskişehir, Uşak, Manisa, Ödemiş, Tire, Nazilli, Aydın, İzmir, Balıkesir, Edremit, Ayvalık ve Bursa Halkevlerine gidecekleri, halk türküleri ve batı

musikisi eserlerinden konser verecekleri belirtilmiş, ayrıca bu konserlerin Halkevi müzik kolu çalışmaları açısından oldukça faydalı olacağı öngörülmüştür (BCA.7/97246-1205, s. 2, 4). Bu belgeden yola çıkarak, Ankara'da başlayan "musiki terbiye"nin başkent dışında diğer Halkevlerine, dolayısıyla ülkenin geneline taşınmak istendiği görülmektedir.

5. 1. 1. Riyaset-i Cumhur Orkestrası Konserleri

Dönemin konserlerine Riyaset-i Cumhur Orkestrası damga vurmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivlerinde yer alan bir belgeye göre Riyaset-i Cumhur Orkestrası konserlerinin ilk olarak, 8 Ocak 1926 tarihinde Türk Ocağı'nda başlanması kararlaştırılmış (BCA.180.09.7.46.1) ve konserler öncelikle Ulus ve Yenişehir'de açık havada, Radyoevinde, Türk Ocağında, Halkevinde, Musiki Muallim Mektebi'nde ve 1940'tan sonra Devlet Konservatuvarı sahnelerinde verilmiştir.

1929 ve 1950 yılları arasında Riyaset-i Cumhur Orkestrası'nın vermiş olduğu halk konserlerinde Klasik Batı müziğinin tercih edilmiştir. Eserlere baktığımızda; Alman Johann S. Bach (1685-1750), Ludwig Van Beethoven (1770-1827), Christoph W. Gluck (1714-1787), Richard Wagner (1813-1883), Robert Schuman (1810-1856) ve Max Reger (1873-1916), Norveçli Edvard Grieg (1843-1907), İtalyan Giuseppe Tartini (1692-1770) ve Niccolo Paganini (1782-1840), Sırp Ottokar Novacek (1866-1900) ve Avusturyalı Franz Schubert (1797-1828), Joseph Haydn (1732-1809), Johann Strauss (1825-1899), Wolfgang A. Mozart (1756-1791) ve Karl Höller (1907-1987) gibi bestecilerin öne çıktığı görülmektedir (Memduh, 1929, 2; Anonim, 1930c, 1; Anonim, 1930ç, 1; Anonim, 1931i, 3; Anonim, 1942h, 1).

Açık hava konserleri Ulus ve Yenişehir'de, akşam saat 17:00 ile 19:00 arası verilmektedir (Anonim, 1929f, 1). Bu konserlerin hangi tarihe kadar devam ettiği ile ilgili kesin bir bilgiye rastlamamakla birlikte, gazeteci-yazar Altan Öymen, çocukluk dönemine denk gelen, 1930 ve 1940'lı yılların Ankara'sını anlattığı *Bir Dönem Bir Çocuk* adlı kitabında Ankara'da verilen konserlerden söz etmiş, net bir tarih vermemiştir (Öymen, 2002, 10).

Öymen'in vermiş olduğu bazı bilgilerden yola çıkarak, anneannesiyle yaptığı gezilerde 4-5 yaşlarında olduğunu düşünürsek, 1930'lu yılların sonlarında konserlerin Ulus'ta Meclis Bahçesinde devam ediyor olduğunu ve 1930'lu yılların sonuna kadar sürdüğünü düşünebiliriz. Öymen bu konserlere dair anılarını,

> Anneannemin beni gezmeye götürdüğü yerlerden biri Ulus'taki Meclis bahçesiydi. Bizim evden yürüyerek kısa zamanda giderdik. Şimdi orası, kısmen müze haline gelmiş olan ikinci Meclis binasının bahçesi… Akşamüstleri bahçeye bando gelir, müzik çalardı. Halk, kadınlı çocuklu, etrafta toplanır dinlerdi.

sözleriyle aktarmaktadır (Öymen, 2002, 17).

Yapılan gazete taramaları, Riyaset-i Cumhur Orkestrası tarafından Halkevinde verilen halk konserlerinin, yılın sekiz ayı boyunca devam ettiğini, her yıl kasım ayı sonlarında başlayan konserlere; temmuz, ağustos, eylül ve ekim aylarında ara verildiğini göstermiştir (Anonim, 1930ş, 1; Anonim, 1931p, 1; Anonim, 1932u, 4; Anonim, 1933f, 1-5; Anonim, 1935ş, 5).

Düzenli olarak verilen halk konserinden bir başkası ise 1930 ve 1931 yıllarında Musiki Muallim Mektebi'ndeki ücretsiz Cuma Konserleri'dir (Anonim, 1930u, 4; Anonim, 1931k, 1). Yine, Riyaset-i Cumhur Orkestrası tarafından düzenlenen konserler, 1932 yılında Halkevi'nin açılmasının ardından İsmet Paşa'nın isteği ile pazar günleri de Halkevi Konser Salonunda verilmiştir (Anonim, 1932c, 5; Anonim, 1932t, 1; Anonim, 1932u, 4; Anonim, 1932ü, 3; Anonim, 1933f, 5). Konserlerin haftada bir günden iki güne çıkarılması ve ücretsiz olması, yönetimin konuya olan hassasiyetini ortaya koymaktadır.

Riyaset-i Cumhur Filarmonik orkestrasının verdiği halk konserleri, 1936 yılında Ankara Devlet Konservatuvarının açılmasının ardından (Çakar, 2015,18-19), konservatuvar konser salonlarında (Anonim, 1941c, 4; Anonim, 1944b, 1; Anonim, 1944i, 2) ve Radyoevinde bazen devlet erkanının katılımlarıyla sürmüştür (Anonim, 1942s, 1). Ayrıca 1944 yılında, Riyaset-i Cumhur Filarmonik Orkestrası'nın halk konserlerine, oda müziği konserlerine ve radyo konserlerine devam ettiği görülmektedir (Anonim, 1944k, 174-177).

Öte yandan, Ankara'da Türk sanatkârların verdiği konser etkinlikleri sadece Riyaset-i Cumhur Orkestrası ile sınırlı değildir. Sanatçıların bireysel olarak verdikleri konserlerde görülmektedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Riyaset-i Cumhur Orkestrasının şefi olan Ekrem Zeki Üngör, 7 Şubat 1929 tarihinde Kız Lisesi Konser Salonunda verilen On ikinci Senfonik Konserde, *Ninni* ve *Kemanım* adlı eserlerini çalmış ve büyük bir beğeni görmüştür. Cevat Memduh Bey, Zeki Bey'in "Ninni" si hakkındaki düşüncelerini,

> Memleketimizde garbın yüksek musiki üslubunu ilk defa olarak eserlerinde ince bir kıymeti sanatkârane ile mezceden Zeki Bey bu cazip ninnisi ile genç validelere hakiki bir terbiye amili bahş etmiştir. Dinleyenlere derin bir tesir halk eden bu ninni senelerden beri zavallı yavrularımızın zevk ve hislerini henüz beşikte iken ezen, öldüren o manasız nağmelere karşı artık bizde de yüksek ve ciddi bir tarzın doğduğunu haykırır…

şeklinde ifade etmektedir (Memduh, 1929, 2). Şef Zeki Üngör'ün, halk müziğini kaynak alıp batı müziğinin teknikleriyle sentezlediği besteleri, çağdaş Türk müziğinin ilk örnekleri arasındadır.

5. 1. 2. Yabancı Sanatçılar Tarafından Verilen Konserler

Ankara'nın başkent olmasının ardından çok sayıda yabancı sanatçı/müzisyen başkenti ziyaret etmiş; Türkocağı, Halkevi, konsolosluklar, Ankara Palas, Radyoevi, Musiki Muallim Mektebi ve Devlet Konservatuvarında konserler vermiştir.

Ankara'ya gelen yabancı sanatçılar, konser vermenin yanı sıra müzik eğitimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla çalışan Türk sanatkârlara yardımcı olmuş, zaman zaman önerilerde bulunmuşlardır. 1935 yılında Kültür Bakanlığı tarafından, Türk müziği üzerinde araştırmalar yapmak ve konu hakkında rapor vermek üzere Ankara'ya davet edilen Alman besteci Prof. Paul Hindemith, başkentte bulunduğu süreçte Musiki Muallim Mektebi'nde mektebin korosuyla beraber konser vermiştir (Anonim, 1935l, 2). Hindemith, raporunda açılması planlanan konservatuvar dahilinde, bir müzik okulu ile tiyatro ve opera okulunun da bulunmasını tavsiye etmiştir (Çakar, 2015, 16).

1936 yılında ise Ankara Halkevi'nin davetiyle başkente gelen Macar besteci ve etno müzikolog Bela Bartok (1881-1945) ve Adnan Saygun, Türk Halk Müziği üzerine birlikte derlemeler ve değerlendirmeler yapmışlardır. Bartok yapmış olduğu araştırmalar ışığında önerilerini hükümete sunmuş ve böylece 1938 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı bünyesinde kurulan Türk Halk Ezgileri Arşivi'ne katkı sağlamıştır (Çakar, 2015, 19). Bir başka örnek ise 1938 yılında Ankara'ya gelen Alman besteci ve müzik eğitmeni Eduard Zukmayer (1890-1972) olmuştur. Zukmayer, başkente müzik kültürünün gelişimine katkı sağlamak üzere gelmiş, bu süreçte senfonik halk konserleri de vermiştir (Kösemihal, 1938, 7).

Avrupalı sanatçıların başkent Ankara'ya gelerek konser vermelerinde, büyükelçilikler rol oynamıştır. Özellikle 1930'lu yıllarda Alman Büyük Elçiliği tarafından düzenlenen, devlet erkanının da katılımıyla gerçekleşen çok sayıda konser olmuştur. Bu konserler Halkevinde, Musiki Muallim Mektebinde ve Elçilik binalarında gerçekleşmiştir (Akses, 1935, 5).

14 Nisan 1935 Tarihinde Anadolu ekspresiyle Sovyet Rusya'dan Ankara'ya gelen sanatçılar, 15 Nisan 1935 tarihinde Başbakan İsmet İnönü'nün ve çok sayıda bakanın katılımıyla Sovyet elçiliğinde, 17 Nisan 1935'te Halkevinde halk konseri (Anonim, 1935g, 1, 3; Anonim, 1935ğ, 1, 5), 20 Nisan 1935'te yine Halkevi salonunda bu kez sadece ordu mensupları için ve 21 Nisan 1935'te Musiki Muallim mektebinde konserler vermişlerdir (Anonim, 1935h, 3).

Ayrıca, Ankara'ya gelen Alman Hermann Schey, piyanist Gerta Netti ve Çek sanatçı Vasa Prihoda Türk Ocağı'nda (Anonim, 1930ç, 1; Anonim, 1930ş, 3; Anonim, 1931ç, 1), Paris operasından Ninon Vallin Ankara Palas'ta (Anonim, 1930h, 6), Bulgar sanatçı Gheorghi Kehaioff Musiki Muallim Mektebi'nde (Anonim, 1931l, 4), Maria Müller, Paul Hindermith, Paul Grummer ve Macar sanatçı Bela Bartok'un öğrencisi Roji Sabo Halkevinde (Anonim, 1935l, 2; Anonim, 1935t, 3; Anonim, 1936ı, 3; Anonim, 1937c, 5) olmak üzere farklı mekanlarda çok sayıda konser vermişlerdir.

Yabancı sanatçıların verdiği bireysel konserlerle beraber, konservatuvar sahnesinde verilen yabancı orkestra konserlerini de belirtmek gerekir. Berlin Salon Orkestrasının 30 Mart 1942 tarihinde, Ankara Devlet Konservatuvarı sahnesinde Şef Prof. Benda yönetiminde vermiş olduğu konser örnek olarak verilebilir. Konsere, dönemin cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve eşi ile çok sayıda bürokrat katılmıştır (Anonim, 1942h,1). Alman piyanist Prof. Wilhelm Kempff ise, Devlet Konservatuvarında Dr. Praetonius idaresinde Riyaset-i Cumhur Filarmonik Orkestrası refakatinde piyano konseri vermiş, devlet erkanı ve Alman Büyük Elçisi de konsere katılmışlardır (Anonim, 1943g, 1). Bir başka Alman piyanist Prof. Walter Gieseking, 1944 yılında başkente gelerek Ankara radyosunda ve Devlet Konservatuvarında, Alman sefirinin ve davetlilerinin huzurunda konserler sunmuştur (Anonim, 1944c, 1).

Böylece müzik, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde halkın terbiyesi için kullanılan en önemli araçlardan biri olarak sanat ve kültür hayatındaki yerini almıştır. Müzik etkinlikleri başkentte belli bir program dahilinde sürdürülmüş, Riyaset-i Cumhur Filarmoni Orkestrasının verdiği Halk konserleri, Musiki Muallim Mektebi hocalarının verdiği bireysel konserler, yurtdışında eğitimini tamamlayan Türk öğrencilerin dönüşlerinde düzenlemiş oldukları resitaller ve yabancı sanatçıların verdikleri konserler başkentte oldukça canlı bir müzik ortamı oluşmasını sağlamıştır.

5. 1. 3. Müzik Festivalleri

Cumhuriyetin ilk yıllarında başkentte gerçekleşen üç müzik festivali dikkat çekicidir. Bu festivallerden birincisi, az önce bahsettiğimiz gibi 1939 yılında Ankara Halkevinin yedinci yıldönümü münasebetiyle yapılmış ve Ankara Radyosu aracılığı ile halka dinletilmiştir.

Diğer iki festival Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve İngiliz Kültür Heyeti işbirliği ile 1948 ve 1949 yıllarında gerçekleştirilmiş, festivallerin komisyon başkanlığını Milli Eğitim Bakanı üstlenmiştir. 1940'lı yıllarda iki ülke arasında kültürel ilişkiler; British Council'in desteği ile 10 Şubat 1942 tarihinde açılan Londra Halkevi (Anonim, 1942b, 1) ve

sonrasında Ankara ve Londra Halkevlerinde iki kültürün birbirlerini tanımalarını ve yakınlaşmalarını sağlayacak dil kursları (Anonim, 1942t, 2) ve sergilerin açılması (Anonim, 1943f, 1, 2; Anonim, 1943o, 5; Anonim, 1945m, 1; Bowen, 1943, 5; Burak, 1945, 4; Tör, 1943a, 2; 1943b, 5) ile gelişmiş, öte yandan İngiliz eğitimini model alan ve destekleyen hükümet politikaları; eğitim konferanslarına katılım (Anonim, 1945n, 1) ve 1948 yılında Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsünün açılması (Anonim, 1948ç, 1,3) Türkiye ve İngiltere arasında kurulan bağın göstergeleridir.

Birinci Türk-İngiliz Müzik Festivali, 11-17 Nisan 1948 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenmiştir. Festivalde, orkestra konserleri ve oda müziği resitalleri ile bir de İngiliz iğne oyaları ve dantelleri sergisi Ankara halkına sunulmuştur (Anonim, 1948a, 11-15).

Festival kapsamında dört "Orkestra Konseri" düzenlenmiştir. Ankara Devlet Opera binasında verilecek konserlerde bestecilerin, Festivalin ruhuna uygun olarak Türk ve İngiliz olmalarına dikkat edilmiştir. Festivale katılan yabancı sanatçılar; Alman besteci Georg Markowitz (1889-?), İngiliz besteci Dr. Arthur Bliss (1891-1975) ve Sir Malcolm Sargent, Avusturalyalı besteci Noel Mewton-Wood olmuştur. Türk Sanatkârlar ise İzzet Nezihi Albayrak, Ayhan Alnar, Sadet Alp, Edip Sezen, Orhan Borar, Mithat Fenmen ve Enver Kopelman'dır.[75]

İkinci Türk-İngiliz Müzik Festivali 1949 yılında 24-29 Nisan tarihleri arasında düzenlenmiştir. Her iki Festival için İngiliz Kültür Heyeti tarafından Türkçe ve İngilizce olmak üzere iki dilde birer broşür hazırlanmış; festival kapsamı ve program ile katılacak sanatçılar hakkında kısa bilgiler verilmiştir. 1949 yılında düzenlenen ikinci festival dolayısıyla hazırlanmış olan broşürün ilk sayfasında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün mesajı yer almaktadır. İnönü vermiş olduğu mesajında, düzenlenen festivaller sayesinde gerçekleşen kültürel iş birliğinden duyduğu memnuniyeti şu sözlerle ifade etmiştir:

> İki yıldır tertip edilen Türk-İngiliz müzik festivalleri iki dost ve müttefik millet arasında kültürel işbirliği arzusunun güzel bir tezahürü olmaktadır. Müteşebbislerini

[75] 1948 Türk-İngiliz Müzik Festivali kapsamında "Oda Müziği" konserleri de verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Anonim. (1948). *Türk-İngiliz Müzik ve Tiyatro Festivali*, Sakarya Basımevi, Ankara.

> tebrik ederim. Memleketlerimiz arasında ilim ve sanat sahalarında da en geniş ölçüde münasebetler kurulmasını çok temenniye değer buluyorum.[76]

1949 Festivali kapsamında dört "Orkestra Konseri" verilmiştir. Konserler 24 Nisan Pazar günü saat 21:00'de başlamıştır. William Walton, Ralph Vaughan Williams, Clarence Raybould, Arnold Bax ve Alan Rawsthorne gibi İngiliz besteciler yanı sıra Necil Kâzım Akses, Cemil Reşit Rey, Ahmet Adnan Saygun ve Ulvi Cemal Erkin Festivale katılan Türk besteciler olmuşlardır (Anonim, 1949a, 8-26).

Bu süreçte uluslararası sanat etkinlikler/festivaller, devlet eliyle yönetilmiş, bu durum, 1973 yılında İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın kurulmasının ardından, vakfın periyodik olarak düzenlediği uluslararası konserler ve sergiler gibi etkinliklerle kırılma yaşamış, sanat ortamının devletten özel sektöre geçeceğinin habercisi olmuştur (Yasa-Yaman, 2019, 8).

5. 2. TİYATRO ETKİNLİKLERİ

Rejimi korumak, inkılabı güçlendirmek ve ulusal bellek oluşturma konularında tiyatro temsilleri önemli bir alan olmuştur. Tiyatro milletin dilini, dilinin ahengini koruyan ve milletin yararlanması gereken güzel sanatların birincisi olarak halka tanıtılmaya çalışılmıştır (Galip, 1929, 2).

Başkentte ilk tiyatro etkinlikleri Darülbedayinin temsilleri ile sağlanmıştır. Bu etkinlikler 1929-1931 yılları arasında her yıl Nisan ayında Türk Ocakları'nda gerçekleşmiş (Anonim, 1929d, 3; Anonim, 1930e, 2; Anonim, 1930ğ, 1), 1931 yılında ise perşembe ve cuma günleri olmak üzere haftada iki güne çıkarılmıştır (Anonim, 1931a, 2). 1932 yılında Halkevinin açılmasının ardından, Darülbedayi Ankara temsillerine yılda iki kez devam etmiş, mekân olarak da Yeni Sinema Salonu kullanılmıştır (Anonim, 1933a, 3; Anonim, 1934ç, 6; Anonim, 1935i, 3).

[76] Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün mesajı, İkinci Türk-İngiliz Müzik Festivali için hazırlanan broşür/kitapçıkta yer almaktadır. Bkz. Anonim. (1949). *İkinci Türk-İngiliz Müzik Festivali*, Ar Basımevi, s.5, Ankara.

Ayrıca 1930'lu yıllarda Raşit Rıza ve Temsil Heyeti (Anonim, 1930ü, 1), Gazi Terbiye Enstitüsü öğrencileri (Anonim, 1931g, 2), Ankara Kız Lisesi öğrencileri (Anonim, 1933ç, 4), İsmet Paşa Kız Enstitüsü öğrencileri (Anonim, 1935u, 3) ve Şadi ve Arkadaşları (Anonim, 1937ç, 2) temsiller vererek başkentin sanat hayatına katkı sağlamışlardır.

1938 Yılında başkentte yeni bir tiyatro faaliyeti görülmektedir. Dönemin Vali ve Belediye başkanı Nevzad Tandoğan, Ankara'yı bir şehir tiyatrosuna kavuşturmuştur. Tandoğan, konuyla ilgili düşüncelerini:

> Ankara'da bir şehir tiyatrosunun kurulması, öteden beri, partinin ve devletin olduğu kadar belediyemizin de başlıca gayelerinden biriydi. Medeni ve modern bir şehrin, tiyatro gibi yüksek bir kültür ve terbiye vasıtasına malik olmayışının ne kadar mühim bir eksik teşkil ettiğini hep takdir ediyorduk. Bugün Ankaranın bir tiyatroya sahib olması yolunda ilk ve mühim adım atılmıştır. Bu müessesenin, Türkiyenin başşehrine lâyik kuvvetli bir sanat yuvası haline gelmesi için elbirliğiyle çalışmak hepimize düzen bir vazife olmuştur.

sözleriyle ifade etmiştir. Ankara Şehir Tiyatrosu kadrosundaki iki isim, Ankara halkının yakından tanıdığı Fikret Şadi Karagözoğlu ve Raşit Rıza'dır. Kendine ait bir binası olmayan topluluk, oyunlarını Ankara'da Evkaf Apartmanı sahnesi ve Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi salonlarında gerçekleştirmiştir (Resim 3) (Anonim, 1938a, 1,8). Burhan Çelik *Ar* dergisinde kaleme aldığı "Ankara Şehir Tiyatrosu" başlıklı yazısında; modern bir başkent olmaya aday Ankara'nın, resim, müzik, edebiyat ve spor gibi alanlarda göstermiş olduğu dinamizmi tiyatro için de göstermesi gerektiğini belirtir. Açılan tiyatro ve opera okulunun meyvelerini ancak iki yıl sonra verebileceğini, ayrıca İtalya'dan örnek vererek, orada olduğu gibi geçici şehir tiyatrolarının kurulmasının önemini, böylece halkın tiyatro kültürünün oluşabileceğinin altını çizer (Çelik, 1938, 16). Şehir tiyatrosu kurulduktan çok kısa bir süre sonra turnelere de çıkılmış; temsiller vermek üzere Konya, Mersin, Adana ve hatta Bağdat'a kadar gidecekleri duyurulmuştur (Anonim, 1938ç, 1).

1936 yılında Ankara Devlet Konservatuvarının açılmasının ardından, tiyatro etkinlikleri 1949 yılına kadar Tatbikat Sahnesi'nde sürmüş[77], 1949 yılında Devlet Tiyatro ve Operası

[77] Devlet Tiyatroları, Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019: http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php

kurulmuştur (And, 2016, 177). 1948 yılına kadar temsiller Küçük Tiyatro'da, sonrasında Sergi Evinin, Tiyatro ve Opera binasına dönüşmesiyle "Büyük Tiyatro" adını alan eski Sergi Evi binasında ve Küçük Tiyatro'da devam etmiştir.

5. 2. 1. Eğitim Kurumu Olarak Tiyatro

1923-1950 yılları arasındaki dönemi kapsayan süreçte, sahnelenen tiyatro eserleri ile cumhuriyet ilkeleri öne çıkarılmaya çalışılmıştır. Tiyatronun halk üzerinde bırakacağı olumlu etki sıklıkla gündeme gelmiş ve basında yer almıştır. 17 Temmuz 1930 tarihli *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinin "Güzel Sanatlar Günü" sayfasında yer alan yazıda "*Hiçbir fikir yoktur ki, halka sahne vasıtasıyla telkin edilmesin."* (Anonim, 1930r, 4) denilerek, konuya verilen önemi dile getirmiş, hükümetin tiyatroya karşı gösterdiği ilgiden çok memnun olunduğu ifade edilmiştir.

Öte yandan, Muhsin Ertuğrul ve Reşat Nuri Güntekin gibi tiyatro ustaları ve yazarlar tiyatroyu yücelterek, halkın tiyatro algısına yön vermişlerdir. Özellikle Muhsin Ertuğrul, Cumhuriyet Dönemi tiyatrosuna damgasını vurmuş ve neredeyse elli yıl boyunca, tiyatro hakkında söz sahibi olmuştur (And, 1983, 16). Ertuğrul'a göre en güçlü eğitim araçlarından biri tiyatrodur: *"...İnsanları yakınlaştırır, bir ulusun gerçekleşmesinde, yenilenmesinde en güvenilir umut tiyatrodur…*" (Ertuğrul, 1975, 102).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Kâzım Nabi gibi kimi yazarlar, bir yandan sanatın evrensel olduğunu savunurken öte yandan da Muhsin Ertuğrul'un tiyatro yaklaşımını yeterince "milli/ulusal" bulmamaktadırlar.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, milliyetçi yönü güçlü olan bir tiyatro modelini savunmaktadır. Ona göre öncelikle; çağdaş Türk karakteri, jesti ve mimiği oluşmalı, ardından Batı'nın tiyatro tekniği alınmalıdır. Baltacıoğlu, tiyatroyu sadece sahneleme ve teknik bir iş olarak ele almamış, Türk kimliğinin özümsenmesi ve geliştirilmesinin zorunlu olduğunu ifade ederek, düşüncelerini tiyatroda "*Batılılık değil, Batılı tiyatroda Türklük istiyoruz*"

sözleriyle savunmuştur (Baltacıoğlu, 2006, 140).

Kâzım Nabi ise "Tiyatro Eserleri" başlıklı bir yazısında, "*Ben, medeni bir millet için tiyatronun pek büyük bir ehemmiyeti olduğuna kaniim. Bunu bizde ilk anlayan Namık Kemal merhumdur…"* diyerek, Namık Kemal'i ve *Vatan yahut Silistre* adlı eserini övmektedir (Nabi, 1929a, 2). Ona göre Kemal eserlerini, derin vatanseverlik duygularıyla, halka telkin için yazmıştır. Nitekim Almanya'dan ya da Fransa'dan adapte edilen eserler, bize bu duyguları veremez. Nabi'nin düşünceleri de tıpkı Baltacıoğlu'nunkiler gibi tiyatronun milli olması gerekliği üzerinde yoğunlaşır.

Erken Cumhuriyet döneminde Ankara'da sahneye koyulan eserler her iki düşünceyi de destekler niteliktedir. Sahneye bir yandan Türkçeye adapte edilen eserler konurken diğer yandan da inkılabı yücelten ve milli hisleri harekete geçiren piyesler yazılarak sahnelenmiş ve büyük beğeni toplamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivlerinde yapılan araştırma ile CHP'nin konuyla yakından ilgilendiği ve takip ettiği açıkça görülmektedir. 13.03.1937 tarihinde Halkevi Başkanlığına yazılmış, C.H.P Genel Sekreteri adına Giresun Saylavı Münir Akkaya tarafından imzalanmış belge (BCA. 490.01.3.15.25/177815), Halkevleri tiyatro repertuvarının zenginleştirilmesi, halkın sosyal ve kültürel seviyelerinin yükseltilmesindeki önemli rolünü vurgulamaktadır. Ayrıca belgede, partinin Halkevlerinde oynanması üzerine hazırlattığı bir piyes listesinden de bahsedilmektedir.

Halkevi Başkanlığına yazılmış, 29.05.1937 tarihli bir başka arşiv belgesinde, CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya, sahnenin halk terbiyesi üzerindeki etkisini:

> Sahnenin halk terbiyesi bakımından tesir ve önemi büyük olduğu için Parti Halkevlerinin tiyatro çalışmalarını dikkatle takip ve teşvik etmektedir. Halkevlerinin amatör gruplarının muvaffakıyetle çalışmaları yanında, Parti memlekette teşekkül etmiş tiyatro gruplarına da elden gelen yardımını yapmak suretile temaşa ihtiyacını yaymayı bir ödev bilmektedir…
>
> …Oynayacakları piyeslerin mevzuları tam tesbit edilmemiş de olsa esas hatları üzerinde rötuşlar yapmak, halka yayılmasını istediğimiz telkinlerden bir ikisini onlara muhavere anahtarı olarak vermek ve kabul ettirmek şartile onlarla ilgilenmeniz; temsil vasıtalarınızdan, sizin kendi mesainizi ihlâl etmemek üzre, istifade ettirmeniz muvafıktır.

sözleriyle aktarmıştır (BCA. 490.01.3.15.25/177836).

Bu konuda bir başka belge, Halkevlerinin temsil konusuna önem vermesi üzerinedir. 29.05.1937 tarihinde CHP Genel Sekreterliğince, Halkevi Başkanlığı'na yazılmış 5/1000 sayılı, Dahiliye Vekili CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya imzalı belge, hükümetin tiyatroya verdiği önemi, bu nedenle Halkevlerinin piyesler aracılığı ile verecekleri mesajlar gibi konulara dikkat etmeleri gerektiği belirtilmiştir (BCA. 490.01.3.15.25).

Belgelerden anlaşılacağı üzere, Halkevlerinde yapılan temsiller de CHP'nin yönlendirmeleri söz konusudur. Ayrıca belgelerden hükümetin, oyun repertuvarının belirlenmesinde de söz sahibi olduğu anlaşılmaktadır. 27.5.1939 tarihinde CHP Genel Sekreteri adına Zonguldak Mebusu Halil Türkmen tarafından imzalanan belge, Halkevleri tiyatro repertuvarı listesidir (BCA. 490.01.4.20.19/178375, s.1). Listede tavsiye edilen 93 piyesten bazıları; Akın (Faruk Nafiz), Atilla (Behçet Kemal Çağlar), Beyaz Kahraman (Aka Gündüz), Bir Ülkü Yolu, Çoban (Behçet Kemal), Destan (Galip Neşet), Ergenekon (Nihat Şevki), İnkılap Çocukları (Yaşar Nabi), İstiklâl (Reşat Nuri), Karga ile Tilki (Mahmut Yesari), Kral Ödip (Kemal Edip), Taş Bebek (Münir Hayri), Uyanış (Kâzım Nami), Vatan ve Vazife (Saim Kerim Kalkan), Yanık Efe (Yusuf Sururi), Yurdum İçin (M. Feyzi Sözener)'dir (BCA. 490.01.4.20.19, s. 2-5).

CHP, kendi denetiminden geçen birçok oyun için Halkevlerinde oynanma talimatı vermiş, bu yolla parti ideolojisinin halkın belleğinde yer etmesi ve korunması amaçlanmıştır. Akın, Çoban ve Mavi Yıldırım gibi Ankara Halkevi'nin açılış döneminde kısa sürede ve teknik yetersizliklerle sahneye koyulmuş olan eserler, Türk tarih tezlerine görsel bir hafıza kazandırma amacına hizmet etmişlerdir. Önemli bir eğitim kurumu olarak kabul gören tiyatro hakkında Yaşar Nabi Nayır'ın; "*Tiyatro en mükemmel mekteb. Göze ve kulağa, duyguya ve düşünceye doğrudan hitab eden, insan üzerindeki tesirleri pek büyük olan eşsiz telkin vasıtası."* konuya açıklık getirmektedir (Nayır, 1935, 3).

1938-1943 yılları arasında Ankara Radyosu Müdürlüğü yapan Vedat Nedim Tör (Tör, 2010, 53-56), 7 Ekim 1941 tarihli *Ulus* gazetesinde kaleme aldığı "Büyük Terbiyeci Tiyatro" başlıklı yazısında, "*Halka oynıyarak öğretmek, Halkı oynıyarak yükseltmek,*

Halka oynıyarak İyiyi, Güzeli, Doğruyu sevdirmek yolu psikologinin vardığı en son bulumdur. Bundan biz de faydalanacağız…" sözleriyle tiyatronun telkin gücü üzerine düşüncelerini açıklar (Tör, 1941b, 5).

Benzer biçimde Ferit Celâl Güven de sanat terbiyesinin en kısa yolu olarak tiyatroyu göstermiş ve tiyatronun eğitici gücünü *"…halkın her türlü terbiyesini yerine getirmek, halkın güzellik duygularını olgunlaştırmak için üzerinde durulması gerekli olan bir mekteptir."* diyerek aktarmıştır (Güven, 1941, 5).

Öte yandan amaçlanan yalnızca, cumhuriyet ideolojisinin ve inkılapların halka nüfus etmesini sağlamak olmamıştır. Bu bağlamda, inkılabı yücelten temsiller yanı sıra tasarlanan modern Türk insanının, çağdaş batılı toplumların kültür seviyesine ulaşması ve benzer bir vizyona sahip olabilmesi amacıyla dünya klasikleri de sahneye taşınmıştır. Burada önemli bir nokta, dünya klasiklerinin Türkçeye çevrilmesi konusudur. 1940'lı yıllara kadar tercümeler özel ya da devlet tarafından yapılmaya çalışılmıştır.

Henüz cumhuriyet ilan edilmeden, 1921 yılı başlarında kurulan Telif ve Tercüme Encümeni (Anonim, 1921, 2; Kayaoğlu, 1996, 102), milli eğitimin sağlanması ve geliştirilmesi amacıyla çalışmış ve farklı alanlardan çok sayıda eserin tercümesini yaptırmıştır. 1926 yılında Telif ve Tercüme Heyeti başarısız görülerek kapatılmış, tüm hakları Talim ve Terbiye Heyetine aktarılmıştır. 1940'lı yıllara kadar tercüme konusunda ihtiyacı üniversite öğrencileri ve üniversite bünyesindeki tercüme büroları karşılamaya çalışmıştır. 1940 yılında ise Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in girişimleriyle konu bir devlet politikası olarak gündeme gelmiş ve bir Tercüme Bürosu kurulmuştur.[78] Kurulan büro aracılığıyla çok sayıda dünya edebiyatından klasikler ve tiyatro eserinin tercümesi yapılmıştır (Kayoğlu, 1996, 146, 161).

Tercüme Bürosu'nun faaliyete geçtiği 1940 yılından önce, Türkçeye çevrilen oyun metni sayısının oldukça az olduğu, sonrasında ise büyük bir artış yaşandığı gözlemlenmektedir.

[78] Maarif Vekâleti tarafından toplanan Tercüme Heyeti'nin ilk toplantısı Ankara'da 28.02.1940 tarihinde yapılmıştır. Toplantıya şu isimler katılmıştır: Halide Edip Adıvar, Saffet Pala, Dr. Adnan, Bedri Tahir Şaman, Avni Başman, Nurettin Artam, Ragıp Hulusi Erdem, Sabahattin Eyüpoğlu, Nurullah Ataç, Kadri Yörükoğlu, Bedri Tuncel, Abdülkadir İnan, Sabahattin Ali, Cemal Köprülü ve Enver Ziya Karal. Ayrıntılı bilgi için bkz. Anonim. (1940). *Tercüme*, Sayı:1, s. 112.

Tatbikat Sahnesi temsilleri incelendiğinde, oyun çevirileri ya da adaptasyonları yapan kişilerin farklı meslek gruplarından olduğu tespit edilmiştir. Batı edebiyatı üzerine çeviriler yapan Vecihi Görk ve Avni İnsel yanı sıra Türk edebiyatçı ve yazarlardan; Sabahattin Eyüpoğlu, Sabahattin Ali, Nurettin Sevin, Nahit Sırrı Örik, Orhan Veli Kanık, Nurullah Ataç, Orhan Burian, Seniha Bedri Göknil, Bedrettin Tuncel, Ekrem Sungar, Nihal Yalaza Taluy, Recai Bilgin, Melih Cevdet Anday, Gaffar Güney, Yaşar Nabi Nayır gibi isimler dikkat çekmektedir. Çeviri yapan isimler arasında yazar kimliği dışında, Türk siyasetçi Ali Süha Delilbaşı, Nüzhet Haşim Sinanoğlu ve Memed Fuat Carım, hukukçu-yazar Avni Givda, Turgut Erem, gazeteci Erol Güney, akademisyen İrfan Şahinbaş, doktor Feridun Timur, veteriner hekim, siyasetçi ve yazar Dr. Selahattin Batu ve ayrıca Cumhuriyet dönemi Türk Tiyatrosunun öncü isimleri Muhsin Ertuğrul, İsmail Galip Arcan, Tarık Levendoğlu ve suflör Servet Moray gibi isimlerin de dünya edebiyatı klasikleri ve tiyatro metinlerinde çeviriler yaptıkları görülmektedir.[79]

5. 2. 2. Ankara'da Yerli/Yabancı Tiyatro Grupları

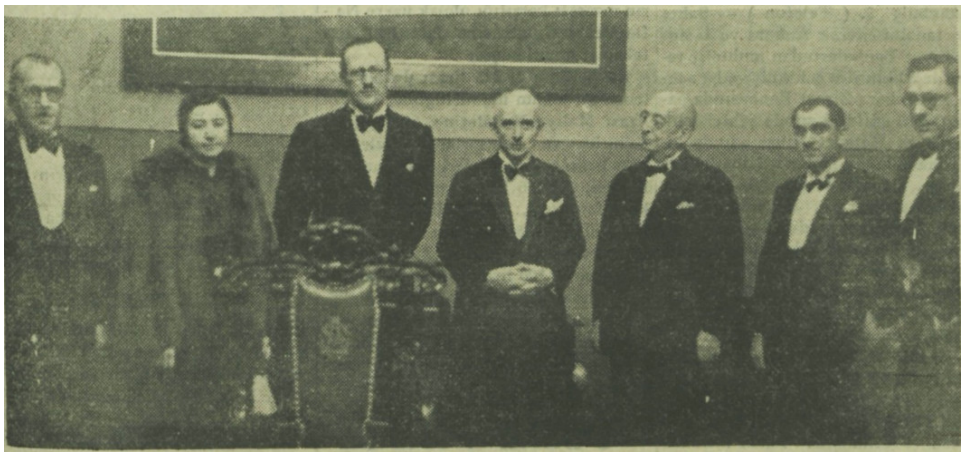
1930'lu yılların başından itibaren başkente gelen yerli/yabancı özel tiyatro toplulukları temsiller vererek başkentin sanat hayatına ritim getirmişler ve halkın tiyatro ihtiyacının giderilmesine katkı sağlamıştır. Bu topluluklardan öne çıkanlar; "Raşit Rıza ve Temsil Heyeti" ile "Şadi ve Arkadaşları" olmuştur. Darülbedayi sanatçıları; Fikret Şadi[80], Raşit Rıza[81] ve arkadaşları 1920'li yılların sonlarından itibaren Anadolu turneleri düzenlemişler (And, 1983, 175-177), Ankara'da Türk Ocağı sahnesinde (Anonim, 1930ü, 1) ve Halkevi sahnesinde (Anonim, 1936ç, 2) temsiller vermişlerdir.

Öte yandan, 1930'lu yıllardan itibaren başkente gelen yabancı aktrist ve aktörler ya da gruplar da başkentin sanat ve kültür hayatına farklı bir soluk getirmişlerdir. Dönemin meşhur Fransız aktristi Marie Bell (1900-1985), 1930 yılında Ankara'ya gelmiş ve sanatçının bu ziyareti büyük yankı uyandırmıştır. Bell'in Türk Ocakları sahnesinde

[79] Tiyatro oyunları ve çevirilerini yapan isimler "EK-4 Tatbikat Sahnesi Tiyatro Temsilleri" bölümünde verilmiştir.
[80] Milli Sahne'nin kurucusu Fikret Şadi, "Türk Tiyatrosunu Himaye Cemiyeti" kurmuş ve devletten yardım sağlayan ilk sanatçı olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nutku, Ö. (1969). *Darülbedayi'nin Elli Yılı*. A.Ü. DTCF Yay., Ankara, s.220.
[81] Raşit Rıza 1926 yılında "Sabık Darülbedai Sanatkarları Topluluğu"nu kurmuştur. Nutku, a.g.e., 61.

vermiş olduğu temsile Mustafa Kemal, İsmet Paşa ve Meclis reisi Kâzım Paşa da katılmışlardır (Anonim, 1930f, 1; Anonim, 1930g, 2).

1930 yılında Paris'ten gelen bir diğer sanatçı grubu Ankara'da temsiller vermiş ve büyük ilgi görmüştür (Anonim, 1930t, 4). 1931 yılında performanslarını Türk Ocakları sahnesinde gerçekleştiren "Comedie Française" topluluğu, "La Belle Avanture", "Le Pecheur d'ombres", "As-tu du Coeur" ve "Leopold le bon" olmak üzere 4 temsil vermiştir. Mustafa Kemal, İsmet Paşa ve Meclis reisinin de katılmış olduğu temsiller, Avrupa'nın en taze kültür ve sanat kaynaklarını Ankara halkı ile buluşturduğu için oldukça yararlı görülmüştür (Anonim, 1931b, 1; Anonim, 1931c, 1). Topluluk 1940 yılında tekrar başkente gelmiş, yine büyük bir ilgi görmüştür. 2 Nisan 1940 tarihinde İstanbul'dan Ankara'ya geçerek turnelerine devam eden topluluk, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün huzurunda temsiller vermenin yanı sıra tüm geliri *Türk Kızılay*'ına bağışlanacak temsiller de vermişlerdir (Resim 4) (Anonim, 1940g, 1; Anonim, 1940h, 2; Anonim, 1940ı, 1). Ayrıca, topluluğun 11 Mayıs 1949 tarihinde de temsiller vermek üzere Ankara'ya geldikleri, bu kez oyunlarını Devlet Tiyatro Sahnesinde oynadıkları gazete haberlerinden takip edilebilmektedir (Anonim, 1949ç, 1; Ay, 1949, 2).

Resim 4- Comedie Française Temsilinde
Ulus, 4 Nisan, 1940, 1

Fotoğrafta yer alan isimler; Cumhurreisi İsmet İnönü ve eşi Mevhibe İnönü, Başvekil Doktor Refik Saydam, Hariciye Vekil Şükrü Saraçoğlu, Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, Ankara Valisi Nevzat Tandoğan ve Fransız Büyük Elçisi Massigli.

5. 2. 3. Ankara Halkevi Temsilleri

Başkentte 1932 yılı itibari ile tiyatro alanında önemli kurumlardan biri kuşkusuz Halkevi olmuştur. Halkevlerinin açılmasıyla gerek başkentte gerekse memleketin diğer bölgelerinde canlı bir tiyatro havası esmeye başlandığı, tiyatronun bir memleketin kültür seviyesini yükseltmede ne kadar önemli bir rolü olduğu halka sık sık basın yoluyla duyurulmuştur (Nayır, 1935, 3). Ankara Halkevi, başkentte bu önemli ihtiyacı "Temsil Şubesi" aracılığı ile yerine getirmiş, temsil şubesi Ankara halkına Dünya klasikleri, Türk tarihi, milli mücadele ve modern hayatı tanıtan eserleri kış aylarında da sahneye koyarak hizmet etmiştir (Anonim, 1937b, 8; Baydar, 1935, 3).

Halkevinin açılışına günler kala, 1932 yılı ocak ayında Faruk Nafiz (Çamlıbel) Bey'in yazmış olduğu "Akın" piyesi, İsmet Paşa Kız Enstitüsü müdürü Münir Hayri Bey tarafından hem sahneye koyulmuş hem de dekor ve kostümleri hazırlanmıştır. Konusunu, İslamiyet öncesi Türk tarihinden alan eser, Gazi Enstitüsü ve Erkek Lisesi öğrencileri tarafından oynanmıştır (Resim 5) (Kemal, 1932a, 5-6).

Resim 5- Halkevi Sahnesinde Akın Temsili
Hakimiyet-i Milliye, 6 Kânunusani 1932, 6

19 Şubat 1932 Cuma günü törenle açılan Ankara Halkevinin temsil konusuna verdiği önem, Münir Hayri Bey ve Behçet Kemal Bey tarafından hazırlanan "Çoban" piyesinin aynı gün, Ankara Halkevinin ilk amatör grubu tarafından oynanarak izleyiciye sunulmasıyla anlaşılmaktadır (Resim 6, 7 ve 8) (Anonim, 1932a, 1). Türklerin Anadolu'ya gelişlerini anlatan piyes, oldukça kısa bir sürede hazırlanmış, 3 Nisan 1932

tarihinde de Mustafa Kemal şerefine temsil edilmiş ve büyük beğeni toplamıştır (Anonim, 1932e, 1; Anonim, 1932g, 2). Çoban piyesinin dekorları Alişar, Boğazköy ve Troya'dan, sahnede yer alan tablolar, merasim ve silahlar için de Ankara Eti Müzesindeki kabartmalardan yararlanılmıştır (Anonim, 1932d, 1).

Resim 6 ve 7- Halkevinde "Çoban" Temsili
Hakimiyet-i Milliye, 21 Şubat 1932, 5.

"Çoban" piyesinin hemen ardından, Aka Gündüz'ün yazmış olduğu "Mavi Yıldırım" piyesi Halkevi temsil şubesi tarafından hızlı bir biçimde hazırlanmış ve 6 Haziran 1932 Cuma akşamı gösterime sunulmuştur (Anonim, 1932m, 4; Anonim, 1932n, 2). Aka'nın eserinde milli mücadele günlerini yaşatan sahneler, büyük mücadelenin ruhu ve heyecanıyla yoğrularak ortaya konmuş ve Halkevini dolduran gençler tarafından tüm içtenlikle alkışlanmıştır (Anonim, 1932p, 1).

Halkevinin açılışının ardından sahneye koyulan bu piyeslerin, "Türk Tarih Tezi" doğrultusundaki bir ideolojiyi öne çıkardıkları anlaşılmaktadır. 19 Şubat 1932 tarihinde Reşit Galip Bey, Ankara Halkevi'nde yaptığı konuşmada temsillere yüklenen ideolojik görevi;

> Halkevleri temsil şubelerini bu teşkilatın en mühim vazife cihazlarından biri sayıyoruz. Halkevi sahnesi, bir milli kültür mektebi olacaktır. Orada çalışan, milli müdafaa için emek veren mücahitler sayılacaklardır… Halkevi sahnelerinde yalnız

> milli tezleri müdafaa eden piyesler temsil edilir… Bizim mevzularımız umumi Türk Tarihi ile milli mücadelenin her biri bir millete ebediyen şeref ve iftihar sermayesi olabilecek sayısız safhaları, Türk'ün güzel ahlakı, yüksek faziletleri, Türk ruhundaki maddi, manevi sonsuz kudretler gibi membalardan alınacaktır.

sözleriyle ifade etmektedir (Şimşek, 2002, 192).

Halkevi temsil şubesi tarafından sahnelenen oyunlardan öne çıkanlar; 1935 yılında Cumhuriyet'in 12. yıldönümü dolayısıyla oynanan, milli mücadele dönemine referans veren "Yanıkefe", halk tarafından büyük ilgi görmüş ve altı hafta daha oynanmıştır (Tong, 1935, 5). 1935 Yılında vefat eden oyun yazarı İbnirrefik Ahmed Nuri anısına 15 Mart 1936 tarihinde düzenlenen gecede oynanan "Sekizinci" (Anonim, 1936ğ, 3), 14 Nisan 1936'da "Hülleci" (Candar, 1936, 4), 12 Şubat 1939'da Monna Vanna (Anonim, 1939a, 8) sayılabilir.

5. 2. 4. Devlet Konservatuvarından Tatbikat Sahnesi ve Küçük Tiyatro'ya

Ankara Devlet Konservatuvarının açılması başkentte bir dönüm noktası olmuştur. 1930 ve 1940'lı yıllarda gazete haberlerine baktığımızda, başkentte Devlet Tiyatrosu'nun kurulmak üzere olduğu yönünde haberler çıkmış olsa da Devlet Tiyatrolarının kuruluşu 1949 yılında gerçekleşmiştir. 1935 yılında *Zaman Gazetesi* konuyu gündemine almış, Ankara ve İstanbul'daki tiyatro sanatçılarının bir araya getirilerek Devlet Tiyatrosunun kurulacağını (Anonim, 1935b, 1,7), tiyatronun; opera, operet ve dram olmak üzere üç alana ayrılacağını, Avrupa'da bir uzman getirileceğini ve Reşat Nuri Bey'in konu hakkında bir rapor hazırladığını duyurmuştur (Anonim, 1935c, 2). Öte yandan *Akşam Gazetesi* yapılan haberle ilgili olarak, Maarif Vekili Abidin Özmen ile görüşmüş, Devlet Tiyatrosu ve temsil akademisi hakkında verilmiş bir kararın olmadığını okuyucularıyla paylaşmıştır (Anonim, 1935ç, 1).

Bununla birlikte, 1936 yılında Devlet Tiyatrosu konusu sık sık gündeme gelmeye devam etmiş, öncelikle incelemeler yapmak üzere Paul Hindemith'in Ankara'ya geleceği haberi

ardından da Carl Ebert, Paul Hindemith, Muhsin Ertuğrul ve sanatkârlarla konu üzerine toplantı yapıldığı duyurulmuştur (Anonim, 1936f, 3).

1936 yılında Carl Ebert, Bakanlıkla yaptığı görüşmelerde; devlet tiyatrosu için öncelikle üç senelik bir tiyatro okulu açılmasını ve mümkünse okula lise mezunlarının alınarak yetiştirilmesini tavsiye etmiştir (Anonim, 1936g, 3). Ardından, 1936 yılının aralık ayında tiyatro okulunun temeli atıldığı haberi, Asım Us tarafından *Kurun* gazetesinde *"Ankara'da bir Devlet Tiyatrosunun temeli atılmıştır. Bu temel Musiki Muallim Mektebi* yerine kurulan Tiyatro Mektebidir." sözleriyle ifade edilmiştir.

1934 yılında açılan Milli Musiki ve Temsil Akademisinin, 1936 yılında Ankara Devlet Konservatuvarına dönüşmesi ile birlikte başkent kültür ve sanat etkinliklerinde niteliksel bir değişimden söz edilebilmektedir. Yaşar Nabi 9 Ekim 1936 tarihli gazetede "Ankara konservatuvarında tiyatro şubesi derslerine başlamak üzeredir" diyerek okuyucularına bilgi vermiştir (Nabi, 1936, 2). Konservatuvar 1 Kasım 1936'da müzik, tiyatro ve opera bölümleriyle eğitime başlamıştır. Bununla birlikte 17 Nisan 1940 tarihinde Devlet Konservatuvarının kuruluşuna dair bir kanun tasarısı hazırlanmış olup ancak 1 Haziran 1940 tarihinde yürürlüğe giren Konservatuvar Kanunu ile yasal bir zemine kavuşmuştur (Çakar, 2015, 19; Nutku, 1999, 88).

Belirtmek gerekir ki, konservatuvar sınavları için Anadolu'nun dört bir yanından başvurular yapılmış, ancak bu konuda yönetim çok seçici davranmıştır. Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivinde yer alan belgelere göre; konservatuvarın tiyatro ve opera bölümlerine kabul edilmek üzere mektup gönderen adaylara, sınav hakkında bilgi verilmiş ve ancak sınavı kazanırlarsa konservatuvara kabul edilebilecekleri belirtilmiştir (ADK.OB03.10; ADK. OB04.14; ADK.OB04.31; ADK.OB04.35; ADK.OB04.89)

Konservatuvar temsil bölümü için Paul Hindemith'in tavsiyesi ile tiyatro ve opera rejisörü Carl Ebert (1887-1980) Ankara'ya davet edilmiştir (Çakar, 2015, 21). Araştırmamızda tespit edilen arşiv belgeleri, Cumhuriyet yönetiminin Hindemith'in tavsiyesine uyarak, Ebert'in Ankara'ya gelmesi için, ihtiyaçlarının ve beklentilerinin mümkün olduğunca karşılanmaya çalışıldığını göstermektedir. Kararlar Daire

Başkanlığınca yazılmış 17 Eylül 1937 tarihli, Mustafa Kemal Atatürk imzalı 2/7409 sayılı kararnameye göre; tiyatro ve opera işlerini düzenlemek üzere getirilecek olan Prof. Carl Ebert'in ikibin liralık ücretinin yarısı ile yol parasının döviz olarak verilmesi İcra Vekilleri Heyetince onaylanmıştır (BCA. 080.10.01.03.78.80.18). Ayrıca, 12.11.1938 tarihinde İsmet İnönü tarafından imzalanmış, 2/7811 sayılı kararnameye göre de İsviçre tebasından Prof. Carl Ebert iki ay, Walter Ruziczka üç yıl süreyle getirilmesi ve ayrıca her iki hocaya da yol ücreti verilmesi talep edilmiştir (BCA.080.18.01.02.85.93.6, s.1-2). Bu belgeden kırksekiz gün sonra 30.12.1938 tarihinde, Carl Ebert'e ait kadronun, Maarif Vekilliğinin 23.12.1938 tarih ve 10126/6/4831 sayılı tezkeresi ve Maliye Vekilliğinin 23/12/1938 tarih 11156/24/4886 sayılı incelemeleri üzerine, 1.2.1939 tarihinden geçerli olmak üzere onaylandığı görülmektedir (BCA. 030.18.01.02.85.108.13).

CHP Hükümeti, konservatuvarın kurulmasının ardından 1943 yılında Devlet Tiyatro ve Operasına doğru adımlar atmıştır. Bu adımlardan biri Devlet Konservatuvarı ve Cumhurreisliği Filârmonik orkestrası emrine 250.000 liralık sermaye verilmesine dair kanun projesinin, Büyük Millet Meclisi'nde 23 Haziran 1943 Çarşamba günü yapılan toplantıda görüşülmesi ve kabul edilmesidir.[82] Maarif Encümeni mazbatasında layiha hakkında şu sözler yer alır:

> Ankara Devlet Konservatuvarı sadece serbest hayatta çalışacak olanları değil bunlarla birlikte müstakil Türk Devlet opera ve tiyatrosunu teşkil edecek artistleri de yetiştirmekte bulunan müessesemizdir. Konservatuvarı yeni bitiren stajiyerlerle talebenin tatbikat gördükleri tatbikat sahnesi de tedrici bir tekâmülle Devlet opera ve tiyatrosuna inkılâp edecektir. Türk Devlet operasiyle tiyatrosu repertuvarlarını teşkil edecek milli ve klâsik eserlerle milli kültürün gerekli ve zaruri bir parçası ve halk terbiyesinin de tesirli ve kudretli birer âmili olacaktır. Tatbikat sahnesinin süratle gelişebilmesi için temin edeceği gelirin bir kısmını kendi ihtiyaçlarını süratle ve kolaylıkla giderebilmesi yolunda kullanılabilmesi lâzımdır. Bu da mütedavil bir sermayenin Konservatuvara tahsisiyle mümkün olacaktır…

Teklif Maarif ve Bütçe encümenlerinden geçtikten sonra layihada şu hükümler görülmektedir:

> Devlet Konservatuvarı ve Cumhurreisliği Filarmonik orkestrası için 250.000 liralık bir mütedavil sermaye verilecektir. Temsil ve konser biletlerinin hasılatı bu sermaye hesabına gelir kaydedilecektir. Konser ve temsil işlerinde çalışacaklara, tatbikat sahnesi talebelerine sahne ve müzik artistlerine, sahne ve müzik işlerinde

[82] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre:VII, Cilt:3, İçtima:F., Otuzdokuzuncu İnikat, 23.VI.1943 Çarşamba. (https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/tutanak_sorgu.html, Erişim Tarihi: 29.04.2019)

> çalışanların ücretleri bu sermayeden ödenecektir. Mütedavil sermayenin işletilmesinden hasıl olan kâr, mütedavil sermaye 250 bin liraya varıncaya kadar, sermayeye ilâve olunacaktır. Sermaye bu miktarı bulduktan sonra elde edilecek kâr, hazinye irat kaydolunacaktır (Anonim, 1943l, 1,4).

Konservatuvar temsil bölümünün halka gösteri yapma zorunluluğu ile "Tatbikat Sahnesi" ortaya çıkmıştır. Sahne, 1939-1940 sezonunda temsillere başlamış ve 1948-1949 sezonu ile toplamda on sezon, Ankara halkına hizmet etmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki Tatbikat Sahnesi, Devlet Tiyatrosu'nun kurulmasına zemin hazırlamıştır (Nutku, 1999, 55).

Devlet Konservatuvarı bünyesinde kendini gösteren Tatbikat Sahnesi gerek oynanan oyunlarla gerek sahne ve kostüm tasarımlarıyla çağdaş tiyatronun başkent izleyicisine tanıtılmasında öncülük etmiştir. 1939-1949 yılları arasında faaliyet gösteren sahnede, Marie Louis Süe (1875-1968)[83], İsmail Galip Arcan (1894-1974), Mehmet Turgut Zaim (1906-1974), Tarık Levendoğlu (1913-1978) ve Clemens Holzmeister (1886-1983) (Resim 9 ve 10) gibi dönemin ünlü mimarları ve ressamları sahne ve kostüm tasarımcısı olarak görev almışlardır.

Holzmester'in 1945 yılında "Faust"[84] oyunu için tasarladığı kostümlerde kullandığı biçimsel dil ile ressam Kazimir Malevich'in 1912 yılında "Güneşe Karşı Kazanılmış Zafer"[85] adlı tiyatro oyunu için tasarladığı kostümlerdeki düşünsel ve biçimsel yapı arasında kurulabilen bağ dikkat çekicidir. Malevich'in fütürist bir anlayışla tasarladığı kostümler, cumhuriyetin fütüristik diliyle örtüşmektedir (Resim 11 ve 12). Holzmeister'ın çizimleri de Türk tiyatrosunun geleceğini tasarlayan bir anlayışla, Türkiye Cumhuriyeti modernleşmesini fütürist bir surete taşımaktadır.

---

[83] Marie Louis Süe, 1939 yılında, İstanbul'a Güzel Sanatlar Akademisi'ne "Dahili Tezyinat Şubesi" ne şef olarak davet edilmiş ve 1945 yılına kadar bu görevini sürdürmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Önder Küçükerman (2013). "1939-1945 Yılları Arasında Güzel Sanatlar Akademisi'nde Dahili Mimarı Şube Şefi Ünlü Art Deco Sanatçısı: Marie Louis Süe", *Erken Cumhuriyet Döneminde Mobilya*, Der: Umut Şumnu, TMMOB İç Mimarlar Odası, s. 71-78.

[84] Wolfgang von Goethe'nin aynı adlı eserinden perdeye aktarılan Faust oyunu, Tatbikat Sahnesinde ilk kez 1945-1946 sezonunda temsil edilmiştir. Bkz. Sayfa 121.

[85] "Güneşe Karşı Kazanılmış Zafer" adlı Rus opera eserinin librettosu fütürist şairler Aleksei Kruchenykh ve Velimir Khlebnikov tarafından yazılmış, müziği de Mikhail Matyushin tarafından bestelenmiştir. Eser ilk kez 3 Aralık 1913'te St. Petersburg'daki Luna Park Tiyatrosu'nda sahnelenmiştir. Operanın konusu ise fütüristlerin yerçekimi ve güneş ışığı gibi doğa olaylarına hükmedebilecekleri üzerine gelişmiştir.
Kaynak: https://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/etkinlik-takvimi/avangard-eserlerden-performanslar-1 (Erişim Tarihi: 12.1.2021).

Resim 9 ve 10- Clemens Holzmeister Kostüm Tasarımları 1-2, Faust, 1945
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 11 ve 12- Güçlü Adam ve Havacı, Kazimir Malevich, Güneşe Karşı Kazanılmış Zafer, 1913.
(Şenol, Asmaz, 2018, 831)

Yaptığımız arşiv çalışmalarında, kostüm ve dekor tasarımları yapan isimlerden Mehmet Turgut Zaim'in, Maarif Vekilliğinin 2 Haziran 1940 tarih ve 6207 sayılı teklifi ile 7 Temmuz 1940 tarihinde Tatbikat Sahnesi Ressamlığına tayin edildiği anlaşılmaktadır (BCA. 030.18.01.02.91.66.11). Ayrıca, Zaim'in 1941-1942 sezonundan itibaren sahne ressamlığını ve dekoratörlüğünü adını belirttiğimiz diğer kişilerle birlikte yürüttüğü

görülmektedir.[86] Öte yandan 8 Kanunusani 1940 tarihli bir başka belge, 2/12577 sayılı Kararname ile Prof. Marie Louis Sue'nün İstanbul Güzel Sanatlar akademisinin tezyini sanatlar şubesi şefliğinde çalıştırılması hakkındadır (BCA. 080.18.01.02.89.122.9). Profesör Sue, İstanbul'da görev yaptığı dönemde muhtemelen Ankara Devlet Konservatuvarına bağlı Tatbikat Sahnesi'nde dekoratör olarak çalışmak üzere Ankara'ya gelmiş olmalıdır.

Tatbikat Sahnesi'nde, oynanan ilk oyunlar şunlardır: Evin İçi (Resim 13), Gülünç Kibarlar (Les Précieuses Riducules) (Resim 14) (Anonim, 1940i, 1, 5), Hamlet (Resim 15), Haydutlar, Şair Evlenmesi ve Yeşil Papağan.[87] 1940-1941 İkinci sezonunda Otelci Kadın[88] (Resim 16) oyununu, ardından 1941-1942 sezonunda Antigone (Resim 17) (Anonim, 1942a, 4), Denize Giden Atlılar ve Julius Casear, 1942-1943 sezonunda Minna Von Barnhelm (Anonim, 1943ğ, 1), Kral Oidipus (Asker Saadeti) (Resim 18) (Anonim, 1943h, 1), 1943-1944 sezonunda Kibarlık Budalası (Resim 19), 1944-1945 sezonunda Bizim Şehir (Resim 20 ve 21) (Ay, 1945a, 4), Kahvehane (Anonim, 1945a, 1), Pelleas ile Melisande (Anonim, 1945h, 6) ve Yanlışlıklar Komedyası (Resim 22 ve 23) (Anonim, 1945ç, 2), 1945-1946 sezonunda Anasının Kuzusu ve Faust (Resim 24 ve 25), 1946-1947 sezonunda Bayan Tunç ile Bay Billur, Müfettiş (Resim 26) (Anonim, 1946n, 1), Teklif ve Yazılan Bozulmaz[89], 1947-1948 sezonunda Altın Bilezik (Resim 27), Büyükbabanın Pireleri (Resim 28, 30), Cimri (Resim 31), Kadınlar Arasında (Resim 32), Size Öyle Geliyorsa Öyledir (Resim 33), Köşebaşı (Resim 34 ve 35), Şamdancı (Resim 36 ve 37), 1948-1949 sezonunda Anton Usta (Maria Magdalena), Büyükbaba, Eskisi Gibi Eskisinden de Üstün, Karaböcek, Köroğlu (Resim 38 ve 39), Onikinci Gece (Resim 40), Paydos, Perili Değirmen, Sözün Kısası, Tartuffe, 1949-1950 sezonunda Altı Şahıs Muharririni Arıyor, Antigone (Resim 41), Bir Komiser Geldi (Resim 42 ve 43), Dünya Gözüyle, Faust (Batu, 1949, 2), Hekimliğin Zaferi (Resim 44 ve 45), Keloğlan,

[86] Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. (Erişim Tarihi: 20.05.2019: http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php)

[87] Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. (Erişim Tarihi: 24.04.2019).
http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php

[88] "Otelci Kadın" 1940-1941 sezonunun ardından, 22 Ocak 1944 tarihinde de yine Devlet Konservatuvarı sanatçıları tarafından Halkevi sahnesinde oynanmıştır. Bkz. Anonim. (1944). "İnönü Otelci Kadın Temsilini Seyretti", *Ulus*, 23 Ocak, s.1.

[89] Ahmet Kutsi Tecer tarafından kaleme alınan "Yazılan Bozulmaz" piyesi, konservatuvar sahnesindeki ilk yerli oyun olma özelliğine sahiptir. Bkz. Bedrettin Tuncel. (1947). "Konservatuvar Sahnesinde İlk Yerli Oyun", *Ulus*, 27 Mayıs, s.2.

Kıskançlar, Küçük Şehir[90], Peer Gynt (Resim 46), Scopin'in Dolapları, Tüccar, Yalancı (Resim 47) ve Yıldız Ece.[91]

Tatbikat Sahnesi temsillerini; konservatuvar sahnesinde, Halkevi sahnesinde ve Küçük Tiyatro'da vermiştir. 1941 yılında Devlet Konservatuvarı temsil şubesinin, Ankara Halkevinde temsillere başlayacağı duyurulmuştur (Anonim, 1941h, 1). Ayrıca, 1940 yılından itibaren Halkevi temsil şubesi de etkinliklerini sürdürmeye devam etmiş, halkın ilgisi yine yoğun olmuştur (Anonim, 1940ç, 2).

1943 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı bir "Temsil Bayramı" düzenlemiş, tüm yıl verdiği temsilleri, mayıs ve haziran ayları içinde tekrar etmiştir. Daha önce Konservatuvar ve Halkevi sahnesinde verilen temsillerin tekrar edilmesi, piyes ve operaların seçkin davetliler ya da biletleri zamanında alabilen az sayıda kişi tarafından izlenebilmesi ile ilişkilidir. Dolayısıyla başkentte tiyatro etkinliklerine, daha geniş bir halk kitlesinin katılımının sağlanması hedeflenmiştir. Temsil edilen oyunlar arasında; Gülünç Kibarlar, Otelci Kadın, Minna von Barnhelm, Kral Oidipus, Antigone sayılabilirken, "Temsil Bayramı" biletlerinin çok kısa bir sürede tükenmesi, başkentte halkın tiyatroya olan yoğun ilgisini ortaya koymaktadır (Anonim, 1943j, 71-79).

24 Mayıs 1947 tarihinde Devlet Konservatuvarı tiyatro bölümü, Cebeci'deki konser salonunda ilk kez yerli bir oyunu temsil ederler. Ahmet Kutsi Tecer'in yazmış olduğu bir perdelik "Yazılan "Bozulmaz" adlı oyun, kasabaya yakın bir köyde yaşayan insanların hayatlarına değinen dram türünde bir piyestir ve gerek konusu ile gerekse oyuncuların karakterleri başarılı bir şekilde canlandırmaları ile izleyiciden tam not almıştır (Tuncel, 1947, 2).

Öte yandan 27 Aralık 1947 tarihinde başkentin sanat hayatında yeni bir dönem başlar. Lütfi Ay'ın ifadesiyle *"Bu devir, bir tiyatronun, Küçük Tiyatronun perdesiyle açıldı."* Böylece Ankara, her akşam düzenli olarak temsiller verecek dâimi bir tiyatroya

[90] Küçük Şehir, 1948 yılından "İnönü Armağanı" ödülünü kazanmıştır. Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 (http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php)

[91] Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. (Erişim Tarihi: 24.04.2019) http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php.

kavuşmuştur (Ay, 1947, 2). Küçük Tiyatro her sene mayıs ayı sonunda temsillerine altı ay ara vermiş, ekim ayı başında da sezonunu tekrar açmıştır (Anonim, 1948ğ, 3; Ay, 1948b, 2,4).

5. 2. 5. Devlet Tiyatro ve Operası Kuruluyor

Devlet Tiyatro ve Operası kurulmasına kısa bir süre kala dönemin gazeteci, yazar ve milletvekilleri konu üzerine bazı görüşlerini dile getirmişler, kurumun eğitim yönünü vurgulamışlardır. Refik Ahmed Sevengil *"Devlet Tiyatro ve Operasına Düşen Üç Vazife"* başlıklı yazısında Devlet Tiyatro ve Operasının başlıca üç görevine değinir. Yazara göre bu görevlerden ilki, seyirci yetiştirmektedir. Bu da ancak temsillerin yılın belli dönemlerinde değil, her gece verilmesiyle sağlanabilecektir. Bu sayede şehirde tiyatro hayatı canlanacaktır ve yeni tiyatro seyircisi yetişecektir. İkinci görev, sanatkâr yetiştirmektir. Konservatuvarı bitirip, sınavla Devlet Tiyatro ve Operasına gelen gençler henüz yolun başında olacaklardır. Bu nedenle kurumun, onları eğitebilecek usta rejisörlere ihtiyacı vardır. Üçüncü görev ise, eser yetiştirmektir. Repertuvar konusu tiyatro için çok önemlidir ve Türk sahne edebiyatının can bulması ancak bu yolla gerçekleşebilecektir (Sevengil, 1947, 2).

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 6 Haziran 1949 Pazartesi günü "Devlet Tiyatrosu Kuruluşu" kanun tasarısını gündeme almış[92], 10 Haziran 1949 Cuma günü yapılan yüz altıncı birleşimde kanun oy birliği ile kanun kabul edilmiştir.[93] Devlet Tiyatrosu Kanunu, 16.06.1949 tarihli resmi gazetede yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir.[94] Buna göre Devlet Tiyatroları kanunun ilk 4 maddesi şöyledir:

> Madde 1. Ankara'da Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tüzel kişiliği haiz, dram ve opera bölümlerini ihtiva eden bir Devlet Tiyatrosu kurulmuştur. Devlet Tiyatrosu bir genel müdür tarafından idare edilir. Dram ve opera bölümlerinin başında birer başrejisör bulunur.

[92] TBMM Tutanak Dergisi, Yüz ikinci Birleşim, 6.VI.1949, Dönem: VIII, Cilt: 20, Toplantı:3, s.303
[93] TBMM Tutanak Dergisi, Yüz altıncı Birleşim, 10.VI.1949, Dönem:VIII, Cilt: 20, Toplantı:3, s.719-730.
[94] TBMM, Kanunlar Dergisi, Cilt:31, Resmi Gazete, 16.06.1949, No:7234.

> Madde 2. Devlet Tiyatrosunda oynanacak eserler edebi heyet tarafından seçilir. Bu heyet sanat ve edebiyat alanında tanınmış üç zat ile genel müdürden ve bir raportörden teşekkül eder. Heyet, başkanını kendi arasından seçer. Tetkik olunacak eserlerin nevine göre dram veya opera bölümünden genel müdürce seçilecek bir sanatkâr, heyetin müzakerelerine iştirak eder. Eser opera bölümünden olduğu takdirde opera bölümü başrejisöriyle orkestra şefi de heyete katılır. Edebi heyetin tiyatroda memur bulunmıyan üyelerine yılda 20 toplantıdan fazla olmamak ve her toplantı için 50 lirayı geçmemek üzere bir huzur hakkı verilir.
>
> Madde 3. Devlet Tiyatrosunun teknik, sanat ve disiplin işlerine bakmak üzere tiyatro ve opera bölümlerinin başrejisörleri, orkestra şefi, edebi heyet başkanı ile opera ve dram bölümleri sanatkârlarının kendi aralarından seçecekleri birer sanatkârdan mürekkep bir yönetim kurulu vardır. Genel Müdür bu kurulun başkanıdır.
>
> Madde 4. Devlet Tiyatrosunda görevlendirileceklerden: Genel müdür Milli Eğitim Bakanının tekliği üzerine müşterek karar ile, Genel müdür yardımcısı, edebi heyet raportörü, başrejisörler, orkestra şefleri ve yabancı uzmanlar genel müdürün teklifi üzerine, Edebi heyet üyeleri Milli Eğitim Bakanı tarafından, Devlet Tiyatrosu dâhilindeki her çeşit memur ve hizmetliler genel müdür tarafından işe alınırlar.[95]

Bir süre sonra 16 Eylül 1949 tarihinde, 5441 sayılı kanunla kurulan Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğüne, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 22728 sayılı kararıyla İstanbul Şehir Tiyatrosu Rejisörü Muhsin Ertuğrul getirilmiştir (BCA. 030.11.1.208.27.8).

Böylece 1949 yılında Devlet Tiyatroları perdelerini açmış, ancak tiyatro ve opera temsilleri 1947 yılında faaliyete geçen Küçük Tiyatro'da verilmeye başlamıştır. Nedeni ise, Devlet Opera ve Tiyatro binasının sahne tesisinin tamamlanamamasıdır. Beklenen İngiliz uzmanlar gelmemiş, dolayısıyla sahne açılamamıştır (Ay, 1948d, 2).

Devlet Tiyatro ve Operasının kuruluşunun ardından, daha önce de gündeme gelen eser konusunda çalışmalar başlamıştır. Özellikle yerli piyes üzerinde duran Devlet Tiyatrosu rejisörlüğü 21 Mayıs 1949 tarihinde halka yaptığı duyuruda, 1 Ekim 1949'da başlayacak olan yeni temsil sezonunun ilk eserlerinin yerli piyesler arasından seçileceğini ve piyeslerin en geç 15 Ağustos 1949 tarihine kadar Devlet Tiyatrosuna gönderilmesi gerektiğini ifade eder (Anonim, 1949d, 5; Anonim, 1949f, 5; Anonim, 1949g, 5; Anonim, 1949h, 2).

[95] TBMM Tutanak Dergisi, Yüz altıncı Birleşim, 10.VI.1949, Dönem:VIII, Cilt: 20, Toplantı:3, s.722-723.

Milli Eğitim Bakanlığınca teşkil edilen *Edebi Heyet*, Refik Ahmed Sevengil başkanlığında toplanmış ve oynanacak eserlerle ilgili incelemelerde bulunmuştur. Buna göre; *"Devlet Tiyatrosunda değerli telif eserlere ehemmiyet verilmek suretiyle Türk tiyatro edebiyatının terakkisine hizmet edilmesi başta gelecektir."* (Anonim, 1949j, 3). Türk tiyatrosunun gelişimi, ilerlemesi yerli bir sahne edebiyatının oluşmasına bağlı görülmüş, Türk yazarların Türk milli hayatına ve sosyal konulara ilişkin piyesler yazması beklenmiştir (Sevengil, 1950, 2). Ayrıca, eserlerin hangi sahnede oynanacağı ile ilgili bir çalışma yapılmış ve musikili ve musikisiz dünya sanat eserlerinin yeni binada (büyük tiyatro), komedilerle, çocuk piyesleri ve yeni sanat eserlerinin de Küçük Tiyatro'da sahneye konulacağı kararlaştırılmıştır.

1949 yılı ağustos ayı ortalarından itibaren, yerli yazarlar tarafından yazılan piyesler üzerinde incelemeler yapan *Edebi Heyet*, raportör Lütfi Ay'ın da görüşüne uyarak yeni sezonu Cevat Fehmi'nin *Küçük Şehir*[96] piyesiyle açmaya karar vermiştir (Anonim, 1949k, 2). Üzerinde en çok durulan konulardan biri Devlet Tiyatrosuna gönderilen telif eserler üzerinedir. Bu konuda *Edebi Heyet*, gönderilen piyesleri incelemiş ve oynanıp oynanmayacaklarına dair karar vermiştir (Anonim, 1949l, 2).

Devlet Tiyatrosu temsil günlerini pazar gündüz, pazartesi, çarşamba ve cuma akşamları 20:00 olarak belirlemiş, ayrıca her sene haziran ayı başında perdelerini kapatmış, ekim ayı itibariyle yeniden temsillerine başlamıştır (Sevengil, 1950a, 2; 1950b, 2).

1948 yılı sonunda, *Ulus Gazetesi* Küçük Tiyatro'nun bir senelik faaliyetini araştırmış ve ulaştığı sonuçları okuyucularıyla paylaşmıştır. Gazetenin araştırmasına göre; 27 Aralık 1947'den 27 Aralık 1948'e kadar 122'si öğretmen ve öğrencilere, 154'ü halka mahsus olmak üzere 276 temsil verilmiş olup bunlardan 80'i ucuz halk gecesidir. Dram bölümünün temsillerini 116.477 kişi, opera bölümünün temsillerini de 24.250 kişi seyretmiştir ki toplamı 140.727'dir. Çocuklar için kurulmuş olan Çocuk Tiyatrosu bölümü 55 temsil vermiş ve bu temsilleri 29.110 çocuk seyretmiştir. Öte yandan,

[96] Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. (Erişim Tarihi: 15.5.2019) http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php

Cumhurbaşkanlığı Filârmonik Orkestrası konserleri de gene büyük ilgi görmüş ve bu konserleri 6300 kişi dinlemiştir (Anonim, 1948l, 2).

1949-1950 Sezonu, 1 Ekim 1949 Cumartesi günü temsillere başlamış, *Edebi Heyetin* belirlediği eserler doğrultusunda halkın tiyatro ihtiyacı göz önüne alınarak, sevilmiş ve tanınmış eserlerin sahneye konulmasına karar verilmiştir (Anonim, 1949p, 2).

Bir yıl kadar sonra Refik Ahmet Sevengil Devlet Tiyatrosu temsilleri ve Ankara halkının temsillere ilgisi üzerine *Devlet Tiyatrosunda Yeni Yıl* başlıklı yazısını kaleme alır. Sevengil yazısında bazı eserlerin temsillerinde salonun tıklım tıklım olurken bazılarında ise bir hafta sonra yeterince kalabalığın olmadığına dikkat çeker. Ankara'da tiyatro seyircisi sayısının az olmasını, halkın tiyatro ile tanışmasının henüz sekiz on senelik bir geçmişi olmasına bağlar. Çocuk Tiyatrosunun açılmasıyla, tiyatro izlemeye meraklı yeni nesiller yetiştirilmeye çalışıldığına değinirken, yine de başkentte sayıları az da olsa tiyatroyu seven, sanat zevkine sahip bir kitlenin var olduğunu, bu kişilerin her temsile bir kere geldiklerini belirtir. Öte yandan tiyatro temsillerinin daha çok ilgi görmesi için Devlet Tiyatroları bazı kararlar almıştır. Bunlardan biri, her eserin en az on beş gün oynanması, iki haftadan sonra salonun tenhalaşması durumunda yeni bir eserin sahneye konulmasıdır. Böylece Ankara halkı, sık sık yeni eserleri görme fırsatı yakalayacak, salon boş kalmayacak ve gelir artacaktır. Ayrıca oynanacak eserler için oluşturulan *Edebi Heyet* hem telif eserleri seçmekte hem de halkın dünya sanat eserleriyle tanışması için çalışmalarına devam edecektir (Sevengil, 1950b, 2).

5. 2. 6. Başkentte Tiyatro Sahnesi Sorunu

Temsil konusunda 1930 ve 1940'lı yılların en önemli sorunu başkentte tiyatro oyunlarını sahneleyecek mekânın olmayışıdır. Halkevi sahnesi, başkentin tiyatro ihtiyacının tamamını karşılayamamaktadır. Temsil heyeti, memurlardan oluşmaktadır ve işlerini bırakıp sadece tiyatro ile meşgul olmaları mümkün değildir. Öte yandan, Evkaf apartmanı sahnesinin zemini betondur. Bu nedenle oyunların sahnelenmesi için uygun görülmemektedir (Nuri, 1932, 4).

1940'lı yıllarda sorunun devam ettiği gözlemlenir. Devlet Konservatuvarı temsillerinin sadece mevsim sonlarında iki eserle yapılması sonucunda, Ankaralıların tiyatro ihtiyacının karşılanamaması ve belediyenin yeni bir tiyatro sahnesi ile bu sorunu bir an önce çözmesi gerektiği tartışılır (Ay, 1944, 2).

Devlet konservatuvarının mezun vermesi, var olan bazı eksikliklerin su yüzüne çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunlardan sahne ihtiyacı başta olmak üzere temel problem maddi imkansızlıklar olarak yorumlanabilir. Konservatuvarın özellikle tiyatro bölümü mezunları, Devlet sanatçısı olarak, Devlet Tiyatrosunun her türlü imkanından yararlanarak çalışacaklarını, sanatlarını icra edecekleri beklentisi içindeyken, ortaokul öğretmeni ya da konservatuvarda asistan olarak çalışma hayatlarına başlamak durumunda kalmışlardır (Yetkin, 1946, 2).

Her ne kadar 28 Haziran 1943 tarihinde çıkartılan, Devlet Konservatuvarı ve Riyaseticumhur Filarmonik Orkestrası mütedavil sermayesi ile ilgili kanun, sanatçıların mesleklerini icra edebilme ve maddi durumlarını düzeltme amacında olsa da Halkevi sahnesinin teknik yetersizlikleri, sanatçıların sadece bir kısmının rol alabilmelerine ve az sayıda temsilin gerçekleşmesine yol açmıştır. Suut Kemal Yetkin 26 Ocak 1946 tarihinde kaleme aldığı yazısında, tiyatro konusunda zor olan kısmın tiyatroyu kurma ve yetiştirme işi olduğunu belirterek, bu kısmın türlü emeklerle gerçekleştirildiğini, bundan sonra ise tiyatroyu parlak bir geleceğe kavuşturmak için Devlet Tiyatrosu yapısının kurulması gerektiğinin altını çizmektedir (Yetkin, 1946, 2).

1946'da Sergi Evinin, tiyatro binası olarak yeniden düzenlenmesine karar verilir (BCA. 030.01.123.782.2, s.1). Yapılacak yeni binanın 700 kişi kapasiteli olacağı duyurulurken, Devlet Konservatuvarının yetiştirdiği sanatçıların bu sayede daha da gelişecekleri belirtilir (Anonim, 1946e, 2). Yazılarında sık sık konuyu ele alan Yetkin, tiyatro binasına olan ihtiyacın Halkevi sahnesiyle giderilemeyecek kadar büyük olduğunu belirtirken, 13 Şubat 1946 tarihli yazısında Milli Eğitim Bakanlığı'nın Sergi Evi hakkındaki girişimi hakkında şu bilgileri verir:

> …Milli Eğitim Bakanlığımızın Sergievini 700-750 kişilik küçük, fakat modern bir sahnenin bütün teknik imkanlarıyle cihazlanmış muvakkat bir Devlet Tiyatrosu binası haline getirmek için ilk incelemelere giriştiği haberi bizi çok sevindirdi. Hele bu haberi sayın Milli Eğitim Bakanımızın kendi ağzından duymak, bu teşebbüsün gerçekleşme yoluna girmiş olduğunu müjdelememize yetiyor. Devlet Konservatuvarının son yıllardaki gelişmesinde yakın ilgisinin de büyük payı olduğunu bildiğimiz sanatçı Hasan-Ali Yücel'in yıllardır kendilerinin olmıyan sahnelerde bin bir darlık ve zorluk içinde çalışan ve sayıları her yıl biraz daha artan genç artistlerimize kendi sanat yuvaları olacak bir sahne kazandırmak için, Bakan Hasan-Ali Yücel'i bu iş oluncıya kadar artık rahat bırakmayacağından ve kültür hayatımızda giriştiği her hayırlı iş gibi bunu da başaracağından emin olabiliriz.
>
> Müjdemizi kuvvetlendirmek için Sergievi'nin bir tiyatro binası haline getirilmesi işine memur edilen üstat Profesör Bonatz'dan aldığımız ilk izahları okuyucularımıza da bildirelim. Profesörün, henüz kesin olmıyan tasarısına göre Sergievi binası olduğu gibi kalmakta, şimdi sağ köşede merdivenle çıkılan kısım sahneye, orta kısım salona ayrılmakta, binaya cadde tarafından eklenecek bir kanadla gişe ve giriş yerleri, buna paralel olarak park tarafından eklenecek bir ikinci kanadla vestiyer yerleri temin edilmekte binanın en arka tarafı da büfe ve sigara içilecek salonlara ayrılmaktadır. Üstadın verdiği malûmata göre bina ancak 700-750 kişi almakla beraber, sahne kısmı geniş tutulacak ve raylar üzerinde sağa, sola, geriye ve aşağıya inecek şekilde, hareket ettirilebilir sahnelerle çok tablolu ve zengin dekorlu büyük piyeslerin kolaylıkla oynanabilmesi sağlanacaktır… (Ay, 1946a, 2)

1947 yılında Sergi Evi binasının inşaatı, iç ve dış mekânda yeniden tasarlanan eklemelerle hızlı bir biçimde devam etmektedir. Binanın Cumhuriyet Bayramı'na kadar tamamlanması planlamış ancak inşaat bitmemiştir (Anonim, 1947g, 1). Bununla birlikte, 1948 yılı itibari ile başlayacak temsillerin, yeni binada verilmesi beklenmektedir (Rado, 1947, 3).

30 Ocak 1948 tarihli *Ulus* gazetesinde yer alan habere göre Sergi Evini Devlet Tiyatro ve Opera binasına dönüştürmek için devam eden inşaat çalışması tamamlanmıştır ve yeni bina 21 Şubat 1948 tarihinde törenle açılacaktır (Anonim, 1948e, 1). Ancak binanın açılışı, çeşitli nedenlerle bu tarihe de yetişmemiş, Devlet Tiyatro ve Opera binası perdelerini 2 Nisan 1948 akşamı saat 20:30'da Adnan Saygun tarafından bestelenen bir perdelik *Kerem ile Aslı* operasıyla açmıştır (Resim 48). Açılışa Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve eşi, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Faik Ahmet Barutçu, hükümet erkanı, milletvekilleri, elçiler ve elçilikte görevli kişiler, yerli ve yabancı basın mensupları ile diğer davetliler katılmıştır (Anonim, 1948g, 1, 3). Ayrıca, Aydın Gün, eseri sahneye koymanın yanı sıra Kerem rolünü de üstlenmiştir (Kayısı, 2009, 66).

Resim 48- Kerem ile Aslı Operası, Devlet Tiyatro ve Opera Binasının Açılışı
Ulus, 3 Nisan 1948, 1.

5. 2. 7. Çocuk Tiyatrosu

Çocuk eğitimi, toplumu yeniden yapılandırma projesinin temeli olmuş, bu doğrultuda çocuk eğitimi tiyatro ile ilişkilendirilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında başkentte, çocuklar için tahsis edilmiş bir tiyatro sahnesiyle karşılaşmamakla birlikte, Halkevinde ilkokul öğrencileri için yapılan temsilleri (Anonim, 1938c, 2) ya da bazı okullar tarafından verilen müsamereleri görmek mümkündür (Resim 49 ve 50) (Anonim, 1935a, 3).

1930'lu yılların sonlarına doğru Ankara'da, tiyatronun eğitici yönünden sadece yetişkinlerin değil, çocuklarında yararlanması gerektiği konusu gündeme gelmiştir. Ernst Kris ve Otto Kurz'un bakış açılarına göre "*çocukluktaki olaylar insanın gelecekteki gelişimi üzerinde kesin bir etki bırakmaktadır."* Böylesi bir yaklaşımla, geleceğin teminatı olarak görülen çocukların, ahlaki ve ruhsal açıdan sağlıklı yetişmeleri ve millet bilincine sahip birer vatansever olmaları için tiyatro, bir araç olarak kabul görmüştür. Bu konuda ilk girişimler Çocuk Esirgeme Kurumu önderliğinde gerçekleşmiş, 1940 yılında Ankara'da çocuk tiyatrosu kurulması için hazırlıklar başlamıştır (Anonim, 1940a, 7; Anonim, 1940c, 1, 5; Anonim, 1940d, 2). Çocuk Esirgeme Kurumu'nun tiyatro için bir komite seçerek, konuyu titizlikle ele aldığını 24 Şubat 1940 tarihli *Ulus* gazetesinden

öğrenmekteyiz. Fahri Ecevit'in "Çocuk Tiyatrosu Münasebetiyle" başlıklı yazısında şu ifadeler yer almaktadır: "*Bir çocuk tiyatrosu kuruluyor... Bunun için selâhiyetli zevattan mürekkep bir de komite seçilmiştir. Aktör yetiştirilecek, piyes hazırlanacaktır."* Ayrıca yazar, tiyatronun eğitici yönüne dikkat çekerek sözlerine devam eder:

> "… Ağır başlı kitaptan sonra güleryüzlü sahne… Mektep, sayfaların örsünde çocuklarımızın zekâsına biçim verirken, tiyatro da onların canlı tahayyüllerini estetik bir inşa ile yükseltecek… Ve hiç şüphesiz ki sade eğlendirmekle kalmıyacak, onda mektebin söyliyemediğini konuşacak, kitabın öğretemediğini belletecek ve acı hakikati yahut katı bilgiyi sanatın balında yuvarlayarak çocuklarımızın körpe zihnini tatlı ve yumuşak bir süprizle besliyecek…" (Ecevit, 1940, 2)

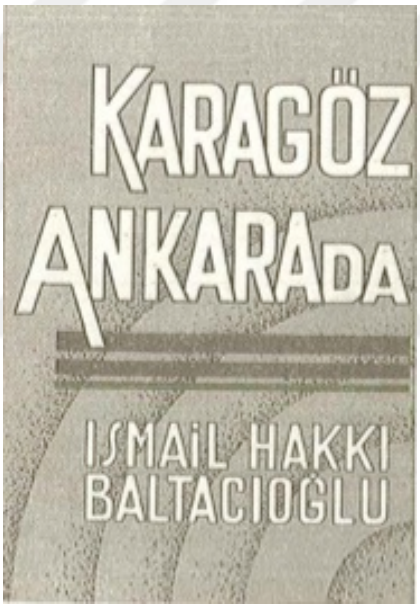
Açılma hazırlıkları devam ederken, Çocuk Tiyatrosu komitesinde kimlerin görevli olduğunu *Yeni Adam* dergisinden öğrenmekteyiz. Dergide yayınlanan habere göre tiyatro çalışmalarını yürüten komitede şu isimler yer almaktadır: Mümtaz Faik Fenik, Nurullah Ataç, Sabahattin Eyüpoğlu, Bedrettin Tuncel ve Ahmet Muhip. Bununla birlikte haberde, Çocuk Tiyatrosunun Mart 1940 tarihinde karagöz, kukla ve küçük çocuklara uygun temsillerle faaliyete geçeceği duyurulmuştur (Anonim, 1940a, 7).

Öte yandan, Cumhuriyetin ilk yıllarında bazı yazar ve düşünürler, eserlerinde Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme devinimi, yaşanan hızlı dönüşümleri, toplumsal değişimleri tanımlamaya çalışmışlardır. Bu düşünürlerden İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun (1886-1978)[97] ortaya koyduğu, eğitim hakkındaki görüşleri, yapılan reformların düşünsel alt yapısını oluşturması açısından oldukça önemlidir. Baltacıoğlu, Batı'nın eğitim anlayışıyla beraber; okul, kütüphane, oyun parkı gibi çocuk eğitimiyle doğrudan bağlantılı mekânları incelemiş, toplumun geleceği, sürekliliği ve gelişimi için eğitimin altını çizerken, eğitimde sosyal çevrenin de önemini vurgulamıştır. Ona göre çocuk eğitiminde, sosyal faaliyetlerin etkisi ve günlük hayatta oynadıkları oyunların katkısı oldukça büyüktür (Baltacıoğlu, 1927, 184, 218). Eğitim, kültür ve sanat alanında görüşleri ile Cumhuriyet dönemi sosyal hayatının biçimlenmesinde büyük rol oynayan

[97] 1918-1919 yılları arasında Maarif Nezaretinde görevlerde bulunan Baltacıoğlu, 1920-1923 yılları arasında Darülfünun Edebiyat Medresesi Reisliğine daha sonra 21 Kasım 1923'te Darülfünun Eminliğine tayin edilmiştir. Edebiyat Medresesi Reisliğiyle beraber, 25 Kasım 1922'den itibaren Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisinde Bedayi ve Resmin Usulü Tedrisi derslerini vermeye başlamıştır. 26 Nisan 1927'de Darülfünun Eminliği görevinden ayrılan Baltacıoğlu, Maarif Vekâletinin isteği üzerine 24 Kasım 1929- 9 Haziran 1930 tarihleri arasında Ankara Gazi Muallim Mektebi'nde müdürlük yapmıştır. Baltacıoğlu, 1932-1933 ders yıllarında, yapılan bir düzenlemeyle Sanayi-i Nefise Mektebi kadrosu dışında kalmıştır (Baltacıoğlu, 1998, s. 302).

Baltacıoğlu, tiyatroyu güçlü bir eğitim aracı olarak görmüş, okullarda tiyatro temsillerine yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir (Şener, 1978, 24-25). Yetişkinler ve çocuklar için çok sayıda tiyatro eseri kaleme almanın yanı sıra, 1940 yılında Çocuk Tiyatrosunun açılışı için ilk temsil, *Karagöz* piyesini hazırlamıştır (Anonim, 1940a, 7).

Çocuk Esirgeme Kurumu'nun yürüttüğü çalışmalarla, Çocuk Tiyatrosu açılış töreni 1 Nisan 1940 tarihinde Yenişehir'de Ulus Sinemasında yapılır. Törende ilk temsil, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun kaleme aldığı *Karagöz Ankara'da* adlı oyundur (Resim 51). Dikkat çekici olan, oyunda Şarlo, Mickey ve Tarzan gibi Batılı karakterlerin yer almasıdır (Mungan-Yavuztürk, 2004, 397).

Resim 51- Karagöz Ankara'da Oyun Afişi
Yavuztürk, 2004, 396.

Temsil konusunda 1930 ve 1940'lı yılların en önemli sorunu, başkentte tiyatro oyunlarını sahneleyecek mekânın olmayışıdır. Halkevi sahnesi, başkentin tiyatro ihtiyacının tamamını karşılayamamaktadır. Öte yandan, Evkaf apartmanı sahnesinin zemini betondur. Bu nedenle oyunların sahnelenmesi için uygun görülmemektedir (Nuri, 1932, 4). Çocuk Tiyatrosu da bu eksiklikten nasibini alarak, temsiller ilk olarak Ulus Sinemasında ve Halkevi sahnesinde gerçekleşmiştir. 8 Nisan 1940 tarihli programa göre

temsiller; Yeni Karagöz, Yeni Kuklalar ve Çocuk Piyesleri olarak sıralanırken, büyüklerin ancak yanlarına bir çocuk almak şartıyla içeriye girebilecekleri belirtilmektedir (Anonim, 1940j, 2).

Çocuk Tiyatrosu üzerine, Devlet destekli bir diğer girişim Ankara Devlet Konservatuvarı bünyesinde Tatbikat Sahnesi ile görülmektedir. Çalışmamız kapsamında, çocuk piyeslerinin "Tatbikat Sahnesi" tarafından sahnelendiği tespit edilmiştir. Tatbikat Sahnesi, 1934 yılında açılan Milli Musiki ve Temsil Akademisinin, 1936 yılında Ankara Devlet Konservatuvarına dönüşmesinin ardından temsil bölümünün halka gösteri yapma zorunluluğu ile ortaya çıkmıştır. Sahne, 1939-1940 sezonunda temsillere başlamış ve 1948-1949 sezonu ile toplamda on sezon, Carl Ebert'in (1887-1980)[98], Renato Mordo (1894-1955)[99], Ertuğrul İlgin (1914-1993)[100] ve Ali Gün'ün rejisörlüklerinde; konservatuvar sahnesinde, Halkevi sahnesinde ve Küçük Tiyatro'da Ankara halkına hizmet vermiştir (Resim 52) (Anonim, 1941h, 1). Devlet Konservatuvarı bünyesinde kendini gösteren Tatbikat Sahnesi gerek oynanan oyunlarla gerek sahne ve kostüm tasarımlarıyla çağdaş tiyatronun başkentte yetişkin ve çocuk izleyicisine tanıtılmasında öncülük etmiştir.

Çocuklara tiyatro sevgisini ve bilinci aktarmak için yapılan faaliyetlerden biri de *Çocuk Tiyatrosu* dergisidir. Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi tarafından çıkarılan, Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi üzerinden ulaştığımız derginin birinci sayısı 1947-1948 sezonunda temsil edilen *Altın Bilezik* oyunu ile çıkarılmıştır. Derginin kapağında "*Çocuk temsilleri de Küçük*

[98] Cumhuriyet yönetimi, Konservatuvar temsil bölümü için Paul Hindemith'in tavsiyesi ile Carl Ebert'i Ankara'ya davet etmiştir. Araştırmamızda tespit edilen arşiv belgeleri, Ebert'in Ankara'ya gelmesi için, ihtiyaçlarının ve beklentilerinin mümkün olduğunca karşılanmaya çalışıldığını göstermektedir. Kararlar Daire Başkanlığınca yazılmış 17.9.1937 tarihli, Mustafa Kemal Atatürk imzalı 2/7409 sayılı kararnameye göre; tiyatro ve opera işlerini düzenlemek üzere getirilecek olan Prof. Carl Ebert'in ikibin liralık ücretinin yarısı ile yol parasının döviz olarak verilmesi İcra Vekilleri Heyetince onaylanmıştır (BCA. 080.10.01.03.78.80.18).

[99] Carl Ebert'in Türkiye'den ayrılmasının ardından Viyana Konservatuvarı mezunu, Viyana ve Alman sahnelerinin tanınmış rejisörü Renato Mordo Türkiye'ye davet edilmiştir. Renato, Tatbikat Sahnesinde 1947-1948 ile 1948-1949 sezonlarında rejisör olarak görev almıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Lütfi Ay, "Carmen Operası", *Ulus*, 10 Mayıs 1948; Kayısı, Ö. (2009). *Devlet Opera ve Balesi'nde Sahnelenen Eserler Bibliyografyası*, Cilt:1 (1948-1987), Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s. 67-79.

[100] Ertuğrul İlgin Carl Ebert'in öğrencisidir. İlk rejisörlüğünü Ebert'in Türkiye'den ayrılmasının ardından 1945 yılında *La Boheme* operasıyla yapmıştır. Bkz. Lütfi Ay. (1945). "Yeni Bir Opera", *Ulus*, 2 Haziran, s.2.

Tiyatro'da verilir", ifadesi yer alırken, iç sayfalarda tiyatro ile ilgili öğütler dikkat çekmektedir.[101]

Mümtaz Zeki Taşkın, Tatbikat Sahnesi tarafından çıkarılan bu derginin ilk sayısında çocuk tiyatrosunun amaçlarını şu şekilde ifade etmektedir:

> "Gaye, çeşitli tiyatro sanat ve hünerlerinden faydalanarak çocuklarımıza Güzel Sanatların en güzellerinden birisi olan Tiyatroyu göstermek, sevdirmek, öğretmek ve bu asil zevki körpe gönüllere aşılayarak, küçük yüreklerin bedii heyecanlar içerisinde yoğrulmasını temin etmektir."

Taşkın ayrıca, Çocuk Tiyatrosunun açılışı ile ilgili, Ankara'da çocuk tiyatrosunun İstanbul'dan 12 yıl sonra Muhsin Ertuğrul'un gayretleriyle faaliyete geçtiğini belirtmektedir (Taşkın, 1948, 1).

Derginin ikinci sayısı, 1948-1949 sezonunda *Karaböcek* piyesiyle çıkarılmıştır. İlk sayı ile benzer içeriğe sahip olan dergide, bir de küçük bir anket bölümü yer almaktadır. Çocukların beklentilerinin karşılanmasına yönelik hazırlanan ankette, şu sorular yöneltilmiştir:

> 1. Tiyatronuzu seviyor musunuz? Niçin?
> 2. Geçen seneki (Altın Bilezik) ve (Büyük Babanın Pireleri) piyeslerinin en çok neresini ve hangi artistini beğendiniz?
> 3. (Kara Böcek) piyesi hoşunuza gitti mi? Niçin?
> 4. Tiyatromuzda nasıl eserler seyretmek istiyorsunuz?[102]

İkinci sayıda, birinci sayıda olduğu gibi küçük izleyiciler için yer alan "Tiyatro Öğütleri" nin yanı sıra, Aclan Sayılgan, küçük izleyicilere şu sözlerle bazı öğütlerde bulunur:

> Mektebiniz ve aile ocağınız kadar Tiyatronuz da sizin öz evinizdir. Nasıl evinizi ve mektebinizi temiz tutuyorsanız, Tiyatronuzu da temiz tutunuz. Nasıl hocalarınızın ve ailenizin yanında saygı ile gülüyor, neşeleniyorsanız; sahnede ki kardeşlerinizi ve ağabeylerinizi de aynı saygı ile seyredin, gülerken ve neşelenirken de aynı saygıyı

---

[101] Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi, *Çocuk Tiyatrosu*, Say:1, Yıl:1. Bkz. Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php, Erişim Tarihi: 8.8.2019.

[102] Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi, *Çocuk Tiyatrosu*, Say:2, Yıl:2. S.7. Bkz. Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. (http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php, Erişim Tarihi: 8.8.2019).

> elden bırakmayın. Bir insanın terbiyesini gülmesinden kolaylıkla anlarız çocuklar (Sayılgan, 1949, 7).

Çalışmamız kapsamında tespit edilen, Tatbikat Sahnesi'nin çocuklar için hazırladığı oyunlar şunlardır; 1947-1948 sezonunda *Altın Bilezik*, *Büyükbabanın Pireleri*, 1948-1949 sezonunda *Karaböcek* ve *Perili Değirmen*.[103] Bu oyunlardan Mümtaz Zeki Taşkın'a (1915-2003) ait *Altın Bilezik* ve Ziya Demirel'in (1919-2007) *Karaböcek* adlı piyesleri yirmibir kez temsil edilirken, Afif Orbay'a ait *Büyükbabanın Pireleri* onüç kez temsil edilmiş, toplamda 29.110 çocuk izlemiştir (Mungan-Yavuztürk, 2004, 398).

Tatbikat Sahnesi'nde oynanan ilk çocuk piyesi, Mümtaz Zeki Taşkın tarafından kaleme alınan ve 1947-1948 sezonunda temsil edilen *Altın Bilezik*'tir. Oyunun rejisörlüğünü Nüzhet Şenbay (1910-1991) üstlenirken, dekor ve kostüm tasarımları Kemal Çizer tarafından yapılmıştır [104]. Eserin konusunu yazarın, *Çocuk Tiyatrosu* dergisinde kaleme aldığı "Altın Bilezik Hakkında…" başlıklı yazısından öğreniyoruz. Taşkın yazısında şu ifadelere yer veriyor:

> Atalarımızın ne güzel bir sözü vardır. Her sanat ve zanaat sahibi kimse için "elinde altın bileziği var" derler. Bu altın bilezik sözü, insanoğlunun bileğindeki hüneri anlatır. Fakat, bu öyle bir bileziktir ki, ancak emek veren, ter döken ve göz nuru harcayan insanların bileklerinde bulunur. Gerçekte bu kimselerin bileklerindeki bilezikler görünmez. Bilek, kafayla ortak olarak, ne kadar fazla işler ve yorulursa, altın bileziği de o nisbette kalınlaşır ve pahalaşır.[105]

Aynı sezonda oynanan ikinci çocuk piyesi ise, Afif Obay (1904-2000) tarafından yazılan *Büyükbabanın Pireleri* adlı oyundur. Oyunun rejisörlüğünü Agah Hün (1918-1990), dekor tasarımını ise Kemal Çizer yapmıştır.[106]

1948-1949 sezonunda Tatbikat Sahnesi'nde *Karaböcek* ve *Perili Değirmen* oyunları temsil edilmiştir. Mümtaz Zeki Taşkın tarafından kaleme alınan *Karaböcek* temsilinin,

---

[103]Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. (http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php, Erişim Tarihi: 8.8.2019).
[104] Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. (http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php, Erişim Tarihi: 8.8.2019).
[105] Taşkın, M. Z. (1948b). "Altın Bilezik Hakkında", *Çocuk Tiyatrosu*, Say:1, Yıl:1, s. 4. Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. (http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php, Erişim Tarihi: 8.8.2019).
[106] Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. (http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php, Erişim Tarihi: 8.8.2019).

rejisörlüğünü Agah Hün, dekor tasarımını ise Cumhuriyet Döneminin kültür ve sanat etkinliklerine katkı sağlayan, Türk Resim Sanatının ünlü ressamlarından Turgut Zaim (1906-1974) yapmıştır.[107]

Çocuk Tiyatrosu dergisinin 1949 tarihli ikinci sayısında *Karaböcek* temsiliyle ilgili özel bir sayfaya yer verilmiştir. Pervin Say, temsili hazırlayan isimlerden; oyunun yazarı Mümtaz Zeki Taşkın, müzikleri hazırlayan R. Nazım Ülgen, rejisör Agah Hün, dekor ve kostüm tasarımını yapan Turgut Zaim, kostüm tasarımını yapan diğer isim Arif Kaptan ve dansları hazırlayan Neriman Aksoy ile yapmış olduğu röportajı derginin okuyucularıyla paylaşarak birebir aktarmıştır (Say, 1949, 4-5). Say'ın röportaj yaptığı isimlerden Mümtaz Zeki Taşkın, oyunu çocukların eğlenirken düşünmelerini hedefleyerek yazdığını şu sözlerle ifade etmiştir:

> Hem eğlenceli hem de düşündürücü olsun diye Kara böceğe epey emek verdim. Edi ile Büdü'nün başına gelenler acı şeylerdir. Fakat, her zaman olduğu gibi "Doğruluk" galip gelecektir (Say, 1949, 4).

Eserin müziklerini besteleyen R. Nazım Ülgen ise şu sözlerle duygularını aktarmıştır:

> Karaböceğin müziklerini çocuklarımızın temiz duygularına hitap etmek arzusu ile besteledim. Onlarda piyes içindeki müziklerden sevebildiklerini, beğendiklerini öğrenirler ve evlerinde, okullarında hatırlayarak tekrarlıyabilirlerse bahtiyar olurum. İşte yorgunluğumu alacak en büyük teselli (Say, 1949, 4).

Karaböcek piyesini sahne koyan Agah Hün, eseri bir "*terbiye piyesi*" olarak tanımlamaktadır. Sözlerine şöyle devam eder:

> …Gayem bu mevzuu çocukların anlıyacağı, kavrayacağı, ondan ders alacakları bir şekilde sunmaktır. Bu yüzden sahnedeki hareketlerde, gidiş ve gelişlerde kendine has bir basitlik, bir hendesi şekil verme yolunu tuttum. Dekorda tek, basit, gözalıcı renkler ve kostümlerde çarpıcılık ana yolumuzu teşkil etti (Say, 1949, 4).

Temsilde emeği geçen bir diğer isim Turgut Zaim ise, dekorları hazırlarken nereden yola çıktığını şu sözlerle belirtir:

---

[107] Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. (http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php, Erişim Tarihi: 8.8.2019).

> Çocuklar belirli bir yaşa kadar dekorlarını, mizansenlerini ve konularını kendileri yaratarak içinde oynuyan birer aktördürler. Çocukların en güzel oyunu da budur.
>
> İşte Karaböceğin dekorlarını hazırlarken çocukluk hatıralarımı yokladım, çoktan unuttuğum dünyalarına döndüm ve masalları dinlerken başlarında kurdukları dekorlara yaklaşmağa çalıştım (Say, 1949, 5).

Röportajın diğer isimleri ressam Arif Kaptan (1906-1979) ve Neriman Aksoy da çocuklar için çalışmaktan mutluluk duyduklarını ifade etmişlerdir (Say, 1949, 5).

Tatbikat Sahnesi'nin son çocuk piyesi, Ziya Demirel tarafından kaleme alınan *Perili Değirmen* olmuştur. Müzikli bir çocuk oyunu olan eser, Agah Hün tarafından sahneye koyulmuş, müzikleri Nazım Ülgen tarafından bestelenmiş, dekor tasarımları ise Cumhuriyet döneminin ünlü ressamı Arif Kaptan tarafından yapılmıştır.[108]

Ankara Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi'nin Çocuk Tiyatrosu etkinlikleri 1948-1949 sezonunun bitimine kadar sürmüştür. İki sezon boyunca oynanan dört çocuk piyesi, toplamda seksen dört kez sahnelenmiş ve 41.206 seyirci tarafından izlenmiştir (Özertem, 1979, 145-147).

Tatbikat Sahnesi temsillerine, 1949 yılında Devlet Tiyatrosu kuruluşuna kadar devam etmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, 6 Haziran 1949 Pazartesi günü "Devlet Tiyatrosu Kuruluşu" kanun tasarısını gündeme almış[109], 10 Haziran 1949 Cuma günü yapılan yüz altıncı birleşimde kanun oy birliği ile kanun kabul edilmiştir.[110] Devlet Tiyatrosu Kanunu, 16.06.1949 tarihli resmi gazetede yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir.[111] Böylece 1949 yılında Devlet Tiyatroları perdelerini açmış, ancak tiyatro ve opera temsilleri, başkentte Devlet Tiyatrolarına ait bir sahne olmadığı için 1947 yılında faaliyete geçen Küçük Tiyatro'da verilmeye devam etmiştir.

Devlet desteği ile kurumsal olarak hizmet veren Tatbikat Sahnesi, sadece oynanan oyunların içeriği ile değil aynı zamanda teknik bakımdan da çağdaş tiyatro sahnesini

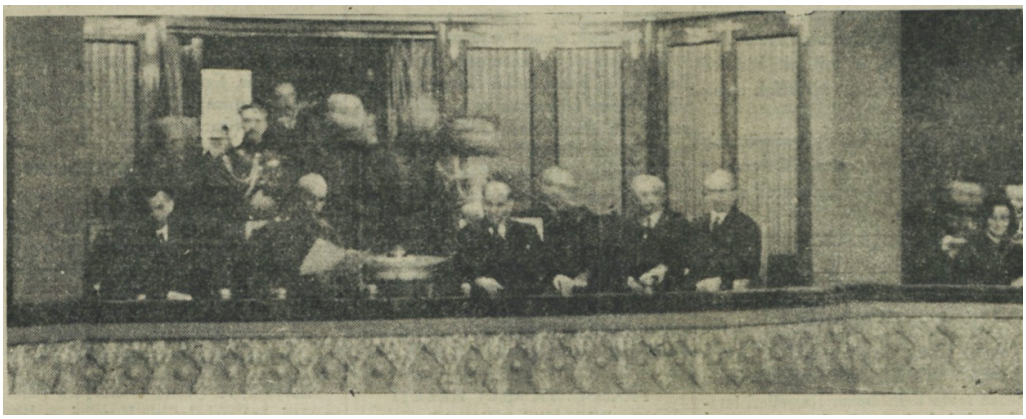
---

[108]Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. (http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php, Erişim Tarihi: 9.8.2019).
[109] TBMM Tutanak Dergisi, Yüz ikinci Birleşim, 6.VI.1949, Dönem: VIII, Cilt: 20, Toplantı:3, s.303
[110] TBMM Tutanak Dergisi, Yüz altıncı Birleşim, 10.VI.1949, Dönem:VIII, Cilt: 20, Toplantı:3, s.719-730.
[111] TBMM, Kanunlar Dergisi, Cilt:31, Resmi Gazete, 16.06.1949, No:7234.

başkentli çocuklara tanıtmıştır. Sahnede kostüm tasarımcısı, dekor tasarımcısı ve rejisör olarak çalışan isimler, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren başkentte, sanat ve kültür yaşamına katkıda bulunan ve yön veren önemli sanatkarlardır. Bu durum, çocuk tiyatrosuna gösterilen hassasiyetin altını çizmektedir. Bu titizlik ile belli bir tiyatro zevkine sahip, kültürlü bireylerin yetiştirilmesi ve gelecek nesillere tiyatro sevgisinin aktarılması da hedeflenmektedir. Böylece, erken cumhuriyet döneminde bir eğitim kurumu olarak kabul gören ve devlet tarafından desteklenen tiyatro sahnesi, halka benimsetilmek istenen mesajların aktarılmasında, genç cumhuriyetin ideolojilerine vasıta görevi görmüş, inşa edilmesi hedeflenen yeni neslin yetişmesinde büyük rol oynamıştır.

5. 3. OPERA

Ankara'da opera temsilleri, 1934 yılında İran Şahı Rıza Pehlevi'nin (1919-1980) ziyareti şerefine yazılan ve 19 Haziran 1934 Salı günü Ankara Halkevi sahnesinde, Mustafa Kemal Atatürk ve İran Şahı huzurunda temsil edilen *Özsoy* operası ile başlamıştır (Resim 53) (Anonim, 1934g, 2).

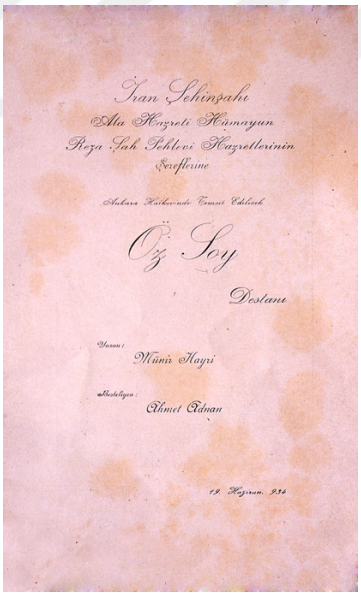
Resim 53- İran Şahı ve Mustafa Kemal Atatürk "Özsoy" Operasını İzlerken, Halkevi
Hakimiyet-i Milliye, 20 Haziran 1934, 1

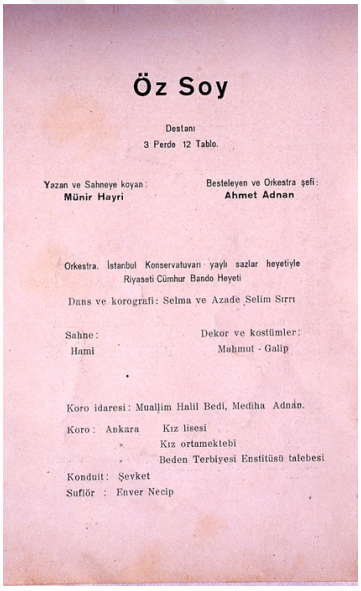
Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk lirik sahne eseri *Özsoy*, Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği ile Ahmed Adnan Saygun (1907-1991)[112] tarafından bestelenmiştir. İran Şahı Rıza

[112] Ahmed Adnan Saygun, 1928 yılında Maarif Vekaleti'nin sınavını kazanmış, burslu olarak müzik eğitimi almak üzere Paris'e gönderilmiştir. 1931 Yılında yurda dönen Saygun, aynı yıl Ankara Musiki Muallim Mektebi'nde

Pehlevi'nin başkente yapacağı ziyarette temsil edilerek, genç cumhuriyetin temel değerlerini aktarması gibi bir amaçla iki ay gibi oldukça kısa bir sürede bestelenen operanın konusunu Atatürk bizzat belirlemiştir. Eserin kaynağı, İran edebiyatının önde gelen isimlerinden Fars şair Firdevsi'nin Şehname'sindeki Feridun efsanesinden alınmıştır[113] ve Türk-İran kardeşliğini vurgulamaktadır. Böylece üç perdelik dram türünde ilk milli opera, *Özsoy* olmuştur.

Halkevinde verilecek olan Özsoy temsili için bir broşür basılmış (Resim 54 ve 55) ve "*Reza Şah Pehlevi Hazretlerinin Şereflerine*" olduğu belirtilmiştir. Broşürde yer alan diğer bilgiler; eseri yazan ve sahneye koyan Münir Hayri, besteleyen Ahmet Adnan Beylerdir. Orkestra İstanbul Konservatuvarı yaylı sazlar heyeti ile Riyaseti Cumhur Bando Heyetinden oluşmaktadır. Koroda Ankara Kız Lisesi, Kız Orta Mektebi ve Beden Terbiyesi Enstitüsü Talebeleri yer almaktadır. Özsoy operasını sahneye Hami Bey koymuş olup, dekor ve kostümleri ise Mahmut ve Galip Beyler hazırlamışladır.[114]

İran Şehinşahı
Ata Hazreti Hümayun
Reza Şah Pehlevi Hazretlerinin
Şereflerine
Ankara Halkevinde Temsil Edilecek
Öz Soy
Destanı
Yazan:
Münir Hayri
Besteleyen:
Ahmet Adnan
19 Haziran 934

Öz Soy
Destanı
3 Perde 12 Tablo.
Yazan ve Sahneye koyan:
Münir Hayri
Besteleyen ve Orkestra şefi:
Ahmet Adnan
Orkestra. İstanbul Konservatuvarı yaylı sazlar heyetiyle
Riyaseti Cümhur Bando Heyeti
Dans ve korografi: Selma ve Azade Selim Sırrı
Sahne:
Hami
Dekor ve kostümler:
Mahmut - Galip
Koro idaresi: Muallim Halil Bedi, Mediha Adnan.
Koro: Ankara Kız lisesi
» Kız ortamektebi
» Beden Terbiyesi Enstitüsü talebesi
Konduit: Sevket
Suflör : Enver Necip

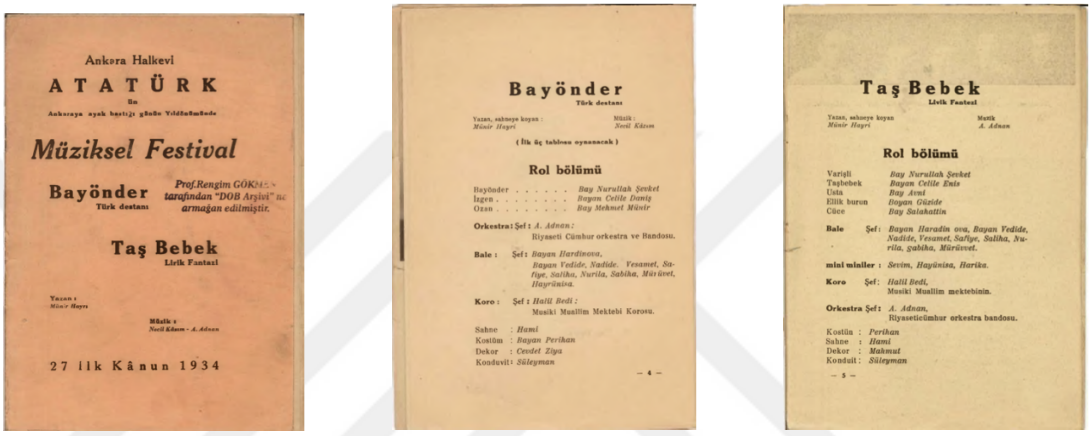
Resim 54 ve 55- Özsoy Operası Broşür
Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

öğretmenlik yapmaya başlamış, 1934 yılında ise Riyaset-i Cumhur Filarmoni Orkestrası'na şef olarak atanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Toros, T. (1991), "Adnan Saygun'dan Anılar", *Tarih ve Toplum,* İletişim Yay., C.15, Mart, No:87, s.16-18.

[113] Özsoy Operasının konusu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Saygun, A. A. (1987). *Atatürk ve Musiki*, Sevda Cevap And Müzik Vakfı Yay., Ankara, s. 39.

[114] Özsoy Operası ile ilgili bilgiler 1934 yılında basılan eser broşüründe yer almaktadır. Belge, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv Müdürlüğünden temin edilmiştir.

Aynı yıl Mustafa Kemal Atatürk, Ahmet Adnan Saygun'dan bir opera daha hazırlamasını ister. Yeni bir ulusun doğuşunu anlatan bu eser, bir perdelik *Taşbebek* operasıdır. Münir Hayri Bey'in yazıp sahneye koyduğu eserin besteleri Ahmet Adnan Bey'e aittir. Orkestra şefliğini Ahmet Adnan Bey, koro şefliğini ise Musiki Muallim Mektebinden Halik Bedi Bey yapmışlardır. Temsilde kostümleri Perihan Hanım, dekorları ise Mahmut Bey tasarlamışlardır (Anonim, 1934n, 4).

Resim 56, 57 ve 58- Taş Bebek ve Bay Önder Operaları Broşürü
Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü

Necil Kazım Akses'in (1908-1999)[115] eseri *Bay Önder*'de *Taşbebek* ile aynı gün Halkevinde sahneye koyulur. Türk destanı olarak tanımlanan ve Atatürk'ü konu alan eseri yine Münir Hayri Bey yazmış ve sahneye koymuş, bestelerini de Necil Kâzım Bey yapmıştır. *Taşbebek* operasında olduğu gibi Ahmet Adnan Bey Riyaseti Cumhur Orkestrasının şefliği, Halil Bedi Bey de Musiki Muallim Mektebi korosu şefliğini yapmışlardır (Resim 56, 57 ve 58) (Anonim, 1934n, 4).

Taşbebek ve *Bay Önder* operaları Atatürk'ün Ankara'ya ilk ayak bastığı 27 Aralık 1919 tarihinin 15. yıldönümü münasebetiyle, 27 Aralık 1934'te Ankara Halkevi Salonunda sahneye koyulmuştur. Temsiller başlamadan hemen önce Denizli Saylavı Necip Ali Kuçuka bir konuşma yaparak, eserlerin Atatürk'ün şerefine hazırlandığını ifade etmiştir

[115] Necil Kazım Akses 1926 yılında Devlet bursuyla Viyana'da müzik eğitimi almış, dönüşünde Musiki Muallim Mektebinde hocalık yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. İlyasoğlu, E. (1999). "Yirminci Yüzyılda Evrensel Türk Müziği", *Cumhuriyet'in Sesleri*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s.70-87.

(Anonim, 1934o, 1; Anonim, 1934ö, 1,4). Atatürk, sahnenin halka ulaşması konusuna hassasiyet göstermesi nedeniyle, hazırlanan eserlerde gerek konu gerek dil üzerinde dikkatle durmuştur. Belirtmek gerekir ki, *Özsoy, Taşbebek* ve *Bay Önder* operalarının librettolarına büyük hassasiyet gösterilmiş, her sözcüğün Türkçe olmasına özellikle dikkat edilmiştir (Kayısı, 2009, 31-32).

1934 yılında bestelenen, tamamı Türkçe olan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ulusal operaları olarak değerlendirilen bu üç önemli eserin ardından, Ankara Devlet Konservatuvarının açıldığı döneme, 1939-1940 Tatbikat Sahnesi sezonuna kadar başkentte opera temsiliyle karşılaşmamaktayız.

Konservatuvar kurma çalışmaları sürerken, müzik, tiyatro ve opera bölümleri için eğitmen ihtiyacı konusu gündeme gelmiştir. Bu amaçla yurt dışından uzman kişilerle görüşülmüş, yerli/yabancı hocalardan oluşan uzman bir kadro oluşturulmaya çalışılmıştır. Müzik ve opera bölümleri için eğitim kadrosu şu isimlerden oluşmaktadır: Prof. Carl Ebert, Dr. Ernst Praetorius, George Markowitz, Schösinger, Freida Böhm, Elvira de Hideolgo, Hans Erwin Hey, Apollogranforte, Nurullah Şevket Taşkıran ve Saadet İkesus (Altar, 1985, 226).

Konservatuvarın açılmasıyla birlikte, tiyatro ve opera alanlarında eğitim alan genç sanatçılar yetişmeye başlamış, bu genç yetenekler 1939 yılından itibaren başkentte, sahne yoksunluğu nedeniyle de çoğunlukla Halkevi sahnesinde tiyatro ve opera temsilleri vermişlerdir.

İlk temsil, W.A. Mozart'a ait bir perdelik *Bastien ve Bastienne*, Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi tarafından 1939-1940 sezonunda, 5 Mayıs 1939 tarihinde verilmiştir. Bastien rolünü Süleyman Güler, Bastienne rolünü Rabia Erler, Kolas rolünü ise Ruhi Su temsil etmiştir. Carl Ebert tarafından sahneye koyulan eserin, orkestra şefliğini Ferit Alnar, sahne tasarımını da Turgut Zaim yapmıştır (Kayısı, 2009, 45).

5 Mayıs 1939 tarihinde temsil edildiği görülen bir diğer eser, G. Puccini'nin üç perdelik operası *Madame Butterfly* yalnızca ikinci perdeden bir bölüm ile sahnelenmiştir. Madame

Butterfly rolünü Mesude Çağlayan üstlenirken, diğer rollerde Aydın Gün, Necdet Demir, Nurullah Şevket Taşkıran, Vedat Gürten gibi isimler görülmektedir. Eser yine Carl Ebert tarafından sahneye koyulmuş, orkestra şefliğini de Ferit Alnar yapmıştır. Temsilde sahne tasarımı da Turgut Zaim, Tarık Levendoğlu ve Arif Kaptan'a aittir (Kayısı, 2009, 46).

Ardından Haziran 1940 tarihinde yine Devlet Konservatuvarı "Opera" bölümü öğrencileri, Halkevinde, Bastien ve Bastienne (Anonim, 1941i, 40-41) ile Madame Butterfly operalarını sahnelemişlerdir. Temsillere büyük bir ilgiyle katılan Milli şef İsmet İnönü, konservatuvar öğrencilerini tebrik ederek, şu sözlerle düşüncelerini aktarmıştır:

> Evvela şunu söyleyeyim ki daha bu işin başlangıcındasınız. Bugünkü muvaffakiyetimiz iyi bir başlangıca delalet eder. Bu muvaffakiyet, ilerisi için size daha çok çalışma kuvveti vermelidir. Bana burada iyi saatler geçirttiniz, bunun için hepinize teşekkür ederim. Birçok arkadaşlardan muvaffakiyetlerinizi işittim. Bir kere de kendim gördükten sonra şuna kanaat getirdim ki, hepiniz istikbalin birer yıldızı olmaya namzetsiniz. Siz kendi şahsı yükselişinizi değil, bütün milletin her ferdine sanat duygusu aşılayarak hep beraber yükselmeyi düşünmelisiniz. Yalnız iyi birer sanatkâr değil, karakterli tam insanlar olmaya çalışmalısınız. Unutmayın ki siz bir terbiye müessesesi kuruyorsunuz. Bu dürüst çalışmalarınızla size başta ben olmak üzere hepimiz elimizden gelen yardımız yapacağız (Gökyay, 1941, 60).

23 Haziran 1940 tarihli *Ulus* gazetesinde Ertuğrul Şevket tarafından kaleme alınan "Artık Bizde de Bir Opera Vardır Diye Sevinebiliriz" başlıklı yazısına göre; Bastien ve Bastienne ile Madame Butterfly operaları konservatuvar öğrencileri tarafından, Halkevinde birkaç gündür sahnelenmektedir (Resim 59). Şevket, konservatuvar öğrencilerini aldıkları eğitim doğrultusunda oldukça başarılı bulduğunu belirtirken, çoğu izleyicinin de aynı fikirde olduğuna işaret etmektedir (Şevket, 1940, 5).

1941 Yılı Nisan ayında Devlet Konservatuvarı tarafından, Halkevinde G. Puccini'nin üç perdelik bir başka eseri *Tosca*'nın yalnızca ikinci perdesini sahneye taşırlar[116] (Resim 60 ve 61). Süleyman Güler, Semiha Berksoy, Nurullah Şevket Taşkıran ve Nihat Kızıltan gibi isimlerin rolleri paylaştığı temsilin teknik ekibini ise Carl Ebert, Ferit Alnar, Turgut Zaim, Arif Kaptan, Tarık Leventoğlu, Georg Markowitz ve Hami Ubadan'dan

[116] Tosca adlı eserin temsil tarihi Ömer Kayısı'nın kitabında 5 Mayıs 1939 olarak görülmekle birlikte (bkz. Kayısı, Ö. (2009). *Devlet Opera ve Balesi'nde Sahnelenen Eserler Bibliyografyası*, Cilt:1 (1948-1987), Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara), *Devlet Konservatuvarı Temsil ve Konserleri* broşüründe oyunun Nisan 1941 tarihinde temsil edildiği belirtilmektedir. Bkz. Altar, 1941, 3.

oluşmaktadır (Kayısı, 2009, 47).

Resim 60 ve 61- Tosca Operası, Halkevi, 1941
Devlet Konservatuvarı Temsil ve Konserleri, No:2, Mayıs 1941
Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Devlet Konservatuvarının vermiş olduğu temsillerle ilgili olarak basılan, *Devlet Konservatuvarı Temsil ve Konserleri* broşüründe, Vedat Nedim Tör'ün, 4 Nisan 1941 tarihli *Ulus* gazetesinden alınan "Devlet Artistleri Selam Size!" başlıklı yazısı görülmektedir. Nedim Tör; gerek tiyatro gerek opera temsilleri veren konservatuvar öğrencileri hakkında *"Yarının ileri kültürlü ve yüksek refahlı Türkiyesinde, halkın sanat açlığını giderecek devlet artistleri, bu büyük ve şerefli misyonlarının ıstırabını duyarak çalıştıklarını, dün gece de ispat ettiler"* diyerek öğrencileri tebrik etmiş, ayrıca dekor ve kostümlerin de oldukça başarılı olduğunu da vurgulamıştır (Tör, 1941, 13-14).

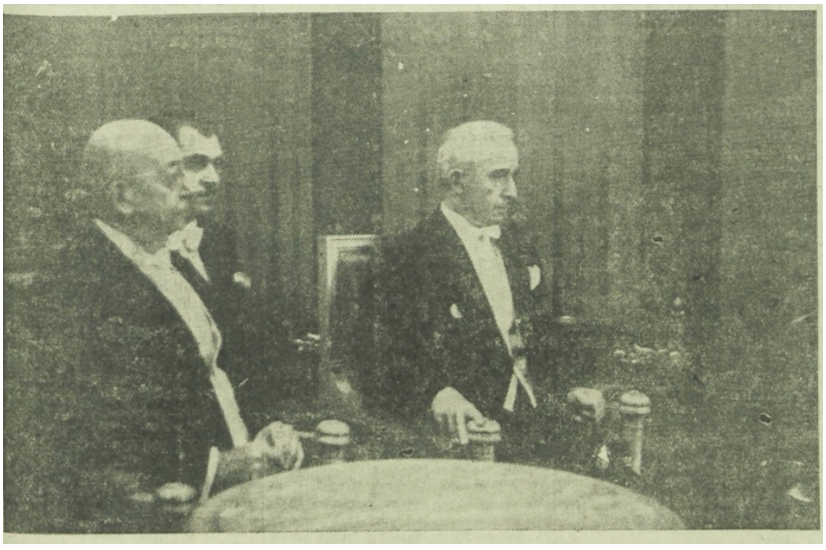
Öte yandan 6 Nisan 1941 tarihli Son Posta gazetesinde yayınlanan "Devlet Konservatuvarında Toska Operası" başlıklı yazısı ile Ekrem Reşid ise düşüncelerini şu sözlerle ifade etmiştir:

> Tosca gibi, aşağı yukarı, herkesin bildiği bir dramı canlandırmak, her kesin az çok kulaklarını dolduran parçaları terennüm etmek kolay değildir. Bu güç işi muvaffakıyet kazanmak demektir. Bundan dolayıdır ki Devlet Konservatuvarı talebemizi candan tebrik ederiz.
>
> 2 Nisan 1941 akşamı Tosca'nın elemli nidalarını, Cavaradossi'nin feryatlarını,

> Scarpia'nın kâh müstehzi, kâh çılgın avazelerini Türkçe olarak dinledik. Bu İnkılâbımızın başlı başına bir sayfasıdır.

Yazar ayrıca, eserin yalnızca bir bölümünün değil tamamının sahnelenmesinin beklendiğini de belirtmektedir (Reşid, 1941, 24-25).

İlk olarak yalnızca ikinci perdeden bir bölüm ile sahnelenen Madame Butterfly operası, 1941 yılında eksiksiz bir şekilde tekrar sahneye koyulmuştur (Altar, 1941, 3). Eser, 12 Haziran 1941 Perşembe akşamı Ankara Halkevi sahnesinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Büyük Millet Meclisi Başkanı Abdülhak Renda, Başvekilimiz Refik Saydam, CHP Genel Sekreteri Fikri Tüzer'in de katılımlarıyla, Carl Ebert'in rejisörlüğü ve Hasan Ferit Alnar'ın kompozitörlüğü ile Devlet konservatuvarı opera bölümü öğrencileri tarafından temsil edilmiştir (Resim 62 ve 63) (Anonim, 1941g, 1). Temsilde; soprano Mesude Çağlayan Butterfly rolünde, mezzosoprano Necdet Demir Suziki rolünde, bas Süleyman Tamer konsolos rolünde ve Orhan Günek ile Vedat Gürten Yamadori rollerini paylaşmışlardır. Ayrıca operanın librettosu eserin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla Ferit Alnar, Necil Kazım Akses, Celalettin Emrem, Cevad Memduh Altay tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Temsilde sahne tasarımı ise yine Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu ve Arif Kaptan yapmışlardır (Kayısı, 2009, 48).

Resim 62- Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Madame Butterfly Operasını İzlerken
Halkevi, 12 Haziran 1941
(*Ulus*, 13 Haziran 1941, 1)

Resim 63- Madame Butterfly Operası, Halkevi, 12 Haziran 1941
Ulus, 13 Haziran 1941, 1

Yaz aylarında ara verilen opera etkinlikleri, 1941 yılı ekim ayı sonunda yeni sezonla tekrar başlar. 20 İlkteşrin 1941 tarihli *Ulus gazetesinde,* opera temsillerinin ayın 22'sinden itibaren Madame Butterfly ile Halkevinde başlayacağı duyurulur. Gazetenin birinci sayfasında yapılan duyuruda ayrıca, biletlerin milli piyango gişelerinde satılacağı, temsillerin saat 21:00'de başlayacağı ve kapıların on beş dakika önce kapatılacağı, sadece koyu renk elbisenin giyilebileceği belirtilmiştir (Anonim, 1941ı, 1).

Konservatuvar öğrencilerinin Ankara Halkevinde verdikleri opera temsili büyük bir yankı uyandırmıştır. 4 Nisan 1941 Tarihli *Cumhuriyet* gazetesinin ilk sayfasında konuyla ilgili "Ankarada Opera" başlıklı yazı dikkat çekicidir (N., 1941, 1). Yazar, radyo aracılığı ile dinlediği Madame Butterfly operası ve Türk sanatının/sanatçısının gelişimi hakkında yorumlarda bulunmuştur. Kendisine "N" rumuzu veren yazar, Milli Mücadele dönemine değinerek genç cumhuriyetin az zamanda ne kadar yol aldığına değinmiş, yirmi sene içinde yurdun dört tarafının demir ağlarla örülmesinin, fabrikalar kurulmasının ve okullar açılmasının değil sanat hayatında yaşanılan gelişmelerin inanılması güç gelişmeler olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

> ...O mücadele yıllarının buhranlı ve kasvetli bir gününde, biri çıkıp da deseydi ki: "Yirmi sene içinde bu memleket tanınmaz hale gelecek, Anadolunun göbeğinde opera seyredeceğiz. Artistler Türk olacak; Türk müzisyenlerinden teşkil edilen bir orkestranın refakatinde Türkçe söyliyecekler. Sahnede kusursuz bir san'at eseri seyredeceğiz." İşte buna inanmak biraz güç olurdu. Çünkü her irade sahibi millet, teknik sahada birşeyler başarabilir, fakat her irade sahip millet, san'atta muvaffakiyet azimden ve iradeden önce bir takım meziyetler daha ister: İstidadlı ferdler olmalı, ruhlar, sihirli bir alev gibi güzellik iştiyakile yanmalı ve millete intıbak kabiliyeti bulunmalı.
>
> …Yirmi senede bu harikayı gösteren bu milletin hiçbir mucizesine şaşılmaz artık!

Ankara Halkevinde gerçekleşen opera etkinlikleriyle ilgili olarak Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Vatan* gazetesinde kaleme aldığı "Ankarada Bir Sanat Hâdisesi" başlıklı yazısında Türkiye'de, Madame Butterfly ile lirik tiyatro çığırının temelleri atılmıştır diyerek konuya dikkat çekmiş, Atatürk'ün opera konusuna gösterdiği hassasiyeti ve halka bu tarz bir sanat zevkini aşılayabilmek için Klasik Batı Müziğine verdiği önemi dile getirmiştir. Karaosmanoğlu, yazısında milli operanın oluşması yolunda atılması gereken adımlar hakkında da yorumlar yapmış, lirik zenginliğimizin sanat dallarında kendine hayat bulması konusunda sözlerine şöyle devam etmiştir:

> Milli zevkimize bu kadar yabancı bir eserin, sahneye daha ilk defa çıkan konservatuvar talebelerimiz tarafından, ancak meslekten yetişme, olgun sanatkârlara yakışır bir teknik mükemmeliyetiyle oynanışı, yarın, aynı genç artistlerin, kendi memleketlerinin seslerini daha büyük bir sanat şuuriyle duyup ifade edeceklerine en kuvvetli bir zaman değil midir? (Karaosmanoğlu, 1941, 3).

Ayrıca belirtmek gerekir ki, Türkiye'de çevirisi yapılarak, Türkçe ve tam olarak temsil edilen ilk opera eseri Madame Butterfly' dır (Sırrı, 1941, 476-477).

Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi opera temsillerine 1942 yılında L.V. Beethoven'ın iki perdelik eseri *Fidelio* ile devam etmiştir. 13 Şubat 1942 tarihinde temsil edilen eserin rejisörlüğünü yine Carl Ebert yaparken, orkestra şefliğini Ernst Praetorius yapmış, dekorların çizimini Turgut Zaim üstelenmiş, kostümleri Gültekin Aldemir ve Memduh Akın hazırlamış, Saadet Altan, Vedat Gürten, Nurullah Şevket Taşkıran, Nihat Kızıltan, Muazzez Gökmen, Ruhi Su, Semiha Berksoy gibi isimler ise rolleri paylaşmışlardır (Kayısı, 2009, 49).

1941-1942 Tatbikat Sahnesi sezonunda, B. Smetana'nın üç perdelik *Satılmış Nişanlı* adlı

operası Ankara halkına sunulmuş ve büyük beğeni toplamıştır (Resim 64) (Anonim, 1943ç, 1). Ayrıca opera, 1943 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı tarafından düzenlenen "Temsil Bayramı" çerçevesinde tekrar sahnelenmiştir (Kayısı, 2009, 50-51). 1943 Yılın Temsil Bayramı çerçevesinde sahnelenen diğer operalar; *Bastien ile Bastienne*, *Madame Butterfly* ve *Fidelio* olmuştur (Kayısı, 2009, 52-54).

L.V. Beethoven'ın *Fidelio* adlı operası da Tatbikat Sahnesi'nin 1943-1944 sezonunda tekrar temsil edilmiştir. Aynı sezonda, Tatbikat Sahnesi bu kez yeni bir oyun ile W. A. Mozart'ın dört perdelik operası *Figaro'nun Düğünü'*nü Ankara halkına sunmuştur. Vedat Gürten, Mesude Çağlayan, Mukadder Gürten, Hikmet Sorkun, Türkan Karul, Ayhan Aydan, Ruhi Su gibi isimlerin rol aldığı eseri sahneye Carl Ebert koymuş, orkestra şefliğini Ferit Alnar, sahne tasarımı ise Tarık Leventoğlu yapmıştır (Kayısı, 2009, 55-56). Türkiye'de ilk kez temsil edilen esere ait broşürde; temsilin 16, 18, 20, 21 Haziran 1944 tarihlerinde oynanacağı ve süresinin 3 saat 45 dakika olduğu belirtilmiştir.[117]

1944-1945 Sezonunda verilen temsillerde beş opera eseri ile karşılaşmaktayız. B. Smetana'dan *Satılık Nişanlı*, G. Puccini'nin *La Boheme*[118] (Resim 65 ve 66) ve *Madame Butterfly* operaları ile L.V. Beethoven'ın *Fidelio*[119] adlı eseri sayılabilmektedir (Resim 67 ve 68) (Kayısı, 2009, 57-60).

G. Puccini'ye ait *Madame Butterfly* ve *Tosca* operalarının ardından aynı bestecinin bir başka eseri *La Boheme*, 1945 yılında sahneye koyulmuş, büyük beğeni toplamıştır (Gökmen, 1945, 1-29). *La Boheme* operasını sahneye aktaran Carl Ebert yerine asistanı Ertuğrul İlgin'dir. Eserin, oldukça kalabalık bir Paris sokağında geçen ikinci perdesinin sahneye konması, Halkevi sahnesi düşünüldüğünde her ne kadar zor da olsa İlgin, oldukça başarılı olmuş, özellikle de bu ikinci perde ile büyük takdir toplamıştır (Ay, 1945b, 2).

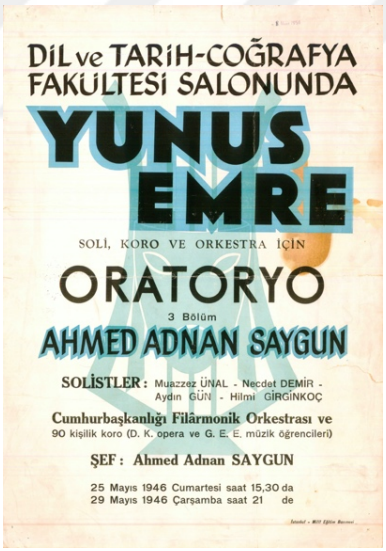
[117] Anonim. (1944). *Devlet Konservatuvarı Temsilleri: Figaro'nun Düğünü*, Maarif Matbaası, Ankara.

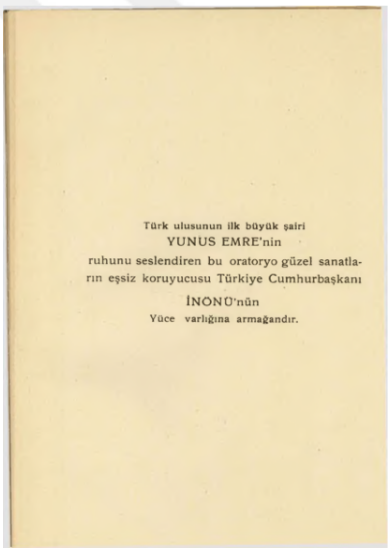
[118] Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi 1944-1945 Sezonunda *La Boheme* operasının çevirisini Nurullah Taşkıran, Halil Bedi Yönetken, Ulvi Cemal Erkin ve S. Ali yapmışlardır. Orkestra şefi Ferid Alnar, sahneye aktaran Ertuğrul İlgin'dir. Dekor ve Kostümleri Turgut Zaim çizmiş, Sabiha Erdoğdu ve Haydar Karaca ise Tatbikat Sahnesi atölyelerinde hazırlamışlardır. Broşür: "La Boheme" Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi Temsilleri.

[119] Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi 1944-1945 Sezonunda *Fidelio* operasının çevirisini Necil Kâzım Akses ve Ulvi Cemal Erkin yapmışlardır. Sahneye aktaran Carl Ebert, müzik ve orkestra şefliği Ferid Alnar, dekor ve kostümler Turgut Zaim ile Tarık Levendoğlu tarafından yapılmıştır. Bkz. Broşür: Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi Temsilleri, 21/ VIII /1945: Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

1945-1946 Sezonunda *La Boheme, Madame Butterfly* ve *Satılmış Nişanlı* operaları aynı kadrolarla sahnelenmeye devam ederken, 1946-1947 sezonunda yeni bir eser, G. Verdi'nin üç perdelik operası *Bir Maskeli Balo*[120] *ve Madame Butterfly*[121] sahnelenmiştir (Kayısı, 2009, 61-65).

Ayrıca, 1946 yılında konservatuvar opera bölümü öğrencileri bir oratoryo ile seyirci karşısına çıkarlar. 25 Mayıs 1946 ve 29 Mayıs 1946 tarihlerinde Devlet Konservatuvarı opera öğrencileri ve Gazi Eğitim öğrencileri ile Cumhurbaşkanlığı Filârmonik Orkestrası ortak temsili *Yunus Emre* oratoryosu Ahmet Adnan Saygun yönetiminde Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi salonunda sahnelenmiştir (Resim 69). Devlet Konservatuvarı temsil ve konserleri broşüründe oratoryo hakkında bilgi edinilirken, eserin İsmet İnönü şerefine verildiği şu sözlerle ifade edilmiştir "*Türk ulusunun ilk büyük şairi Yunus Emre'nin ruhunu seslendiren bu oratoryo güzel sanatların eşsiz koruyucusu Türkiye Cumhurbaşkanı İnönü'nün Yüce varlığına armağandır.*"[122] (Resim 70)

Resim 69 ve 70- Yunus Emre Oratoryosu Broşür
Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü

[120] "Bir Maskeli Balo" operası, 1946-1947 sezonunda 9 Şubat 1947 tarihinde sahnelenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kayısı, 2009, 64.
[121] "Madame Butterfly" operası, 1946-1947 sezonunda 1 Mart 1947 ve 13 Ekim 1947 tarihlerinde sahnelenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kayısı, 2009, 65.
[122] Yunus Emre oratoryosu hakkında bilgi için bkz. Devlet Konservatuvarı Temsil ve Konserleri, Milli Eğitim Basımevi, 1946.

Devlet Tiyatro ve Opera binası perdelerini, 2 Nisan 1948 tarihinde *Kerem ile Aslı* operasıyla açmış, 23 Nisan 1948 tarihinden itibaren ise Georges Bizet'e ait dört perdelik *Carmen* operasıyla 1947-1948 sezonu temsillerine başlamıştır (Resim 71). Carl Ebert'in ayrılmasının ardından, eseri sahneye koyması için Viyana konservatuvarı mezunu Renato Mordo Türkiye'ye davet edilmiş ve 1949 yılında Tatbikat Sahnesi kapatılana kadar başkentte kalarak rejisörlük Devlet Tiyatro ve Operasında rejisörlük yapmıştır (Ay, 1948a, 2). *Carmen* operasını Necil Kazım Akses ve Ulvi Cemal Erkin dilimize çevirmişlerdir. Orkestra şefliğini Ferit Alnar, sahne ve kostüm tasarımını da Tarık Leventoğlu yapmıştır (Kayısı, 2009, 67).

Tatbikat Sahnesi 1948-1949 sezonunda Küçük Tiyatro sahnesinde: Ekim 1948 tarihinde W. A. Mozart'ın *Figaro'nun Düğünü,* Kasım ayında G. Verdi'nin *Rigoletto* (Kayısı, 2009, 68-69), aralık ayında G. Puccini'nin *Madame Butterfly* ve *La Boheme,* Nisan ve Temmuz 1949 tarihlerinde G. Rossini'nin *Sevil Berberi* ve Temmuz 1949'da G. Bizet'in *Carmen* operalarının temsillerini vermiştir (Ay, 1948c, 2).

Ankara Devlet Operası ve Tiyatrosu kanunun, 16 Haziran 1949 tarihli resmî gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmesiyle[123] opera ve tiyatro bir arada aynı genel müdürlük altında kurumsal hayatına başlamıştır. Ardından temsil edilen ilk operalar *Sevil Berberi* ve *Carmen* olmuştur (Kayısı, 2009, 72-73).

1949-1950 Sezonunda temsiller, rejisörlüğünü Aydın Gün'ün yapmış olduğu G. Verdi'nin *Rigoletto* operasıyla başlamıştır (Sevengil, 1950c, 2). Ardından Ocak 1950 tarihinde P. Mascagni'nin bir perdelik operası *Köylü Namusu*[124], R. Leoncavallo'nun bir perdelik *Palyaço*[125] operası ile Nisan ayında *Carmen* ve *Madame Butterfly* operaları ile devam etmiştir (Kayısı, 2009, 74-77).

1940'lı yıllar boyunca opera genç cumhuriyetin başkentinde, kültür ve sanat etkinliklerinin en önemlilerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadece yerel sanatlar

[123] TBMM, Kanunlar Dergisi, Cilt:31, Resmi Gazete, 16 Haziran 1949, No:7234.
[124] Eseri sahneye Renato Mordo koymuş, orkestra şefliğini Dr. Hans Hörner, sahne dekorlarını ise Turgut Zaim ve Tarık Leventoğlu yapmıştır. Ayrıntılı bilgi i.in bkz. Kayısı, 2009, 74.
[125] Eseri sahneye Renato Mordo koymuş, Orkestra şefliğini Dr. Hans Hörner, sahne dekorlarını ise Turgut Zaim ve Tarık Leventoğlu yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kayısı, 2009, 75.

ile değil evrensel bir sanat diliyle ve içinde yaşanılan yüzyılın kavramlarıyla yani günün sanatı ile çağdaş ulus seviyesine ulaşmak mümkün görülmüştür. Bu bağlamda çağın sanatı olarak, opera temsillerinin halka ulaşabilmesi ve nüfus edebilmesi önemli bir noktayı oluşturmuş, devlet bu konuda birtakım destekleyici kararlar almıştır. Halk ve opera arasında bağlantıyı kuran, eserin seyirci tarafından anlaşılabilmesini sağlayan en önemli karar, eserlerin Türkçeye uyarlanması olmuştur. Ankara Devlet Konservatuarı opera temsilleri incelediğinde dünyaca ünlü opera eserlerinin Türkçeye uyarlanmasında; çevirmen Celalettin Emrem, müzikolog, yazar ve eğitimci Cevat Memduh Altar ve Halil Bedii Yönetken yanı sıra uyarlamaların çoğunlukla besteci kimlikleriyle öne çıkan Necil Kazım Akses, Ferit Alnar, Ulvi Cemal Erkin ve opera sanatçısı Nurullah Şevket Taşkıran tarafından yapıldığı görülmektedir.[126]

Konservatuvar idaresi, verilen temsillere ilişkin eserin konusu ve hangi sanatçıların rol aldığı gibi kısa bilgileri içeren broşürler hazırlamış olsa da bu broşürler yeterli görülmemiş, 1945 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, konuların seyirci tarafından daha iyi anlaşılabilmesini sağlamak için, 139 opera eserini içeren ve temsillere ait görsellerle desteklenmiş "Opera Kılavuzu" adlı bir kitap bastırmıştır. Emine Abaoğlu tarafından "Opera At Home" adlı eserden çevrilen kitap, inşa edilen çağdaş ve modern Türk halkının, evrensel kültürel değerlere ulaşabilmesi bakımından yol gösterici bir adım olarak nitelendirilebilmektedir. Kitabın önsözünde yer alan, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in şu sözleri düşüncelerini ifade etmektedir: *"Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk aşama, insan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir."* (Anonim, 1945s, 1).

Ankara Devlet Konservatuvarı Tiyatro ve Opera Bölümlerini 1936-1945 yılları arasında Carl Ebert yönetmiştir. Tatbikat Sahnesi temsillerinde sahne alan, opera bölümünün ilk öğrencileri 1941-1942 ders yılı bitiminde mezun olmuşlar ve 1947 yılına kadar Tatbikat Sahnesi temsillerinde görev almaya devam etmişlerdir. 1947 yılında Tatbikat Sahnesi'nin yönetimi Muhsin Ertuğrul'a verilmiş, 1949 yılında Devlet Tiyatrosu, Opera ve Balesi resmen kurulunca Tatbikat Sahnesi tamamen kapanmıştır (Kayısı, 2009, 34,36).

[126] 1939-1950 Yılları arasında sahnelenen opera eserleri ve uyarlamaları yapan isimler "Ek-5 Ankara Devlet Konservatuvarı Opera Temsilleri" bölümünde verilmiştir.

5. 4. SANAT SERGİLERİ

Yeni hükümetin, halkın kültürel seviyesini yükseltmek ve kalıcılığını sağlamak yolunda sanatın her alanının desteklemesi ve teşvik etmesine ilişkin politikası ile devlet eliyle başlayan ilk sanatsal etkinlikler; resim, heykel, fotoğraf ve afiş gibi alanlarda düzenlenen sanat sergileridir. Bu sergiler, sanatçı birlikleri tarafından açılan grup sergileri ya da ressamların düzenlediği kişisel sergiler olarak karşımıza çıkabildiği gibi başkentin çeşitli eğitim kurumlarında da takip edilebilmektedir.

1923-1950 yılları arasında, eğitim kurumları tarafından düzenlenen sanat sergileri birlik/grup ve kişisel sergilere oranla sayıca az olmakla birlikte, Ankara'nın modern başkent kimliği kazanmasında önemli roller üstlenmişlerdir. Gazi Terbiye Enstitüsü[127], İsmet Paşa Kız Enstitüsü[128] ve Ankara Kız Lisesi[129] gibi eğitim kurumları her öğretim yılı sonunda yıllık çalışmalarını sundukları yıl sonu (Anonim, 1934ğ, 3) ve resim sergileriyle (Anonim, 1932r, 5; Duru, 1935, 5) kendilerinden söz ettirmiş, kentin kültürel ortamına canlı bir ritm getirerek katkı sağlamışlardır.

Bu sergiler arasında, 1932 yılı haziran ayı sonunda İsmet Paşa Kız Enstitünün resim hocalarından Sabit Bey ve Saadet Hanım'ın eserlerinden oluşan sergi (Anonim, 1932r, 5) ile 15 Mayıs 1934 tarihinde Gazi Terbiye Enstitüsü resim öğretmeni Malik Bey ve öğrencileri tarafından açılan sergi (Resim 72) (Anonim, 1934d, 3; Nadi, 1934, 3) sayılabilmektedir. Ayrıca, Gazi Enstitüsü Resim-iş bölümünün her yıl sonu düzenlediği mezuniyet sergilerinden biri, 1935 yılı haziran ayı sonunda enstitüden mezun olan yedi gencin katılımıyla gerçekleşmiş, yapıtlar arasında Atatürk'e ait bir portre ile Anadolu'nun köylerinden gerçek manzaralar ve figürler büyük ilgi görmüştür (Duru, 1935, 5).

---

[127] Gazi Terbiye Enstitüsü; 1926 yılında "Orta Muallim Mektebi" adıyla Konya'da açılmış, 1930 yılında "Ankara Gazi İlk ve Orta Muallim Mektebi" adıyla Ankara'ya taşınmıştır. Okulun adı 1940'lı yıllarda "Gazi Eğitim Enstitüsü" olarak değiştirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Alpagut, L. (2005). "Erken Cumhuriyet Döneminde Ankara'daki Eğitim Yapıları", Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, s. 179.

[128] İsmet Paşa Kız Enstitüsü; 1928 yılında Mesleki Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak, Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Merkezine ait bir binada eğitime başlamıştır. Okul, 1930-1931 öğretim yılında Sıhhiye'de Atatürk Bulvarı üzerinde konumlanan yeni binasına taşınmış, adı 1969 yılında Zübeyde Hanım Kız Enstitüsü olarak değiştirilmiştir. Bkz. Alpagut, a.g.e., 212; Anonim. (1928). "İsmet Paşa Kız Enstitüsü", *Hakimiyet-i Milliye*, 24 Teşrinevel, s.1.

[129] Ankara Kız Lisesi; 7 Ekim 1923 tarihinde Hacıbayram semtinde bir evde açılmıştır. 1925 Yılında Anafartalar Caddesinde yer alan Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Binası civarında bir konağa taşınmıştır. 1929 Yılında ise günümüzde Namazgah tepesinde bulunan binaya geçilmiştir. Bkz. Alpagut, a.g.e., 199-201.

Enstitüler yanı sıra ortaokul, lise ve üniversite gibi çeşitli okulların açmış olduğu sergiler de dikkat çekicidir. Siyasal Bilgiler Okulu (Anonim, 1942ı, 4), Ankara Kız Lisesi (Anonim, 1944e, 1; Anonim, 1947d, 1) gibi başkentte var olan okulların yanı sıra 1946 yılında Ceyhan Ortaokulu Öğrencileri ve Nazilli Ortaokulu Öğrencileri (Anonim, 1946l, 2; C.B, 1946, 4) ve yine aynı yıl düzenlenen *Okullararası Birinci Resim Sergisi* dolayısıyla yurdun farklı bölgelerinde bulunan ortaokul ve lise öğrencileri (Anonim, 1946ö, 4; Bingöl, 1946, 4, 6) ile 1948 yılında Antalya Lisesi resim öğretmeni Behçet Gürcan ve öğrencileri Ankara'ya gelerek resim sergileri düzenlemişlerdir (Anonim, 1948h, 4).

5. 4. 1. Birlik/Grup Sergileri

Erken Cumhuriyet döneminde, eğitimlerini ya da çalışmalarını İstanbul'da sürdüren ressamlar, başkente gelerek cumhuriyet yöneticileriyle görüşmeler yapmış ve desteklerini istemişlerdir. İbrahim Çallı, Türk Ressamlar Cemiyeti[130] ile Sanayi-i Nefise Mektebi'nin[131] ihtiyaçları, yurtdışına öğrenci gönderilmesi gibi konularda görüşmek için iki kez Ankara'ya gelmiş ve dönemin Milli Eğitim Bakanı Vasıf Bey ile görüşmüş ve ihtiyaçlarını aktarmıştır (Yasa-Yaman, 2012b, 145).

1920'li yıllarda Ankara'da resim ve heykel sergileri açan sanatçı örgütlenmeleri: *Türk Ressamlar Cemiyeti*[132], *Serbest Resim Atölyesi*, *Milli Sanayi-i Nefise Cemiyeti* ve *Yeni Resim Cemiyeti*'dir (Yasa-Yaman, 2012b, 147). Ankara henüz başkent ilan edilmeden, 21 Temmuz 1923 tarihinde Galatasaray Sultaniyesi'nde düzenlenen Beşinci Türk

[130] Osmanlı sanatçıları, sanat-sanatçı sorunlarına çözüm bulmak üzere 1909'da Osmanlı Ressamlar Cemiyeti kurulur (Yasa Yaman, 2012a, 35). Şehzade Abdülmecid Efendi'nin himayesinde; Sami Yetik (1878-1945), Şevket Dağ (1876-1944), Hikmet Onat (1882-1977), İbrahim Çallı (1882-1960), Ahmet Ziya Akbulut (1869-1938) gibi sanatçıların bir araya gelmesiyle kurulan Cemiyet, kısa süre içinde Feyhaman Duran (1886- 1970), Hüseyin Avni Lifij (1886-1927) ve Müfide Kadri (1890-1912) gibi isimlerin katılımıyla üye sayısını artırır (Yasa Yaman, 2012b, s.139). Cemiyet 1919'da Türk Ressamlar Cemiyeti, 1926'da Türk Sanayii Nefise Birliği ve 1929'da ise Güzel Sanatlar Birliği adlarını aldı. Ayrıntılı Bilgi için bkz. Yasa-Yaman, 2012b, 139-141.

[131] II. Abdülhamid (1876-1908) döneminde Osman Hamdi Bey tarafından kurulmuş mimarlık ve sanat eğitimi veren ilk yüksek okul olarak 2 Mart 1883'de eğitime başlamıştır. Cumhuriyet'in ilanını takiben 1928 yılında Güzel Sanatlar Akademisi adını alan kurum, 1969'da 1172 sayılı Devlet Güzel Sanatlar Akademileri Kanunu'nun kabulünden sonra bilimsel özerkliğine kavuşmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Cezar. (1995). *Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi, c.2.* İstanbul: Erol Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayını.

[132] Türk Ressamlar Cemiyeti; 1908'de oluşan Osmanlı Ressamlar Cemiyeti'nin devamı niteliğinde olup, 1926 yılında adını Türk Sanayi-i Nefise Birliği olarak değiştirmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yasa-Yaman, a.g.e, 147.

Ressamları Sergisi açılışı, Gazi Mustafa Kemal ve eşinin katılımıyla gerçekleşmiş, Mustafa Kemal, sergi heyetinin seçeceği 3 tabloyu satın almak istemiştir (Anonim, 1923b, 2; 1923c, 1). Satın alınan bu tablolar, 19 Eylül 1923 tarihinde bizzat Mustafa Kemal Paşa'ya sunulmak üzere, İbrahim Çallı ve Namık İsmail Beyler tarafından Ankara'ya getirilmiştir (Anonim, 1923ç, 1).

İbrahim Çallı ve Namık İsmail Beylerin ardından, 20 Eylül 1923 tarihinde Halil Paşa, Avni Lifij, Binbaşı Sami Bey ve Ruhi Bey gibi sanatçılarda Ankara'ya gelmiş (Anonim, 1923d, 1) ve Türk Ocağı binasında bir resim sergisi düzenlemişlerdir. "*Milli Türk Ressamları*" nın 125 yapıtından oluşan bu sergi[133] (Anonim, 1923e, 1), 14 Ekim 1923 tarihinde açılmış ve böylece Türk resmi ilk kez Anadolu'ya gelmiştir (Anonim, 1923f, 1; Yasa-Yaman, 2012b, 145-146). Sergi büyük beğeni toplamış, Mustafa Kemal ve eşi Latife Hanım eserler satın almışlar, diğer ziyaretçilerin de almaları için teşvikte bulunmuşlardır (Anonim, 1923g, 1).

1923 yılında düzenlenen bu ilk serginin ardından, 1914 Kuşağı sanatçılarının ağırlıklı olduğu Türk Ressamları Cemiyeti, *Güzel Sanatlar Birliği Sergileri* adı altında her yıl bahar aylarında Ankara'da düzenlemeye devam etmişler, sergi hazırlıklarını halk ile paylaşarak açılışın yaklaştığını duyurmuşlardır (Anonim, 1924b).

1924 yılında başkentte; Türk Ressamları Cemiyetinin düzenlediği *İkinci Ankara Resim Sergisi* ile Milli Sanayi-i Nefise Cemiyeti ve Serbest Resim Atölyesi tarafından düzenlenen resim sergileri devlet erkanının katılımlarıyla açılmış, katılımcılar tarafından çok sayıda yapıt satın alınmıştır (Anonim, 1924ç, 1; Anonim, 1924d, 1; Anonim, 1924e, 1; N.F, 1924, 3; Anonim, 1924f, 1). Her iki sergi, Devletin sanat konusundaki tavrını göstermesi açısından dikkat çekicidir.

1926 yılı ocak ayında Türk Ressamlar Cemiyeti, başkentte yeni bir resim sergisi açılacağını duyurarak hazırlıklara başlamışlardır (Anonim, 1926a, 1; Anonim, 1926b). 1 Mart 1926 tarihinde, Maarif Vekaleti alt kat salonunda *Üçüncü Ankara Resim Sergisi*,

[133] Osmanlı Ressamlar Cemiyeti'nin 1916 yılında Galatasaray Sergileri ile başlattığı bu sergiler, Erken Cumhuriyet döneminde başkentte *Güzel Sanatlar Birliği Ankara Resim Sergisi* adıyla 1960'lı yıllara kadar her yıl bahar aylarında düzenlenmiştir. Bkz. Yasa-Yaman, 1995, 35.

200'e yakın yapıtla bir önceki seneye oranla daha zengin bir şekilde açılmıştır (Resim 73 ve 74) (Anonim, 1926c, 1). Serginin açılışında konuşma yapan Maarif Vekili Necati Bey, sanatçılara verilen desteği şu şekilde ifade eder:

> Aziz sanatkârlarımız, cumhuriyetin feyizleri önünde vazifemiz ağırdır; aşkınızın kudreti sanat hayatınızda yeni bir varlık yaratacak kadar kuvvetlidir. Büyük milletimizin asalet ve manevi varlığının mümessili aziz liderimiz Gazi Paşa hazretlerinin ibdâ' buyurdukları yeni yolda sanatkârlarımızın vazifeleri büyüktür. Yeni hayatımız sanat hayatıdır… (Anonim, 1926ç, 1)

Üçüncü Ankara Resim Sergisi beklentiyi karşılamış ve zengin bir içeriğe sahip olmasıyla büyük beğeni toplamıştır (Anonim, 1926d, 1). Konuyla ilgili olarak, Osman Hamid Bey'in damadı Vahid Bey, kaleme aldığı "Resim Sergisi Münasebetiyle" başlıklı yazısında, sergilere gösterilen ilgiyle sanatçıların başarısını ilişkilendirerek, ilginin sanatçıları yüreklendireceğini dile getirmiştir (Vahid Bey, 1926, s.3).

1927 yılının tek resim sergisi, Ressam Şevket ve Vecih Beylerin komiserliğini yaptıkları *Dördüncü Ankara Resim Sergisi* olmuştur. Sergi, 26 Mayıs 1927 tarihinde yeni yapılan Maarif Vekaleti Müze binasında[134] İsmet Paşa tarafından açılmıştır (Resim 75) (Anonim, 1927a, 1; Anonim, 1927b; Anonim, 1927c, 1).

1923 yılından itibaren başkentte bir gelenek haline gelen ve her yıl ilkbahar aylarından düzenlenen Ankara Resim Sergisi, 24 Mayıs 1928 tarihinde *Beşinci Ankara Resim Sergisi* adı altında, Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi reisi Emin Bey'in konuşmasıyla Halk Fırkası toplantı salonunda açılmıştır (Resim 76) (Anonim, 1928a, 1; C.S, 1928, 13-14). Sanayi-i Nefise Birliği'nin düzenlediği Sanayi-i Nefise jürisinin ince eleyip sık dokuması; eser sayısının az ama serginin nitelikli olmasına (Hikmet, 1928, 1; Hüseyin, 1928, 79), serginin büyük beğeni görmesine ve çok sayıda eserin satılmasına neden olmuştur. Mimar Hikmet Bey, sergiye katılacak eserlerin jüri ile seçilmesini doğru bulduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

> "Bu senenin sergisinde ciddi bir sanat disiplini hâkim olmuştur. Sergiye verilen eserlerin kabulü için teşekkül eden jüri yüzlerce resmi kabul etmemiştir ve iade

[134] Maarif Vekaletine bağlı bu yeni müze binası, Ankara Etnografya müzesi olmalıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yasa-Yaman, a.g.e, 147; Mehmed Mesih. (1927). "Türk Sanayi-i Nefise Birliği Ankara Resim Sergisi", *Milli Mecmua*, Say:88.

> etmiştir. Bunda mühim bir isabet vardır. Esasen seneden seneye kıymet sanatkâr hanesini yükselten ve büyüklerimizin alaka ve yardımlarıyla resmi bir mahiyet alan sergilerde iyi ve fena hiçbir resmin teşhiri doğru değildi. İşte bunu nazar-ı dikkate alan Sanayi-i Nefise Birliği sanatkârlarımızı daha ciddi bir çalışmaya sevk için teşkil ettiği bir jüri ile alacağı eserler üzerinde dikkatli bir münekkit olmuş ve birçok resimleri de iade etmiştir (Hikmet, 1928, 1).

1929 yılına gelindiğinde; izlenimci estetiğe karşı gösterilen ilk radikal tepki, 1924 yılında kurulan *Yeni Resim Cemiyeti*'nin[135] ilk sergilerinin ardından, Avrupa bursu ile yurtdışına giden genç sanatçılarının Ankara'da açtıkları *Genç Ressamlar Sergisi'*dir. Paris, Münih ve Roma'da eğitimlerini tamamlayarak yurda dönen bu genç sanatçılar, Ankara'da bir resim sergisi planlamışlar ancak sergi öncesinde, Güzel Sanatlar Birliği ile anlaşmazlık yaşamışlardır. Genç ressamlar yapmış oldukları eserlerin, her yıl benzerleri yapılan şadırvan, cami, serviler gibi manzara resimleriyle bir arada sergilenmesini istememişler ve taleplerini yönetime bildirmişlerdir (Anonim, 1929c, 3). Böylece 16 Nisan 1929 tarihinde 11 sanatçıdan oluşan *Genç Ressamlar Birliği*, Maarif Vekilliği'nin korumasın altında Etnografya Müzesi'nde ayrı bir sergi açmıştır (Resim 77) (Anonim, 1929h, 1; Anonim, 1929ı, 1; Anonim, 1929l, 2). 1929 yılında, *Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar* adını alan bu sanatçılar; Konstrüktivist/kübist/fütürist sanat söylemini benimseyerek yeni bir süreç başlatmışlardır. Böylece "Millilik", modernlik üzerinden yeniden yorumlanmıştır (Yasa-Yaman, 2012b, 148). Sergi ile ilgili olarak 16 Nisan 1929 tarihinde Mimar Hikmet'in kaleme aldığı "1. Genç Ressamlar Sergisi" başlıklı yazı, serginin Türk Resim Sanatı açısından önemini ortaya koymaktadır. Yazar konuyla ilgili şu sözleri aktarmıştır:

> …Resmin yalnız fırça işi, el işi olmadığını belki bir ilim ve terbiye meselesi olduğunu düşünen zevat yirmi sene evvel genç Türk sanatkârlarını Avrupa'ya sanatın sıcak muhitine göndermişlerdi. O gençler dört beş sene sonra vatanlarına dönerken terbiye olmuş bir dimağ, sanat için çarpan bir kalple yurtlarına sanatın ilahi kuvvetlerini getiriyorlardı.
>
> Sanayii Nefise Mektebi genç muallimlerine kavuşmuştu. Yeni başlayan mesai günden güne kıymet ve kuvvetini gösteriyordu. Genç muallimlerin birinci muvaffakıyeti adeta bir reçete ile yapılan resim usulünü yıkmak oldu. Tesir altında sanat ve sanatkâr yetişemeyeceğini, resimde basma kalıp fikirlerin hâkim olamayacağını takdir eden genç mürebbiler sanatı talebelerinin ellerine değil kalplerine aşladılar. İşte bugün ilk sergilerini açan genç muallimlerin talebeleri ve muvaffakıyetlerinin canlı ve şerefli birer timsalidir… (Hikmet, 1929, 2)

[135] Yeni Resim Cemiyeti üyeleri; Mahmut Cuda, Refik Epikman, Muhittin Sebati, Cevat Dereli ve Ali Karsan'dır. Bkz. Üstünipek, M. (1999). "1923-1950 Yılları Arasında Açılan Sergiler", *Türkiye'de Sanat*, 40, s.40-49, Eylül-Ekim.

Mimar Hikmet, tabloların sayıca az ama çok kıymetli olduklarını ve sanatçıların sanat için çalışmış olduklarını ifade etmiştir.

Sergi hakkında görüşlerini paylaşan bir başka yazar Kâzım Nami'dir. Nami, *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinde yer alan yazısında şu ifadelere yer vermiştir:

> … Avluya girdikten sonra sola döndüm, soldaki kapıdan girince ortadaki kanepelerde oturan üç gençle duvarlarda asılı duran tablolar gördüm. İşte şimdi bir san'at muhitine girdiğimi sezdim. Muhittin Sebati beyi kolundan tutup bütün levhalar hakkında malûmat aldım. Ressam gençler ne kadar alçak gönüllü şeyler. Sergide öyle boyu eni epice yerler tutan koca koca levhalar yok; hepsi mütevazi vüs'atlerile nazara küçüklükte bir büyüklük arzediyordu. Eserleri teker teker tetkik ederek teknikçi ve tahlilci bir tenkit yapamam; ne ressamım ve ne resim münekkidi. Fakat umumiyetle resimler hakkında ruhi bir fikir ve içtimaî bir kıymet ifade etmek mümkündür (Nabi, 1929b, 4).

Öte yandan Hasan Rasim Bey *Vakit* gazetesinde kaleme aldığı "Ankarada Açılan Sergi" başlıklı yazısında; bu serginin daha başarılı sergilerin habercisi olduğunu ifade eder. Yazar ayrıca, gençlerin ikinci sergilerini İstanbul'da açacaklarını ve daha başarılı olacaklarını ileri sürmektedir (Rasim, 1929, 3).

1929 Yılının ikinci sergisi, *Güzel Sanatlar Birliği Altıncı Ankara Resim Sergisi* 15 Mayıs tarihinde Cumhuriyet Halk Fırkası Salonunda açılmıştır (Resim 78 ve 79) (Anonim, 1929ö,1; Anonim, 1929p, 1; Anonim, 1929s, 1, 2). Ayrıca Maarif Vekili Cemal Hüsnü Bey açılışta yapmış olduğu konuşma ile duyduğu memnuniyeti şu sözlerle ifade etmiştir:

> Bu gün Türk San'atkârlar Birliğinin Ankara'mızda ki 6 ıncı sergisini açmakla mübahiyim. İlk Sergi Cumhuriyetimizin de mebde tarihi olan 923 de açılmıştı. O günden bu güne kadar san'atkârlarımızın elde ettikleri neticeyi ihtisas sahipleri elbette tesbit edeceklerdir. Büyük Halâskârımız bu sergilere çok yakından alâka göstermişler ve yürüdüğümüz yolları açan ve nurlatan daimi irşatlarını bu sahaya da ibzal etmişlerdir (Anonim, 1929r, 1).

1920'li yıllarda, Ankara'da düzenlenen resim sergilerinde konu olarak çoğunlukla natürmort, portre ile Bursa, İstanbul ve Ankara gibi çeşitli kent tasvirleri, manzaralar tercih edilmiştir. Yirmili yılların sonlarında ise, eğilimin millilik söylemi ve inkılaplar üzerinden çeşitlendirildiği söylenebilmektedir.

Bu sergilere katılan sanatçıların; İbrahim Çallı, Nazmi Ziya Güran, Hüseyin Avni Lifij, İbrahim Feyhaman Duran, Namık İsmail Yeğenoğlu ve Mehmet Ruhi Arel gibi her biri kendine özgü üslup geliştiren 1914 Kuşağı izlenimcilerinden olan Osmanlı kuşağı sanatçıları oldukları, Atatürk'ün yeni bir ulus yaratma çabasına paralel olarak gerçekleştirdikleri kompozisyonlarda; Türk ordusunun çeşitli cephelerde verdiği savaşları, Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan sahnelerini, savaşların getirdiği yıkımları ve acıları, Atatürk başta olmak üzere dönemin devlet adamlarının portrelerini yaptıkları kalkınma çabalarını ve devrimleri konuları arasına aldıkları, modern hayatın kent yaşamı ile Cumhuriyet'in yücelttiği köy yaşamını tuvallerine aktardıkları görülmektedir (Hatipoğlu, 2010, 15; Yasa Yaman, 2012b, 140-141).

1930 yılında açılan iki resim sergisinden ilki, Türk Ressamlar Cemiyeti tarafından düzenlenen ve açılışı 19 Mayıs 1930 tarihinde yapılan *Güzel Sanatlar Birliği Yedinci Ankara Sergisi*'dir (Resim 80) (Anonim, 1930m, 1, 3). Diğer sergi ise, *Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği* adı altında toplanan genç sanatkârlar tarafından, 1 Haziran 1930 tarihinde Türk Ocağı binasında açılmıştır (Anonim, 1930n, 1; Anonim, 1930ö, 5).

Bir yıl kadar sonra 22 Mayıs 1931 tarihinde *Güzel Sanatlar Birliği Ankara Sergisi*'nin sekizincisini Türk Ocağı binasında açmıştır. Sergi, Halk Fırkası Umumi Kâtibi Recep Bey'in konuşmasıyla açılmıştır (Anonim, 1931l, 1). Sergiye katılan yapıtlar arasından Ankara Kalesi, Ankara Taş Ocakları ve Ankara Esat Bağları gibi tablolar dikkat çekse de sergi büyük bir ilgi görmemiştir (Anonim, 1931n, 5; Nafiz, 1931c, 4). Sergiyle ilgili bir değerlendirme yapan Faruk Nafiz (Çamlıbel); bazı ressamların tarzlarını değiştirdiklerini, cami yerine peyzajı, portre yerine kubbe ve minareleri, deniz yerine karayı tercih ettikleri ifade etmiş, sergide heykel olmamasını da olumsuz karşılamıştır (Nafiz, 1931b, 2).

Güzel Sanatlar Birliği Onuncu Ankara Sergisi [136] ise 1 Mayıs 1933 tarihinde Ankara Halkevinde Maarif Vekili Dr. Reşit Galip tarafından açılmıştır (Anonim, 1933c, 1, 4). Sergi ile ilgili yapılan eleştiri yazıları 1930'lu yıllarda Türkiye'de resim sanatının

[136] *Dokuzuncu Güzel Sanatlar Birliği Ankara Sergisi* hakkında herhangi bir belgeye ve bilgiye ulaşılamamıştır. Bu serginin 1932 yılında gerçekleşmiş olması muhtemeldir. Yayınlardan tespit ettiğimiz, 1933 yılında gerçekleşen serginin onuncu sergi olarak tanımlanmasıdır.

durumunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Sergiyi gezen siyasetçi Burhan Asaf, sergiye ve Türk resim sanatının genel durumuna dair görüşlerini, Cumhuriyet döneminin önemli düşünce dergilerinden olan *Kadro* dergisinde yayınlayarak; sergiye dair beklentinin yüksek olmaması gerektiğini belirtir ve bu durumu Akademi kadrosunun zayıflığı ve galeri yokluğu ile ilişkilendirir. Yazar, sanatçıların eserlerinde seçtikleri konuların (kim olduğu bilinmeyen portreler, natürmortlar) sıradan olduğunu ve eserlerin çok hızlı yapılmış olabileceğini, o nedenle de bu kadar baştan sağma bir serginin ortaya çıktığını ifade etmektedir. Asaf ayrıca, Türk resim sanatının gelişebilmesi için devletin daha çok destek vermesi gerektiğini, Akademi müdürü Namık İsmail Bey'in Ankara'da Maarif Vekili ile görüştüğünü ve sanatın devlet himayesine alınması gerektiği konusunda ortak bir karara vardıklarını belirtmektedir. Ona göre sanatın toplumun ihtiyaçlarına uygun olması ve inkılâbın ideolojisini yansıtması zorunludur. Yazarın kendi ifadesiyle "*Türk sanatına içtimai siparişi veren en büyük kuvvet, Türk inkılâbıdır.*" (Asaf, 1933, 46-49).

Başkentte hükümetin desteğiyle 1923 yılında düzenlenmeye başlayan, *Güzel Sanatlar Birliği Ankara Resim Sergileri* 1960'lı yıllara kadar düzenli olarak devam etmiştir. Devletin bu sergilere verdiği önemi ve desteğini gösteren; serginin ziyaret edilmesi ve eser satın alınması üzerine önemli bir belge; 1936 Yılında düzenlenen *On Üçüncü Ankara Resim Sergisi* için 10 Haziran 1936 tarihinde Başvekalet tarafından hazırlanmıştır. Başvekil yerine müsteşar[137] tarafından imzalanan bu belgede (BCA. 03010.173.194.3);

> Güzel sanatlar birliği Resim şubesi tarafından 6 haziranda sergi evinde açılan resim sergisinin her sene olduğu gibi gezilerek beğenilecek eserlerin satın alınması suretile sanatkârlarımızın taltif ve teşvik edilmelerine yükse müsaadelerini rica ederim.

ifadeleri yer almaktadır. Ayrıca belgede belirtildiğine göre yazı; vekillere, makamlara ve bankalara gönderilmiş, gerekli ilgiyi göstermeleri beklenmiştir. Bununla birlikte *Ankara Sergileri*'nin Türk Sanatı bağlamındaki önemi, 1939 yılından düzenlenen *Güzel Sanatlar Birliği On Altıncı Ankara Resim Sergisi*'nin açılışında (Anonim, 1939j, 1) Güzel Sanatlar Birliği başkanı Şevket Dağ'ın şu sözleriyle ifade edilmiştir:

---

[137] Belge; 18 Kasım 1926-14 Kasım 1938 tarihleri arasında Başvekâlet Müsteşarlığı yapmış olan Hasan Kemalleddin Gedeleç tarafından imzalanmış olmalıdır.
Ayrıntılı bilgi için bkz: https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskisiteden/yayinlar/genel-mudurluk-yayinlar/basbakanlik__tarihi.pdf, s. 106.

> Açılma resminde bulunduğunuz bu sergi 1908 senesinde güzel sanatlar ressamları tarafından tesis edilen ve 31 senelik bir hayata malik olan bir sanat teşekkülünün 46. sergisidir. Birlik cumhuriyetimizin kuruluşu olan 1923 senesinde Ankara'da ilk sergisini açmış ve bu kurduğu ananeye titiz bir bağlılıklar devam ederek on altı senedenberi muntazaman her sene Ankarada sergilerini tertip etmiştir. Milli Şefimizin portrelerini güzel sanatlar âzasından üç ressama yaptırmak suretiyle Milli Şefimizin sanatkârlarımıza verdiği şeref ve kıymet ile müftehiriz. Biz bu fahirden aldığımız kuvet ve gurula daha verimli eserlerle sergiler hazırlamıya çalışacağız (Anonim, 1939k, 8).

Öte yandan Burhan Asaf, *Kadro* dergisinde bir yıl sonra yayınlanan bir başka makalesinde, sanatın ilk şartının sevgi olduğunu ve sanatçının samimi eserler ortaya koymasıyla sanatın amacına ulaşabileceğini belirtmektedir. Ona göre, zorunlu olarak yapılan bir eser amacına ulaşamaz. İşte bu nedenle, inkılâp sanatının sevilmesi, kabul görmesi ve amacına ulaşabilmesi aynı zamanda halka da aynı duyguları hissettirebilmesi için, sanatçının inkılâba gönülden bağlı ve çağdaşlaşma yolunda yeni ölçüleri arıyor olması gerekmektedir (Asaf, 1934, 28-32).

Bu yolda sanatçıyı teşvik etmek üzere yapılan bir girişim, 1933 yılında Cumhuriyetin onuncu yıldönümü dolayısıyla düzenlenmesine karar verilen *İnkılâp Sergisi*'dir. Dönemin Maarif Vekili Dr. Reşit Galip Bey'in de destekleriyle *Birinci İnkılâp Sergisi,* 29 Ekim 1933 tarihinde Halkevi Salonunda açılmıştır (Anonim, 1933e, 1; Yasa-Yaman, 1992, 138). Sergiye katılan eserlerin içeriği, Kurtuluş Savaşı ve devrimler üzerine kurulmuştur. Bu nedenle sergi, Cumhuriyet döneminin ilk on yılına dair sanatsal bir döküm niteliğindedir (Rifat, 1933, 4; Özsezgin, 1999, 29). Aka Gündüz bu sergi ile ilgili, "*yarınki Türk fırçasının zaferi için atılmış sağlam, güvenli bir adımdır. Bu sergide ressam gözü, siniri, kafası, içi, fırçası ve rengi daha bizdendir. Sembolik tablolardan realist olmağa çalışılmışlarına kadar hepsinde inkâr edilemeyecek kadar kendimizi buluyoruz"* diyerek duyduğu memnuniyeti ve beğeniyi ifade etmiştir (Gündüz, 1933, 3).

İnkılabı yayma ve güçlendirme konusunda, sanatın daha doğrusu *İnkılap Sergileri'*nin üstlendiği rolü; 29 Ekim 1937 tarihinde *Dördüncü İnkılap Sergisi* açılışını yapan dönemin Halkevi başkanı Ferid Celâl Güven şu sözlerle vurgulamıştır: "*Sanatın inkılabı içe sindirmekte ve yaymaktaki rolü çok büyüktür. Cumhuriyetin sanattan beklediği çok şeyler vardır. Sanat, ilerleyişin remzi ve rehberidir. Bu itibarla; sanat, günlük iş olmaktan çıkmalı; sanatkârın ruhu eserine gebe kalmasını bilmelidir. Her çalışma safhasında, her*

hamle ve hareketinde, verimli, hızlı ve emsalsiz olan Türkiye, sanat safhasında da sanat hareketlerinde de böyle olmaya mecburdur." (Çağlar, 1936, 1, 5).

Atatürk portreleri ile Ulusal Kurtuluş Savaşı ve devrimler konulu resimlere ağırlık veren İnkılâp Sergileri 1936 yılına kadar her yıl tekrarlanmış ve tüm sanatçılara açık olmuştur. Ulus-devletin oluşum sürecinde, ulusal kimlik imgelerinin toplum bilincine yerleştirilmesi kapsamında değerlendirilebilecek olan bu sergiler, 1937 yılından itibaren Birleşik Resim Sergisi olarak düzenlenmiş, 1939 yılında ise Devlet Resim ve Heykel Sergilerine dönüştürülmüştür (Yücel, 1986, 424; Yasa-Yaman, 1992, 138; Hatipoğlu, 2010, 18).

Öte yandan sergileme mekânı konusundaki sorunları azaltmak ve başkent halkını daha canlı bir sanat ortamına kavuşturmak üzere açılan Sergi Evi[138], 1934 yılı Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin hazırladığı sanayi sergisiyle açılmıştır (Anonim, 1934j, 5). Açılışta, Başvekil İsmet Paşa şu konuşmayı yapar:

> Hanımefendiler, Beyefendiler; Bu güzel eseri, Sergievi'ni İktisat ve Tasarruf Cemiyetinin çalışmasına ve onun teşebbüsüne borçluyuz. Cemiyet üç dört sene evvel memlekette çalışmalarıyla umumi alakayı uyandırdı. Ve üç dört sene içinde varlığını memleketin her tarafında ispat etti. Cemiyet mesai ve faaliyetinin bir gün eksik olmasına tahammül edilmez bir varlık, bir faaliyet vücuda getirdi. Cemiyeti huzurunuzda bütün millete karşı takdir ve tecbil etmek benim bir vazifedir.
>
> Şimdi sergiyi açacağız. Sergi memleket için lazım bir unsurdur. Bunu serginin teferruatını gezip gördüğümüz zaman daha iyi anlayacağız… Sergi memleket için çok faydalıdır. Ve mesaisi bizim için daha verimli olacaktır…" (Anonim, 1934j, 5)

Sergi Evinin açılışı, Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti tarafından düzenlenmiş olan "Lozan'dan Önce Lozan'dan Sonra Türkiye" adlı sergi ile gerçekleşmiştir. Salonda tarih, Lozan öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrılmış, iki döneme ait iniş ve çıkışlar; haritada, yazıda, rakamda ve resimde gösterilmiştir. Serginin anlamını veren bu salon, ressam Refik Bey ve Şinasi Bey'in yardımı ile Dr. Valder tarafından hazırlanmıştır (Anonim, 1934k, 5).

---

[138] 1933 yılında Ankara'da bir sergi mekânı için Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti tarafından açılan Uluslararası Mimari Proje yarışmasına 26 proje katılmış ve Şevki Balmumcu'nun projesi birinci olmuştur. Yapı, 1948 yılında ise Paul Bonatz tarafından opera binasına dönüştürülmüştür.

1 Haziran 1935 tarihinde Sergi Evinde, Güzel Sanatlar Birliği resim şubesinin düzenlediği *On ikinci Resim Sergisi* önceki yıllara göre daha çok yapıtla açılmış (Resim 81, 82 ve 83) (Anonim, 1935n, 1,3), 3 Haziran 1935 tarihinde Başvekaletten; vekillere, müstakil makamlara, Merkez, Ziraat, İş, Emlâk ve Eytam, Belediyeler, Adapazarı Ticaret Bankalarına, Devlet demiryolları umum müdürlüklerine bir yazı gönderilmiştir. Bu yazı, Devletin sanatı ve sanatçıyı desteklediğini ve himaye ettiğini gösteren önemli belgelerden biridir. Yazıda, belirtilen kurumların Güzel Sanatlar Birliği tarafından 1 Haziran 1935 tarihinde Sergievinde açılan sergiyi ziyaret etmeleri ve eser satın almaları istenmektedir (030.10.173.194.2).

1936 yılının ilk resim sergisi ise "*D Grubu*"[139] sergisi olmuştur. Avrupa'da eğitimlerini tamamlayan yedi genç ressam ve heykeltıraşın 200 civarında yapıtından oluşan sergi, Sergi Evinde 1 Şubat 1936 tarihinde açılmıştır (Resim 84, 85 ve 86) (Anonim, 1936b, 2). Açılışta konuşma yapan Necip Fazıl, yeni sanat ve sanatkâr konusunda düşüncelerini paylaşarak, yeni sanatçılara, eskinin "Kaf Dağı"nı yıkmaları gerektiğini belirtmiş, ardından konuşma yapan "d grubu" üyesi Nurullah Berk ise, grubun amacını ve faaliyet şeklini ifade etmiştir (Anonim, 1936c, 4).

Bununla birlikte 23 Şubat 1936 tarihinde, Türkiye genelinde açılan yüz otuz altı Halkevinin yıl dönümü kutlaması yapılarak, Halkevinin 4. yıldönümü nedeniyle bir sergi düzenlenmiştir (Anonim, 1936e, 1). Kâzım Nami Duru, 29 Şubat 1936 tarihli *Ulus* gazetesinde kaleme aldığı "Halkevi Resim Sergisi" başlıklı bir yazısında, sergi ile şu sözleri aktarmıştır:

> Şimdiye kadar Ankara Halkevinde bir takım resim sergilerinin açıldığını gördük; fakat halkevlerinin dördüncü yıldönümü töreninde açılan bu serginin anlamı, önceki sergilerin anlamından çok ayrıdır. Bu serginin anlamı büsbütün kendine göredir. Ankara Halkevinin Ar şubesi, resim öğrenmek isteyen amatörlere bir atölye açmıştı. İşte bu sergi, o atölyede resim dersi alan yahud orada çalışan, hepsi de ar şubesi üyesi olan gençlerin eserleridir…
>
> Bence bu artistlerimiz Ankara Halkevinin adına açılmış, o adı ar bakımından da yükseltmeyi düşünmüş olmakla, kendi paylarına ayrı ayrı onur edinmeyi

[139] "D Grubu" 1933 yılı Eylül ayında altı sanatçı arkadaşın bir araya gelerek kurdukları sanatçı grubunun adıdır. Grubun üyeleri; Nurullah Berki Zeki Faik İzer, Elif Naci, Zühtü Müritoğlu, Cemal Tollu ve Abidin Dino'dur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yasa Yaman, Z. (1992). *1930-1950 Yılları Arasında Kültür ve Sanat Ortamına Bir Bakış: d Grubu.* Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

> düşünmeyecek kadar özgeci göstermiş bulundukları için Türke uyan ruh büyüklüğünü yerine getirmiş oluyorlar. En büyük eserler, adsız, ulusal eserler değil midir? ...” (Duru, 1936, 4).

Duru, yazısında ulus olma yolunda Halkevlerinin, inkılâba sağlamış olduğu katkının altını çizmektedir. Yazar ayrıca, Ankara Halkevinin bu girişimleriyle örnek alınması gerektiğini de belirtmektedir.

1937 yılının ilk sergi etkinliği, bir yıl önce Halkevlerinin dördüncü yıldönümü dolayısıyla düzenlenmeye başlayan ve 21 Şubat 1937 tarihinde ikincisi açılan *Halkevi Resim ve Heykel* sergisidir (Anonim, 1937d, 16; Anonim, 1937e, 2). Sergide; çizgiler ve renkler realist bir ifadenin yorumu olarak nitelendirilmiş, “*ne Bedri Rahmi’nin insanın fizik teşekkülâtını fırçasile hamur eden, birçok manzara ve çizgileri paletinin üzerinde bir boya gibi ezen resimlerine, ne Arif Dinonun kıvrımlarına ve münhanilerine, ne de Elif Nacinin modern tekniğine rast gelinmiyor. Bununla beraber sergide Çallının boyaları, renkleri de yoktur.”* İfadelerine yer verilmiştir (M.F., 1937, 6).

Ulus gazetesi konuyla ilgili olarak; sergiye katılan eserlerden Refik Epikman’ın *Sivas Kongresi* adlı yapıtı milliliği anlatmak için abartarak kırmızıya boyandığı öte yandan Nurettin Ergüven’in *Köylü* portresinde renklerin fazla olduğu halde dengeli uygulandığı yönünde eleştiriye yer verirken, Hamid Görel’in heykel dalında daha başarılı, Saib’in ise portre alanında başarılı olduğu belirtilir (M.F., 1937, 6). Diğer taraftan *Ar* dergisi, sergi ile ilgili kaleme alınan değerlendirmesinde; Hamit Görel’in eseri *Atatürk* büstünden övgüyle bahsederken, Refik Epikman’ın *Sivas Kongresi* tablosunu, kırmızı rengin hâkim olduğu eser diyerek tanımlamış ve “*...İnkılap müzesi için güzel bir tablo”* olarak nitelendirmiştir. Serginin oldukça başarılı olduğu ve yoğun bir ilgi gördüğü aktarılırken, Devlet himayesinin sanatçı üzerindeki olumlu etkisi vurgulanmıştır (Anonim, 1937f, 7-10).

Ankara Halkevi Ar (Güzel Sanatlar) Şubesi tarafından 1936 yılından itibaren düzenlenmeye başlayan *Ankara Resim Sergileri* 1950’lere kadar her yıl devam etmiş

olmalıdır[140] (Üstünipek, 1999, 49). Ankara Halkevinin Güzel Sanatlar Şubesine bağlı çalışan amatör ve profesyonel ressamları bir araya getiren sergi, 1941 yılına kadar şubat aylarında sonrasında nisan ve mayıs aylarında Halkevi salonlarında başkent halkı ile buluşturulmuştur.

1937 yılının ikinci sergisi mahiyeti ile başkentte gerçekleşen önemli gelişmelerden biri olmuştur. Sergi, Cumhuriyet Dönemi Türk ressamlarının oluşturduğu örgütlenmelerden; *Güzel Sanatlar Birliği, Müstakil Ressamlar* ve *D grubu*' nun bir araya gelmesiyle *Birinci Birleşik Resim ve Heykel Sergisi* adını almış ve 9 Haziran 1937 tarihinde Halkevinde açılmıştır (Resim 87) (Anonim, 1937ğ, 15-16; Anonim, 1937ı, 1). Kültür Bakanının davetlisi olarak Kamutay başkanı Abdülhalik Renda'nın yapmış olduğu açılış konuşmasında, serginin birleşmiş Türk ressamlarının; bu "*seçkin camianın*" ve "*Rekabetin ancak milli varlıklar arasında yapılması lâzım gelen bir mefhum olduğunu, yalnız ve yalnız milli davanın en büyük zevk ve yarış kılavuzu bulunduğunu anlamış güzidelerin sergisi…"* olduğu vurgulanmıştır (Anonim, 1937i, 1, 5).

Birleşik Resim ve Heykel Sergileri; 1937 yılında *Birinci Birleşik Resim ve Heykel Sergisi* ve 1938 yılında *İkinci Birleşik Resim ve Heykel Sergisi* adıyla gerçekleşmiş, 1939 yılında başlayan *Devlet Resim ve Heykel Sergisi*'ne zemin oluşturmuştur (Yasa-Yaman, 1992, 152).

Ankara'da 1939 yılında sanat hayatında en önemli etkinlik; 1 Eylül 1938 tarihinde Anadolu'nun çeşitli bölgelerine gönderilen on ressamımızın dönüşlerinde Halkevinde açmış oldukları sergidir. Cumhuriyet Halk Partisi 27 Temmuz 1938 tarihinde yapmış olduğu Genel Kurul toplantısında sanat hayatını etkileyecek bazı kararlar almış, bu kararları 28 Temmuz 1938 tarihli *Ulus* gazetesi ile halka duyurmuşlardır. Toplantıda alınmış olan bahsi geçen kararla ilgili şu ifadelere yer verilmiştir:

> Dünkü toplantının kararlarından biri olarak partimiz yurdun güzelliklerini yerinde tesbit ettirmek ve sanatkârlarımızın memleket mevzuları üzerinde çalışmalarını

[140] Ankara Halkevi Resim ve Heykel Sergisi ile ilgili olarak araştırmamızda 1946 yılında *On Birinci Ankara Halkevi Resim ve Heykel Sergisi* düzenlendiğini tespit etmiş olmakla birlikte, sonraki yıllara dair bir veri bulunamamıştır. Öte yandan Mehmet Üstünipek, verilerden yola çıkarak bu sergilerin 1950 yılına kadar devam etmiş olabileceğini ifade etmektedir. Bkz. Üstünipek, 1999, 49.

> kolaylaştırmak maksadiyle bu sene bir yurt içinde sanat tetkik seyahati tertibetmiştir. Güzel sanatlar akademisince ayrılacak ressamlar bu yıl için tesbit edilen on vilâyette dolaşarak, eserler vücude getireceklerdir. Seyahat eylülün birinde başlıyacak ve sonunda nihayet bulacaktır.
>
> Sanatkârlarımızın yaratacakları eserler, dönüşte bir jüri heyetinin tetkikine arzolunacak ve kıymetli görülenler partice satın alınacaktır. Ressamların yol paraları ve zarurî masrafları partice ödenecektir. Bu yıl gezilecek vilâyetler, Edirne, Bursa, Konya, Antalya, İzmir, Antep, Malatya, Trabzon, Rize ve Erzurum olarak tayin edilmiştir (Anonim, 1938k, 1).

Benzer biçimde *Ar* dergisi de "Cumhuriyet Halk Partisi'nin Sanat Sahasında Aldığı Mühim Kararlar" başlıklı yazısıyla; Cumhuriyet Halk Partisi'nin Türk ressamlarının Türkiye'yi tanıması, halk ile kaynaşması, milli sanatın oluşabilmesi gibi nedenlerle yurdun çeşitli bölgelerine geziler düzenlediğini duyurmaktadır (Anonim, 1938l, 27-28).

Bu sergi, Türk Resim Sanatı tarihinde *Yurt Gezileri Sergileri* adıyla anılan sanat etkinliklerinin başlangıcı olmuş ve 1944 yılına kadar devam etmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, canlı bir kültür ve sanat hayatı sağlamak amacıyla, tanınmış ressamların yurt içinde seyahat ederek, yurdun tarih, tabiat ve ilgi çekici köşelerinin resmedilmesini istemiş, yapılacak olan resim müsabaka sergisi ile başarılı yapıtlara ödül verileceğini belirtmiştir [141] (Anonim, 1939e, 1, 8).

Birinci Yurt Gezileri Sergisi 23 Nisan 1939 tarihinde, C.H.P Genel Sekreteri Erzurum Mebusu Doktor Fikri Tuzer'in konuşmasıyla Halkevinde açılmıştır (Anonim, 1939f, 1; Anonim, 1939i, 128-134). Ayrıca sergide yer alan tablolar arasından bir "memleket resim koleksiyonu" oluşturulmak istenmiş, bu amaçla 43 tablo seçilmiştir. Seçilen yapıtların bazıları; Erzurum'da çalışmış olan Hamit Görel'e ait *Kenar Bir Mahalle, Künbetler, Mescit Camii, Akşam Ezanı, Bayan S.Sabah ve Akşam* isimli tablolarıdır (Anonim, 1939g, 2).

Ressamlar, serginin üstlendiği misyon çerçevesinde; Anadolu köylerini ve kentlerini tanıtan, tarihsel alanları ve yapıları sunan manzaralar ile Anadolu insanını yani "milli müdafaa kahramanlarını" bazen yöresel kıyafetler içinde bazen de çağdaş kıyafetler içinde tasvir eden portreler yapmışlardır (Edgü, 1998, 41).

[141] Açılan serginin ardından ödül alan eserlere ilişkin bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Basında sergi ile ilgili yorumlara yer verilmiş, dönemin öne çıkan sanat eleştirmenleri konu hakkında görüşlerini çeşitli gazete ve dergilerde kaleme almışlardır. Refik Epikman, *Ülkü* dergisinde yayınlanan yazısında, *Birinci Yurt Gezileri Sergisi*'nin genel itibariyle, sanatçının toplum içinde üstlendiği önemli misyonu ortaya koyan bir sergi olduğunu vurgulamıştır (Epikman, 1939b, 73-74). Ayrıca sanatçının yönlendirilmeden, propaganda yapmadan eserlerini ortaya koymasının öneminin altını çizmiş hem sanatçının yurdu tanımasının hem de halkın sanatçıyı tanımasının Türk Sanatının geleceği açısından önemine dikkat çekmiştir (Epikman, 1939c, 131-138). Sergi açık olduğu yirmi gün boyunca yaklaşık 10.000 kişi tarafından ziyaret edilmiş (Anonim, 1939h, 277), başkent halkının Anadolu'nun farklı köşelerini tanımasına katkı sağlamıştır.

Yurt Gezileri Resim Sergileri 1944 yılına kadar düzenli olarak her yıl gerçekleşmiş, CHP'nin "milli sanat" oluşturma çabası olarak nitelendirilmiştir. *Yurt Gezileri Resim* Sergileri, 1939-1941 yılları arasında *Devlet Resim ve Heykel Sergileri*'nin bünyesinde gerçekleştirilmiş, 1942 yılından itibaren ise bağımsız olarak Sergievi ve Halkevi salonlarında düzenlenmiştir.

1939 Yılının son resim sergisi, Türk Resim Sanatı içerisinde önemli bir yere sahip olan *Devlet Resim ve Heykel Sergileri*'nin birincisidir. *Devlet Resim ve Heykel Sergileri*, tüm sanatçıları, birlikleri ve anlayışları aynı çatı altında toplayan ve Devletin eliyle düzenlenerek sürekliliğini günümüze kadar koruyabilmiş önemli sanat etkinliklerden biri olmuştur (Tansuğ, 2008, 217). *Devlet Resim ve Heykel Sergileri,* 1933 yılından 1936 yılına kadar sürmüş olan *İnkılap Sergileri*'ni ve 1937 yılında başlamış olan *Birleşik Resim ve Heykel Sergileri'*ni tek bir sergide bir araya toplamıştır. Birincisi 1939 yılında gerçekleşen serginin yönetmeliği gereğince, sanatçılar konu tercihlerinde serbest bırakılmış, ancak katılım bazı kriterlere bağlanmıştır. Ayrıca, serginin sürekliliğinin sağlanması amacıyla yönetmelik dönem dönem güncellenmiştir (Tansuğ, 1986, 217; Yasa-Yaman, 1992, 152-153).

Devlet Resim ve Heykel Sergileri, yönetimin belirlediği kültür politikası üzerinde yapılanmıştır. Bu politika, ulusal sanat yaratma, ulusal olan sanatı modern olmasını sağlama, ulusal çağdaş sanatın oluşturulmasında güzel sanatlar eğitimi gibi üç ana temele

oturmuştur (Yasa-Yaman, 1994, 161).

Birinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi, 31 Ekim 1939 tarihinde Başvekil Refik Saydam tarafından Sergi Evinde açılmıştır. Maarif Vekilliği serginin, her yıl Cumhuriyet Bayramı'nda açılmasına karar vermiş, 1939-1946 yılları arasında bu uygulama devam etmiştir (Anonim, 1939n, 3; Anonim, 1939o, 1). Açılışta konuşma yapan Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, sanatçıların bir araya gelmesinden duyduğu memnuniyeti şu sözlerle aktarmıştır:

> Bu topluluk ve beraberlik, türk sanatı için çok hayırlı bir tekâmül safhası olacaktır kanaatindeyim. İçerideki tablolara bir göz atıldığı zaman kolayca anlaşılacağı veçhile bu sergide, pek yakında Tanrının rahmetine kavuşan emektar ve yaşlı ressam Halil Paşa ile üstat sanatkârlarımızdan ressam Şevket Dağ, İbrahim Çallı, Feyhaman ve Hikmetin klasik fırçalarından genç ressamlarımızın öncü ve modern üsluplarına kadar bugünkü sanat temayüllerinin müteaddit mümessillerini bulacaksınız. Güzel sanatlar birliği, müstakil ressamlar, D grubu ve hiçbir gruba girmemiş sanatkârlarımız devlet sergisine istiye istiye, seve seve girmişlerdir. Üçü dördü istisna edilecek olursa geri kalan bütün eser sahipleri, iftiharla arzedeyim ki, tamamiyle cumhuriyet devrinin değerli ve canlı birer eseridirler. Onları daha genç yaşlarında cumhuriyetimiz ellerinden tutmuş, Avrupa'nın türlü sanat muhitlerinde yetişmelerine imkân vermiş; onlar da gördükleri bu nimete, verdikleri kıymetli eserlerle mukabele etmeğe muvaffak olmuşlardır (Anonim, 1939p, 1, 5).

Devlet Resim ve Heykel Sergileri sanat etkinliklerinin organize edilmesi ve belli bir ritm bulması bakımından etkin görülürken, bu ilk sergi yeni eğilimlerin ve anlayışların ortaya koyulması yönüyle oldukça önemli bulunmuştur (Dranas, 1940a, 144-145).

1939 yılında başlayarak, genç cumhuriyetin tüm sanatçı grupları ile bağımsız ressamları bir araya getiren Devlet Resim ve Heykel Sergilerinin on birincisi yani sonuncusu 1950 yılında düzenlenmiştir. Sergilerin düzenlendikleri mekanlar yıllara göre değişkenlik göstermektedir. 1939-1943 yılları arasında, 1945 ve 1950 yıllarında Sergi Evi, 1944 ve 1947 yıllarında Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, 1948 ve 1949 yıllarında Halkevi salonu Devlet Resim ve Heykel Sergilerine ev sahipliği yapmıştır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, 1946 yılında Devlet Resim ve Heykel Sergisi düzenlenmemiş, ancak her yıl bu sergiye katılan Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği, d grubu ve Türk Ressamlar Cemiyeti bir araya gelerek, 10 Ağustos 1946 tarihinde

Devrim İlkokulu salonlarında bir sergi açmışlardır (Anonim, 1946j, 2; Anonim, 1946k, 21; Kaptan, 1946, 4).

Öte yandan 16 Kasım 1939 tarihinde CHP Genel Sekreterliği, Halkevlerinin resim çalışmalarını ve her yıl şubat ayında açtıkları resim sergilerini kapsayan bir talimatname yayınlamıştır. Halkevi başkanlığına gönderilen bu talimatnamede resim sergilerinin daha teşvik edici biçimde yapılması, resim sergilerinin Halkevlerinin görevleri arasında birinci sırada yer alması gerektiği belirtilmiştir. CHP Genel Sekreteri ve Erzurum Mebusu Dr. A.F. Tuzer tarafından imzalanan belgede konunun önemi "*Partimizin Güzel Sanatlara karşı duyduğu alâka ile hemahenk olarak yürüyecek olan Halkevleri Resim Sergileri ve Halkevlerinin Güzel Sanatlar sahasında göstereceği faaliyet Türk inkılâbının ileriki sanat varlığının bir zeminini de teşkil edebilir"* sözleriyle ifade edilmiştir. Ayrıca bu yapılması gereken bazı maddeler belirtilmiştir (BCA. 490.01.4.21.32, 1-2). Buna göre:

> A. Her Halkevi kendi muhitinde bulunan bir ressamın veya bir resim hocasının resme istidatlı gençleri haftanın muayyen bir gününde veya birkaç gününde çalıştırmasını temin etmeye bakmalı.
> B. Halkevinin bulunduğu yerde resme ait sehpa, tuval, boya, fırça ve saire gibi malzeme bulunmıyorsa Ev bu malzemeyi oraya getirtmeli resim istidadı gördüğü gençlere bunları hatta meccanen temin ederek onların çalışmalarını mümkün kılmalı.
> C. Eve ait binanın bir yerini atölye haline getirme imkânlarını araştırmalı.
> D. Bu amatörlere resim gezileri tertip ettirmeli. Ayrıca köy gezilerinde bu ressam arkadaşlardan istifade etmeli onlara manzaralar, desenler, portreler çizdirmeli.
> E. Hülâsa Ev bu müsteit gençlere resim yapabilmeleri için düşüneceği bulacağı her nevi imkânı bahşetmeli.[142]

Kasım 1939 tarihli bu talimatnamenin ardından, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği; Halkevlerinde düzenlenen sergilerde derece alan eserlerin her sene *Halkevleri Umumî Resim ve Fotoğraf Sergisi* ile Ankara Halkevinde teşhir edileceğini ayrıca ilk beşe seçilen eserlerin de Parti tarafından ödüllendirileceğini bildirmiştir. Bu amaçla, her sene şubat ayında düzenlenen Halkevi Resim ve Heykel Sergilerinin daha özendirici ve ilgi çekici olması gerektiği, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin altını çizdiği bazı esaslarla belirlenmiştir. Bu esaslar, resim sergileri ve fotoğraf sergileri olmak üzere iki ayrı başlık altında hazırlanmıştır. Aralık 1939 tarihinde duyurulan resim sergileri hakkındaki talimatnamenin maddeleri şöyledir:

1. Her Halkevi Şubat ayı içerisinde bir resim sergisi açar.

[142] C.H.P. (1939). *Halkevlerinin Açacakları Resim Sergilerine Mahsus Talimatname*, Yıldız Matbaası, Ankara.

2. Sergiye o Halkevi'nin bulunduğu mahaldeki bütün amatörler iştirâk edebilir.
3. Resim muallimlerinin veya kendi zevkiyle çalışıp resim yaparak bu sahada kendisini tanıtmış olanların sergiye iştirâkinde mahzur yoktur.
4. Herhangi bir Halkevi bir resim sergisini asgarî olarak teşkile kâfi elemandan mahrum bulunduğu takdirde o Ev'e mensup veya Ev'in muhitinden olan amatör, eserlerini en yakın kasabadaki Halkevi'nde, olmazsa o kasabanın tâbi olduğu vilâyet merkezindeki Halkevi'nde açılan sergide ayni haklarla teşhir edebilir.
5. Sergide teşhir edilecek resimlerin mevzuu serbesttir.
6. Yağlıboya, suluboya, pastel, guvaş, ofort, tahta üzerine gravür, kara kalem, desen gibi resim san'atına dahil her nevi eser teşhir edilebilir.
7. Teşhir edilecek resimlerin doğrudan doğruya tabiattan yapılmış olması lâzımdır. Kartpostaldan veya herhangi bir orjinâlden yapılmış kopyalar ve büyütmeler kabul olunmaz.
8. Etiketlerle veya numaralarla, teşhir edilen eserlerin sahibi gösterilmelidir.
9. Serginin müddeti 15 gündür. Açılma tarihi 15 gün evvelinden ilân olunur. Eserlerin verilmesi için muayyen bir mühlet kabul edilir. Bu mühlet bittiği günün akşamına kadar eserlerin Halkevi'ne teslimi lâzımdır. Bundan sonra getirilen eserler kabûl olunmaz.
10. Eserlerin sergide teşhire lâyik olup olmadığı, Halkevi Reisi'nin veya Güzel San'atlar komitesi Reisi'nin Başkanlığı altında üç veya beş kişiden müteşekkil bir jüri tarafından tayin edilir.
11. Her Halkevi jürisini üç veya beş kişiden teşkil etmekte serbesttir. Ancak Ev'in âzasından bulunmasa dahi güzel san'atlara vakıf bir kişinin (meselâ bir ressam veya bir resim muallimi bunlar bulunmadığı takdirde bir edebiyat veya estetik mualliminin) jüriye alınması lâzımdır.
12. Gaye genç istidatları meydana çıkarmak olduğuna göre seçilecek olan eserlerde yalnız tabiata sadakat ve benzerlik vasıflarının değil amatördeki kabiliyetin ve hevesin de gözönünde tutulması temenni olunur. Bazı eserlerde görülebilecek tabiate aykırılık ve serâzatlığın çok defa büyük bir san'at vâadı taşıdığı unutulmamalıdır.
13. Serginin küşadından bir gün önce kabul edilmiş eserler arasında jüri bir seçme yapar ve dereceler verir. Bu dereceler teşhir esnasında eserlerin üzerinde bir etiketle gösterilmelidir.
14. Sergiye iştirâk eden amatörlerin sayısı üçü geçmemişse birinci, beşi geçmemişse birinci ve ikinci beşten fazla olduğu takdirde birinci ikinci ve üçüncü tayin edilir.
15. Derece alan eserler, ait olduğu Halkevi uygun ve mümkin görürse bütçesi nisbetinde nakdî bir Halkevi mükâfatı verir.
16. Bu mükâfat, Mayıs ayı içinde Ankara'da açılacak olan Halkevleri Umumî Resim Sergisi Parti mükâfatını kazanmaya mâni teşkil etmez.
17. Derece alan eserler Mayıs ayında Ankara Halkevi salonunda açılacak olan Halkevleri Umumî Resim Sergisi'nde teşhir edilmek ve Parti mükâfatına namzet olmak üzere nihayet 15 Nisan'a kadar C.H.P. Genel Sekreterliği'ne gönderilmelidir.
18. Derece alan resimler dahil bulunduğu halde birinciliği kazanmış amatörün üç, ikincinin iki, üçüncünün yalnız derece alan tek resmi gönderilir. Ve bu eserlerin münasip bir yerine kazandıkları derecelerle beraber sahibinin adı ve mensup olduğu Halkevi işaret edilir.
19. Ankara'daki Halkevleri Umumî Resim Sergisi jürisi gelen resimler arasında ayrıca bir seçme yaparak; san'at bakımından umumî sergi için zayıf bulduğu eserleri reddetmek salâhiyetine maliktir.
20. Halkevleri Umumî Resim Sergisi'nde birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci dereceleri kazanan eser sahiplerine aldığı dereceye göre bir para mükâfatı verilecektir. Buna mukabil mükâfatı verilecektir. Buna mukabil mükâfatlandırılan eserler Parti'ce hediye olarak kabul olunacaktır (Anonim, 1939s, 370-373).

Yurttaki tüm Halkevi şubelerinde şubat ayında açılan, Halkevi Resim ve Heykel sergilerinde derece alan eserlerin Ankara'ya gönderilmesiyle, 1940 yılından itibaren mayıs ayında Ankara Halkevi salonlarında *Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi* düzenlenmeye başlamıştır.

CHP Genel Sekreterliği kararıyla her yıl mayıs ayında yapılması planlanan *Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi*'nin birincisi, 22 Mayıs 1940 Çarşamba günü açılmış (Anonim, 1940r, 385-386), sergi için hazırlanan kataloğun arkasında durumu ifade eden şu satırlar yer almıştır:

> Memleketin en uzak köşelerindeki genç kabiliyetleri uyandırarak Türk sanatkârlarının çoğalmasına hadim olmak, sanat zevk ve anlayışını memleket mikyasında telkin ederek sanati bir zümrenin malı olmaktan çıkarıp halk tabakalarına götürmek ve onun inkişafı için muhtaç olduğu tarlayı ve kültürü hazırlamak: Halkevleri amatör resim ve fotoğraf sergileri bu gayenin resim ve fotoğraf bakımından tezahürüdür (Fehim, 1940, 171).

Benzer biçimde Muhip Dranas'ta bu serginin, sanatı her kesime ulaştıracak bir aracı olarak görmüş, düşüncelerini şu sözlerle aktarmıştır:

> Bu sergi, sanat zevk ve anlayışını memleket mikyasında telkin ederek sanatı, bir zümrenin malı olmaktan çıkarıp halk tabakalarına götürecek ve onun inkişafı için muhtaç olduğu tarlayı ve kültürü hazırlayacak olan şuurlu bir harekettir. Hükümetimiz ve partimiz son seneler içinde sanatı eskisiyle kıyas kabul etmiyecek derecede inkişaf ettiren, kalkındıran bir teşvik ve himaye iklimi yaratmıya çalıştı. Bunun neticesi olarak beli doğrulan sanatkâr parazitlikten ve sanat lüks eşyalıktan çıktı. Bunlar cemiyet içinde bir ihtiyaç olarak kendilerini hissettirmeye başladılar ve tabiiliklerine avdet ettiler. Şimdi bu işin amatörleri ele alınıyor, sanat halka ve küçük kasabalara götürülüyor. Amatörler ne kadar çoğalırsa sanat o kadar büyüme istidadı gösterecektir (Dranas, 1940b, 4).

1940 yılında düzenlenmeye başlayan *Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi* 1948 yılına kadar devam etmiştir. Halkın sanata olan ilgisini arttırmayı amaçlayan bu sergiler (Dranas, 1941, 15) ile amatör ressamlar desteklenmiş ve ödüle layık görülen yapıtlar CHP tarafından ödüllendirilmiştir.

Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisinin açılışından günler sonra Ankara'da iki önemli sergi daha açılmıştır. Bunlardan ilki; Müstakil Ressamlar ve d Grubuna dahil ressamlarla, herhangi bir birliğe dahil olmayan ressamların sergisidir (Anonim, 1940o, 1,

3; Sırrı, 1940c, 471-473).

1923-1940 yılları arasında Ankara'da düzenlenen resim sergilerinin tamamı devlet desteği ile gerçekleştirilmiştir. Öncelikle birlikler ya da gruplar tarafından düzenlenen; Güzel Sanatlar Birliği Ankara Sergileri, İnkılap Sergileri, 1. Genç Ressamlar Sergisi ve d Grubu sergisi öne çıkmaktadır. Özellikle Güzel Sanatlar Birliği'nin her yıl düzenlemiş olduğu sergiler ile Türk resim sanatındaki oluşum ve farklılıklar yakından takip edilmiştir. 1933-1936 yılları arasında her yıl düzenlenen İnkılap Resim Sergileri ile ulusal kimliği belirleyen imgeler gün yüzüne çıkmış, sergilerin devam ettiği üç yıl içinde inkılâba dair imgelerin dönüşümü genç cumhuriyetin yöneticileri tarafından izlenmiştir.

1942 yılı temmuz ayında, Turgut Zaim, Eşref Üren, Ercüment Kalmık, Arif Kaptan ve Malik Aksel gibi Ankaralı ressamların açmış olduğu sergi büyük yankı uyandırmış, Sergi Evinde 25 Temmuz tarihinde açılışı yapılan serginin geliri Yardımseverler Derneği'ne aktarılmıştır (Anonim, 1942m, 2; Anonim, 1942n, 4; Anonim, 1942o, 3).

Öte yandan 1944 yılında bir başka sanatçı topluluğu, *Emekli Subay Ressamlar Derneği* Yenişehir Orduevinde açmış oldukları sergi ile başkentin sanat ortamına yeni bir soluk getirmişlerdir. Ali Rıza Beyazıt, Ali Sami Boyar, Adil Doğançay ve Pertev Boyar'ın aralarında olduğu *Emekli Subay Ressamlar* sergilerinin hangi yıllar arasında devam ettiğini gösteren bir belgeye ulaşılamamakla birlikte, bazı süreli yayınlar konuya ışık tutmaktadır. Ratıp Tahir Burak 11 Şubat 1946 tarihli *Ulus* gazetesinde yer alan "Emekli Subayların Resim Sergisinde" başlıklı yazısında, bu seneki serginin emekli subayların üçüncü sergisi olduğunu belirtmiştir. Burak benzer biçimde, iki yıl sonra 29 Ocak 1948 tarihinde yine *Ulus* gazetesinde kaleme aldığı yazısında Emekli Subaylar Derneğinin orduevinde beşinci sergisini açtığını ifade etmektedir. Öte yandan yaptığımız araştırma sonucunda sergilerin; 1944-1948 yılları arasında yapılmış olduğunu söyleyebilmekteyiz (Anonim, 1944d, 4 Atram, 1946, 4; Burak, 1946a, 4; Ankaralı, 1947, 5; Anonim, 1947b, 2; Burak, 1948, 2, 6; Özsezgin, 2002, 9).[143]

[143] 1944-1948 Yılları arasında beş sergi tespit edilmiştir. 1945 Yılında düzenlenen sergiye, Nurettin Atram bir yıl sonra kaleme aldığı yazısında değinmiştir. Bkz. Atram, 1946, 4. 1948 Yılından sonra sergilerin devam edip etmediğine dair bir bilgiye ulaşılamamıştır.

5. 4. 2. Kişisel Sergiler

1932 yılında Halkevinin açılmasının ardından, başkentin kültür ve sanat hayatında yeni açılımlar takip edilmektedir. Bu tarihe kadar düzenlenen resim sergilerinin genel özelliği, birlikler/gruplar tarafından düzenlenmiş olmalarıdır. Halkevinin açılışının ardından ise Ankara'da resim öğretmenleri ve ressamlar tarafından gerçekleştirilen bireysel sergilerle karşılaşmaya başlamaktayız. Bu sergiler, Ankara sanat hayatına ayrı bir hareket getirmiş ve artan etkinlikler kültürel yaşamın ritmini değiştirmiştir.

Sergiler öncelikle Halkevi salonlarında düzenlenmeye başlamış ardından, 1935 yılından itibaren Sergi Evinde, sonrasında ise Belediyeler/İller Bankası altında yer alan Halkevi Resim ve Heykel Galerisi[144], Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Devrim İlkokulu, Yenişehir Kutlu Pastanesi, Gazi Mustafa Kemal Bulvarı dört nolu binanın üst katı, Karpiç Lokantasının küçük salonu ve Atatürk Bulvarı Kültür Kitabevi gibi farklı mekânlarda düzenlenerek çeşitlilik göstermiştir.

1932-1950 yılları arasında çeşitli okullarda resim öğretmenliği bazı isimlerin, bir ya da birkaç kişisel sergi düzenledikleri görülmektedir. Bu sergilerden ilki, 16 Nisan 1932 tarihinde İstanbul resim öğretmenlerinden Cevat Bey tarafından açılmıştır[145] (Anonim, 1932i, 4). Aynı yıl bir diğer örnek, Ankara Erkek Lisesi resim öğretmenlerinde Şeref Kâmil Bey tarafından 22 Haziran Çarşamba günü açılan resim sergisidir (Anonim, 1932o, 1; Anonim, 1932ö, 4; Kemal, 1932b, 5).

1933 yılının ilk resim sergisini, öğretmen-ressam Kerim Bey tarafından, 5 Ocak günü açılmıştır. Sanatçıya ait 60 kadar eserin yer aldığı sergide, özellikle portre çalışmaları büyük ilgi görmüştür. Ayrıca sanatçının *Alagöz Karargahı* adlı tablosu gibi milli mücadeleyi anlatan eserleri de içerikleri ile oldukça beğeni toplamıştır (A.S, 1933, 1-2). Aynı yıl haziran ayında, resim öğretmeni Ahmet Bey bir sergi açarak, Türk duygu ve

[144] Halkevi Resim ve Heykel Galerisi olarak adlandırılan mekân, Belediyeler Bankası altında yer almaktadır. Belediyeler Bankası'nın adı 29.7.1944 tarihinde TBMM'ye sunulan kanun tasarısı görüşmeleri esnasında "İller Bankası" olarak değiştirilmiştir. Bu nedenle mekân yayınlarda 1944 yılına kadar, belediyeler bankası altındaki galeri olarak, sonra ki yıllarda da iller Bankası altındaki galeri olarak geçmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. https://www.ilbank.gov.tr/index.php?Sayfa=iceriksayfa&icId=3.

[145] Cevat Bey'in öğretmenlik yaptığı kuruma ulaşılamamıştır. Kaynakta İstanbul resim muallimi olarak geçmektedir. Bkz. Anonim. (1932i). "Halkevinde Resim Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 16 Nisan, s.4.

sezişinin coşkun kaynağı olan Orta Anadolu'dan izleri eserleriyle halka sunmuştur. Bu nedenle sergi büyük övgü alarak, Ahmet Bey inkılabı kavramış bir ressam olarak kabul görmüştür (Kemal, 1933, 5).

Tekirdağ Ortaokulu resim öğretmenlerinden Esat Subaşı ise (Anonim, 1937m, 6; Sırrı, 1937c, 186) 14 Eylül 1937 tarihinde ve 11 Temmuz 1947 tarihinde İller Bankası altında Halkevi Resim ve Heykel Galerisinde (Üren, 1947b, 44) sergiler düzenlemiştir.

Tamamı Halkevi salonlarında düzenlenen bu sergilerden, başkentin sanat ortamına katkılarıyla dikkat çeken bir başka örnek; 15 Mart 1939 tarihinde, Mersin Halkevi resim öğretmeni Ali Cemal Benim ve öğrencileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu sergi iki ay önce Mersin Halkevinde düzenlenen serginin kısmen tekrarı niteliğindedir. Benim, Mersin Halkevi sergisinde başarılı bulunan 80 kadar tablo ve el işi eserleri Ankara halkına sunmuştur (Anonim, 1939ç, 6; Anonim, 1939ğ, 276). Ali Cemal Benim 1935 yılı itibari ile Mersin Halkevinde resim öğretmenliğine başlamıştır. İlk sene 17 olan öğrenci sayısı, 1936 yılında 40 kişiye yükselmiş, 1939 yılında ise 70 kişi olmuştur. Öğrencilerinin gelişimi hakkında analizler yapan ve çözümler üretmeye çalışan bir eğitmen olarak Benim, *Ulus* gazetesine verdiği röportajda öğrencileri için destek istemiş, duygularını şu şekilde ifade etmiştir:

> "Talebelerimin harikulâde zekâ ve kabiliyet taşıyanlar vardır. Fakat tahsilleri zayıf, mesela ilk mektep seviyesindedir. Bu yüzden Akademiye alınamıyorlar. Ne olur, böyle nadir yetişen çocuklarımız için bir istisna kabul edilse… Ve meselâ halkevleri de buna delâlet etseler…" (Anonim, 1939d, 5).

Resim öğretmenlerinin açmış olduğu kişisel sergilerin diğer örnekleri ise; 5 Haziran 1946 tarihinde Erenköy Kız Lisesi resim öğretmeni Zahide Özar tarafından Atatürk Bulvarı Kültür Kitabevinde (Anonim, 1946ı, 2; M.A. 1946, 17), 1948 yılı Ocak ayında Kuleli ve Galatasaray Lisesi eski resim öğretmenlerinden Fuad Soyhan İller Bankası altında Halkevi Resim ve Heykel Galerisinde (Anonim, 1948b, 2; Anonim, 1948c, 2) ve 1949 yılı Ekim ayında Balıkesir Lisesi resim öğretmeni Ahmet Uzelli tarafından Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinde (Anonim, 1949r, 1) açılan resim sergileridir.

Öte yandan, ressam ve heykeltıraşlar tarafından belli aralıklarla ve farklı mekânlarda kişisel sergiler düzenlenmiştir. 25 Nisan 1934 tarihinde ressam Refik Fazıl Bey ve heykeltıraş Murat Hakkı Beyler Halkevinde (Anonim, 1934b, 3; Asaf, 1934a, 3), 4 Mayıs 1935 tarihinde Hamid Görel Sergi Evinde (Anonim, 1935j, 3), 1940 yılı Kasım ayında Ressam Salih Halkevinde *Tarihten Çizgiler* adlı ilk sergisini ve 1947 yılı ocak ayında ise başkentte ikinci resim sergisini açmıştır (Anonim, 1940t, 1, 5; Ankaralı, 1947, 5; Burak, 1947, 5).

Başkentte düzenli olarak resim sergileri düzenleyen bir isim de General Halil Bey olmuştur. Halil Bey ilk sergisini 20 Haziran 1936 tarihinde (Anonim, 1936n, 1), ikincisini 6 Temmuz 1937 tarihinde (Anonim, 1937k, 5-6; Anonim, 1937l, 1; Sırrı, 1937b, 477-478), üçüncüsünü 28 Haziran 1938 tarihinde (Anonim, 1938j, 2), dördüncü sergisini ise 1939 yılı haziran ayı sonunda açmıştır (Anonim, 1939m, 16-17). Sanatçının tüm sergileri Halkevi salonlarında düzenlenmiştir.

Örnekler şu şekilde devam etmektedir; 5 Eylül 1942 tarihinde Ressam İhsan Çizakça Sergi Evinde afiş ve dekor sergisini (Anonim, 1942ö, 4), 6 Mart 1943 tarihinde Sami Lin Yenişehir Kutlu Pastanesi salonunda tamamı Ankara manzaralarından oluşan sergisini (Resim 88) (Burak, 1943, 2), aynı yıl 8 Ekim tarihinde Bedri Rahmi ve Eren Eyüboğlu birlikte Kutlu Pastanesi Salonunda (Resim 89) (Anonim, 1943ö,2; Kaptan, 1943b, 4; Sönmez, 1943, 2), 25 Kasım 1945 tarihinde ressam Faruk Alpkurt Halkevi Resim ve Heykel Galerisinde cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve başbakan Şükrü Saraçoğlu gibi dönemin bürokratlarının ve Ankara'nın seçkin simalarının portrelerinin yer aldığı *Ankara'dan Portreler Resim ve Karikatür Sergisi*'ni (Anonim, 1945r, 2) açmışlardır.

1946 yılında kişisel sergilerin daha yoğun olduğu takip edilmektedir. Ocak ayında Bedri Rahmi Eyüboğlu Halkevi Resim ve Heykel galerisinde, çoğunlukla Bursa manzaralarından oluşan sergisini (Adil, 1946a, 3; Anonim, 1946b, 2), mart ayında Numan Pura Suluboya tekniğinde yapmış olduğu 260 civarındaki yapıtını (Anonim, 1946f, 2), yaklaşık iki ay sonra ise Naci Kalmukoğlu, Gazi Mustafa Kemal Bulvarı dört nolu binanın üst katında dördüncü kişisel sergisini (Anonim, 1946g, 2; Anonim, 1946h,2) ve yine aynı yıl Arif Kaptan, Eren Eyüboğlu ve Abidin Dino'da başkentte kişisel resim sergilerini

açmışlardır (Adil, 1946b, 2; Altar, 1946c, 20; Altar, 1946ç, 21; Anday, 1946, 14; Ay, 1946c, 4; Üren, 1946a, 2; Üren, 1946b, 23; Anday, 1947, 14; Ankaralı, 1947, 5; Solok, 1947, 3).

10 Mayıs 1947 tarihinde Eşref Üren Halkevi Resim ve Heykel Galerisinde (Anonim, 1947e, 2; Anonim, 1947f, 32), 1948 yılı ağustos ayında İsmail Altınok Halkevinde (Üren, 1948a, 24) ve eylül ayında Cemal Bingöl Devrim İlkokulu salonunda (Üren, 1948b, 37; Üstünipek, 1999, 49) yapıtlarını başkent halkına sunmuşlardır.

11 Mart 1949 tarihinde İhsan Cemal Burçak Karpiç Lokantasının küçük salonunda (Anonim, 1949c, 1, 2; T.İ, 1949, 2) ilk sergisini, bir yıl sonra temmuz ayında ise Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinde ikinci sergisini açmıştır (Anonim, 1950e, 2; Fa, 1950b, 4; Kayan, 1950, 4).

1949 yılında açılan diğer kişisel sergiler ise; 18 Mayıs tarihinde Arif Kaptan (Anonim, 1949ğ, 16, Üren, 1949b, 7), 21 Mayıs tarihinde Ferruh Başağa (Anonim, 1949e, 4) ve 17 Haziran tarihinde Leman Tantuğ (Anonim, 1949ı, 16; Sönmez, 1949, 3; Üren, 1949c, 4) tarafında Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi salonlarında açılmıştır.

6. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

"*Kahraman, modernizmin gerçek öznesidir. Bu, modernizmi yaşamak için kahramanca bir tutumun gerekli olduğu anlamına gelir.*"

Walter Benjamin, *Pasajlar*, 2009

"Ankara İmgesi", Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olarak seçilen Ankara'nın, bu yeni modern devleti nasıl temsil edeceğinin planlanması ve tasarımlanmasıyla doğrudan ilgili olmuştur. 23 Nisan 1920'de kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Kurtuluş Savaşı'nın merkezi olarak ilan ettiği, Anadolu'nun ortasında, kısık ışıkları, susuz, sıtma ve sivrisinekle boğuşan, çamurlu, kurak bir çöl olarak nitelenen, Yahya Kemal Beyatlı'nın "Ankara'nın en güzel yanı İstanbul'a dönüşüdür" dediği bu kentin, Osmanlı İmparatorluğu'nun görkemli payitahtı İstanbul'dan sonra, nasıl çağdaş bir baş şehir olacağı beraberinde çok sayıda simgesel göstergenin de ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Savaşın kazanılmasından sonra kurulan, yeni devleti tanımakta zorlanan emperyalist güçler, Ankara'ya büyükelçi göndermekte tereddüt etmişler, elçiliklerini Ankara'ya ilk taşıyan devletler, Afganistan ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği olmuştur. 1925 yılı itibariyle Ankara'da iki büyükelçilik bulunurken, 1929'da önce İtalya ve Fransa, 1930'da İngiltere Büyükelçiliklerini İstanbul'dan Ankara'ya taşımışlar ve ardından süreç giderek hızlanmıştır.

Genç Cumhuriyet'in dünyaya sunduğu başkent imgesini açıklayabilmek için Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde, özellikle 19. yüzyılda sahip olduğu algıya göz atmak yerinde olacaktır.

Rus Çarı I. Nikolay Pavloviç'in (1826-1855) 9 Ocak 1853'te, savaşlar nedeni ile toprak kaybeden Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'nın ekonomik denetimine girdiğini belirten "Kollarımız arasında, hasta, ağır hasta bir adam var." sözleriyle dile getirdiği

"Hasta Adam" tanımlaması, dünya basınında da karşılığını bulmuş, bu ifade 28 Haziran 1876 tarihli *The New York Times* gazetesinde de yer almıştır[146]. Osmanlı İmparatorluğu'na atfedilen bu ifadenin görsel temsili ise Sultan II. Abdülhamid döneminde (1876-1909), Avrupa basınında sıkça işlenmiş, I. Dünya Savaşı yıllarında giderek yaygınlaşmıştır (Resim 90 ve 91).

90- II. Abdülhamid

Punch Magazin, 28 Kasım 1896.

Resim 91- II. Abdülhamid

Punch Magazin, 12 Ağustos 1908.

https://www.gutenberg.org/files/30678/30678-h/images/009.png

https://www.gutenberg.org/files/30678/30678h/images/017.png

(Erişim: 07.01.2021)

Tanzimat (1839-1876), I.ve II. Meşrutiyet (1908) dönemlerinde başta Genç Osmanlılar olmak üzere pek çok aydın ve devlet adamı "bu devlet nasıl kurtulur" sorusuna çözüm arayışına girmişler ve iyileşmenin Anayasa'ya (Kanun-ı Esasi) ve Meclis'e (Parlamento) dayalı bir devlet düzeni ile olabileceğine inanç beslemişlerdir.

Dünyanın en eski kentlerinden biri olan, 'Hasta Adamı'n payitahtı İstanbul, 330-1453 yılları arasında Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Latin İmparatorluğu ve bir kez daha Bizans İmparatorluğu'nun yönetim merkezi, 1453-1922 yılları arasında 600 yıla yakın (569 yıl) Osmanlı İmparatorluğu'nun ve 1517 yılından 1924 yılına kadar da

[146] 28 Haziran 1876 Tarihli *New York Times* gazetesi için bkz. https://www.nytimes.com/1876/06/28/archives/the-sick-man.html?searchResultPosition=151. (Erişim: 7.01.2021)

İslam dünyasının merkezi olmuş, katmanlı tarihi, kültürel birikimi ile çok milletli, dilli bir kent olarak, Cumhuriyet Türkiye'si için "modernleşme" ideallerinin projelendirilmesi açısından, barındırdığı siyasi, kültürel ve tarihi birikimle baş edilmesi güç bir coğrafyaya dönüşmüştür.

Milli Mücadele'nin yalnızlaştırılmış ve bakir Anadolu kenti Ankara'da 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi'nin kurulması, Türk-Yunan çatışmasının yoğunlukla hissedildiği süreçte kentin bir dönüm noktası olmasında etkili bir rol üstlenmiştir. Kurtuluş Savaşı'nın merkezi olan ve tarihi 10 bin yıl öncesine dayanan Anadolu'nun bozkır kentinin, 13 Ekim 1923'de başkent ilan edilmesi, Mustafa Kemal'in 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelerek kenti, Anadolu'daki direniş hareketinin yönetimi olan Heyet-i Temsiliye'nin merkezi olarak seçmesi, milli mücadelenin kazanılmasındaki coğrafi önemi, demir yolu ile İstanbul'a ulaşılabilirliği, Batı cephesine yakınlığı ve 18 Mart 1920'de İstanbul'un İngilizler tarafından işgalinden sonra Meclis-i Mebusan'ın kendisini feshetmesi ile ilişkilendirilebilmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi geçmişinden beslenen genç Cumhuriyet bu görkemli 'eski'/miş (!) İstanbul imgesinden uzaklaşarak yeni bir başlangıç için yıkmak, onun yerine çağdaş, modern ve dinamik bir Türkiye imgesi yaratarak, radikal bir modernleşme projesi ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu projenin merkezi ve laboratuvarı başkent Ankara olmuş, modernleşme adımlarının coğrafyası Anadolu'ya yönelmiştir. Bu bağlamda, bu yeni hafızayı oluşturacak yeni kodların tümü Ankara üzerinden yapılandırılmıştır. Başkent Ankara bir anlamda, yeni cumhuriyetin ve ideolojinin de laboratuvarı olmuştur. Çeşitli anıt, afiş ve benzerlerinin kamusal alanlarda da paylaşılan -her ne kadar Atatürk'ün kendisine ait olmadığı çeşitli kaynaklarda belirtilse de- ve altında M. Kemal Atatürk imzasının bulunduğu, "Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur" mottosu elbette Başkent Ankara'dan dikte edilen önemli bir göstergedir. Belli ki sağlıksız kafaya dair her şey yenilenecek ve bu da yeni başkent Ankara aracılığıyla olacaktır.

Bu doğrultuda, 'Hasta Adam'ın İstanbul'unun karşısında gençliğin ve sağlığın şehri olacak Ankara'nın başkent seçilmesi, gerçekleştirilecek cumhuriyet idealleri açısından önemli bir karardır. 'Hasta Adam' temsilini üstlenen Sultan Abdülhamid imgesi ile onun

payitahtı İstanbul'un karşısında, başında Kurtuluş Savaşı'nın sembolü olarak değerlendirilebilecek kalpağıyla genç lider Mustafa Kemal Atatürk, gözü pek bir biçimde kararlı bakışlarını geleceğe dikmiş, umut ışığı olarak Ankara üzerinde doğan bir güneşe dönüştürülmüş, sağlıklı, umutlu ve geleceği planlayan yeni bir hümanizma anlayışının lideri olarak görselleştirilmiştir (Resim 92).

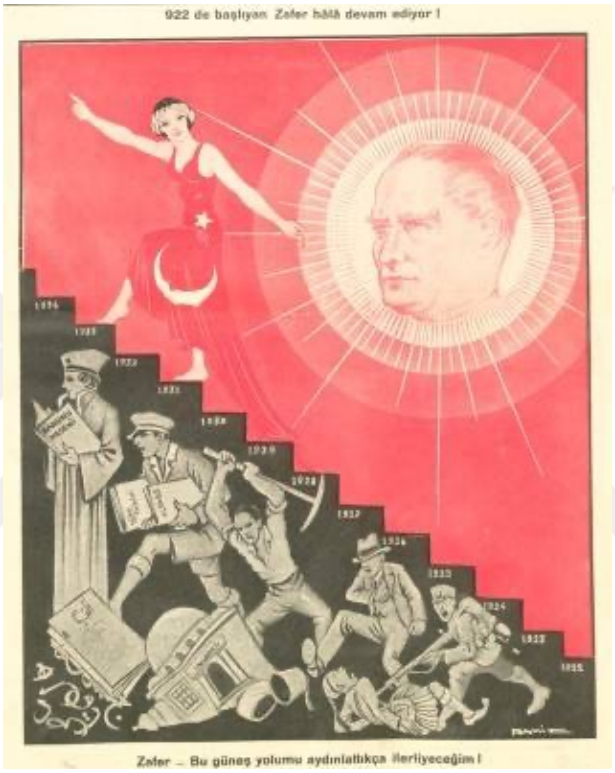

Resim 92-Büyük Millet Meclisi için hazırlanan ilk bayram tebrik kartı.
23 Nisan 1336 (1920)
"Iydiniz Sa'id Olsun" (Bayramınız Kutlu Olsun)
(Sakaoğlu, *Milli Mücadele Albümü*)

Bir başka deyişle Ankara, Anadolu'nun ortasında doğan bir güneştir. Ankara imgesinin en önemli göstergesi Atatürk kimliğiyle özdeşleşen bu "güneş" simgesi olmuştur. Padişah yerine cumhurbaşkanı, saray yerine büyük millet meclisi ile yeni bir sabaha uyanan Ankara, Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni başlangıcını temsil eder.

Cumhuriyetin erken yıllarında, çeşitli afiş, kartpostal, resim, karikatür ve fotoğraf gibi görsel alanlarda takip edilen bu tasvir anlayışı, ortak bir amaç etrafında kendini göstermektedir. Benzer bir dille betimlenen, Kurtuluş Savaşı'nın merkezi olarak geleceğin tasarım ve inşasındaki bu yeni hümanizma anlayışı, cumhuriyetin sıfırdan inşa edileceği yeni başkent imgesi, tarih ve gelenekle yüklü payitaht İstanbul'un terki, yeni bir geleceğin tasarımlanmasının basamakları, görsel (Resim 93)'de tanımlanmıştır. 1922-1934 yılları arasında ışık saçan Mustafa Kemal Atatürk, zafer kazanmış, düşmanı kovmuş, ardından eğitimi yeniden yapılandırmış, şapka kanunu çıkarmış, Türk tarihi

çalışmaları başlatmış, latin alfabesinin ve medeni kanunun kabulünü sağlamıştır. Türk toplumunun, çağdaş medeniyetler seviyesine yükselmesinde ve yaşanacak aydınlanmanın sürdürülebilmesinde, basamakların her biri ayrı bir aşama olarak tariflenmektedir. Bu basamakları, hızlı adımlarla tırmanan Türk bayrağı giysili genç bir kadın ise sol eliyle ışığını Atatürk'ten alarak çıkılan yolculuğun geleceğe doğru umut ve inançla beslenerek süreceğini sağ elinin işaret parmağıyla göstermektedir.

Resim 93- 1934 Yılı Zafer Bayramı Afiş Tasarımı, Ramiz Gökçe
Akbaba, 30 Ağustos 1933, S. 39.
(Yazılar: 922 de başlıyan zafer hala devam ediyor! Zafer- Bu güneş yolumu aydınlattıkça ilerleyeceğim!)

Bu fütüristik görsel grafik dilde yeni Türkiye'nin çağdaş yüzünün göstergesi olan 'barış imgesi' de genç Cumhuriyetin ideallerini tanımlamaktadır. İstanbul tarih boyunca, farklı kültürlerle yoğrulmuş kozmopolit yapısı ile diplomatik ilişkilerin yürütüldüğü, savaş odaklı bir kent tasviri sunarken genç cumhuriyetin yeni başkenti bu imgenin dışında oldukça farklı bir tablo çizmiştir. 20. yüzyılın başında, yaklaşık beş yüz yıl boyunca Avrupa'da sürmüş olan Türk korkusu, savaş algısı yerini genç Cumhuriyet ile barışa bırakmıştır. Öyle ki Mustafa Kemal Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh" sözünden yola çıkarak ifade edecek olursak, Ankara ulus-devletin ideallerini yansıtan barış odaklı bir

başkent imgesi ortaya koymaktadır (Resim 94). Bu barışın güçlü göstergeleri olarak başkentte açılan yabancı elçilikler, resmi kanalarla barış diplomasisi başlatmış ve bu diplomasi zaman içinde kendini sanat sergileri, konserler, opera temsilleri, sinema filmleri ve müzik festivalleri gibi halkla ilişki kuran çeşitli kültürel faaliyetlerle kendini göstermiştir.

Resim 94- Karikatür, 29 Ekim 1937 Cumhuriyet Bayramı
Karagöz, 30 Ekim 1937, 1

Karikatürün Altındaki Yazılar:
Bayramınız kutlu olsun!
Hacivat- İki küçük kız ne kadar sakin.
Karagöz- Elbette sakin olacaklar Hacivat, biri sulh, biri cumhuriyet. İkisinin dünya yüzünde Mehmetçik gibi yenilmez bekçisi, Atatürk gibi eşsiz bir koruyucusu var. Onlar gülmeyecekler de kim gülecek.

(Leppert, 2002, 13-14)'in belirttiği gibi geleceğin ve modernliğin kenti olacak Ankara için hayal edilen bu imgeler, her zaman gerçekliği ve geleceği temsil etmese de bu hayaller, Cumhuriyetin vadettiği ütopik dünyalar hakkında fikir vermesi açısından önemlidirler. Burada vurgulanması gereken, yaratılan imgenin insan zihninin/bilincinin bir üretimi olarak sosyo-kültürel ortam içerisinde bir amaca yönelik tasarlanmış olmasıdır.

Ankara'nın bu çağdaş yüzü, öncelikle yeni bir kent planlaması ile başlatılmıştır. Ankara Belediyesi'nce açılan yarışma sonucunda Hermann Jansen'in önerdiği plan kabul edilmiş, Jansen, Ankara Kalesi ile yeni kenti ilişkilendirmemiş, kaleyi tarihi geçmişi temsil eden bir taç/heykel gibi onarıp koruyarak çevresini yeşillendirmeyi uygun bulmuştur. Modern kent, Ulus'tan başlayarak kuzey-güney doğrultusunda yapılandırılmış, eskiden uzaklaştırılmış, yeni şehrin merkezi zaman içinde Kızılay Meydanı'nın belirlediği Yenişehir olmuştur. Ankara'da her şey sıfırdan planlanmıştır. Jansen, Ankara kent planlamasındaki ana fikri, "*Yepyeni bir şehir kuracaksınız, dünyaya yepyeni ve çok güzel bir örnek vereceksiniz… Biliyorsunuz, Avrupa şehirlerinin hemen hepsi motordan önce yapılmıştır. Motor eski nizamları ve anlayışları altüst etti. Ben size şehircilik sanatının son sözlerini getiriyorum.*" sözleriyle ifade etmiştir (Atay, 1984, 422).

Ankara'da, (Lynch, 2017, 5, 51)'in belirttiği gibi kolektif hafıza ve semboller için ham malzemeler üretilecektir. Kusursuz bir imge sunabilen canlı ve bütünleşmiş bir fiziksel çevrenin sosyal rolü önemsenmiş, Anadolu'nun modernleşmesinin merkezi olan Ankara, bu yolla ortaya çıkan düşünsel imge, kişilerin kendilerini güvende hissetmelerini, dış dünya ile aralarında uyumlu ilişki kurabilmelerini sağlayacaktır. Bu mekanların sosyal ilişkiler açısından anlamı, işlevi, tarihle olan ilişkisi, kavramların imgelere dönüştürülmesi yoluyla halkı da etkileyecektir.

Bu bağlamda, 19. yüzyıl boyunca resim ve fotoğraf gibi görsel sanat dallarında takip edilen, İstanbul'un siluetini oluşturan yapılar, mekânlar, kente dair manzaralar (Resim 95-98), kent dokusu içerisinde gündelik yaşamın takip edildiği cami avluları, çarşılar gibi kent/sokak tasvirleri (96, 98), yerini inşa edilen modern ve çağdaş başkent Ankara'ya bırakmış, zaman zaman geleneksel ve modernin bir arada okunabildiği zaman zaman ise yeni olanın tariflendiği kentsel alanlara bırakmıştır.

Resim 95- Kız Kulesi, Ali Rıza Paşa, 1880-1893
Library of Congress, (Erişim Tarihi: 11.01.2021)
https://www.loc.gov/pictures/item/2003671218/

Resim 96- Cami Avlusunda Arzuhalciler, İstanbul
Türk Tarih Kurumu Arşivi, (Erişim: 2 Ocak 2021)
https://www.ttk.gov.tr/belgelerle-tarih/eski-istanbul-fotograflari/

Resim 97- İstanbul'da Sokak Berberleri, 1919
Library of Congress, (Erişim Tarihi: 11.01.2021)
https://www.loc.gov/pictures/item/2010650582/

Resim 98- Galata Köprüsü, İstanbul, 1913
Library of Congress, (Erişim Tarihi: 11.01.2021)
https://www.loc.gov/pictures/related/?fi=name&q=Underwood%20%26%20Underwood.

Jansen, Milli Mücadele'nin Anadolu'da özellikle de Ankara'nın yerel halkı üzerinde bıraktığı etkiyi önemsemiş ve kentlinin gündelik yaşam alanlarında bu tarihi anımsatacak işaretlerle bir imgelem evreni yaratmak istemiştir. Bu nedenle kenti planlarken yaşanan savaşların ve yıkımın toplumsal hayatın bir parçası ve Ankara'nın Kurtuluş Mücadelesinin merkezi olduğunu göz önünde bulundurarak, Kale ve çevresinin geçmişe dair somut hatırlatmalara sahip olmasına ve Ankara halkının anılarını saklayabilmeleri için kentin var olan dokusunu ve kendine özgü karakterini korumaya gayret etmiştir (Resim 99). Henüz 20. yüzyıl başlarında, boş ve çorak olan Ankara'nın yaşadığı bu büyük değişim, kasabadan modern bir başkente dönüştürülmesi, Kale'nin koruduğu tarihsel hafıza ile yeni ulusal hafıza arasındaki biraradalık ve farklılık döneme ait resim, kartpostal ve fotoğraflardan takip edilebilmektedir (Resim 99-100).

Resim 99- Hıdırlık Tepesi'nde Ankara Kalesi'ne Bakış, 1930
Vekam Kütüphanesi ve Arşivi, Env. No: 2148

Resim 100- Hisarönü'nde Ankara Kalesi'ne Bakış
İstanbul'a Postalanmış Bir Kartpostal
Vekam Kütüphanesi ve Arşivi, Env. No: 2412

Çevresel imgenin, kentte yaşayan halk açısından önemine dikkat çeken (Lynch, 2017, 8), üç bileşenden bahseder: kimlik, yapı ve anlam. Ona göre imge, bir nesnenin tanımlamasını ortaya koymalı ve gözlemci için bir anlam taşımalıdır. Bu bağlamda, kenti oluşturan yapıların önemi ortaya çıkmaktadır. Kenti biçimlendiren bu yapılar, kente dair anıların, yaşanmışlıkların göstergesi olmakta, toplumsal bellekte yer edinmektedirler. İstanbul'da Batılı yaşam biçiminin en yakın iz düşümü olarak tanımlayabileceğimiz mekân Beyoğlu ya da diğer adıyla Pera iken genç Cumhuriyetin başkenti Ankara'da Yenişehir ve Atatürk Bulvarı, yeni ve çağdaş yaşamın başladığı mekânlar olmuştur (Resim 101, 102 ve 103).

Resim 101- Beyoğlu, İstanbul, Abdullah Fréres, 1880-1893
https://www.loc.gov/pictures/collection/ahii/item/2003663324/

Resim 102- Atatürk Bulvarı, Kartpostal, 1940'lar
Vekam Kütüphanesi ve Arşivi, Env. No: 1019

Resim 103- Kızılay Meydanı, Güvenpark, 1937
Vekam Kütüphanesi ve Arşivi, Env. No: 1002

Ankara'nın yaşadığı bu büyük değişimin/dönüşümün izlerini edebiyatta da takip edebiliyoruz. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Ankara romanının baş kahramanı Ankara'ya yeni tayin olan banka muamelat şefi Ahmet Nazif Bey'in ilk kez İstanbul dışına çıkan genç eşi Selma Hanım başkentteki bu modernleşme öyküsünün en iyi örneklerinden biridir. İyi eğitim görmüş İstanbullu bir kadın olan Selma, Hamamönün'deki Taceddin Mahallesi'nde harabe sokakları, cahil, kaba ve yoksul insanları ile büyük bir yabancılık ve hayal kırıklığı içinde yaşamak durumunda kalmıştır. İkinci kocası Kuvayı Milliye subayı, ideal bir aydın tip olan Binbaşı Hakkı Bey'le yaptığı ikinci evliliğinde, onun gözünden Ankara'yı sevmeye başlar ancak Yenişehir'de modern ve konforlu bir evde yaşamakla birlikte miralay olduktan sonra eğlenceye düşen kocasının da Ankara sosyetesi gibi giderek halktan uzaklaştığının farkına varır ve ayrılırlar. Selma Hanım mutluluğu, modernleşmeyi ve çağdaşlaşmayı çok iyi kavrayan üçüncü kocası, gazeteci Neşet Sabit

Bey ile Cebeci'deki bol pencereli aydınlık çatı katında yakalayabilir. Hamamönü'nden Cebeci'ye süren bu evlilik yolculuğunda, Cumhuriyet ideallerinin 'Ulus' tan, eskinin izlerini taşıyan Ulus Meydanı'ndan ve dolayısıyla Kale'den uzaklaşarak inşa edilen yeni ideallerinin özeti yatmaktadır. Bu yeni inşa yaşam mekânları, yeni yapılanmalar modern Ankara'nın somut göstergeleri olmuştur (Karaosmanoğlu 1933; Yasa-Yaman 2006, 34-35) (Resim 104 ve 105).

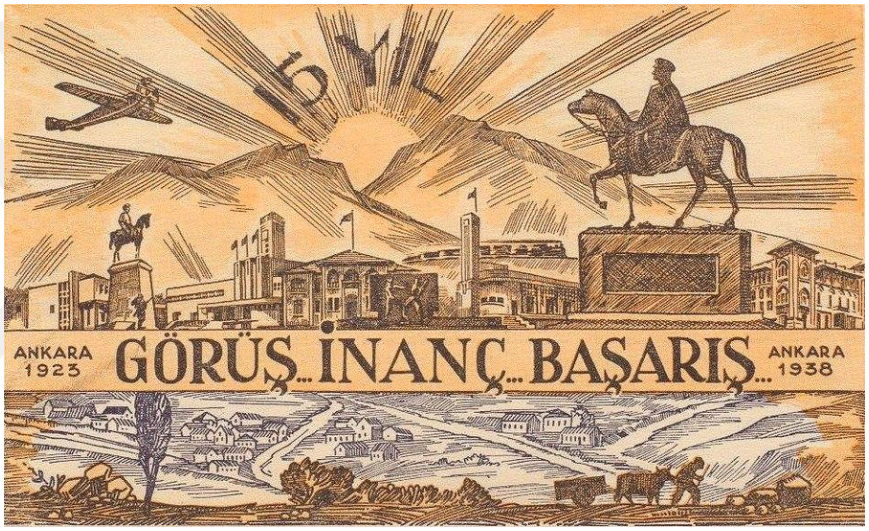
Resim 104- Kızılay Karanfil Sokaktaki Yeni Konutlar
Almanya'ya Postalanmış Bir Kartpostal, Fotoğraf: Tarık Edip
Vekam Kütüphanesi ve Arşivi, Env. No: 2948

Resim 105- Yenişehir'de Yapılaşma, 1938-1940
Vekam Kütüphanesi ve Arşivi, Env. No: 1890

Cumhuriyetin 15. yıldönümü dolayısıyla tasarlanmış olan grafikte (Resim 106), Ankara'nın imarını ve modernleşmesinin kurumsal dinamiklerini bir araya toplayarak görselleştiren sanatçı, çorak ve boş Anadolu kasabasının 15 yıl içinde nasıl bir modern

kente dönüştürüldüğünü Meclis, Atatürk heykelleri, İş Bankası, Sergi Evi, Türk Kuşu, uçak, vd. ni kullanarak "görüş, inanç, başarış" mottosu ile tanımlamış, bu görselleştirmede savaşın kazanılmasında de en önemli güç olan ve Atatürk'ün "Köylü milletin efendisidir" sözleriyle dillendirdiği, tarla süren çiftçiyi kompozisyonun altında kullanarak bu başarının savaşın kazanılmasında da olduğu gibi Anadolu halkının omuzları üzerinde yükseldiği, başarıldığı mesajını vermektedir. Pietro Canonica'nın Atlı Atatürk, Heinrich Krippel'in Zafer, Krippel'in Emniyet anıtlarındaki bakışlarını geleceğe diken Atatürk ve çalışkan işçi/köylü figürleriyle güneş gibi doğan modern başkent Ankara imgesi yaratılmıştır.

Resim 106- Cumhuriyetin 15. Yıl Dönümü için Tasarlanmış Kartpostal
(https://tr.pinterest.com/pin/363173157450779117/)
(Erişim Tarihi: 9.01.2021)

Benzer bir tutum, mimari, müzik, edebiyat, tiyatro, radyo, eğitim, görsel sanatlar, vd. alanlarda da karşılığını bulmuş, resim ve heykel, sergiler, tiyatro ve opera temsilleri, gazete, dergi yazıları, radyo yayınları, şiir ve roman aracılığıyla da imgeleştirilmiştir.

Dönem sergilerinde Cumhuriyetin idealleri, devrimler, modern Türkiye, eğitim seferberliği, Atatürk, köylü/çiftçi, kadın, çocuk ve gençlik kalkınmanın ve modernleşmenin başat unsurları olarak kullanılmıştır. Görsel sanatlarda Osmanlı dönemindeki İstanbul manzaraları yerini büyük ölçüde Ankara ve Anadolu tasvirlerine bırakmıştır. CHP'nin girişimleriyle düzenlenen *Yurt Gezileri* aracılığı ile Anadolu'ya gönderilen ressamlardan Anadolu gerçekliğini modern Türkiye'nin gerçekleştirmeyi

tasarladığı gelecek açısından yaptığı ve yapacağı etkinlikler üzerinden tablolarına taşımaları beklenmiştir. Frankfurt Okulu üyelerinin yaklaşımına benzer biçimde, dönemin Türk ressamları da bu düşünceyi toplumsal boyutta ele alarak inkılapları, Anadolu'yu ve Anadolu halkını konu eden eserler ortaya koymuşlardır.

Şeref Akdik *Millet Mektebi* ve *Mektebe Kayıt* adlı tablolarında millet mektepleri aracılığıyla köylünün, kadının ve çocuğun, hatta yaşlı nüfusun eğitimine verilen önemi görselleştirmiştir (Resim 107 ve 108). Yeni alfabe ile eğitime başlayacak çocuklar, gençler ve kadınlar, kalkınacak yeni cumhuriyetin projelendirdiği yeni 'insan'ın gösterilenleri olarak ele alınmıştır. Akdik tarafından tasarlanmış olan bu sahneler ile erkek, kadının ve çocuğun arkasında duran aydınlık bir toplumsal güç olarak ele alınmış ve imge güçlendirilmiştir. Özetle Ankara, Türkiye'nin modernleşme, çağdaşlaşma projesinin tüm değişkenlerini barındıran sorumlu bir başkent imgesinin kendisi haline gelmiştir.

Resim 107- Millet Mektebi, Şeref Akdik, 1933
İstanbul Resim ve Heykel Müzesi
(Kazancı ve diğerleri, 2014, 95)

Resim 108- Mektebe Kayıt, Şeref Akdik, 1935
Ankara Resim Heykel Müzesi
(Yasa-Yaman, 2012, 241)

Kamusal alanda giderek daha çok görünürlük kazanan, modern yaşamda aktif bir rol üslenmesi beklenen, yeni Türkiye'nin modern söylemini destekleyen en güçlü sembollerden biri olan kadından beklenen geleceğin emanet edileceği çocukları yetiştirmesi, gençleri biçimlendirmesi en önemli görevlerden biridir. O nedenle vefakar/cefakar köylü kadının eğitimli Türk kadınına dönüştürülmesi önemsenmektedir.

Türk kadını bir taraftan başkentin sosyal hayatı içinde aktif rol alarak modern kodlar üretirken bir taraftan da geleceğin teminatı olan iyi yetişmiş Türk çocuğunun annesi rolünü yerine getirmiştir. Dolayısıyla Türk kadınına çalışan kadın, eş, anne, kız kardeş gibi roller biçilmiştir. Bu rollerden öne çıkanı ise annelik olmuştur. Keza modernleşme projesinin ana hedeflerinden biri de çocuktur. Sağlıklı yetişen nesiller geleceğin en büyük teminatı olarak görüşmüştür. Bu anlayış çerçevesinde, modern Türk toplumunun kültürel değerlerini yansıtan bireylerin öncelikle evlerinde hem ruhen hem de bedenen sağlıklı yetişmeleri amacıyla dönemin basınında çocuk yetiştirilmesi konusu üzerinde hassasiyetle durulmuştur. Kadının ideal bir anne olarak gelişimini hedefleyen; çocuk yetiştirilmesi üzerine bilgiler, çalışan anneler için çocuk yuvalarının nasıl olması gerektiği konusunda yazılar özellikle günlük gazetelerde sık sık işlenen konular olmuştur. *Gürbüz Türk Çocuğu Dergisi* ile sağlıklı çocuklar imgesini güçlendirmek amacıyla düzenlenen "Gürbüz Türk Çocuğu" yarışması bu politikanın araçları olarak görülmelidir (Resim 109).

Resim 109 – *Ulus* Gazetesinde Yayınlanan "Gürbüz Türk Çocukları"
Ulus, 29 Nisan 1935, s.3

Türk Dil Kurumu sözlüğünde zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi beklene şey, düş ya da hayal olarak tanımlanan imge (Anonim, 1998b, 1076), bir anlamda John Berger (2006,

10)'in *Görme Biçimleri*[147] adlı kitabında söz ettiği yeniden üretilmiş görünüm olarak Cumhuriyet Türkiye'sinin gelecek tasarımlarına karşılık gelmektedir. Bu imgenin nasıl algılandığı veya değerlendirildiği görme biçimiyle ilgilidir ve imge canlandırdığı şeyden daha kalıcı olmakta ve Ankara'nın belleğindeki gücü vurgulamakta, kişilerin belleğinde iz bırakacağı umulmaktadır. Okuyan, yazan, soran, sorgulayan, temiz giyimli, sağlığına, çocuklarına, kadınlarına yaşlılarına saygılı, Anadolu köylüsünden Ankara merkezli ideolojinin beklentileri doğrultusunda geleceği kurup yönetecek bir toplumun kesit görünüşü aktaran görseller, görüş alanımızdan çıktıktan sonra da zihnimizde, imge olarak kalmaya devam edecektir (Hobbes, 2018, 25). İmge ve bellek arasındaki bu güçlü ilişkiye değinen Francis Yates (1974, 372)'de *The Art of Memory*[148] adlı kitabında imgenin izini en çok belleğe bıraktığını savunmuştur. Ancak nesne algılandıktan sonra, daha doğrusu zihinde bir imge oluştuktan sonra, ne kadar çok zaman geçerse algılanan nesneye ait imge o derece zayıflamaktadır. Thomas Hobbes, *Leviathan*[149] adlı eserinde, geçmişte algılanmış nesnelere ait zihnimizde kalan izlere ve onların zihnimizdeki tasarımlarına *anı* demektedir. Hobbes, anıların imge oluşumunda ne kadar etkili olduklarını, anıları iki gruba ayırarak belirlemekte, daha önce algılanan bir nesnenin/olayın, tamamen oluş haliyle hatırlanması durumunu ilk grupta ele almaktadır. Hobbes (2008, 26, 468)'un bu "basit anı" nın yaşanan deneyimlerden yola çıkarak zihinde oluşan imgelerle tasarlanan "bileşik anı" olduğuna dair saptaması, (Hobbes, 2018, 26, 468) zayıflayan algıların oluşturduğu anıların, taze tutulması ve gelecek nesillere aktarılması konularında imgeler önemli araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu doğrultuda, Cumhuriyet modernleşmesinin erken döneminde Ankara'da inşa edilecek modernlik imgelerinin bilinçli bir bilgi ve mesaj aktarımı sağladığı görülmektedir. Tasarlanan bu imgelem dünyasının en önemli unsurlarından biri 'insan'a yapılacak yatırımdır ve bu yatırımın aktörleri öncelikli olarak kadın, çocuk, gençlik ve ihmal edilmiş köylüdür. Erkek, daha çok modernliğin kurucu düşünürü ve ordunun teminatıdır. Bu teminatın geleceği açısından yaratılmak istenen 'yeni kadın, çocuk ve gençlik' geleceğin en önemli unsurlarındandır. Bu 'yeni insan'ın istenilen biçimde var edilmesinin alt yapısında ise kültür, sanat, eğitim, iletişim kurumları önemli bir yer tutmaktadır.

[147] Berger, J. (2006). *Görme Biçimleri*. Metis Yay., İstanbul.
[148] Yates, F. (1974). *The Art of Memory*. University of Chicago Press, Chicago.
[149] Hobbes, T. (2018). *Leviathan*. Çev. Semih Lim, Yapı Kredi Yay., İstanbul.

Ankara, İstanbul karşısında Cumhuriyet'in kültür, sanat, eğitim ve iletişim alanında yepyeni bir varoluşun imgesi olacak, modern bir başkent olarak tasarlanmış ve kurumlarıyla bu yolda çaba sarf edilmiştir. Toplumsal olarak ise büyük yüzdesi köylülerden oluşan Türkiye Cumhuriyeti halkının bu bağlamda, yeniden biçimlendirilmesinde en önemli kurumları olan Tük Ocakları, Halkevleri, Köy Enstitüleri aracılığıyla verilen köycülük, eğitim, kültür, sanat öğretileri ve etkinlikleri olmuştur.

Bu projenin merkezi olarak Ankara'dan planlanan ve yürütülen etkinlikler önemsenmiş ve gerçekleştirilmiştir. Tiyatro, opera ve konser gibi sahne temsilleri bu radikal hareketin kültürel görüntüsünü oluşturmaktadır. Bu konuda, hükümetin de desteği ile bir taraftan cumhuriyet ilkeleri öne çıkarılmaya çalışılmış diğer taraftan da dünya edebiyatından Shakespeare, Moliere, Schiller, Goldoni gibi seçkin yazarların klasik eserleri tiyatro sahnesine ya da Mozart, Puccini, Beethoven gibi dev bestekarların eserleri opera temsilleri ve konserler ile sahneye taşınarak yeni bir hafızanın güçlü kodlarını vermiştir. Tıpkı Frankfurt Okulu'nun söylediği gibi sanat sunduğu kurgusal dünya ile idealize edilmiş bir dünyanın "başkent"inin tasarlanmasında bir araç bir umut olmuştur. Bu temsillerde roller üstlenen Türk sanatçılar da sanat yoluyla bu ideolojiyi hatta Türk Rönesans'ı diyebileceğimiz bir dönüşümü beslemişlerdir.

Ankara imgesi yalnızca fiziksel görünümden ibaret değildir. (Calvino, 62, 2017), *Görünmez Kentler* adlı kitabında kentsel yaşama bakarken, kenti kent yapan anıların, kent, zaman ve insan arasındaki diyalektik yaşamdan doğduğunu belirtmektedir. Ona göre kent, yaşanan anılarla genişlemektedir. Yaşanılan mekânda, zaman ve insan ilişkilerinin çoğalması gerçek anıların üretilmesinde rol oynamaktadır. Kente dair oluşan imgeler, kentin fiziksel görüntüsüne bağlı kalmaz, kentte yaşayan insanların anılarıyla, yaşadıklarıyla ilişkili olarak da gösterebilirler.

Arşivlerde ve internet ortamında yapılan taramalardan görsel dile tercüme edilmiş ve tezde kullanılan resim, heykel, karikatür, fotoğraf gibi sanatsal mecralardan derlenen imgeler, aktarılmak istenen bu tartışmayı/mesajı/bilgiyi ileten güçlü araçlar olarak kullanılmıştır. Toplumsal olarak imgenin gücü, hedef alınan grupta oluşan ortak duygular

ile ölçülebilmektedir. Bu duyguların somutlaştırılması ve sonuçlarının nakledilmesinde ise sanat eğitici ve öğretici potansiyeli olan bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim, Osmanlı İmparatorluğu'nda dini bayramlar önemsenirken, Cumhuriyet Türkiye'sinde resmi bayramların kutlanması da o denli önemli bir yer tutmuştur. 30 Ağustos Zafer, 29 Ekim Cumhuriyet, 23 Nisan Çocuk, 19 Mayıs Gençlik ve Spor bayramları bu tasavvurun 'zafer/bağımsızlık, cumhuriyet, çocuk ve gençlik' üzerine kurulu idealinin önemsenmesi açısından Cumhuriyet hükümetlerinin, Ankara üzerinden imgeleştirdiği önemli göstergeler olmuştur (Resim 110 ve 111). Öte yandan Mustafa Kemal Atatürk'ün kendi yaşamında ve toplumsal yaşamda çokça önemsediği kadın ve köylüye dair bayramları neden göz ardı ettiği bu çalışma kapsamında aklımıza gelen sorulardan biri olmuştur.

Resim 110- 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Kutlamaları, 23.4.1939
Ulus, 24.4.1939, 7

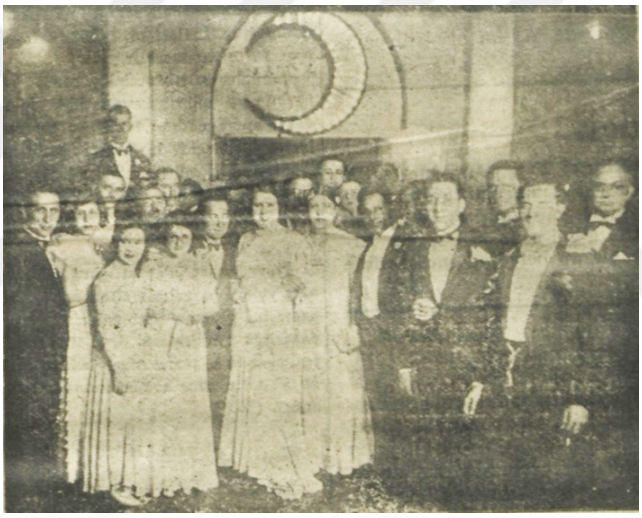

Resim 111- 19 Mayıs Stadyumu'nda Öğrencilerin Resmi Geçit Töreni, 19.5.1938
Vekam Kütüphanesi ve Arşivi, Env. No: 0160

Milli bayramlar, anıların taze kalmasını, unutulmamasını, hep taze tutulmasını sağlanmıştır. Hobbes'a göre anılar imgeyi oluşturan temel unsurdur. Zihinde oluşan algıların güçlü kalmasını sağlayan, yeni hafızayı oluşturan kodların üretildiği mekanlar içinde Atatürk Orman Çiftliği de çorak, kurak, yeşilden yoksun Ankara'nın yeşili, tarımı, süt, bira fabrikalarıyla sanayi kalkınmasının yeniden var edilmesinin örneğini oluşturacak bir laboratuvar, bir bellek olarak görülmelidir. Modern bir yaşam alanını tariflerken (Resim 112), başkente gelen memur kesimin konaklama ihtiyacını karşılaması amacıyla, öncelikle bir otel olarak inşa edilen Ankara Palas da yine modern yaşama dair kodların verildiği, düzenlenen balolarla, dans geceleriyle ve konserlerle genç cumhuriyetin ortaya koyduğu modernist Ankara imgesini besleyen ve hayal edileni yaşanana dönüştüren bir hafıza mekanıdır. Ankara Palas aracılığıyla anıların taze kalmasını sağlamış, dün ve bugün arasında köprü kurulmuştur (Resim 113).

Resim 112- Atatürk orman Çiftliği'nde Bulunan Karadeniz Havuzu'nda Yüzen, Güneşlenen İnsanlar
Vekam Kütüphanesi ve Arşivi, Env. No: 0168

Resim 113– 1934 Yılı Yeni Yıl Balosu, Ankara Palas
Ulus, 2 İkinci Kanun 1934, 5.

Namık İsmail'in *Gazi Mustafa Kemal Çiftçiler Arasında* adlı tablosu da Atatürk Orman Çiftliği arazisinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin çiftçiye ve tarıma verdiği önemi belgeler niteliktedir (Resim 114). Kentin, köyle olan bağına dikkat çeken ve Mustafa Kemal'in katılımıyla bu bağı güçlendiren tabloda traktörün yer alması tarımdaki modern gelişimini, bu ıssız, kuru arazinin daha sonraki geleceğinin nasıl planlandığını gösteren bir resimdir.

Resim 114– Gazi Mustafa Kemal Çiftçiler Arasında, Namık İsmail, 1929
Ziraat Bankası Koleksiyonu
(http://aocarastirmalari.arch.metu.edu.tr/tablolarda-aoc/)
(Erişim:07.01.2021)

Ankara'nın bir kültür ve sanat başkenti olarak dünyaya tanıtılmasının önemli bir niyet olduğu düşünüldüğünde, tüm sanatsal faaliyetlerin belli bir hedefe yönelik olduğunu ve benzer mesajlar taşıdığını söylemek mümkündür. Böyle bir süreçte dünyadaki fikir hareketleri gözden geçirildiğinde *Frankfurt Okulu* anlayışının başkent Ankara'nın sanat ortamını dolaylı olarak biçimlendirmiş olabileceğini söylemek olasıdır. Sanatı yanlışa karşı duran bir umut, içinde doğruluğu barındıran, beklenen daha iyi bir geleceğin modeli, topluma yol gösterici olarak gören Frankfurt Okulu anlayışı çerçevesinde Cumhuriyet Türkiye'sinde kültürel ve sanatsal modernleşmenin Ankara laboratuvarında başlatılmak istendiği, bu yapılanmanın Türk Ocakları Halkevleri ve Köy Enstitüleri aracılığıyla Anadolu'ya ulaştırılmak istendiği anlaşılabilmektedir.

Cumhuriyet'in 10.Yıldönümü kutlamaları çerçevesinde Mustafa Kemal Atatürk'ün isteğiyle, Sovyet yönetmen Sergei Yutkevic tarafından çekilen 'Türkiye'nin Kalbi Ankara' belgeselinde SSCB ve Türkiye Cumhuriyeti'nin başkent olarak seçtikleri Ankara ve Moskova arasında bir benzerlik kurulabilmektedir. Her iki ülke İstanbul ve St. Petersburg'tan uzaklaşarak geçmişi reddeden, ortak bir siyasi tutumda ortaklaşmışlardır.

> "Ekim Devrimi ile Türk Devrimi arasında bilişsel ve görsel bir bağ kuran Sergey Yutkeviç'in çektiği film, yoktan var edilen, inşa halindeki yeni başkent Ankara'yı gösteriyordu.[150] Cumhuriyet'in 10. Yılı kutlamaları, Anadolu bozkırının dört bir yanından Ankara'ya doğru kitleler halinde yürüyen izciler, askerler, gaziler, köylüler, Hipodrom'daki coşkulu geçit resmi, Atatürk, İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak'ın görüntüleri. Kurtuluş Savaşı sırasında Türkiye-Sovyetler Birliği dayanışmasının da vurgulandığı filmde Türk bayrağıyla birlikte dalgalanan orak çekiçli Sovyet bayrağı, arada işitilen İstiklâl Marşı ve Enternasyonal Marşı ile Türkiye'nin Kalbi Ankara, Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınma başarılarını öven bir propaganda filmiydi.
>
> …
>
> .
>
> Türkiye'de bir başka deneme, senaryosu Halkevleri tarafından Münir Hayri (Egeli)'ye ısmarlanmış, ama Türk inkılâbını anlatan "Üç Yolun Yolcusu", filme çekilememiştir. Yedigün dergisinde kendisiyle yapılan söyleşide Münir Hayri Bey, hümanist bir entelektüel olması gerektiğini düşündüğü Cumhuriyet aydınını "Muallim, heykeltraş, ressam, tiyatro müellifi ve rejisör" olarak tanıtmaktaydı… (Yasa-Yaman, 2011b, 74).

Öte yandan Marcuse'nin dillendirdiği gibi sanat yapıtı, kurgusal bir gerçekliği barındırmaktadır. Eserler ancak bu şekilde tasarlanmış kurgusal bir dünya ile gerçekte neler olabileceğini temsil edebilmektedirler.[151] Sanatın kurgusal dünyası, gerçekte var olan gibi göründüğünde sanat aracılığı ile; duyarlılık, hayal gücü ve anlayışla sentezlenmiş, var olan dünyadan farklı ama bu dünyadan türetilmiş bir nesne dünyası kurulmakta ve bu nesneler dünyasında, insanlar ya da şeyler değiştirilmeden, dönüştürülmeden onlara konuşma hakkı yani söz ve imge verilmektedir (Dellaloğlu, 1994, 78). Bu bakış açısından Türkiye Cumhuriyeti'nin, tasarladığı çağdaş Türk toplumu adına yaptığı yatırımın; Türk Ocakları, Halkevleri, Köy Enstitüleri, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, müzeler, Devlet Konservatuarı, Ankara Radyosu, Devlet Operası, Sergi Evi gibi kültür, sanat ve eğitim kurumları ile Devlet Resim ve Heykel Sergileri, Yurt Gezileri ve Sergileri, Uluslararası Tarih Kongreleri gibi sanatsal, kültürel ve bilimsel etkinlikler ile ayrıca kaynakçada belirtilen süreli yayınlar aracılığıyla da sürdürüldüğü görülmektedir.

---

[150] Sargın, G. A. (2005). "Ötekinin Gözüyle Ankara'yı Kurmak: Sovyet Propaganda Filmlerinde Devrimci Bellek Kaybı ve Anımsama, *Özcan Altaban'a Armağan 'Cumhuriyet'in Ankara'sı*', Der. T. Şenyapılı, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, s.382-383'den aktaran Yasa-Yaman, 2011b, 74.

[151] Marcuse, H. (1979). *La Dimension* Esthetique, Seuil, Paris, s.65'den aktaran: Dellaloğlu, 1994, 75.

1923 ve 1950 yılları arasında kalan süreçte, hükümetin kültür politikaları doğrultusunda öncelikle Ankara özelinde hayata geçirilen, kültür ve sanat etkinliklerinin ortak bir amaca hizmet ettiği görülmektedir. Ulus-devlet olma yolunda atılan adımlarla, oluşturulan yeni bir kolektif bellek ve onun kodları, bu 27 yıllık dönüşüm ve gelişim sürecinde toplumsal hayatın içine gerek açılan kurumlarla gerekse bu kurumların etkinlikleriyle taşınmıştır.

19. yüzyılda Avrupa basınında takip edilen görseller, olumsuz ve yıkıcı bir Osmanlı imajı çizerken, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Osmanlı mirası üzerinden yükselen Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa'ya ve tüm dünyaya karşı kendini temsil ederek; çağdaş ve modern, barışçıl ve güçlü, sağlıklı ve umut dolu imgeyi çeşitli kanallarla göstermeye çalışmıştır. Hiç kuşkusuz bu imgenin oluşmasında, hükümetin/cumhuriyet elitlerinin kararları ile Ankara'ya davet edilen her biri kendi alanında uzman olan, farklı ülkelerden çok sayıda isim bulunmaktadır. Çalışmanın farklı bölümlerinde bazılarının takip edilebildiği bu isimler, Avrupa'da öğrendikleri ve her biri modern ve çağdaş bir yaşam biçiminin gerekliliği olan günlük yaşam rutinlerini, mekanları, kurumları ve etkinlikleri öncelikle Ankara'da hayata geçirerek genç cumhuriyetin modern imajına büyük katkı sağlamışlardır. Osmanlı İmparatorluğu modernleşme hareketlerinin yeni bir anlayışla Türkiye Cumhuriyeti'nde Ankara'da yeniden yapılandırılırken İstanbul'un kozmopolit yapısına karşı, kolektif bir bellek kurma ve sürdürme kaygısıyla "millilik" ve "ulus-devlet" söylemi üzerinden gerçekleştirmek önemsenmiştir.

Tüm bu veriler ışığında ifade edecek olursak, sonuç olarak, genç cumhuriyetin çağdaşlaşma politikaları doğrultusunda inşa edilen Ankara, geçmiş ve geleneği de gözeterek modern Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kültür ve sanat başkentine dönüştürülmek istenmiştir. 1923-1950 yılları arasında, "Türk ulusu", "Türk kimliği" inşa etme yolunda hedeflenen her yenilik, gelişim ve değişimin başlangıç noktası, Türkiye'nin modernleşme projesinin tüm değişkenlerini barındıran sorumlu bir başkent imgesinin kendisi haline gelen Ankara, Atatürk/güneş birlikteliğiyle yeniden doğuşun kültürel başkentine dönüştürülerek imgeleştirilmiştir.

KAYNAKÇA

A.P. (1936). "Modern Türkiye ve Radyo", *Radyo Programı*, Yıl:1, No:1, İkincikânun, s.3.

A. S. (1933). "Ankara'da Güzel Bir Resim Sergisi Açıldı", *Cumhuriyet*, 7 Kânunusani 1933, s.1-2.

A. T. (1938). "Ankara Halkevi Üçüncü Resim ve Heykel Sergisi", Ar, Yıl 2, S. 3, Ankara Mart, s. 12-13.

Adil, F. (1946a). "Bedri Rahminin Ankara Sergisi", *Cumhuriyet*, 19 Ocak, s.3.

____. (1946b). "Eren Eyüboğlu Sergisi", *Cumhuriyet*, 11 Mayıs, s.2.

Adorno, W. T. (2005). "Kültür Endüstrisini Yeniden Düşünürken", *Cogito*, S:36, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

____. (2007). *Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi*, Çev. Nihat Ülner, Mustafa Tüzel, Elçin Gen, İletişim Yay., İstanbul, s.19.

Ağaoğlu, A. (1923). "Ankara Türk Ocağı'nın Açılışındaki Nutuk", *Türk Yurdu*, Nr:4, Haziran 1339 (1923), s.124-128.

Ahıska, M. (2005). *Radyonun Sihirli Kapısı Garbiyatçılık ve Politik Öznellik*, Metis Yayınları, İstanbul.

Ahmad, F. (1981). "Türkiye'de Kemalizm ve Siyasetin Laikleşmesi", *Atatürk'ün Düşünce ve Uygulamalarının Evrensel Boyutları,* 2 Kasım-6 Kasım 1981 Uluslararası Sempozyum, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yay., Yayın No:83, s. 41-50, Ankara.

____. (2008). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Kaynak Yayınları, İstanbul.

Akbal, O. (1950). "Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Yeditepe*, S:5, s.5.

Akkaya, G. B., (2003). "Türkiye Cumhuriyeti'nin Atatürk Dönemi Kültür ve Sanat Anlayışı", *Sanat ve Bilgi*, s. 2, s.15-23, İstanbul.

Aksel, M. (1943). "Beşinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Ülkü*, 1 Birinci Kânun, S:53, s.7-10.

____. (1946). "Yedinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Radyo*, 1 Ocak, S:49, s.7.

____. (1947). "8. İnci Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Arkitekt*, S: 3-4, s.87.

____. (1950). "11. Devlet Resim ve Heykel Sergisinin Düşündürdükleri", *Hisar*, S:4, s.12, 17.

Akses, N. K. (1935). "Ankara'da Müzik Hayatı", *Ulus*, 13 Şubat, s. 5.

Akşin, S. (2009). *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi 1789-1980*, İmaj Yayınevi, Ankara.

Akyürek, G. (2000). "Atatürk Orman Çiftliği: Kent ve Kır İçin Bir Uzlaşma Modeli", *Mimarlık Dergisi*, S:291, s.19-22, Ankara.

Ali, H. (1924). "Genç Ressamlar Sergisi Münasebetiyle", *Milli Mecmua*, Sa. 17.

Alpagut, L. (2005). "Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Ankara'daki Eğitim Yapıları", Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

____. (2012). "Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu ve Ankara'da Anıtsal Bir Yapı: Türk Ocakları Merkez Binası", *Ankara Resim ve Heykel Müzesi*, Ed: Zeynep Yasa Yaman, Ankara.

Altar, C. M. (1941). *Devlet Konservatuvarı Temsil ve Konserleri Madam Batrflay*, No:2, Mayıs, s.3-9.

____. (1946a). "Orduevinde Resim Sergisi", *Ülkü*, 16 Şubat, S:106, s.22.

____. (1946b). "Ankara Halkevi Resim Sergisi", *Ülkü*, 1 Haziran, S:113, s.22.

____. (1946c). "Arif Kaptan'ın Sergisi", *Ülkü*, 1 Ekim, S:121, s.20.

____. (1946çc). "Eren Eyüboğlu Sergisi", *Ülkü*, 16 Kasım, S:124, s.21.

____. (194d6ç). "Ankara'da Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergisi", *Ülkü*, 1 Aralık, S:125, s.21.

____. (1985). *Opera Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yay., IV, Ulucan Matbaası, Ocak, Ankara, s. 226.

Altınkurt, L. (2011). "Türkiye'de Sanat Eğitiminin Gelişimi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 12, s. 125-136.

Altunya, N. (1998). "Eğitimsel Boyutlu Atılımlar (1940-1960)", *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Edebiyatçılar Derneği, Ankara.

Ambrose, G., Harris, P. (2013). *Grafik Tasarımda İmge.* Çev. M.K. İz. Literatür Yay. İstanbul.

And, M. (1983). *Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

____. (2016). *Türk Tiyatro Tarihi, Başlangıcından 1983'e.* İletişim Yay., İstanbul.

Anday, M.C. (1946). "Ankara'da Resim Sergileri", *Varlık*, Aralık, S:317, s.14.

____. (1947). "İçerde Sanat ve Fikir Hareketleri", *Varlık*, 1 Ocak, S: 318, s.14.

____. (1948). “Bir Resim Sergisi”, *Varlık*, 1 Şubat, S:331, s.14.

Andı, M. F. (2006). “Türk Edebiyatında Roman: Cumhuriyet Devri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. IV, Sayı:8.

Ankaralı. (1947). “Ankara, sergiler diyarı”, *Vatan*, 29 Ocak, s. 5.

Anonim. (1921). “Telif ve Tercüme Encümeni”, *Hakimiyet-i Milliye*, 24 Mart, s.2.

Anonim. (1923a). Duyurular. *Hakimiyet-i Milliye*, 13 Mayıs 1923, s.1.

Anonim. (1923b). “Türk Ressamlar Cemiyetinin Beşinci Resim Sergisi Küşadı”, *İkdam*, 21 Temmuz, s.2.

Anonim. (1923c). “Türk Ressamları”, *Hakimiyet-i Milliye*, 22 Temmuz 1923, s.1.

Anonim. (1923ç). “Kıymetli Ressamlarımız”, *Hakimiyet-i Milliye*, 20 Eylül, s.1.

Anonim. (1923d). “Resim Sergisi”, *Hakimiyet-i Milliye*, 21 Eylül 1923, s.1.

Anonim (1923e). “Resim Sergisi”, *Hakimiyet-i Milliye*, 14 Teşrin-i Evvel, s.1.

Anonim (1923f) “Resim Sergisi”. *Hakimiyet-i Milliye*, 15 Teşrin-i Evvel, s.1.

Anonim. (1923g). “Resim Sergisi”, *Hakimiyet-i Milliye*, 24 Teşrin-i Evvel, s.1.

Anonim (1924a). Duyurular. *Hakimiyet-i Milliye*, 14 Mart 1924, s.1.

Anonim. (1924b). “Ankara Resim Sergisi Hazırlıklarından”, *Cumhuriyet*, 22 Teşrinievvel

Anonim (1924c). Duyurular. *Hakimiyet-i Milliye*, 24 Teşrin-i Evvel, s.1.

Anonim. (1924ç). “Bugün Resim Sergisi Açılıyor”, *Hakimiyet-i Milliye*, 16 Teşrinisani, s.1.

Anonim (1924d). “Resim Sergisi”, *Hakimiyet-i Milliye*, 17 Teşrinisani, s.1.

Anonim (1924e). “Resim Sergisinde”, *Hakimiyet-i Milliye*, 7 Kânun-i Evvel, s.1.

Anonim. (1924f). “Resim Sergisinde”, *Hakimiyet-i Milliye*, 14 Kânun-i Evvel, s.1.

Anonim. (1924g). “Duyurular”, *Hakimiyet-i Milliye*, 25 Kânun-i Evvel, s.1.

Anonim. (1926a). “Ankara’da Üçüncü Resim Sergisi”, *Hakimiyet-i Milliye,* 27 Kânunusani, s.1.

Anonim. (1926b). “Sonuncu Sergi, Ankara Resim Sergisi Yakında Açılıyor”, *Milliyet*, 27 Şubat.

Anonim. (1926c). “Maarif Vekaletinde Resim Sergisi”, *Hakimiyet-i Milliye*, 1 Mart, s.1.

Anonim. (1926ç). “Maarif Vekaletinde Resim Sergisi, *Hakimiyet-i Milliye*, 2 Mart, s.1.

Anonim. (1926d). “Ankara Resim Sergisine Ait İntibalar”, *Yeni Ses*, 4 Mart, s.1.

Anonim. (1926e). “Resim Sergisinde”, *Hakimiyet-i Milliye*, 12 Mart, s.1.

Anonim (1927a). "Resim Sergisi, *Hakimiyet-i Milliye*, 8 Nisan, s.1.

Anonim. (1927b). "Ankara Resim Sergisinin Resmi Küşadı İcra Edildi", Cumhuriyet, 27 Mayıs.

Anonim. (1927c). "Muhterem Başvekilimiz Dün Dördüncü Sanayi-i Nefise Sergisini Küsad Buyurdu", *Hakimiyet-i Milliye*, 27 Mayıs, s.1.

Anonim. (1927ç). "Resim Sergisi Muvaffakiyet Kazandı", *Hakimiyet-i Milliye*, 9 Haziran, s.1.

Anonim. (1928a). "Bu Seneki Resim Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 20 Mayıs 1928, s.1

Anonim. (1928b). "Beşinci Resim Sergisi Dün Küsad Edildi", *Hakimiyet-i Milliye,* 25 Mayıs, s.1

Anonim. (1928c). "Afgan Kralı Hazretleri Dün Sanayi-i Nefise Sergisini Ziyaret Ettiler", *Hakimiyet-i Milliye*, 26 Mayıs, s.1.

Anonim (1928ç). "Afgan Kraliçesi Hazretleri Resim Sergisinde", *Hakimiyet-i Milliye*, 27 Mayıs, s.1.

Anonim. (1928d). "Ankara'da Beşinci Resim Sergisi", *Hayat Mecmuası*, Say:79, 31 Mayıs, s. 9-12.

Anonim. (1928e). "Beşinci Ankara Resim Sergisi", *Hayat Mecmuası*, Say:80, 7 Haziran, s.13-14.

Anonim. (1928f). "Resim Sergisindeki Tablolar", *Hakimiyet-i Milliye*, 18 Haziran, s.1.

Anonim. (1928g). "Hitit Müzemiz bütün Dünyada nevinde yegâne olacaktır", 9 Teşrinevvel, s.1.

Anonim. (1928ğ). "İsmet Paşa Kız Enstitüsü", *Hakimiyet-i Milliye*, 24 Teşrinevel, s.1.

Anonim (1929a). "Dün Memleketin her köşesinde binlerce Millet Mektebi açıldı." *Hakimiyet-i Milliye*, 2 Kânunusani, s.1.

Anonim (1929b). "Dün Ankara'da 150 Millet Mektebi açıldı, buda ihtiyaca kâfi gelmedi.", *Hakimiyet-i Milliye*, 2 Kânunusani, s.2.

Anonim (1929c). "Resim Sergisi: Ressamlar arasında ihtilaf çıktı, genç ressamlar ayrı bir sergi açmak istiyorlar", *Akşam*, 19 Şubat, s.3.

Anonim (1929ç). "Alman Büyük Elçiliğinde Evvelki Gece…", *Hakimiyet-i Milliye*, 25 Şubat, s.1.

Anonim (1929d). "Darülbedayi Ankara Temsilleri", *Hakimiyet-i Milliye*; 15 Mart, s.3.

Anonim (1929e). "Çocuk Haftası", *Hakimiyet-i Milliye*, 30 Mart, s.1.

Anonim (1929f). "Halk Konserleri", *Hakimiyet-i Milliye*, 31 Mart, s.1.

Anonim (1929g). "Şehrin Planı", *Hakimiyet-i Milliye*, 7 Nisan, s.1.

Anonim. (1929ğ). "Genç Ressamlar Sergisi", *Vakit*, 7 Nisan, s.1.

Anonim. (1929h). "Avrupa'da Tahsil Eden Genç Sanatkârlar Bugün Ankara'da ilk Sergiyi Açtılar", *Hakimiyet-i Milliye*, 15 Nisan, s.1

Anonim. (1929ı). "Genç Ressamlar Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye,* 16 Nisan, s.1

Anonim. (1929i). "Genç Ressamlar Sergisi", *Cumhuriyet*, 16 Nisan, s.1.

Anonim (1929j). "Genç Ressamlar Sergisi Bugün Açılıyor", *Akşam*, 16 Nisan, s.1.

Anonim (1929k). "Ankara Nasıl Yeşil Olacak", *Hakimiyet-i Milliye*, 17 Nisan, s.2.

Anonim. (1929l). "Genç Ressamlar Ankara Sergisi Açıldı", *Vakit*, 17 Nisan, s.1.

Anonim (1929m). "Paris Operasından Matmazel Ninon Vallin Ankara Palas'ta konser verecektir", *Hakimiyet-i Milliye*, 17 Nisan, s. 6.

Anonim. (1929n). "Güzel Bir Sergi", *Hakimiyet-i Milliye*, 29 Nisan, s. 2.

Anonim (1929o). "Ankara'nın Planı", *Hakimiyet-i Milliye*, 7 Mayıs, s.1-2.

Anonim (1929ö). "Resim Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 8 Mayıs, s.1.

Anonim. (1929p). "Güzel Sanatlar Sergisi Fırka Salonunda Açılıyor", *Hakimiyet-i Milliye*, 15 Mayıs, s. 1

Anonim. (1929r). Güzel San'atlar Birliğinin 6. Sergisini Dün Maarif Vekili bir Nutku ile Açtı", *Hakimiyet-i Milliye*, 16 Mayıs, s.1.

Anonim. (1929s). "Resim Sergisi Ankara'da Açıldı", *Vakit*, 16 Mayıs, s.1-2.

Anonim. (1929ş). "Güzel Sanatlar Birliği", *Hakimiyet-i Milliye*, 16 Mayıs, s.4.

Anonim (1929t). "Ankaranın Kat'i Plânı: Profesör Jansen'in Yaptığı Plân Tatbik Edilince Şehir Nasıl Güzelleşecek ve Genişleyecek?", *Hakimiyet-i Milliye*, 1 Haziran, s.1-2.

Anonim (1929u). "Prof. Jansen Dün Geldi", *Hakimiyet-i Milliye,* 7 Temmuz, s.1.

Anonim. (1929ü). "Profesör Jansen Haritalar Üzerinde Plânın Tatbikına Başladı", *Hakimiyet-i Milliye*, 8 Temmuz, s.1.

Anonim (1929v). "Ankara'yı İmar İçin: Bu Sene Hemen Yapılacak İşler". *Hakimiyet-i Milliye*, 5 Ağustos, s.1.

Anonim (1929y). "İstasyon Caddesi Genişliyor", *Hakimiyet-i Milliye*, 7 Eylül, s.2.

Anonim. (1930a). "Müstakbel Türk Kadınlığına Hitap Eden Bir Müessese: İsmet Paşa Kız Enstitüsü", *Hakimiyet-i Milliye*, 24 Kânunusani, s. 6.

Anonim (1930b). "Türk Ocağı Tiyatrosu", *Hakimiyet-i Milliye*, 29 Kânunusani, s.2.

Anonim. (1930c). "Dün Türk Ocağında Bir Konser Verildi", *Hakimiyet-i Milliye*, 1 Mart, s. 1

Anonim (1930ç). "Alman Hermann Schey ve piyanist G. Netti konseri" *Hakimiyet-i Milliye*, 4 Mart, s.1

Anonim (1930d). "Yenişehir'in Planı Az Zamanda Tamamlanacak". *Hakimiyet-i Milliye*, 5 Mart, s.1.

Anonim (1930e). "Darülbedayi Şehrimizde Hangi Piyesleri Temsil Edecek", 9 Mart, s.2.

Anonim (1930f). "Marie Bell Ankara'da", *Hakimiyet-i Milliye*, 1 Nisan, s.1.

Anonim (1930g). "Marie Bell dün gece Türk Ocağı sahnesinde temsil verdi." *Akşam*, 1 Nisan, s.2.

Anonim (1930ğ). "Darülbedayi Haftası; Nisan ayı çok canlı olacak", *Hakimiyet-i Milliye*, 3 Nisan, s.1.

Anonim (1930h). "Paris operasından matmazel Ninon Vallin konseri" *Hakimiyet-i Milliye*, 17 Nisan, s.6.

Anonim (1930ı). "Resim Sergisi", *Akşam*, 23 Nisan, s.2.

Anonim (1930i). "Çocuk Haftası Dün Başladı", *Hakimiyet-i Milliye*, s.1.

Anonim (1930j). "Alaturka Konser", *Hakimiyet-i Milliye"*, 28 Nisan, s.3.

Anonim (1930k). "Resim Sergisi", Hakimiyet-i Milliye, 17 Mayıs, s. 1.

Anonim (1930l). "Ressamlar Sergisi Bugün Açılıyor", *Hakimiyet-i Milliye*, 19 Mayıs, s.1.

Anonim (1930m). "Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 20 Mayıs, s.1, 3.

Anonim. (1930n). "Genç Ressamlar Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 22 Mayıs, s. 1.

Anonim. (1930o). "Müstakil Ressamlar Sergisi", *Akşam*, 28 Mayıs, s. 3.

Anonim. (1930ö). "Ankarada Resim ve Heykel Sergisi", *Vakit*, 1 Haziran, s.5.

Anonim. (1930p). "Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 2 Haziran, s. 1.

Anonim. (1930r). "Devlet Tiyatrosu". *Hakimiyet-i Milliye*, 17 Temmuz, s.4.

Anonim. (1930s). "Alman sanatçılar Türk Ocağında konser verdiler" *Hakimiyet-i Milliye*, 7 Teşrinisani, s.3.

Anonim. (1930ş). "Halk Konserleri Başlıyor", *Hakimiyet-i Milliye*, 25 Teşrinisani, s.1.

Anonim. (1930t). “Türk Ocağı Tiyatrosu” *Hakimiyet-i Milliye*, 1 Kânunuevel, s.4.

Anonim. (1930u). “Halk Konserleri”, *Hakimiyet-i Milliye,* 1 Kânunuevel, s.4.

Anonim. (1930ü). “Raşit Rıza Temsil Heyeti Geliyor”, *Hakimiyet-i Milliye*, 8 Kânunuevel, s.1.

Anonim. (1931a). “Darülbedayi”, *Hakimiyet-i Milliye*, 9 Kânunusani, s.2.

Anonim. (1931b). “Ocak Tiyatrosunda: “Comedie Française Heyeti Yarın Akşamdan İtibaren Dört Temsil Verecek” *Hakimiyet-i Milliye*, 18 Kânunusani, s.1.

Anonim. (1931c). “Ocak Tiyatrosunda”, *Hakimiyet-i Milliye*, 20 Kânunusani, s.1.

Anonim. (1931ç). “Çek üstadı Vasa Prihoda Türk Ocağında”. *Hakimiyet-i Milliye*, 25 Kânunusani, s. 1.

Anonim. (1931d). “Ocak Konferansları: İnkılâbımızın İdeolojisi”, *Hakimiyet-i Milliye*, 14 Kânunusani, s.2.

Anonim. (1931e). “Radyo Neşriyatı Başlıyor”, *Hakimiyet-i Milliye*, 2 Şubat, s.2.

Anonim. (1931f). “Türk Ocağında Konferans ve Konser”, *Hakimiyet-i Milliye*, 16 Şubat, s.2.

Anonim. (1931g). “Gazi Terbiye Enstitüsü öğrencileri “İnsan Sarrafı” komedisini temsil edecekler”, *Hakimiyet-i Milliye*, 16 Şubat, s.2.

Anonim. (1931ğ). “Türk Ocağında Konferans, Konser ve Sinema”, *Hakimiyet-i Milliye*, 23 Mart, s.1.

Anonim. (1931h). “Ankara’da Yunan Resim Sergisi”, *Hakimiyet-i Milliye,* 28 Mart, s.2.

Anonim. (1931ı). “Yunan Ressamları”, *Akşam*, 29 Mart, s.2.

Anonim. (1931i). “Halk Konserleri”, *Hakimiyet-i Milliye,* 2 Nisan, s.3.

Anonim. (1931j). “Alman Sefaretinde”, *Hakimiyet-i Milliye*, 8 Mayıs, s.1.

Anonim. (1931k). “Halk Konserleri”, *Hakimiyet-i* Milliye, 9 Mayıs, s. 1.

Anonim. (1931l). “Güzel Sanatlar Birliği Sekizinci Sergisi”, *Hakimiyet-i Milliye,* 23 Mayıs 1931, s.1.

Anonim. (1931m). “Bulgar Sanatkâr Gheorghi Kehaioff, Tuna ve Balkan Havaları Çalacaktır”, *Hakimiyet-i Milliye*, 26 Mayıs, s.4.

Anonim. (1931n). “Bu Sene ki Ankara Resim Sergisi”, *Hakimiyet-i Milliye*, 30 Mayıs, s.5

Anonim. (1931o). "Riyaseticumhur Orkestrası Büyük Vaziyfeler Karşısında", *Hakimiyet-i Milliye*, 20 Temmuz, s.5.

Anonim. (1931ö). "Prof. Jansen Bu Hafta Geliyor". *Hakimiyet-i Milliye*. 30 Eylül, s.1.

Anonim. (1931p). "Halk Konserleri Başlıyor", *Hakimiyet-i Milliye*, 19 Teşrinisani, s.1.

Anonim. (1932a). "Ankara Halkevi Açılışı", *Hakimiyet-i Milliye*, 16 Şubat, s.1.

Anonim. (1932b). "Halkevinde Çoban", *Hakimiyet-i Milliye*, 21 Şubat, s.5.

Anonim. (1932c). "Halk Konserleri", *Hakimiyet-i Milliye*, 3 Mart, s.5.

Anonim. (1932ç). "Halkevinde Konser", bkz. *Hakimiyet-i Milliye*, 9 Mart, s.1.

Anonim. (1932d). "Halkevinde Çoban", bkz. *Hakimiyet-i Milliye*, 18 Mart, s.1.

Anonim. (1932e). "Çoban Piyesi", *Hakimiyet-i Milliye,* 2 Nisan, s.1.

Anonim. (1932f). "Prof. Jansen Plan Tatbiykatı ile Meşgul oluyor". *Hakimiyet-i Milliye*, 3 Nisan, s.1.

Anonim. (1932g). "Gazi Hz. Ve Çoban", *Hakimiyet-i Milliye,* 5 Nisan, s.2.

Anonim. (1932ğ). "Halkevinde Konser", bkz. *Hakimiyet-i Milliye*, 6 Nisan, s. 2.

Anonim. (1932h). "Halkevinde: Hasan Cemil Beyin Konferansı", *Hakimiyet-i Milliye*, 8 Nisan, s.1.

Anonim. (1932ı). "Ankara Halkevinde Musiki Dersleri Açılıyor", *Hakimiyet-i Milliye*, 15 Nisan, s.2.

Anonim. (1932i). "Halkevinde Resim Sergisi", bkz. *Hakimiyet-i Milliye*, 16 Nisan, s.4.

Anonim. (1932j). "Halkevinde Konser", bkz. *Hakimiyet-i Milliye*, 21 Nisan, s.2.

Anonim. (1932k). Macar Resim Sergisi Halkevinde", *Hakimiyet-i Milliye*, 27 Nisan, s.4.

Anonim. (1932l). "Halkevinde Macar Resim Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 30 Nisan, s.1, 4.

Anonim. (1932m). "Mavi Yıldırım", *Hakimiyet-i Milliye*, 16 Mayıs, s.4.

Anonim. (1932n). "Mavi Yıldırım Bu Akşam Halkevinde Temsil Edilecek", *Hakimiyet-i Milliye*, 6 Haziran, s.2.

Anonim. (1932o). "Halkevinde Ressam Şeref Kâmil Bey bir Sergi Açıyor", *Hakimiyet-i Milliye*, 20 Haziran, s. 1.

Anonim. (1932ö). "Ressam Şeref Beyin Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye,* 22 Haziran, s.4.

Anonim. (1932p). "Halkevinde Milli Terbiye Örnekleri: Mavi Yıldırım'ın Gençliğin Kalbinde Tutuşturduğu Hisler Çok Yüksek ve Manalıdır", *Hakimiyet-i Milliye*, 27 Haziran, s. 1.

Anonim. (1932r). "İsmet Paşa Kız Enstitüsü Resim Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 29 Haziran, s.5.

Anonim. (1932s). "Halkevinde: Profesör Dr. Tevfik Remzi B. Bugün Konferans Veriyor", *Hakimiyet-i Milliye*, 16 Ağustos, s.1.

Anonim. (1932ş). "Radyo Programı", *Hakimiyet-i Milliye*, 6 Temmuz, s.3

Anonim. (1932t). "Halk Konserleri Başlıyor", *Hakimiyet-i Milliye*, 19 Teşrinisani, s.1.

Anonim. (1932u). "Halk Konserleri", *Hakimiyet-i Milliye,* 2 Kânunuevel 1932, s.4.

Anonim. (1932ü). "Halk Konserleri", *Hakimiyet-i Milliye*, 19 Kânunuevel, s.3.

Anonim. (1933a). "Darülbedayi Ankara'da", *Hakimiyet-i Milliye*, 3 Nisan, s. 3.

Anonim (1933b). "Çocuk Haftası Bugün Başlıyor", *Hakimiyet-i Milliye*, 24 Nisan, s.1, 4.

Anonim. (1933c). "Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 2 Mayıs, s.1, 4.

Anonim. (1933ç). "Ankara Kız Lisesi Müsameresinde", *Hakimiyet-i Milliye*, 27 Mayıs, s.4.

Anonim (1933d). *Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümü Ankara Halkevi*, Hakimiyeti Milliye Matbaası, 29 Birinci Teşrin, Ankara.

Anonim. (1933e). "Gazi Haz. Dün İktisat, Maarif ve Resim Sergilerini Gezdiler", *Hakimiyet-i Milliye*, 3 Teşrinisani, s.1.

Anonim. (1933f). "Bugünkü Halk Konseri", *Hakimiyet-i Milliye*, 24 Teşrinisani, s.1-5.

Anonim. (1934a). "Küçüklerin Bayramı", *Hakimiyet-i Milliye*, 24 Nisan, s.1, 4.

Anonim. (1934b). "Resim ve Heykel Sergisi Halkevinde", *Hakimiyet-i Milliye*, 25 Nisan, s.3.

Anonim. (1934c). "Çocuk Haftası: Bu Akşamki Fener Alayı", *Hakimiyet-i Milliye*, 29 Nisan, s.3.

Anonim. (1934ç). "Darülbedayi Temsilleri", *Hakimiyet-i Milliye*, 30 Nisan, s.6.

Anonim. (1934d). "Halkevinde", *Hakimiyet-i Milliye*, 15 Mayıs, s.3.

Anonim. (1934e). "11. Resim Sergisi Ticaret Lisesinde", *Hakimiyet-i Milliye*, 10 Haziran, s. 3.

Anonim. (1934f). "11. Resim Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 11 Haziran, s.1, 3.

Anonim. (1934g). "Şahinşah Hz. nin Dördüncü Günü", *Hakimiyet-i Milliye*, 20 Haziran, s.2.

Anonim. (1934ğ). "İsmetpaşa Kız Enstitüsü Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 21 Haziran, s.3.

Anonim. (1934h). "İlerliyen Bir terbiye Müessesemiz", *Ulus*, 1 Birinci teşrin, s.1.

Anonim. (1934ı). "Halkevi Güzel Sanatlar Komitesinden", *Hakimiyet-i Milliye*, 24 Teşrinevel, s.6.

Anonim. (1934i). "İnkılâp Sanat Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 28 Teşrin-i Evvel, s.7.

Anonim. (1934j). "Sergievi ve 1934 Sergisi Açıldı", *Hakimiyet-i Milliye*, 31 Teşrin-i Evvel, s. 5.

Anonim. (1934k). "Lozan'dan Önce Lozan'dan Sonra Türkiye", *Hakimiyet-i Milliye*, 3 Teşrinisani, s.5.

Anonim. (1934l). "Ankarada Büyük Bir İnkılap Sergisi Açılacak", *Akşam*, 7 Teşrinisani 1934, s.5.

Anonim. (1934m). "Sovyet Sanat Sergisi", *Ulus*, 20 Kânunuevel, s.1.

Anonim. (1934n). *Müziksel Festival: Bay Önder-Taş Bebek*, 27 İlkkânun, s.4.

Anonim. (1934o). "Atatürk'ün Ankara'ya Geldiğinin 15 inci Yıldönümü", *Ulus,* 28 İlkkânun, s.1.

Anonim. (1934ö). "Halkevinde Verilen Müzikli Müsamere", *Ulus*, 29 İlkkânun, s.1-4.

Anonim. (1935a) "Halkevinde dünkü temsil", *Ulus*, 18 Sonkânun, s.3.

Anonim. (1935b). "Tiyatronun Devletleştirilmesine Doğru", *Zaman*, 29 Sonkânun, s.1-7.

Anonim. (1935c). "Devlet Tiyatrosu Kuruluyor", *Zaman*, 1 Şubat, s.2.

Anonim. (1935ç). "Devlet Tiyatrosu ve Akademi", *Akşam*, 1 Şubat, s.1.

Anonim. (1935d). "Ankara Radyosu: Çok Beğenilen Bir Konser", *Ulus*, 22 Şubat, s.3.

Anonim. (1935e). "Bugün otuz üç yenisinin katıştığı yüz otuz altı Halkevinin yıl dönümünü kutlayacağız", *Ulus,* 23 Şubat, s.1.

Anonim. (1935f). "Bay Cevat Dün Şehrimize Geldi", *Kurun*, 3 Mart.

Anonim (1935g) "Sovyet Artistleri Dün Ankara'ya Geldiler", *Ulus*, 15 Nisan 1935, s. 1-3.

Anonim (1935ğ). "Sovyet Artistleri", *Ulus*, 16 Nisan 1935, s.1-5.

Anonim. (1935h). "Sovyet Artistleri Dün Gece Ordu İçin Konser Verdiler", *Ulus*, 21 Nisan, s. 3.

Anonim. (1935ı). "Çocuk Haftası Öbürgün Başlıyor", *Ulus*, 21 Nisan, s.1, 5.

Anonim. (1935i). "İstanbul Şehir Tiyatrosu Ankara'da", *Ulus*, 30 Nisan, s. 3.

Anonim (1935j). "Sergievinde Hamid Görel Sergisi", *Ulus*, 5 Mayıs, s. 3.

Anonim. (1935k). "Modern Çocuk Yuvaları Sağlam Bir Neslin Temelidir", *Ulus*, 5 Mayıs, s.6.

Anonim. (1935l). "Paul Hindermith Konseri", *Ulus,* 6 Mayıs, s. 2.

Anonim. (1935m). "On İkinci Resim Sergisi Açılıyor", *Ulus*, 31 Mayıs, s.1, 2.

Anonim. (1935n). "On İkinci Resim Sergisi", *Ulus*, 2 Haziran, s.1, 3.

Anonim. (1935o). "Modern Mimarlıkta Çocuk Evleri", *Ulus*, 4 Haziran, s.6.

Anonim (1935ö). "Gazi Eğitim Enstitüsünde", *Ulus*, 13 Temmuz, s.1, 5.

Anonim. (1935p). "Ankara'da Açılan Zafer Sergisinde", *Kurun*, 2 Eylül, s.1.

Anonim (1935r). "İnkılâp Sergisine Hazırlık", *Ulus*, 26 Teşrinevel, s.3.

Anonim (1935s). "Üçüncü Devrim Resim Sergisi", *Ulus*, 31 Teşrinevel, s.3.

Anonim (1935ş). "Halk Konserleri Başlıyor", *Ulus*, 6 Teşrinisani, s.5.

Anonim (1935t). "Paul Grummer Konseri" *Hakimiyet-i Milliye*, 23 Teşrinisani, s. 3

Anonim (1935u). "İsmet Paşa Kız Enstitüsü Dün Güzel Bir Müsamere Verdi", *Ulus*, 16 Kânunuevel, s.3.

Anonim (1935ü). "Sergievi Ankara", Arkitekt Şevki Balmum, *Arkitekt*, S. 3, s. 97-107.

Anonim (1936a). "Maria Müller konseri" *Ulus*, 29 Kânunusani, s.3

Anonim. (1936b). "D Grubunun Ankara Sergisi Açılıyor", *Cumhuriyet*, 1 Şubat, s.2.

Anonim (1936c). "D Grubu Sergisi", *Ulus*, 2 Şubat, s. 4.

Anonim. (1936ç). "Sanatkâr Şadi ve Arkadaşları Geliyor", *Ulus*, 3 Şubat 1936, s.2.

Anonim. (1936d). "Radyo'nun Türk İnkılâbında Mevkii", *Radyo Programı*, Yıl:1, No:4, 8 Şubat, s. 3-4.

Anonim. (1936e). "Ankara Halkevinde Resim Sergisi Açıldı", *Cumhuriyet*, 24 Şubat, s.1.

Anonim. (1936f). "Devlet Tiyatrosu Etrafında", *Kurun*, 8 Mart, s.3.

Anonim. (1936g). "Devlet Tiyatrosu", *Akşam*, 10 Mart, s.3.

Anonim. (1936ğ). "Halkevinde Sekizinci Gecesi", *Ulus*, 16 Mart, s. 1.

Anonim. (1936h). "Ankara Radyosu Cazı", *Radyo Programı*, Yıl:1, No:11, 21 Mart, s. 4.

Anonim (1936ı). "Maria Müller'in Halkevindeki Konseri", *Ulus*, 8 Nisan, s.3.

Anonim. (1936i). “Her akşam Ankara Radyosunda dinlediğimiz Ankara Karpiç Lokantasının Rumen Zigan Orkestrası”, *Radyo Programı*, Yıl:1, No:14, 11 Nisan, s.3.

Anonim (1936j). “Bir Resim Sergisi Açılıyor”, *Ulus*, 30 Mayıs, s.3.

Anonim (1936k). “Ankara Resim Sergisi”, *Ulus*, 2 Haziran, s. 2

Anonim (1936l). “Güzel Sanatlar Birliği 13. Resim Sergisi”, *Ulus*, 5 Haziran, s. 1, 5.

Anonim (1936m). “Ankara Halkevinde İnkılap Resim ve Heykel Sergisi”, *Arkitekt*, S:12, s.340-341.

Anonim (1936n). “Ressam General Halilin Resim Sergisi Dün Açıldı”, *Ulus*, 21 Haziran, s.1.

Anonim. (1936o). “Ankara Radyosu Hükümete Geçiyor”, *Ulus*, 3 Eylül 1936, s.2.

Anonim (1937a). “Dördüncü İnkılap Resim Sergisi”, *Ar*, S:1, Sonkânun, s.5-6.

Anonim. (1937b). “Ankara Halkevinde Kış Temsilleri Devam Ediyor”, *Ulus*, 23 Sonkânun, s. 8.

Anonim (1937c). “Roji Sabo konseri” için *Ulus*, 29 Kânunusani, s.5.

Anonim (1937ç). “Şadi ve Arkadaşları geliyor”, *Ulus*, 3 Şubat, s.2.

Anonim. (1937d). “Ankara Halkevinin Senelik Sergisi”, *Ar*, S.2, Şubat, s.16.

Anonim. (1937e). Resim ve Heykel Sergisinde Teşhir Edilecek Eserler Halkevi Başkanlığından”, *Ulus*, 16 Şubat, s.2.

Anonim (1937f). “Ankara Halkevinin İkinci Resim Sergisi”, *Ar*, S:3, Mart, s.7-10.

Anonim. (1937g). “Ankara Halkevinde Halk Konserleri”, bkz. Ulus, 21 Nisan, s.3.

Anonim (1937ğ). “Birinci Birleşik Resim ve Heykel Sergisi”, *Ar*, S:6, Haziran, s.15-16.

Anonim. (1937h). “Büyük Bir Resim Sergisi Açılıyor”, *Ulus*, 2 Haziran, s. 6.

Anonim. (1937ı). “Resim Sergisi Bugün Açılıyor”, *Ulus*, 9 Haziran, s.1

Anonim. (1937i). “Resim Sergisi Açıldı”, *Ulus*, 10 Haziran, s.1-5.

Anonim (1937j). “Ankara’da Birleşmiş Sanatkârlar Sergisi”, *Cumhuriyet*, 11 Haziran, s.3.

Anonim (1937k). “General Halil’in Ankara Halkevinde İkinci Resim Sergisi”, *Ar*, S:7, Temmuz, s.5-6.

Anonim. (1937l). “General Halil’in Resim Sergisi”, *Ulus*, 6 Temmuz, s.1

Anonim (1937m). “Ressam Esat Subaşı’nın Halkevinde Açtığı Resim Sergisi”, *Ar*, S:8-9, Ağustos-Eylül, s.6.

Anonim. (1937n). “Ankara radyo istasyonu için hazırlık”, *Cumhuriyet*, 12 Ekim, s.8.

Anonim. (1938a). “Ankara Şehir Tiyatrosu Temsillere Hazırlanıyor”, *Ulus*, 7 Ocak, s. 1-8.

Anonim (1938b). “Ankara Halkevinin Üçüncü Resim ve Heykel Sergisi”, *Ar*, Yıl:2, S:2, Şubat, s.22.

Anonim. (1938c). “Halkevinde Karagöz”, *Ulus*, 4 Şubat, s.2

Anonim. (1938ç). “Ankara Şehir Tiyatrosu”, *Ulus*, 1 Mart, s. 1.

Anonim. (1938d). “Ankara Halkevi Üçüncü Resim ve Heykel Sergisi”, *Ar*, S.3, s.12-13.

Anonim. (1938e). “Ankara radyo istasyonu spikeri vazifeye başladı”, *Cumhuriyet*, 26 Mart, s.2.

Anonim. (1938f). “Çocuk Tiyatroları”, *Akşam*, 24 Nisan, s.3.

Anonim (1938g). “Birleşik Resim ve Heykel Sergisi”, *Ar*, S:5, Mayıs, s.18.

Anonim (1938ğ). “Birleşik Resim ve Heykel Sergisi”, *Ar*, S:6, Haziran, s.16-17.

Anonim. (1938h). “Büyük Resim Sergisi Dün Halkevinde Açıldı”, *Ulus*, 3 Haziran, s.1-7.

Anonim. (1938ı). “Ankara Resim Sergisi”, *Arkitekt*, Sayı: 5-6, S.155-157.

Anonim (1938i). “CHP’nin Tertip Ettiği Müsabakalar”, *Ülkü*, C.13, Sayı: 75, s. 278.

Anonim. (1938j). “General Halil’in Resim Sergisi”, *Ulus*, 29 Haziran, s.2.

Anonim. (1938k). “Sanat Hayatımız İçin Müsbet Kararlar Alındı”, *Ulus*, 28 Temmuz, s.1.

Anonim. (1938l). “Cumhuriyet Halk Partisi’nin Sanat Sahasında Aldığı Mühim Kararlar”, *Ar*, S:20-21, Ağustos-Eylül, s.27-28.

Anonim. (1938m). “C.H.P. nin Çok Güzel Bir Kararı”, *Ulus*, 23 Teşrin-i Evvel, s.2.

Anonim. (1938n). “Müsabaka Şartları”, *Ulus*, 23 Teşrin-i Evvel, s.2.

Anonim. (1938o). “Cumhuriyetin güzel bir eseri: Yeni Radyo istasyonu bugün törenle açılıyor”, *Ulus*, 28 İlkteşrin, s.1.

Anonim. (1938ö). “Yeni Ankara Radyo İstasyonu”, *Ankara Radyodiffüzyon İstasyon ve Stüdyosu Tesisatı Açılma Töreni Hatırası 30.10.1938*, Alâeddin Kıral Klişe Fabrika ve Basımevi, s.9-10, İstanbul.

Anonim (1939a). “Halkevinde Monna Vanna”, *Ulus*, 12 Şubat, s.8.

Anonim. (1939b). “Ankara Halkevinde Dün Güzel Bir Tören Yapıldı”, *Ulus*, 20 Şubat, s.1, 8.

Anonim. (1939c). “Halkevi Dördüncü Resim ve Heykel Sergisi”, *Ulus*, 10 Mart 1939, s.6.

Anonim. (1939ç). “Ressam Ali Cemal Sergisi Bugün Halkevinde Açılıyor”, *Ulus*, 15 Mart, s.6.

Anonim. (1939d). “Halkevinde Güzel Bir Sergi”, *Ulus*, 18 Mart, s.5.

Anonim. (1939e). “Partimizin Yarattığı Sanat Hareketleri”, *Ulus*, 21 Mart, s.1, 8.

Anonim. (1939f). “Halkevindeki Resim Sergisi C.H.P. Genel Sekreteri Tarafından Dün Açıldı”, *Ulus*, 24 Nisan, s.1.

Anonim. (1939g). “Yurt Köşesi Sanatkâr Fırçasında Nasıl Canlanır?”, *Ulus*, 26 Nisan, s.2.

Anonim. (1939ğ). “Ressam Ali Cemal Benim’in ve Talebelerinin Sergisi”, *Ülkü*, C:13, s.75, Mayıs, s.276.

Anonim (1939h). “Ankara Halkevindeki Resim Sergisi”, *Ülkü*, C:13, S:75, Mayıs, s.277.

Anonim. (1939ı). “Halkevindeki Resim Sergisi C.H.P. Genel Sekreteri Tarafından Dün Açıldı”, *Ulus*, 24 Nisan, s.1.

Anonim. (1939i). “C.H.P. Resim Sergisi (Ankara)”, *Arkitekt*, Mayıs-Haziran, Say:5-6, s.128-134.

Anonim. (1939j). “Resim ve Heykel Sergisi Bugün Açılıyor”, *Ulus*, 5 Haziran, s.1.

Anonim. (1939k). “Sergievinde Güzel Bir Resim Sergisi Açıldı”, *Ulus*, 6 Haziran, s.8.

Anonim. (1939l). “Güzel Sanatlar Birliği 16. Resim Sergisi”, *Ulus*, 17 Haziran 1939, s.2.

Anonim. (1939m). “General Halil’in Ankara Halkevinde Açtığı Dördüncü Resim Sergisi”, *Ülkü*, C:14, S:79, Eylül, s.16-17.

Anonim. (1939n). “Birinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi Mükafatlarını Kazananlar”, *Ulus*, 29 İlkteşrin, s. 3.

Anonim. (1939o). “Birinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi Bugün 17’de Açılıyor”, *Ulus*, 31 İlkteşrin, s.1.

Anonim (1939ö) “Halkevleri Resim ve Fotoğraf Sergisi”, *Ülkü*, C:14, S:82, İlkteşrin, s.370-373.

Anonim. (1939p). "Başvekilimiz Birinci Devlet Resim ve Heykel Sergisini Açtı", *Ulus*, 1 Sonteşrin, s. 1, 5.

Anonim. (1939r). "Devlet Resim ve Heykel Sergisi Kapandı", *Ulus*, 2 Birincikânun, s.2.

Anonim. (1939s). "Halkevleri Resim Sergisi Talimatnâmesi", *Ülkü*, C.14, S:82, Birincikânun, s.370-373.

Anonim. (1939ş). *Ankara Halkevi Güzel San'atlar Şubesi Hususi Çalışma Talimatnamesi*, Ankara.

Anonim. (1939t). *TC Maarif Vekilliği Kültür Pavyonu Resim ve Neşriyat Sergisi Kataloğu*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

Anonim. (1940a). "Ankara'da Çocuk Tiyatrosu", *Yeni Adam*, say: 268, s.7.

Anonim. (1940b). "Konservatuvarda İki Güzel Temsil", *Ulus*, 13 Ocak, s.4.

Anonim. (1940c). "Ankara'da Bir Çocuk Tiyatrosu Tesisi İçin Hazırlıklar Başladı", *Ulus*, 8 Şubat, s.1, 5.

Anonim. (1940ç). "Halkevi Haberleri", *Ulus*, 11 Şubat, s.2.

Anonim. (1940d). "Çocuk Tiyatrosu İçin Çalışmalar", *Ulus*, 24 Şubat, s.2

Anonim. (1940e). "Halkevindeki törende Milli Şef verilen temsili ve sergiyi takdir buyurdular", *Ulus*, 26 Şubat, s.1, 5.

Anonim. (1940f). "Ankara Halkevinin 5 inci Resim Sergisi", *Cumhuriyet*, 10 Mart, s.2.

Anonim. (1940g). "Komedi Fransez Bugün Geliyor", *Ulus*, 2 Nisan, s.1.

Anonim. (1940ğ). "Comédie Française Temsillere Başlıyor", *Ulus*, 2 Nisan, s.2

Anonim. (1940h). "Milli Şefin Yüksek Huzurlarında Komedi Fransez Artistleri İlk Temsillerini Dün Gece Verdiler", *Ulus*, 3 Nisan, s.1.

Anonim. (1940ı). "Milli Şefimiz Komedi Fransez Temsillerinde", 4 Nisan, s.1.

Anonim (1940i). "Moliere'in Önünde Konservatuvar Talebesi Moliere'i Oynadılar", *Ulus*, 4 Nisan, s.1, 5.

Anonim. (1940j). "Çocuk Tiyatrosu Temsilleri", *Ulus*, 8 Nisan, s. 2.

Anonim. (1940k). "Halkevleri Birinci Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi", *Ulus*, 21 Mayıs, s.1, 4.

Anonim. (1940l). "C.H. Partisinin Güzel Bir Eseri, Halkevleri Resim ve Fotoğraf Sergisi Dün Parti Genel Sekreteri Tarafından Açıldı", *Ulus*, 23 Mayıs, s.1.

Anonim. (1940m). "Güzel Sanatlar Birliği Ankara Resim Sergisi", *Ulus*, 30 Mayıs, s.4.

Anonim. (1940n). "Ankara'da Resim Sergisi Açıldı", *Tan*, 30 Mayıs, s.3.

Anonim. (1940o). "Resim Sergisi Belediyeler Bankası Altındaki Salonda Dün Açıldı", *Ulus*, 31 Mayıs, s. 1-3.

Anonim. (1940ö). "Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergisi Sergievinde Açıldı", *Ulus*, 2 Haziran, s.1, 4.

Anonim. (1940p). "Milli Şef, Dün Resim Sergilerini Ziyaret Ettiler", *Tan*, 5 Haziran, s.3.

Anonim. (1940r). "Halkevleri Birinci Resim ve Fotoğraf Sergisi", *Ülkü*, S:89, C.15, Temmuz, s.385-386.

Anonim. (1940s). "İkinci devlet Resim Sergisi Dün Açıldı", *Ulus*, 1 İkinciteşrin, s.1,

Anonim. (1940ş). "Devlet Resim ve Heykel Sergisine Gösterilen Rağbet", *Ulus*, 6 İkinciteşrin, s.2.

Anonim. (1940t). "Halkevinde Güzel Bir Sergi: Ressam Salih'in Tarihten Çizgileri Hakiki Müzedir", *Ulus*, 7 İkinciteşrin, s.1, 5.

Anonim. (1941a). "Ankara Halkevinde Resim, heykel, fotoğraf amatörleri müsabakası", *Ulus*, 25 İkincikânun, s.1, 5.

Anonim. (1941b). "Ankara Halkevinde Resim, Heykel ve Fotoğraf Sergisi", *Ülkü*, S:96, Şubat, s.553-554.

Anonim. (1941c). "Onuncu Konser", *Ulus*, 14 Şubat, s. 4

Anonim. (1941ç). "Halkevleri ikinci resim ve fotoğraf sergisi bugün açılıyor", *Ulus*, 23 Şubat, s. 1, 2.

Anonim. (1941d). "Halkevleri Resim ve Fotoğraf Sergisi, Ankara Halkevindeki Sergi Büyük Alâka ile Karşılandı", *Ulus*, 11 Mart, s. 2.

Anonim. (1941e). "Ankara Halkevinde Altıncı Resim Sergisi", *Ulus*, 24 Nisan, s.2.

Anonim. (1941f). "Güzel Sanatlar Birliği Sergisi Dün Açıldı", *Ulus*, 3 Haziran, s.1.

Anonim. (1941g). "Madame Butterfly Halkevi Sahnesinde", *Ulus*, 13 Haziran, s. 1.

Anonim (1941h). "Devlet Konservatuvarı Temsilleri Başlıyor", *Ulus*, 17 Teşrin-i Evvel, s. 1.

Anonim. (1941ı). "Opera Temsilleri", *Ulus*, 20 Teşrin-i Evvel, s.1.

Anonim. (1941i). "Türk Opera Hayatının İlk Eseri", *Güzel Sanatlar*, Teşrin-i Evvel, c.3, s.40-41.

Anonim. (1941j). "Üçüncü Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Ulus*, 1 Sonteşrin, s.1.

Anonim. (1941k). “Milli Şefimiz Resim ve Heykel Sergisine Şeref Verdiler”, 2 Sonteşrin, s.1.

Anonim. (1941l). *CHP Halkevleri İkinci Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi*, Ankara.

Anonim. (1941m). *Devlet Konservatuvarı Temsil ve Konserleri*, No:2, Ankara.

Anonim. (1942a). “Devlet Konservatuvarında Antigone”, *Ulus*, 3 Şubat, s.4.

Anonim. (1942b). “Londra Halkevi Törenle Açıldı”, *Ulus,* 10 Şubat, s.1.

Anonim. (1942c). “Halkevleri Yıldönümünde Üç Ayrı Sergi Açılacak”, *Ulus*, 20 Şubat, s.1, 4.

Anonim. (1942ç). “Halkevlerimizin Onuncu Yıldönümü, Bugün Açılacak Sergiler”, *Ulus*, 22 Şubat, s.1.

Anonim. (1942d). “Halkevleri 3 üncü Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisinde Derece Alanlar”, *Ulus*, 27 Şubat, s. 1.

Anonim. (1942e). “Üçüncü Amatör Sergisi”, *Ulus*, 3 Mart, s.4, 5.

Anonim. (1942f). “Cumhurreisimiz İnönü, C.H. Partisinin 40 Vilayete Gönderdiği Ressamların Yaptıkları 393 tablo ile Amatör Resim ve Fotoğraflarını Toplıyan Halkevleri Sergilerini Gezdiler”, *Ulus*, 4 Mart, s.1, 3.

Anonim. (1942g). “Sergievinde ve Halkevi Galerisinde Açılmış Olan Sanat Sergilerini Şimdiye Kadar 100.000 den Fazla Vatandaş Ziyaret etti”, *Ulus*, 10 Mart, s. 1.

Anonim. (1942ğ). “Yurt Resimlerinden Toplanan Sergi”, *Ülkü*, 16 Mart, S: 12, s. 23.

Anonim. (1942h). “Milli Şefimiz Konservatuvarda”, *Ulus*, 31 Mart, s.1.

Anonim. (1942ı). “Siyasal Bilgilerdeki Resim Sergisi”, *Ulus*, 7 Nisan, s.4.

Anonim. (1942i). “Ankara Halkevinde Güzel Bir Tören Yapıldı ve İki Sergi Açıldı”, *Ulus*, 20 Mayıs, s. 1, 2.

Anonim. (1942j). “Bakım ve Tutum Sergisi ile Resim Sergisi Dün Açıldı”, *Ulus*, 24 Mayıs, s.1.

Anonim. (1942k). “Milli Şefimiz Halkevinde Açılan Sergiyi Ziyaret Ettiler”, *Ulus,* 7 Haziran, s.1.

Anonim. (1942l). “Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü Sergisi”, *Ulus*, 12 Temmuz, s.1.

Anonim. (1942m). “Ankara Profesyonel Ressamlarının Sergisi”, *Ulus*, 26 Temmuz, s.2.

Anonim. (1942n). “Profesyonel Ressamların Sergisi”, *Ulus*, 18 Ağustos, s.4.

Anonim. (1942o). "Ankarada Profesyonel Ressamlar Sergisi", *Cumhuriyet*, 29 Ağustos, s.3.

Anonim. (1942ö). "Afiş Sergisi dün Sergievinde Açıldı", *Ulus*, 6 Eylül, s. 4.

Anonim. (1942p). "IV. Resim ve Heykel Sergisini Dün Ankara Sergievinde Başvekilimiz Açtı", *Ulus*, 1 Sonteşrin, s.1, 5.

Anonim. (1942r). "IV. Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Yeni Adam*, S: 411, s. 7, 11.

Anonim. (1942s). "Milli Şefimiz Radyoevinde, *Ulus*, 23 Birinciteşrin, s.1.

Anonim. (1942ş). "İsmetpaşa Kız Enstitüsünde dün bir moda geçişi yapıldı", *Ulus*, 16 İlkkânun, s.1.

Anonim. (1942t). "Londra Halkevinde Türkçe Dersleri", *Ulus*, 25 İlkkânun, s.2.

Anonim. (1943a). "Halkevi Fotoğraf Sergisi", *Ulus*, 26 Sonkânun, s. 4.

Anonim. (1943b). "Resim ve Fotoğraf Sergisi", *Ülkü*, C:3, S:33, s. 24, 1 Şubat, Ankara.

Anonim. (1943c). "Ankara Halkevinde Amatör Fotoğraf ve Resim Sergisi Açıldı", *Ulus*, 6 Şubat, s.1.

Anonim. (1943ç). "Güzel Sanatlar Yolunda", *Ulus*, 13 Şubat, s.1.

Anonim. (1943d). "Halkevleri dördüncü resim ve fotoğraf sergisi", *Ulus*, 21 Şubat, s. 4.

Anonim. (1943e). *CHP Halkevleri Dördüncü Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi*, Recep Ulusoğlu Basımevi.

Anonim. (1943f). "İngiliz Resim ve Grafik Sanatlar Sergisi Ankara Halkevinde Dün Açıldı", *Ulus*, 19 Mart, s.1, 2.

Anonim. (1943g). "Prof. Wilhelm Kempff'in Dün Verdiği Konserler", *Ulus,* 3 Nisan, s.1.

Anonim.(1943ğ). "Cumhurreisimiz dün gece Devlet Konservatuvarı Artistleri Tarafından Halkevinde Verilen Minna Von Barnhelm Temsilini Seyrettiler", *Ulus*, 12 Mayıs, s.1.

Anonim. (1943h). "Cumhurreisimiz dün Kral Oidipus Temsilini Seyretti", *Ulus*, 13 Mayıs, s.1.

Anonim. (1943ı). "Ankara Halkevi Yıllık Resim Sergisi Açıldı", *Ulus*, 20 Mayıs, s.1, 5.

Anonim. (1943i). "Ankara Halkevinde", *Ülkü*, C:4, S:41, 1 Haziran, s.16.

Anonim. (1943j). "Ankara'da Temsil Bayramı", *Adımlar*, Yıl:1, Haziran, Sayı: 2, s.71-79.

Anonim. (1943k). "Güzel Sanatlar Birliği Yirminci Resim Sergisi Maarif Vekilimiz Tarafından Dün Açıldı", *Ulus*, 18 Haziran, s.1, 3.

Anonim. (1943l). "Devlet Tiyatro ve Operasına Doğru", *Ulus*, 23 Haziran, s.1, 4.

Anonim. (1943m). "Güzel Sanatlar Birliği Sergisinde", *Ulus*, 23 Haziran, s. 4.

Anonim. (1943n). "Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergisi", *Ulus*, 1 Temmuz, S:43, s.16.

Anonim. (1943o). "Londra Halkevinde Yozgat Ortaokul Talebesinin Resim Sergisi", *Ulus*, 10 Temmuz, s.5.

Anonim. (1943ö). "Bedri Rahmi ve Eren Eyüpoğlu Sergisinde", *Ulus*, 10 İlkteşrin, s. 2.

Anonim. (1943p). "V inci Devlet Resim ve Heykel Sergisi dün Maarif Vekilimizin bir nutku ile Sergievinde Açıldı", *Ulus*, 1 Sonteşrin, s.1, 2.

Anonim. (1943r). "Maarif Vekili 5. Devlet Resim ve Heykel Sergisini Açtı", *Vatan*, 1 İkinciteşrin, 1943, s.1.

Anonim. (1943p). *Satılmış Nişanlı*, Maarif Vekilliği Devlet Konservatuvarı Opera Metinleri Yayınları, No:3.

Anonim. (1944a). "İnönü Otelci Kadın Temsilini Seyretti", *Ulus*, 23 Ocak, s.1.

Anonim. (1944b). "Cumhurreisimiz Dünkü Konserde", *Ulus*, 30 Ocak, s.1.

Anonim. (1944c). "Prof. Walter Gieseking'in Ankara'daki Konserleri", *Ulus*, 10 Şubat, s.1.

Anonim. (1944ç). "CHP Halkevleri Beşinci Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi", *Ülkü*, 1 Mart, S:59, s.IV.

Anonim. (1944d). "Milli Şef Üç Emekli Subayın Resim Sergisinde", *Ülkü*, 1 Mart, S:59, s.IV.

Anonim. (1944e). "Ankara Kız Lisesi orta kısım talebelerinin resim sergisi", *Ulus*, 28 Mart, s.1.

Anonim. (1944f). "Halkevinin dokuzuncu resim sergisi açıldı", *Ulus*, 26 Mayıs, s. 1.

Anonim. (1944g). "CHP Sanat Mükafatı Tiyatroya Tahsis Olundu", *Ulus*, 31 Temmuz, s. 1, 3.

Anonim. (1944ğ). "Milli Şef CHP Yurt Gezisi Resim Sergisinde", *Ulus*, 9 Eylül, s.1.

Anonim. (1944h). "Maarif Vekilimizin Bir Nutku ile VI. Devlet Resim ve Heykel Sergisi Açıldı", *Ulus*, 1 Sonteşrin, s.1, 5.

Anonim. (1944ı). "Başvekilimiz Devlet Resim ve Heykel Sergisinde", *Ulus*, 3 Sonteşrin, s. 1.

Anonim. (1944i). "Bir Sanat Müjdesi", *Ulus*, 17 Aralık, s.2.

Anonim. (1944j). *Devlet Konservatuvarı Temsilleri: Figaro'nun Düğünü*, Maarif Matbaası, Ankara.

Anonim. (1944k). "Sanat Hareketleri", *Güzel Sanatlar*, Say:5, s.174-177.

Anonim. (1945a). "Kahvehane Temsiline Bu Akşam Başlanıyor", *Ulus*, 5 Ocak, s.1.

Anonim. (1945b). "Ankara Halkevinde Resim ve Fotoğraf Müsabakası", *Ulus*, 22 Ocak, s.2.

Anonim. (1945c). "Ankara Halkevinin Resim ve Fotoğraf Müsabakası Sonucu", *Ulus*, 6 Şubat, s.2.

Anonim. (1945ç). "Yanlışlıklar Komedyası", *Ulus*, 11 Şubat, s.2.

Anonim. (1945d). "1945 C.H.P. Sanat Mükafatı Müsabakası", *Ulus*, 25 Şubat, s. 1, 5.

Anonim. (1945e). "Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi Dün Açıldı", *Ulus*, 23 Mayıs, s.1, 2.

Anonim. (1945f). "Halkevinin Hazırladığı Onuncu Resim Sergisi Açıldı", *Ulus*, 26 Mayıs, s.1, 4.

Anonim. (1945g). "Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi Kapandı", *Ulus*, 5 Haziran, s.2.

Anonim. (1945ğ). "Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergisi Dün Açıldı", *Ulus*, 7 Haziran, 1, 2.

Anonim (1945h). "Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi Temsilleri Halkevinde", *Ulus*, 15 Haziran, s.6.

Anonim. (1945ı). "CHP Sanat Mükafatı", *Ulus*, 16 Haziran, s.1.

Anonim. (1945i). "G.T. Enstitüsünde Resim-İş Sergisi", *Ulus*, 17 Haziran, s.1, 4.

Anonim. (1945j). "Milli Şefimiz Gazi Eğitim Enstitüsünde Açılan Resim-İş Sergisini Şereflendirdi", *Ulus*, 23 Haziran, s.1.

Anonim. (1945k). "Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergisi", *Radyo*, 1 Ağustos, S:44, s.12.

Anonim. (1945l). "Hasan Kavruk'un Sergisi", *Ulus*, 10 Eylül, s.2.

Anonim. (1945m). "İngiliz Çocukları Resim Sergisi Dün Açıldı", *Ulus*, 6 Ekim, s.1.

Anonim. (1945n). "Milli Eğitim Bakanı Dün Uçakla Londra'ya Gitti", *Ulus*, 25 Ekim, s.1.

Anonim. (1945o). "VII. Devlet Resim ve Heykel Sergisi Hilmi Uran Tarafından Açıldı", *Ulus*, 1 Kasım, s.1, 2.

Anonim. (1945ö). "VII. Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Çığır*, Kasım, S:156, s.271.

Anonim. (1945p). "VII inci Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Ülkü*, 16 Kasım, S:100, s.24.

Anonim. (1945r). "Ankara'dan Portreler Sergisi Dün Açıldı", *Ulus*, 26 Kasım, s.2.

Anonim (1945s). *Opera Kılavuzu*, Çev: Emine Abaoğlu, MEB, Ankara.

Anonim. (1946a). Resim ve Fotoğraf Müsabakasını Kazanan Amatörler Seçildi", *Ulus*, 5 Ocak, s.2.

Anonim. (1946b). "Bedri Rahmi'nin Resim Sergisi Dün 16'da Açıldı", *Ulus*, 7 Ocak, s.2.

Anonim. (1946c). "Halkevleri Amatör Resim ve Heykel Sergisi Açıldı", *Ulus*, 10 Ocak, s.2.

Anonim. (1946ç). "Orduevinde Resim Sergisi", *Ülkü*, 1 Şubat, S:105, s.22.

Anonim. (1946d). "Emekli Ressam Subayların Sergisinde", *Ulus*, 6 Şubat, s.2.

Anonim (1946e). "Yeni Bir Tiyatro", *Gün*, 23 Şubat, Sayı:6, s.2.

Anonim. (1946f). "Ressam Numan Pura'nın Sulu Boya Resim Sergisi Bugün Açılıyor", *Ulus*, 23 Mart, s. 2.

Anonim. (1946g). "Naci Kalmukoğlu'nun 4. Ankara Resim Sergisi", *Ulu*s, 19 Mayıs, s.2.

Anonim. (1946ğ). "Ankara Halkevinin XI. Resim Sergisi dün törenle açıldı", *Ulus*, 22 Mayıs, s. 1, 2.

Anonim. (1946h). "N. Kalmukoğlu'nun 4. Resim Sergisi Açılıyor", *Ulus*, 24 Mayıs, s.2.

Anonim. (1946ı). "Zahide Özar'ın Resim Sergisi Açıldı", *Ulus*, 5 Haziran, s.2.

Anonim (1946i). "Ankara'da İlk Defa Büyük Tiyatro Şenliği", *Ulus*, 22 Haziran, s.6.

Anonim. (1946j). "Yeni Bir Resim Sergisi: M.D.T. Sergisi", *Ulus*, 11 Ağustos, s.2.

Anonim. (1946k). "M.D.T. Resim Sergisi", *Ülkü*, 16 Ağustos, S:118, s.21.

Anonim. (1946l). "Öğrencilerin Resim Sergisi", *Ulus*, 20 Ağustos, s.2.

Anonim. (1946m). "Eren Eyüpoğlu Ankara'da Bir Resim Sergisi Açıyor", *Akşam*, 23 Ekim, s. 3.

Anonim. (1946n). "Ankara Halkevinde Müfettiş Komedyası", *Ulus*, 9 Kasım, s. 1.

Anonim. (1946o). "Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergisi Açıldı", *Ulus*, 19 Kasım, s. 1, 5.

Anonim. (1946ö). "Resimlerle Olaylar", *Ulus*, 22 Kasım, s.4.

Anonim. (1946p). "Arif Kaptan'ın Sergisi ve D grubu", *Söz*, 7 Aralık, s.1.

Anonim. (1946r). *Devlet Konservatuvarı Temsil ve Konserleri,* Milli Eğitim Basımevi.

Anonim. (1947a). “Ankara D.T.C. Fakültesinde Resim ve Heykel Sergisi Açıldı”, *Ulus*, 3 Ocak, s.3.

Anonim. (1947b). “Ressam Emekli Subaylar Derneğinin Sergisi Açıldı”, *Ulus*, 7 Ocak, s.2.

Anonim. (1947c). “Cumhurbaşkanımız Emekli Subaylar Resim Sergisinde”, *Ulus*, 10 Şubat, s.1.

Anonim. (1947ç). “Ankara Halkevi Amatör Resim ve Heykel Sergisi”, *Sanat ve Edebiyat*, S:7, s.2.

Anonim. (1947d). “Ankara Kız Lisesi Öğrencilerinin Sergisi”, *Ulus*, 3 Mayıs, s.1.

Anonim. (1947e). “Eşref Üren’in Resim Sergisi Açıldı”, *Ulus*, 11 Mayıs, s. 2.

Anonim. (1947f). “Aktüalite: Üren”, *Eser*, Temmuz-Ağustos, S:1, s.32.

Anonim. (1947g). “Devlet Tiyatrosu Binası”, *Cumhuriyet*, 7 Temmuz, s.1.

Anonim. (1947ğ). “İsmet Pş. Kız Enstitüsünde”, *Ulus*, 9 Temmuz, s.1.

Anonim. (1947h). “Güzel Sanatlar Birliği Ankara 24. Senesi Resim Sergisi”, *Ulus*, 9 Eylül, s.5.

Anonim (1947ı). “Devlet Tiyatro ve Opera Binası”, *Ulus*, 22 Kasım, s.5.

Anonim. (1947i). *Küçük Tiyatro*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Sayı: 1, Ankara.

Anonim (1948a). *Türk-İngiliz Müzik ve Tiyatro Festivali*, Sakarya Basımevi, Ankara

Anonim. (1948b). “Bir Resim Sergisi”, *Cumhuriyet*, 8 Ocak, s.2.

Anonim. (1948c). “Fuat Soyhan’ın Resim Sergisi Açılıyor”, *Tasvir*, 9 Ocak, s.2.

Anonim. (1948ç). “Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü Açıldı”, *Ulus*, 16 Ocak, s. 1, 3.

Anonim. (1948d). “Halkevi Resim ve Fotoğraf Müsabakası”, *Ulus*, 28 Ocak, s.2.

Anonim (1948e). “Yeni Tiyatro ve Opera Binası”, *Ulus*, 30 Ocak, s.1.

Anonim. (1948f). “Resim, Fotoğraf Müsabakası Neticelendi”, *Ulus*, 22 Şubat, s.2.

Anonim. (1948g). “Devlet Tiyatro ve Opera Binası Dün Akşam Açıldı”, *Ulus*, 3 Nisan, s.1, 3.

Anonim. (1948ğ). “Tiyatro Mevsimi Kapandı”, *Ulus*, 31 Mayıs, s.3.

Anonim. (1948h). “Şehrimizde Bir Resim Sergisi”, *Ulus*, 28 Ağustos, s.4.

Anonim. (1948ı). “Güzel Sanatlar Birliğinin 25. Yıldönümü”, *Ulus*, 14 Eylül, s.2.

Anonim. (1948i). “25 inci Resim Sergisi”, *Ulus*, 25 Eylül, s.2.

Anonim. (1948j). “G. S. Birliğinin 25 inci Yıldönümü Sergisi”, *Ulus*, 25 Eylül, s. 4.

Anonim. (1948k). “Devlet Resim ve Heykel Sergisi”, *Ulus,* 24 Ekim, s. 2.

Anonim. (1948l). “Küçük Tiyatro’nun Bir Yıllık Faaliyeti”, *Ulus*, 27 Aralık, s.2.

Anonim. (1948m). *Milli Eğitim Bakanlığı Onuncu Devlet Resim ve Heykel Sergisi,* Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

Anonim. (1949a). *İkinci Türk-İngiliz Müzik Festivali*, Ar Basımevi, Ankara.

Anonim. (1949b). “Devlet Resim ve Heykel Sergisi Dün Açıldı”, *Cumhuriyet*, 3 Ocak, s.3.

Anonim. (1949c). “İhsan Cemal Karaburçak Sergisi Hakkında”, *Ulus*, 8 Mart, 1, 2.

Anonim. (1949ç). “Resmi Fransız Komedi Trubu Dün Geldi”, Ulus, 12 Mayıs, s.1.

Anonim. (1949d). “Devlet Tiyatrosunda Yerli Piyesler Oynanacak”, *Zafer*, 21 Mayıs, s.5.

Anonim. (1949e). “Ferruh Başağa Resim Sergisi”, *Zafer*, 22 Mayıs, s.4.

Anonim. (1949f). “Türk Tiyatro Müelliflerine”, *Zafer*, 24 Mayıs, s.5.

Anonim. (1949g). “Yeni Tiyatro Mevsimi Yerli Piyeslerle Başlıyacak”, *Zafer*, 28 Mayıs, s.5.

Anonim. (1949ğ). “Arif Kaptan’ın Sergisi”, *Şadırvan*, 3 Haziran, S:10, s.16.

Anonim. (1949h). “Devlet Tiyatrosuna Yerli Piyes İsteniyor”, *Zafer*, 4 Haziran, s.2.

Anonim. (1949ı). “Ankarada Bir Sergi Daha”, *Şadırvan*, 8 Temmuz, S:15, s.16.

Anonim. (1949i). “Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergisi”, *Vatan*, 6 Ağustos, s.5.

Anonim. (1949j). “Büyük Tiyatro Büyük Eserleri Oynayacak”, *Akşam*, 4 Eylül, s.3.

Anonim. (1949k). “Bütün Telif Eserler Reddedildi”, *Zafer Gazetesi,* 8 Eylül, s.2.

Anonim. (1949l). “Devlet Tiyatrosuna Gönderilen Telif Eserler”, *Ulus*, 9 Eylül, s.2.

Anonim. (1949m). “Devlet Tiyatrosunda Memurlar İçin Kolaylıklar Yapıldı”, Ulus, 14 Eylül, s.1.

Anonim. (1949n). “Memurlara Ucuz ve Veresiye Bilet”, *Zafer*, 14 Eylül, s.2.

Anonim. (1949o). “Memurlara Taksitle Tiyatro Bileti”, *Zafer*, 16 Eylül, s.6.

Anonim. (1949ö). “Devlet Tiyatrosunun Kararı Memnunluk Uyandırdı”, *Ulus*, 16 Eylül, s.2.

Anonim. (1949p). “Devlet Tiyatrosu Kış Temsilleri”, *Zafer*, 22 Eylül, s.2.

Anonim. (1949r). Başlıksız: Ahmet Uzelli Resim Sergisi Hakkında, *Ulus*, 13 Ekim, s.1.

Anonim. (1950a). *Milli Eğitim Bakanlığı On Birinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

Anonim. (1950b). "Onbirinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi Açıldı", *Ulus*, 16 Nisan, s. 1, 2.

Anonim. (1950c). "11. Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Yeni İstanbul*, 4 Mayıs, s.6.

Anonim. (1950ç). "Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Ulus*, 11 Mayıs

Anonim. (1950d). "Devlet Sergisinde 27 Tablo 1 Heykel Satıldı", *Ulus*, 15 Mayıs, s.2.

Anonim. (1950e). "İhsan Cemal Karaburçak Sergisi", *Ulus*, 27 Haziran, s.2.

Anonim. (1950f). "Devlet Tiyatrosu Bilet Ücretleri Ucuzladı", *Ulus*, 16 Eylül, s.2.

Anonim. (1950g). "Devlet Tiyatrosu Bilet Fiatlarında Mühim Tenzilât", *Zafer*, 16 Eylül, s.4.

Anonim. (1950ğ). "Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergisi Açıldı", *Ulus*, 18 Aralık, s.2.

Anonim (1975). *50 Yıllık Yaşantımız 1923-1933*, Cilt 1, Milliyet Yayınları.

Anonim. (1976). *Güzel Sanatlar Birliği Resim Derneği 60. Yıl Resim Sergisi: İstanbul 1916-1976,* 6-20 Kasım 1976, Taksim Sanat Galerisi, İstanbul.

Anonim (1989). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, C.III, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.

Anonim (1993). *Marksist Düşünce Sözlüğü*. İletişim Yay., İstanbul.

Anonim (1994). *Ankara Posta Kartları ve Belge Fotoğrafları Arşivi*, Belko, Ankara.

Anonim (1998a). "Cumhuriyet Dönemi Tiyatrosu", *Liderler*, S.9, Sonbahar, s. 207.

Anonim. (1998b). *Türkçe Sözlük.* Türk Dil Kurumu, Cilt I, Ankara.

Anonim (2003). *Yabancı Gözüyle Cumhuriyet Türkiyesi 1923-1938*, Editör: Ö. Andaç Uğurlu, Örgün Yayınevi, İstanbul.

Anonim (2009). *Ankara: Kara Kalpaklı Kent 1923-1938*. Editör: Ekrem Işın, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Ankara.

Anonim (2012). *Cumhuriyetin Ütopyası Ankara.* Haz. Funda Şenol Cantek, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Antmen, A. (2012). *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar.* Sel Yay., İstanbul.

Aralov, S. İ. (2017). *Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Arıkan, Z. (1999). "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C. 6, S. 23, Ankara.

Artun, A. (2016). *Sanatın İktidarı-1917 Devrimi, Avangard Sanat ve Müzecilik.* İletişim Yay., sanathayat dizisi: 37, İstanbul.

Asaf, B. (1929). "Ankaralı", *Hakimiyet-i Milliye*, Ocak 24, s. 2 ve Ocak 26, s.2.

____. (1933). "Sanat'ın Salamurası Karşısında: Ankara Resim Sergisi Münasebetiyle", *Kadro: Aylık Fikir Mecmuası*, Mayıs (17), s. 46-49.

____. (1934a). "Halkevindeki Resim Sergisi", *Hakimiyet-i* Milliye, 29 Nisan, s.3.

____. (1934b). "İnkılâp San'atına Varmak Yolları", *Kadro: Aylık Fikir Mecmuası*, Mayıs (29), s. 28-32.

____. (1934c). "Türk Musikisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 7 Teşrinisani, s.3.

____. (1934ç). "İnkılâp Resim Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 12 Teşrinisani 1934, s. 3.

Aslanoğlu, İ. (1985). "Musiki Muallim Mektebi", *Mimarlık Dergisi*, 85/1, s. 31-33.

____. (2001). "1930-1950 Yılları Ankara'sının Eğlence Yaşamı İçinde Gazino Binaları", *Tarih İçinde Ankara II*, Der. A. Yavuz, ODTÜ Mim. Fak. Yay. Ankara.

Ataş, U. (2003). "Millet Mektepleri (1928-1935)", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Y. Lisans tezi, Eskişehir.

Atay, F. R. (1942). "27 eser ve bir sergi", *Ulus*, 1 Sonteşrin, s.1, 4.

____. (1984). *Çankaya*, Pozitif Yayınları, İstanbul.

Atatürk, M.K. (1966). *Söylev*. Türk Dil Kurumu Yay., Cilt:I-II, Yayına Haz. Tuğrul, M., Birsel, S., Öztelli, C.,Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Atram, N. (1946). Orduevindeki Resim Sergisinde Birkaç Saat", *Ulus*, 25 Ocak, s.4.

Ay, L. (1944). "Tiyatrosuzluk", *Ulus*, 16 Aralık, s. 2.

____. (1945a). "Bizim Şehir Nasıl Oynandı", *Ulus*, 14 Mayıs, s.4.

____. (1945b). "Yeni Bir Opera", *Ulus*, 2 Haziran, s.2.

____. (1946a). "Devlet Tiyatrosuna Doğru", *Ulus*, 13 Şubat, s.2.

____. (1946b). "Piyes Mükafatı", *Ulus*, 28 Şubat, s. 2.

____. (1946c). "Eren Eyüboğlu ile Bir Konuşma", *Ulus*, 29 Kasım, s.4.

____. (1947). "Küçük Tiyatro", *Ulus*, 28 Aralık, s.2.

____. (1948a). "Carmen Operası", *Ulus*, 10 Mayıs, s.2.

____. (1948b). "Ankara'da Yeni Tiyatro Mevsimi", *Ulus*, 1 Ekim, s.2-4

____. (1948c). "Madame Butterfly", *Ulus*, 5 Aralık, s.2.

____. (1948d). “Figaro’nun Düğünü”, *Ulus*, 13 Aralık, s.2.

____. (1949). “Cocteau ve Jean Marais Ankara’da”, *Ulus*, 22 Mayıs, s.2.

Aydın, S. (2009). “Ankara Musıki Muallim Mektebi”, *Ankara: Kara Kalpaklı Kent 1923-1938*, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, s.119-126, İstanbul.

Balibeyoğlu-Uçar, L. (2009). *Radyovizyon*, TRTAylık Radyo Dergisi, Temmuz, S:1, s. 6-11, Ankara.

Baltacıoğlu, İ. H. (1945). *Batıya Doğru*, Sebat Basımevi, İstanbul.

____. (1971). *Türk Plastik Sanatları*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

____. (1972). *Türke Doğru*, İş Bankası Yayınları, İstanbul.

____. (1998). *Hayatım*. Dünya Yayınları, İstanbul.

____. (2006). *Tiyatro Nedir*, Mitos-Boyut Yayınları.

Batu, S. (1949). “Semboller Oyunu”, *Ulus*, 24 Ekim, s.2.

Batuman, B. (2002). “Mekân, Kimlik ve Sosyal Çatışma: Cumhuriyet’in Kamusal Mekânı Olarak Kızılay Meydanı”, *Başkent Üzerine Mekân-Politik Tezler Ankara’nın Kamusal Yüzleri*, Der. G.A. Sargın, İletişim Yayınları, İstanbul.

Batur, A. (1995). “Ankara’nın Başkent Oluşu ve Kentsel Kuruluşu”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt V, İletişim Yayınları, İstanbul.

Baudelaire, C. (2003). *Modern Hayatın Ressamı*, Sunuş: Ali Artun, Sanat Hayat 1, İletişim Yay., İstanbul.

Baydar, N. (1935). “Halkevinde Makbet”, *Ulus*, 13 Nisan, s.3.

Bayındır-Uluskan, S. (2010). *Atatürk’ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, AKDTYK Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

Bayramoğlu, F. (1990). “Bir Eski Ankara Vardı”, *Başkent Söyleşileri*, Kent-Koop Yayını, s. 195-203, Ankara.

Belge, B. (1934). “Sovyet Sergisi”, *Ulus*, 20 Kânunuevel, s. 2.

Belge, M. (1983). “Tarihi Gelişme Süreci İçinde Aydınlar”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi Cilt 1*, İletişim Yay., İstanbul.

Benjamin, W. (2009). *Pasajlar*, Çev: Ahmet Cemal, Yky Yay., İstanbul.

Benli, H.T. (2001). “Ankara Halkevi Açılışı ve İlk Yılı”, *Mülkiye Dergisi,* Cilt: 25, Sayı: 227, s. 223-230.

Berger, J. (2006). *Görme Biçimleri.* Metis Yay., İstanbul.

Berktaş, E. (2008). “1939-1950 Dönemi Türk Sinemasının Ekonomik, Politik, Toplumsal

ve Kültürel Yapısı", Sanatta Yeterlilik Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sinema-TV Ana Sanat Dalı Sinema-TV Programı, İstanbul.

Bingöl, C. (1946). "Okullararası Resim Sergisi", *Ulus*, 24 Kasım, s.4, 6.

____. (1948). "Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Ülkü*, Şubat, S:14, s. 33-35, 44.

Boran, İ., Şenürkmez, Y.K. (2015). *Kültürel Tarih Işığında Çoksesli Batı Müziği*, İstanbul.

Bottomore, T. (1997). *Frankfurt Okulu*. Çev. A. Çiğdem. Vadi Yay., Ankara.

Bowen, H. (1943). "Türk Çocuklarının Sergisi", *Ulus*, 10 Temmuz, s. 5.

Bozdoğan, S., Kasaba, R. (1997). "The Predicament of Modernism in Turkish Architectural Culture: An Overview", *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey*, Seattle and London: University of Washington Press.

____. (2017). *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Bozyiğit, A. E. (1999). *Karpuz Kestim Yiyen Yok*, Şahin Matbaası.

Buğra, H. B., (2007). *1914'lerden 1940'lara Türk Resim ve Romanında Gerçekçilik*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Burak, R. T. (1941). "3 üncü Resim ve Heykel Sergisi", *Ulus*, 4 Sonteşrin, s.5.

____. (1943). "Sami Lin Resim Sergisi", *Ulus*, 11 Mart, s.2.

____. (1945a). "G. Eğitim Enstitüsü İş Resim Sergisi", *Ulus*, 24 Haziran, s. 2.

____. (1945b). "İngiliz Çocuklarının Resim Sergisini Gezerken", *Ulus*, 9 Ekim, s.4.

____. (1946a). "Emekli Subayların Resim Sergisinde", *Ulus*, 11 Şubat, s.4.

____. (1946b). "İki Resim Sergisi", *Ulus*, 3 Haziran, s. 4.

____. (1946c). "Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergisi", *Ulus*, 27 Kasım, s.4.

____. (1947). "Ankara'da Üç Resim Sergisi", *Ulus*, 24 Ocak, s.4, 5.

____. (1948). "Ressam Emekli Subayların 5 inci Resim Sergisi", *Ulus*, 29 Ocak, s.2, 6.

Burnett, R. (2012). *İmgeler Nasıl Düşünür?* Metis Yay., İstanbul.

Calvino, I. (2017). *Görünmez Kentler*. Yapı Kredi Yay., İstanbul.

C. B. (1946). "Başkentte Bir Okul Sergisi", *Ulus*, 2 Eylül, s.4.

C.H.P. (1939). *Halkevlerinin Açacakları Resim Sergilerine Mahsus Talimatname*, Yıldız Matbaası, Ankara.

C.S. (1928). "Beşinci Ankara Resim Sergisi", *Hayat*, 7 Haziran, S:80, s.13-14.

Candar, A. A. (1936). "Halkevinde Hülleci", *Ulus*, 14 Nisan, s.4.

Canlı, G. (1991). "Başkent Ankara ve Tiyatro, 1923-1950", *Ankara Dergisi*, (1), 2, s. 67-86, Ankara.

Celal Esat. ((1929). "Ankara'nın Kat'i Plânı: Profesör Jansen'in Yaptığı Plân Tatbik Edilince Şehir Nasıl Güzelleşecek ve Genişleyecek?", *Hakimiyet-i Milliye*, 1 Haziran, s.1.

____. (1930). "1930 Resim Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, Mayıs 27, s.1-2.

____. (1930). "Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar", *Hakimiyet-i Milliye*, Haziran 6 ve 12, s.2.

Cemil Sena (1931). *Estetik*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1931.

Cezar, M. (1995). *Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi, c.2*. İstanbul: Erol Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayını.

Clark, T. (2017). *Sanat ve Propaganda.* Sanat ve Kuram Yay., İstanbul.

Çağlar, B. K. (1936). "Resim Sergisi", *Ulus*, 1 İkinciteşrin, s.1-5.

Çağlayangil, İ. S. (1990). "Geçmiş Yıllarda Ankara", *Başkent Söyleşileri*, Kent-Koop Yayını, s. 101-112, Ankara.

Çakar, D. (2015). "Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı (Cebeci'den Beşevlere)", *Sahne ve Müzik Eğitim Araştırma Dergisi*, s. 9-34, Ankara.

Çeçen, A. (1990). *Halkevleri*, Gündoğan Yayınları, Ankara.

Çelik, B. (1938). "Ankara Şehir Tiyatrosu", *Ar*, Şubat, S.2, s.16.

Çiçek, E. (2006). "Günümüzde Devletler Tarafından Uygulanan Psikolojik Operasyonlar Teorisi", Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimler Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.

Çiğdem, A. (2002). "Batılılaşma, Modernite ve Modernizasyon". *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Modernleşme ve Batıcılık.* C: 3, İletişim Yay., İstanbul.

Demir, E. (2006). "Toplumsal değişim Süreci İçinde Gençlik Parkı: Sosyolojik Bir Değerlendirme", *Planlama Dergisi*, 4, 69-77, Ankara.

Dinçer, G. (2017). "Cumhuriyet Döneminde Ankara'da Kurulan Toplumsal Yaşam Alanları", *Ankara Araştırmaları Dergisi*, Vekam, 5 (2), s. 321-345, Ankara.

Dranas, A. M. (1939). "Birinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi ve Mükâfat Kazananlar", *Ulus*, 8 Sonteşrin, s.4.

____. (1940a). "Resimde Ümanizma Birinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi Münasebetiyle", *Güzel Sanatlar*, C.2, 131-156.

____. (1940b). "Sanatı Halka Götüren Sergi", *Ulus*, 30 Mayıs, s. 4.

____. (1940c). "Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi", *Ülkü*, Temmuz, S: 89, S. 448-453.

____. (1941). *Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergileri*, CHP Yayınları, Ankara.

____. (1942a). "Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi", *Güzel Sanatlar*, C:4, Haziran, s.111-117.

____. (1942b). "İkinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Güzel Sanatlar",* C:4, Haziran, s. 16-17.

____. (1942c). "CHP'nin Anadolu Resim Gezileri", *Güzel Sanatlar*, C:4, Haziran, 76-84.

____. (1942ç). "Halkevlerinin Onuncu Yıldönümünde Açılan Sergideki Resimlere Dair Düşünceler", *Ulus*, 10 Mart, s.4-5.

____. (1942d). "4 üncü Devlet Resim ve Heykel Sergisinde I", *Ulus*, 17 Sonteşrin, s.4.

____. (1942e). "Resim ve Heykel Sergisini Gezerken", *Ulus*, 21 Sonteşrin, 2.

Dorsay, A. (1998). *Sinema ve Çağımız*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Duru, K. N. (1935). "Gazi Enstitüsünde Resim-iş Sergisi", *Ulus*, 29 Haziran, s.5.

____. (1936). "Halkevi Resim Sergisi", *Ulus*, 29 Şubat, s.4.

Ecevit, F. (1940). "Çocuk Tiyatrosu Münasebetiyle", *Ulus*, 24 Şubat, s.2.

Ekinci, N. (1997). *Sanayileşme ve Uluslaşma Sürecinde Toprak Reformundan Köy Enstitülerine*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.

Eliade, M. (2018). *İmgeler ve Simgeler*. Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Doğu-Batı Yay. Ankara.

Elibal, G., (1973). *Atatürk ve Resim-Heykel*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Ellison, G. M. (1999). *Ankara'da Bir İngiliz Kadını*, Çev. Osman Olcay, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Enginün, İ. (2012). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yay., İstanbul.

Epikman, R. (1939a). "Türk Ressamlarının Yurt Gezisi", *Ülkü*, C:13, S:77, Temmuz, s.461-462.

____. (1939b). "Cumhuriyet Halk Partisi'nin Türk Ressamları Arasında Tertip Ettiği Yurt Gezisi", *Ülkü*, C:14, S:79, Eylül, s.73-74.

____. (1939c). "Yurdu Gezen Türk Ressamları", *Güzel Sanatlar*, S:1, İlkteşrin, S.131-138.

____. (1939ç). "Sanat Hayatımızda Yeni Bir Çığır", *Ülkü*, C:14, S:81, İkinciteşrin, s.258-259.

____. (1940). "Ankara Halkevi Ar Şubesi V inci Resim ve Heykel Sergisi, *Ülkü*, Mart, S:85, C.15, s.74.

____. (1941). "Ankara Halkevleri Resim Galerisinde Açılan Talebe Resim Sergisi", *Ulus*, 8 Sonteşrin, s.2.

____. (1947a). "8. Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Sanat ve Edebiyat*, 18 Ocak, S:3, s.18-20.

____. (1947b). "Ankara Halkevi Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi", *Ülkü*, Mart, S:3, S.18-20.

____. (1948a). "Halkevleri Amatör Resim Sergileri", *Ülkü*, Mart, S:15, s. 18-20.

____. (1949a). "X. Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Ülkü*, Ocak, S:25, s.22-25.

____. (1949b). "Güzel Sanatlar Birliği'nin Resim Sergisi", *Ülkü*, Ekim, S:34, s. 33-35.

Erbay, F.- Erbay, M., (2006). *Cumhuriyet Dönemi (1923-1938) Atatürk'ün Sanat Politikası,* Boğaziçi Üniversitesi Yayını, İstanbul.

Erdoğan, A., Gökçe, G., Narince, M. (2008). *Cumhuriyet ve Başkent Ankara*, Ankara Tarihi ve Kültürü Dizisi:4, Ankara Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Ergut, E. A. (2005). "Ankara Bankalar Caddesi ve Ötesi", *Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülten*, 31, s. 28-29, Ankara.

Erol, T., Ural, M. (1998). *Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri 1938-1943*, Milli Reasurans Yayınevi, İstanbul.

Erol, T. (2015). "Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosunda Müzikli Oyunlar, Tiyatro Müziği Besteciliği ve Bu Alanın Günümüzdeki Durumu Üzerine Değerlendirmeler", Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Müzik Bilimleri Anabilim Dalı, Kayseri.

Ertuğrul, M. (1975). *İnsan ve Tiyatro Üzerine Gördüklerim*, Yankı Yay., İstanbul.

Etöz, Z. (1998). *19. Yüzyılda Ankara- Sosyal ve Kültürel Yaşam*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Eyüpoğlu, B. R. (1941). "Üçüncü Devlet Resim ve Heykel Sergisi Münasebetiyle", *Ulus*,

18 Sonteşrin, s. 5.

Fa. (1950a). On Birinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Yeni İstanbul*, 4 Mayıs, s.6.

____. (1950b). "53 Yaşında Bir Genç Ressam Ankara'da İkinci Sergisini Açtı", *Yeni İstanbul*, 30 Temmuz, s. 4.

Falih Rıfkı (1929). "Yeni Bir Mektep", *Hakimiyet-i Milliye*, 13 Eylül, s.1.

____ (1931). "Türk Ocağı", *Hakimiyet-i Milliye*, 21 Mart, s. 1.

Farrere, C. (1999). *Ankaralı 4 Hanım*, Çev. Kriton Dinçmen, Scala Yayıncılık, İstanbul.

Fehim, Y. (1940). "Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi", *Güzel Sanatlar*, C:2, s.171.

Fenik, M. F. (1940). "Ankara Halkevindeki Resim Sergisi", *Ulus*, 5 Mart, s.6.

Fischer, E. (2017). *Sanatın Gerekliliği*. Çev. Cevat Çapan. Sözcükler Yay., İstanbul.

Galip, İ. (1929). "Sinema Tiyatro'yu Geçebilir Mi?", *Hakimiyet-i Milliye*, 3 Teşrinisani, s. 2.

Galip, R. (1932). "Dün Halkevi Açıldı", *Hakimiyet-i Milliye*, 20 Şubat, s.1-4.

Gerçek, F. (1999). *Türk Müzeciliği*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Girgin-Akın, E. (2005). "Cumhuriyet Dönemi Ankara'da Eğlence Mekanları", Y. Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gökalp, Z. (2007). *Türkçülüğün Esasları*, Kitaplar I, Haz.: Ş. Beysanoğlu vd., Yay. Haz. M. Sabri Koz, Yapı Kredi Yay., İstanbul.

Gökmen, M. (1945). "La Boheme", *Ulus*, 25 Mayıs, s.1-2.

Gökyay, O. Ş. (1941). *Ankara Devlet Konservatuvarı Tarihçesi*, Maarif Matbaası, Ankara, s.60.

Görele, H. (1945). "VII nci Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Ulus*, 14 Aralık, s.4.

____. (1947). "Sekizinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Ulus*, 11 Şubat, s.4-5.

____. (1949). "Bu Seneki Devlet Sergisi", *Şadırvan*, 1 Temmuz, S:14, s.4.

Güç, M. (2005). "Açık Alan Heykellerinin Kent Estetiğine Katkısı", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Gülekli, N. C. (1946). "Ankarada Açılan Emekli Subaylar Resim Sergisi", *Cumhuriyet*, 11 Şubat, s.2.

Gülizar, J. (1995). "Türkiye Radyoları", *Cumhuriyet Dönemi Tarih Ansiklopedisi Türkiye Radyoları*, İletişim Yay., C.10, s.2738-2729, İstanbul.

Gültekin, N., Onsekiz, D. (2005). "Ankara Kentinde Eğlence Mekânlarının Oluşumu ve Yer Seçimi", *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Dergisi*, (20), 1, s. 137-144, Ankara.

Gündüz, A. (1933). "Bu Seferki Sergi", *Hakimiyet-i Milliye*, 5 İkinciteşrin, s.3.

Güngör, S. (1938). "İngilizler Atatürkü pek çok severler: Spiker Emel Gazimihal intibalarını anlatıyor", *Cumhuriyet*, 16 Şubat, s.5.

Güneş, G. (2013). *İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Ankara'da Günlük Yaşam.* Bil Ofset Matbaa, Ankara.

Güray, C. (2017). *Bin Yılın Mirası: Makamı Var Eden Döngü-Edvar Geleneği*, Pan Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul.

____. (2018). "Cumhuriyet Politikalarının Halk Müziğine Yaklaşımı: Bir Toplumsal Dönüşüm Modeli", *Cumhuriyetin Müzik Politikaları*, Der: Fırat Kutluk, s. 15- 45, h2o Yay., İstanbul.

Gürol-Öngören, P. (2016). "Ernst A. Egli'nin Ankara'da İnşa Edilecek Milli Kütüphane, Akademi ve Müze Projesi", *Mimarlık Dergisi*, S: 387, s. 32-38.

Güven, F. C. (1941). "Sanat Terbiyesinin En Kısa Yolu: Sahne", *Ulus*, 16 Aralık, s.5.

H. N. (1932). "Halkevi Konseri", bkz. *Hakimiyet-i Milliye*, 11 Nisan, s. 2.

Halbwachs, M. (1980). *The Collective Memory.* Çev: Francis J. Ditter, Vida Yazdi Ditter, New York, Harper&Row.

____. (1992). *On Collective Memory.* Ed. L.Coser, Çev: L.Coser, Chicago: The University of Chicago.

Halıcı, Ş. (2009). *Ankara Devlet Konservatuarı'nın Kuruluşu: Prof. Carl Ebert Raporları.* Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Halil. N. (1931a). "Halk Konseri, Halk Musikisi, Halk Terbiyesi", *Hakimiyet-i Milliye*, 9 Mart, s.4.

____ (1931b). "Ocaklar ve Halk Terbiyesi", *Hakimiyet-i Milliye*, 12 Mart, s.4.

____ (1932). "Halk Konseri, Halk Musikisi, Halk Terbiyesi", *Hakimiyet-i Milliye*, 9 Mart, s.4.

Hasan Rasim. (1929). "Ankarada Açılan Sergi", *Vakit*, 18 Nisan, s.3.

Hasan Cemil. (1929). "Ankara", *Hakimiyet-i Milliye*, Kasım 5, s.2.

Hasan Vecih Bey. (1927). "Dördüncü Ankara Resim Sergisi", *Hayat Mecmuası*, Say:31, s.5-8.

Hatipoğlu, Ö. (2010). "1923-1940 Dönemi Türk Resmine Biçim, Konu, Anlam, Yorum ve Yargı Temelli Yeni Bir Yaklaşım", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul.

Hobbes, T. (2018). *Leviathan*. Çev. Semih Lim, Yapı Kredi Yay., İstanbul.

Hobsbawn, E. (2006). *Geleneğin İcadı*, Agora Kitapçılık, İstanbul.

Hüseyin, H. (1928). "Ankara'da 5. Resim Sergisi", *Hayat*, Mayıs, S:79.

İlyasoğlu, E. (1999). "Yirminci Yüzyılda Evrensel Türk Müziği", *Cumhuriyet'in Sesleri*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s.70-87.

İnalcık, H. (1991). "Atatürk ve Türkiye'nin Modernleşmesi", *Atatürk Konferansları 1963*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVII, Sa. 1, s. 189-196, Ankara.

____. (2004). "Atatürk ve Atatürkçülük", *Doğu-Batı Dergisi*, İdeolojiler-2, Sayı:29.

İnönü, İ. (1987). *Hatıralar*, Bilgi Yayınevi, Ankara.

İpek, A. (2010). *Ankara Türk Ocağı'nın Kuruluşu ve Faaliyetleri (1923-2009)*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları.

İrem, N. (2002). "Turkish Conservative Modernism: Birth of Nationalist Quest for Cultural Renewal", *International Journal of Middle East Studies*, Volume 34, I.1, pp. 87-112.

İskender, K. (1996). "Cumhuriyet'in İlk yıllarındaki Türk Resmi ve Siyaset İlişkisi", *Türkiye'de Sanat*, Plastik Sanatlar Dergisi, sayı: 22, Ocak-Şubat, s. 7-43.

Jansen, H. (1937). *Ankara İli İmar Planı*. Alaeddin Kıral Matbaası, İstanbul.

Jay, M. (2014). *Diyalektik İmgelem. Frankfurt Okulu'nun Tarihi ve Çalışmaları (1923-1950)*. Çev. Sevgi Doğan. Ayrıntı Yay., İstanbul.

Karaduman, H. (2016). *Ankara Etnografya Müzesi'nin Kuruluşu ve Milli Müze*, Bilgin Kültür Sanat Yay., Ankara.

Karaer, İ. (1992). *Türk Ocakları (1912-1913)*, Ankara.

Karaburçak, İ. C. (1950). Devlet Resim Sergisi Dolayısiyla: Sanat Anlayışı", *Ulus*, 1 Mayıs, s.4.

Karaveli, O. (1999). *Bir Ankara Ailesinin Öyküsü*, Pergamon Yayınları, İstanbul.

Karaosmanoğlu, Y. K. (1941). "Ankara'da Bir Sanat Hâdisesi", *Vatan*, 7 Temmuz 1941,

s.3.

____. (2004). *Ankara*. İletişim Yayıncılık.

Karpat, K. (1996). *Türk Demokrasi Tarihi*, *Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, Afa Yayıncılık, İstanbul.

Kaplan, K. (1974). "Halkevleri", *Atatürk ve Halkevleri, Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler*, s. 131-141, Ankara.

Kaptan, A. (1943a). "Halkevi Resim Sergisinde", *Ulus*, 7 Haziran, s.2.

____. (1943b). "Bedri Rahmi ve Eren Eyüpoğlu'nun Resim Sergisi", *Ulus*, 9 İlkteşrin, s.4.

____. (1945). "Güzel Sanatlar Birliğinin Sergisi", *Ulus*, 2 Temmuz, s.4.

____. (1946). "M.D.T. Resim Sergisi", *Ulus*, 19 Ağustos, s.4.

Kasaba, R. (1998). "Eski ile Yeni Arasında Kemalizm ve Modernizm", *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik,* Der. S. Bozdoğan, R. Kasaba, Tarih vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Katoğlu, M. (1992). "Cumhuriyet Türkiyesinde Eğitim, Kültür, Sanat", *Türkiye Tarihi 4: Çağdaş Türkiye 1908*-1980, Der. Sina Akşin, Cem Yayınevi, İstanbul.

____. (2009). *Şematizmden Yaratıcılığa*. Kırmızı Yay., İstanbul.

____ (2014). "Cumhuriyet Türkiyesinde Yüksek Sanat ve Kültür Hayatının Genel Tablosu". *Cumhuriyet Kazanımları.* Yayıma Hazırlayan: Biray Üstüner. Bilgi Yayınevi, Ankara.

Kaya, R. (2007). "Tarihin Hayat Bulma Alanı: Tiyatro", *Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 15.

Kayan, S. (1950). "İhsan Cemal Karaburçak", *Ulus*, 2 Temmuz, s.4.

Kayısı, Ö. (2009). *Devlet Opera ve Balesi'nde Sahnelenen Eserler Bibliyografyası*, Cilt:1 (1948-1987), Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Kazancı, T., Yılmaz, Ş.,Doğru, E. (2014). *Ressam Şeref Akdik Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Gümüşhane Valiliği Yayınları, No:16, Gümüşhane.

Kemal, B. (1932a). "Halkevinde Akın Oynandı", *Hakimiyet-i Milliye*, 6 Kânunusani, s.5-6.

____. (1932b). "Halkevindeki Resim Sergisi", *Hakimiyet-i* Milliye, 27 Haziran, s.5.

____. (1933). "Milli Resim Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 23 Haziran, s.5.

Kezer, Z. (1998). "The Making of a Nation Capital: Ideology and Socio-Spatial Practices in Early Republican Ankara". Phd, University of California at Berkeley.

Kırby, F. (1962). *Türkiye'de Köy Enstitüleri*, İmece Yayınları, Ankara.

Kili, S. (1995). *Türk Devrim Tarihi*, İstanbul.

Kocabaşoğlu, U. (1980). *Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna*, A.Ü.B.F., Ankara.

Koç, V. (1983). *Hayat Hikayem*, Çelçüt Matbaası, Ankara.

Koçak, O. (2001). "1920'lerden 1970'lere Kültür Politikaları", *Kemalizm*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Kongar, E. (1976). *İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, Ertu Matbaası, İstanbul.

Köksal, A. (1945). "Gazi Terbiye Enstitüsü İş-Resim Sergisi", *Ülkü*, 16 Temmuz, S:92, s.14-15.

____. (1946). "Ankara Halkevi Resim Sergisi", *Ülkü*, 16 Haziran, S:114, s.17-18.

Kösemihal, M.R. (1938). "14. Halk Konseri", *Ulus*, 3 Mart, s.7.

____. (1939). "Modern Musikimiz", *Ulus*, 21 Şubat 1939, s. 5.

Kris, E., Kurz, O. (2013). *Sanatçı İmgesinin Oluşumu: Efsane, Mit ve Büyü.* Çev. Sabri Gürses, İthaki Yay., İstanbul.

Kunt, G. (1948b). "Dokuzuncu Devlet Resim ve Heykel Sergisi Dün Açıldı", *Ulus*, 4 Ocak, s.1, 3.

Kurtuluş, H. (1987). *Türk Tiyatrosu*, Toker Yayınları, İstanbul.

Kuyaş, A. (1998). "Yeni Rejim". *Cumhuriyet'in 75. Yılı 1923-1953*, Yapı Kredi Yay., İstanbul.

Lansere, Y.Y. (2004). *Ankara Yazı: Bir Sovyet Sanatçısının 1922 Yılı Notları ve Resimleri*, Kaynak Yayınları, İstanbul.

Lefebvre, H. (2007). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, Metis Yay., İstanbul.

Leppert, R. (2002). *Sanatta Anlamın Görüntüsü-İmgelerin Toplumsal İşlevi*. Çev. İ. Türkmen, Ayrıntı Yay. İstanbul.

Lewis, B. (1991). "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunu Hazırlayan Düşünce Akımları", *Atatürk Konferansları 1973-1974.* Çev. Berin U. Yurdadoğ, Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVII, Sa. 6, s. 15-22, Ankara.

Lüleci, Y. (2013). "İktidar ve Sanat (1923-1950)", Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, İstanbul.

Lynch, K. (2017). *Kentin İmgesi.* Çev. İrem Başara, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul.

M. A. (1945). "Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Şubesi Sergisi", *Ulus*, 2 Temmuz, s. 2.

____. (1946). "Zahide Özar'ın Sergisi", *Ülkü*, 16 Haziran, S:114, s.17.

M.F. (1937). "Ankara Halkevinde Açılan Resim Sergisi", *Ulus*, 8 Mart, s. 6.

Mahmut (1929). "Ankaramızın Bedii İhtiyacına Cevap", *Hakimiyet-i Milliye*, 10 Şubat, s.1.

Marcuse, H. (1979). *La Dimension* Esthetique, Seuil, Paris

Mardin, Ş. (2017). *İdeoloji*, İletişim Yayınları, İstanbul.

____. (2017). *Türk Modernleşmesi*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Mehmet Kemal (1983). *Türkiye'nin Kalbi Ankara*, Çağdaş Yay., İstanbul.

Mehmed Mesih (1924). "Resim Sergisinde", *Milli Mecmua*, S. 15, s.240-242.

Memduh, C. (1929). "12. Sefonik Konser", *Hakimiyet-i Milliye*, 7 Şubat, s.2.

Memlük, Y. (2009). "Bulvarın Yeşil Parçaları", *Cumhuriyet Devrimi'nin Yolu Atatürk Bulvarı,* Koleksiyoncular Derneği Yayınları, s. 73-87, Ankara.

Mimar Hikmet (1928). "1928 Resim Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 22 Mayıs, s.1.

____ (1929). "1. Genç Ressamlar Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 16 Nisan, s.2.

Müderrisoğlu, A. (1993). *Kurtuluş Savaşı'nda Ankara"*, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yay., Ankara.

N. (1941). "Ankarada Opera", *Cumhuriyet*, 4 Nisan, s.1.

N.F. (1924). "Ankarada Açılan Yeni Resim Sergisi", *Vakit*, 11 Kânun-i Evvel, s.3.

Nabi, K. (1929a). "Tiyatro Eserleri", *Hakimiyet-i Milliye*, 16 Şubat, s.2.

____. (1929b). "İlmî Müsahebe: Gençlerin Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 6 Mayıs 1929, s. 4.

____. (1935). "Devrim Resim Sergisi", *Ulus*, 31 Teşrinevel, s. 3.

Nadi, Y. (1934). "Muallim Malik Bey ve Talebelerinin Resim Sergisi", *Hakimiyet-i Milliye*, 15 Mayıs, s.3.

____. (1936). "Memleketi Genel İlerileyiş yolunda Yürütecek Vasıta: Kuvvetli Bir Radyo", *Cumhuriyet*, 20 İkincikânun, s.1.

Nafiz, F. (1930). "Resimde Gençlik", *Hakimiyet-i Milliye*, Haziran 4, s.1.

____. (1931a). "Güzel Sanatlar", *Hakimiyet-i Milliye*, 25 Mayıs, s.2.

____. (1931b). "Sergide", *Hakimiyet-i Milliye*, 26 Mayıs, s.2.

____. (1931b). “Kapanan Sergi”, *Hakimiyet-i Milliye*, 13 Haziran, s. 4.

____. (1931c). “Halk Evleri”, *Hakimiyet-i Milliye*, 29 Eylül, s.2.

Nalbantoğlu, G. (2000). “1928-1946 Döneminde Ankara’da Yapılan Konutların Mimarisinin Değerlendirilmesi”, *Tarih İçinde Ankara*. Der. Ayşıl Tükel Yavuz, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ankaralılar Vakfı, s. 253-270, Ankara.

Nalbantoğlu, H. Ü. (2000). “Cumhuriyet Dönemi Ankara’sında Yükselen ‘Orta Sınıf’ Üzerine, *Tarih İçinde Ankara*. Der. Ayşıl Tükel Yavuz, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ankaralılar Vakfı, s. 287-300, Ankara.

Nayır, Y. N. (1935). “Tiyatro Bir Mektebtir”, *Ulus*, 16 Şubat, s. 3.

____. (1936). “Tiyatromuz Kuruluyor”, *Ulus*, 9 İlkteşrin, s. 2.

Nişbay, İ.T. (1943). “Musiki İnkılâbımızda Benliğimiz”. *Ulus*, 19 Ocak, s.4.

Nuri, İ.A. (1932). “Ankara’ya Bir Tiyatro Yapmalıyız”, *Ulus,* 24 Ekim, s. 4.

Nutku, Ö. (1969). *Darülbedayi’nin Elli Yılı*. A.Ü. DTCF Yay., Ankara

____ (1999). *Atatürk ve Cumhuriyet Tiyatrosu*. Özgür Yayınları, İstanbul.

Okay, O. (1999). “Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı”, *Osmanlı Medeniyeti Tarihi*, Ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, C:1, Feza Gaz, s. 69-94, İstanbul.

Okur, A. (2000). “Atatürk Döneminde Radyo Yayıncılığı”, *Atatürk 4.Uluslararası Kongresi 25-29 Ekim 1999 Türkistan-Kazakistan*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Cilt:2, s. 893-894, Ankara.

____. (2019). “1927-1950 Yılları Arasında Türkiye’de Radyo Yayıncılığı”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, s.216, Ankara.

Olcay, H. (1947). “Emekli Subaylar resim Sergisi”, *Ülkü*, Ocak, S:1, s.28-29.

Onbaşı, G.F. (2003). “Geleneksel ve Modern: Sınırlar ve Geçirgenlikler Üzerine”, *Doğu Batı Dergisi*, sayı:25.

Oran, B. (1990). *Atatürk Milliyetçiliği*, Bilgi Yayınları, 62/3, 2. Baskı, Ankara.

Osma, K. (1999). *Erken Cumhuriyet Dönemi Kültür ve Sanat Ortamı.*

Öndin, N. (2003). *Cumhuriyet’in Kültür Politikası ve Sanat 1923-1950.* İstanbul: İnsancıl Yayınları.

Ortaylı, İ., Küçükkaya, İ. (2017). *Cumhuriyet’in İlk Yüzyılı 1923-2023*, Kronik. Kitap, İstanbul.

Öymen, A. (2002). *Bir Dönem Bir Çocuk*, Doğan Kitap, İstanbul.

Özayten, N. (1997). "Onlar Grubu". *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi.* c. 3, s. 1376-1377).

Özçelik, M. (2011). "23 Nisan Çocuk Bayramı'nın Ortaya Çıkışı ve 1922-1929 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları", *Gazi Akademik Bakış*, Cilt: 5, Say: 9, s.265-288.

Özsezgin, K. (2002). *S. Pertev Boyar*, Merkez Bankası Yay., Ankara.

Öztürkmen, A. (1998). *Türkiye'de Folklor ve Milliyetçilik*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Rado, Ş. (1947). "Eski Sergievi Mükemmel Bir Opera Binası Oluyor", *Akşam*, 1 Ekim, s.3.

Refiğ, G. (1999). *Atatürk ve Adnan Saygun*, Boyut Yayınları, İstanbul.

Reşid, E. (1941). "Devlet Konservatuvarında Toska Operası", *Devlet Konservatuvarı Temsil ve Konserleri Madam Batrflay*, No:2, Mayıs, s.24-25.

Rifat, S. (1933). "Resim Sergisinde", *Hakimiyet-i Milliye*, 3 Teşrinisani, s.4.

Rona, Z. (1997). "Yeniler Grubu". *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi.* c. 3, s. 1939, Yem Yayın, İstanbul.

Sakaoğlu, N. (1998). *Milli Mücadele Albümü*, YKY Yayınları, İstanbul.

Saner, M. (2007). "Kamusal Alandan Seyirlik Mekâna: Güvenpark ve Güvenlik Anıtı", *80. Yılında Cumhuriyetin Türkiye Kültürü*, s. 41-52, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara.

Sargın, G. A. (2005). "Ötekinin Gözüyle Ankara'yı Kurmak: Sovyet Propaganda Filmlerinde Devrimci Bellek Kaybı ve Anımsama, *Özcan Altaban'a Armağan 'Cumhuriyet'in Ankara'sı*', Der. T. Şenyapılı, ODTÜ Yayıncılık, Ankara

Sarıkaya, M. (2005). "Himaye-i Etfal Cemiyeti 1923-1935", Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum.

____. (2016). "Gürbüz Türk Çocuğu Yarışmaları", *Atatürk Dergisi*, 1 (1), s. 201-224.

Sarınay, Y. (2005). *Türk Ocakları*, Ötüken Kitap, Ankara.

Sarıoğlu, M. (2000). *Ankara, Bir Modernleşme Öyküsü (1919-1945)*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara.

Say, P. (1949). "Karaböceği Hazırlayanlar Ne Diyorlar?", *Çocuk Tiyatrosu*, Say:2, Yıl:2, s. 4-5.

Saygun, A. A. (1946). "Halkevlerinde Musiki", *Ulus*, 24 Şubat, s.4.

____. (1987). *Atatürk ve Musiki*, Sevda Cevap And Müzik Vakfı Yay., Ankara, s. 39.

____. (1991). "Yaşamımdan Bir Kesit ve Ankara", *Ankara Dergisi,* (1), 2, 145-147, Ankara.

Sayılgan, A. (1949). "Küçük Kardeşlerle Konuşma", *Çocuk Tiyatrosu*, Sayı:2, Yıl:2, s.7.

Sazyek, E. (2018). *Türk Romanında Ankara"*, Vekam Yayınları Araştırma Dizisi V, Ankara.

Sena, C. (1972). *Estetik,* Kanaat Kütüphanesi, İstanbul.

Seren, S. (1944). "Yurt Gezisi Resim Sergisi", *Çığır*, Eylül, S:142, s.34.

Sevengil, R. A. (1947). Devlet Tiyatro ve Operasına Düşen Üç Vazife", *Cumhuriyet*, 16 Aralık, s.2.

____. (1950a). "Devlet Tiyatrosunu Korumak Lazımdır", *Ulus*, 17 Haziran, s. 2.

____. (1950b). "Devlet Tiyatrosunda Yeni Yıl", *Ulus*, 20 Eylül, s.2.

____. (1950c). "Türkiye'de Operalar", *Ulus*, 9 Aralık, s. 2.

Sırrı, N. (1936). "D Grubunun Sergisi", *Varlık*, 63, 15 Şubat, s.240.

____. (1937a). "Ankara'da Resim ve Heykel Sergisi", *Ülkü*, C.9, S:53, Temmuz, s.394-396.

____. (1937b). "Resimlere ve Ressamlara Dair", *Ülkü*, C.9, S:54, Ağustos, s.477-478.

____. (1937c). "Bir Ressamımızın Ölümü Bir Ressamımızın Sergisi", *Ülkü*, C:10, S:56, Birinciteşrin, S.186.

____. (1938). "Ankara'daki Son Resim ve Heykel Sergisi Hakkında", *Ülkü*, C:11, S:65, Temmuz, s.472-475.

____. (1940a). "Bir Okuyucunun Notları, İkinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Ülkü*, Birincikanun, S:94, s.379-382.

____. (1940b). "Resim Sergisinde, *Ülkü,* S:86, C.15, Nisan, s. 185

____. (1940c). "Resim Şuunu Vesilesiyle", *Ülkü*, Temmuz, S:89, s.471-473.

____. (1941). "Madame Butterfly Temsili", *Ülkü*, C:XVII, No: 101, s.476-477.

Sihay, Y. (1938). "Radyonun Kültür ve İçtimai Hayatımızdaki İnkılabı", *Radyo Amatör*, 19 Şubat, S: 5, Yıl:1, s. 3-4.

Solok, C. K. (1947). "Abidin Dino'nun resim sergisi", *Hür*, Sene: 1, S: 1, Şubat, s. 3.

Sönmez, S. (1943). "Bedri Rahmi ve Eren Eyüpoğlu Sergisinde", *Ulus*, 12 İlkteşrin, s. 2.

____. (1949). "Sanat Âleminde: Leman Tantuğ Resim Sergisi", *Zafer*, 27 Haziran, s.3.

Steve, P. (1996). *The Body and the City, Psychoanalysis, Space and Subjectivity*, Routledge, New York.

Suner, L. (1995). "Cumhuriyet Dönemi Tiyatroların Kurumlaşması". *Tiyatro Araştırmaları Dergisi.* 12/12, s.11-16.

Şahingiray, Ö. (1955). Atatürk'ün Nöbet Defteri: 1931-1938, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara.

Şanlıer, Z. (2003). "Sanat ve Toplum Açısından On Yıllık Bir Döküm", *Sanat Dünyamız*, S.89, s.105-143, İstanbul.

Şardağ, R. (1945). "Ankara Halkevi Resim Sergisi", *Ulus*, 9 Haziran, s.4.

Şenol Cantek, F. (2003). *'Yaban'lar ve Yerliler, Başkent Olma Sürecinde Ankara*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Şenol, T., Asmaz, A. C. (2018). "Kazimir Maleviç'in Soyut-Geometrik Dönemi Sonrası Sanat Anlayışı Üzerine Bir İnceleme", *İdil*, Cilt: 7, Sayı: 47, s. 829-835.

____. (2012). *İcad Edilmiş Şehir: Ankara*. İletişim Yayınları, İstanbul.

____. (2016). *"Yaban"lar ve Yerliler: Başkent Olma Sürecinde Ankara.* İletişim Yayınları, İstanbul.

____. (2017). *"Kenarın Kitabı, "Ara" da Kalmak Çeperde Yaşamak"*, İletişim Yay., İstanbul.

Şenyapılı, Ö. (1970). "Ankara '70", *Mimarlık*, Cilt 8, Sayı 77, Mart.

Şevket, E. (1940). "Devlet Konservatuvarındaki Çalışmaların Güzel Bir Eseri: Opera", *Ulus*, 23 Haziran, s.5.

Şimşek, S. (2002). *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.

T. İ. (1944). "Dün CHP Yurt Gezisi Resim Sergisi Açıldı", *Ulus*, 2 Eylül, s.1, 2.

____. (1945). "Güzel Bir Sergi Gezdim", *Ulus*, 7 Temmuz, s.2.

____. (1949). "Güzel Bir Sergi…", *Ulus*, 9 Mart, s.2.

Tankut, G. (2000). "Jansen Planı: Uygulama Sorunları ve Cumhuriyet Bürokrasisinin Kent Planına Yaklaşımı", *Tarih İçinde Ankara*. Der. Ayşıl Tükel Yavuz, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ankaralılar Vakfı, s. 301-316, Ankara.

Tanilli, S. (1989). *Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz*, 5. Basım, Amaç Yayınları, İstanbul.

Tanrıkulu, D. (1985). "Ankara'da Eğlence Yaşamı 1928-38", *Mimarlık Dergisi*, 2-3, s.22-27, Ankara.

Tansuğ, S. (1999). *Çağdaş Türk Sanatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Tanyu, H. (1981). *Ziya Gökalp Kronolojisi*, Ongun Kardeşler Matb., Ankara.

Taşkan, D. (2000). *Devlet Tiyatrosunun Kuruluş Sürecinde Ankara Devlet Konservatuarı Tatbikat Sahnesi Tarihçesi ve Oyunlar (1939-1949)*, T.C. Kültür Bakanlığı Devlet

Tiyatroları Yayınları.

Taşkın. M. Z. (1948). "Çocuk Tiyatrosu Açılırken", *Çocuk Tiyatrosu*, Sayı:1, Yıl:1, s.1.

Tekeli, İ. (2000). "Ankara'nın Başkentlik Kararının Ülkesel Mekan Organizasyonu ve Toplumsal Yapıya Etkileri Bakımından Genel Bir Değerlendirilmesi", *Tarih İçinde Ankara*. Der. Ayşıl Tükel Yavuz, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ankaralılar Vakfı, s. 317-335, Ankara.

Tekerek N., Tekerek, İ. (2008). "Devlet, İşletmecilik, Meta-Ürün ve Tiyatro İlişkisi", *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 25, s. 26.

Tepedenlioğlu, N.N. (1939). "Atatürk Film Çeviriyor", *Yeni Gün Dergisi*, 6 Mayıs.

Tollu, C. S. (1935). "Zafer Bayramı Resim Sergisi", *Ülkü*, C. 6, S. 32, Birinciteşrin, s.123-125, Ankara.

____. (1950). "Devlet Resim ve Heykel Sergisi Karşısında Sanat", *Yeni Sabah*, 23 Haziran, s.2.

Toksoy, N. (2007). *Halkevleri Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Ankara.

Toraganlı, H. (2004). "Musiki Muallim Mektebi'nin Kuruluş Yıldönümü", *Müzeci*, Sayı: 10, Sonbahar.

Toros, T. (1991), "Adnan Saygun'dan Anılar", *Tarih ve Toplum,* İletişim Yay., C.15, Mart, No:87, s.16-18.

Tong, F. (1935). "Halkevinde Yanıkefe", *Ulus*, 21 Kasım, s. 5.

Toprak, Z. (2012). *"Darwin'den Dersim'e Cumhuriyet ve Antropoloji"*, Doğan Kitap, İstanbul.

Tör, V. N. (1941a). "Devlet Artistleri, Selam Size!", *Devlet Konservatuvarı Temsil ve Konserleri Madam Batrflay*, No:2, Mayıs, s. 13-19.

____. (1941b). "Büyük Terbiyeci Tiyatro", *Ulus*, 7 Ekim, s.5.

____. (1943a). "Türk Çocuklarının Resim Sergisi", *Ulus*, 28 Mayıs, s.2.

____. (1943b). "Çocuk Yaratarak Öğrenir", *Ulus*, 10 Temmuz, s.5.

____. (2010). *Böyle Geçti Yıllar*. Yapı Kredi Yay. İstanbul.

Tuna, S. (1941). "Ankara Ressamları Sergisi", *Ulus*, 8 Haziran, s.2.

____. (1943). "Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergisi", *Ulus*, 4 Temmuz, s.3.

____. (1948). Güzel Sanatlar Birliği Sergisi", *Ulus*, 21 Ekim, s.2.

Tuncel, B. (1947). "Konservatuvar Sahnesinde İlk Yerli Oyun", *Ulus*, 27 Mayıs, s.2.

Turan, Ş. (1989). *Atatürk'ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar Düşünceler, Kitaplar*. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, XVI, Sayı: 45, Ankara.

Türkyılmaz, M. (2015). "Ankara'da Havuzbaşları: 1923-1950", *Ankara Araştırmaları Dergisi*, Vekam, 3(1), s. 105-136.

Uçan, A. (2004). "Musiki Muallim Mektebi ve Müzik Eğitimi", *Müzeci*, Sayı: 10, Sonbahar.

Ural, M. (1998). "Cumhuriyet'in Romansı: Ressamlar Yurt Gezisinde 1938-1943", *Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri 1938-1943*, 1. Baskı, Milli Reasürans Yay., İstanbul.

Ülkütaşır, M.Ş. (1972). *Cumhuriyet'le Birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnografya Çalışmaları*. Başbakanlık Basımevi, Ankara.

Üren, E. (1942a). "Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergisi", *Ülkü*, S:18, 16 Haziran, s.15.

____. (1942b). "IV. Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Ülkü*, S: 30, Aralık, s.12-15.

____. (1943a). "Ankara Halkevinin Dördüncü Amatör Resim Sergisi", *Ülkü*, C:3, S:34, 16 Şubat, Ankara.

____. (1943b). "Halkevleri IV. Resim ve Fotoğraf Sergisi", *Ülkü*, C:4, S:38, 16 Nisan, Ankara.

____. (1944a). "Altıncı Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Ar*, S:1, s. 3.

____. (1944b). "CHP Yurt Gezisi Resim Sergisi", *Ar*, Birinci Kânun, S:1, s.4.

____. (1944c). "VI. Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Ülkü*, 16 İkinciteşrin, S:76, s.23.

____. (1944ç). "Altıncı Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Ar*, 12 Aralık, S:1, s. 9-12.

____. (1945). "Güzel Sanatlar Birliği Sergisi", *Ulus*, 10 Haziran, s. 2.

____. (1946a). "Arif Kaptan'ın Resim Sergisi", *Ulus*, 7 Ekim, s.2.

____. (1946b). "Eren Eyüpoğlu'nun Resim Sergisi", *Ülkü*, 16 Aralık, S:126, s.23.

____. (1947a). "Sekizinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Ülkü*, Ocak, S:1, s. 27-28.

____. (1947b). "Esad Subaşı'nın Resim Sergisi", *Mimarlık,* S:3-4, s.44.

____. (1947c). "Güzel Sanatlar Birliği 24 üncü Resim Sergisi", *Ülkü*, Ekim, S:1, s. 34-35.

____. (1948a). "İsmail Altınok'un Resim Sergisi", *Ülkü*, Ağustos, S:20, s.24.

____. (1948b). "Cemal Bingöl'ün Resim Sergisi", *Ülkü*, Ekim, S:22, s.37.

____. (1949a). "Onuncu D. Resim ve Heykel Sergisi", *Ulus*, 12 Ocak, 4.

____. (1949b). "Arif Kaptan'ın Sergisi", *Şadırvan*, 10 Haziran, S:11, s.7.

____. (1949c). "Leman Tantuğ Resim Sergisi", *Ulus*, 24 Haziran, s.4.

____. (1949ç). "Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergisi", *Zafer*, 6 Ekim, s.2.

____. (1950a). "Onbirinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Ağaç,* 4 Haziran, S:4, s.2.

____. (1950b). "Onbirinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi", *Ülkü*, Mayıs, S:41, s. 6-7.

Üstünipek, M. (1999). "1923-1950 Yılları Arasında Açılan Sergiler", *Türkiye'de Sanat*, S:40, Eylül-Ekim, İstanbul.

Vahid Bey. (1926). "Resim Sergisi Münasebetiyle", *Hakimiyet-i Milliye*, 3 Mart, s.3.

Vale, L. (1992). *Power and National Identity.* Yale Un. Press, London.

Vedat Nedim (1930). "Darülbedayi Temsilleri", *Hakimiyet-i Milliye*, Nisan 7, s.2.

Wallis, B. (2016). "Ülkeleri Pazarlamak: Uluslararası Sergiler ve Kültür Diplomasisi", *Sanat Siyaset, Kültür Çağında Sanat ve Kültürel Politika*, Editör: Ali Artun, İletişim Yayınları, İstanbul.

Yalçın, H. C. (1941). "C. Halk Partisi Sanat Mükâfatı", *Yedigün*, 20 Birinciteşrin, No:450, s.4.

Yakup Kadri (1929). "Ankara Şehri", *Hakimiyet-i Milliye*, 1 Haziran 1929, s.1.

____. (1934). "Sanat Ölçüleri", *Kadro: Aylık Fikir Mecmuası*, Mayıs (29), s. 25-27.

Yasa Yaman, Z. (1992). *1930-1950 Yılları Arasında Kültür ve Sanat Ortamına Bir Bakış: d Grubu.* Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

____. (1993). "Demokrasi ve Sanat", *Anadolu Sanat*, 1, s. 183-196.

____. (1994a). Türk Resminde Kadının Değişen İmgesi, *XIII. Sanat Tarihi Araştırmaları Haberleşme Semineri,* İstanbul.

____. (1994b). "Kültür Politikaları Açısından Sanat Ortamı", *4. Ulusal Sanat Sempozyumu*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 155-161.

____. (1995). "Sanat Tarihimizde Eski Bir Konu: Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği mi, d Grubu mu?", *Türkiye'de Sanat*, S.20, s.35-37, İstanbul.

____. (1996). Cumhuriyet Dönemi Resim Sanatı, *Türkiye'de Sanat*, Sayı: 24, İstanbul.

____. (1998). "Cumhuriyet Dönemi (1923-1938) Türk Resmi Üzerine Düşünceler", *Arredamento Mimarlık*, 10, s. 68-74.

____. (2002). Cumhuriyet'in İdeolojik Anlatımı Olarak Anıt ve Heykel, *Sanat Dünyamız*, Sayı: 82, İstanbul.

____. (2003). Değişen Manzaralar: Kültür ve Modernite, *Sanat Dünyamız*, Sayı: 89, İstanbul.

____. (2006). "Ötekinin Varlığı: Her Resim Bir Öykü Anlatır", *Kadınlar Resimler*

Öyküler, Pera Müzesi Yayını:9, s. 8-85, İstanbul.

____. (2009). "Bauhaus ve Söylemleştirilen İç Mekân Anlayışı: Yeni Yaşam, Yeni Dekorasyon, Yeni Mobilya", *Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı-Türkiye'de Mimarlık, Sanat, Tasarım Eğitimi ve Bauhaus*, Der. Ali Artun ve Esra Aliçavuşoğlu, s. 201-240, İstanbul.

____. (2011a). *Suretin Sireti*. Pera Yayınları, İstanbul.

____. (2011b). "Siyasi/Estetik Gösterge Olarak Kamusal Alanda Anıt ve Heykel", METU JFA, 28:1, S. 69-98, Ankara.

____. (2012a). Ankara'da Bir 'Milli Müze' Serüveni", Ed. Z. Yasa Yaman, *Ankara Resim ve Heykel Müzesi*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, s. 35-70, 2012

____. (2012b). İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e Sanat, Ed. Z. Yasa Yaman, *Ankara Resim ve Heykel Müzesi,* 91-370. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

____. (2019). "Türkiye'de Sanat Tarihi Yazımının Açmazları", *Varlık*, Mart, Sayı:1338, İstanbul.

Yates, F. (1974). *The Art of Memory.* University of Chicago Press. Chicago

Yavuz, H. (1998). "Batılılaşma Değil, Oryantalistleşme", *Doğu-Batı Dergisi*, Sayı:2. s. 113-116.

Yavuztürk, G. M. (2009). "Atatürk Bulvarı'nda Yaşam Sanatla Akarken", *Cumhuriyet Devrimi'nin Yolu Atatürk Bulvarı,* Koleksiyoncular Derneği Yayını, s. 89-108, Ankara.

Yazgan, T. (2009). *Örnek Bir Cumhuriyet Kurumu Devlet Tiyatrosu: Tatbikat Sahnesi ve Sonraki Yıllar"*, Mrk Baskı, Ankara.

Yetkin, S. K. (1944). "Cumhuriyet Halk Partisi Yurt Gezisi Resim Sergisi", *Ulus*, 5 Eylül, s.2.

____. (1946). "Devlet Tiyatrosu", *Ulus*, 26 Ocak, s.2.

Yılmaz-Keskin, Y. (2007). "Propaganda Aracı Olarak Sinema: 1990 Sonrası Amerikan Filmlerinde Propagandanın Kullanımı Üzerine Bir Çalışma", Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Konya.

Yücel, Ü. (1986). "Atatürk Döneminde Sanat Yaşamı", *Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk*, Dr. Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı Yayınları, s. 415-478, İstanbul.

Zaim, T. (1938). "Halkevi Resim ve Heykel Sergisi", *Ulus*, 3 Mart, s.7.

Zelef, M.H. (2017). "Ankara'da Elçiliklerin İnşa Sürecinde Az Bilinen Bir Aktör: Jacques Aggiman", *Ankara Araştırmaları Dergisi"*, Aralık, 5 (2), s.161-196, Ankara.

Zeren, K. (1948a). "9. Devlet Resim ve Heykel Sergisinde", *Vatan*, 5 Şubat, s.6.

____. (1948b). "9. Devlet Resim ve Heykel Sergisinde II", *Vatan*, 7 Şubat, s.6.

Zürcher, E. J. (2013). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi.* (28. bs.). İstanbul: İletişim Yayınları.

EK 1. ANKARA RADYOSU ARŞİVİ: TRANSKRİPSİYONLAR

Vedat Nedim Tör:

"1933 senesinde Matbuat müdür olduğum zaman radyonun teknik idaresi Nafia Vekaletine bağlıydı fakat programlarını Matbuat Umum Müdürlüğü yapardı. Her şeyde olduğu gibi o zaman ki teknik imkanlarımızda çok geriydi, çok ilkeldi. Biliyorsunuz Atatürk tam manasıyla bir yarı koloniye miras kondu. En çok ithal ettiğimiz şeyler mensucattı, narenciye ithal ederdik. Portakal, limon, mandalina ithal ederdik hatta Marsilya'dan patates ithal ederdik. Sonra bütün işletmeler yabancıların elindeydi. Elektrik, tramvay, vapurların işletmesi, madenler vs. Bu umumi durum içinde bizim radyonun imkanları da çok ilkeldi. Şimdi güleceksiniz belki ama bizim Ankara Radyosunun stüdyoları Ankara Palas otelinin bodrum katındaki mutfağın yanındaki bir iki odaydı. Orda konuşmalar yapılırken mutfaktaki, çanak-çömlek gürültüleri, garsonların şakalaşmaları mikrofona zaman zaman aksederdi. İstanbul'da da Galatasaray postanesinin üst katındaki bir odadaydı stüdyo. Tramvay dan danları, otomobillerin klaksonları, satıcıların bağrışmaları, zaman zaman yine mikrofona yansırdı. Bu şartlar altında çalışmak durumundaydı. Fakat sonra şartlar tamamen değişmişti. Ankara'da biliyorsunuz gayet görkemli bir binada vazife almak mutluluğuna eriştim."

Kaynak: TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", 1978, Yayın No:1, İşitsel materyal kayıtları.
Erişim Tarihi: 22.10.2020

Suat Osmanol:

"1936 senesi baharında Sağlık sokakta bir bina bulundu. Daha geniş odaları var. Tek konuşmak için, kalabalık müzik yayınları için böyle bir bina kiralanmıştı. O zaman orada da evler böyle geniş arsalar içerisinde, bahçeli ev şeklinde bazen iki kat bazen bir buçuk kat şeklindeydi zaten. Bu binayı güzelce teftiş ettik. Evvela akustik şeyi burada tatkik etmeye başladık tabii tekniğe tam manasıyla uygun değil. Pencerelere bir ikinci kapak yaptık, onları pamukla kapattık vs. hatta stüdyolarda çok mühim olan ışıklandırma mesela bekleyeniz, girmeyiniz veyahut mikrofon açık işaretleri vermek için ilk defa renkli sinyal tesisini de burada tatbik ettik. Burayı bu şekilde hazırladıktan sonra burada 1938 senesine kadar radyo devam etti. Tabii gerek Türk musikisi

konserleri kadrosu gerek Batı müziği konserleri kadrosu ona göre ayrıydı. Konservatuvar yayınlarını da röportaj şeklinde yapmaya başladık. Fazla bir geniş kadro yoktu, daha çok plak yayınıyla vakit geçirirdik. Yayını doldurmaya çalışırdık. Esasen orada öğlen yayınını bu stüdyoda başlattık. Bir saat olarak plak yayını ve haberler. Haberleri de şimdiki gibi bir haber yayınları dairesi yoktu. Anadolu Ajansı zaten ilk radyonun teşkilindeki anonim şirkette ortak bulunan Anadolu Ajansı bu görevi üzerine almıştı. Radyoda okunacak haberleri onlar bülten halinde hazırlar, zamanından evvel radyoya bize gelir, spikerde bunları mikrofonda okurdu. Bu sıralarda yeni radyo istasyonun projesi vs. hazırlanmış zannederim ihalesi olmuştu. Bu suretle radyonun 10 yıllık birinci aşaması tamamlanmış olur."

Kaynak: TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", 1978, Cıngıl No:1, İşitsel materyal kayıtları.
Erişim Tarihi: 22.10.2020

Cemal Reşit Rey:

"Gazi Mustafa Kemal Paşa Sarayburnu'nda, Sarayburnu'nda gayet güzel bir gazino vardı. O gazinoda bir akşam oturuyormuş, yemek yiyormuş. Maiyetiyle, ahbaplarıyla ve zannederim ki o zaman bir Amerikan Heyeti İstanbul'a gelmişti. O akşam Gazi Mustafa Kemal Paşayla Sarayburnu'nda beraber yemeğe davet etmiş onları ve onlarda bulunuyormuş. Tesadüfen Mısır'dan gelmiş meşhur bir muganniye vardı şarkı söyleyen kadın, ismi Ümmü Gülsüm'dü. Ümmü Gülsüm hatta Mısır'da … derlerdi ona, ondan sonra o şey tarafından, Sarayburnu'ndaki gazino tarafından, kontratlan davet edilmiş bütün bir yaz orada şarkı söyleyip ve normal olarak çıkmış şarkısını "ya lel yaa lel" diye söylemeye… Mustafa Kemal Paşa bundan biraz canı sıkılmış, Amerikalıların orda bulunması, Modern Türkiye hala böyle müzik mi dinliyor filan diyerekten, bunun üzerine orada bir nutuk verdi. Bizim memleketimiz çok birtakım inkılaplar yapmıştır bundan sonra da yapacaktır. Müzik sahasında da bu inkılap olacak, artık bizim müziğimiz öyle şark müziği olmayacaktır. Avrupa müziği ayarı müzik olacak gibilerden birtakım sözler söylemişti. Ve bir emirle radyolardan Alaturka müzik men edilmişti."

Kaynak: TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", 1978, Cıngıl No:9, İşitsel materyal kayıtları.
Erişim Tarihi: 22.10.2020

Safiye Ayla:

"Atatürk bazı nutuklarını verdiği zaman bunu yorumlayanlar hani o kadar ileri gidiyorlar ki tabii bu acayip bir şekil alıyor. Atatürk'ün bir arzusu var. Türk musikisini bütün dünyaya duyurabilmek ama kendi hüviyetiyle, kendi güzelliği ve hem bize hitap etsin hem Avrupalılara hitap etsin şeklinde ben öyle anlıyordum. O zamanlar Şükrü Kaya Bey Dahiliye Vekili, bu nutuktan şöyle ilham almışlar ki Türk musikisi külliyen artık ortadan kalkmalıdır gibilerden. Radyodan, gazinolardan her yerden yasaklandı. Gazeteciler artık herkesten ziyade böyle gazeteler Türk musikisi aletlerini böyle bir sepete koymuşlar denize atıyorlar filan böyle karikatürler yapılıyor artık kurtulduk hani bundan gibi… O esnada bir gazeteci geldiler ne düşünüyorsunuz dediler. Dedim ki benim vallahi ne düşüneyim ama ben dedim şu karikatürün haline bakın dedim. Bize yıllarca, asırlarca hizmet etmiş bir musiki aletini öyle sepete koyup da denize atmak bunu dedim güzel bulmadım. Bu vefasızlık dedim. Nihayet milletin yüreğine sinmiş olan bu hafsin bir parçası olan bir musiki böyle kalkmaz. Velhasıl tabii Atatürk bu vaziyeti duyunca şeklin aslında bu olmadığını ve bunun manasız bir şey olduğunu söyleyerek tekrar radyolara, plaklara ve gazinolara musikimiz geldi."

Kaynak: TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", 1978, Cıngıl No: 21, İşitsel materyal kayıtları.
Erişim Tarihi: 22.10.2020

Ruşen Ferit Kam:

"Osman Pehlivan'dan işittiğimize göre, bir gün Osman Pehlivan Atatürk'ün huzurunda çalmaya başlamış ve Atatürk kendisine söylemiş. Demiş ki "niçin radyoda çalmıyorsunuz? Ve radyoda çalmamasının sebebini izah etmiş. Demiş ki "siz Türk musikisine son verdiniz onun için bu radyodan ayrılmak mecburiyetinde kaldım" demiş Ankara radyosu için… Onun üzerine Atatürk şu tabiri kullanmış "Bunu da yanlış anladılar." demiş. Ve derhal Osman Pehlivan'ı stüdyoya naklini sevk etmiş ve stüdyoda Osman Pehlivan çalmış, çağırmış bir şeyler söylemiş. Bunun üzerine Türk musikisi iade edildi 1936 yılında galiba"

Kaynak: TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", 1978, Cıngıl No: 9, İşitsel materyal kayıtları.
Erişim Tarihi: 22.10.2020

Cevad Memduh Altar:

"Basın yayın genel müdürlüğü Radyo dairesi müdürlüğünü 1943'ten 1951'e kadar yürüttüm. 1951'de de Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü olarak oradan ayrıldım. Şu halde 51 senesine kadar yani 1939'dan 51 senesine kadar Türkiye Radyolarının program konularıyla çeşitli alanlarda uğraşmış bir eski radyocu sayılırım. O zamanın radyoculuğuyla bugünün tabiatıyla radyonun çok lehine olarak gelişmiş bulunan bu zamanın radyoculuğu arasında çok büyük fark var. Radyoculuk terimiyle o zaman biz canlı yayın yapardık. Şimdikinde hazırlanmış programlar sunuluyor ki çok daha iyidir. Yayınlar o zamanın tekniği bakımından bir bant üzerine alınamazdı, bant tekniğini daha tanımıyorduk, bilmiyorduk. İşin en acıklı tarafı *Söz* yayınlarındaki acizliğimizdi. Tıpkı duvara ilan yapıştırır gibi veya kuvvetli bir kalem sahibinin herkesin anlayacağını sandığı bir metni gelişigüzel kaleme alıp okuduğu gibi veya gazeteye gönderdiği gibi makale okur gibi ilgili bakanlıkların temsilcileri yazdıkları metinleri radyolarda gelişigüzel okurlardı. Aksırarak, öksürerek okurlardı. Hiç şüphesiz iyi fikirler vardı ama radyoculuk tekniğine uyulmaması yüzünden bu fikirlerde maalesef yararlı fikir olmaktan çıkardı ve acı acı tenkit edilirdik 'ayy gene mi o ses' dediklerini çok iyi bilirim 'gene mi bu öksürüklü adam' dediklerini çok iyi bilirim, 'canım şu metinleri bir başkasına okutun da doğru dürüst sesler dinleyelim' dediklerini günlerce kafamıza telefonla hatta kaktıklarını çok iyi hatırlarım. Bakınız sevgili vatandaşlarım bugün bu pürüzlerden tamamen arınmış bir radyonun, tertemiz yayınlarını dinliyorsunuz. Biz ancak iftihar duyuyoruz. O günler olmasaydı bugünler olmazdı. O sıkıntılar çekildi, o sıkıntıların yüzünden iyisi arandı ve daha iyisi geldi. Millet bunu da temin etti onun için sevinelim. Türkiye radyoculuğunda sayın dinleyenlerim, kendisiyle çalıştığım arkadaşlar aklıma geldikçe ki içlerinde bir kısmını kaybettiğim için acısı yüreğime düşmüştür hep sarsılırım. Hiç unutamayacağım. Yalnız uzak geçmişle değil yakın geçmişle de ilgili olarak hiç unutamayacağım bir sevgili arkadaşım da Refik Ahmet Sevengil'di. Türk radyoculuğuna, Türk kültür hayatına onun kadar candan, yürekten bağlı insanı bulmak güçtür hakikaten güçtür."

Kaynak: TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Radyoculuğun Gelişmesi", İşitsel materyal kayıtları.
Erişim Tarihi: 22.10.2020

Cevat Memduh Altar:

“Bugünde yapılmakta olan şüphesiz değil mi denetim, o zaman radyo dairesi genel müdürlüğü tarafından yapılırdı ve İdari yönden mesela teftişi gerektiren bir husus varsa ayrıca kurumun genel müdürlüğü teftiş kurulu da vardı oradan giden müfettişlerde denetebilirdi. Program denetimi her ay radyo program müdürlüğünden programın içinde yer alan her çeşit programın o ay içerisinde nasıl cereyan etmiş olduğu hakkında bir rapor gelirdi. Bu raporları değerlendiririrdik ve programların içeriği üzerinde daha iyi daha verimli daha randımanlı sonuçlar alınması imkanını sağlamak için yapılan toplantıları, müşterek toplantılar halinde yapardık. Radyonun müdürü ile ilgili konularının şefleri hazırladıkları raporla beraber genel müdürlükteki toplantıya katılırlar, fikir alışverişi olur tenkitlerimiz bu şekilde yapılır ve programların daha isabetli bir şekilde uygulanması yolunda lüzumlu olan tedbirlerin alınmasında muhataplarımızın katkıları da olurdu.”

Kaynak: TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, “Dünden Bugüne Radyoculuğumuz”, 1978, Cıngıl No: 23, İşitsel materyal kayıtları.
Erişim Tarihi: 22.10.2020

Hasan Refik Ertuğ:

“Bu yeni kanun her biçimde çıkmış bir kanundu. Tabii mikrofonun güvenliğini ve halkımıza yönelecek olan konuşmaları belli ölçüde bir denetimden geçirmeyi lüzumlu buluyorduk. Gerek kalite bakımından gerekse sahi hususlarda denetime ihtiyaç duyuluyordu. Bu maksatla kanunda merkezde bir söz komitesi kurulmuştu yani Umum Müdürlük bünyesi içinde bir de Radyo müdürlüklerinde kurulmuştu. Sebebi de şu, Ankara Radyosu’nun Söz yayınları genel müdürlükteki söz komitesinden tetkik edilebiliyordu ama İstanbul’da kurulmakta olan ve biraz sonra başlayacak olan radyo için, yeni radyodan başka harp içinde İstanbul radyosu o küçük takatli, 5 kwh takatli radyoda çalıştırıldı. Onun için radyo müdürlükleri bünyesinde de bir denetim organı kurulmuştu söz komiteleri diye. Bundan maksat bir bilim kontrolü ve yahut bir siyasi kontrol olmaktan ziyade mevcut hükümetin devletin mevcut politikası istikametinde yayınların olması sonra halkın zevkini incitmeyecek tarzda müzik ve sanat programları yapılması, konuşmalarda yerleşmiş bilgilerin dışına çıkılmaması gibi bazı gayet çerçevesi geniş bir denetim yapılıyordu. Bu da genel müdürlük tarafından en geniş çerçeve içinde yürütüldü.”

Kaynak: TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, “Dünden Bugüne Radyoculuğumuz”, 1978, Cıngıl No: 23, İşitsel materyal kayıtları.
Erişim Tarihi: 22.10.2020

Hasan Refik Ertuğ

"Bir müddet sonra Anadolu Ajansından tamamen ilişik kesildi. Yani Anadolu Ajansı radyo haber bülteni hazırlamaktan çıktı bıraktı. Doğrudan doğruya genel müdürlükteki haber servisi bu bültenleri hazırlamaya başladı. Tabii Anadolu Ajansından da United Press'ten de International Westernden de muhtelif diğer ajanslardan da Ankara'daki elçiliklerin dağıttıkları bültenlerden de faydalanmak suretiyle meydana bir haber bülteni çıkarıyorlar, servis şefi müdürü imzalar ve spikerler genel müdürlükten gelen bu haber bültenlerini okurlardı yayına sokarlardı. Böylece kaynakları haber bültenlerinin kaynakları Anadolu Ajansından daha ziyade genişletilmiş olarak hazırlanıyordu, fazlalaştırılmıştı on beş ayrı dilde dinleniyordu hem de çeşitli mesela Türkçe yayınlar Fransa'nın vardı Almanya'nın vardı İtalya'nın vardı Yunanistan'ın vardı Rusya'nın vardı. Evet tahminen on beş dil kadar dinleniyordu ama bu on beş radyo dinleniyordu manasında değil. Belki elli radyo dinleniyordu elli posta dinleniyordu ama içlerinde bir on tanesi Türkçe sekiz tanesi İngilizce, Fransızca çeşitli dillerdendi. On beş dil deyişimizin bir diğer manası da şu, Türkiye kısa dalga yayınlarında yabancı ülkelere yönelik yayınlar yapıyordu. Haber yayınları ve yorumlar yapıyordu. Bunlar on beş dildendi."

Kaynak: TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", 1978, Cıngıl No: 23, İşitsel materyal kayıtları.
Erişim Tarihi: 22.10.2020

Emel Gazimihal:

"O zaman haberler Anadolu ajansından gelirdi. Mesela haberlerin gecikmesi olabilirdi ki her biçimde zavallı bir odacımız bisikletine atlar, bazen bisikletle bazen yayan ajansa gider haberleri getirir ve biz bir göz gezdirmeye dahi vakit bulamadan o teleks bantların üzerine yapıştırılmış kağıtlar ajans olarak gelirdi ve oradan okurduk ve diyorum ki epey heyecanlı olurdu bizim için o haber okumak ve düşünün ki bir hata dahi ufacık bir hata yapsak ertesi gün gazetelerde kıyametler kopardı nasıl oluyor bir spiker bir kelimeyi yanlış telaffuz ediyor yahut yanlış bir şey söylüyor."

Kaynak: TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", Cıngıl No: 23, İşitsel materyal kayıtları.
Erişim Tarihi: 22.10.2020

Berter Tali:

"Rahmetli Fuat Münir Bener vardı o Neşriyat müdürüydü. Rahmetli Veli Kanık, şair Orhan Veli'nin babası o radyo müdürüydü o zaman, Mesut Cemil Tel rahmetli… Cemal Reşit Rey ve rahmetli Ekrem Reşit Rey sonra Vedat Nedim Bey müdür olarak geldi. Vedat Nedim Tör yine onun müdürlüğü döneminde radyoda çok dinamik bir hava esti. Kendinden intişar eden bir dinamizm tabii herkes onu ilham etti, programlara daha başka türlü bir canlılık getirdi, bir rahatlık getirdi ve dışardan herkes benim radyoda olduğum bildikleri için hep "yav radyo programları değişti ne kadar güzel oldu dinlenir oldu Ankara Radyosu'nun programı" derlerdi ve bunu yüzde yüz diyeceğim Vedat Nedim'e borçludur Ankara Radyosu. Tabi ki başında bulunduğu ekibinde rolü olmuştur ama ilham kaynağı muhakkak ki Vedat Nedim Bey'di. Şimdi hatırladıklarım bir kere rahmetli Muzaffer Harunoğlu vardı mühendis ki kurulmasında çok büyük emeği olmuş bir kişi… Sonra Suat Osmanoğlu, rahmetli Fatih Aramay, Tevfik Akman, Sabit Karamani, rahmetli Nusret Deyim, Seyfettin Özdemir ve Burhanettin Özdemir kardeşler… Gelelim saymışken spikerlere Necdet Remzi ve Emel Gazimihal'den gayrı daha sonra daha doğrusu gelenler; İlhan Vitem, Bedia Özol bu ikisi benden iki ay sonra açılan bir imtihanla girdiler. Daha daha sonra Himet Münir Ebcioğlu, Suat Taşer, Mebrure Haseki, Muhteşem Öksüzcü o kısa bir süre oldu, Hicri Sezen ve Nadide Köksal bunlarla iş birliği yaptık."

Kaynak: TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", 1978, Cıngıl No: 34, İşitsel materyal kayıtları.
Erişim Tarihi: 22.10.2020

Cevdet Kozanoğlu:

"Fasıl heyetinden üç sene sonra mı ne Şerif İçli, Hamdi Tokay, Hasan Gür vefat etti, Hakkı Derman, Şerif İçli, Tahsin Tokay, Celal Tokses ayrıldılar. Safiye Tokay'da ayrıldı. Fasıl kaldı mı böyle… Yeni bir fasıl heyeti tertip etmek icap etti o sıralarda Ankara'da bulunan meşhur klarnetçi İbrahimoğlu Naci Tektel'i aldım. Kemani olarak. Kanuni olarak da Osman (?) aldım. Bu suretle

fasıl heyetimiz başına da Fahri Kopuz Bey'i koyduk. Ankara Radyosunda böyle bir kütüphanesi ve git gide ufacık bir Türk musikisi mektebi teessüs etti. O zaman içerisinde nazariyata da ehemmiyet vermek için Halil Bedii Yönetken nota vs. dersi verirdi, Veli Kanık Bey ritm vs. dersleri verirdi."

Kaynak: TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", Cıngıl No: 21, İşitsel materyal kayıtları.
Erişim Tarihi: 22.10.2020

Ruşen Ferit Kam:

"Müzik Okulu olmasının sebebi şudur; çünkü bu Ankara okulunun şeyiydi, radyosunda muntazam dersler verilirdi. Mesela Ulvi Cemal Erkin ondan sonra Necil Kazım Akses, ben ve Halil Bedii Yönetken, Mesut Cemil bu gibi derslere girerdik. Mesela sabahleyin saat dokuzda başlardı dersler, öğleye kadar devam ederdi. Öğleden sonra artık istirahate çekilirdik daha çok seansı olanlar gelirlerdi bir tek, seanslarını icra eder giderlerdi. Fakat Cevat Memduh Altar'ın ve Necil Kazım Akses'in, Ulvi Cemal Erkin'in bulunduğu ve benimle takviye edilen dersler Mesut Cemil ile takviye edilen dersler oldukça faydalı dersler olmuştur. Ve hatta ben edebiyat hocalığı ettiğim için liselerde, diğer mekteplerde aruz veznini bile bu insanlara öğretmişizdir. Sonra yavaş yavaş bir dağılma başladı idi ama 1950'lerden sonra daha ziyade bu dağılma olmuştu. Fakat 1940 ve 40-50 seneleri arasında muntazam bir tedris sistemi vardı bu radyolarda onun için okul namını kazanmıştır çünkü muntazam dersler verilirdi ve bu derslerde lalettayin olmazdı ihtiyaca vesile teşkil eden dersler konmuştu. Muhtevaları şunlardan ibaretti, ilk önce şan dersi verilirdi, sonra opera dersleri verilirdi, ayrıca Türk musikisine ait olarak da edebiyat dersleri verilirdi, halk musikisi dersleri verilirdi. Halk musikisi derslerine ayrıca bir ekip teşekkül etmişti o ekip iştirak ederdi. Ve Mesut Cemil'de bulunurdu bu derslerde"

Kaynak: TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", 1978, Cıngıl No: 21, İşitsel materyal kayıtları.
Erişim Tarihi: 22.10.2020

Cevdet Kozanoğlu:

"Radyoya bağlı getirdiğimiz sanatkarlarla alacağımız sanatkarların böyle piyasanın dışındaki bir sistem ve üslupta radyodan musiki dinletmesini arzu ettik. Bunun için bir kütüphane mevcut olmadığı gibi bir mektebi de olmadığı için de hakikaten müseccel diplomalı okuyucu ve sazende de yoktu gelişigüzel kulaktan kulağa duymuş sanatkarlardı bunlar… Onun için bir hususi tedrisat yapılmasını arzu ettik. Kurmaya başladığımız vakit Mesut Cemil benden yardım istedi. Sazendelik dışında idari yardımlara ihtiyacı olduğunu ve esasen buradan da giderken vadettim kendisine bu suretle kütüphane kurulunu ve dershaneleri kurmaya başladım. Radyo kütüphanesini üç kaynaktan istifade ederek hatta dört kaynaktan istifade ederek kurduk. Birisi İstanbul konservatuvarından mevcut yayınların notalarını yazdırmak suretiyle oraya intikal ettirdik. İkincisi Nevres merhumunun külliyatını aldık. Onun dışında Leon Anjen (?) külliyatını geldim ben aldım buradan. Bir de o zaman Astikzade Boğos Bey Yedikule Ermeni Hastanesinde rahatsızdı gittim kendisini gördüm, Refik Ersan Bey'i de çok tanıyordu Refik Ersan Bey ile beraberdik. Babasından müdevver bir çanta içerisindeki şeyini Yenikapı'daki evinden ablasından … aldık. Ondan sonra oralarda bastırıp kütüphaneye emanet ettik. Demek ki kütüphaneye mal ettiğimiz benim zamanıma kadar olan asa, eğer o kütüphane şimdi mevcut ise (Ankara Radyosunda) bunu da basalım da asıl mühim emeği geçen ve çok değerli bir müzisyen ve udi olan Fahri Kopuz'un emeğini saymadan geçemem. O geldi bana present etti bunu satanı vs. o matbaayı aldık ve … kurtardık. Orada basılırdı notalarımız gayet de güzel matbaa basması gibiydi."[152]

Kaynak: TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", 1978, Cıngıl No: 21, İşitsel materyal kayıtları. Erişim Tarihi: 22.10.2020

Cevdet Kozanoğlu:

"Biz evvela başladığımız bu koro dersleri vs. sınıflandı radyo ve ufacık bir mektep musiki mektebi haline geldi. Gerek folklor bakımından gerek klasik Türk musikisi bakımından ve öğleden sonraları da solistlik mahiyette eserleri okunabilecek eserleri öğretme bakımından. Ne yazık ki 54 senesine kadar tam inkişaf etti bu söylediğim mesele 16 senede meydana geldi bu tekâmül. Tam ilerleyip en güzel seviyesine çıkacağı zaman 54'te bu derslerin kaldırılmasını emrettiler. Burası mektep değildir radyodur diye ve çok hasis menfaatler uğruna teeddüp ediyorum burada söylemekten ve isim vermekten tabii benim prensibime muhalif geldiği için istifa ederek

[152] TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", 1978, Cıngıl No: 21, İşitsel materyal kayıtları. Erişim Tarihi: 22.10.2020

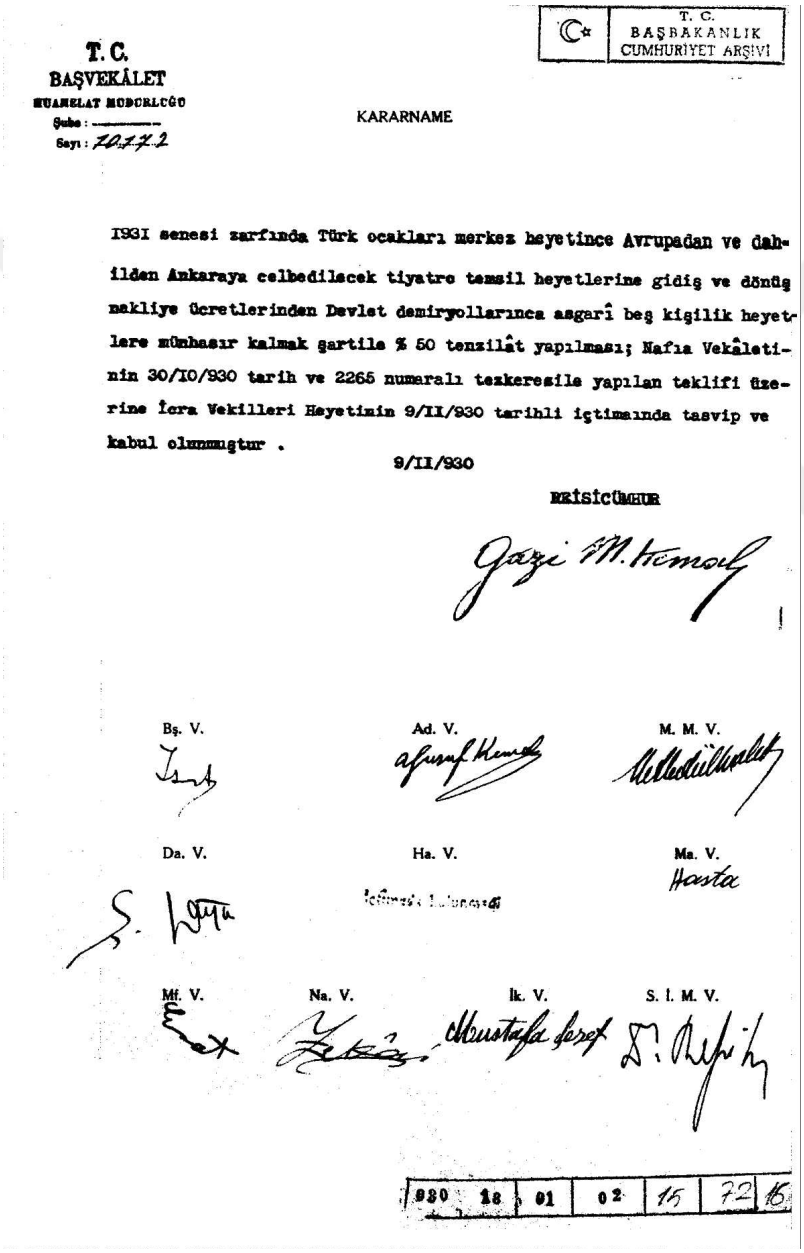
ayrılmaya mecbur oldum. Ondan sonra da dersler kalktı. Halbuki dersler kalmasaydı burası mükemmel bir mektep haline gelecekti ne yazık ki benden sonra idareyi eline alanlarda bu işi yapmak isteseler bile bu şeylerin buna sebep olanların zamanında yapamazlardı."

Kaynak: TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara Radyosu Arşivi, "Dünden Bugüne Radyoculuğumuz", 1978, Cıngıl No: 21, İşitsel materyal kayıtları.
Erişim Tarihi: 22.10.2020

EK 2. ARŞİV BELGELERİ

A- TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI DEVLET ARŞİVİ

Belge 1- Tiyatro Temsil Heyetlerine Devlet Demiryolları İndirimi (1931)

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T.C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELAT MÜDÜRLÜĞÜ
Şube: ————
Sayı: 7077.2

KARARNAME

1931 senesi zarfında Türk ocakları merkez heyetince Avrupadan ve dahilden Ankaraya celbedilecek tiyatro temsil heyetlerine gidiş ve dönüş nakliye ücretlerinden Devlet demiryollarınca asgarî beş kişilik heyetlere münhasır kalmak şartile % 50 tenzilât yapılması; Hafia Vekâletinin 30/10/930 tarih ve 2265 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetimin 9/II/930 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur .

9/II/930

REİSİCÜMHUR

Gazi M. Kemal

Bş. V. İsmet

Ad. V. a. Fevzi Kemal

M. M. V. Abdülhalik

Da. V. Ş. Kaya

Ha. V.

Ma. V. Hasta

Mf. V.

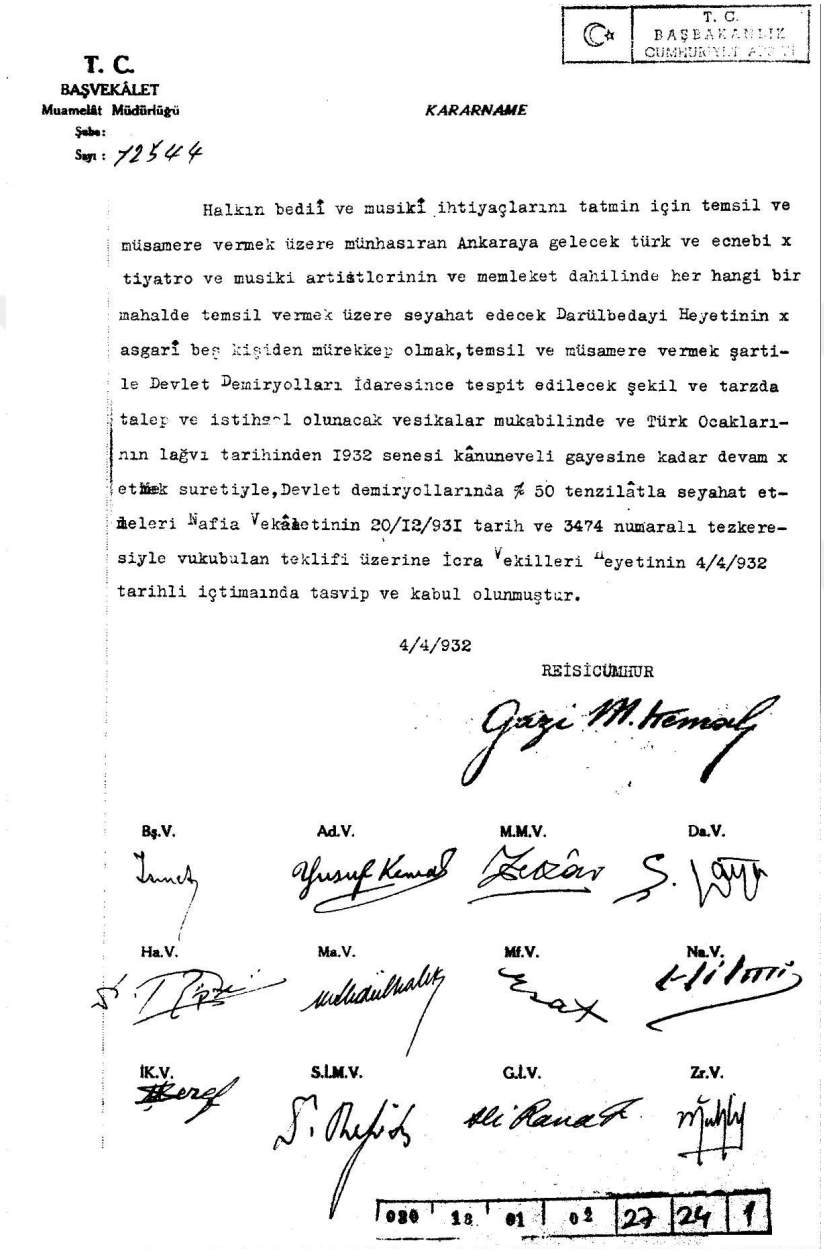
Na. V. Zekâi

İk. V. Mustafa Şeref

S. İ. M. V. Ş. Arıkan

930 | 18 | 01 | 02 | 15 | 72 | 15

Belge 2- Tiyatro Temsil Heyetlerine Devlet Demiryolları İndirimi (1932)

T. C.
BAŞVEKÂLET
Muamelât Müdürlüğü
Şube:
Sayı : 12544

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

KARARNAME

Halkın bedîî ve musikî ihtiyaçlarını tatmin için temsil ve müsamere vermek üzere münhasıran Ankaraya gelecek türk ve ecnebi x tiyatro ve musiki artistlerinin ve memleket dahilinde her hangi bir mahalde temsil vermek üzere seyahat edecek Darülbedayi Heyetinin x asgarî beş kişiden mürekkep olmak, temsil ve müsamere vermek şartile Devlet Demiryolları İdaresince tespit edilecek şekil ve tarzda talep ve istihsal olunacak vesikalar mukabilinde ve Türk Ocaklarının lağvı tarihinden 1932 senesi kânuneveli gayesine kadar devam x etmek suretiyle, Devlet demiryollarında % 50 tenzilâtla seyahat etmeleri Nafia Vekâletinin 20/12/931 tarih ve 3474 numaralı tezkeresiyle vukubulan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 4/4/932 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

4/4/932

REİSİCÜMHUR

Gazi M. Kemal

Bş.V. İsmet

Ad.V. Yusuf Kemal

M.M.V. Fevzi

Da.V. S. Yalçın

Ha.V. T. Özalp

Ma.V. Muhittin Baltacıoğlu

Mf.V. Hasan

Na.V. Ali Fuat

İK.V. Şükrü Kaya

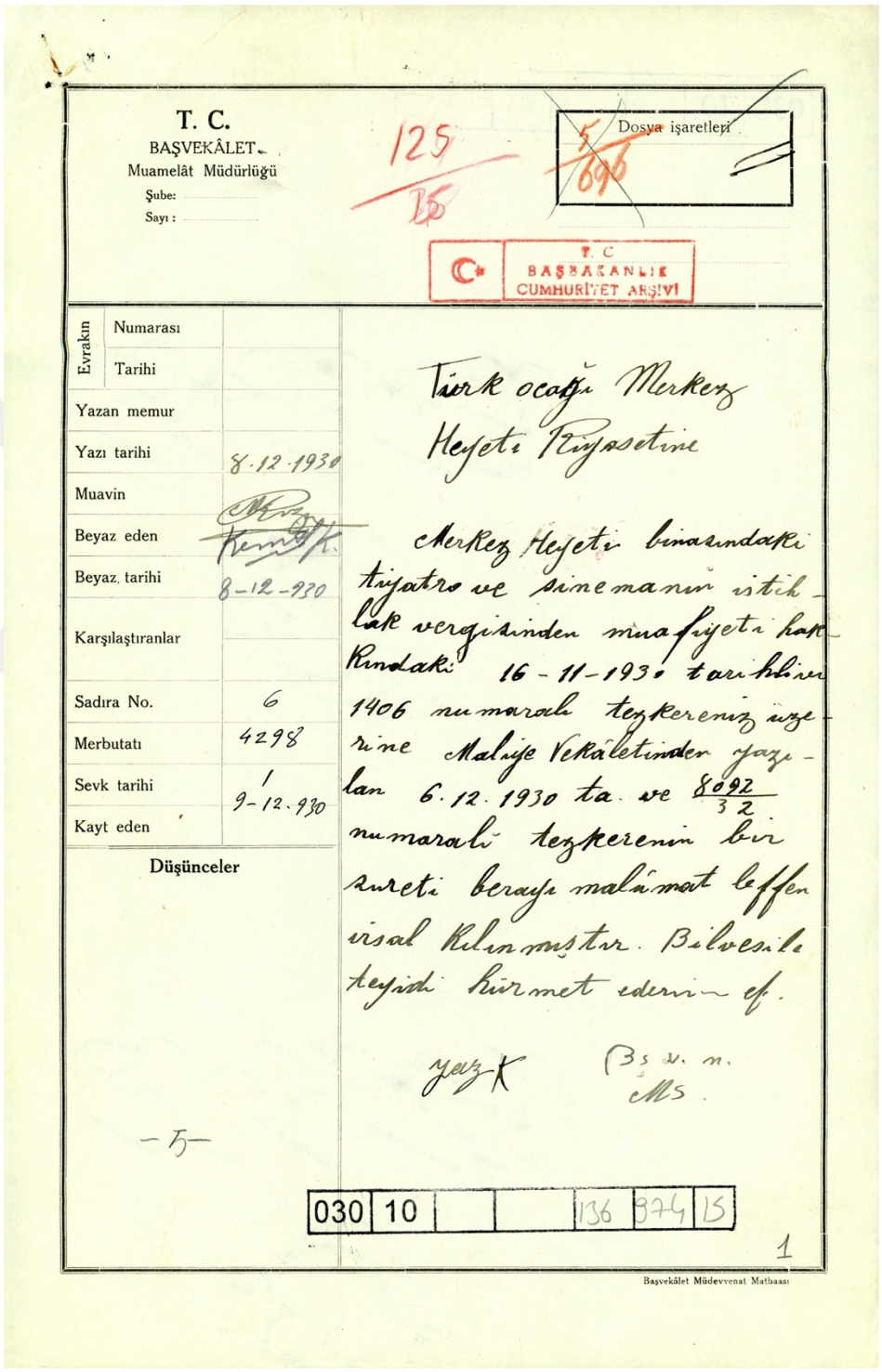
S.İ.M.V. S. Arıkan

G.İ.V. Ali Rana

Zr.V. Mümtaz

030 | 18 | 01 | 02 | 27 | 24 | 1

Belge 3- Türk Ocaklarının Tiyatro ve Sinema İstihlak Vergisi Muafiyeti (1930)

T. C.
BAŞVEKÂLET
Muamelât Müdürlüğü
Şube:
Sayı :

125
15

Dosya işaretleri
5
696

T. C
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Evrakın	
Numarası	
Tarihi	
Yazan memur	
Yazı tarihi	8.12.1930
Muavin	
Beyaz eden	
Beyaz. tarihi	8-12-930
Karşılaştıranlar	
Sadıra No.	6
Merbutatı	4298
Sevk tarihi	9-12-930
Kayt eden	

Düşünceler

Türk ocağı Merkez
Heyeti Riyasetine

Merkez Heyeti binasındaki tiyatro ve sinemanın istihlâk vergisinden muafiyeti hak-kındaki 16-11-1930 tarihli ve 1406 numaralı tezkereniz üzerine Maliye Vekâletinden yazılan 6.12.1930 ta. ve 8092/32 numaralı tezkerenin bir sureti beraya malûmat leffen irsal kılınmıştır. Bilvesile keşide hürmet ederim efendim.

yazık Bş. v. n. MS.

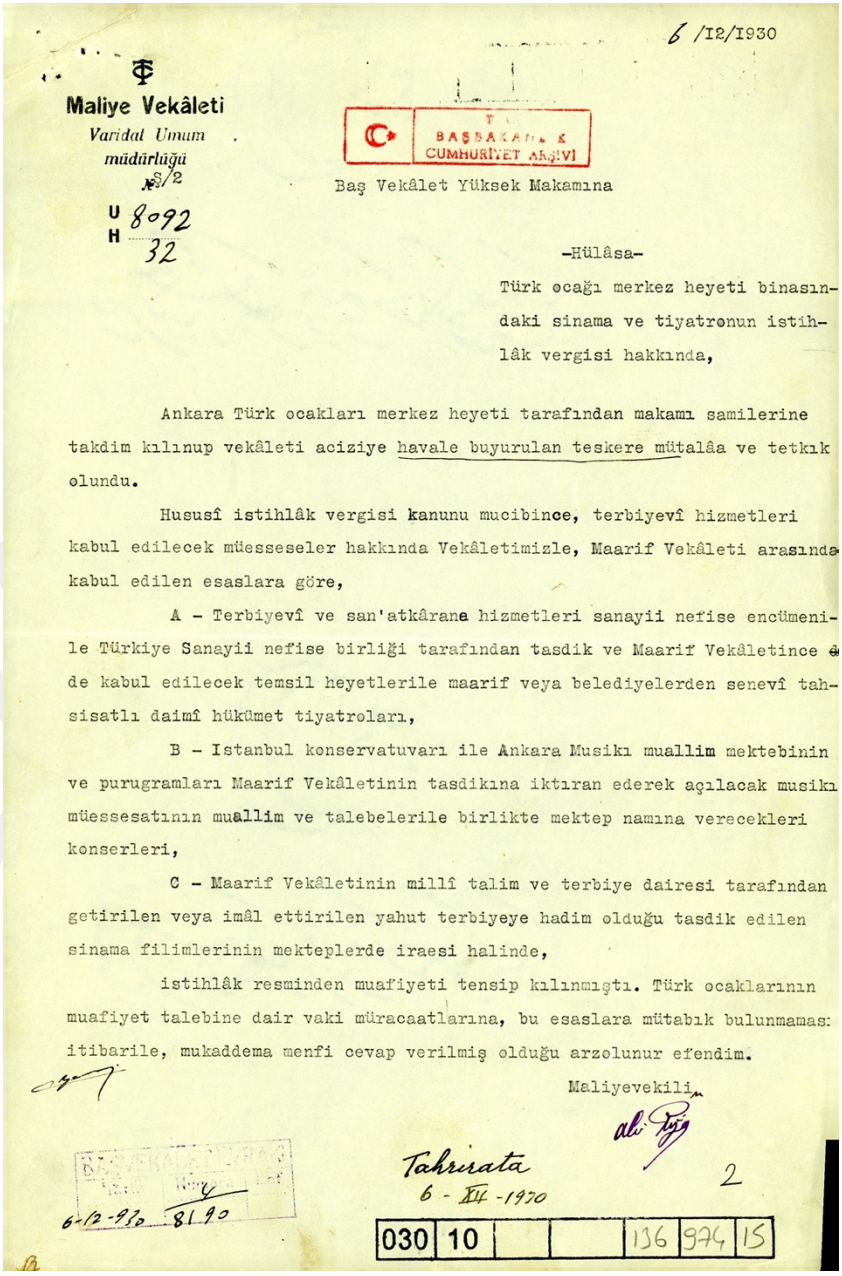
-5-

030 | 10 | | | 136 | 874 | 15

1

Başvekâlet Müdevvenat Matbaası

Belge 3, s.1

6/12/1930

Maliye Vekâleti
Varidat Umum
müdürlüğü
№ 3/2

U 8092
H 32

T.C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

Baş Vekâlet Yüksek Makamına

-Hülâsa-

Türk ocağı merkez heyeti binasındaki sinama ve tiyatronun istihlâk vergisi hakkında,

Ankara Türk ocakları merkez heyeti tarafından makamı samilerine takdim kılınup vekâleti aciziye havale buyurulan teskere mütalâa ve tetkik olundu.

Hususî istihlâk vergisi kanunu mucibince, terbiyevî hizmetleri kabul edilecek müesseseler hakkında Vekâletimizle, Maarif Vekâleti arasında kabul edilen esaslara göre,

A - Terbiyevî ve san'atkârane hizmetleri sanayii nefise encümenile Türkiye Sanayii nefise birliği tarafından tasdik ve Maarif Vekâletince de kabul edilecek temsil heyetlerile maarif veya belediyelerden senevî tahsisatlı daimî hükümet tiyatroları,

B - Istanbul konservatuvarı ile Ankara Musikı muallim mektebinin ve purugramları Maarif Vekâletinin tasdikına iktıran ederek açılacak musikı müessesatının muallim ve talebelerile birlikte mektep namına verecekleri konserleri,

C - Maarif Vekâletinin millî talim ve terbiye dairesi tarafından getirilen veya imâl ettirilen yahut terbiyeye hadim olduğu tasdik edilen sinama filimlerinin mekteplerde iraesi halinde,

istihlâk resminden muafiyeti tensip kılınmıştı. Türk ocaklarının muafiyet talebine dair vaki müracaatlarına, bu esaslara mütabık bulunmamas: itibarile, mukaddema menfi cevap verilmiş olduğu arzolunur efendim.

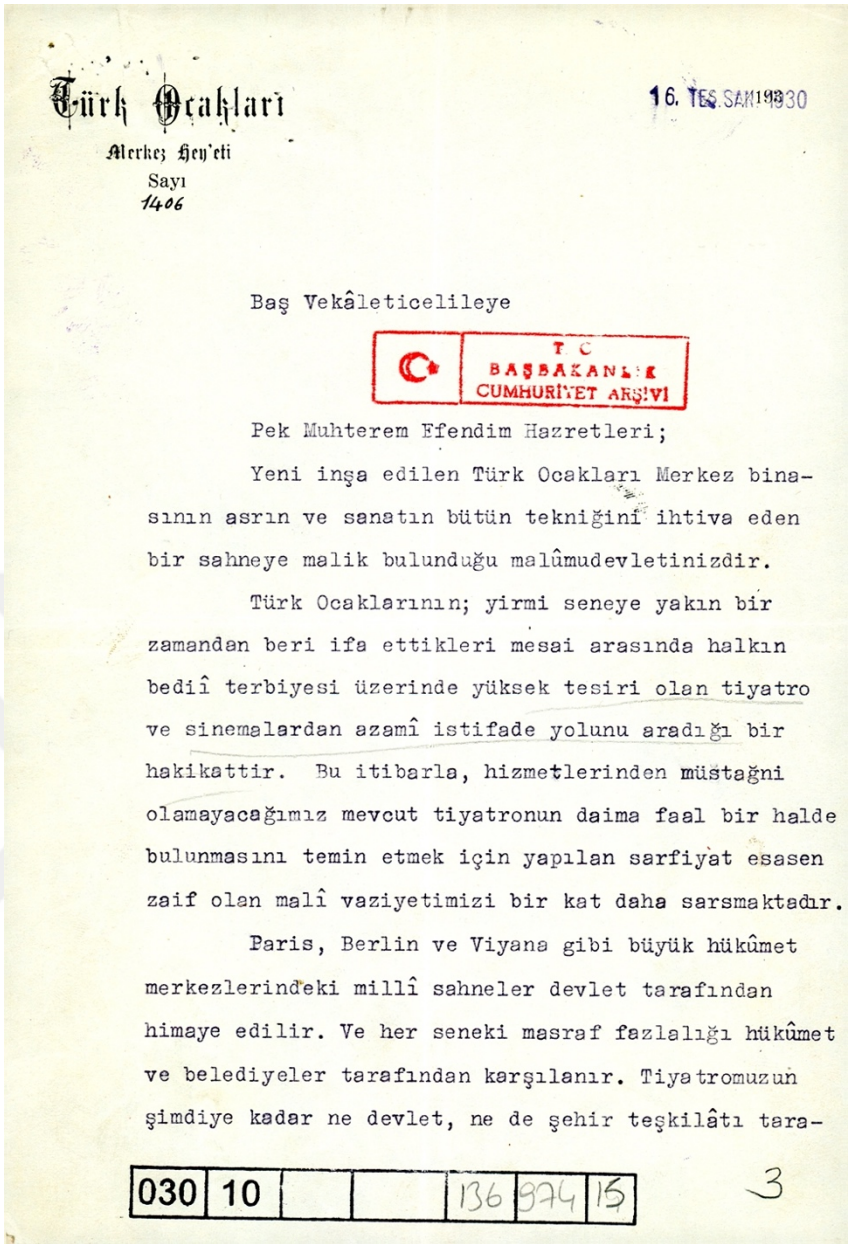
Maliyevekili,
Ali Rıfkı

6-12-930 81 90

Tahrirata
6 - XII - 1930
2

030	10			136	974	15

Belge 3, s.2.

Türk Ocakları

Merkez Hey'eti

Sayı

1406

16. TES.SAN1930

Baş Vekâleticelileye

T.C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

Pek Muhterem Efendim Hazretleri;

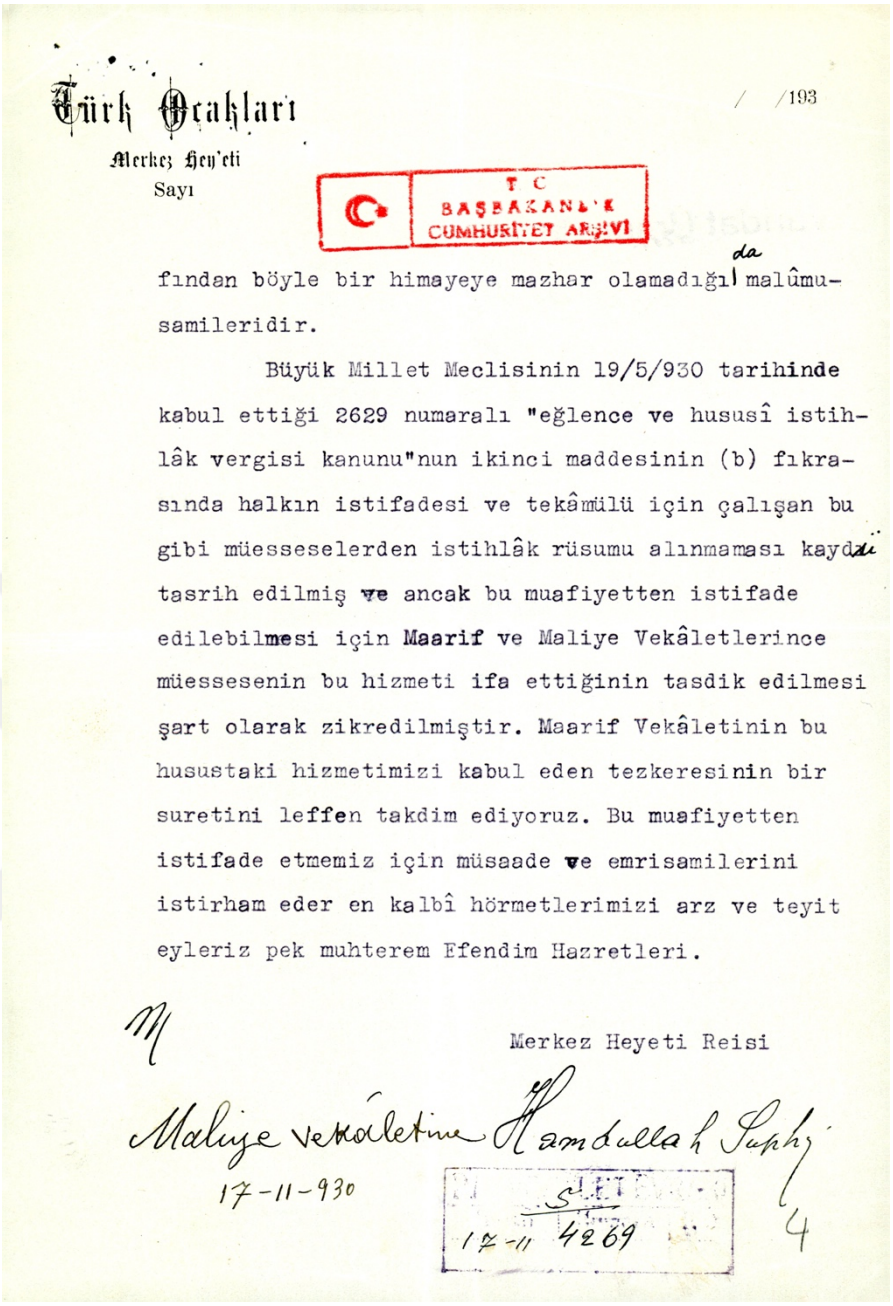
Yeni inşa edilen Türk Ocakları Merkez binasının asrın ve sanatın bütün tekniğini ihtiva eden bir sahneye malik bulunduğu malûmudevletinizdir.

Türk Ocaklarının; yirmi seneye yakın bir zamandan beri ifa ettikleri mesai arasında halkın bedii terbiyesi üzerinde yüksek tesiri olan tiyatro ve sinemalardan azamî istifade yolunu aradığı bir hakikattir. Bu itibarla, hizmetlerinden müstağni olamayacağımız mevcut tiyatronun daima faal bir halde bulunmasını temin etmek için yapılan sarfiyat esasen zaif olan malî vaziyetimizi bir kat daha sarsmaktadır.

Paris, Berlin ve Viyana gibi büyük hükûmet merkezlerindeki millî sahneler devlet tarafından himaye edilir. Ve her seneki masraf fazlalığı hükûmet ve belediyeler tarafından karşılanır. Tiyatromuzun şimdiye kadar ne devlet, ne de şehir teşkilâtı tara-

030 10 136 974 15 3

Belge 3, s.3.

Türk Ocakları

Merkez Heyʻeti

Sayı

/ /193

T C
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

fından böyle bir himayeye mazhar olamadığı da malûmu-
samileridir.

Büyük Millet Meclisinin 19/5/930 tarihinde kabul ettiği 2629 numaralı "eğlence ve hususî istihlâk vergisi kanunu"nun ikinci maddesinin (b) fıkrasında halkın istifadesi ve tekâmülü için çalışan bu gibi müesseselerden istihlâk rüsumu alınmaması kaydi tasrih edilmiş ve ancak bu muafiyetten istifade edilebilmesi için Maarif ve Maliye Vekâletlerince müessesenin bu hizmeti ifa ettiğinin tasdik edilmesi şart olarak zikredilmiştir. Maarif Vekâletinin bu hususdaki hizmetimizi kabul eden tezkeresinin bir suretini leffen takdim ediyoruz. Bu muafiyetten istifade etmemiz için müsaade ve emrisamilerini istirham eder en kalbî hörmetlerimizi arz ve teyit eyleriz pek muhterem Efendim Hazretleri.

Merkez Heyeti Reisi

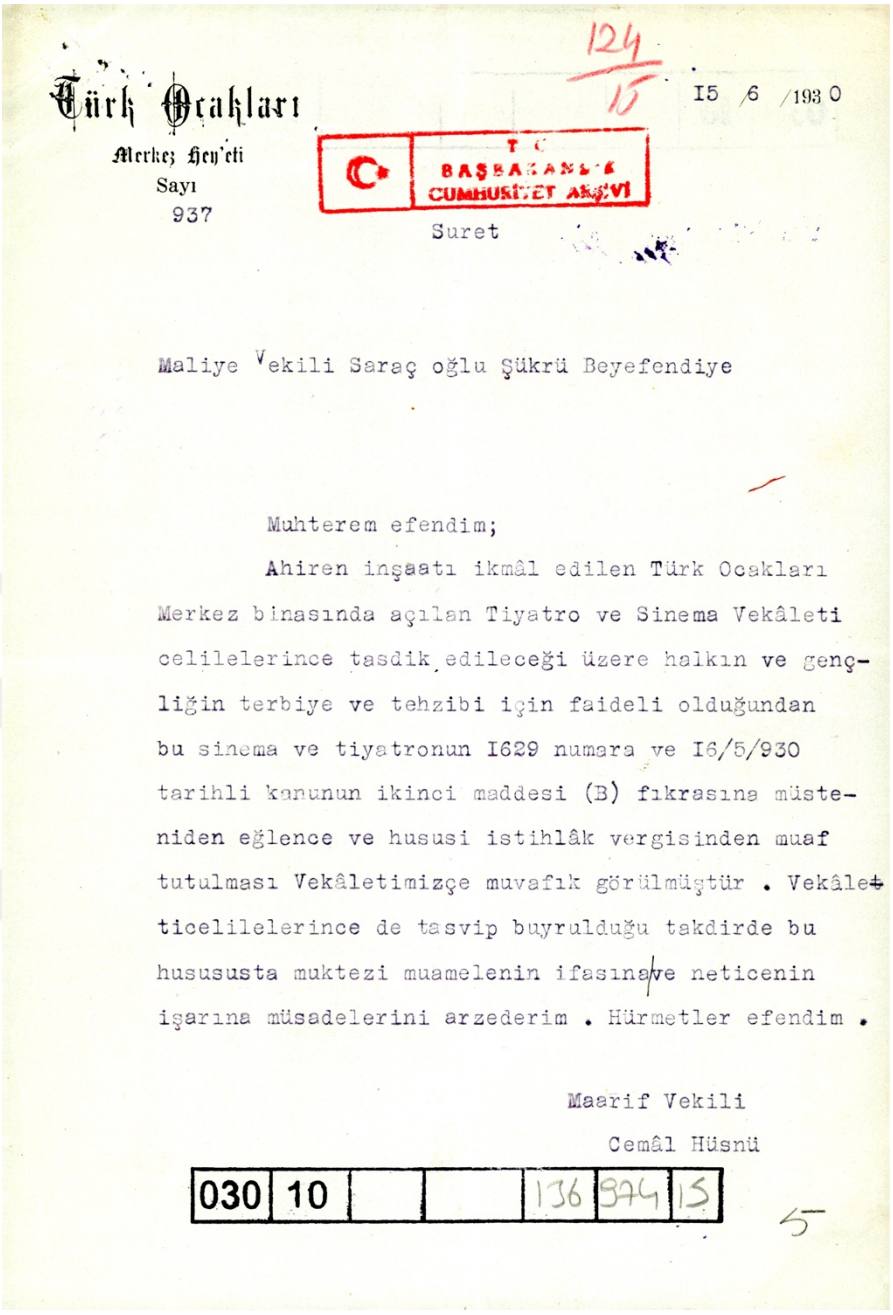
Maliye Vekâletine Hamdullah Suphi

17-11-930

17-11 4269

4

Belge 3, s.4.

Türk Ocakları
Merkez Heyʻeti
Sayı
937

124
15

15 /6 /1930

T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Suret

Maliye Vekili Saraç oğlu Şükrü Beyefendiye

Muhterem efendim;

Ahiren inşaatı ikmâl edilen Türk Ocakları Merkez binasında açılan Tiyatro ve Sinema Vekâleti celilelerince tasdik edileceği üzere halkın ve gençliğin terbiye ve tehzibi için faideli olduğundan bu sinema ve tiyatronun 1629 numara ve 16/5/930 tarihli kanunun ikinci maddesi (B) fıkrasına müsteniden eğlence ve hususi istihlâk vergisinden muaf tutulması Vekâletimizçe muvafık görülmüştür . Vekâleticelilelerince de tasvip buyrulduğu takdirde bu hususta muktezi muamelenin ifasına ve neticenin işarına müsadelerini arzederim . Hürmetler efendim .

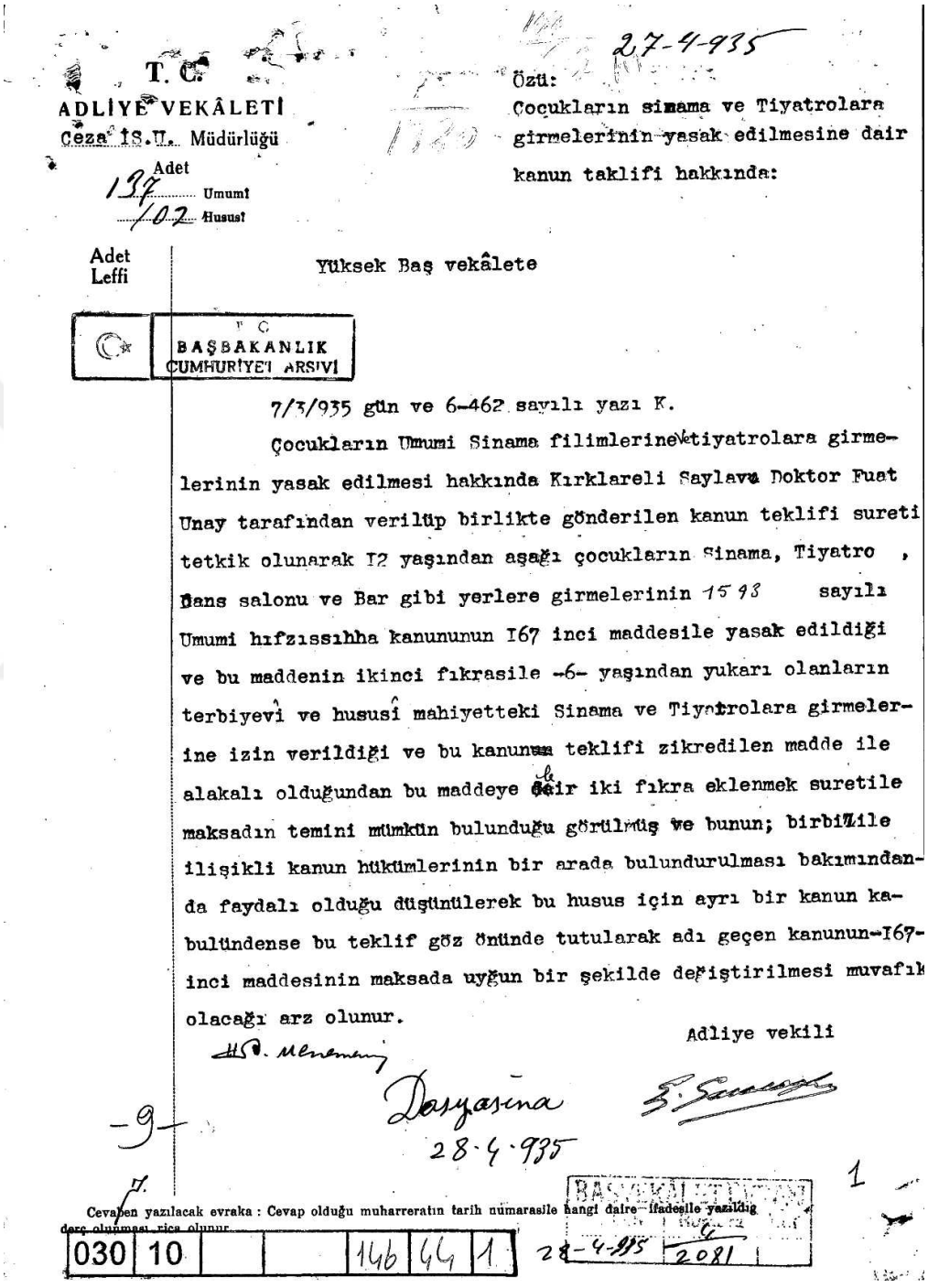
Maarif Vekili
Cemâl Hüsnü

030	10			136	974	15

5

Belge 3, s.5

Belge 4- Çocukların Sinema ve Tiyatrolara Girmelerinin Yasaklanmasına Dair Kanun Teklifi Hakkında:

T. C.
ADLİYE VEKÂLETİ
Ceza İş. U. Müdürlüğü
Adet 137 Umumî
102 Hususî

27-4-935

Özü:
Çocukların sinama ve Tiyatrolara girmelerinin yasak edilmesine dair kanun taklifi hakkında:

Adet
Leffi

Yüksek Baş vekâlete

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

7/3/935 gün ve 6-462 sayılı yazı K.

Çocukların Umumi Sinama filimlerine tiyatrolara girmelerinin yasak edilmesi hakkında Kırklareli Saylavı Doktor Fuat Unay tarafından verilüp birlikte gönderilen kanun teklifi sureti tetkik olunarak I2 yaşından aşağı çocukların Sinama, Tiyatro, Dans salonu ve Bar gibi yerlere girmelerinin 1593 sayılı Umumi hıfzıssıhha kanununun I67 inci maddesile yasak edildiği ve bu maddenin ikinci fıkrasile -6- yaşından yukarı olanların terbiyevî ve hususî mahiyetteki Sinama ve Tiyatrolara girmelerine izin verildiği ve bu kanunun teklifi zikredilen madde ile alakalı olduğundan bu maddeye dair iki fıkra eklenmek suretile maksadın temini mümkün bulunduğu görülmüş ve bunun; birbiriyle ilişikli kanun hükümlerinin bir arada bulundurulması bakımından da faydalı olduğu düşünülerek bu husus için ayrı bir kanun kabulündense bu teklif göz önünde tutularak adı geçen kanunun-I67- inci maddesinin maksada uygun bir şekilde değiştirilmesi muvafık olacağı arz olunur.

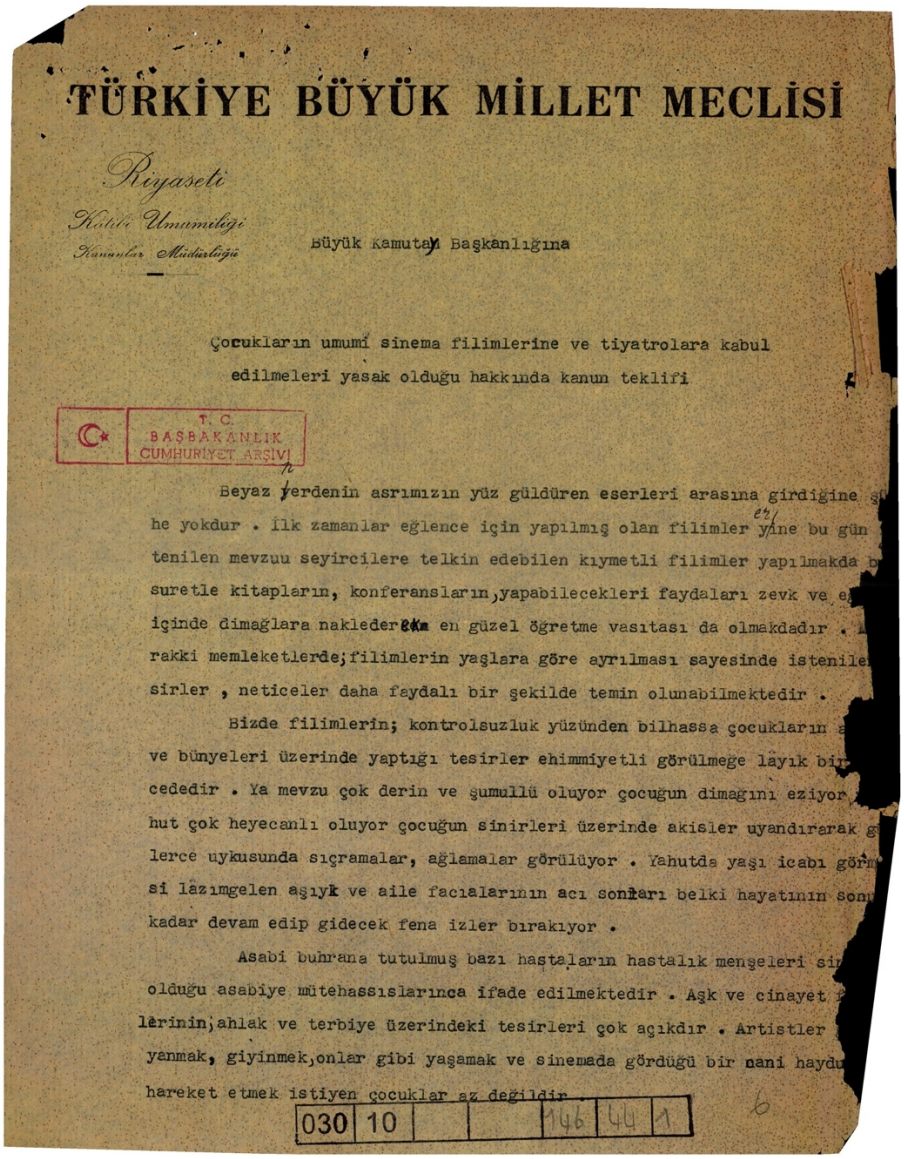
Adliye vekili

Dosyasına
28·4·935

-9-

Cevaben yazılacak evraka : Cevap olduğu muharreratın tarih numarasile hangi daire-ifadesile yazıldığı derç olunması rica olunur.

030	10			146	44	1	28-4-935 2081

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Riyaseti
Kâtibi Umumiliği
Kanunlar Müdürlüğü

Büyük Kamutay Başkanlığına

Çocukların umumî sinema filimlerine ve tiyatrolara kabul edilmeleri yasak olduğu hakkında kanun teklifi

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Beyaz yerdenin asrımızın yüz güldüren eserleri arasına girdiğine şü
he yokdur . İlk zamanlar eğlence için yapılmış olan filimler yine bu gün
tenilen mevzuu seyircilere telkin edebilen kıymetli filimler yapılmakda b
suretle kitapların, konferansların,yapabilecekleri faydaları zevk ve eğ
içinde dimağlara nakleden en güzel öğretme vasıtası da olmakdadır . A
rakki memleketlerde;filimlerin yaşlara göre ayrılması sayesinde istenile
sirler , neticeler daha faydalı bir şekilde temin olunabilmektedir .

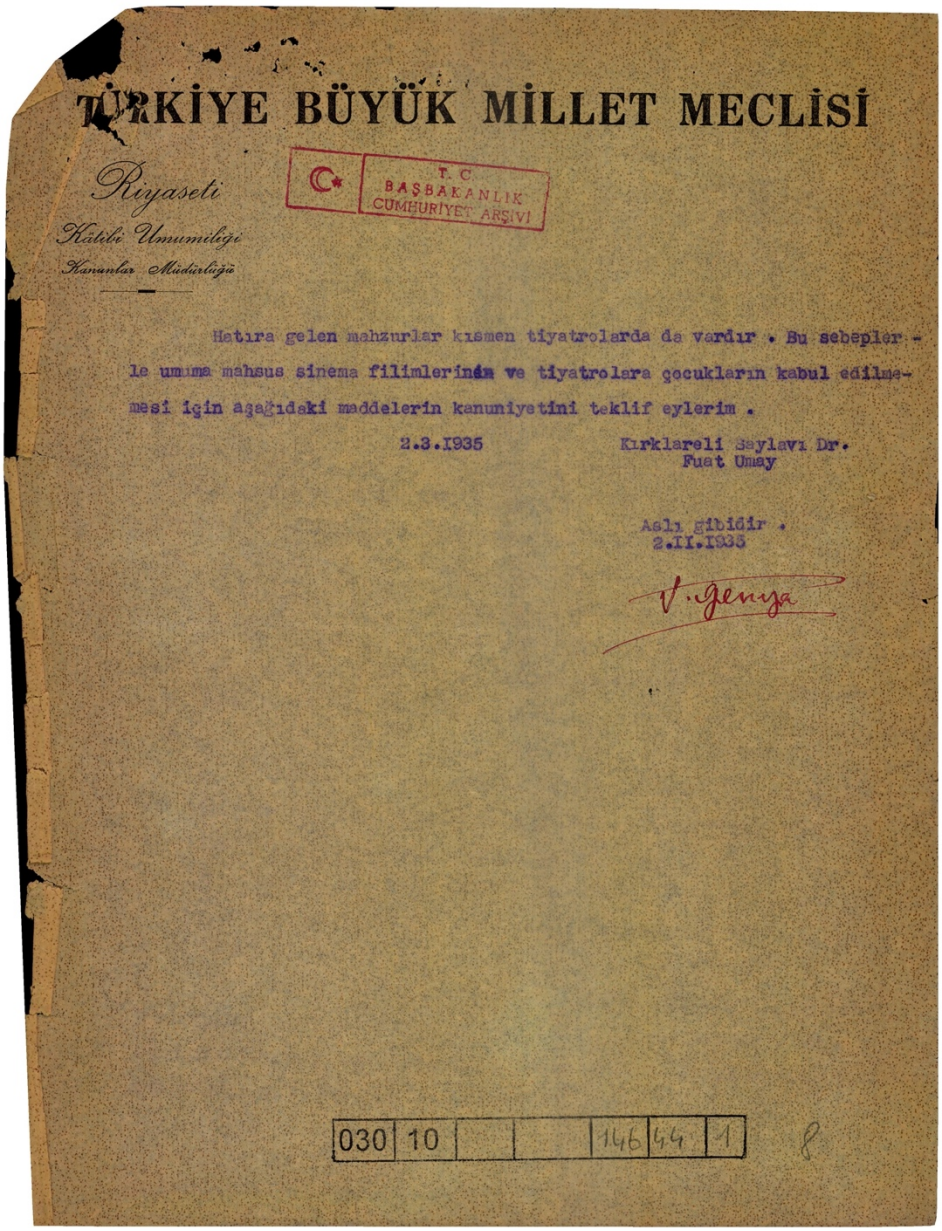
Bizde filimlerin; kontrolsuzluk yüzünden bilhassa çocukların a
ve bünyeleri üzerinde yaptığı tesirler ehimmiyetli görülmege layık bir
cededir . Ya mevzu çok derin ve şumullü oluyor çocuğun dimağını eziyor,
hut çok heyecanlı oluyor çocuğun sinirleri üzerinde akisler uyandırarak g
lerce uykusunda sıçramalar, ağlamalar görülüyor . Yahutda yaşı icabı görm
si lâzımgelen aşıyk ve aile facialarının acı sonları belki hayatının sonu
kadar devam edip gidecek fena izler bırakıyor .

Asabi buhrana tutulmuş bazı hastaların hastalık menşeleri sin
olduğu asabiye mütehassıslarınca ifade edilmektedir . Aşk ve cinayet
lerinin,ahlak ve terbiye üzerindeki tesirleri çok açıkdır . Artistler
yanmak, giyinmek,onlar gibi yaşamak ve sinemada gördüğü bir nani haydu
hareket etmek istiyen çocuklar az değildir .

030 | 10 | | | 146 | 44 | 1

6

Belge 4, s.6

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Riyaseti
Kâtibi Umumiliği
Kanunlar Müdürlüğü

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Hatıra gelen mahzurlar kısmen tiyatrolarda da vardır . Bu sebepler - le umuma mahsus sinema filimlerinin ve tiyatrolara çocukların kabul edilmemesi için aşağıdaki maddelerin kanuniyetini teklif eylerim .

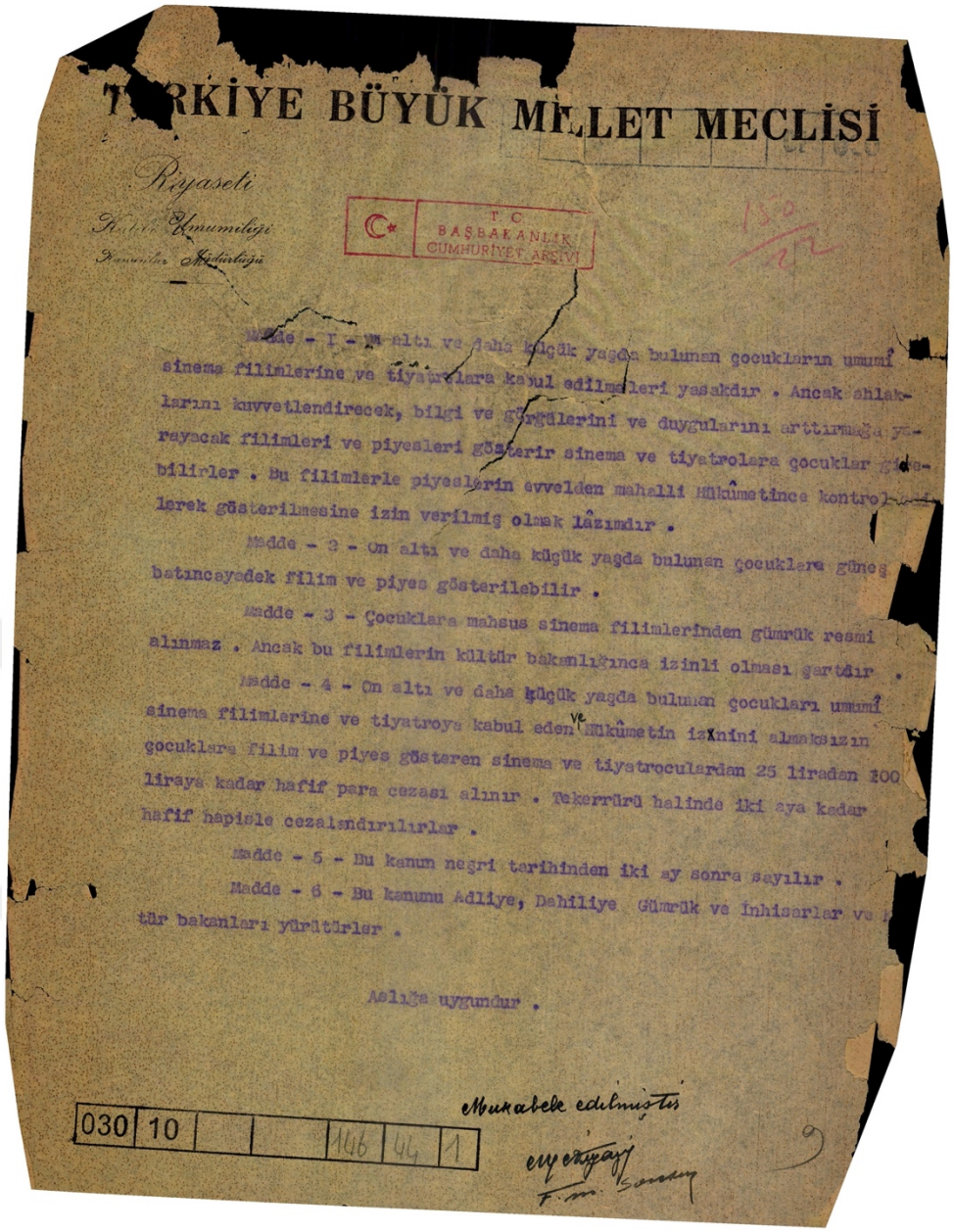
2.3.1935 Kırklareli Meylavı Dr.
Fuat Umay

Aslı gibidir .
2.II.1935

V. Geniza

030 | 10 | | | 146 | 44 | 1

Belge 4, s.8

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Riyaseti
Kalemi Umumiliği
Kanunlar Müdürlüğü

T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

150
12

Madde - 1 - On altı ve daha küçük yaşda bulunan çocukların umumî sinema filimlerine ve tiyatrolara kabul edilmeleri yasakdır . Ancak ahlaklarını kuvvetlendirecek, bilgi ve görgülerini ve duygularını arttırmağa yarayacak filimleri ve piyesleri gösterir sinema ve tiyatrolara çocuklar gidebilirler . Bu filimlerle piyeslerin evvelden mahallî Hükûmetince kontrol edilerek gösterilmesine izin verilmiş olmak lâzımdır .

Madde - 2 - On altı ve daha küçük yaşda bulunan çocuklara güneş batıncayadek filim ve piyes gösterilebilir .

Madde - 3 - Çocuklara mahsus sinema filimlerinden gümrük resmi alınmaz . Ancak bu filimlerin kültür bakanlığınca izinli olması şartdır .

Madde - 4 - On altı ve daha küçük yaşda bulunan çocukları umumî sinema filimlerine ve tiyatroya kabul eden ve Hükûmetin izinini almaksızın çocuklara filim ve piyes gösteren sinema ve tiyatrocudan 25 liradan 100 liraya kadar hafif para cezası alınır . Tekerrürü halinde iki aya kadar hafif hapisle cezalandırılırlar .

Madde - 5 - Bu kanun neşri tarihinden iki ay sonra yayılır .

Madde - 6 - Bu kanunu Adliye, Dahiliye Gümrük ve İnhisarlar ve Kültür bakanları yürütürler .

Aslına uygundur .

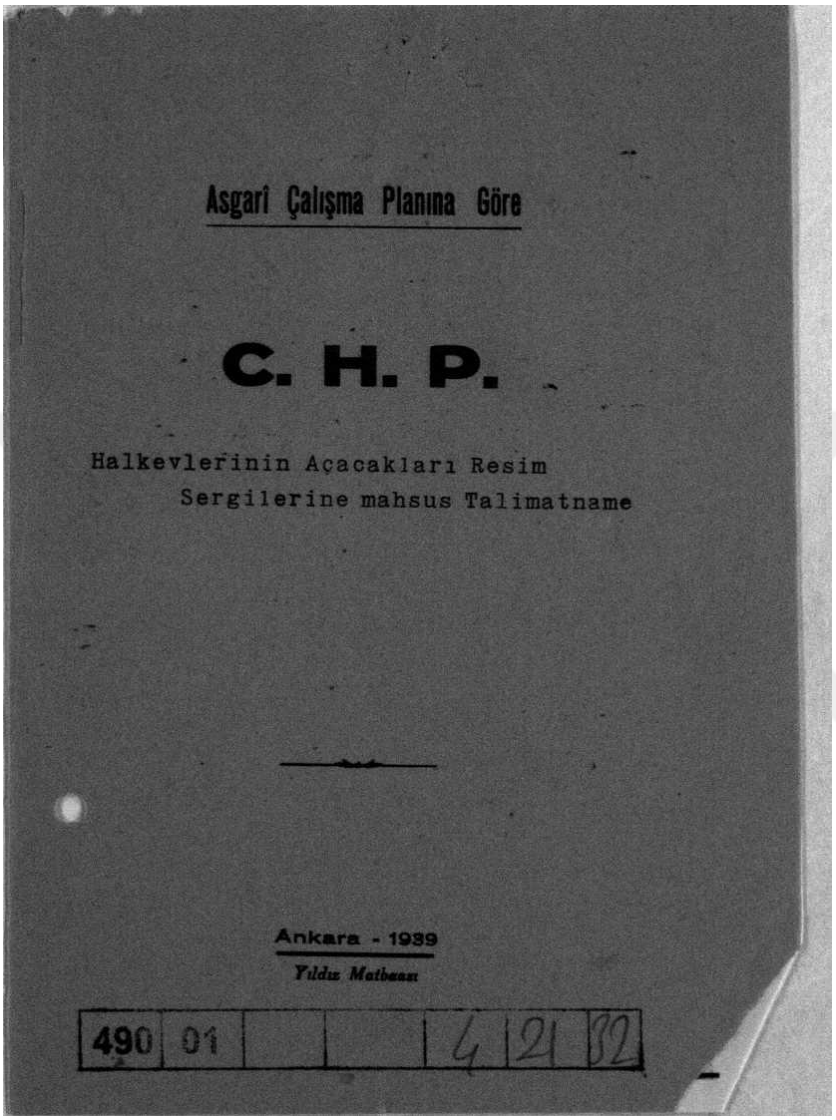
Mukabele edilmiştir

030 | 10 | | | 146 | 44 | 1

9

Belge 4, s.9

Belge 5- Halkevlerinin Açacakları Resim Sergilerine Mahsus Talimatname (1939)

Asgari Çalışma Planına Göre

C. H. P.

Halkevlerinin Açacakları Resim
Sergilerine mahsus Talimatname

Ankara - 1939
Yıldız Matbaası

490 01 4 21 82

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

128792

5
I59I

Halkevi Reisliğine

Ankara: I6/XI/I939

Asgarî çalışma plânına göre her Halkevinin kendi muhitindeki resim amatörlerinin eserlerinden müteşekkil olarak Şubat ayında açması icap eden resim sergisinin de fotograf sergisi gibi daha geniş bir surette ve daha teşvik edici mahiyette yapılmasını istiyorum .

Bu maksatla hazırladığımız esaslar bu tamime bağlıdır.

Gayemiz Sanat kabiliyeti olan gençlere bu kabiliyetlerinin inkişafında yardımcı olmak ve aynı zamanda halkımızın doguştan mevcut olan sanat severliğini ve zevkini şuurlu ve aktif hale getirmektir.

Bu sebeple resim sergisi Evinizin birinci plânda ele alması lâzım gelen faâliyet sahalarından biri olmalıdır.Partimizin Güzel Sanatlara karşı duyduğu alâka ile hemahenk olarak yürüyecek olan Halkevleri Resim sergileri ve Halkevlerinin Güzel Sanatlar sahasında göstereceği faâliyet Türk inkilâbının ileriki sanat varlığının bir zeminini de teşkil edebilir.

Fakat bu faâliyet yalnız yapılmış tabloları toplayıp bir sergi halinde teşhirden ibaret kalmamalı her Halkevi kendi muhitindeki resme istidatlı gençleri bulup onlara çalışma imkânlarını da temin etmeye gayret etmelidir.Bu gayret şu noktalarda hülâsa edilebilir. :

A) Her Halkevi kendi muhitinde bulunan bir ressamın veya bir resim hocasının bu gibi gençleri haftanın muayyen bir gününde veya bir kaç gününde çalıştırmasını temin etmeye bakmalı .

490 01 4 21 32

-2+1talimatname

1

Belge 5, s.1

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

(2)

B) Halkevinin bulunduğu yerde resme ait sehpa,tuval,boya, fırça ve saire gibi malzeme bulunmiyorsa Ev bu malzemeyi oraya getirtmeli resim istidadı gördüğü gençlere bunları hattâ meccanen temin ederek onların çalışmalarını mümkün kılmalı. C)Eve ait binanın bir yerini atölye haline getirme imkânlarını araştırmalı. D) Bu amatörlere resim gezileri tertip ettirmeli. Ayrıca köy gezilerinde bu ressam arkadaşlardan istifade etmeli onlara manzaralar,desenler,portreler çizdirmeli.E) Hülâsa Ev bu müsteit gençlere resim yapabilmeleri için düşüneceği bulacağı her nevi imkânı bahşetmeli .

Halkevlerimizin bu cinsten bir faâliyetine bütün gençlerin şevkle koşacağını ve kısa bir zamanda yurdumuzun her tarafında sanat hareketi doğacağını umuyorum .Muvaffakiyetler temennisile gözlerinizden öperim.

C.H.P.Genel Sekreteri
Erzurum Mebusu

Dr.A.F.Tuzer

1,2,3 ncü umumî Müfettişliklere C.H.P.Bölge Müfettişliklerle Vilâyet İdare heyeti Reisliklerine ve Halkevi Reisliklerine yazılmıştır .

490 01 4 21 32

2

Belge 5, s.2

Belge 6- 1946 Yılı CHP Sanat Mükafatı Şartnamesi Hakkında (1945)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

12953

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Sekreterliği

Ankara : 9/6/1945

Sayı:
I3/2535

Bağlısı :

Halkevi Başkanlığına

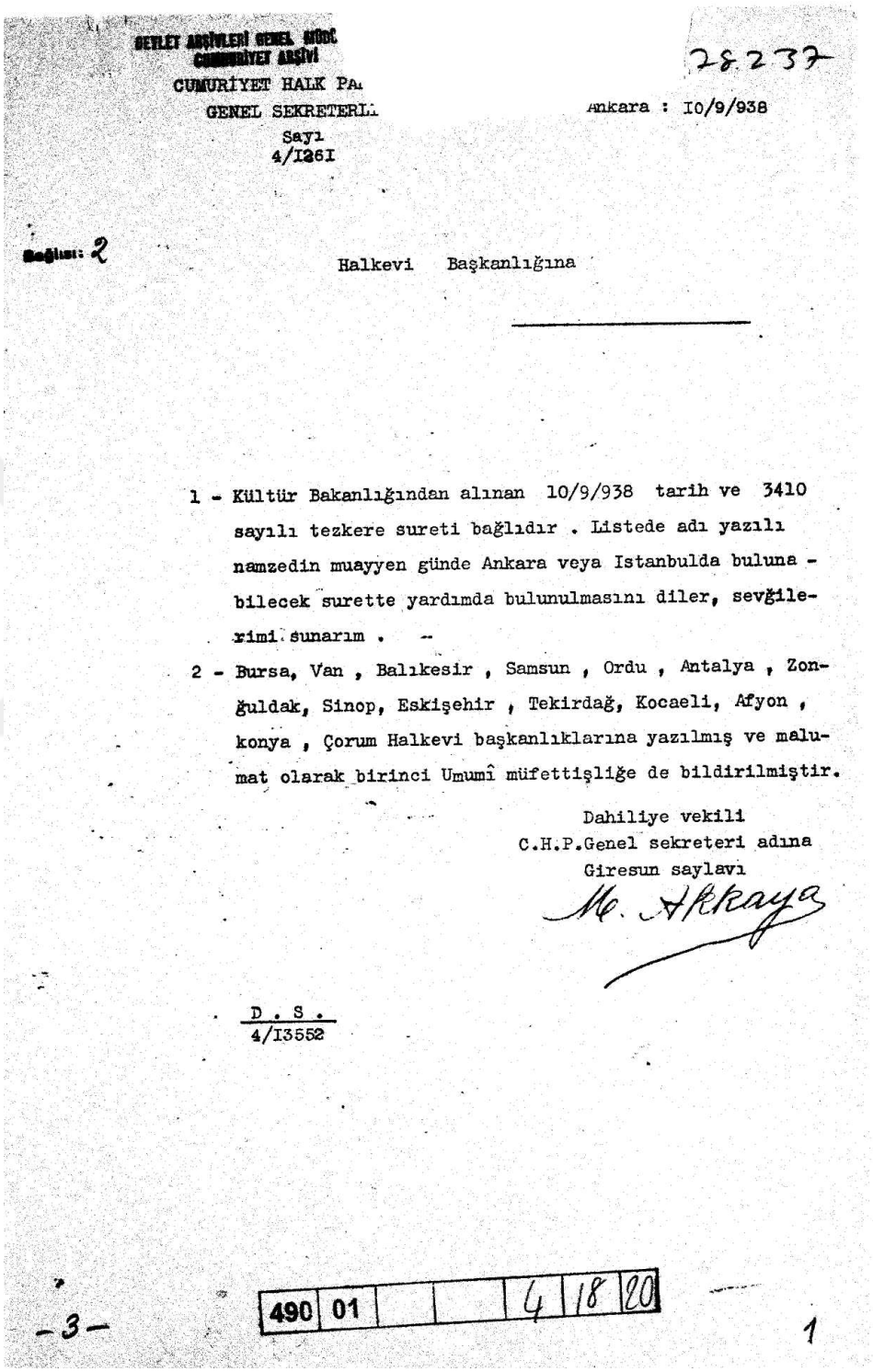
Genel Sekreterlik tarafından tertip edilen, 1946 yılı C.H.P. Sanat Mükâfatı müsabakası şartnamelerinden adet gönderilmiştir.

Bunlardan İliniz dahilinden ve çevre İllerden isteyecek olanlara en kısa bir zamanda verilmesini veya gönderilmesini ve şartnameler bittiği takdirde Genel Sekreterlikden tekrar istenilmesini rica eder, sevgiler sunarım.

C.H.P. Genel Sekreter Vekili
Kırklareli Milletvekili
N. Kansu

490 | 01 | | | 5 | 26 | 24

Belge 7- Ankara Müzik Öğretmen Okulunda Sınava Girecek Adayların Listesi (1938)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

28237

CUMURİYET HALK PA
GENEL SEKRETERLİ
Sayı
4/I26I

Ankara : I0/9/938

Bağlısı: 2

Halkevi Başkanlığına

1 - Kültür Bakanlığından alınan 10/9/938 tarih ve 3410 sayılı tezkere sureti bağlıdır . Listede adı yazılı namzedin muayyen günde Ankara veya Istanbulda bulunabilecek surette yardımda bulunulmasını diler, sevgilerimi sunarım . -

2 - Bursa, Van , Balıkesir , Samsun , Ordu , Antalya , Zonguldak, Sinop, Eskişehir , Tekirdağ, Kocaeli, Afyon , konya , Çorum Halkevi başkanlıklarına yazılmış ve malumat olarak birinci Umumî müfettişliğe de bildirilmiştir.

Dahiliye vekili
C.H.P.Genel sekreteri adına
Giresun saylavı
M. Arkaya

D . S .
4/I3552

-3-

490 01 4 18 20

1

Belge 7, s.1

KÜLTÜR BAKANLIĞI

3410 10/9/938

Cümhuriyet Halk Partisi Genel sekreterliğine

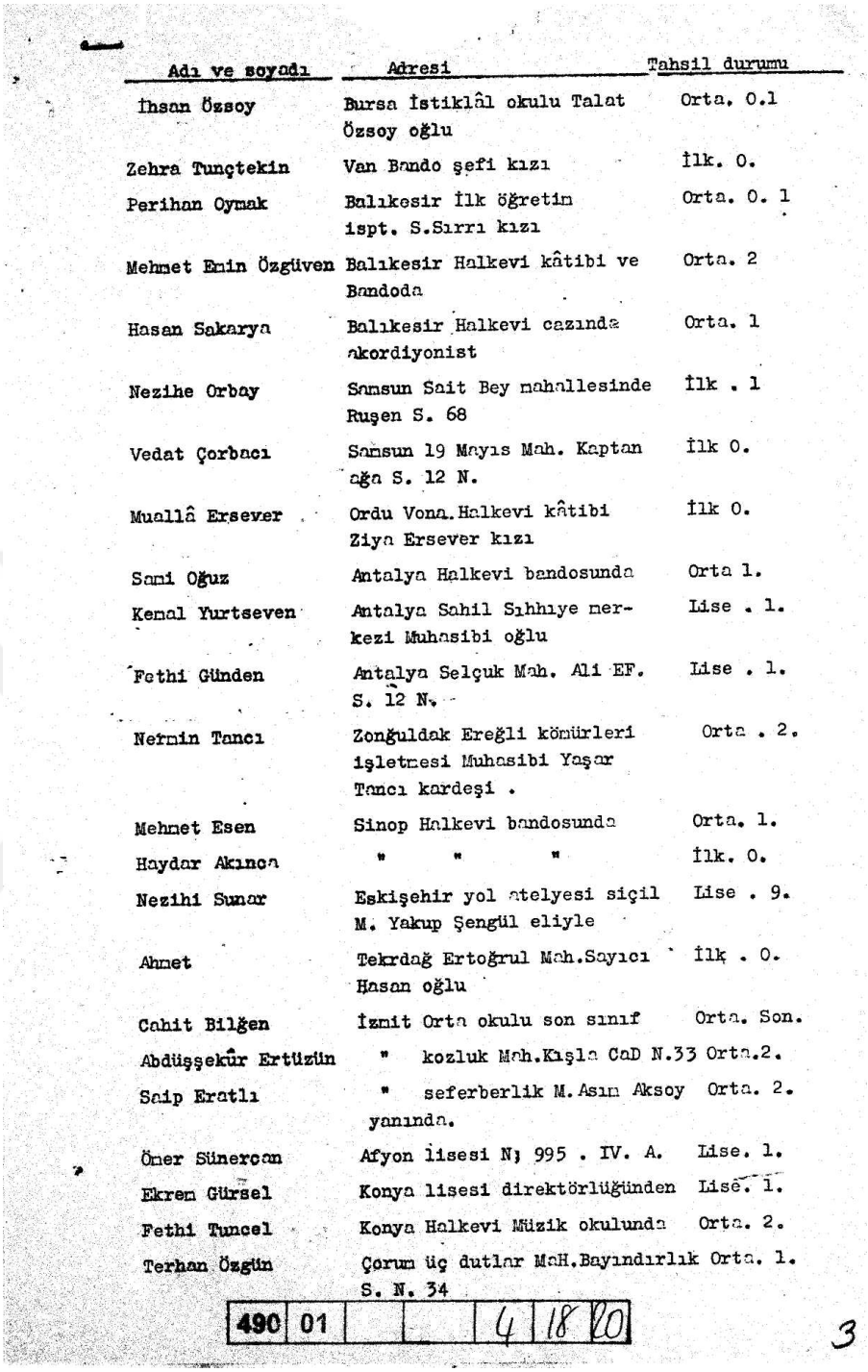
Ewelki sene Ankarada kurulan Devlet konservatuvarına bu sene de memleketin her tarafından seçim-sınavı yapılmak suretile kabiliyetli namzetler aranacak ve sınavda muvaggak olanlar konservatuvarın muhtelif bölümlerine parasız ve yatılı olarak kaydedileceklerdir . Seçimi kolaylaştırmak ve namzetlerin İlbaylıklarca bir an ewel tesbitini temin maksadile Bakanlığımızca 26/3/938 tarihinde bütün İlbaylıklara bağlı olarak takdim kılınan tamim ile kâfi mikdarda namzet fişi gönderilmiş ve alakadarlarca doldurulan fişler Bakanlığımıza iade edilmiştir . Konservatuvar mütehassıslarından teşkil edilen bir heyet tarafından mezkûr fişler tetkik edildikten sonra muhtelif İlbaylıklardan seçim sınavına girmeleri uygun görülen (23) namzedin adı tesbit edilmiştir . Millî müziğin inkişafı ve bu yolda lüzumlu millî sanatkârın bir an ewel yetişmesi bakımından adları ve adresleri bağlı listede bildirilen bu namzetlerin Istanbulda veya Ankarada yapılacak seçim sınavına bir an ewel gönderilmeleri icap etmektedir . Seçim sınavları 4 - 8 birinciteşrinde Istanbulda Galatasaray lisesinde ve 11 - 15 birinciteşrinde de Ankarada müzik öğretmen okulunda yapılacaktır . Mezkûr 23 namzedin Istanbul veya Ankaradaki seçim sınavına sevkleri için gereken yol parasının mevzuatın müsaade etmemesi dolayısile Bakanlığımızca teminine imkân olmadığından , bunların yukarda zikredilen günlerde Istanbul veya Ankaradaki sınavda hazır bulundurulmaları için İlbaylıkların veya Halkevlerinin , namzetlerin yol paralarını temin etmek seretile yardımda bulunmaları hususunda alakadar İlbaylıklara yüksek Genel sekreterliklerince emir buyurulmasını memleket sanatı namına saygı ile rica ederim.

Kültür bakanı
S. Arıkan

490 | 01 | | | 4 | 18 | 80

2

Belge 7, s.2

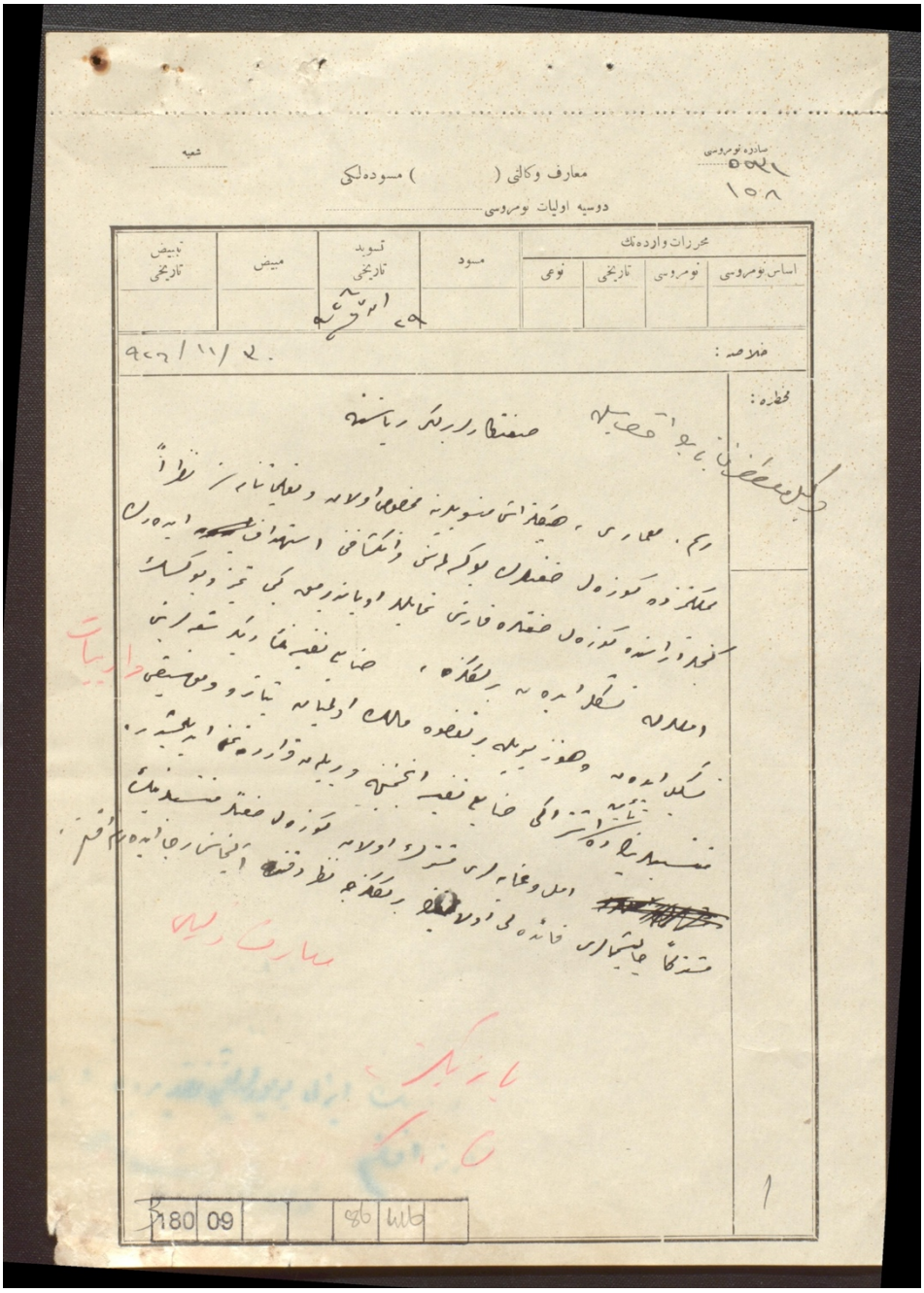
Adı ve soyadı	Adresi	Tahsil durumu
İhsan Özsoy	Bursa İstiklâl okulu Talat Özsoy oğlu	Orta. O.1
Zehra Tunçtekin	Van Bando şefi kızı	İlk. O.
Perihan Oymak	Balıkesir İlk öğretim ispt. S.Sırrı kızı	Orta. O. 1
Mehmet Emin Özgüven	Balıkesir Halkevi kâtibi ve Bandoda	Orta. 2
Hasan Sakarya	Balıkesir Halkevi cazında akordiyonist	Orta. 1
Nezihe Orbay	Samsun Sait Bey mahallesinde Ruşen S. 68	İlk . 1
Vedat Çorbacı	Samsun 19 Mayıs Mah. Kaptan ağa S. 12 N.	İlk O.
Muallâ Ersever	Ordu Vona.Halkevi kâtibi Ziya Ersever kızı	İlk O.
Sami Oğuz	Antalya Halkevi bandosunda	Orta 1.
Kenal Yurtseven	Antalya Sahil Sıhhıye merkezi Muhasibi oğlu	Lise . 1.
Fethi Günden	Antalya Selçuk Mah. Ali EF. S. 12 N.	Lise . 1.
Nermin Tancı	Zonguldak Ereğli kömürleri işletmesi Muhasibi Yaşar Tancı kardeşi .	Orta . 2.
Mehmet Esen	Sinop Halkevi bandosunda	Orta. 1.
Haydar Akıncı	" " "	İlk. O.
Nezihi Sunar	Eskişehir yol atelyesi şişil M. Yakup Şengül eliyle	Lise . 9.
Ahmet	Tekrdağ Ertoğrul Mah.Sayıcı Hasan oğlu	İlk . O.
Cahit Bilğen	İzmit Orta okulu son sınıf	Orta. Son.
Abdüşşekûr Ertüzün	" kozluk Mah.Kışla CaD N.33	Orta.2.
Saip Eratlı	" seferberlik M. Asım Aksoy yanında.	Orta. 2.
Öner Sünercan	Afyon lisesi N; 995 . IV. A.	Lise. 1.
Ekrem Gürsel	Konya lisesi direktörlüğünden	Lise. 1.
Fethi Tuncel	Konya Halkevi Müzik okulunda	Orta. 2.
Terhan Özgün	Çorum üç dutlar MaH.Bayındırlık S. N. 34	Orta. 1.

490 | 01 | | | 4 | 18 | 80

3

Belge 7, s.3

Belge 8- Türk Ocağında Verilecek Konser (1926)

Türkiye

Riyâset-i Cumhûr

Mûsîkî Hey'eti Muallimliği

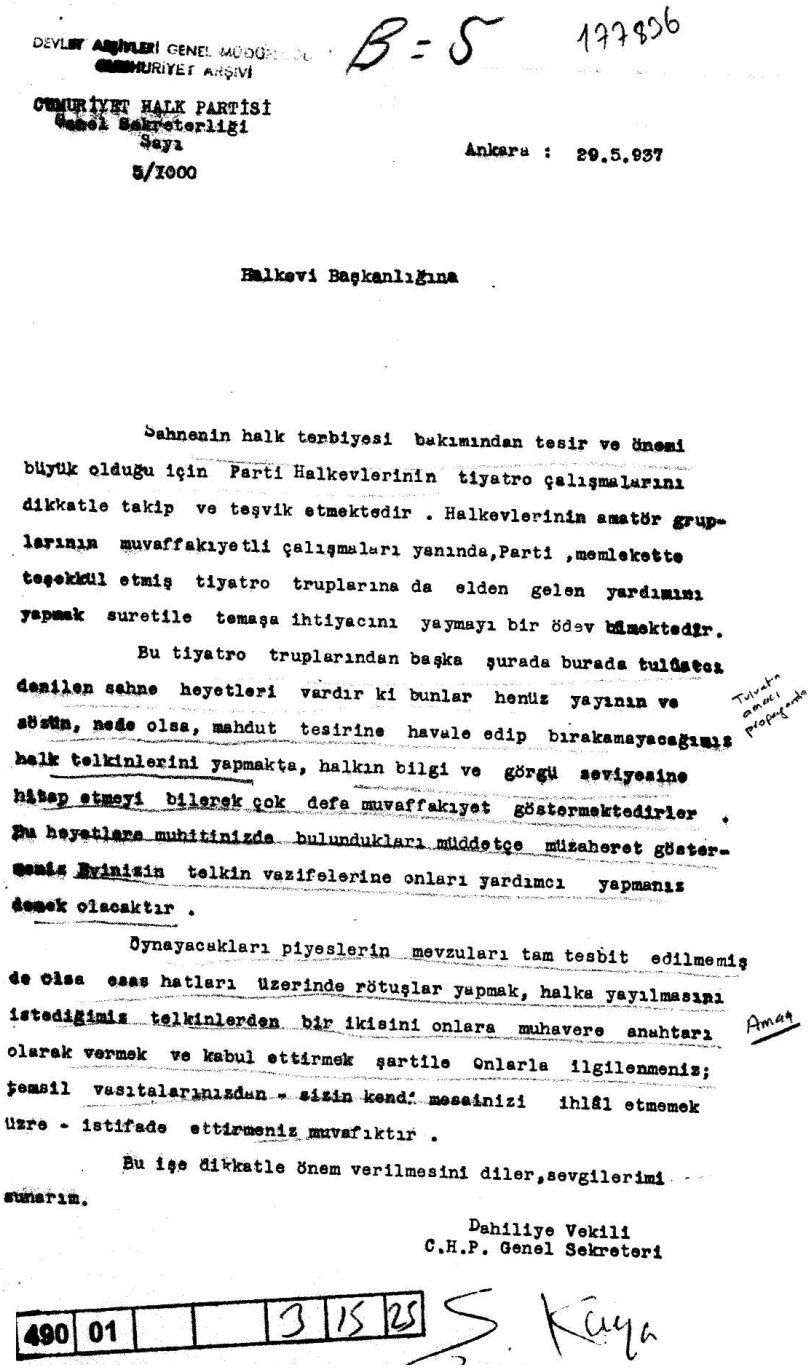
6/1/1926

Riyâset-i Cumhûr Mûsîkî Hey'eti'nin orkestrosu sınıfının konserlerinin icrâsına ibtidâr edecekdir. Birinci konserin bin dokuz yüz yirmi altı senesi Kânûn-ı sânîsinin sekizine musâdüf Cuma günü sâ'at on dörtde Türk Ocağında verilmesi mukarrerdir.

Vücûd-ı 'âlîlerinin hey'et-i mûsîkiyemize şeref-bahş olacağının 'arzıyla yevm-i mu'ayyende mahall-i mezkûru teşrîfe rağbet buyurmaları ricâsı ibrâz-ı mü'esser-i ihtirâmkâriye vesîle-i ittihâz kılındı efendim hazretleri.

Riyâset-i Cumhûr Mûsîkî Hey'eti

Belge 9- Halkevi Tiyatro Repertuvarı Hakkında (1937)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

B = 5 177896

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Sekreterliği
Sayı
5/1000

Ankara : 29.5.937

Halkevi Başkanlığına

Sahnenin halk terbiyesi bakımından tesir ve önemi büyük olduğu için Parti Halkevlerinin tiyatro çalışmalarını dikkatle takip ve teşvik etmektedir . Halkevlerinin amatör gruplarının muvaffakıyetli çalışmaları yanında,Parti ,memlekette teşekkül etmiş tiyatro truplarına da elden gelen yardımını yapmak suretile temaşa ihtiyacını yaymayı bir ödev bilmektedir.

Bu tiyatro truplarından başka şurada burada tulûatçı denilen sahne heyetleri vardır ki bunlar henüz yayının ve sözün, nede olsa, mahdut tesirine havale edip bırakamayacağımız halk telkinlerini yapmakta, halkın bilgi ve görgü seviyesine hitap etmeyi bilerek çok defa muvaffakıyet göstermektedirler . Bu heyetlere muhitinizde bulundukları müddetçe müzaheret göstermeniz Evinizin telkin vazifelerine onları yardımcı yapmanız demek olacaktır .

Tiyatro amacı propaganda

Oynayacakları piyeslerin mevzuları tam tesbit edilmemiş de olsa esas hatları üzerinde rötuşlar yapmak, halka yayılmasını istediğimiz telkinlerden bir ikisini onlara muhavere anahtarı olarak vermek ve kabul ettirmek şartile Onlarla ilgilenmeniz; temsil vasıtalarınızdan - sizin kendi mesainizi ihlâl etmemek üzre - istifade ettirmeniz muvafıktır .

Amaç

Bu işe dikkatle önem verilmesini diler,sevgilerimi sunarım.

Dahiliye Vekili
C.H.P. Genel Sekreteri

490 01 3 15 25

S. Kaya

...VLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

122815

CÜMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Sekreterliği
Sayı
5/950

Ankara : 13.3.937

Halkevi Başkanlığına

Şimdiye kadar Partimizce yaztırılmak veya tedarik edilmek suretiyle Halkevlerimizde oynanmak üzre gönderilmiş piyeslerin listesini ilişik olarak gönderiyorum.

Parti , Halkevleri tiyatro repertuvarını her gün müntehap eserlerle zenginleştirmeye ehemmiyet vermekte , bunların muvaffakiyetle temsil edilerek halkın sosyal ve kültürel seviyelerinin yükselmesine hadim olmasına yakından alâka göstermektedir .

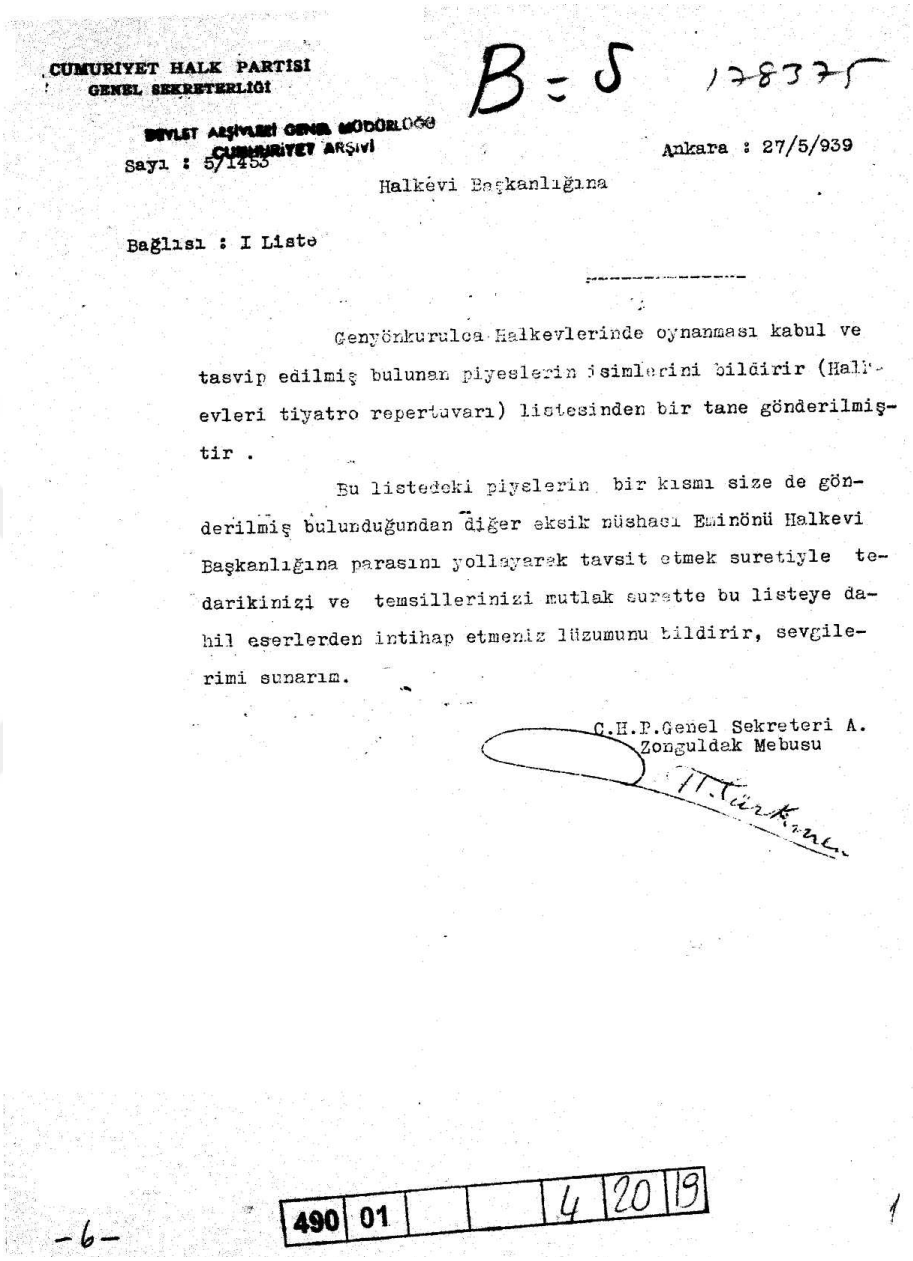
Evlerimiz , temsillerinde ilişik listede yazılı ve badema gönderilecek eserlerden faydalanmakla beraber , üyelerinden piyes yazmakta kabiliyet ve istidadı olanları yeni eserler yaztırmaya her vakıt teşvik etmelidirler .

Halkevlerimizin bu yolda faaliyet göstermeleriyle güzel ve kıymetli eserlerin vücut bulamağını ve bunlardan evlerimizin azamî surette faydalanmağını kaydeden teşebbüs ve mesainizde muvaffakiyetler dilerim.

C.H.P. Genel Sekreteri Adına
Giresun Saylavı
M. Akkaya

490 01 3 15 25

Belge 10- Halkevinde Temsil Edilmesi Uygun Görülen Piyeslerin Listesi (1939)

CUMURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

B = 5 128375

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayı : 5/1455

Ankara : 27/5/939

Halkevi Başkanlığına

Bağlısı : I Liste

Genyönkurulca Halkevlerinde oynanması kabul ve tasvip edilmiş bulunan piyeslerin isimlerini bildirir (Halkevleri tiyatro repertuvarı) listesinden bir tane gönderilmiştir .

Bu listedeki piyeslerin bir kısmı size de gönderilmiş bulunduğundan diğer eksik nüshası Eminönü Halkevi Başkanlığına parasını yollayarak tavsit etmek suretiyle tedarikinizi ve temsillerinizi mutlak surette bu listeye dahil eserlerden intihap etmeniz lüzumunu bildirir, sevgilerimi sunarım.

C.H.P.Genel Sekreteri A.
Zonguldak Mebusu
H.Kürkçüoğlu

-6-

490 01 4 20 19

1

Belge 10, s.2

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

HALKEVLERI TİYATRO REPERTUVARI

Sayı	Kitabın Adı	Yazanın Adı	Kaç perde olduğu	Nerede bulundurğu
1	Akın	Faruk Nafiz	3 perde	Devlet Matbaası
2	Aksüs	Raşit Sonat	2 perde) 24 tablo)	Ank.Köy.Ho.
3	Ana	S.Behzat	3 perde) 2 tablo)	Parti yayını
4	Anneler arasında	Ragıp Nurettin	1 perde	Devlet Mat.
5	Atatürk köyünde uçak günü	Vehbi C.Aksun	3 perde) 2 tablo)	Parti yayını
6	Atillâ	Behçet Kemal Çağlar	3 perde	" "
7	Atillâ	Kemal Ergenekon	3 perde) 3 tablo)	Bursa yeni basım evi
8	Atli Ases	Musahip Z.Celâl	3 perde	Kanaat Kitapevi
9	Aşkın Mânası	Aziz Hüdai	3 perde	İst.Tecelli basımevi
10	Aynaroz Kadısı	Musahip Z.Celâl	7 tablo	Kanaat Kitapevi
11	AyyarHamza	Molyerden adapte edon Adil	3 perde	Cihan ki.
12	Babaların Günahı	Galip Rifat	3 perde	Parti yayını
13	Bay Turgan	Celâl Esat	3 "	Asrîbasımevi
14	Bayönder	Münir Hayri	1 akt	Parti yayını
15	Belkıs	İ.Ahmet Refik	4 perde	" "
16	Beyaz Kahraman	Akagündüz	1 perde 4 manzara	Akagündüz Ki.evi
17	Bir Gönül Masalı	Yusuf Sürurî	1 perde	Parti yayını
18	Bir Zaferin Yası	Gökalp	6 görünüş	Balıkesir V.Mat.
19	Bir Kavuk Devrildi	Musahip Z.Celâl	3 perde) 3 tablo)	Kanaat Ki.evi
20	Bir Ülkü yolu	Münir Hayri	1 akt	Parti Yayını
21	Bir Yuvanın Şarkısı	Nihat Sami	3 perde) 1 tablo)	Devlet Mat.

490 | 01 | | | 4 | 20 | 19

2

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayı	Kitabın Adı	Yazanın Adı	Kaç perde olduğu	Nerede bulunduğu
22	Bir Sukutuhayal	Mahmut Yesari	1 perde	Devlet matbaası
23	Bir Azizlik	Mahmut Yesari	1 "	" "
24	Bir Yalanın sonu	Nihat Adil	1 "	Kanaat kitapevi
25	Canlı resimler	Recep İhsan	3 ") 1 tablo)	Parti yayını
26	Canavar	Faruk Nafiz	3 perde	Halk kitaphanesi
27	Ceza kanunu	İbnirrefik Ahmet Nuri	3 perde	Ikbal Ki.
28	Çakır Ali	Ferit C.Güven) ve Raşit Rıza)	1 perde	Parti yayını
29	Çınar	Kemal Küçük	12 tablo	İkbal kitapevi
30	Çoban	Behçet Kemal	2 perde	Parti yayını
31	Devrim Yolcuları	Celâl Tuncer	3 perde	" "
32	Destan	Galip Neşet	1 perde	Devlet mat.
33	Düşünüş Ayrılığı	Servet Şefik	3 perde	Parti yayını
34	Ergenekon	Nihat Şevki	5 perde) 1 tablo)	İzmir yeni Mat.
35	Fermanlı Deli Hazretleri	Müsahip Z.Celâl	3 perde	Kanaat Ki.
36	Gâvur İmam	Burhan Cahit	3 perde	Devlet mat.
37	Gülmiyen çocuk	M.Kemal Küçük		İkbal kitapevi
38	Gün Doğuyor	Peyami Sefa	3 perde	Parti yayını
39	Henri IV	Şemsettin Tali	3 perde	A.İhsan Mat.
40	Manım Şiir yazacak	Faruk Nafiz	1 perde	Devlet Mat.
41	Hayrülhalef	Mahmut Yesari	1 perde	" "
42	Hasbahçe	Mahmut Yesari	1 perde	" "
43	Hedef	Yunus Nüzhet	3 perde) 2 tablo)	İzmit Halkevi
44	Himmetinoğlu	İ.Ahmet Nuri	5 perde	Parti yayını
45	Hissei Şayia	İ.Ahmet Refik	3 perde	" "
46	İkizler	Akagündüz	2 perde) 2 tablo)	" "
47	İnkilâp çocukları	Yaşar Nabi	1 perde	" "

490 | 01 | | | 4 | 20 | 19

3

Belge 10, s.3

- 3 - MİLLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayı	KitabınAdı	Yazanın Adı	Kaç perde olduğu	Nerede bulundu ğu
48	İstanbul efendisi	Musahip Z.Celâl	3 perde) 1 tablo)	Kanaat Ki.
49.	İstiklâl	Reşat Nuri	1 perde	M.Ahmet HalitK.
50	Kafes Arkasında	Musahip Z.Celâl	4 tablo	kanaat Ki.
51	Kahraman	Faruk Nafiz	3 perde	Cumuriyet Ki.
52	Kartal	Şükrü Halil Tugal	3 perde	Parti yayını
53	Karga ile Tilki	Mahmut Yesari	1 perde	Devlet Mat.
54	Kaşıkçılar	Musahip Z.Celâl	3 perde	Kanaat ki.
55	Kavga sonu	Bedri Yıldırım	2 perde	Parti yayını
56	Kibarlık Budalası	Dr.Ali Süha Delilbaşı	5 perde	Ank.Hapishane mat.
57	Kızılçağlayan	Nihat Şami	2 perde	Devlet Mat.
58	Knock	Ali Süha	3 perde	Ank.Halkevi
59	Kral Ödip	Kemal Edip	5 perde	İstiklâl lisesi talebe kooperatifi
60	Kozanoğlu	Abdullah Ziya	3 perde	Parti yayını
61	Köy muallimi	Akagündüz	1 perde) 3 manzara)	A.H.Kitapevi
62	Mahcuplar	Refik Baran	1 perde	Parti yayını
63	Mavi Yıldırım	" "	4 perde	" "
64	Mete	Yaşar Nabi	3 perde	Ahmet HalitK.
65	Nebatat Dersi	Dr.Refet	1 perde	Devlet Mat.
66	Oğuzlar	Necmettin Halil	3 perde	
67	On Yılın destanı	Halit Fahri	3 kısım) 8 tablo)	Parti yayını
68	Özyurt	Faruk Nafiz	3 perde) 8 tablo)	Parti yayını
69	Palavra	Reşit Baran	2 perde	" "
70	Sakaryanın Tayyarecisi	R. ve N. Sinanoğlu	3 perde	Tayyare C.
71	Sancağın Şerefi	Mahmut Yesari	1 perde	Devlet Mat.
72	Son Altes	İ.Ahmet Refik	3 perde	Parti yayını

490 | 01 | | | 4 | 20 | 19

4

Belge 10, s.4

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

- 4 -

Sayı	Kitabın Adı	Yazanın Adı	Kaç perde olduğu	Nerede bulunduğu
73	Sönmiyen Ateş	Nihat Sırrı	3perde	Parti yayını
74	Şehirli Kız	Ali Süha	3perde) 5tablo)	Hâşet K.
75	Şeriye Mahkemesinde	İ.Ahmet Nuri	1perde	parti yayını
76	Tarih Utandı	A. Zühtü Müçteba Salâhattin	1 perde	Devlet Mat.
77	Taş Bebek	Münir Hayri	1 akt	Ank.Halkevi
78	Taş Parçası	Reşat Nuri	2 perde	İkbal Kitapevi;
79	Tavsiye mektupları	Mahmut Yesari	1 perde	Devlet mat.
80	Tırtıllar	Münir Hamdi	3 perde	
81	Usulü aşarî veya metre sistemi hakkında muhabere	Dr.Refet	1 perde	Devlet Mat.
82	Uyanış	Kâzım Nami	3 perde	Parti yayını
83	Vatan ve vazife	Saim Kerim Kalkan	5 perde	" "
84	Vergi hırsızı	Reşat Nuri	1 perde	Devlet mat.
85	Yalnız Bir Kelime	M.Ali Çamlıca	4 perde	Parti Yayını
86	Yaman	Vasfi Mahir	4 perde	Devlet Mat.
87	Yanık Efe	Yusuf Sürurî	3 perde	Parti yayını
88	Yarım Osman	Akagündüz	3 perde) 1 tablo)	" "
89	Yaşayan ölü	Ziya Boral	2 perde	" "
90	Yurdum için	M.Feyzi Sözener	3 kısımlık piyes	Balıkesir İl basımevi
91	Zehirli Kucak	Sait Âli	4 perde	Parti yayını
92	Zoraki Tabip	Ahmet Vefik Molyerden	1 perde	Cihan kitap.
93	Zor Nikâh	" "	1 perde	" "

490	01			4	20	13

5

Belge 10, s.5

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

B = S /28374

SSayı : 5/1452

Ankara : 27/5/939

Halkevi Başkanlığına

Aşağıda isimleri yazılı piyesler Genyönkurul kararile tiyatro repertuvarımıza alınmıştır . Evvelce 14/1/939 tarih ve 5/1359 sayılı genelge ile gönderilmiş olan listeye bu piyeslerin de ilâveşi lâzımdır .

Halkevlerinde temsil edilmesi uygun görülen piyesler Parti Genyönkurulunca tetkik edilerek repertuvara alınmaktadır. Halkevlerimizin sahneleri laalettayin her piyesin oynanmasına hiç bir zaman müsait olamaz . Halkevlerimiz sahnelerinde oynanabilecek piyesler için bir takım şartlar vardır ki , bunları tayin ancak Parti Genyönkuruluna aittir .Binaenaleyh , repertuvarımıza dahil olmayan piyeslerin oynanaması da bittabi Halkevleri öğreneğine uygun değildir .

Repertuvarda bulunmayan piyeslerin oynanması istendiği takdirde evvelâ piyesin merkeze gönderilerek tetkik ettirilmesi ve Parti Genyönkurulunun vereceği karara uyulması muktazidir . Bu kabil gönderilecek piyesler uygun görüldüğü takdirde repertuvarımıza alınacağından tiyatro repertuvarımız da zenginlemiş olacaktır . Bu cihete dikkat edilmesini diler, sevgiler sunarım.

C.H.P. Genel Sekreteri adına
Zonguldak Mebusu
H. Tüzüner

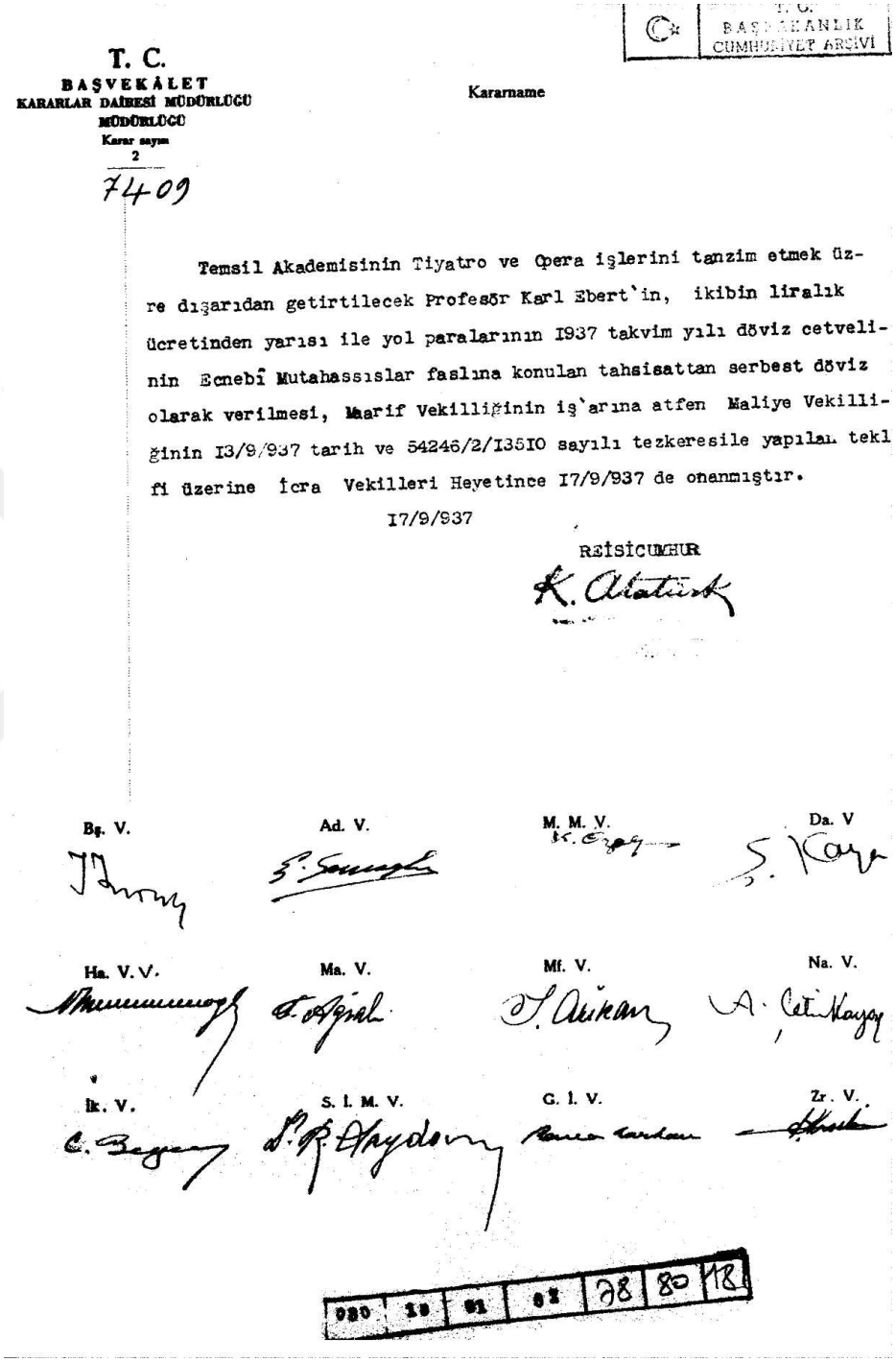
Bir Doktorun ödevi	Vedat Örfi	3 Perde
En Ulu Eseri O Bir Devirdi	Aziz Altuğ Akagündüz	2 " 1 giriş. 4 pr. 12 tablo
Uzun Mehmed	A.Naim Celal Fuad	3 Perde
Vazife	Henri Lavedan N.Engin Ar	2 Perde
Yedekçi	Celâl Nasuhioğlu	3 Perde

490 | 01 | | | 4 | 20 | 18

6

Belge 10, s.6

Belge 11- Carl Ebert'e Ödenecek Ücretin Döviz Olarak Verilmesi (1937)

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2
7409

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Kararname

Temsil Akademisinin Tiyatro ve Opera işlerini tanzim etmek üzere dışarıdan getirtilecek Profesör Karl Ebert'in, ikibin liralık ücretinden yarısı ile yol paralarının 1937 takvim yılı döviz cetvelinin Ecnebî Mutahassıslar faslına konulan tahsisattan serbest döviz olarak verilmesi, Maarif Vekilliğinin iş'arına atfen Maliye Vekilliğinin 13/9/937 tarih ve 54246/2/13510 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 17/9/937 de onanmıştır.

17/9/937

REİSİCUMHUR
K. Atatürk

Bş. V. | Ad. V. | M. M. V. | Da. V

Ha. V. V. | Ma. V. | Mf. V. | Na. V.

İk. V. | S. İ. M. V. | G. İ. V. | Zr. V.

080 | 10 | 01 | 02 | 28 | 80 | 18

Belge 12- Carl Ebert ve Walter Ruziczka'nın Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümünde Görevlendirilmeleri (1938)

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı : .....

2
9811

KARARNAME

Maarif Vekilliğinden yazılan 24/9/938 tarih ve IOI2I2/ - 3520 sayılı tezkerede; Ankarada kurulan Devlet Konservatuvarı ile Tiyatro okulu için İsviçre teb'asından Prf. Carl Ebert'in iki ay ve Walter Ruziczka'nın üç yıl müddetle getirilmesine izin verilmesi ve Carl Eberte geliş gidiş yol parası olarak IOOO ve Walter Ruziczka geliş yol parası olarak 300 lira ki cem'an I300 liralık döviz müsaadesi verilmesi istenilmiş ve Maliye Vekilliğinden yazılan 24/IO/938 tarih ve 54247/I5882 sayılı mutalâanamede ; I938 takvim yılı döviz cetvellerine Maarif Vekilliğinin çalıştıracağı yabancı mutahassıslar için konulan tahsisat bitmiş isede Müşarunileyh Vekâlete yapılan temasda mezkûr mutahassıslardan şimdilik yalnız iki ay müddetle getirülecek olan Carl Ebert'in geliş yol masrafına karşılık 500 lira verilmesi ile iktifa edileceği anlaşıldığından bu zaruret tasdik edildiği takdirde döviz cetvellerine hususî müessesatta çalışan mutahassıslar için Maliye Vekâleti emrine konulan tahsisattan yalnız Carl Ebert için 500 liralık döviz müsaadesi verilmesi ve Türkiyede ikameti müddetince dışarıya para çıkarmak istediği takdirde bu para için de I939 takvim yılı için tanzim olunacak döviz cetvellerine karşılığı konulduktan sonra icabeden müsaadenin verilmesi lâzımgeleceği bildirilmiştir.

Bu iş İcra Vekilleri Heyetince I2/II/938 tarihinde görüşülerek, mutahassıs Carl Ebert'in iki ay müddetle Devlet Konservatuvarında çalıştırılmak üzre celbi ve kendisine geliş yol parası

030 | 18 | 01 | 02 | 85 | 53 | 6

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2
95

Kararname

- 2 -

olarak I938 döviz cetvellerine hususî müessesatta çalışan mutahassıslar için Maliye Vekâleti emrine konulan tahsisattan 500 liralık döviz müsaadesi verilmesi ve çalıştığı müddetçe harice para çıkarmak istediği takdirde Maliyenin mutalâası veçhile muamele yapılması onanmıştır.

I2/II/938

REİSİCÜMHUR

İsmet İnönü

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.	Da. V
C. Bayar	Hilmi Uran	K. Özalp	Dr. R. Aras
Ha. V.	**Ma. V.**	**Mf. V.**	**Na. V.**
F. Sarıoğlu	Ö. Ağralı	F. Arıkan	A. Çetinkaya
İk. V.	**S. İ. M. V.**	**G. İ. V.**	**Zr. V.**
Hasan Saka	Dr. H. Alatas	Rauf Tarhan	Ş. Sümerbank

030 | 18 | 01 | 02 | 85 | 53 | 6

Belge 12, s.2

13- Carl Ebert'e Verilen Kadronun Tasdiki (1938)

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
, 2
10122

KARARNAME

Ücretleri Umumî Muvazene Kanununun 5 inci maddesi mucibince 938 malî yılı bütçesinin (E) cetveline dahil 676 ıncı fasıldaki tahsisattan verilmek üzere Ankara Konservatuvarı temsil bölümü uzmanı olarak çalıştırılacak Pr.Carl Eberte ait ilişik kadronun I/-2/939 tarihinden muteber olmak üzere tasdiki; Maarif Vekilliğinin I5/I2/938 tarih ve I0I26/6/483I sayılı tezkeresi ve Maliye Vekilliğinin 23/I2/938 tarih ve III56/24/4886 sayılı mutaleanamesi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 30/I2/938 tarihinde onanmıştır.

30/I2/938

REİSİCÜMHUR

İsmet İnönü

Bş. V. | Ad. V. | M. M. V. | Da. V.

Ha. V. | Ma. V. | Mf. V. | Na. V.

İk. V. | S. İ. M. V. | G. İ. V. | Zr. V.

030 | 18 | 01 | 02 | 85 | 168 | 13

14- Turgut Zaim'in Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi Ressamlığı'na Atanması (1940)

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2
13891

Kararname

Devlet konservatuvarında yeni teşkil edilen tatbikat sahnesi ressamlığına dokuz senedenberi Devlet hizmetinde bulunmadığı anlaşılan Turğut Zaimin kadro ücreti olan 170 lira aylık ücretle tayini; Maarif Vekilliğinin 11/6/940 tarih ve6207 sayılı teklifi ve Maliye Vekilliğinin 27/6/940 tarih ve 3426 sayılı mutalâanamesi üzerine 3656 sayılı kanunun 13 üncü maddesine tevfikan İcra Vekilleri Heyetince 7. TEMMUZ 1940 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCÜMHUR

İsmet İnönü

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.

Ma. V. Mf. V. Na. V. İk. V. S. İ M. V.

G. İ. V. Zr. V. Mü. V. Ti. V.

01 02 91 66 11

15- Marie Louis Sue'nun İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Tezyini Sanatlar Şubesi Şefliğine Atanması (1940)

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2
12577

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Kararname

Fransız tebaasından Profesör Marie Louis Sue'nün Istanbul Güzel sanatlat akademisinin halen açık bulunan tezyini sanatlar şubesi şef liğinde çalıştırılmasına izin verilmesi; Maarif Vekilliğinin 1/12/9 tarih ve 1289 sayılı teklifi ve Maliye Vekilliğinin 27/12/939 tarih 7411 sayılı mutaleanamesi üzerine 2007 sayılı kanunun ikinci maddesi nin B fıkrasına tevfikan İcra Vekilleri Heyetince 8.KAN.SAN.1940 tari hinde kabul olunmuştur .

REİSİCÜMHUR

İsmet İnönü

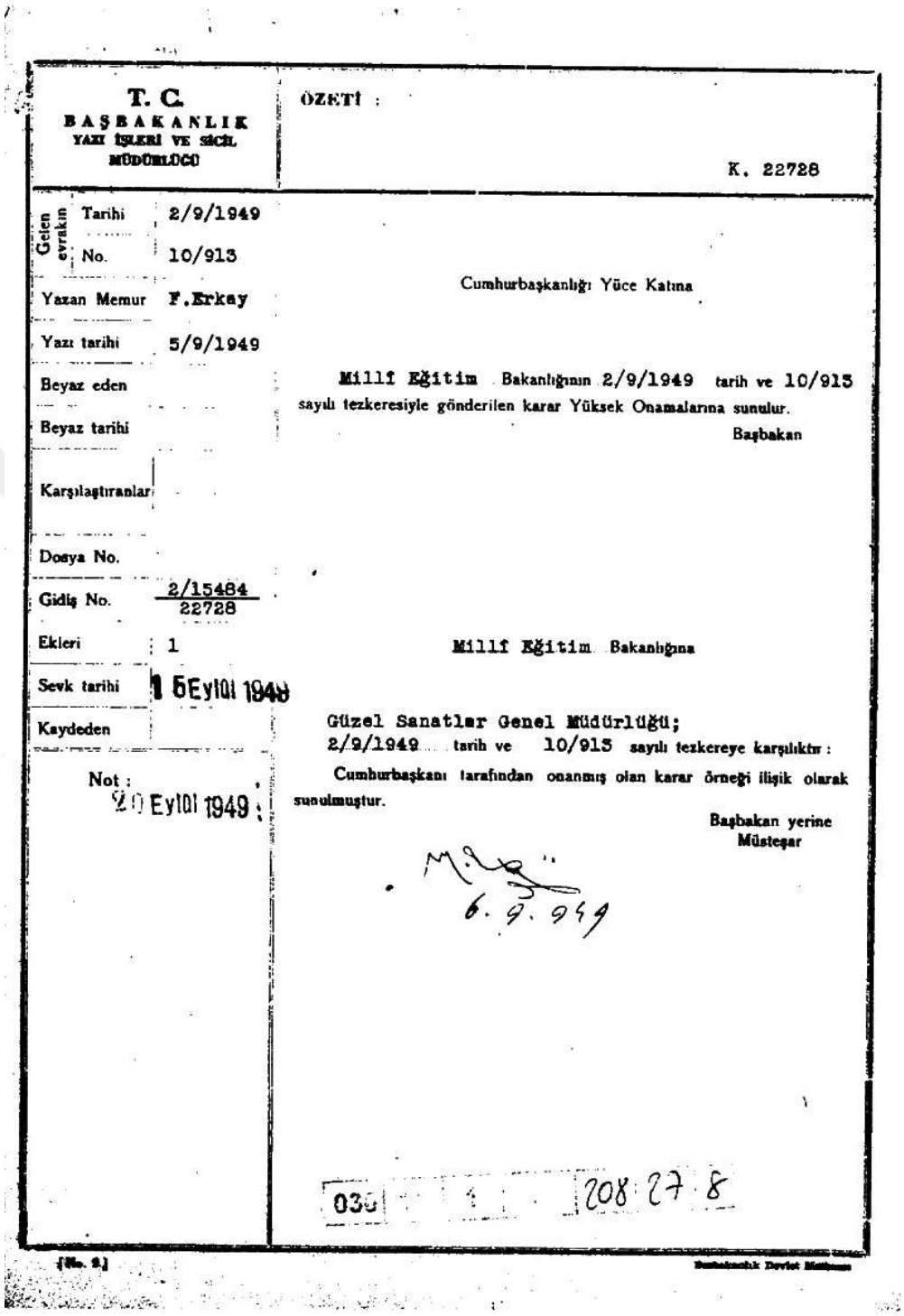
Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.

Ma. V. Mf. V. Na. V. İk. V. S. İ. M. V.

G. İ. V. Zr. V. Mü. V. Ti. V.

0.80 18 01 02 89 122 5

16- Muhsin Ertuğrul'un Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğüne Atanması (1949)

T. C.
BAŞBAKANLIK
YAZI İŞLERİ VE SİCİL
MÜDÜRLÜĞÜ

ÖZETİ :

K. 22728

Gelen evrakın
Tarihi 2/9/1949
No. 10/913
Yazan Memur F.Erkay
Yazı tarihi 5/9/1949
Beyaz eden
Beyaz tarihi
Karşılaştıranlar
Dosya No.
Gidiş No. 2/15484 / 22728
Ekleri 1
Sevk tarihi 15 Eylül 1949
Kaydeden

Not :
20 Eylül 1949

Cumhurbaşkanlığı Yüce Katına

Millî Eğitim Bakanlığının 2/9/1949 tarih ve 10/913 sayılı tezkeresiyle gönderilen karar Yüksek Onamalarına sunulur.

Başbakan

Millî Eğitim Bakanlığına

Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü;
2/9/1949 tarih ve 10/913 sayılı tezkereye karşılıktır :

Cumhurbaşkanı tarafından onanmış olan karar örneği ilişik olarak sunulmuştur.

Başbakan yerine
Müsteşar

6. 9. 949

030 1 208 27 8

[No. 2]

T. C.
BAŞBAKANLIK
YAZI İŞLERİ VE SİCİL MÜDÜRLÜĞÜ
Özel No: 22728
G. No:
Ekl : 1

16 Eylül 1949

Cumhurbaşkanlığı Yüce Katına

Millî Eğitim Bakanlığının 2/9/1949 tarih ve 10/913 sayılı tezkeresiyle gönderilen karar yüksek onamalarına sunulur.

M.V.

Başbakan
Ş. Günaltay

3-4390

Başbakanlığa

İlişik karar, Cumhurbaşkanı tarafından imza buyurulduğundan geri sunuldu.
16. Eylül 1949

Cumhurbaşkanı adına
Genel Kâtip

[illegible] 22728

[illegible]

T. C.
Millî Eğitim Bakanlığı
Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü
Sayı

Onay:

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Karar

22728

1- 5441 sayılı kanunla kurulan Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğüne İstanbul Şehir Tiyatrosu Rejisörü Muhsin Ertuğrul'un tayini uygun görülmüştür.

2- Bu kararı yürütmeğe Millî Eğitim Bakanı görevlidir.

16. Eylül 1949

CUMHURBAŞKANI

Başbakan

M. Eğ. Bakanı

030 | 11 | 1 | | 208 | 27 | 18

T. C.
Milli Eğitim Bakanlığı
Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü
Sayı: 10/913

Ankara: 2 IX 1949
Özel:

Başbakanlık Yüksek Katına

5441 sayılı kanunla kurulmuş olan Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğüne İstanbul Şehir Tiyatrosu Rejisörü Muhsin Ertuğrul'un tayini ile ilgili karar ilişik olarak sunulmuştur.

Yüksek onamdan geçtikten sonra geri gönderilmesine yüksek müsaadelerini derin saygılarımla rica ederim.

M-

M. Eğ. Bakanı
T. Bayar

Yaz. işleri müd.
3/IX/1949

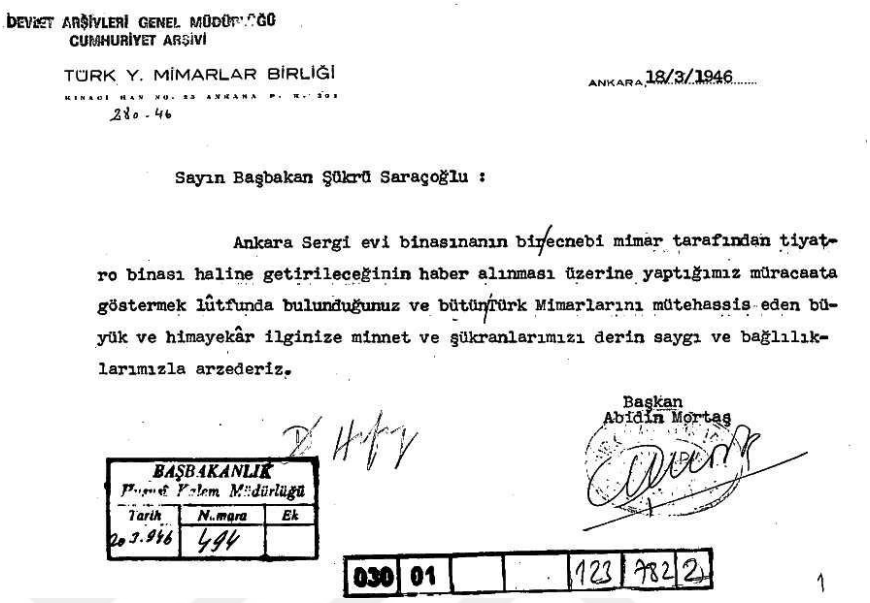
Ek: 1 kasal örneği
RT.FA.29/VIII/1949

K 22728

108 27 8

BAŞBAKANLIK EVRAKI
Tarihi: 3-9-949 | Numarası: 15484 | Eki: 1

17. Sergi Evinin Tiyatro Binasına Dönüşmesi (1946)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

TÜRK Y. MİMARLAR BİRLİĞİ
KINACI HAN NO. 23 ANKARA P. K. 503
280 - 46

ANKARA 18/3/1946

Sayın Başbakan Şükrü Saraçoğlu :

Ankara Sergi evi binasınanın bir ecnebi mimar tarafından tiyatro binası haline getirileceğinin haber alınması üzerine yaptığımız müracaata göstermek lûtfunda bulunduğunuz ve bütün Türk Mimarlarını mütehassis eden büyük ve himayekâr ilginize minnet ve şükranlarımızı derin saygı ve bağlılıklarımızla arzederiz.

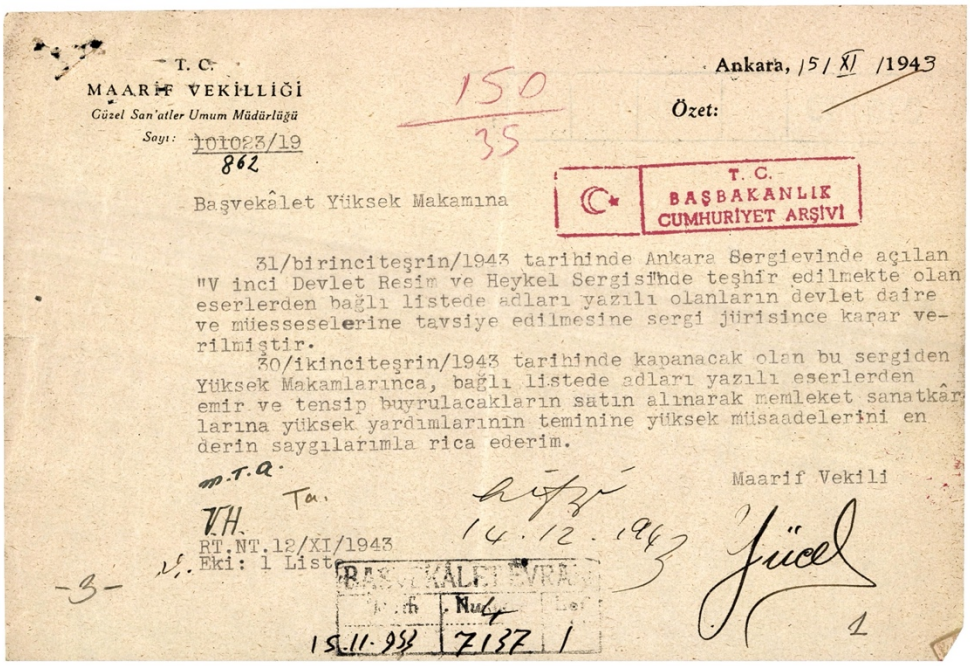
Başkan
Abidin Mortaş

BAŞBAKANLIK
Basın ve Yayın Müdürlüğü
Tarih 20.3.946 | Numara 494 | Ek

030 01 123 782 2

1

18. V. Devlet Resim ve Heykel Sergisinden Satın Alınacak Eserlerin Listesi (1943)

T. C.
MAARİF VEKİLLİĞİ
Güzel San'atler Umum Müdürlüğü
Sayı: 101023/19
862

150
35

Ankara, 15/XI/1943

Özet:

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Başvekâlet Yüksek Makamına

31/birinciteşrin/1943 tarihinde Ankara Sergievinde açılan "V inci Devlet Resim ve Heykel Sergisi"nde teşhir edilmekte olan eserlerden bağlı listede adları yazılı olanların devlet daire ve müesseselerine tavsiye edilmesine sergi jürisince karar verilmiştir.

30/ikinciteşrin/1943 tarihinde kapanacak olan bu sergiden Yüksek Makamlarınca, bağlı listede adları yazılı eserlerden emir ve tensip buyrulacakların satın alınarak memleket sanatkârlarına yüksek yardımlarının teminine yüksek müsaadelerini en derin saygılarımla rica ederim.

Maarif Vekili
Cüneyd

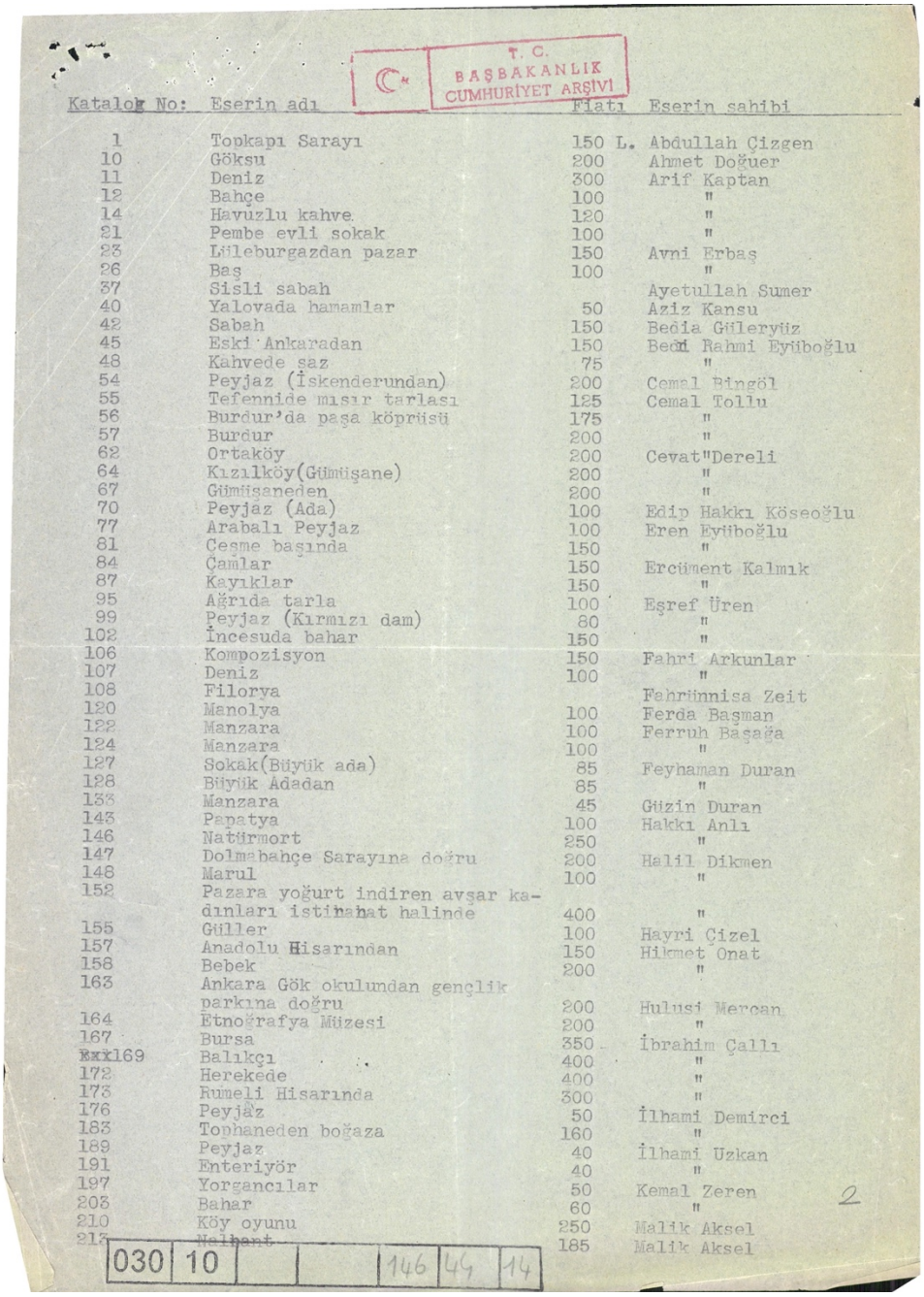
m.T.a.
V.H.
RT.NT.12/XI/1943
Ek: 1 List

14.12.1943

BAŞBAKANLIK EVRAK
Tarih 15.11.943 | Numara 7137 | 1

-3-

1

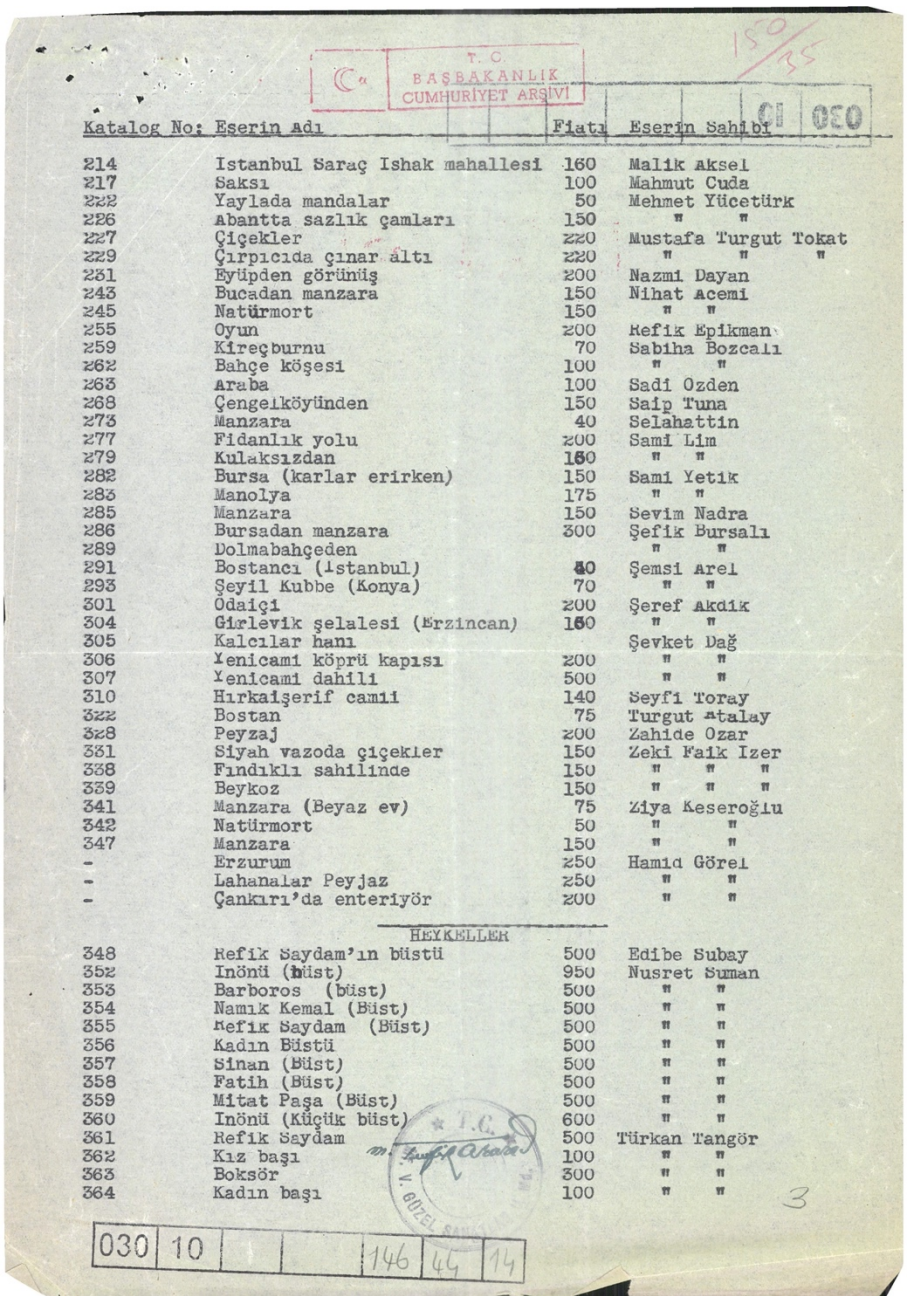
T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Katalog No:	Eserin adı	Fiatı	Eserin sahibi
1	Topkapı Sarayı	150 L.	Abdullah Çizgen
10	Göksu	200	Ahmet Doğuer
11	Deniz	300	Arif Kaptan
12	Bahçe	100	"
14	Havuzlu kahve	120	"
21	Pembe evli sokak	100	"
23	Lüleburgazdan pazar	150	Avni Erbaş
26	Baş	100	"
37	Sisli sabah		Ayetullah Sumer
40	Yalovada hamamlar	50	Aziz Kansu
42	Sabah	150	Bedia Güleryüz
45	Eski Ankaradan	150	Bedi Rahmi Eyüboğlu
48	Kahvede saz	75	"
54	Peyjaz (İskenderundan)	200	Cemal Bingöl
55	Tefennide mısır tarlası	125	Cemal Tollu
56	Burdur'da paşa köprüsü	175	"
57	Burdur	200	"
62	Ortaköy	200	Cevat"Dereli
64	Kızılköy(Gümüşane)	200	"
67	Gümüşaneden	200	"
70	Peyjaz (Ada)	100	Edip Hakkı Köseoğlu
77	Arabalı Peyjaz	100	Eren Eyüboğlu
81	Çeşme başında	150	"
84	Çamlar	150	Ercüment Kalmık
87	Kayıklar	150	"
95	Ağrıda tarla	100	Eşref Üren
99	Peyjaz (Kırmızı dam)	80	"
102	İncesuda bahar	150	"
106	Kompozisyon	150	Fahri Arkunlar
107	Deniz	100	"
108	Filorya		Fahrünnisa Zeit
120	Manolya	100	Ferda Başman
122	Manzara	100	Ferruh Başağa
124	Manzara	100	"
127	Sokak(Büyük ada)	85	Feyhaman Duran
128	Büyük Adadan	85	"
133	Manzara	45	Güzin Duran
143	Papatya	100	Hakkı Anlı
146	Natürmort	250	"
147	Dolmabahçe Sarayına doğru	200	Halil Dikmen
148	Marul	100	"
152	Pazara yoğurt indiren avşar kadınları istirahat halinde	400	"
155	Güller	100	Hayri Çizel
157	Anadolu Hisarından	150	Hikmet Onat
158	Bebek	200	"
163	Ankara Gök okulundan gençlik parkına doğru	200	Hulusi Mercan
164	Etnoğrafya Müzesi	200	"
167	Bursa	350	İbrahim Çallı
~~xxx~~169	Balıkçı	400	"
172	Herekede	400	"
173	Rumeli Hisarında	300	"
176	Peyjaz	50	İlhami Demirci
183	Tophaneden boğaza	160	"
189	Peyjaz	40	İlhami Uzkan
191	Enteriyör	40	"
197	Yorgancılar	50	Kemal Zeren
203	Bahar	60	"
210	Köy oyunu	250	Malik Aksel
213	Nalbant	185	Malik Aksel

030 | 10 | | | 146 | 44 | 14

2

Belge 18, s.2

T.C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ
150/35
030 10

Katalog No:	Eserin Adı	Fiatı	Eserin Sahibi
214	Istanbul Saraç Ishak mahallesi	160	Malik Aksel
217	Saksı	100	Mahmut Cuda
222	Yaylada mandalar	50	Mehmet Yücetürk
226	Abantta sazlık çamları	150	" "
227	Çiçekler	220	Mustafa Turgut Tokat
229	Çırpıcıda çınar altı	220	" " "
231	Eyüpden görünüş	200	Nazmi Dayan
243	Bucadan manzara	150	Nihat Acemi
245	Natürmort	150	" "
255	Oyun	200	Refik Epikman
259	Kireçburnu	70	Sabiha Bozcalı
262	Bahçe köşesi	100	" "
263	Araba	100	Sadi Ozden
268	Çengelköyünden	150	Saip Tuna
273	Manzara	40	Selahattin
277	Fidanlık yolu	200	Sami Lim
279	Kulaksızdan	150	" "
282	Bursa (karlar erirken)	150	Sami Yetik
283	Manolya	175	" "
285	Manzara	150	Sevim Nadra
286	Bursadan manzara	300	Şefik Bursalı
289	Dolmabahçeden		" "
291	Bostancı (İstanbul)	80	Şemsi Arel
293	Şeyil Kubbe (Konya)	70	" "
301	Odaiçi	200	Şeref Akdik
304	Girlevik şelalesi (Erzincan)	150	" "
305	Kalcılar hanı		Şevket Dağ
306	Yenicami köprü kapısı	200	" "
307	Yenicami dahili	500	" "
310	Hırkaişerif camii	140	Seyfi Toray
322	Bostan	75	Turgut Atalay
328	Peyzaj	200	Zahide Ozar
331	Siyah vazoda çiçekler	150	Zeki Faik Izer
338	Fındıklı sahilinde	150	" " "
339	Beykoz	150	" " "
341	Manzara (Beyaz ev)	75	Ziya Keseroğlu
342	Natürmort	50	" "
347	Manzara	150	" "
-	Erzurum	250	Hamid Görel
-	Lahanalar Peyjaz	250	" "
-	Çankırı'da enteriyör	200	" "
	HEYKELLER		
348	Refik Saydam'ın büstü	500	Edibe Subay
352	Inönü (büst)	950	Nusret Suman
353	Barboros (büst)	500	" "
354	Namık Kemal (Büst)	500	" "
355	Refik Saydam (Büst)	500	" "
356	Kadın Büstü	500	" "
357	Sinan (Büst)	500	" "
358	Fatih (Büst)	500	" "
359	Mitat Paşa (Büst)	500	" "
360	Inönü (Küçük büst)	600	" "
361	Refik Saydam	500	Türkan Tangör
362	Kız başı	100	" "
363	Boksör	300	" "
364	Kadın başı	100	" "

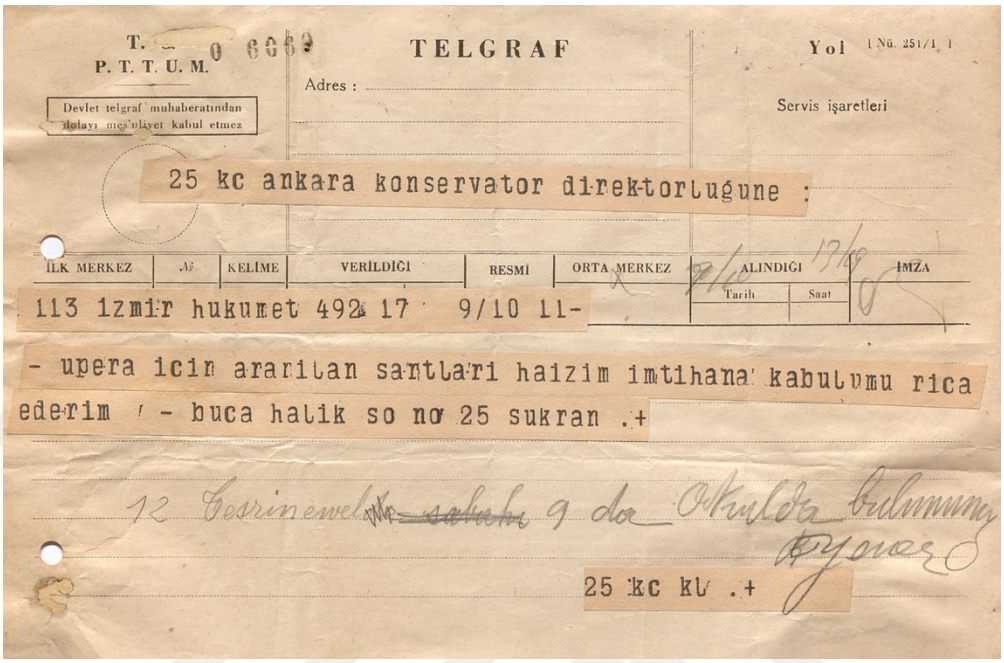
T.C. V. GÜZEL SANATLAR
030 10 146 44 14

3

Belge 18, s.3

B- VEKAM KÜTÜPHANESİ VE ARŞİVİ

Belge 19- ADK.OB03.10

T. P. T. U. M.

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mes'uliyet kabul etmez

TELGRAF

Yol

Adres :

Servis işaretleri

25 kc ankara konservator direktorluğune :

İLK MERKEZ	AZ	KELİME	VERİLDİĞİ	RESMİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI Tarih	Saat	İMZA
113 izmir hukumet 492		17	9/10 11-					

- upera icin araritan santlari haizim imtihana kabulumu rica ederim / - buca halik so no 25 sukran .+

12 Gesrinevelik sabahı 9 da Okulda bulunmuş diyorsun

25 kc kU .+

Baya ... 12 Kr.
alınacaktır
CUMHURİYET
2 KURUŞ
ÇEBECİ
ARA

T. C.
[Nü. : 1]
C. Nu.
T. T. U. M.
V. Nu.
Taahhütlü, K. mektup veya kutu, Paket, Telefon, Telgraf
Makbuzu
Kıymet
Sıklet
Kelime
Ücret
Mersule Nu:
Kr.
Gr
Kr.
Pr.
önderen :
cak olan :
ceği yer:
M. İmzası
. . 93

Şükran
Halik SO. NO: 25

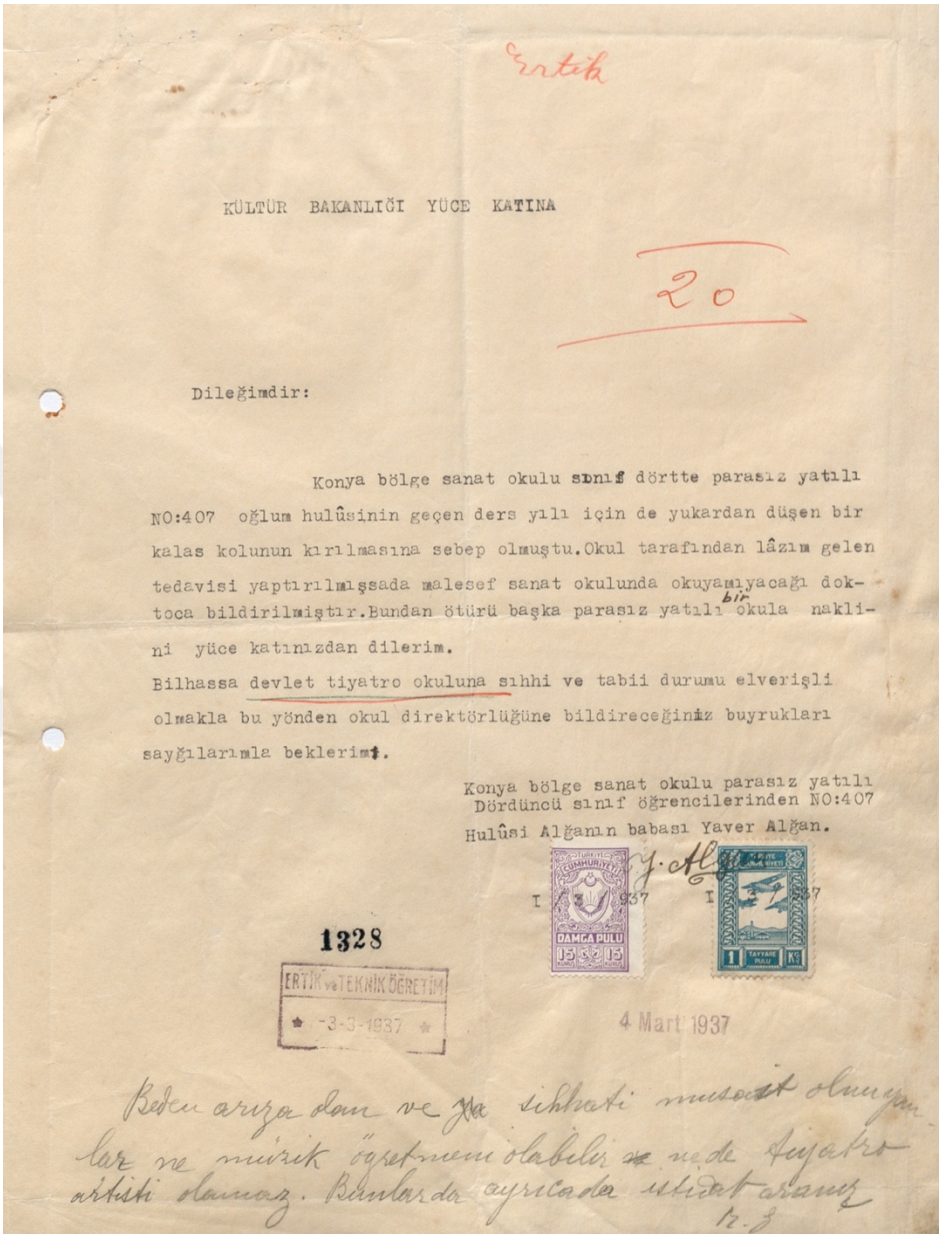
BUCA

12 teşrinevel 9 da Okulda bulununuz.

S. Y

Müzik Öğretmen Okulu Direktörü

Belge 20- ADK.OB04.14

Ertak

KÜLTÜR BAKANLIĞI YÜCE KATINA

20

Dileğimdir:

Konya bölge sanat okulu sınıf dörtte parasız yatılı NO:407 oğlum hulûsinin geçen ders yılı için de yukardan düşen bir kalas kolunun kırılmasına sebep olmuştu. Okul tarafından lâzım gelen tedavisi yaptırılmışsada malesef sanat okulunda okuyamıyacağı doktoca bildirilmiştir. Bundan ötürü başka parasız yatılı bir okula naklini yüce katınızdan dilerim.

Bilhassa devlet tiyatro okuluna sıhhi ve tabii durumu elverişli olmakla bu yönden okul direktörlüğüne bildireceğiniz buyrukları sayğılarımla beklerim.

Konya bölge sanat okulu parasız yatılı
Dördüncü sınıf öğrencilerinden NO:407
Hulûsi Alğanın babası Yaver Alğan.

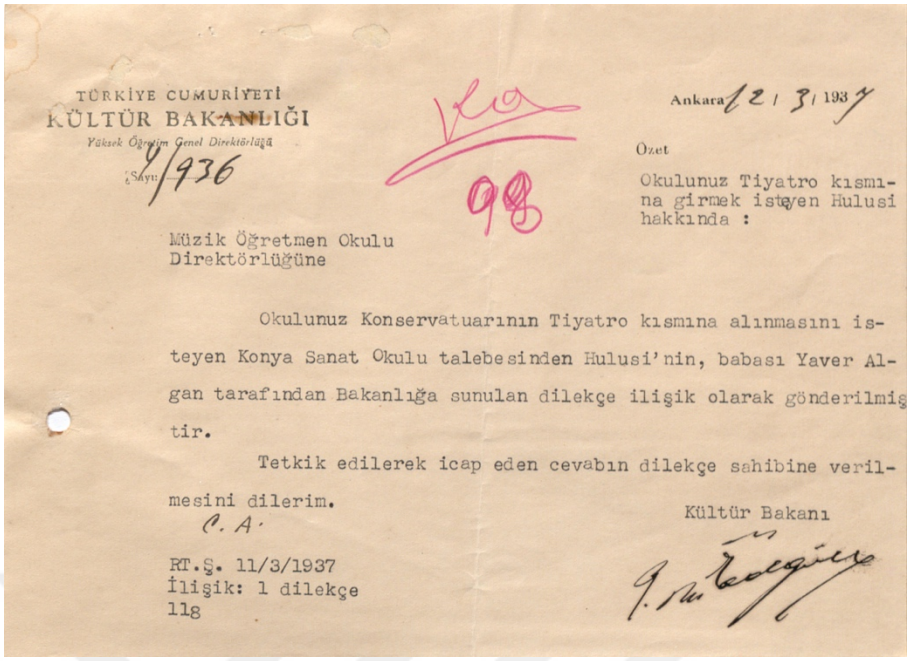
Y. Alğan

1328

ERTİK ve TEKNİK ÖĞRETİM
-3-3-1937

4 Mart 1937

Beden arıza dan ve ya sıhhati müsait olmıyan lar ne mürik öğretmeni olabilir ne de tiyatro artisti olamaz. Bunlarda ayrıcadan istirdat aranız
12.3

TÜRKİYE CUMURİYETİ
KÜLTÜR BAKANLIĞI
Yüksek Öğretim Genel Direktörlüğü
Sayı: 4/936

Ankara 12 / 3 / 1937

Özet
Okulunuz Tiyatro kısmına girmek isteyen Hulusi hakkında :

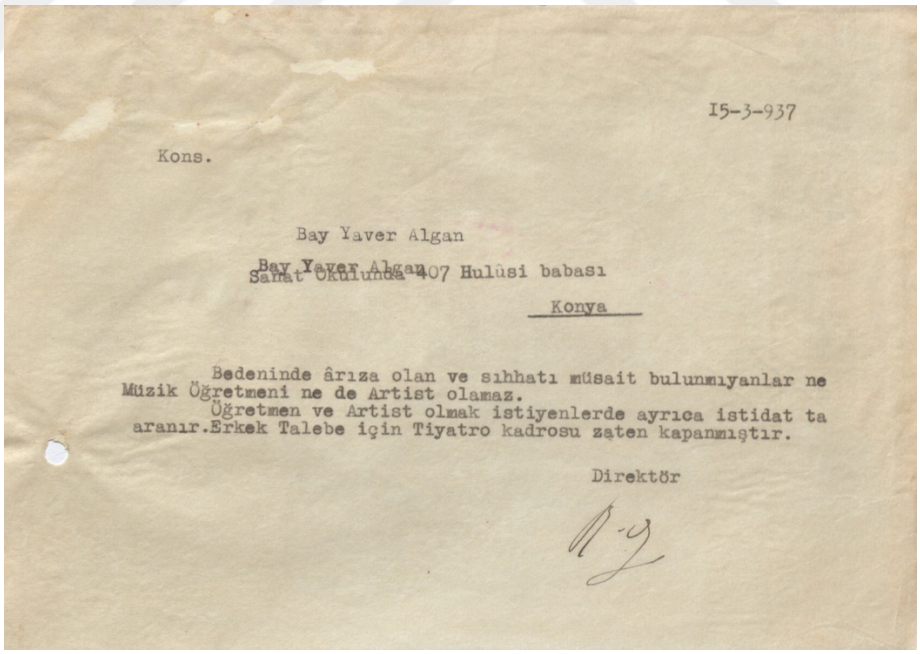
Müzik Öğretmen Okulu
Direktörlüğüne

Okulunuz Konservatuarının Tiyatro kısmına alınmasını isteyen Konya Sanat Okulu talebesinden Hulusi'nin, babası Yaver Algan tarafından Bakanlığa sunulan dilekçe ilişik olarak gönderilmiştir.

Tetkik edilerek icap eden cevabın dilekçe sahibine verilmesini dilerim.
C. A.

Kültür Bakanı

RT.Ş. 11/3/1937
İlişik: 1 dilekçe
1lg

15-3-937

Kons.

Bay Yaver Algan
Bay Yaver Algan Sanat Okulunda 407 Hulûsi babası
Konya

Bedeninde ârıza olan ve sıhhatı müsait bulunmıyanlar ne Müzik Öğretmeni ne de Artist olamaz.
Öğretmen ve Artist olmak istiyenlerde ayrıca istidat ta aranır.Erkek Talebe için Tiyatro kadrosu zaten kapanmıştır.

Direktör

Musıki Öğretmen okulu Direktörlüğüne:

Dileğimdir:

936-937 ders yılında Konya Bölge Sanat okulundan Tiyatro okuluna naklimi Kültür bakanlığından istemiştim. Kültür Bakanlığı da dilekçemi okulunuza havale ettiği zaman, Okulunuzun erkek talebe kadrosunun dolduğunu, okula alınacak talebenin sıhhatlı ve artist olabilecek bir kabiliyeti haiz olamasını bildirmiştiniz.

Kültür Bakanlığı da derslerin ilerlediğini ve ancak 937-938 ders yılında tekrar müracaat edebileceğimi bildirmişlerdi. Bundan ötürü bu ders yılında okulunuza naklim hususunda tekrar Kültür Bakanlığına müracaat ediyorum.

Tiyatro okulunda kültürüme devam edebilmek için artistiğe karşı olan istek, kabiliyet ve vücudumun sahneye müsait olduğunu teminatla bildiririm.

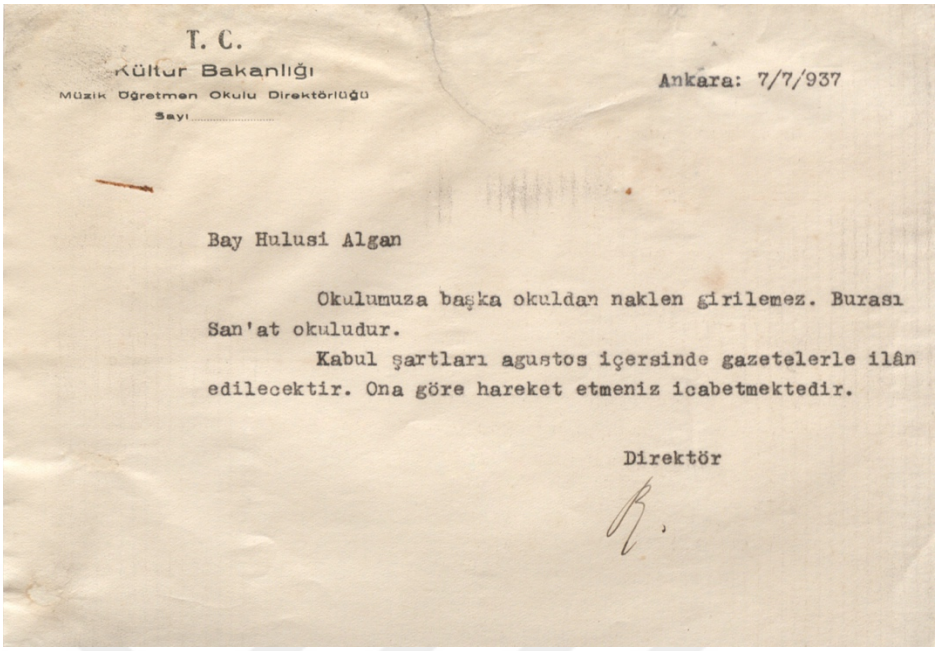
Sıhhatımın yerinde olduğunu okulunuzun gösterdiği bütün şeraitlere uygun olduğumu ve Sanat okulunda inciyen kolumun ileri, geri, aşağı ve yukarı bütün hareketlerinde gayrı muntazamlık olmadığını, Tiyatro okulunda okumama bir engel teşkil etmediğiniye vücudumun bütün uzuvlarının sıhhatta olduğunu Doktörlerin raporlarıyla ispat ederim.

Sanat okulunda yatılı olduğum için ancak böyle inciyen kolumun sanatta çalışmama engel olduğunu ileri sürerek naklimin imkânını bulabildiğimi sizden saklamazken , lütfen okulunuza naklen kabulümü yüksek vicdanınızdan diler; ve Dördüncü sınıftan beşinci sınıfa iyi derecede geçtiğimi bildirir sonsuz saygılarımı sunarım....

Bölge Sanat okulu öğrencilerinden
No:4 [illegible] Sınıfı
KONYA

Malumunuza bastka okuldan yatkın gürbüz bir sanat okuludur. ~~[illegible]~~ Kabul şartları ağustos içerisinde gaje ile alınacaktır. Ona göre hareket etmeniz icap etmektedir.

K. Y.

T. C.
Kültür Bakanlığı
Müzik Öğretmen Okulu Direktörlüğü
Sayı.....

Ankara: 7/7/937

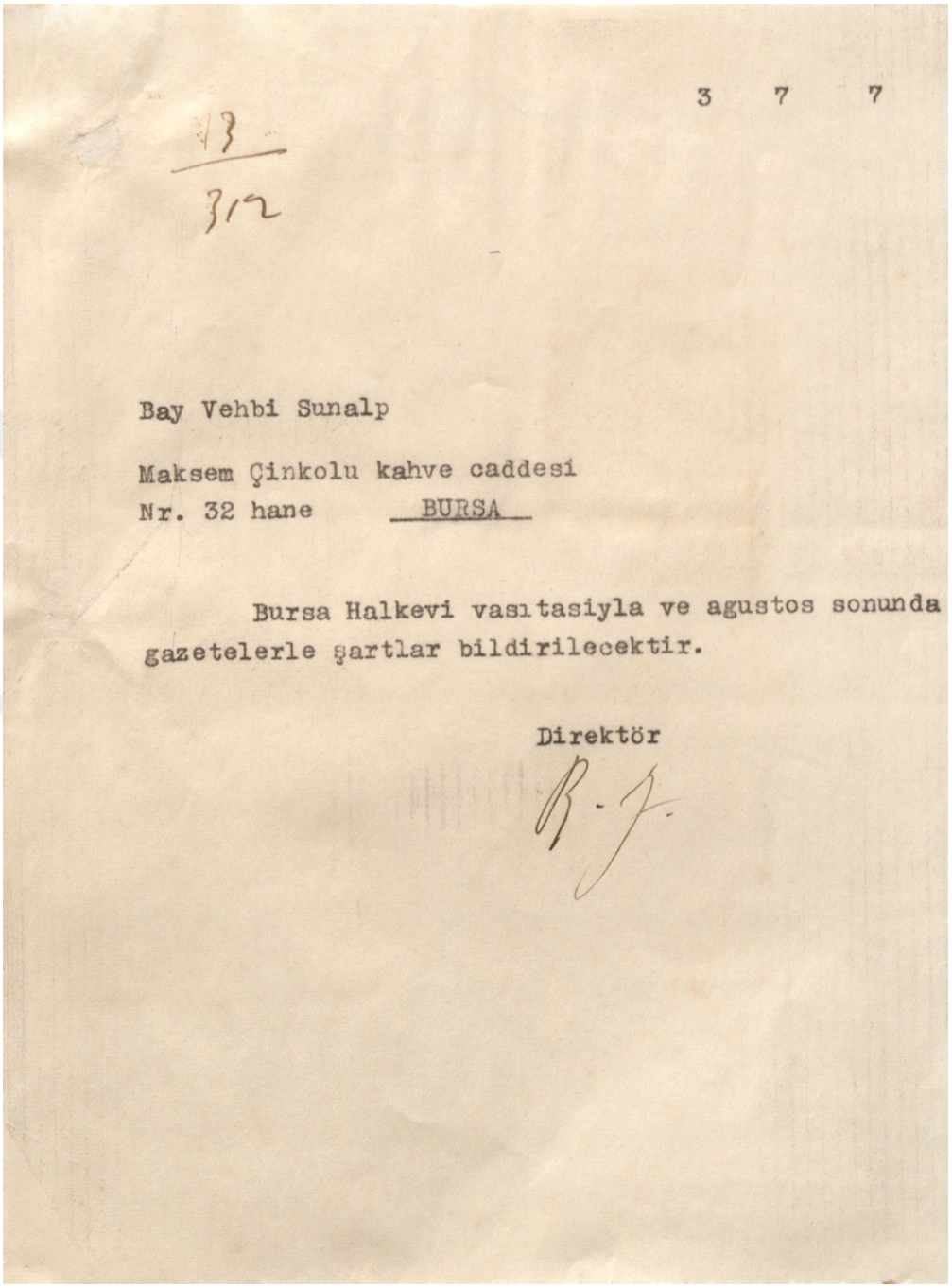
Bay Hulusi Algan

Okulumuza başka okuldan naklen girilemez. Burası San'at okuludur.

Kabul şartları agustos içersinde gazetelerle ilân edilecektir. Ona göre hareket etmeniz icabetmektedir.

Direktör

Belge 21- ADK.OB04.31

3 7 7

13
312

Bay Vehbi Sunalp

Maksem Çinkolu kahve caddesi
Nr. 32 hane BURSA

Bursa Halkevi vasıtasiyla ve agustos sonunda gazetelerle şartlar bildirilecektir.

Direktör

Ka
109

Aliceneb Direktör

Size tanımıyan ve ancak tanıyacak olan bir ateşli, genç satırlarımı ilk defa okurken, onda ne büyük sarsıklıların bulunduğunu kalben anlıyacaksınız. 4 Mart 1937 tarihli Cumhuriyet gazetesinin baş makalesinde ilk defa okuduğum Ankara şehir lisesine sizde olan muhabbet ve şükranlarımı gösterdi. Küçük yaşımdan beri hasretle beklediğim büyük gaye lisede ve arkadaşlıklar. Bu haber beni şak sevindirdiği gibi, kalbimin coşkunluğunda artırdı.
Size sak şahsen ve bendeo muhterem gençliğin arasında bulunmak istiyorum. Çok büyük şey istiyorum, bütün kalbimle gayretimle sizler kadar çalışacak arkadaş ve muallimlerin samimi muhabbetlerini kazanacağım. Benim bu kahramanca arzularımı kabul etmenizi çok büyük ricalarla dilerim. Ben henüz on sekiz yaşındayım. 1935 senesi Bursa ortamektep mezunuyum. Bu sene ilk defa olarak Balıkesirin sındırgı kazasının Çarum nahiyesinde öğretmen vekilliği ile bulunuyorum. Vazifem 6-5-937 de bitiyor ve ayrılıyorum. Bana bildireceğiniz lütfünüz bulunacağınız ufak bir haber kasterini çektiğim güzel Ankaranın ve sizlerin ve aradaki arkadaşlarımın arasına atacak. Oradaki muallim ve talebe arkadaşlarıma hasretle samimi selâmlarımı sunar, çok acele olan ufak bir haberinizi büyük bir sabırsızlıkla beklerim.

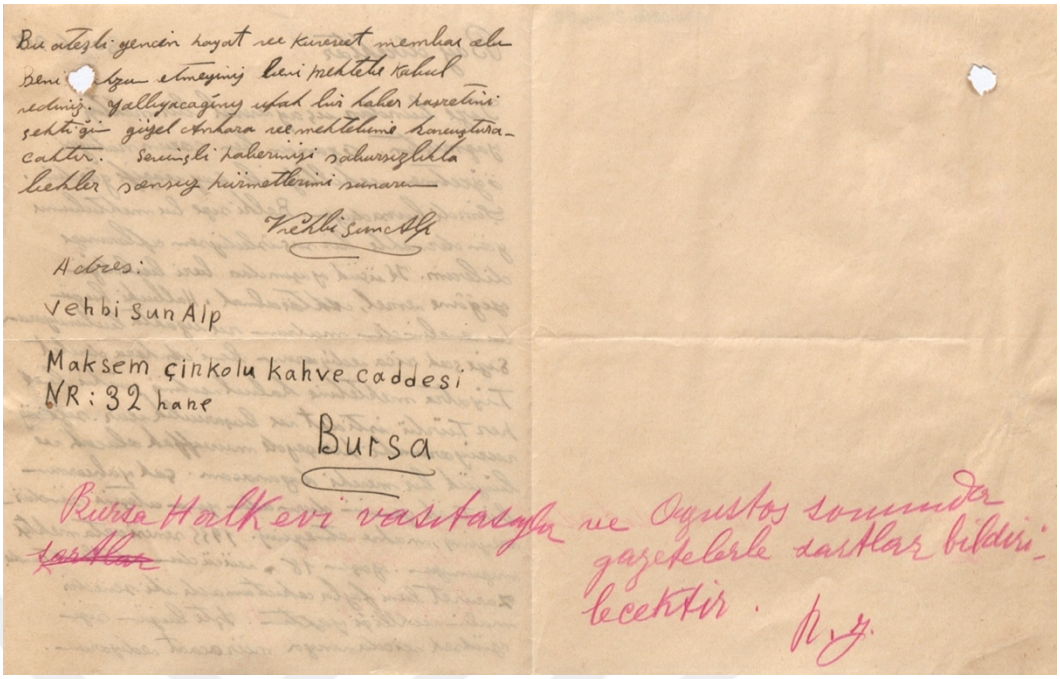
Balıkesir Sındırgı kazası
Çarum nahiyesinde öğ: vekili
Vekbi Tuncalp

K. ğ
Manasız Bir Sey

32

Bay direktör 30-6-937

Size bundan üç ay evvel bir mektup yazmıştım. O zaman ben Çorum nahiyesi öğretmen mektebi'ne muallimliği ile bir vazife görüyordum. Şimdi Bursadayım. Belki size bu mektubumu yazdırmakla bir suç işlediğimden çoğlarınızı dilerim. Fakat yazımdan beri beslediğim yegâne emel, askerlikmiş. Halbuki bu gün bu emelimden mahrum ve uğrakta bulunuyorum. Size şu rica ediyorum beni Ankara Devlet Tiyatro mektebine kabul ettiniz, şüphesiz benim per türlü istidat ve başarmalık var. Size söz veriyorum ki her şeyde muvaffak olacak ve büyük bir mevki kazanacağım. Şu yaptığım bir Türk gencini durmadan yapacağı çalışmayı sürdürmeyiniz, mahrum etmeyiniz. 1935 senesi orta mektebi mezunuyum. Yaşım 18 ve müddetsiz askerlik tecili Zaruret beni pek çok tecrübeye sevkettiğinden iki senedir maliye memurluğu yapıyorum. Yine bugün size yüksek merhametinize müracaat ediyorum.

Bu ateşli genç in hayat ve kıvrak memleket aşkı beni derin bir hayranlık ve sempati ile meftun etmişti. Bu sebeple bu kısa hatıra notlarını yazmak ve bu vesile ile kendisini hürmetle yâd etmek istedim.

Vehbi Sun Alp

Adres:

Vehbi Sun Alp

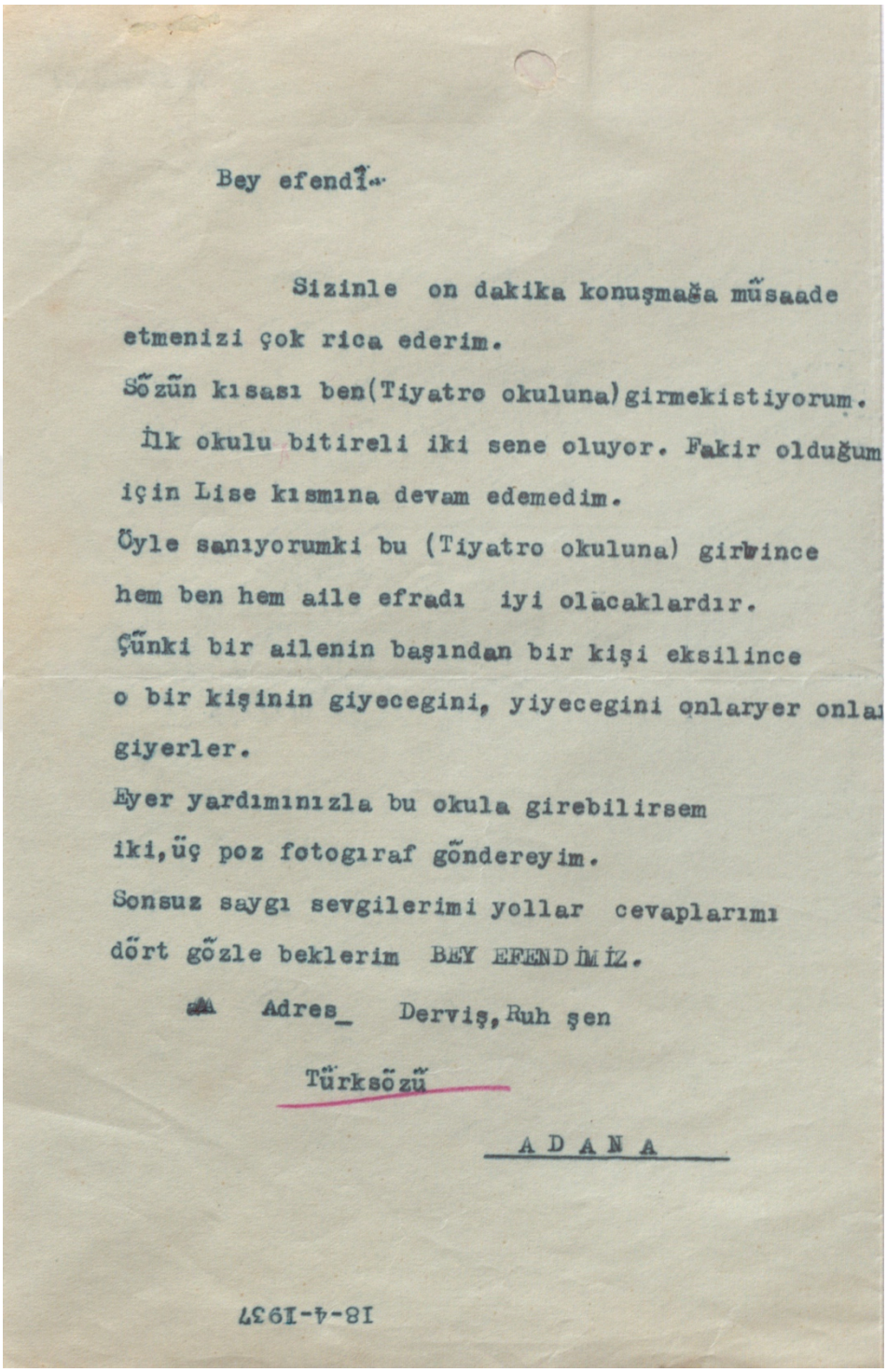
Maksem çinkolu kahve caddesi
NR: 32 hane

Bursa

Bursa Halkevi vasıtasıyla ve Ağustos sonunda gazetelerle dostlar bildirilecektir.

N. Y.

Belge 22- ADK.OB04

Bey efendi.

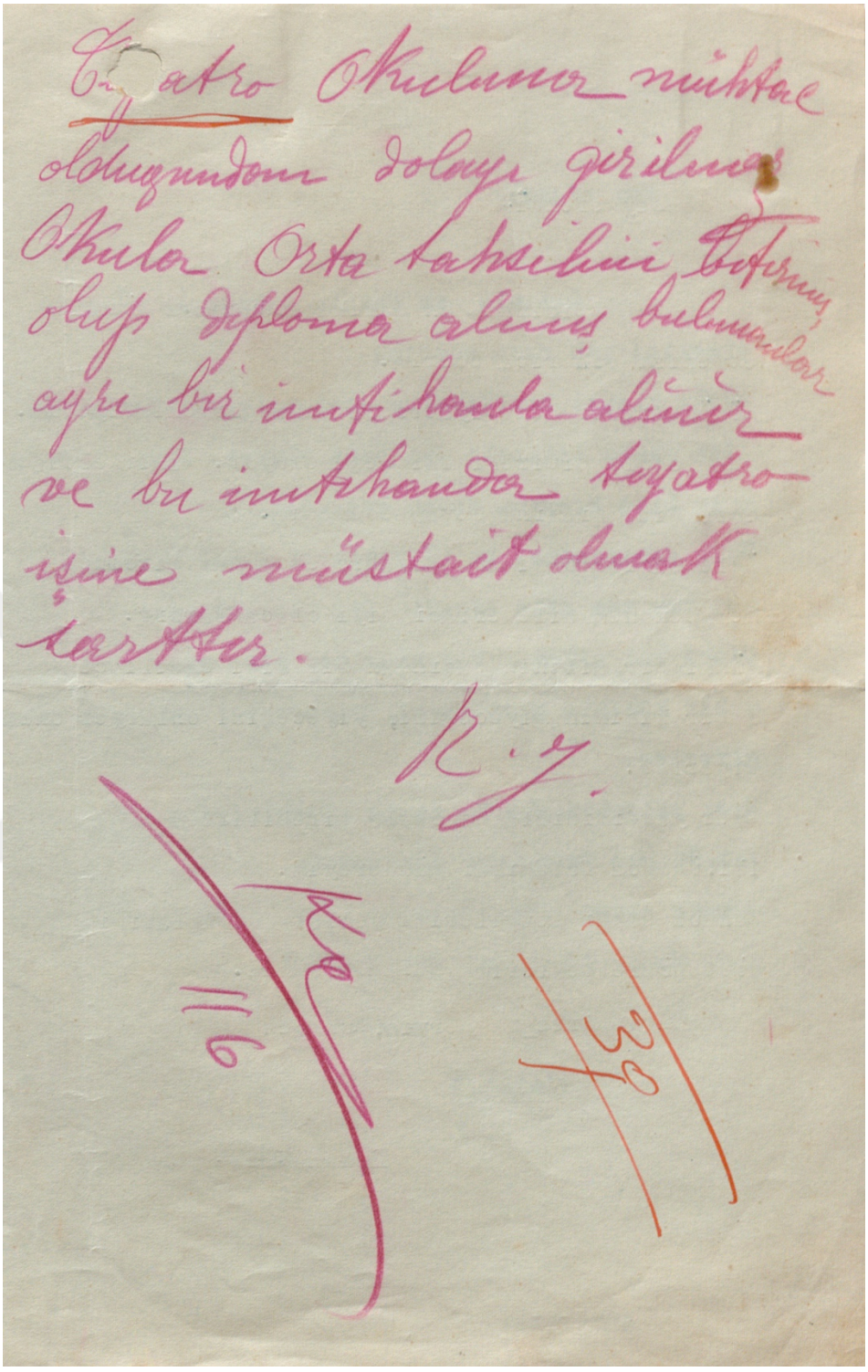
Sizinle on dakika konuşmağa müsaade etmenizi çok rica ederim.
Sözün kısası ben(Tiyatro okuluna)girmekistiyorum.
İlk okulu bitireli iki sene oluyor. Fakir olduğum için Lise kısmına devam edemedim.
Öyle sanıyorumki bu (Tiyatro okuluna) girvince hem ben hem aile efradı iyi olacaklardır.
Çünki bir ailenin başından bir kişi eksilince o bir kişinin giyecegini, yiyecegini onlaryer onla giyerler.
Eyer yardımınızla bu okula girebilirsem iki,üç poz fotograf göndereyim.
Sonsuz saygı sevgilerimi yollar cevaplarımı dört gözle beklerim BEY EFENDİMİZ.

Adres_ Derviş,Ruh şen

Türksözü

ADANA

18-4-1937

Teatro Okulunu mühtac
olduğundan dolayı girilmiş
Okulu Orta tahsilini bitirmiş
olup diploma almış bulunanlar
ayrı bir imtihanda alınır
ve bu imtihanda tayatro
işine müstait olmak
lazımdır.

K. 7.

116

30

21.4.937

Kons.

Bay Derviş Ruhşen

Türksözü

Adana

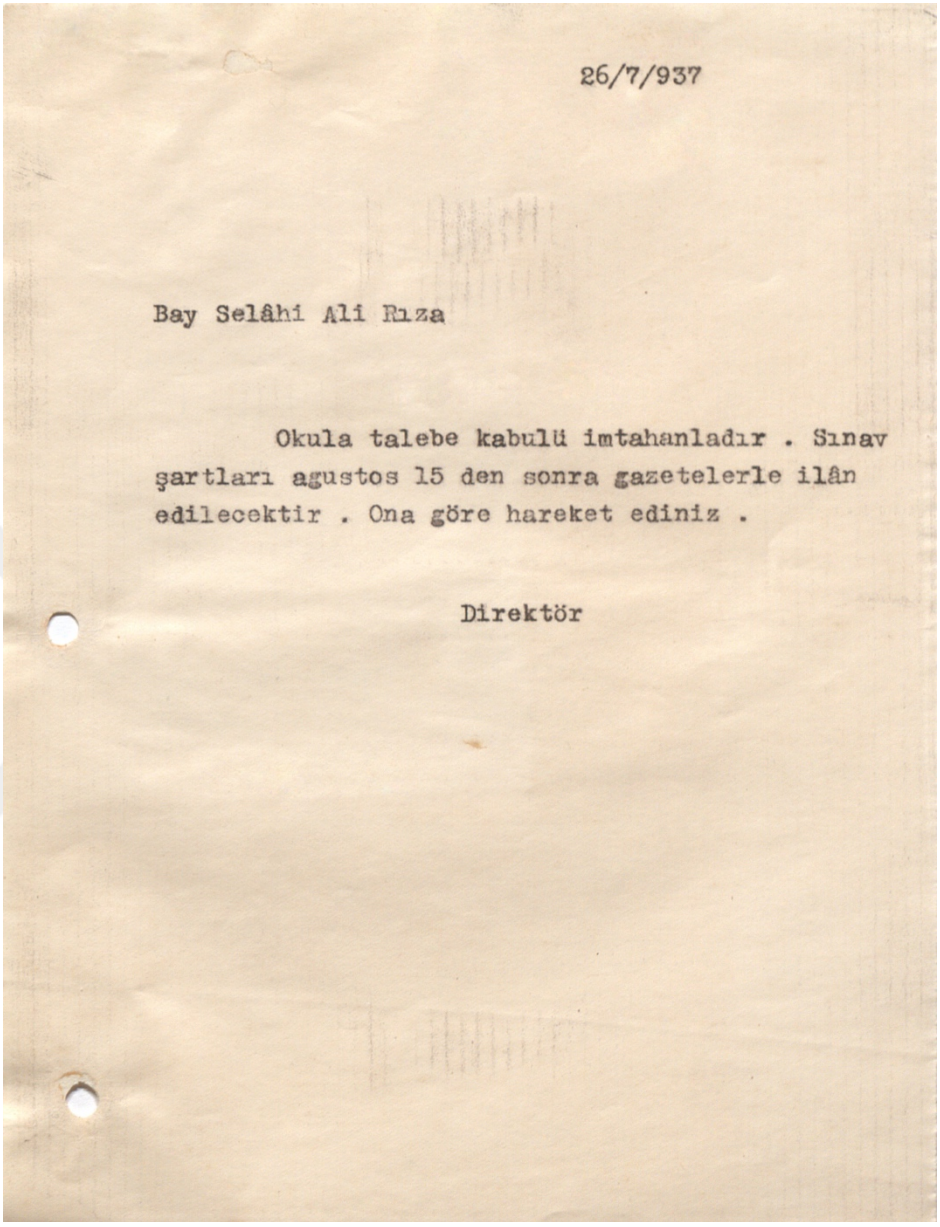
Tiyatro Okuluna muhtaç olduğunuzdan dolayı giremezsiniz.Okul'a Orta Tahsilini bitirmiş olup dibloma almış bulunanlar ayrıca bir imtihandan geçirilerek alınır.

Bu imtihanda muvaffak olmak,yaratıdış itibariyle bu mesleğe şahsî istidat ve liyakatı görülmek şartt tır.

Direktör

K.J.

Belge 23- ADK.OB04.89

26/7/937

Bay Selâhi Ali Rıza

Okula talebe kabulü imtahanladır . Sınav şartları agustos 15 den sonra gazetelerle ilân edilecektir . Ona göre hareket ediniz .

Direktör

Adana 20/7/928.

Ankara artist Cemiyeti Cevirgenliğine.

Sayın Bayım.

Benderiz. Kabris Ekaliyet Türklerinden olup. Türk tabası bulunuyorum. İstanbul Erkek lisesinin sekizinci sınıfından mezunum. Çok sevdiğim mektebime bazı sebeplerden dolayı devam edemeyip memlekete avdet ile buraya geldim. Geleceğim için alınıp burda sayımın yanında kalıyorum. Eğer benderiz Cemiyetinize alınıp küçük yaştan beri istediğim olan mesleğinize devam ettirebilirseniz ebedi minnettarınız olacağım dört gözle cevabınızı bekleriyorum. Saygılarımle.

Salâhi Alirıza.

İki resmimide gönderiyorum.

Adres.

Adana Milli Mensucat Fabrikaları Bakkal Vasıtasiyle Salâhi Alirıza (Adana)

Adres.

Adana · dd · dd.

Kabukasında içeri

bakkal vasıtasıyle

salôn · Ali Rizaya

Adana

20/7/937.

EK 3. RESİMLER

Resim 3- Ankara Şehir Tiyatrosu Sanatçılarından Bazıları
Ulus, 7 Sonkânun 1938, 1.

Resim 8- Halkevinde "Çoban" Temsili
Hakimiyet-i Milliye, 6 Haziran 1932, 2

Resim 11- Evin İçi, Tatbikat Sahnesi, 1939-1940
Ulus, 13 Kanunusâni 1940

Resim 12- Gülünç Kibarlar, Tatbikat Sahnesi, 1939-1940
Ulus, 4 Nisan 1940, 5

Resim 13- Hamlet, Tatbikat Sahnesi, 1939-1940
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 14- Otelci Kadın, Tatbikat Sahnesi, 1940-1941
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 15- Antigone, Tatbikat Sahnesi, 1941-1942
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 16- Kral Oidipus, Tatbikat Sahnesi, 1942-1943
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 17- Tatbikat Sahnesi Oyun Afişi, 1943-1944
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

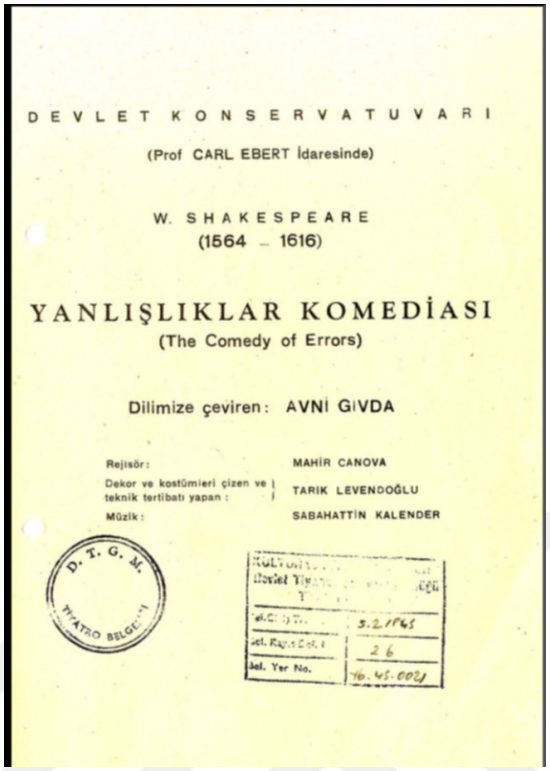
Resim 18- Bizim Şehir, Tatbikat Sahnesi, 1944-1945
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 19- Bizim Şehir Oyun Afişi, Tatbikat Sahnesi, 1944-1945
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 20- Yanlışlıklar Komedyası, Tatbikat Sahnesi, 1944-1945
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

DEVLET KONSERVATUVARI

(Prof CARL EBERT İdaresinde)

W. SHAKESPEARE
(1564 – 1616)

YANLIŞLIKLAR KOMEDİASI
(The Comedy of Errors)

Dilimize çeviren: AVNİ GİVDA

Rejisör: MAHİR CANOVA

Dekor ve kostümleri çizen ve teknik tertibatı yapan: TARIK LEVENDOĞLU

Müzik: SABAHATTİN KALENDER

D. T. G. M. TİYATRO BELGE...

5.2.1965

26

Yer No. 46.002

Resim 21- Yanlışlıklar Komedyası, Tatbikat Sahnesi, 1944-1945
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

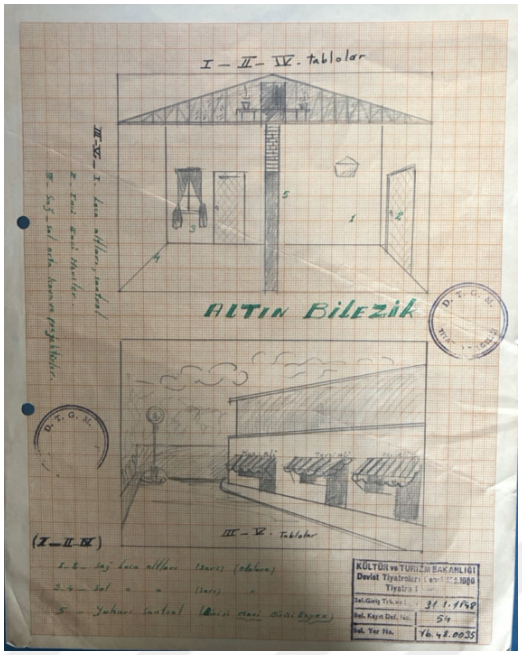
Resim 22- Faust, Tatbikat Sahnesi, 1945-1946
Carl Ebert ve Agah Hün
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

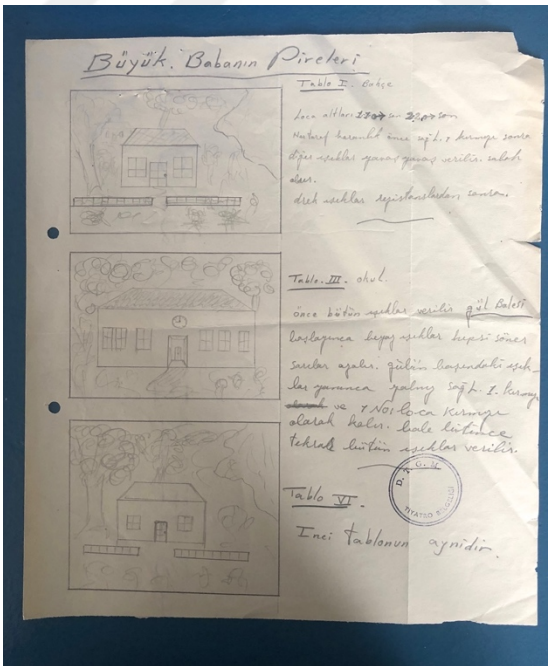
Resim 23- Faust, Tatbikat Sahnesi, 1945-1946
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

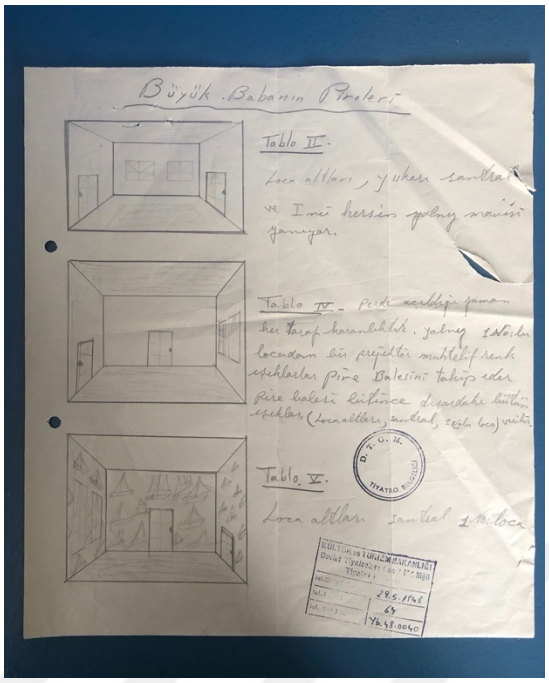
Resim 24- Müfettiş, Tatbikat Sahnesi, 1946-1947
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 25- Altın Bilezik, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948
Dekor Tasarımı: Kemal Çizer
Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü

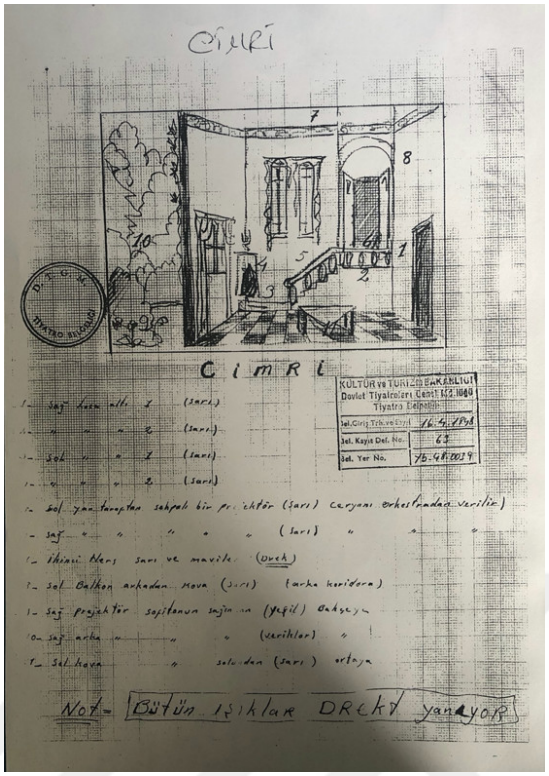
Resim 26- Büyük Babanın Pireleri, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948
Dekor Tasarımı: Kemal Çizer
Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü

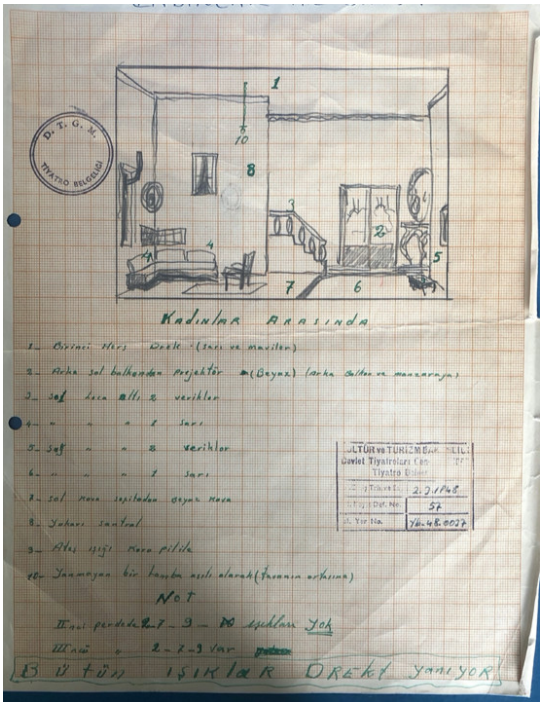
Resim 27- Büyük Babanın Pireleri, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948
Dekor Tasarımı: Kemal Çizer
Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü

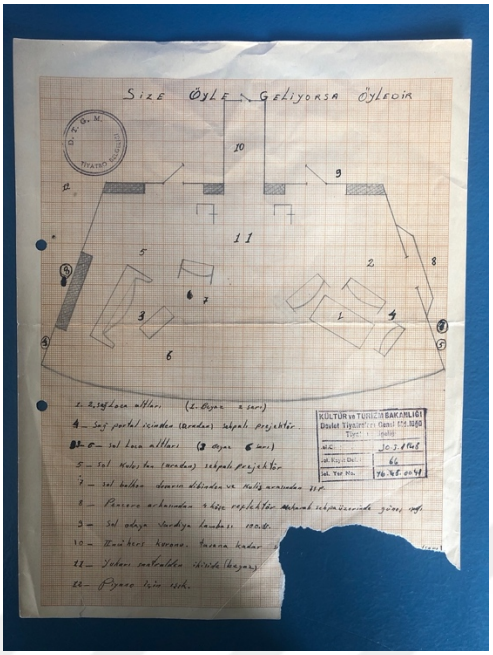
Resim 28- Büyük Babanın Pireleri, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948
Dekor Tasarımı: Kemal Çizer
Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü

Resim 29- Cimri, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948
Dekor Tasarımı: Turgut Zaim
Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü

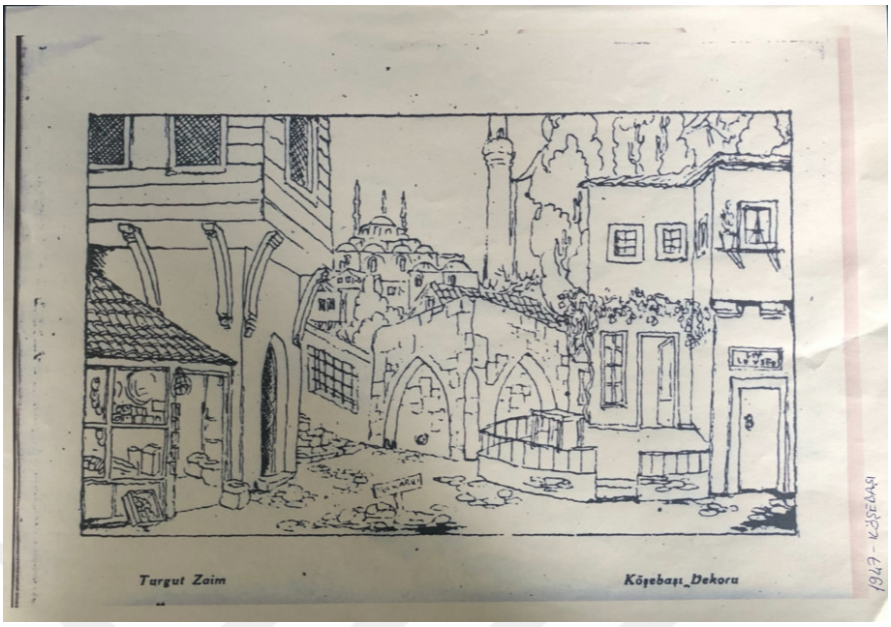
Resim 30- Kadınlar Arasında, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948
Dekor Tasarımı: Turgut Zaim
Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü

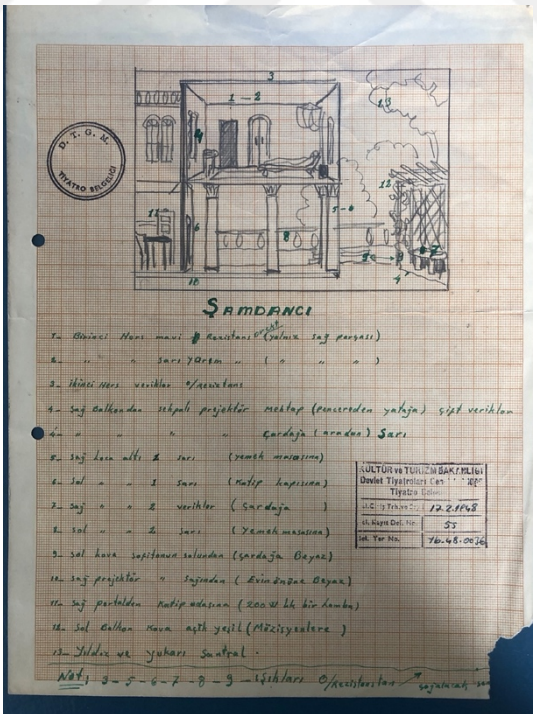
Resim 31- Size Öyle Geliyorsa Öyledir, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948
Dekor Tasarımı: Tarık Sevener Levendoğlu
Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü

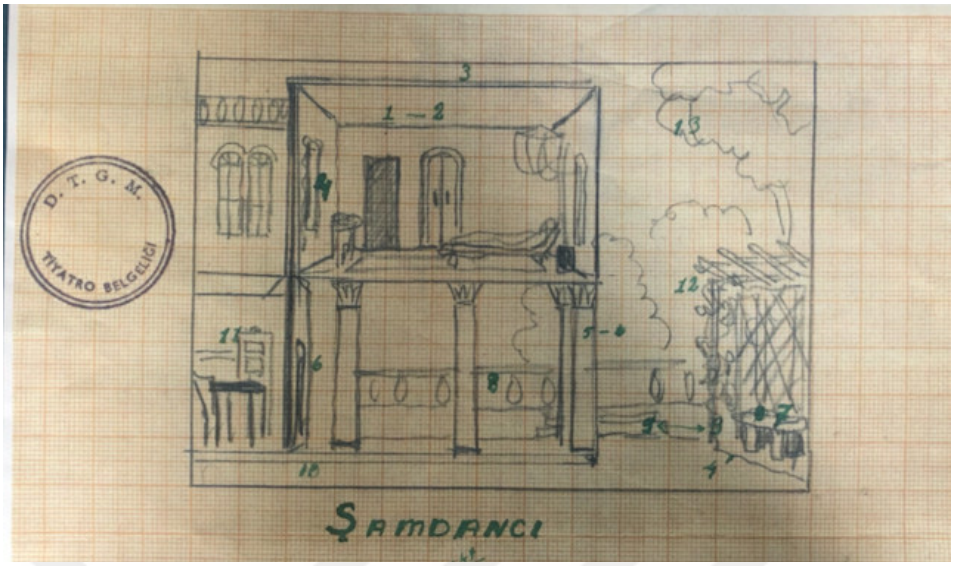
Resim 32- Köşebaşı, Oyun Afişi, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 33- Köşebaşı, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948
Dekor Tasarımı: Turgut Zaim
Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü

Resim 34- Şamdancı, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948
Dekor Tasarımı: Turgut Zaim
Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü

Resim 35- Şamdancı, Tatbikat Sahnesi, 1947-1948
Dekor Tasarımı: Turgut Zaim
Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü

Resim 36- Köroğlu, Oyun Afişi, Tatbikat Sahnesi, 1948-1949
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 37- Köroğlu, Tatbikat Sahnesi, 1948-1949
Dekor Tasarımı: Tarık Sevener Levendoğlu
Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü

Resim 38- Onikinci Gece, Tatbikat Sahnesi, 1948-1949
Dekor Tasarımı: Turgut Zaim
Devlet Tiyatroları Arşivi, Belgelik Şube Müdürlüğü

Resim 39- Antigone, Tatbikat Sahnesi, 1949-1950
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 40- Bir Komiser Geldi, Tatbikat Sahnesi, 1949-1950
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 41- Bir Komiser Geldi, Tatbikat Sahnesi, 1949-1950
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 42- Hekimliğin Zaferi, Tatbikat Sahnesi, 1949-1950
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 43- Hekimliğin Zaferi, Tatbikat Sahnesi, 1949-1950
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 44- Peer Gynt, Tatbikat Sahnesi, 1949-1950
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 45- Yalancı, Tatbikat Sahnesi, 1949-1950
Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi

Resim 47- "Çiçekler Ecesi" Adlı Oyundan Bir Sahne
Hususi Bizim Okul Talebeleri, Ankara Halkevi Sahnesi, 17 Sonkânun 1935
Ulus, 18 Sonkânun 1935, 3

Resim 48- Şehir Perileri" Oyunu, Hususi Bizim Okul Talebeleri
Ankara Halkevi Sahnesi, 17 Sonkânun 1935
Ulus, 18 Sonkânun 1935, 3

Resim 50- Küçük Tiyatro Önünde Bekleyen Çocuklar, Gülseren Mungan Yavuztürk Arşivi
Yavuztürk, 2004, 398.

Resim 57- Madame Butterfly Operası, Halkevi, 1940
Devlet Konservatuvarı Temsil ve Konserleri, No:2, Mayıs 1941
Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

Resim 62- Satılmış Nişanlı Operası, 1943 Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

G. PUCCINI

La Bohème

Livre
G. Giacosa L. Illica

Türkçeye çevirenler
Nurullah TAŞKIRAN
Halil Bedi YÖNETKEN,
Ulvi Cemal ERKİN ve
S. ALİ
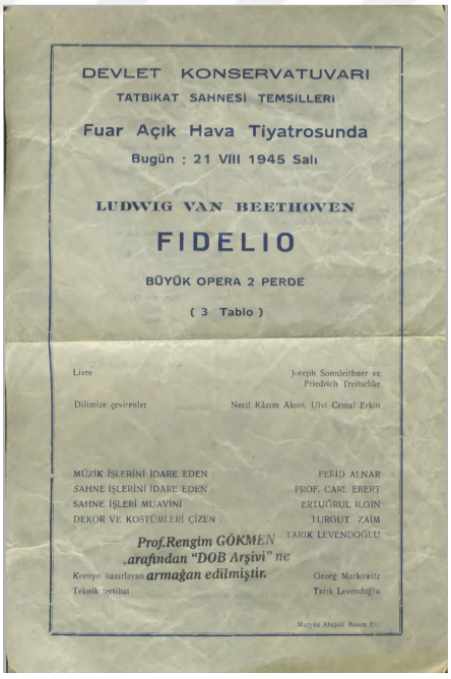
Orkestra Şefi
Ferid ALNAR

Rejisör
Ertuğrul İLGİN

Koro Şefi
G. MARKOWİTZ

Dekor ve kostümleri çizen: Turgut ZAİM

Resim 63 ve 64-La Boheme Operası Broşürü, 1941
Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü

DEVLET KONSERVATUVARI
TATBİKAT SAHNESİ TEMSİLLERİ
Fuar Açık Hava Tiyatrosunda
Bugün : 21 VIII 1945 Salı

LUDWIG VAN BEETHOVEN

FIDELIO

BÜYÜK OPERA 2 PERDE

(3 Tablo)

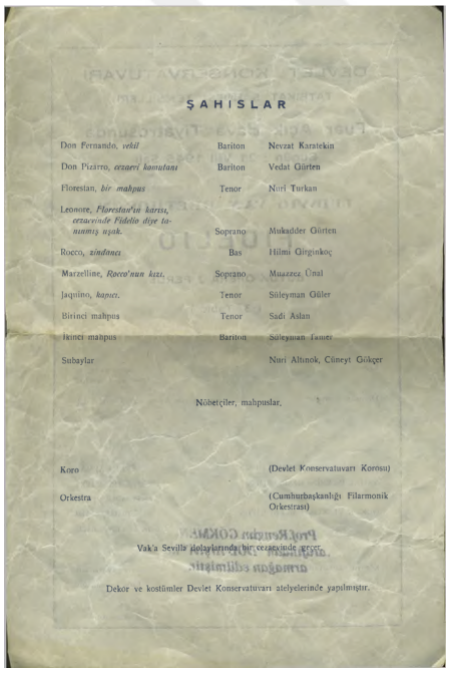
Livre — Joseph Sonnleithner ve Friedrich Treitschke

Dilimize çevirenler — Necil Kâzım Akses, Ulvi Cemal Erkin

MÜZİK İŞLERİNİ İDARE EDEN : FERİD ALNAR
SAHNE İŞLERİNİ İDARE EDEN : PROF. CARL EBERT
SAHNE İŞLERİ MUAVİNİ : ERTUĞRUL İLGİN
DEKOR VE KOSTÜMLERİ ÇİZEN : TURGUT ZAİM

Prof.Rengim GÖKMEN arafından "DOB Arşivi" ne armağan edilmiştir.

Koroyu hazırlayan — Georg Markowitz
Teknik tertibat — Tarık Levendoğlu

ŞAHISLAR

Don Fernando, *vekil*	Baritон	Nevzat Karatekin
Don Pizarro, *ezaerî kumutanı*	Baritон	Vedat Görten
Florestan, *bir mahpus*	Tenor	Nuri Turkan
Leonore, *Florestan'ın karısı, ortaçeride Fidelio diye tanınmış uşak.*	Soprano	Mukadder Görten
Rocco, *zindancı*	Bas	Hilmi Girginkoç
Marzelline, *Rocco'nun kızı.*	Soprano	Muazzez Ünal
Jaquino, *kapıcı.*	Tenor	Süleyman Güler
Birinci mahpus	Tenor	Sadi Aslan
İkinci mahpus	Baritон	Süleyman Tanrıöver
Subaylar		Nuri Altınok, Cüneyt Gökçer

Nöbetçiler, mahpuslar.

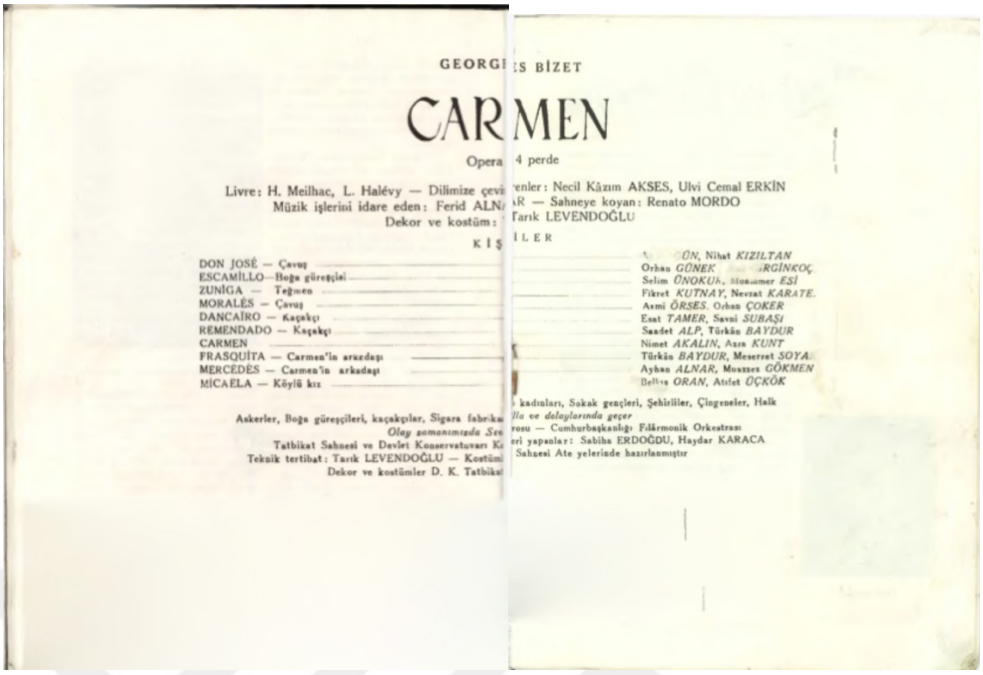
Koro — (Devlet Konservatuvarı Korosu)

Orkestra — (Cumhurbaşkanlığı Filarmonik Orkestrası)

Vak'a Sevilla dolaylarında bir cezaevinde geçer.

Dekor ve kostümler Devlet Konservatuvarı atelyelerinde yapılmıştır.

Resim 65 ve 66- Fidelio Operası Broşür, 1945
Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

GEORGE[illegible]S BİZET

CARMEN

Opera 4 perde

Livre: H. Meilhac, L. Halévy — Dilimize çevi[illegible]enler: Necil Kâzım AKSES, Ulvi Cemal ERKİN
Müzik işlerini idare eden: Ferid ALN[illegible]R — Sahneye koyan: Renato MORDO
Dekor ve kostüm: [illegible]arık LEVENDOĞLU

KİŞİLER

DON JOSÉ — Çavuş [illegible]ÜN, Nihat KIZILTAN
ESCAMİLLO — Boğa güreşçisi Orhan GÜNEK [illegible]RGİNKOÇ,
ZUNİGA — Teğmen Selim ÜNOKUŞ, [illegible]mer EŞİ
MORALÈS — Çavuş Fikret KUTNAY, Nevzat KARATE.
DANCAİRO — Kaçakçı Asmi ÖRSES. Orhan ÇOKER
REMENDADO — Kaçakçı Esat TAMER, Savsi SUBAŞI
CARMEN Saadet ALP, Türkân BAYDUR
FRASQUİTA — Carmen'in arkadaşı Nimet AKALIN, Azra KUNT
MERCÈDÈS — Carmen'in arkadaşı Türkân BAYDUR, Meserret SOYA.
MİCAÈLA — Köylü kız Ayhan ALNAR, Muazzez GÖKMEN
[illegible]ra ORAN, Atıfet ÜÇKÖK

[illegible] kadınları, Sokak gençleri, Şehirliler, Çingeneler, Halk
[illegible]la ve dolaylarında geçer
[illegible]rosu — Cumhurbaşkanlığı Filarmonik Orkestrası
[illegible]ri yapanlar: Sabiha ERDOĞDU, Haydar KARACA
Tatbikat Sahnesi ve Devlet Konservatuvarı K[illegible] Sahnesi Ate yelerinde hazırlanmıştır
Teknik tertibat: Tarık LEVENDOĞLU — Kostüm[illegible]
Dekor ve kostümler D. K. Tatbikat[illegible]

Resim 71- Carmen Operası Broşür, 1948
Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü

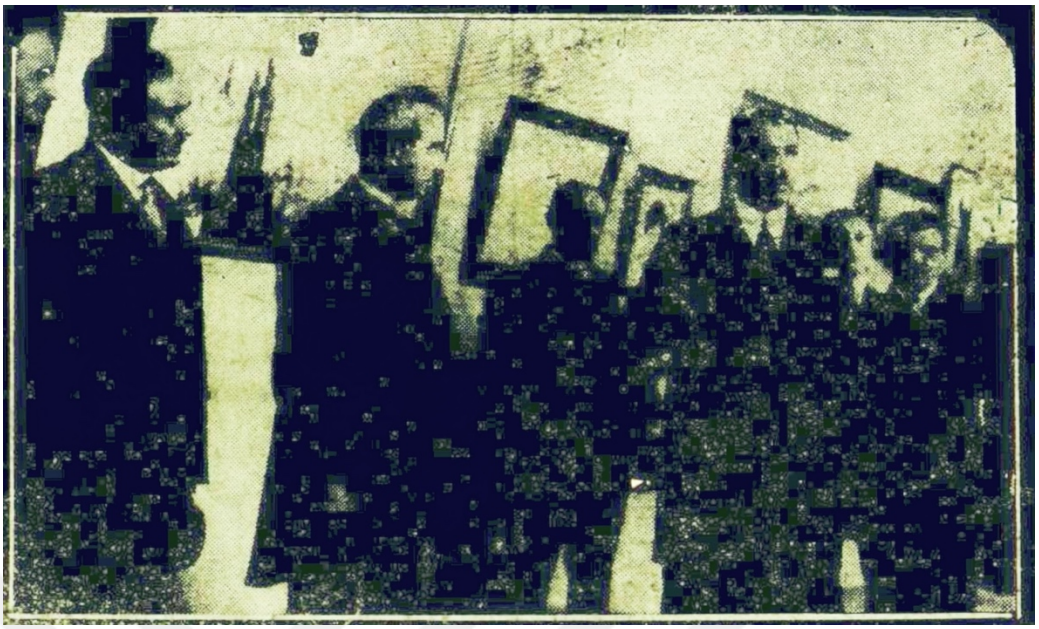
Resim 70- Malik Bey ve Öğrencileri Sergisi, Halkevi, 15 Mayıs 1934
Hakimiyet-i Milliye, 15 Mayıs 1934, 3.

Resim 71- Üçüncü Ankara Resim Sergisi Açılış Yemeği, Mustafa Kemal Atatürk, 1926
Yeni Ses, 27 Kânunusani 1926, 1

Resim 72- Üçüncü Ankara Resim Sergisi Açılışı, 1 Mart 1926, Maarif Vekaleti Salonu
Yeni Ses, 27 Kânunusani 1926, 1

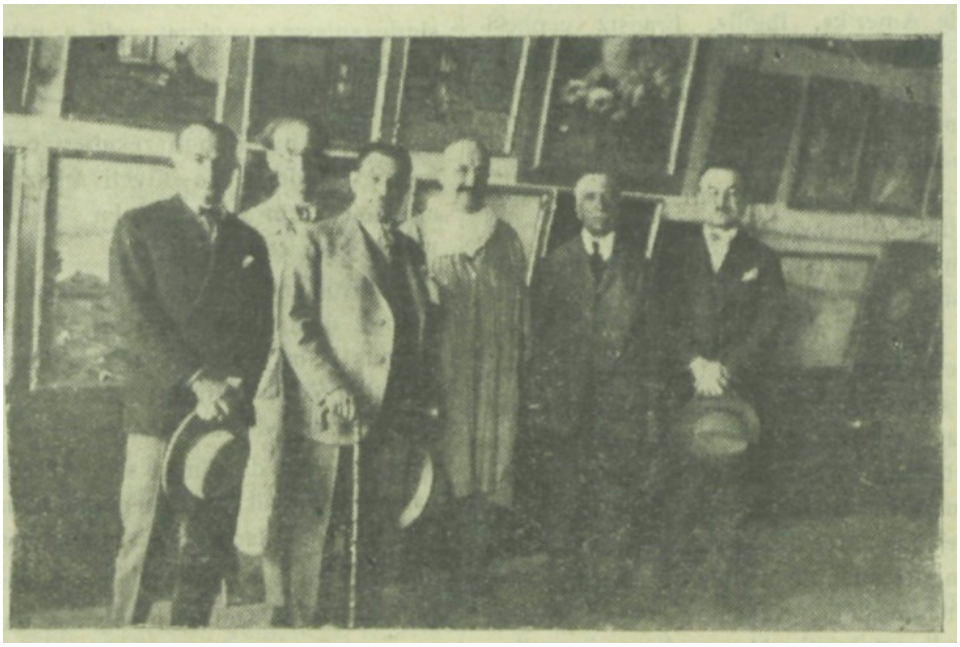
Resim 73- Dördüncü Ankara Resim Sergisi Açılışı ve İsmet İnönü, Maarif Vekaleti Müze Binası, 1927
Hakimiyet-i Milliye, 27 Mayıs 1927, 1

Resim 74- Beşinci Ankara Resim Sergisi, Halk Fırkası Toplantı Salonu, 24 Mayıs 1928
Hakimiyet-i Milliye, 25 Mayıs 1928, 1

Resim 75- Maarif Vekili Cemal Hüsnü Bey Genç Ressamlar Sergisi Açılışında, Etnografya Müzesi, 15 Nisan 1929
Hakimiyet-i Milliye, 16 Nisan 1929, 1

Resim 76- Altıncı Ankara Resim Sergisi Hazırlıklar, Halk Fırkası Salonu, 14 Mayıs 1929
Maarif Vekili Hazırlıkları İzlerken
Hakimiyet-i Milliye, 15 Mayıs 1929, 1

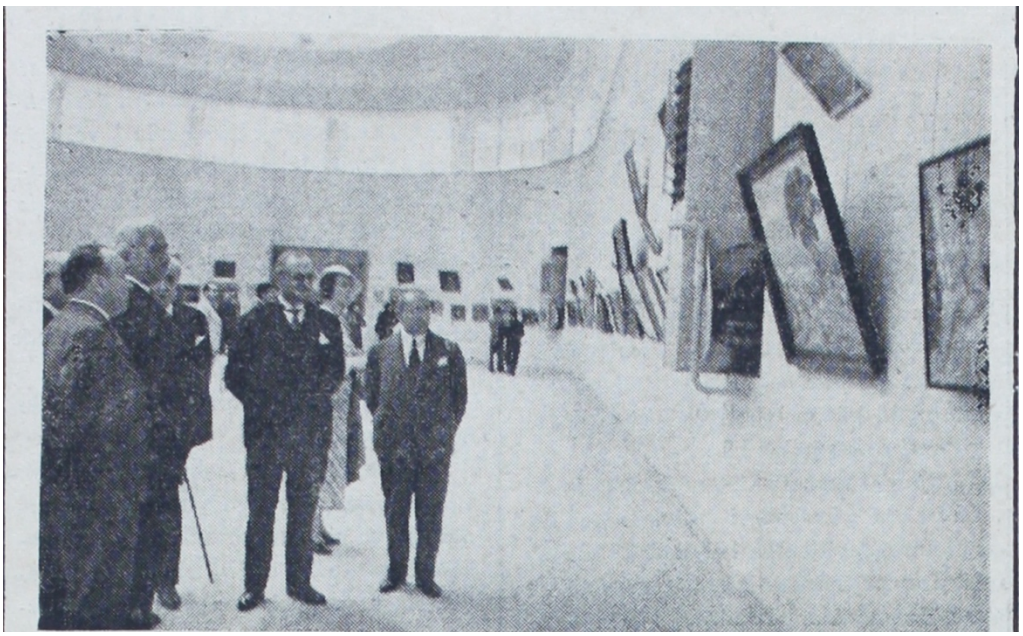
Resim 77- Altıncı Ankara Resim Sergisi Hazırlıklar, Halk Fırkası Salonu, 14 Mayıs 1929
Hakimiyet-i Milliye, 15 Mayıs 1929, 1

Resim 78- Yedinci Ankara Resim Sergisi Açılışı, Türk Ocağı, 19 Mayıs 1930
Kazım Paşa, Maarif Vekili ve Diğer Davetliler
Hakimiyet-i Milliye, 20 Mayıs 1930, 1

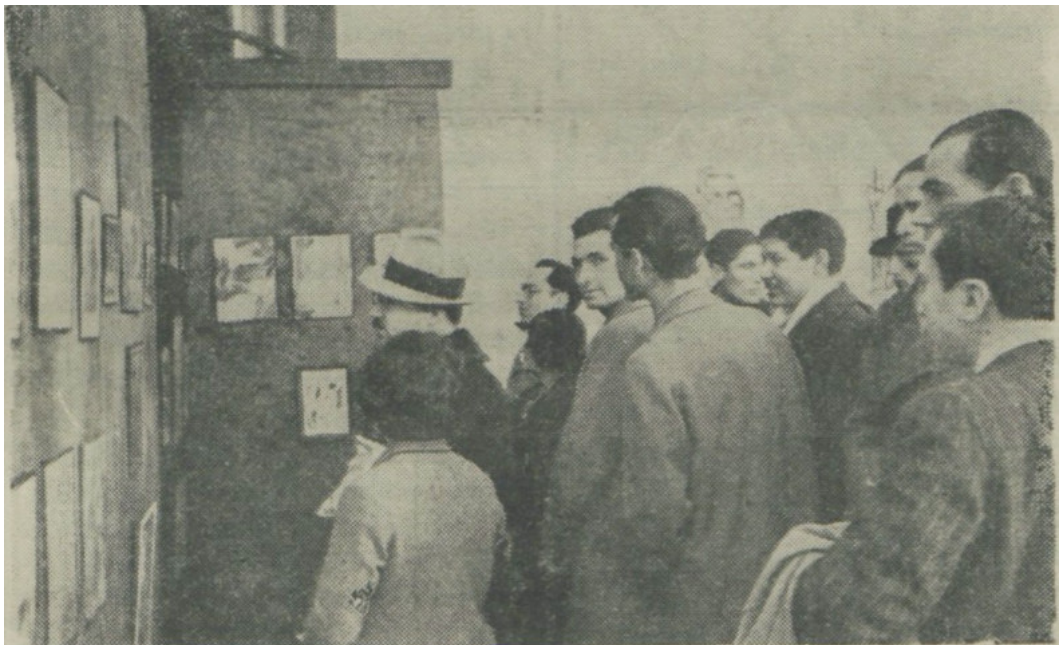
Resim 79- On ikinci Ankara Resim Sergisi Açılışı, Sergi Evi, 1 Haziran 1935
Ulus, 2 Haziran 1935,1

Resim 80- R. Peker, A. Renda ve C. Uybadın, On İkinci Ankara Resim Sergisini Gezerlerken, Sergi Evi
Ulus, 2 Haziran 1935, 3

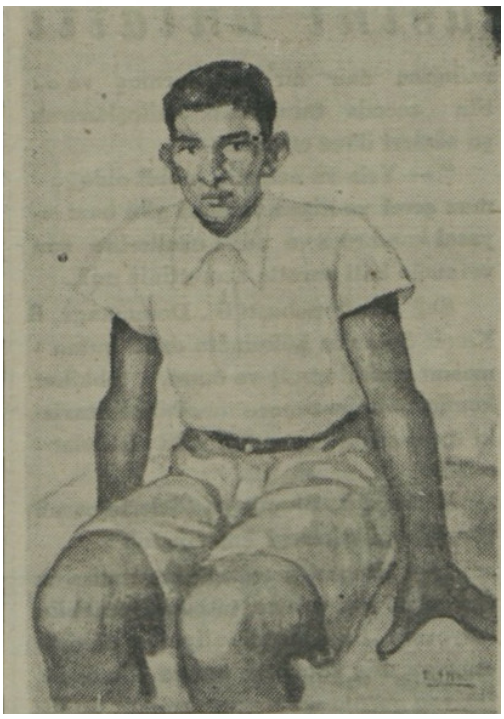
Resim 81- On İkinci Ankara Resim Sergisi, Sergi Evi
Ulus, 2 Haziran 1935, 3

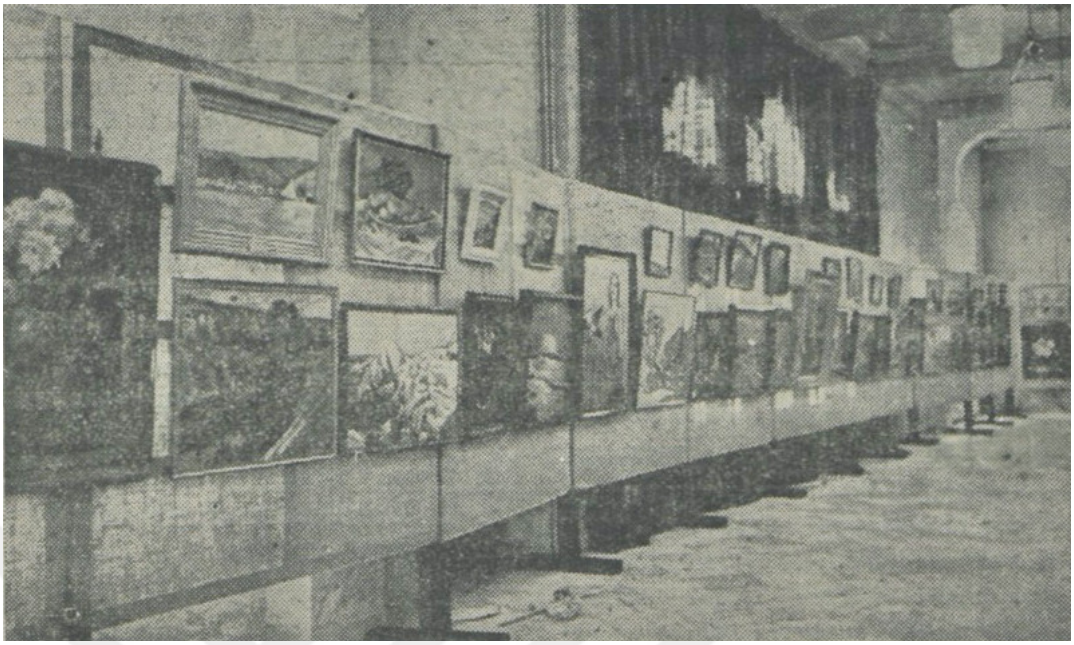
Resim 82- D grubu Resim Sergisi Açılışı, Sergi Evi, 1 Şubat 1936
Ulus, 2 Şubat 1936, 1

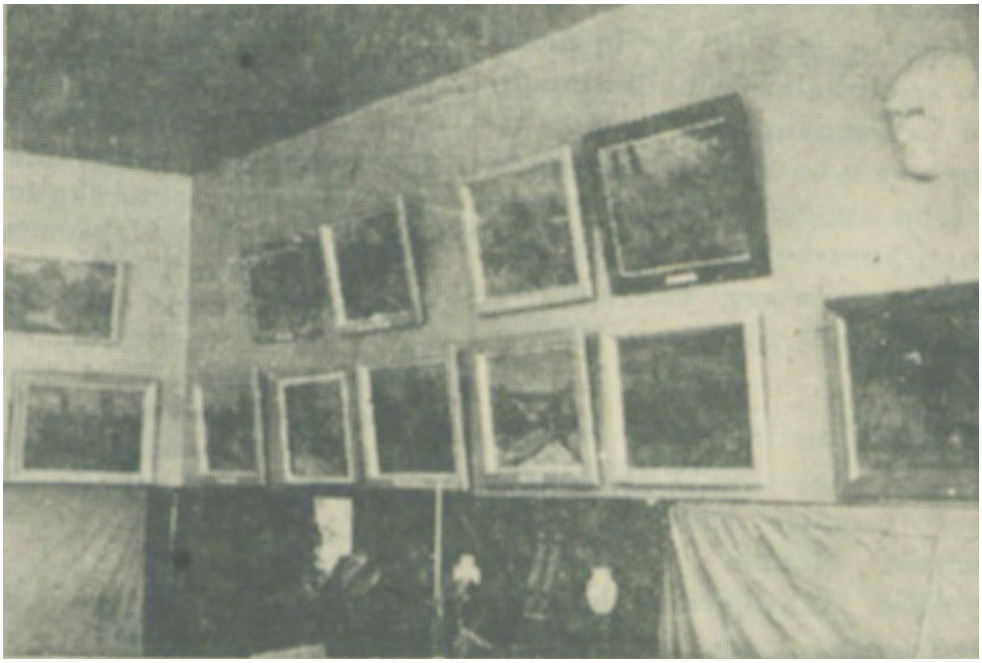
Resim 83- Tayyareciler, D Grubu Resim Sergisi, Sergi Evi, 1936
Ulus, 2 Şubat 1936, 4

Resim 84- Elif Naci "Oturmuş Çocuk", D Grubu Resim Sergisi, Sergi Evi, 1936
Ulus, 2 Şubat 1936, 4

Resim 85- Birinci Birleşik Resim ve Heykel Sergisinden Bir Görünüş, 9 Haziran 1937
Ulus, 9 Haziran 1937, 1

Resim 86- Sami Lin Resim Sergisi, Yenişehir Kutlu Pastanesi Salonu, 1943
Ulus, 11 Mart 1943, 2

Resim 87- Bedri Rahmi ve Eren Eyüboğlu Sergisi, Yenişehir Kutlu Pastanesi Salonu, 1943
Ulus, 10 Ekim 1943, 2.

EK 4. TABLOLAR

1939-1950 YILLARI ARASI TATBİKAT SAHNESİ TİYATRO TEMSİLLERİ

	SEZON: 1939-1940					
	TEMSİL I	**TEMSİL II**	**TEMSİL III**	**TEMSİL IV**	**TEMSİL V**	**TEMSİL VI**
OYUN ADI	Evin İçi	Hamlet	Gülünç Kibarlar	Haydutlar	Şair Evlenmesi	Yeşil Papağan
TEMSİL TARİHİ ve YERİ	11 Ocak 1940, Musiki Muallim Mektebi Sahnesi, Cebeci	Şubat 1948, Küçük Tiyatro	3 Nisan 1940, Ankara Halkevi Sahnesi	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor
YAZAN	Maurice Maeterlinck	William Shakespeare	Moliere	Schiller	İbrahim Şinasi	Arthur Schnitzler
ÇEVİREN	Sabahattin Eyüpoğlu	Orhan Burian	İsmail Galip Arcan	Seniha Bedri Göknil	Bilinmiyor	Seniha Bedri Göknil
REJİSÖR	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert
DEKOR TASARIMI	L. Sue	İsmail Galip Arcan	L. Sue	İsmail Galip Arcan	Bilinmiyor	İsmail Galip Arcan
KOSTÜM TASARIMI	L. Sue	İsmail Galip Arcan	L. Sue	İsmail Galip Arcan	Bilinmiyor	İsmail Galip Arcan
OYUNCULAR	Saim Alpago, Ertuğrul İlgin, Muazzes Yücesoy, Kurdoğlu, Melek Saltıkalp Ökte, Nüzhet Şenbay, Esat Tolga, Nermin Elgül Sarava, Zerrin Genç, Meliha Gökçen Ars, Füruzan Boyar.	Ertuğrul İlgin, Nermin Elgül	Nüzhet Şenbay, Mahir Canova, Salih Canar, Muazzes Yücesoy Kurdoğlu, Nermin Elgül Sarova, Melek Saltıkalp Ökte, Kerim Bayrın, Ertuğrul İlgin, Nur Bartu, Esat Tolga, Saim Alpago, Meliha Gökçen Ars, Süreyya Gezi Taşer, Cüneyt Gökçer, Behzat Şarıl, Kenan Kutucu, Agah Hün, Şeref Gürsoy.	Bilinmiyor	Nüzhet Şenbay, Agah Hün, Zerrin Genç, Melek Saltıkalp Ökte, Refika Gökmen, Meliha Gökçen Ars, Salih Canar, Ragıp Haykır, Ahmet Evintan.	Bilinmiyor
KAYNAKLAR	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 (http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php) Anonim, 1940b, 4.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 (http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php) Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Anonim, 1940i, 1,5.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 (http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php

	SEZON: 1940-1941	SEZON: 1941-1942			SEZON: 1942-1943	
	TEMSİL I	**TEMSİL I**	**TEMSİL II**	**TEMSİL III**	**TEMSİL I**	**TEMSİL II**
OYUN ADI	Otelci Kadın	Antigone	Julius Caesar	Denize Giden Atılılar	Minna Von Barnhelm	Kral Oidipius
TEMSİL TARİHİ ve YERİ	Bilinmiyor	31 Ocak 1942, Devlet Konservatuvarı Sahnesi, Cebeci	23 Haziran 1942, Konservatuvar Sahnesi, Cebeci	Bilinmiyor	11 Mayıs 1943, Ankara Halkevi Sahnesi	12 Mayıs 1943, Ankara Halkevi Sahnesi
YAZAN	Carlo Goldoni	Sophokles	William Shakespeare	John Millington Synge	Gotthold Ephraim Lessing	Sophokles
ÇEVİREN	Nüzhet Haşim Sinanoğlu	Sabahattin Ali	Nurettin Sevin	Orhan Burian	Sabahattin Ali	Bedrettin Tuncel
REJİSÖR	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert
DEKOR TASARIMI	Tarık Sevener Levendoğlu	Turgut Zaim, Tarık Sevener Levendoğlu	C. Holzmeister	Turgut Zaim, L. Sue	Tarık Sevener Levendoğlu	Tarık Sevener Levendoğlu
KOSTÜM TASARIMI	Tarık Sevener Levendoğlu	Turgut Zaim, Tarık Sevener Levendoğlu	Turgut Zaim	Turgut Zaim, L. Sue	Tarık Sevener Levendoğlu	Tarık Sevener Levendoğlu
OYUNCULAR	Muazzes Yücesoy Kurdoğlu İlgin, Ertuğrul İlgin, Agah Hün, Cüneyt Gökçer, Mahir Canova, Ragıp Haykır, Ulvi Uraz, Şeref Gürsoy, Salih Canar, Nermin Günek, Meliha Gökçen Ars, Esat Tolga, Nazım Engin, Ali Nihat Aybars.	Muazzes İlgin, Meliha Gökçen Ars, Agah Hün, Nermin Günek Elgül Sarova, Cüneyt Gökçer, Mahir Canova, Saim Alpago, Ertuğrul İlgin, Esat Tolga, Şahap Akalın, Nuri Altıok, Nuri Gökseven, Muazeffer Gökmen, Nihat Aybars, Ziya Demiel.	Agah Hün, Nuri Altınok, Suat Taşer, Ertuğrul İlgin, Ragıp Haykır, Nermin Elgül Sarova, Melek Saltıkalp Ökte, Cüneyt Gökçer, Nihat Aybars, Saim Alpago, Coşkun Orhan, Nihat Kızıltan, Şahap Akalın, Nuri Gökseven, Muammer Esi, Haşim Karul Hekimoğlu, Muzaffer Gökmen, Ulvi Uraz, Orhan Günek, Ziya Demirel, Fikret Kutmay, Bekir Sıtkı Uluata, Vedat Gürten, Nazım Harpçu, Ali Algın, İsmet Ay, Esat Tolga, Mahir Canova, Oğuz Bora, Muazzez İlgin, Nur Bartu.	Nermin Elgül Sarova, Nihat Aybars, Meliha Gökçen Ars, Melek Saltıkalp Ökte, Nur Bartu, Saim Alpago, Süreyya Gezi, Muazzes Yücesoy	Agah Hün, Nermin Elgül Sarova, Cüneyt Gökçer, Mahir Canova, Ulvi Uraz, Muazzez İlgin Kurdoğlu, Melek Saltıkalp Ökte, Şahap Akalın, Ragıp Haykır, Nuri Altıok, Nuri Gökseven.	Agah Hün, Nermin Elgül Sarova, Cüneyt Gökçer, Mahir Canova, Saim Alpago, Şahap Akalın, Nuri Altıok, Nuri Gökseven.
KAYNAKLAR	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Anonim, 1942a, 4.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi Anonim, 1943ğ, 1.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi. Anonim, 1943h, 1.

	SEZON: 1943-1944	SEZON: 1944-1945			
	TEMSİL I	**TEMSİL I**	**TEMSİL II**	**TEMSİL III**	**TEMSİL IV**
OYUN ADI	Kibarlık Budalası	Kahvehane	Yanlışlıklar Komedyası	Bizim Şehir	Pelleas ile Melisande
TEMSİL TARİHİ ve YERİ	20, 21, 22, 24, 25, 26, 27 ve 28 Nisan 1944, Ankara Halkevi Sahnesi	5 Ocak 1945, Ankara Halkevi Sahnesi	5 Şubat 1945	11 Mayıs 1945, Konservatuvar Sahnesi, Cebeci	15 Haziran 1945, Ankara Halkevi Sahnesi
YAZAN	Moliere	Carlo Goldoni	William Shakespeare	Thornton Wilder	Maurice Maeterlinck
ÇEVİREN	Ali Süha Delilbaşı	Ekrem Sungar	Avni Givda	Tarık Levendoğlu	Turgut Erem
REJİSÖR	Carl Ebert	Ertuğrul İlgin	Mahir Canova	Mahir Canova	Mahir Canova
DEKOR TASARIMI	Turgut Zaim	Turgut Zaim	Tarık Sevener Levendoğlu	Tarık Levendoğlu	Tarık Levendoğlu
KOSTÜM TASARIMI	Turgut Zaim, Tarık Sevener	Turgut Zaim	Tarık Sevener Levendoğlu	Tarık Levendoğlu	Tarık Levendoğlu
OYUNCULAR	Bazıları; Salih Canar, Ragıp Haykır, Macide Birmeç Tanır, Meliha Gökçen Ars, Cüneyt Gökçer, Nuri Altnok, Melek Gün Ökte, Ulvi Uraz, Şahap Akalın, Esat Tolga.	Salih Canar, Ulvi Uraz, Şahap Akalın, Ragıp Haykır, Nuri Altnok, Meliha Gökçen Ars, Agah Hün, Nermin Günek Sarova, Muazzez İlgin Kurdoğlu, Muammer Esi, Şeref Gürsoy, Nihat Aybars, Nuri Gökseven, Faize Özbolhan Kuhar, Refika Gökmen, Nihat Kızıltan, Sadi Aslan, Vedat Gürten, Esat Tamer, Turgot Okutman, Haydar Ozansoy.	Bazıları; Agah Hün, Şahap Akalın, Nuri Altnok, Cüneyt Gökçer, Salih Canar, Ragıp Haykır, Nihat Aybars, Ulvi Uraz, Şeref Gürsoy, Haşim Karul Hekimoğlu, Nüzhet Şenbay, Macide İçgören Tanır, Nermin Günek Sarova, Muazzez İlgin Kurdoğlu, Refia Şenbay Gökinen, Meliha Gökçen Ars, Ziya Demirel, Nihat Kızıltan, Suat Taşer, Nuri Gökseven, Vedat Gürten, Macide İçören, Süreyya Taşer, Melek Gün, Saim Alpago, Muazzez Gökmen, Nur Bartu, Coşkun Orhon, Ahmet Evintan, Turgut Okutman.	Bazıları; Mahir Canova, Agah Hün, Melek Gün Ökte, Refika Gökmen, Cüneyt Gökçer, Şahap Akalın, Nermin Günek Sarova, Muazzez İlgin Kurdoğlu, Nihat Aybars, Süreyya Taşer, Ragıp Haykır, Ulvi Uraz, Salih Canar, Nuri Altnok, Nüzhet Şenbay.	Nüzhet Şenbay, Meliha Gökçen Ars, Ziya Demirel, Agah Hün, Refia Şenbay Gökinen, Faize Özbolhan Kuhar, Ulvi Uraz, Muazzez Gökmen, Macide İçgören Tanır, Süreyya Taşer, Bedia Bayhan, Neriman Hün, Seride Candan, Refhan Alan.
KAYNAKLAR	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi. Anonim, 1945a, 1.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Anonim, 1945ç, 2.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi. Ay, 1945a, 4.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Ay, 1945a, 4; Anonim, 1945h, 6.

	SEZON 1945-1946		SEZON: 1946-1947			
	TEMSİL I	**TEMSİL II**	**TEMSİL I**	**TEMSİL II**	**TEMSİL III**	**TEMSİL IV**
OYUN ADI	Anasının Kuzusu	Faust	Müfettiş	Bayan Tunç ile Bay Billur	Teklif	Yazılan Bozulmaz
TEMSİL TARİHİ ve YERİ	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Kasım 1946, Ankara Halkevi Sahnesi	24, 25, 26, 27, 28 Mayıs 1947, Cebeci Konservatuvar Sahnesi	24, 25, 26, 27, 28 Mayıs 1947, Konservatuvar Sahnesi, Cebeci	24 Mayıs 1947, Konservatuvar Sahnesi, Cebeci
YAZAN	Denis Ivanoviç Fovizin	J. W. Goethe	Nikolay Vasilyeviç Gogol	Henry Duvernois	Anton Pavloviç Çehov	Ahmet Kutsi Tecer
ÇEVİREN	Nihal Yalaza Taluy	Recai Bilgin	Erol Güney, Melih Cevdet Anday, Vecihi Görk, Avni İnsel.	Nahit Sırrı Örik	Gaffar Güney	
REJİSÖR	Ertuğrul İlgin	Carl Ebert	Mahir Canova	Mahir Canova	Mahir Canova	Mahir Canova
DEKOR TASARIMI	Turgut Zaim	C. Holzmeister	Tarık Levendoğlu	İsmail Galip Arcan	Bilinmiyor	Bilinmiyor
KOSTÜM TASARIMI	Turgut Zaim	C. Holzmeister, Turgut Zaim.	Turgut Zaim	İsmail Galip Arcan	Bilinmiyor	Bilinmiyor
OYUNCULAR	Salih Canar, Nermin Günek Sarova, Şeref Gürsoy, Meliha Gökçen Ars, Macide Birmeç Tanır, Şahap Akalın, Agah Hün, Muazzez İlgin Kurdoğlu, Cüneyt Gökçer, Ahmet Evintan, Nihat Aybars, Nüzhet Şenbay, Ulvi Uraz, Nur Bartu, Asuman Düzgünoğlu Korad, Turgut Okutman, Refika Gökmen.	Bazılar; Nüzhet Şenbay, Agah Hün, Şahap Akalın, Nevzat Karatekin, Nazım Harpçu, Nuri Türkan, Ertuğrul İlgin, Nihat Aybars, Cüneyt Gökçer, Muazzez İlgin Kurdoğlu, Refia Şenbay Gökinen, Mahir Canova, Salih Canar, Muammer Esi, Ulvi Uraz, Refika Gökmen, Melek Gün Ökte, Macide Birmeç Tanır, Meliha Gökçen Ars, Bedia Bayhan, Nuri Altınok, Umran Uzman, Nermin Günek Sarova, Gürbüz Bora, Ekmel Hürol.	Bazıları; Agah Hün, Savni Subaşı, Ahmet Evintan, Nüzhet Şenbay, Coşkun Orhan, Haldun Marlalı, Haydar Ozansoy, Saim Alpago, Salih Canar, Melek Gün Ökte, Gürbüz Bora, Meliha Gökçen.	Salih Canar, Ragıp Haykır, Şahap Akalın, Cüneyt Gökçer, Melek Gün Ökte.	Saim Alpago, Meliha Gökçen Ars, Ahmet Evintan, Refika Gökmen	Salih Canar, Melek Gün Ökte, Ahmet Evintan, Refika Gökmen, Ziya Demirel, Saim Alpago, Coşkun Orhon, Yıldız Kenter Akçan, Ali Algın.
KAYNAKLAR	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Anonim, 1946n, 1.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi. Tuncel, 1947, 2.

	SEZON: 1947-1948						
	TEMSİL I	**TEMSİL II**	**TEMSİL III**	**TEMSİL IV**	**TEMSİL V**	**TEMSİL VI**	**TEMSİL VII**
OYUN ADI	Köşebaşı	Cimri	Şamdancı	Size Öyle Geliyorsa Öyledir	Altın Bilezik	Büyükbabanın Pireleri	Kadınlar Arasında
TEMSİL TARİHİ ve YERİ	Aralık 1947, Küçük Tiyatro	Şubat 1948, Küçük Tiyatro	Şubat 1948, Küçük Tiyatro	Mayıs 1948, Küçük Tiyatro	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Küçük Tiyatro
YAZAN	Ahmet Kutsi Tecer	Moliere	Alfred de Musset	Luigi Pırandello	Mümtaz Zeki Taşkın	Afif Obay	Oktay Rıfat
ÇEVİREN		Yaşar Nabi Nayır	Bedrettin Tuncel, Sabahattin Eyüboğlu	Memed Fuat Carım			
REJİSÖR	Mahir Canova	Ertuğrul İlgin	Cüneyt Gökçer	Salih Canar	Nüzhet Şenbay	Agah Hün	Mahir Canova
DEKOR TASARIMI	Turgut Zaim	Turgut Zaim	Turgut Zaim	Tarık Levendoğlu	Kemal Çizer	Kemal Çizer	Turgut Zaim
KOSTÜM TASARIMI	Turgut Zaim	Turgut Zaim	Turgut Zaim	Tarık Levendoğlu	Kemal Çizer	Bilinmiyor	Turgut Zaim
OYUNCULAR	Bazıları; Salih Canar, Ragıp Haykır, Melek Gün Ökte, Bedia Atalan, Nuri Gökseven, Ali Algın, Macide Birmeç Tanır, Süreyya Taşer, Faize Özbolhan Kuhar, Ziya Demirel, Şeref Gürsoy, Ertuğrul İlgin, Nermin Günek Sarova, Gürbüz Bora, Cüneyt Gökçer, Saim Alpago, Meliha Gökçen Ars.	Bazıları; Salih Canar, Ragıp Haykır, Ziya Demirel, Haşim Hekimoğlu, Melek Gün Ökte, Süreyya Taşer, Mahir Canova, Şahap Akalın, Refia Şenbay Gökinen, Meliha Gökçen Ars, Nüzhet Şenbay, Coşkun Orhan.	Bazıları; Salih Canar, Ragıp Haykır, Muazzez İlgin Kurdoğlu, Nermin Günek Sarova, Mahir Canova, Nuri Altınok, Ertuğrul İlgin, Nihat Aybars, Ulvi Uraz, Saim Alpago, Meliha Gökçen Ars.	Bazıları; Mahir Canova, Nüzhet Şenbay, Melek Gün Ökte, Cüneyt Gökçer, Nuri Altınok, Refia Şenbay Gökinen, Şahap Akalın, Nermin Günek Sarova, Muazzez İlgin Kurdoğlu, Saim Alpago, Meliha Gökçen Ars.	Refika Gökmen, Günaydın Yaltrak, Kamuran Kıratlı, Faize Özbolhan Kuhar, Sibel Demokan, Günan Arasel, Ayfer Gökmen, Coşkun Orhon, Haşim Hekimoğlu.	Bazıları; Refika Gökmen, Sevim Özbolhan, Faize Özbolhan Kuhar, Suna Sirmen Akbel, Asuman Çağlayansu, Yüksel Sencer, Nur Bartu, Erdoğan Dulda, Fuat Ünlü.	Bazıları; Süreyya Taşer, Heyecan Başaran, Melek Gün Ökte, Handan Uran, Nermin Günek Sarova, Yıldız Kenter Akçan, Semiha Berksoy, Nüzhet Şenbay, Meliha Gökçen Ars.
KAYNAKLAR	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Tiyatrosu Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi; Anonim, 1947i, 1.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Tiyatrosu Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.

	SEZON: 1948-1949				
	TEMSİL I	**TEMSİL II**	**TEMSİL III**	**TEMSİL IV**	**TEMSİL V**
OYUN ADI	Perili Değirmen	Büyükbaba	Köroğlu	Anton Usta (Maria Magdelena)	Eskisi Gibi Eskisinden de Üstün
TEMSİL TARİHİ ve YERİ	12 Şubat 1949, Küçük Tiyatro	14 Mayıs 1949, Küçük Tiyatro	Aralık 1949, Küçük Tiyatro	Bilinmiyor	Küçük Tiyatro
YAZAN	Ziya Demirel	Lawrence Edward Watkin	Ahmet Kutsi Tecer	Friedrich Hebbel	Luigi Pirandello
ÇEVİREN		Seniha Bedri Göknil		Dr. Selahattin Batu	Memed Fuad Carım
REJİSÖR	Agah Hün	Muhsin Ertuğrul	Mahir Canova	Renato Mordo	Salih Canar
DEKOR TASARIMI	Arif Kaptan	Bilinmiyor	Tarık Levendoğlu	Turgut Zaim	Tarık Levendoğlu
KOSTÜM TASARIMI	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Tarık Levendoğlu	Turgut Zaim	Tarık Levendoğlu
OYUNCULAR	Bazıları; Solmaz Sezen, Handan Seval, Umran Uzman, Nuri Gökseven, Celal Çınar, Ender Arman, Tamer Şener.	Bazıları; Muhsin Ertuğrul, Esen Görkmen, Melek Gün Ökte, Cüneyt Gökçer, Muazzez Lutas, Neşecan Göktürk Karaböcek, Ali Algın, Nüzhet Şenbay, Şahap Akalın, Agah Hün, Ahmet Evintan	Bazıları; Ertuğrul İlgin, Turgut Okutman, Suat Taşer, Şahap Akalın, Ali Algın, İsmail Öktem, Ruhi Su, Nüzhet Şenbay, Agah Hün, Saim Alpago, Mahir Canova.	Bazıları; Salih Canar, Ahmet Evintan, Melek Gün Ökte, Nermin Elgül Sarova, Gürbüz Bora, Turgut Okutman, Handan Uran, Yıldız Kenter Akçan, Ulvi Uraz, Umran Uzman, Aclan Sayılgan, Nuri Gökseven, Nur Bartu, Agah Hün.	Bazıları; Muazzez Lutas Kurdoğlu, Nermin Elgül Sarova, Mahir Canova, Nüzhet Şenbay, Refia Şenbay Gökinen, Yıldız Kenter Akçan, Cüneyt Gökçer, Nuri Altınok, Refia Gökmen, Handan Uran, Saim Alpago, Ahmet Evintan, Melek Gün, Ali Algın
KAYNAKLAR	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php

	SEZON: 1948-1949				
	TEMSİL VI	**TEMSİL VII**	**TEMSİL VIII**	**TEMSİL IX**	**TEMSİL X**
OYUN ADI	Karaböcek	On İkinci Gece	Paydos	Sözün Kısası	Tartuffe
TEMSİL TARİHİ ve YERİ	Küçük Tiyatro	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor
YAZAN	Mümtaz Zeki Taşkın	William Shakespeare	Cevat Fehmi Başkut	Franz Von Schönthan	Moliere
ÇEVİREN		Avni Givda		Servet Moray, Muhsin Ertuğrul	Orhan Veli Kanık
REJİSÖR	Agah Hün	Renato Mordo	Mahir Canova	Ertuğrul İlgin	Nüzhet Şenbay
DEKOR TASARIMI	Turgut Zaim	Mehmet Turgut Zaim	Turgut Zaim	Turgut Zaim	Turgut Zaim
KOSTÜM TASARIMI	Turgut Zaim, Arif Kaptan	Mehmet Turgut Zaim	Turgut Zaim	Turgut Zaim	Turgut Zaim
OYUNCULAR	Bazıları; Coşkun Orhon, Tuğrul Aşuroğlu, Ali Algın, Umran Uzman, Asuman Çağlayansu, Figen Atatural, Neşecan Göktürk Karaböcek, Haşim Hekimoğlu, Müşfik Kenter.	Bazıları; Ali Algın, Asuman Çağlayansu Ataçeri, Ayşe Muazzez Lutas Ilgın Yücesoy Kurdoğlu, Cüneyt Gökçer, Ertuğrul İlgin, Saim Alpago, Nuri Altınok, Yıldız Kenter Akçan, Ziya Demire.	Bazıları; Salih Canar, Ertuğrul İlgin, Melek Gün Ökte, Meliha Gökçen Ars, Nuri Gökseven, Şahap Akalın, Ali Algın, Yıldız Kenter Akçan, Agah Hün.	Bazıları; Salih Canar, Meliha Gökçen Ars, Süreyya Taşer, Umran Uzman, Aclan Sayılgan, Ertuğrul İlgin, Haşim Hekimoğlu, Agah Hün, Ziya Demirel.	Bazıları; Meliha Gökçen Ars, Bedia Atalan Baylan, Ragıp Haykır, Nermin Elgül Sarova, Ziya Demirel, Ümran Uzman, Nuri Altınok, Agah Hün, Saim Alpago, Turgut Okutman, Süreyya Taşer, Nur Bartu.
KAYNAKLAR	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php

				SEZON: 1949-1950			
	TEMSİL I	**TEMSİL II**	**TEMSİL III**	**TEMSİL IV**	**TEMSİL V**	**TEMSİL VI**	**TEMSİL VII**
OYUN ADI	Faust	Yıldız Ece	Küçük Şehir	Yalancı	Hekimliğin Zaferi	Antigone	Scapin'in Dolapları
TEMSİL TARİHİ ve YERİ	Ekim 1949, Küçük Tiyatro	Ekim 1949, Küçük Tiyatro	Ekim 1949, Küçük Tiyatro	Kasım 1949, Küçük Tiyatro	Kasım 1949, Küçük Tiyatro	Aralık 1949, Küçük Tiyatro	Aralık 1949, Küçük Tiyatro
YAZAN	J. W. Goethe	Zeki Taşkın	Cevat Fehmi Başkut	Carlo Goldoni	Jules Romains	Jean Anouilh	Moliere
ÇEVİREN	Seniha Bedri Göknil			Tarık Levendoğlu	Dr. Ali Süha Delilbaşı	Orhan Veli Kanık	Orhan Veli Kanık
REJİSÖR	Renato Mordo	Agah Hün	Mahir Canova	Saim Alpago	Cüneyt Gökçer	Mahir Canova	Mahir Canova
DEKOR TASARIMI	Turgut Zaim	Tarık Levendoğlu	Tarık Levendoğlu	Tarık Levendoğlu	Tarık Levendoğlu	Turgut Zaim	Turgut Zaim
KOSTÜM TASARIMI	Tarık Levendoğlu	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor
OYUNCULAR	Ruhi Su, Ali Köpük, Nevzat Karatekin, Cüneyt Gökçer, Muammer Esi, Nuri Altınok, Asuman Düzgünoğlu, Gürbüz Bora, Saim Alpago, Umran Uzman, Ragıp Haykır, Bedia Atalan, Melek Gün, Nermin Elgül, Yıldız Kenter, Handan Uran, Ziya Demirel.	Neşecan Göktürk, Sevim Özbolhan, Haldun Marlalı, Türkan Akıncı, Vedii Cezayirli, Ekmel Hürol, Kemal Bekir, Müşfik Kenter, A. Çağlayansu.	Bazıları; Agah Hün, Çoşkun Orhon, Macide Birmeç, Ahmet Evintan, Tekin Akmansoy, Haşim Hekimoğlu, Salih Canar, Müşfik Kenter.	Bazıları; Mahir Canova, Refia Şenbay, Jale Ayata, Süreyya Taşer, Yıldız Kenter, Suat Taşer, Ziya Demirel, Ulvi Uraz, Saim Alpago, Nuri Altınok, Ragıp Haykır.	Salih Canar, Şahap Akalın, Meliha Gökçen, Coşkun Orhan, Agah Hün, Haşim Hekimoğlu, Melek Gün, Nermin Elgül, Şeref Gürsoy, Umran Uzman, Macide Birmeç, Ekmel Hürol, Bedia Atalan, Asuman Çağlayansu.	Bazıları; Refia Şenbay, Macide Birmeç, Meliha Gökçen, Yıldız Kenter, Saim Alpago, Suat Taşer, Haldun Marlalı, Ekmel Hürol, Nur Bartu, Gürbüz Bora.	Bazıları; Haşim Hekimoğlu, Vedii Cezayirli, Tekin Akmansoy, Salih Canar, T. Jale Ayata, Ragıp Haykır, Ulvi Uraz, Şeref Gürsoy, Kemal Bekir, Macide Birmeç, A. Çağlayansu
KAYNAKLAR	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Tiyatroları Belgelik Şube Müdürlüğü Arşivi	Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi, Dijital Oyun Bilgi Sistemi. Erişim Tarihi: 24.04.2019 http://31.145.174.244:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php

1939-1950 YILLARI ARASI ANKARA DEVLET KONSERVATUVARI OPERA TEMSİLLERİ

	SEZON: 1939-1940				SEZON: 1940-1941		
	TEMSİL I	**TEMSİL II**	**TEMSİL III**	**TEMSİL IV**	**TEMSİL I**	**TEMSİL II**	**TEMSİL III**
ESER ADI	Bastien ve Bastienne	Madame Butterfly	Bastien ve Bastienne	Madame Butterfly	Tosca	Madame Butterfly	Madame Butterfly
TEMSİL TARİHİ	5 Mayıs 1939	5 Mayıs 1939	Haziran 1940 Ankara Halkevi Sahnesi	Haziran 1940 Ankara Halkevi Sahnesi	Nisan 1941 Ankara Halkevi Sahnesi	12 Haziran 1941 Ankara Halkevi Sahnesi	22 Ekim 1941 Ankara Halkevi Sahnesi
BESTE	W.A. Mozart	G. Puccini	W.A. Mozart	G. Puccini	G. Puccini	G. Puccini	G. Puccini
TÜRKÇEYE UYARLAYAN	Yok	Necil Kazım Akses, Ferit Alnar, Cevat Memduh Altar, Celalettin Emrem	Yok	Necil Kazım Akses, Ferit Alnar Cevat Memduh Altar, Celalettin Emrem	Yok	Necil Kazım Akses, Ferit Alnar, Cevat Memduh Altar, Celalettin Emrem	Necil Kazım Akses, Ferit Alnar, Cevat Memduh Altar, Celalettin Emrem
ORKESTRA ŞEFİ	Ferit Alnar	Ferit Alnar	Ferit Alnar	Ferit Alnar	Ferit Alnar	Ferit Alnar	Ferit Alnar
SAHNEYE KOYAN	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert
SAHNE TASARIMI	Turgut Zaim	Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu, Arif Kaptan	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Turgut Zaim,Tarık Leventoğlu, Arif Kaptan	Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu, Arif Kaptan	Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu, Arif Kaptan
KOSTÜM TASARIMI	Turgut Zaim	Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu, Arif Kaptan	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Turgut Zaim,Tarık Leventoğlu, Arif Kaptan	Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu, Arif Kaptan	Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu, Arif Kaptan
OYUNCULAR	Süleyman Güler, Rabia Erler, Ruhi Su	Mesude Çağlayan, Aydın Gün, Necdet Demir, Vedat Gürten, Nurullah Şevket Taşkıran, Esat Tamer, Ruhi Su, Süleyman Tamer.	Ankara Devlet Konservatuvarı opera bölümü öğrencileri	Ankara Devlet Konservatuvarı opera bölümü öğrencileri	Süleyman Güler, Semiha Berksoy, Nurullah Şevket Taşkıran, Nihat Kızıltan.	Süleyman Güler, Semiha Berksoy, Nurullah Şevket Taşkıran, Nihat Kızıltan.	Süleyman Güler, Semiha Berksoy, Nurullah Şevket Taşkıran, Nihat Kızıltan.
KAYNAKLAR	Kayısı, 2009, 45.	Kayısı, 2009, 46.	Anonim, 1941i, 40-41; Gökyay, 1941, 60; Şevket, 1940, 5.	Anonim, 1941i, 40-41; Gökyay, 1941, 60; Şevket, 1940, 5.	Altar, 1941, 3; Anonim, 1941m, 10; Reşid, 1941, 24-25.	Anonim, 1941g, 1 Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.	Anonim, 1941ı, 1; N. 1941, 1; Karaosmanoğlu, 1941, 3; Sırrı, 1941, 476-477.

	SEZON: 1941-1942		SEZON: 1942-1943			
	TEMSİL I	**TEMSİL II**	**TEMSİL I**	**TEMSİL II**	**TEMSİL III**	**TEMSİL IV**
ESER ADI	Fidelio	Satılmış Nişanlı	Satılmış Nişanlı	Bastien ile Bastienne	Madame Butterfly	Fidelio
TEMSİL TARİHİ	13 Şubat 1942	13 Haziran 1942	12 Şubat 1943 Temsil Bayramı	2 Mayıs 1943 Temsil Bayramı	17 Mayıs 1943 Temsil Bayramı	23 Mayıs 1943 Temsil Bayramı
BESTE	L.V. Beethoven	B. Smetana	B. Smetana	W. A. Mozart	G. Puccini	L.V. Beethoven
TÜRKÇEYE UYARLAYAN	Ulvi Cemal Erkin	Nurullah Şevket Taşkıran, Halil Bedi Yönetken	Nurullah Şevket Taşkıran, Halil Bedii Yönetken	Yok	Necil Kazım Akses, Ferit Alnar, Cevat Memduh Altar, Celalettin Emrem.	Ulvi Cemal Erkin, Necil Kazım Akses
ORKESTRA ŞEFİ	Ernst Praetorius	Ferit Alnar	Ferit Alnar	Ferit Alnar	Ferit Alnar	Ern Preatorius
SAHNEYE KOYAN	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert
SAHNE TASARIMI	Turgut Zaim	Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu.	Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu.	Turgut Zaim	Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu, Arif Kaptan.	Turgut Zaim
KOSTÜM TASARIMI	Gültekin Aldemir, Memduh Akın	Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu.	Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu.	Turgut Zaim	Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu, Arif Kaptan.	Turgut Zaim
OYUNCULAR	Saadet Altan, Vedat Gürten, Nurullah Şevket Taşkıran, Nihat Kızıltan, Muazzez Gökmen, Ruhi Su, Semiha Berksoy.	Ayhan Aydan, Necdet Aydın, Mesude Çağlayan, Ruhi Su, N. Şevket Taşkıran, Aydın Gün, Sadi Sakpınar, Esat Tamer, Nuri Turkan, Hilmi Girginkoç, Saadet Altan, Vedat Gürten.	Ayhan Aydan, Mesude Çağlayan, N. Şevket Taşkıran, Aydın Gün, Sadi Aslan, Esat Tamer, Nuri Turkan, Hilmi Girginkoç, Saadet Altan, Vedat Gürten, Niket Göksel, Nuri Altınok, Cüneyt Gökçer, Haşim Karul, Ziya Demirel.	Süleyman Güler, Rabia Erler, Ruhi Su.	Mesude Çağlayan, Aydın Gün, Rabia Erler, Necdet Demir, N. Şevket Taşkıran, Orhan Günek, Nuri Turkan, Vedat Gürten, Süleyman Tamer, Ruhi Su.	Saadet İkesus, Rabia Erler, Mukadder Girginkoç, Hilmi Girginkoç, Ruhi Su, Nuri Turkan, N. Şevket Taşkıran, Süleyman Güler, Esat Tamer, Aydın Gün, Orhan Günek, Nihat Kızıltan, Esat Tamer, Sadi Sakpınar, Nevzat Karatekin, Fikret Kuntay, Orhan Çoker, Efdal Dölen, Süleyman Tamer, Orhan Günek, Nazım Ülgen, Selim Kaya Öztan, Saim Ortaç, Nuri Altınok, Suat Taşer, Cahit Albayrak.
KAYNAKLAR	Kayısı, 2009, 49. Devlet Konservatuvarı Temsil ve Konserleri, No: 3, Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.	Kayısı, 2009, 50. Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.	Anonim, 1943ç, 1; Anonim, 1943p, 1; Kayısı, 2009, 51. Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.	Kayısı, 2009, 52.	Kayısı, 2009, 53.	Anonim, 1943ç, 1; Kayısı, 2009, 54.

	SEZON: 1943-1944			SEZON: 1944-1945		
	TEMSİL I	**TEMSİL II**	**TEMSİL I**	**TEMSİL II**	**TEMSİL III**	**TEMSİL IV**
ESER ADI	Fidelio	Figaro'nun Düğünü	Satılmış Nişanlı	La Boheme	Fidelio	Madame Butterfly
TEMSİL TARİHİ	25 Mart 1944	16, 18, 20, 21 Haziran 1944	19 Ocak 1945	23 Mayıs 1945 Ankara Halkevi Sahnesi	20 Ağustos 1945	24 Ağustos 1945
BESTE	L.V. Beethoven	W.A. Mozart	B. Smetana	G. Puccini	L.V. Beethoven	G. Puccini
TÜRKÇEYE UYARLAYAN	Ulvi Cemal Erkin Necil Kazım Akses	Necil Kazım Akses, Ferit Alnar	Nurullah Şevket Taşkıran, Halil Bedii Yönetken	Ulvi Cemal Erkin, Halil Bedii Yönetken, Nurullah Şevket Taşkıran	Ulvi Cemal Erkin, Necil Kazım Akses	Necil Kazım Akses, Ferit Alnar, Cevat Memduh Altar, Celalettin Emrem
ORKESTRA ŞEFİ	Ernst Praetorius Ferit Alnar	Ferit Alnar	Ferit Alnar	Ferit Alnar	Ferit Alnar	Ferit Alnar
SAHNEYE KOYAN	Carl Ebert	Carl Ebert	Carl Ebert	Ertuğrul İlgin	Carl Ebert	Carl Ebert
SAHNE TASARIMI	Turgut Zaim	Tarık Leventoğlu	Tarık Leventoğlu	Turgut Zaim	Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu	Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu
KOSTÜM TASARIMI	Turgut Zaim	Tarık Leventoğlu	Tarık Leventoğlu	Turgut Zaim	Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu	Turgut Zaim, Tarık Leventoğlu
OYUNCULAR	Mukadder Girginkoç, Saadet İkesus, N. Şevket Taşkıran, Vedat Gürten, Nihat Kızıltan, Nuri Turkan, Rabia Erler, Muazzez Ünal, Nimet Göksel, Ayhan Aydan, Esat Tamer, Süleyman Güler, Sadi Sakpınar, Ruhi Su, Hilmi Girginkoç, Muammer Esi, Orhan Günek, Süleyman Tamer, Nevzat Karatekin, Ragıp Haykır, Nihat Aybars, Ulvi Uraz, Nuri Altınok, Suat Taşer, Haşim Karul, Ziya Demirel.	Vedat Gürten, Mesude Çağlayan, Mukadder Gürten, Hikmet Sorkun, Türkan Karul, Saadet İkesus, Vasfiye Çemder, Türkan Karul, Orhan Günek, Hilmi Girginkoç, Ayhan Aydan, Rabia Erler, Muazzez Ünal, Nimet Akalın, Ruhi Su, Necdet Demir, Esat Tamer, Nuri Turkan, Aydın Gün,Ali Köpük, Süleyman Tamer, Refia Şenbay, Nazime Aybirtek, Evlin Örge, Behire Özozan, Saime Kentmen, Macide Bulak, Macide İçören, Neriman Hün.	Vedat Gürten, Saadet İkesus, Mesude Çağlayan, Hilmi Girginkoç, Neriman Hün, Esat Tamer, Sadi Aslan, Ruhi Su, Agah Hün, Vasfiye Çemder, Nevzat Karatekin, Bedia Bayhan, Nuri Altınok, Refika Gökmen, Muammer Esi, Ragıp Haykır, Orhan Çoker.	Aydın Gün, Nihat Kızıltan, Süleyman Güler, Nevzat Karatekin, Vedat Gürten, Selim Ünokur, Ali Köpük, Hilmi Girginkoç, Ruhi Su, Süleyman Tamer, Orhan Çoker, Muammer Esi, Sadi Aslan, Sadi Sakpınar, Muzaffer Gürgüneş, Mesude Çağlayan, Ayhan Aydan, Muazzez Ünal, Türkan Baydur, Rabia Erler.	Nevzat Karatekin, Vedat Gürten, Hilmi Girginkoç, N. Şevket Taşkıran, Nuri Turkan, Mukadder Gürten, Saadet İkesus, Ruhi Su, Rabia Erler, Muazzez Ünal, Esat Tamer, Süleyman Güler, Aydın Gün, Sadi Aslan, Süleyman Tamer, Nuri Altınok, Cüneyt Gökçer.	Mesude Çağlayan, Aydın Gün, Rabia Erler, Ayhan Aydan, Necdet Demir, Neriman San, N. Şevket Taşkıran, Orhan Günek, Hilmi Girginkoç, Süleyman Güler, Nevzat Karatekin, Nuri Turkan, Vedat Gürten, Süleyman Tamer, Ruhi Su, Esat Tamer, Orhan Çoker, Muammer Esi, Hikmet Sorkun, Refhan Alan, Saime Kentmen, Hasan Leventoğlu, Ragıp Haykır, Ulvi Uraz.
KAYNAKLAR	Kayısı, 2009, 55.	Anonim, 1944j, 1-3; Kayısı, 2009, 56. Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.	Kayısı, 2009, 57.	Ay, 1945b, 2; Gökmen, 1945, 1-29; Kayısı, 2009, 58. Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.	Kayısı, 2009, 59. Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü. Broşür: Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi Temsilleri, 21/ VIII /1945.	Kayısı, 2009, 60.

	SEZON: 1945-1946			SEZON: 1946-1947		
	TEMSİL I	**TEMSİL II**	**TEMSİL III**	**TEMSİL I**	**TEMSİL II**	**TEMSİL III**
ESER ADI	Madame Butterfly	Satılmış Nişanlı	Yunus Emre Oratoryosu	La Boheme	Bir Maskeli Balo	Madame Butterfly
TEMSİL TARİHİ	4 Ocak 1946	19 Ocak 1946	25 Mayıs 1946, 29 Mayıs 1946, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi	15 Aralık 1946	9 şubat 1947	1 Mart 1947, 13 Ekim 1947
BESTE	G. Puccini	B. Smetana	Ahmet Adnan Saygun	G. Puccini	G. Verdi	G. Puccini
TÜRKÇEYE UYARLAYAN	Necil Kazım Akses, Ferit Alnar, Cevat Memduh Altar, Celalettin Emrem	Nurullah Şevket Taşkıran, Halil Bedii Yönetken		Ulvi Cemal Erkin, Halil Bedii Yönetken, Nurullah Şevket Taşkıran	Yok	Necil Kazım Akses, Ferit Alnar, Cevat Memduh Altar, Celalettin Emrem
ORKESTRA ŞEFİ	Ferit Alnar	Ferit Alnar	Ahmet Adnan Saygun	Ferit Alnar	Ferit Alnar	Ferit Alnar
SAHNEYE KOYAN	Carl Ebert	Carl Ebert		Ertuğrul İlgin	Carl Ebert	Carl Ebert
SAHNE TASARIMI	Turgut Zaim	Tarık Leventoğlu	Bilinmiyor	Turgut Zaim	Bilinmiyor	Turgut Zaim
KOSTÜM TASARIMI	Turgut Zaim	Tarık Leventoğlu	Bilinmiyor	Turgut Zaim	Bilinmiyor	Tarık Leventoğlu
OYUNCULAR (SOLİSTLER)	Mesude Çağlayan, Rabia Erler, Ayhan Aydan, Türkan Karul,Neriman Hün, Muazzez Ünal, Süleyman Güler, Esat Tamer, Süleyman Tamer, Vedat Gürten, Nuri Turkan, Nevzat Karatekin, Orhan Çoker, Muammer Esi, Hikmet Sorkun, Refhan Alan, Vasfiye Çemder, Nimer Göksel, Erdem Orhansayın, Salih Canar, Ulvi Uraz.	Saadet İkesus, Ayhan Aydan, Rabia Erler, Hilmi Girginkoç, Neriman Hün, Esat Tamer, Nevzat Karatekin, Refia Şenbay, Nihat Kızıltan, N. Şevket Taşkıran.	Muazzez Ünal, Necdet Demir, Aydın Gün, Hilmi Girginkoç	Ayhan Aydan, Mesude Çağlayan, Türkan Baydur, Rabia Erler, Muazzez Ünal, Aydın Gün, Nihat Kızıltan, Süleyman Güler, Vedat Gürten, Nevzat Karatekin, Ali Köpük, Hilmi Girginkoç, Selim Ünokur, Ruhi Su, Orhan Günek, Muammer Sun, Sadi Sakpınar.	Mukadder Gürten, Belkıs Aran, Hikmet Sorkun, Türkan Karul, Aydın Gün, Süleyman Tamer, Orhan Günek, Muazzez Gökmen, Azra Kunt, Nimet Akalın, Saadet Alp, Necdet Demir, Hilmi Girginkoç, Muammer Esi, Ruhi Su, Selim Ünokur, Fikret Kuntay.	Mesude Çağlayan, Rabia Erler, Ayhan Aydan, Hikmet Sorkun, Necdet Demir, Neriman Hün, Refhan Alan, Türkan Karul, Muazzez Ünal, Behire Belbez, Aydın Gün, Vedat Gürten, Nuri Turka, Esat Tamer, Orhan Günek, Nevzat Karatekin, Hilmi Girginkoç, N. Şevket Taşkıran, Selim Ünokur, Orhan Çoker, Ruhi Su, Ali Köpük, Muammer Esi, Nazime Aybirtek, Vasfiye Çemder, Nimet Akalın, Ragıp Haykır, Ulvi Uraz.
KAYNAKLAR	Kayısı, 2009, 62	Kayısı, 2009, 63	Broşür ve Kitapçık: Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.	Kayısı, 2009, 61	Kayısı, 2009, 64	Kayısı, 2009, 65

	SEZON: 1947-1948		SEZON: 1948-1949			
	TEMSİL I	**TEMSİL II**	**TEMSİL I**	**TEMSİL II**	**TEMSİL III**	**TEMSİL IV**
ESER ADI	Kerem ile Aslı	Carmen	Figaro'nun Düğünü	Rigoletto	Madame Butterfly	La Boheme
TEMSİL TARİHİ	2 Nisan 1948 Devlet Tiyatro ve Opera Binası	23 Nisan 1948 Devlet Tiyatro ve Opera Binası	Kasım 1948 Küçük Tiyatro	1 Kasım 1948	Aralık 1948 Küçük Tiyatro	27 Aralık 1948 Küçük Tiyatro
BESTE	Ahmet Adnan Saygun	G. Bizet	W. A. Mozart	G. Verdi	G. Puccini	G. Puccini
TÜRKÇEYE UYARLAYAN		Necil Kazım Akses, Ulvi Cemal Erkin	Necil Kazım Akses, Ferit Alnar	Ferit Alnar	Necil Kazım Akses, Ferit Alnar, Cevat Memduh Altar, Celalettin Emrem	Ulvi Cemal Erkin, Halil Bedii Yönetken, Nurullah Şevket Taşkıran
ORKESTRA ŞEFİ	Ahmet Adnan Saygun	Ferit Alnar	Ferit Alnar	Ferit Alnar	Dr. Hans Hörner	Ferit Alnar
SAHNEYE KOYAN	Aydın Gün	Renato Mordo	Renato Mordo	Renato Mordo	Carl Ebert	Ertuğrul İlgin
SAHNE TASARIMI	Turgut Zaim	Tarık Leventoğlu	Tarık Leventoğlu	Tarık Leventoğlu	Turgut Zaim	Turgut Zaim
KOSTÜM TASARIMI	Turgut Zaim	Tarık Leventoğlu	Tarık Leventoğlu	Tarık Leventoğlu	Turgut Zaim	Turgut Zaim
OYUNCULAR (SOLİSTLER)	Ayhan Aydan, Aydın Gün	Saadet İkesus, Türkan Baydur, Orhan Günek, Hilmi Girginkoç, Selim Ünokur, Muammer Esi, Fikret Kuntay, Nevzat Karatekin, Azmi Örses, Orhan Çoker, Esat Tamer, Savni Subaşı, Nimet Akalın, Azra Kunt, Türkan Baydur, Meseret Soyak, Ayhan Alnar, Belkıs Aran, Muazzez Gökmen, Atıfet Üçkök, Nihal Kızıltan.	Orhan Günek, Vedat Gürten, Mukadder Gürten, Hikmet Sesar, Belkıs Aran, Semiha Berksoy, Türkan Baydur, Vasfiye Baransel, Atıfet Üçkök, Ayhan Alnar, Nimet Akalın, Rabia Erler, Saadet Alp, Necdet Demir, Neriman Hün, Ruhi Su, Selim Ünokur, Ali Köpük, Muammer Esi, Azra Kunt, N. Aybirtek, Esat Tamer, Sadi Sakpınar, Nuri Türkan, Azmi Örses, Saime Başargan, Handan Uran.	Aydın Gün, Nihat Kızıltan, Vedat Gürten, Nimet Akalın, Azra Çaplı, Ruhi Su, Necdet Demir, Vasfiye Çemder, Selim Ünokur, Muammer Esi, , Azmi Örses, Belkıs Aran, Atıfet Üçkök.	Ayhan Alnar, Rabia Erler, Türkan Baydur, Necdet Demir, Neriman Hün, Behire Belbez, Vasfiye Baransel, Süleyman Güler, Nihat Kızıltan, Esat Tamer, Vedat Gürten, Nevzat Karatekin, Orhan Günek, Fikret Kuntay, Selim Ünokur, Ruhi Su, Muammer Esi, Hikmeyt Sesar.	Ayhan Aydan, Türkan Baydur, Rabia Erler, Nihat Kızıltan, Süleyman Güler, Orhan Günek, Nevzat Karatekin, Ali Köpük, Selim Ünokur, Ruhi Su, Muammer Esi, Sadi Sakpınar.
KAYNAKLAR	Anonim, 1948g, 1, 3; Kayısı, 2009, 66.	Ay, 1948a, 2; Kayısı, 2009, 67. Broşür: Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Bilgi Bankası Koordinatörlüğü.	Ay, 1948c,2; Kayısı, 2009, 68.	Kayısı, 2009, 69.	Ay, 1948c, 2; Kayısı, 2009, 70.	Ay, 1948c, 2; Kayısı, 2009, 71.

	SEZON: 1949-1950				
	TEMSİL I	**TEMSİL II**	**TEMSİL III**	**TEMSİL IV**	**TEMSİL V**
ESER ADI	Sevil Berberi	Köylü Namusu	Palyaço	Carmen	Madame Butterfly
TEMSİL TARİHİ	2 Nisan 1949 Küçük Tiyatro	11 Ocak 1950	11 Ocak 1950	5 Nisan 1950	28 Nisan 1950
BESTE	G. Rossini	P. Mascagni	R. Leon Cavallo	G. Bizet	G. Puccini
TÜRKÇEYE UYARLAYAN	Necil Kazım Akses, Ulvi Cemal Erkin	Ulvi Cemal Erkin, F. Türkay	Nurullah Şevket Taşkıran	Necil Kazım Akses, Ulvi Cemal Erkin	Necil Kazım Akses, Ferit Alnar, Cevat Memduh Altar, Celalettin Emrem
ORKESTRA ŞEFİ	Dr. Hans Hörner	Dr. Hans Hörner	Dr. Hans Hörner	Dr. Hans Hörner	Ferit Alnar
SAHNEYE KOYAN	Renato Mordo	Renato Mordo	Renato Mordo	Renato Mordo	Aydın Gün
SAHNE TASARIMI	Tarık Leventoğlu	Turgut Zaim	Turgut Zaim	Tarık Leventoğlu	Turgut Zaim
KOSTÜM TASARIMI	Tarık Leventoğlu	Turgut Zaim	Turgut Zaim	Tarık Leventoğlu	Turgut Zaim
OYUNCULAR (SOLİSTLER)	Uğur Baha Pars, Fikret Kuntay, Atıfet Usmanbaş, Vedat Gürten, Hilmi Girginkoç, Esat Tamer, Necdet Demir, Orhan Günek.	Belkıs Aran, Mukadder Gürten, Necdet Demir, Semiha Berksoy, Süleyman Güler, Nuri Turkan, Aydın Gün, Ali Köpük, Nevzat Karatekin, Vedat Gürten, Mesude Çağlayan, Şükran Aktuna, Nimet Akalın, Rabia Çubukçu, Azra Çaplı, Türkan Baydur, Necdet Demir, Hikmet Sesar, Saadet Alp.	Nihal Kızıltan, Nuri Turkan, Savni Subaşı, Ayhan Alnar, Atıfet Usmanbaş, Şükran Aktuna, Orhan Günek, Vedat Gürten, Selim Ünokur, Esat Tamer, Azmi Örses, Umur Pars, Fikret Kuntay, Rıfkı Ar, Nevzat Karatekin.	Nihal Kızıltan, Aydın Gün, Orhan Günek, Vedat Gürten, Ali Köpük, Fikret Kuntay, Nevzat Karatekin, Azmi Örses, Esat Tamer, Kitsa Dammassioti, Nimet Akalın, Azra Çaplı, Vasfiye Baransel, Mesude Çağlayan, Ayhan Alnar, Belkıs Aran.	Atsuko İto, Necdet Demir, Behire Belbez, Aydın Gün, Süleyman Güler, Vedat Gürten, Nevzat Karatekin, Nur, Turkan, Esat Tamer, Azmi Örses, Orhan Günek, Fikret Kuntay, Ali Köpük, Rıfkı Ar, Ruhi Su, Muammer Esi.
KAYNAKLAR	Ay, 1948c, 2; Kayısı, 2009, 72.	Ay, 1948c, 2; Kayısı, 2009, 74.	Kayısı, 2009, 75.	Kayısı, 2009, 76.	Kayısı, 2009, 77.

1923-1950 YILLARI ARASI ANKARA SANAT SERGİLERİ

	YIL: 1923	YIL:1924		YIL: 1926
SERGİ ADI	Birinci Ankara Resim Sergisi	İkinci Ankara Resim Sergisi	Resim Sergisi	Üçüncü Ankara Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	Milli Türk Ressamları	Türk Ressamlar Cemiyeti	Milli Sanayi-i Nefise Cemiyeti ve Serbest Resim Atölyesi	Türk Ressamlar Cemiyeti
SERGİ TARİHİ	14 Ekim 1923	16 Kasım 1924	7 Aralık 1924	1 Mart 1926
YER	Türk Ocağı, Ankara	Türk Ocağı, Ankara	Ankara Muallimler Birliği	Maarif Vekaleti alt kat salonu Ankara
SANATÇILAR	İbrahim Çallı, Namık İsmail,Halil Paşa, Binbaşı Sami Bey , Ruhi Bey.	Bilinmiyor	Bilinmiyor	İsmail Hakkı Bey, Hamid Bey, Hikmet Bey, Sami Bey, Sadi Bey, Şevket Bey, Feyhaman Bey, Namık İsmail, Vecih Bey, Ali Rıza Bey, Şefik Bey, Cevad Bey.
YAPIT SAYISI	125	125	125	200
DİĞER BİLGİLER	Bu sergi ile Türk resmi ilk kez Anadolu'ya gelmiştir.	Açılışta Maarif Vekili Vasıf Bey bir konuşma yapmış, Türk ressamlarının göstermiş olduğu çabadan dolayı memnuniyetlerini ifade etmiştir.	Siirt mebusu Mahmut Bey bir, Afyonkarahisar mebusu Ruşen Eşref Bey bir, Lehistan sefiri iki, Amerika mümessili Mrs. Su iki tablo satın almıştır.	Sergiyi bilet alarak 1500 kişi ziyaret etmiştir. İsmail Hakkı Bey'in bir manzarası, Hamid Bey'in "Türbe", Hikmet Bey'in "Cihangir" ve "Kurbağalı Dere" tabloları, Sami Bey'in "Ankara", Sadi Bey'in "Kar", Şevket Bey'in "Yeni Cami" tabloları, Feyhaman Bey'in "Natürmort" u, Namık İsmail Bey'in "Çengi", "Uyuyan Şehir" ve "Kırmızı Çiçekler" tabloları, Vecih Bey'in "Dalyan Koyu" ve Nazmi Bey'in "Askeri Müze" Tabloları Maarif Vekaleti tarafından satın alınırken; Sadi Bey'in "Göksu", Nazmi Bey'in "Çemberlitaş", Ali Rıza Bey'in iki manzarası Meclis adına Kazım Paşa tarafından;Sami Bey'in "Kırmızı" ve "Pembe Gül"tabloları, Nazmi Ziya Bey'in "Sebil", Şefik Bey'in "Bursa Manzarası" ve Ali Rıza Bey'in bir manzarası Dahiliye Vekaleti tarafından; Şefik Bey'in "Bursa Manzarası", Cevad Bey'in "Haliç Manzarası" ve Ali Rıza Bey'in bir manzarası Macar Sefiri tarafından; Namık Bey'in "Boğaz İçinde Sabah" tablosu Şehir Emaneti tarafından satın alınmıştır.
KAYNAKLAR	Anonim, 1923e, 1; Anonim, 1923f, 1; Anonim, 1923g, 1; Yasa-Yaman, 2012b, 145-146.	Anonim, 1924ç, 1, Anonim, 1924d, 1.	Anonim, 1924e, 1; N.F, 1924, 3; Anonim, 1924f, 1.	Anonim, 1926a, 1; Anonim, 1926b, Anonim, 1926c, 1; Anonim, 1926ç, 1; Anonim, 1926e, 1; Vahid Bey, 1926, s.3.

	YIL:1927	YIL: 1928	YIL: 1929	
SERGİ ADI	Dördüncü Ankara Resim Sergisi	Beşinci Ankara Resim Sergisi	Genç Ressamlar Sergisi	Altıncı Güzel Sanatlar Birliği Ankara Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	Türk Ressamlar Cemiyeti	Türk Ressamlar Cemiyeti	Genç Ressamlar Birliği	Türk Ressamlar Cemiyeti
SERGİ TARİHİ	26 Mayıs 1927	24 Mayıs 1928	16 Nisan 1929	15 Mayıs 1929
YER	Maarif Vekaleti Müzesi , Ankara	Halk Fırkası Toplantı Salonu	Ankara Etnografya Müzesi	Cumhuriyet Halk Fırkası Salonu, Ankara
SANATÇILAR	51 Sanatçı katılmıştır. Bazı isimler: İbrahim Çallı, İsmail Hakkı Bey, Eşref Bey, Hamid Bey, Hamide Hanım, Ruhi Bey, Zahide Hanım, Şevket Bey, Ali Rıza Bey, Kudsiye Hanım, Naci Efendi, Nazmi Ziya bey, Hasan Vecih Bey, Namık İsmail Bey.	Bazı isimler; İbrahim Çallı, Nazmi Ziya Bey, Ali Rıza Bey, Hikmet Bey, Şevket Bey, Namık İsmail Bey, Sami Bey, Güzin Hanım, Güzin Fehiman Hanım, Bursalı Şefik Bey, Hasan Vecih Bey, İhab Hulusi Bey ile Prof. Ernst Arnold Egli ve Sedat Bey.	Ali Avni Çelebi, Muhittin Sebati, Şeref Akdik, Refik Epikman, Nurullah Berk, Sabiha Bengütaş, Hale Asaf	Bilinmiyor
YAPIT SAYISI	Bilinmiyor	140	60 Tablo ve 5 Heykel	370
DİĞER BİLGİLER	Sergide çok sayıda yapıt; Başvekalet, Büyük Millet Meclisi Riyaseti, Maarif, Müdafa-i Milliye, Dahiliye, Naf'a Vekaletleri, Evkaf müdürini Ziraat Bankası ve Devlet Demiryolları gibi devlet kurumları tarafından satın alınmıştır. Bazıları şunlardır: Çallı İbrahim Bey'in bir manzarası, İsmail Hakkı Bey'in "Boğaziçi Meltemi", Eşref Bey'in "Kar Altında Kulübe" ve "İlkbahar" tabloları, Hamid Bey'in bir manzarası, Hamide Hanım'ın "Ortanca" tablosu, Ruhi Bey'in "Erenköy Caddesi", Zahide Hanım'ın "Çamlıca", Sami Bey'in "Sarı Güller" Şevket Bey'in "Ayasofya'da Sabah", "Yeni Camii" ve "Tophane Sırtları" tabloları, Ali Rıza Bey'in "Bahar" ve "Kayalar" tabloları, Kudsiye Hanım'ın "Elmaları", Naci Efendi'nin "Çiçekler"i, Nazmi Ziya Bey'in "Karadeniz" ve "Sonbahar" tabloları, Hasan Vecih Bey'in "Kuş Dili Deresi", "Yaz" ve "Yalılar" tabloları ve Namık İsmail Bey'in "Ankara Kalesi".	Sergiye katılan 140 eserden 95 tanesi satılmış, sergiyi ziyaret eden Afgan Kralı ile eşi, Nazmi Ziya Bey'in "Limanda Sabah", Ali Rıza Bey'in "Pendik'te Kaynarca Deresi", Hikmet Bey'in "Dolmabahçe Sırtları", Şevket Bey'in "Bağdat Köşkünden Boğaza Bir Nazar", Nazmi Bey'in "Sn. Misel Köprüsü", Namık İsmail Bey'in manzarası ve "Istirahat" tabloları, Sami Bey'in "Krizantemler" ve "Kış Günü" tabloları, Güzin Hanımın "Eldiven" tablosu, Güzin Fehiman Hanımın "Şakayık" eserlerini satın almışlardır. Eser satın alan devlet kurumları ise; Büyük Millet Meclisi, Baş Vekalet, Maarif, Adliye, Dahiliye, Müdafaa-i Milliye, Naf'a Vekaletleri ile Evkaf Müdüriyet-i Umumiyesi, Maarif Müzesi, Ziraat Bankası, Türk Ocağı olarak belirtilmiştir. Sergiye, Prof. Ernst Arnold Egli bina planları ile mimar Sedat Bey ise Türk evinin iç mekân resimleriyle katılırlarken, Çocuk Esirgeme Kurumu da elişi çalışmalarıyla katılmışlardır.	1. Genç Ressamlar Sergisi olarak adlandırılan bu sergi ile genç sanatçılar, sanat anlayışlarını aktardıkları yapıtları Ankara'ya taşımış ve halka tanıtmışlardır.	Sergi açılışını Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa, açılış konuşmasını da Maarif Vekili Cemal Hüsnü Bey yapmıştır. Sergiye; Millet Meclisi Kâzım Paşa, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, Hariciye Vekili Tevfik Rüştü, Nafia Vekili Recep, Paris Büyük Elçisi Fethi Bey, Vekâletler müsteşarları gibi çok sayıda bürokrat katılmıştır. Ayrıca, serginin bir bölümü Esirgeme Derneğinin açtığı el işi eserlere ayrılmıştır.
KAYNAKLAR	Anonim, 1927b; Anonim, 1927c, 1; Anonim, 1927ç, 1; Hasan Vecih, 1927, 5-8.	Anonim, 1928a, 1; Anonim, 1928b, 1; Anonim, 1928c, 1;Anonim, 1928ç, 1; Anonim, 1928d, 9-12; Anonim, 1928e, 13-14; Anonim, 1928f, 1; C.S, 1928, 13-14.	Anonim, 1929c, 3; Anonim, 1929ğ, 1; Anonim, 1929h, 1; Anonim, 1929ı, 1; Anonim, 1929l, 1- 2.	Anonim, 1929ö,1; Anonim, 1929p, 1; Anonim, 1929s, 1, 2; Anonim, 1929ş, 4.

	YIL:1930		YIL: 1931
SERGİ ADI	Yedinci Güzel Sanatlar Birliği Ankara Sergisi	Müstakil Ressamlar Sergisi	Sekizinci Güzel Sanatlar Birliği Ankara Sergisi
DÜZENLEYEN	Türk Ressamlar Cemiyeti	Müstakil Ressamlar Birliği	Türk Ressamlar Cemiyeti
SERGİ TARİHİ	19 Mayıs 1930	1 Haziran 1930	22 Mayıs 1931
YER	Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Salon, Ankara	Türk Ocağı Merkez Binası, Ankara	Türk Ocağı Merkez Binası, Ankara
SANATÇILAR	47 Sanatçı katılmıştır.	Bilinmiyor	Bilinmiyor
YAPIT SAYISI	182	100	144
DİĞER BİLGİLER	Büyük Millet Meclisi Reisi Kazım Paşa'nın açılışını yaptığı serginin açılışına devlet erkanı, mebuslar ve sefirler davet edilmiş, eseler ilk günden satılmaya başlanmış ve sergi büyük beğeni toplamıştır.	Maarif Vekili Cemal Hüsnü Bey'in açtığı sergiye Maarif Müsteşarı, devlet erkanı, mebuslar, sefaretler erkanı ve çok sayıda sanat sever katılmıştır.	Sergi açılışı, Halk Fırkası Umumi Kâtibi Recep Bey tarafından yapılmıştır.
KAYNAKLAR	Anonim, 1930l, 1; Anonim, 1930m, 1, 3.	Anonim, 1930n, 1; Anonim, 1930o, 3; Anonim, 1930ö, 5; Anonim, 1930p,1.	Anonim, 1931l, 1; Anonim, 1931n, 5; Nafiz, 1931c, 4.

	YIL: 1932		
SERGİ ADI	Ressam Cevat Bey Resim Sergisi	Şeref Kâmil Bey Resim Sergisi	İsmet Paşa Kız Enstitüsü Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	Ressam Cevat Bey	Kişisel Sergi	İsmet Paşa Kız Enstitüsü
SERGİ TARİHİ	16 Nisan 1932	22 Haziran 1932	Haziran (sonu), 1932
YER	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi	İsmet Paşa Kız Enstitüsü
SANATÇILAR	Kişisel Sergi		Enstitü resim öğretmenlerinden; Sabit Bey ve Saadet Hanım ile öğrencileri.
YAPIT SAYISI	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Bilinmiyor
DİĞER BİLGİLER	Sergide Cevat Bey, İstanbul manzaraları gösteren sulu boya resimlerini ve hükümet merkezinin birkaç manzarasını izleyiciye sunmuştur.	Maarif Vekili Esat Bey'in himayesinde düzenlenmiştir. Sanatçının yapıtları arasında; Etlikte Bağ Evi, Çankaya Yolu, Ankara'nın Halkevinden Görünüşü, Keçiören'den, Hatip Çayı gibi Ankara manzaraları sayılabilir.	Sergide, öğrencilerin bir yıl boyunca yapmış oldukları işler/eserler sergilenmiştir.
KAYNAKLAR	Anonim, 1932i, 4.	Anonim, 1932o, 1; Anonim, 1932ö, 4; Kemal, 1932b, 5.	Anonim, 1932r, 5.

	YIL: 1933		
SERGİ ADI	Kerim Bey Resim Sergisi	Onuncu Güzel Sanatlar Birliği Ankara Sergisi	Birinci İnkılap Sergisi
DÜZENLEYEN	Ressam Kerim Bey	Türk Ressamlar Birliği	Halkevi Güzel Sanatlar Komitesi
SERGİ TARİHİ	5 Ocak 1933	1 Mayıs 1933	29 Ekim 1933
YER	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi
SANATÇILAR	Kişisel Sergi	Bilinmiyor	Halil İbrahim (Dikmen), Arif Bedii, Eşref Bey, Turgut Bey, Fahrettin Bey, Ziya Bey, Refik Bey, Mahmut Bey, Hamit Necdet, Şeref Akdik, Cemal Tollu, Zeki Faik İzer, Refik Bey, Ali Avni Bey, Şeref Akdik, Saip Bey, İbrahim Çallı, Arif Kaptan, Hayri Çizel, Ş. Arel, Hikmet Onat.
YAPIT SAYISI	60	150	150
DİĞER BİLGİLER	Sanatçının portre çalışmaları ilgi görmüştür. Yapıtlarının bazılarında şu isimleri çalışmıştır: Maarif Vekili Reşit Galip, Halk Fırkası umumi katibi Recep, Mebuslar Necip Ali, Hilmi, İzzet Ulvi, Ankara valisi Nevzat, öğretmen Neşet Ömer, Aka Gündüz, emniyet umumiye müdürü Tevfik Hadi, posta müdürü Fahri Bey, Rus sefiri Suriç, tamburacı Osman Pehlivan ve Ankara'nın hamiyeti ile tanınmış köylülerinden Türkoğlu Ali Ağa.	Sergi Açılışı Maarif Vekili Dr. Reşit Galip tarafından yapılmış, Millet Meclisi Reisi Kâzım, Başvekil İsmet Paşa, Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi Umumisi Recep Bey, sefirler ve bazı mebuslar da açılışa katılmışlardır. Eserler hakkında yapılan yorumlardan anlaşıldığı üzere, Hikmet Bey'in "Başbuğ", Namık İsmail'in "Kırmızı Senfoni" ve Vecih Bey'in "Harman" tabloları beğeni toplamıştır.	Zeki Faik Bey'in "Gazi'nin İşareti", Refik Bey'in "Gazi" ve "Ankara", Ali Avni Bey "Bombacı", Şeref Bey "Hafriyat Yerinde", Saip Bey "İlk Geliş", İbrahim Çallı "Yasak" dikkat çeken tablolar arasındadır. Sergi sadece Türk sanatındaki gelişmeleri göstermesi bakımından değil, aynı zamanda cumhuriyetin ilk on yılına ışık tutması ile ayrı bir önem teşkil etmektedir.
KAYNAKLAR	A.S, 1933, 1-2.	Anonim, 1933c, 1, 4.	Anonim, 1933e, 1; Rifat, 1933, 4; Yasa-Yaman, 1992, 138; Özsezgin, 1999, 29; Şanlıer, 2003, 142.

	YIL: 1934				
SERGİ ADI	Refik Fazıl Bey ve Murat Hakkı Bey Sergisi	Malik Aksel ve Öğrencileri Sergisi	On Birinci Ankara Resim Sergisi	İkinci İnkılap Resim Sergisi	Lozan'dan Önce Lozan'dan Sonra
DÜZENLEYEN	Refik Bey ve Murat Bey	Resim öğretmeni Malik Aksel ve öğrencileri.	Türk Ressamlar Birliği	Halkevi Güzel Sanatlar Komitesi	Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti
SERGİ TARİHİ	25 Nisan 1934	15 Mayıs 1934	10 Haziran 1934	10 Haziran 1934	30 Ekim 1934- 14 Kasım 1934
YER	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi	Ankara Ticaret Lisesi	İsmet Paşa Kız Enstitüsü, Ankara.	Sergi Evi, Ankara
SANATÇILAR	Ressam Refik Fazıl Bey ve Heykeltıraş Murat Hakkı Bey	Resim öğretmeni Malik Aksel ve öğrencileri.	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.
YAPIT SAYISI	Bilinmiyor.	30	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.
DİĞER BİLGİLER	Her iki sanatçının eserlerinde inkılap konusu ağır basarken, Ankara manzaraları ve portrelerde göz doldurmaktadır.	Bu dönemde Malik Aksel Bey, Gazi Terbiye Enstitüsünde resim öğretmenliği yapmaktadır. Öğrencisiyle ilgili herhangi bir bilgiye rastlanamamıştır.	Sergi açılışını Milli Talim ve Terbiye Heyeti Reisi İhsan Bey yapmıştır. Sergi hakkında yapılan yorumlar, sanatçıların inkılabı yücelten konulara yer verdiklerini ve Mustafa Kemal ile İsmet Paşa'nın da bu eserler içerisinde yer aldıklarını ortaya koymaktadır.	Sergiye sadece inkılap konulu yapıtlar kabul edilmiştir.	Sergi sanayi sergisi yanı sıra resim ve grafikleri de içermektedir.
KAYNAKLAR	Anonim, 1934b, 3; Asaf, 1934a, 3.	Anonim, 1934d, 3; Nadi, 1934, 3	Anonim, 1934e, 3; Anonim, 1934f, 1,3.	Anonim, 1934ı, 6; Anonim, 1934i, 7; Asaf, 1934ç, 3.	Anonim, 1934j, 5; Anonim, 1934k, 5.

	YIL: 1935				
SERGİ ADI	Hamid Görel Resim Sergisi	On İkinci Resim Sergisi	Gazi Enstitüsü Resim-İş Sergisi	Zafer Sanat Sergisi (Utku Plastik Ar Sergisi)	Üçüncü İnkılap Sergisi
DÜZENLEYEN	Hamid Görel	Güzel Sanatlar Birliği Resim Şubesi	Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrencileri	Halkevi Resim şubesi	Halkevi Resim şubesi
SERGİ TARİHİ	4 Mayıs 1935- 20 Mayıs 1935	1 Haziran 1935	Haziran, 1935	30 Ağustos 1935	30 Ekim 1935- 18 Kasım 1935
YER	Sergi Evi, Ankara	Sergi Evi, Ankara	Gazi Eğitim Enstitüsü	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi
SANATÇILAR	Kişisel Sergi	Bilinmiyor	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	Bilinenler; Hamit Görele, İbrahim Çallı, Şeref Akdik, Zeki Kocamemi.
YAPIT SAYISI	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	85 Tablo ve 7 Heykel	Bilinmiyor.
DİĞER BİLGİLER		Daha önceki yıllara göre oldukça zengin bir içeriğe sahip olduğu belirtilen serginin açılışı Kültür Bakanı Abidin Özmen tarafından yapılır. Özmen konuşmasında serginin Türk ulusunun güzel sanatlar alanındaki gelişimini yansıttığını ifade eder. Nitekim sergi hakkındaki diğer yorumlar da benzerdir. Serginin, resim alanında gerçekleşen ilerlemeyi izleyiciye gösterdiği vurgulanır.	Bu sergi, Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş şubesinin her yıl haziran ayında düzenlediği mezuniyet sergisidir.	Sergi; Kamutay, Kültür Bakanlıkları, Cumhuriyet Halk Partisi ve Halkevi özel koleksiyonlarında, zafer ile ilgili konularda olan yapıtlardan oluşur. Eserlerden bazıları ve sanatçıları şunlardır: İbrahim Çallı Zeybeklerin Gidişi, Sami İlk Ateş, Fuat Savaşta Atatürk, Hulûsi Niçin Geldiniz, Kerim Kılıç Döven Ankaralılar…	Serginin açılışı, Halkevi başkanı Ferid Celal Güven'in konuşmasıyla yapılmıştır. Ayrıca gazete haberlerinde, serginin geçen yıla oranla beklentiyi daha fazla karşıladığı ifade edilir. Sergi, 15.000 kişi tarafından ziyaret edilmiştir.
KAYNAKLAR	Anonim, 1935j, 3.	Anonim, 1935m, 1, 2; Anonim, 1935n, 1, 3.	Duru, 1935, 5.	Anonim, 1935p, 1, 5; Tollu, 1935, 124-125.	Anonim, 1935s, 3; Nabi, 1935, 3.

	YIL: 1936				
SERGİ ADI	D Grubu Resim Sergisi	Ankara Halkevi Ar Şubesi Resim ve Heykel Sergisi	Onüçüncü Ankara Resim Sergisi	General Halil Bey Sergisi	Dördüncü İnkılap Sergisi
DÜZENLEYEN	Halkevi Resim Şubesi	Halkevi Resim Şubesi	Güzel Sanatlar Birliği	Kişisel Sergi	Halkevi Resim Şubesi
SERGİ TARİHİ	1 Şubat 1936	23 Şubat 1936- 1 Mart 1936	6 Haziran 1936	20 Haziran 1936	29 Ekim 1936
YER	Sergi Evi, Ankara	Ankara Halkevi	Sergievi, Ankara.	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi
SANATÇILAR	Abidin Dino, Bedri Rahmi, Cemal Tuğlu (Tollu), Elif Naci, Nurullah Berk, Turgut Zaim, Heykeltıraş Zühtü.	Bilinenler; Cemal Tollu, Hamit Görele, Malik Aksel, Nurullah Berk, Cemal Bingöl, Saib.	Katılan sanatçılar arasında; General Halil, Fehiman, Hikmet, Çallı, Nazmi Ziya, H. Vecih, Şefik Bursalı, Ayetullah Sümer, Sabiha Ziya, Ali Halil, Bedri Rahmi ve Ankara'dan katılan Nusret, Malik Aksel ve Saib yer almaktadır.		Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği ile çeşitli gruplara mensup 35 sanatçının katılımıyla düzenlenmiştir. Bilinen sanatçılar; Saib Bey, Seyfettin Bey, İbrahim Çallı, Şeref Akdik, Melahat Hanım, Nusret Suman, Refik Epikman, Hamit Görele, Edip Bey, Şeref Savaş, Bedri Rahmi.
YAPIT SAYISI	200 Civarı	84	250 civarı tablo ve heykel	Bilinmiyor.	67
DİĞER BİLGİLER	Ankara'da açılan serginin, Ankara halkı ile D Grubu'nun ilk buluşması olması bakımından önem taşımaktadır .	Halkevlerinin açılışının 4. yıldönümü dolayısıyla düzenlenmiştir.	Sergiye isterlerse Ankara'da bulunan ressamlarımızın da katılabilecekleri belirtilmiştir.	Serginin açılışına Kültür bakanı Saffet Arıkan, bakanlar, elçiler ve bakanlık ileri gelenleri katılmışlardır.	Sergi açılışını Halkevi başkanı Ferid Celâl Güven yapmıştır. Hamid Görel'in müzik ve dil kongresi konulu 2 tablosu, Refik Epikman'ın Sivas Manzaraları, Nusret Suman'ın Atatürk Büstü ve Kağnı Levhası, Şeref Savaş'ın Çanakkale'ye Giriş ve Bedri Rahmi'nin iki kompozisyonu öne çıkan yapıtlar olmuşlardır.
KAYNAKLAR	Anonim, 1936b, 2; Anonim, 1936c, 4; Sırrı, 1936, 240; Yasa-Yaman, 1992, 295-298.	Anonim, 1936e, 1; Duru, 1936, 4.	Anonim, 1936j, 3; Anonim, 1936k, 2; Anonim, 1936l, 1, 5.	Anonim, 1936n, 1.	Anonim, 1936m, 340-341; Çağlar, 1936, 1, 5; Anonim, 1937a, 5, 6.

	YIL:1937			
SERGİ ADI	İkinci Ankara Halkevi Resim ve Heykel Sergisi	Birinci Birleşik Resim ve Heykel Sergisi	General Halil Bey Sergisi	Esat Subaşı Sergisi
DÜZENLEYEN	Ankara Halkevi Resim Şubesi	Halkevi Resim Şubesi	Kişisel Sergi	Kişisel Sergi
SERGİ TARİHİ	21 Şubat 1937	9 Haziran 1937	6 Temmuz 1937	14 Eylül 1937
YER	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi
SANATÇILAR	Refik Epikman, Nurettin Ergüven, Hamit Görele, Saib, Nusret Suman, Seyfi Toray, Sabri (Fettah,) Berkel, Salih Urallı, Şerif, Refet Başokçu, Sadık Göktuna, İhsan Cemal Karaburçak, Sami Karabatı, Ahmed, Mahir ve Kerim Bıçakçı.	Güzel Sanatlar Birliğinden 18, Müstakil Ressamlardan 25, D grubundan 6 ve serbest çalışan 14 sanatçı katılmıştır. Bilinenler; Hikmet Onat, İbrahim Çallı, Feyhaman Duran, Ayetullah Sümer, Nazmi Ziya, Sabiha Bengütaş, General Halil, Şevket Dağ, Şefik Bursalı, Seyfi Toray, Refik Epikman, Nureddin Ergüven, Eren Eyüpoğlu, Ali Avni Çelebi, Zeki Kocamemi, Şerir Renkgörür, Hamit Görele, Arif Bedii, Turgut Zaim, Eşref Üren, Zühtü Müridoğlu, Nurullah Berk, Bedri Rahmi, Cemal Tollu, Malik Aksel, Kenan Yontunç, Sabri Fettah, Fahamet Zaim, Mahmut Akok, Kerim Sadık Göktuna.		
YAPIT SAYISI	98	Bilinmiyor.	84	60 Civarı
DİĞER BİLGİLER	Sergi, İstanbul'daki birçok genç ressamın tercih ettiği modern teknikten uzak görülmüştür.	İlk kez tüm Türk ressamları bu sergi ile biraraya gelmişlerdir. Serginin hazırlıkları ve eser seçilmesi ile ilgili olarak oluşturulan komisyonda; Güzel Sanatlar Birliği resim şubesinden Ayetullah Sümer, müstakil ressamlar adına Refik Epikman ve D grubu adına Nurullah Berk yer almıştır.	Sergi Kültür Bakanı adına yüksek tedrisat genel direktörü Cevat Bey tarafından açılmıştır. Sergide manzaralar çoğunlukta olmakla birlikte tarihe kaynak olabilecek nitelikte eserlerde dikkat çekicidir. Şu yapıtlar dikkat çekici bulunmuştur; Britanya Köylüleri, Ehramlar, Bursadan Yeşil Türbe, Vani Köy Sahili, Büyük Adada Kayık Yarışı ve Burgaz.	Bursa manzaraları dikkat çekici bulunurken, sanatçının üslubunun Bedri Rahmi'ye yakın olduğu gibi yorumlara da yer verilmiştir.
KAYNAKLAR	Anonim, 1937d, 16; Anonim, 1937e, 2; Anonim, 1937f, 7-10; M.F., 1937, 6.	Anonim, 1937ğ, 15-16; Anonim, 1937h, 6; Anonim, 1937ı, 1; Anonim, 1937i, 1, 5.	Anonim, 1937k, 5-6; Anonim, 1937l, 1; Sırrı, 1937b, 477-478.	Anonim, 1937m, 6; Sırrı, 1937c, 186.

	YIL:1938		
SERGİ ADI	Üçüncü Ankara Halkevi Resim ve Heykel Sergisi	İkinci Birleşik Resim ve Heykel Sergisi	General Halil Bey Sergisi
DÜZENLEYEN	Ankara Halkevi Resim Şubesi	Halkevi Resim Şubesi	Kişisel Sergi
SERGİ TARİHİ	25 Şubat 1938	2 Haziran 1938- 17 Haziran 1938	28 Haziran 1938
YER	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi
SANATÇILAR	Hayri Engin, Mahmut Akok, Rami Uluer, Rıza Tangör, Seyfi Toray, Turgut Zaim, Nurullah Berk, Nusret Suman, Malik Aksel, Refik Epikman, Sadık Göktuna, Turgut Zaim, Nureddin Ergüven, Refet Başokçu, Şerif Renkgörür, Mahmut Akok, Süruri Taylan, Ressam Nusret, Sami Karabatı ve Kerim Bıçakçı.	Ahmet Doğruer, Nurettin Ergüven, Ayetullah Sümer, Nusret Suman, Halil Dikmen, Ali Hadi Bara, Şevket Dağ, Ahmet Hakkı Anlı, Edip Köseoğlu, Malik Aksel, Sururi Taylan, Kenan Yontuç, Zühtü Müridoğlui Ali Karsan, Hamit Görele, Zeki Faik İzer, Refik Epikman, Arif Bedii, Seyfi Toray, Mahmut Cûda, Hikmet Onat, İbrahim Çallı, Nurullah Berk, Şerif Renkgörür, Sadık Göktuna, Rafet Başokçu, Sami Yetik, Vecihi Bereketoğlu, Salih Urallı, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Ali Eruz, Baha Said, Fikret Mualla Saygı, Bedia Güleryüz, Cevat Göktemiz, Hayri Çizel, Mediha Gezgin, Bayan Zahide, Mithat Akman, Muzaffer Soyer, Nezihe Güven, Saadet Utkan, Selim Turan, Halil Paşa, Ali Halil, Feyhaman Duran, Güzin Duran ve Abdullah Çizgen.	
YAPIT SAYISI	100 Civarı	Sergiye, Güzel Sanatlar Birliği 130, Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar 52, "D" grubu 17, serbest ressamlar 36 yapıtla katılmışlardır	50 Civarı
DİĞER BİLGİLER	Sergi Yüksek Öğretim Direktörü Cevat Dursun tarafından açılmıştır.	Kültür Bakanı Saffet Arıkan'ın konuşmasıyla açılan sergiye, Güzel Sanatlar Birliği, Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar, D" grubu ve serbest ressamlar katılmışlardır. Yapıtlarda, klasik ve modern anlayışlarını yan yana konumlanması ilgi çekmiş, farklı sanat anlayışlarının aynı sergide yer alması resim sanatı açısından önemli bir gelişme olarak kaydedilmiştir.	Serginin açılışı, Yüksek Tedrisat Umum Müdürü Cevat Bey, General Avni Bey, Konya Saylavı ressam Şevket Dağ, Halkevi başkanı Ferit Celâl Güner ve Merkez Bankası Umum müdürü Kemal Zaim'in katılımlarıyla gerçekleşmiştir.
KAYNAKLAR	Anonim, 1938b, 22; Anonim, 1938d, 12-13.	Anonim, 1938g, 18; Anonim, 1938ğ, 16-17 ; Anonim, 1938h, 1-7; Anonim, 1938ı, 155-157; Sırrı, 1938, 472-475.	Anonim, 1938j, 2.

	YIL: 1939 (I)		
SERGİ ADI	Dördüncü Ankara Halkevi Resim ve Heykel Sergisi	Ali Cemal Benim ve Öğrencileri Resim Sergisi	Birinci Yurt Gezisi Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	Halkevi Ar Şubesi	Ali Cemal Benim ve Öğrencileri	Cumhuriyet Halk Partisi
SERGİ TARİHİ	19 Şubat 1939- 10 Mart 1939	19 Şubat 1939- 20 Mart 1939	23 Nisan 1939- 7 Mayıs 1939
YER	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi
SANATÇILAR	Esat Subaşı, İhsan Cemal Karaburçak, Kerim Bıçakçı, Mahmut Akok, Malik Aksel, Mustafa Güneri, Ragıp Gökcan, Naci, Nurettin Ergüven, Nusret Suman, Nusret Karaca, Refik Epikman, Refet Başokçu, Rıza Tangör, Rıza Hiti, Mustafa Güneri, Sadık Göktunai Sami Karabatı, Seyfi Toray, Sururi Taylan, Şerif Renkgörür, Şinasi Barutçu, Turgut Zaim, Turgut.	Resim öğretmeni Cemal Benim ve öğrencileri.	Feyhaman Duran, Hikmet Onat, Sami Yetik, Zeki Kocamemi, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Ali Avni Çelebi, Cemal Tollu, Mahmut Cuda, Hamit Görel, Saim Özeren.
YAPIT SAYISI	103	80 tablo ve el işi eserler.	116
DİĞER BİLGİLER	Sergi Maarif vekili Hasan Ali Yücel'in konuşmasıyla açılmıştır. Hasan Ali Yücel konuşmasında; serginin Halkevinde çalışan yirmi genç ressamın yüze yakın eseriyle gerçekleştiğini belirtmiş ve sanatkârları tebrik etmiştir. Sergiyi 14.050 kişi ziyaret etmiştir.	Ali Cemal Benim, Mersin Halkevi Ar Şubesi resim öğretmenidir. Sanatçının dört senelik emeğinin ürünü olan; askeri üniforması ile Atatürk tablosu serginin en dikkat çekici eseri olarak kabul görmüştür. Sergiyi 2440 kişi ziyaret etmiştir.	21 Nisan 1939 tarihli Ulus gazetesinin verdiği bilgiye göre geziye katılan ressamlar ve gittikleri kentler şunlardır; Feyhaman Duran Gaziantep, Hikmet Onat Bursa, Sami Yetik İzmir, Zeki Kocamemi Rize, Bedri Rahmi Eyüpoğlu Edirne, Ali Avni Çelebi Malatya, Cemal Tollu Antalya, Mahmut Cuda Trabzon, Hamit Görel Erzurum ve Saim Özeren Konya.
KAYNAKLAR	Anonim, 1939b, 1, 8; Anonim, 1939c, 6; Anonim, 1939ş, 17.	Anonim, 1939ç, 6; Anonim, 1939ğ, 276; Anonim, 1939ş, 17.	Anonim, 1939e, 1, 8; Anonim, 1939f, 1; Anonim, 1939i, 128-134.

	YIL: 1939 (II)			
SERGİ ADI	On Altıncı Güzel Sanatlar Birliği Ankara Resim Sergisi	General Halil Bey Sergisi	Birinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi	İkinci Yurt Gezisi Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	Güzel Sanatlar Birliği	Kişisel Sergi	CHP ve Maarif Vekaleti	Cumhuriyet Halk Partisi
SERGİ TARİHİ	5 Haziran 1939	Haziran Sonu 1939	31 Ekim 1939-30 Kasım 1939	31 Ekim 1939
YER	Sergievi, Ankara	Ankara Halkevi	Sergievi, Ankara	Sergievi, Ankara
SANATÇILAR	Bazıları; Şevket Dağ, Ayetullâh Sumer, Feyhaman Duran, Vecibe Bereketoğlu, General Halil Sözel, Şeref Akdik, Malik Aksel, Refik Epikman ve Nurettin Bey		Bilinenler; Zeki Kocamemi, Turgut Zaim, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Arif Kaptan, Ali Avni çelebi, Cemal Tollu, Feyhaman Duran, Hamit Görel, Hikmet Onat, Şeref Akdik, Mahmut Cuda, Saim Özeren, Sami Yetik.	Ayetullah Sümer, Refik Epikman, Turgut Zaim, Sabiha Bozcalı, Abidin Dino, Cevat Dereli, Malik Aksel, Seyfi Toray, Ali Karsan, Zeki Faik İzer.
YAPIT SAYISI	Bilinmiyor.	80 Civarı	270 Resim ve 10 Heykel.	101
DİĞER BİLGİLER	Maarif Vekili Hasan Ali Yücel tarafından açılan sergiye, Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği de yüz kadar yapıtla katılmıştır. Müstakil Ressamlar Birliğinin de sergiye katılması, içeriğin zengin olmasını sağlamış ve önceki senelere göre 1939 yılı sergisi daha çok beğenilmiştir.	Eserleri arasında; Kahire'den ve Arabistan'dan portreler, Boğaziçi manzaraları, Avrupa'dan peyzajlar ve portreler yer almaktadır.	Sergi hazırlıkları devam ederken toplanan jüri, yetmiş beş sanatçının üç yüz kadar eserini incelemiş bir değerlendirme yaparak başarılı eserleri seçerek ödüllendirmiştir. Bu eserlerden; birinciliği Zeki Kocamemi, Cenaze Merasimi; ikinciliği Turgut Zaim, Erciyaş; üçüncülüğü Bedri Rahmi Eyüpoğlu Figür ile Arif Kaptan Küçük Peyzaj adlı tabloları ile almışlardır. Sergi, 70 binden fazla ziyaretçi tarafından gezilmiştir.	İkinci Yurt Gezisi Resim Sergisi, Birinci Devlet Resim Heykel Sergisi ile aynı gün Sergievinde farklı salonlarda açılmıştır.
KAYNAKLAR	Anonim, 1939j, 1; Anonim, 1939l, 2.	Anonim, 1939m, 16-17.	Anonim, 1939n, 3; Anonim, 1939o, 1; Anonim, 1939p, 1, 5; Anonim, 1939r, 2; Anonim, 1939t; Dranas, 1939, 4.	Anonim, 1939p, 5; Erol ve Ural, 1998, 43-58.

	YIL:1940 (I)			
SERGİ ADI	Beşinci Ankara Halkevi Resim ve Heykel Sergisi	Halkevleri Birinci Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi	Ankara'da Ressamlar Sergisi	On Yedinci Ankara Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	Halkevi Ar (Güzel Sanatlar) Şubesi	Ankara Halkevi	Müstakil Ressamlar, D grubu sanatçıları ve serbest ressamlar.	Güzel Sanatlar Birliği
SERGİ TARİHİ	25 Şubat 1940	22 Mayıs 1940	30 Mayıs 1940	1 Haziran 1940- 25 Haziran 1940
YER	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (Belediyeler Bankası Altı)	Sergievi, Ankara
SANATÇILAR	Abidin Dino, Bedri Rahmi, Cemal Tuğlu (Tollu), Elif Naci, Nurullah Berk, Turgut Zaim, Heykeltıraş Zühtü.	Bilinenler; Şehremini Halkevinden Turgut, Bursa Halkevinden Faik, Beyoğlu Halkevinden A. Onbaşı, Aydın Halkevinden Mensi, Turgutlu Halkevinden Rifat Akaltan, Van Halkevinden Reşat Türksoy, Manisa Halkevinden İ. Gökçe, Denizli Halkevinden Cevdet Oklay, Ödemiş Halkevinden Muhteşem Sarıcı, Beşiktaş Halkevinden Sırrı Güven.	Bilinenler; Eşref Üren, İhsan Cemal Karaburçak, Kerim Bıçakçı, Malik Aksel, Refik Epikman, Nurettin Ergüven, Nusret Karaca, Refet Başokçu, Sami Karabatı, Seyfi Toray, Saip Tuna, Sadık Köktutan, Şinasi Barutçu ve Turgut Zaim.	Bilinmiyor.
YAPIT SAYISI	200 Civarı	110 parça resim ve 165 parça fotoğraf.	70	Bilinmiyor.
DİĞER BİLGİLER	Ankara'da açılan serginin, Ankara halkı ile D Grubu'nun ilk buluşması olması bakımından önem taşımaktadır .	Yirmi altı Halkevinin katıldığı sergi, CHP Genel Sekreteri Dr. A. Fikri Tuzer'in konuşmasıyla açılmıştır. Sergi, Halkevinde çalışan amatör yetenekleri ortaya çıkarmak ve sanatı, halkın her kesimine götürmek amaçlanmıştır. Sergi için oluşan jüri heyetinde şu isimler bulunmaktadır: CHP Umumi İdare heyeti âzasından Giresun mebusu N. Atuf Kansu, Giresun mebusu Cevdet kerim İncedayı, İstanbul mebusu Selâh Cimcoz, Ordu mebusu Hamdi Yalman, Tekirdağ mebusu Cemil Uybadın, İçel mebusu Ferit Celâl Güven, Güzel Sanatlar Umum Müdürü Suut Kemal Yetkin, Vedat nedim Tör, Burhan Belge, Mümtaz Dranas, Ressam Refik Epikman, Ressam Nurettin Ergüven, Foto Cemal, Foto Naim. Sergiye Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa Halkevleri gibi sanat etkinliklerinin canlı olduğu kentlerden katılımın yanı sıra; Aydın, Bergama, Denizli, Çankırı, Manisa, Ödemiş, Gaziantep, Kayseri gibi Anadolu'nun farklı bölgelerinde yer alan Halkevlerinden de katılım olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi durumu dikkate alarak, ödülleri A ve B grupları olarak ikiye ayırmış ve değerlendirmiş, derece alan eserlere de para ödülü vermiştir.	Sergi, Cumhurbaşkanı Genel Sekreteri B. Kemal Gedeleç, milletvekilleri ve Güzel Sanatlar Genel Müdürü Suut Kemal Yetkin gibi isimlerin bulunduğu törenle açılmıştır.	Açılışını, Maarif vekili Hasan-Ali Yücel'in yaptığı sergide, Güzel Sanatlar Birliği Başkanı Şevket Dağ'da bir konuşma yapar. Dağ konuşmasında, birliğin son on ay içinde açtığı dört resim sergisine değinir. Bu sergilerden biri Galatasaray'da açılan yirmiüçüncü sene sergisidir. Diğerleri ise, birliğinde katıldığı devlet sergisi ve İstanbul Halkevi sergisidir. Birlik adına açılan bu sergileri, resim sanatını halka sevdirmek ve "memleket kültürüne hissesine düşen vazifesini yapmış olmak" olarak yorumlayan Dağ konuşmasında, hükümetin göstermiş olduğu destekten dolayı duydukları memnuniyeti de ifade eder. Sergi ile ilgili yapılan haberlerde; Ulus gazetesi 145 tablo olduğunu belirtirken, Tan gazetesi ise 152 tablonun sergileneceğini belirtmiştir. Ayrıca serginin 25 Haziran'a kadar açık kalacağı da duyurulmuştur.
KAYNAKLAR	Anonim, 1940e, 1, 5; Anonim, 1940f, 2; Sırrı, 1940b, 185; Epikman, 1940, 74; Fenik, 1940, 6.	Anonim, 1940k, 1, 4; Anonim, 1940l, 1; Anonim, 1940r, 385-386; Fehim, 1940, 171; Dranas, 1940a, 450-451; Dranas, 1940b, 4.	Anonim, 1940o, 1, 3; Sırrı, 1940c, 471-473.	Anonim, 1940m, 4; Anonim, 1940ö, 1,4; Anonim, 1940n, 3.

	YIL: 1940 (II)		
SERGİ ADI	İkinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi	Üçüncü Yurt Gezisi Resim Sergisi	Ressam Salih Sergisi "Tarihten Çizgiler"
DÜZENLEYEN	Cumhuriyet Halk Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Kasım 1940
SERGİ TARİHİ	31 Ekim 1940	31 Ekim 1940	Ankara Halkevi
YER	Sergievi, Ankara	Ankara Halkevi	Kişisel Sergi
SANATÇILAR	Ali Avni Çelebi, Abidin Elder, Hakkı Anlı, Cevad Dereli, Cemal Bingöl, Eren Eyüpoğlu, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Leopold Lévi, İlhami Demirci, Kemal Zeren, Asaf Hâlet Çelebi, Malik Aksel, Arif Kaptan, Edip Hakkı, Elif Nâci, Eşref, Halil Dikmen, Melâhat Ekinci, Turgut Tokat, Zeki Kocamemi, Nureddin Ergüven, Nurullah Berk, Sâib ve Şeref Akdik, Ali Hâdi, Hakkı İzzet, Ken'an, Sabiha ve Zühtü Müridoğlu.	Halil Dikmen, Arif Kaptan, Edip Hakkı Köseoğlu, Eşref Üren, Elif Naci, Nurullah Berk, Şeref Akdik, Saip Tuna, Melahat Ekinci, Nurettin Ergüven.	
YAPIT SAYISI	296 Tablo, 16 Heykel ve Yurt Gezisi kapsamında yapılmış olan 87 yapıt yer almıştır.	87	Bilinmiyor.
DİĞER BİLGİLER	Sergi, Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in konuşmasıyla açılır. Yücel konuşmasında; bir yıl önce Dr. Refik Saydam'ın girişimleriyle başlayan devlet resim ve heykel sergilerinin, plastik sanatların tüm elemanlarını bir araya getirme düşüncesinden doğduğunu belirterek, Cumhuriyet Halk Partisinin sanatı teşvik ve himaye ruhunu koruyacağını ifade eder. Ayrıca, basında yapılan yorumlarda hükümetin Anadolu'ya gönderdiği on ressama ait tabloların mahalli atmosferi temsil etmesi bakımından oldukça başarılı olduğu belirtilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği talimatnamesi uyarınca bir araya gelen jüri heyeti ; tablolarda birinciliği Cevat Dereli'nin peyzajına, ikinciği Cemal Tollu'nun kompozisyonuna, üçüncülüğü ise Hâmid Görel'in portresine vermiştir. Heykellerde ise, Zühtü Müridoğlu'nun çocuk başı ile Hâdi Baran'ın Tors adlı yapıtı ödüle layık görülmüştür.	Sergi, İkinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi ile aynı tarihte, aynı salonda açılmıştır.	Sanatçının eserlerinde; Kağıthane, falaka, üfürükçü, büyücü, kurşun döken kadın, çarşaflı kadınlar gibi yakın geçmişi temsil eden konuları tercih etmiştir. Sanatçının bu yaklaşımı ile ortaya çıkan yapıtlar "inkılap gençliği için bir müze" olarak tanımlanmış ve kabul görmüştür.
KAYNAKLAR	Anonim, 1940s, 1,2; Anonim, 1940ş, 2; Sırrı, 1940a, 379-382.	Dranas, 1942c, 76-84; Erol ve Ural, 1998, 43-48.	Anonim, 1940t, 1, 5.

	YIL:1941			
SERGİ ADI	Halkevleri İkinci Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi	Altıncı Ankara Halkevi Resim Sergisi	On Sekizinci Ankara Resim Sergisi	Üçüncü Devlet Resim ve Heykel Sergisi
DÜZENLEYEN	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi	Güzel Sanatlar Birliği	CHP
SERGİ TARİHİ	23 Şubat 1941	23 Nisan 1941	2 Haziran 1941	31 Ekim 1941
YER	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi	Sergievi, Ankara.	Sergievi, Ankara
SANATÇILAR	Vahdi Eskiil, Ferruh, İ. Gökçen, M. Devrim, H. Kara, Davut Akdil, Şemsi Başkurt, Hiko, Mustafa Ertuğrul, İlhan Duyal, İhsan Tuğrul, Erol Başar, E. Turhan, Cemil Önal, K. Gökaydın, Hayri Bey, Kudret Bey, Kemal Baysal, Refet Tümer, Sırrı Güven, Saffet Topçuoğlu, A. Deringöz, Faik Otağ, Ferruh, Faik Uysal, Seza Altındağ, Mithat Bozkaya, Hikmet İldez, Ekrem Karay, Semih Giritlioğlu, E. Aybadın, A. Özcan, Kenan Nergiz, Faik Bey, Şükrü Özaltan, K. Demir Aslan, Cevdet Oklay, Kani Er, M. Devrim, S. Çolan, S. Atışık, Tahsin Özsevinç, Muhsin, Kemal İncesu, Şükrü Özkan, İlhan Erman, M. Seçkin, İsmet Arsoy, Pirayi Çekli, Saadet Uysal, Bedia, Meliha Dölen, Hasan Kara, Erol Başar, Semiha Yıldırım, Bediha Manas, Adnan, M. İltuç, Vahdi Eskiil, Maide Arel, A. Yeğenağa, Saim Tonguç, H. Altay, Sonban Koloğlu, Hüseyin Özcan, İdris Tunçay, Sami, Abbas Çapraz, Hamdi Berdi, S. Dilaveroğlu, Muhterem Sarıcı, Turgut Atalay, S. Yalçınkılıç, Reşat Türksoy.	Nurettin Ergüven, Refik Epikman, Seyfi Toray, Ali Rıza Bayazıd, Süruri Taylan, Sabiha Benkütaş, Şerif Renkgörür, Turgut Zaim, Arif Kaptan, Saip Tuna, Eşref Üren, Enver Sönmez, H. Berdi, İhsan Arat, İhsan Karaburçak, Kerim Bıçakçı, Nurettin Sevin, Nusret Karaca, Pertev Boyar, Refet Başokçu, Sadık Gültuna, Sami Karabatı, Saim Lim ve Sülha Elöve.	Bilinmiyor.	Derece alanlar; Cemal Tollu, Hamit Görel, Melahat Ekinci, Nusret Suman, Kenan Yontunç. Bağımsız sanatçılar; Selim Turan, Turgut Atalay, Nuri İyem, Ferruh Başağa, Avni Arbaş.
YAPIT SAYISI	123 Resim, 156 Fotoğraf.	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	285 tablo, 14 heykel
DİĞER BİLGİLER	64 Halkevi katılmıştır. Sergi jürisi; Giresun mebusu Nafi Atuf Kansu, Tekirdağ mebusu Cemil Uybadın, İçel mebusu Ferit Celâl Güven, Vedat Nedim Tör, Burhan Belge, Muhip Dranas, Arif Kaptan, Turgut Zaim, Foto Cemal ve Foto Naim.			Sergi, başvekil Dr. Refik Saydam'ın huzurunda, Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in konuşmasıyla açılmıştır.
KAYNAKLAR	Anonim, 1941ç, 1, 2; Anonim, 1941d, 2; Anonim, 1941l, 1, 6.	Anonim, 1941ç, 1, 2; Anonim, 1941e, 2; Tuna, 1941, 2.	Anonim, 1941f, 1.	Anonim, 1941j, 1, 5; Anonim, 1941k, 1; Burak, 1941, 5; Eyüpoğlu, 1941, 5.

	YIL:1942 (I)			
SERGİ ADI	Üçüncü Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi	Dördüncü Yurt Gezisi Resim Sergisi	Siyasal Bilgiler Öğrencileri Resim Sergisi	Yedinci Ankara Halkevi Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	Ankara Halkevi	CHP	Siyasal Bilgiler Okulu	Ankara Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi
SERGİ TARİHİ	22 Şubat 1942	25 Şubat 1942	Nisan 1942	19 Mayıs 1942
YER	Sergievi, Ankara.	Sergievi, Ankara.	Siyasal Bilgiler Okulu, Ankara.	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (Belediyeler Bankası Altı)
SANATÇILAR	Derece alanlar; Sait Göçer, Yıldırım Güven, Hakkı Karagidi, Sudi Nalbantoğlu, Hasan Karan, Kâni Ermiş, Reha Taylan, Hayri Vuralkan, Ziya Ceran, Fuat Uzel, Muhittin Aran, Esat Bilenoğlu, Hikmet Ildız, Adil Arkan, Adil Tekin, Sedat Akkartal, Reşat Güçlü ve Emin Tokman.	Ali Rıza Bayezit , Fahri Arkunlar, Hakkı Anlı, Kemal Zeren, Nusret Karaca, Refia Edren, Sadık Göktuna, Salih Urallı, Sami Lim, Selim Turan.	Öğrenciler dışında; Muvaffak Sami Onat, Süreyya Oral.	Bilinmiyor.
YAPIT SAYISI	Bilinmiyor.	393	Bilinmiyor.	140
DİĞER BİLGİLER	Sergi jürisi; Ankara Halkevi Reisi ve Seyhan Mebusu Ferit Celâl Güven, Yazı işleri müdürü Mümtaz Faik Fenik, Vedat Nedim Tör, Ahmet Muhip Dranas, Turgut Zaim, Refik Epikman, Arif Kaptan, Foto Cemal Işıksel, Foto Naim ve Behçet Kemal Çağlar.	Sergiyle aynı gün jüri heyeti CHP Genel Merkezinde toplanmıştır. Buna göre; Selim Turan (Muğla) birinci, Hakkı Anlı (Kütahya) ikinci, Kemal Zeren (Van) üçüncü olmuştur.	Sergiye 10 amatör mülkiyelinin katıldığı belirtilmiştir.	32 ressamın katıldığı serginin açılışını, Halkevi başkanı Ferit Celal Güven yapmıştır.
KAYNAKLAR	Anonim, 1942c, 1, 4; Anonim, 1942ç, 1; Anonim, 1942d, 1; Anonim, 1942e, 4, 5.	Anonim, 1942f, 1, 3; Anonim, 1942ğ, 23; Dranas, 1942c, 83; 1942e, 4, 5; Erol ve Ural, 1999, 130, 157.	Anonim, 1942ı, 4.	Anonim, 1942i, 1, 2.

	YIL:1942 (II)			
SERGİ ADI	On Dokuzuncu Güzel Sanatlar Birliği Ankara Resim Sergisi	Ankara Profesyonel Ressamlarının Sergisi	Ressam İhsan Çizakça Afiş ve Dekor Sergisi	Dördüncü Devlet Resim ve Heykel Sergisi
DÜZENLEYEN	Güzel Sanatlar Birliği	Sergievi, Ankara.	İhsan Çizakça	CHP
SERGİ TARİHİ	23 Mayıs 1942	25 Temmuz 1942	5 Eylül 1942	31 Ekim 1942-30 Kasım 1942
YER	Sergievi, Ankara.	Sergievi, Ankara.	Sergievi, Ankara.	Sergievi, Ankara.
SANATÇILAR	Bilinmiyor.	Turgut Zaim, Eşref Üren, Esat Subaşı, Ercüment Kalmık, Arif Kaptan, Nurettin Ergüven, Kenan Özbel, Malik Aksel, Saip Tuna.	Kişisel Sergi.	Güzel Sanatlar Birliği, Müstakil Ressamlar, Heykeltraşlar Birliği, d Grubu, Ankara Profesyonel Sanatçılar Birliği ve bağımsız sanatçılar.
YAPIT SAYISI	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	341 tablo ve 10 heykel
DİĞER BİLGİLER	Sergi, Ulusal Ekonomi ve Artırma Kurumu tarafından hazırlanan “Bakım ve Tutum” sergisiyle birlikte, kurum başkanı Balıkesir milletvekili Kâzım Özalp tarafından açılmıştır.	Serginin geliri Yardımsevenler Derneğine aktarılmıştır.	Serginin açılışını Maarif Vekaleti Müsteşarı İhsan Sungu yapmıştır.	
KAYNAKLAR	Anonim, 1942j, 1; Üren, 1942a, 15.	Anonim, 1942m, 2; Anonim, 1942n, 4, Anonim, 1942o, 3.	Anonim, 1942ö, 4.	Anonim, 1942p, 1; Anonim, 1942r, 7, 11; Atay, 1942, 1, 4; Dranas, 1942d, 4; 1942e, 2; Üren, 1942b, 12-15.

	YIL:1943 (I)			
SERGİ ADI	Dördüncü Halkevi Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi	Sami Lin Resim Sergisi	Sekizinci Ankara Halkevi Resim Sergis	Beşinci Yurt Gezisi Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	Ankara Halkevi	Sami Lin	Ankara Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi	CHP
SERGİ TARİHİ	21 Şubat 1943	6 Mart 1943	19 Mayıs 1943	Eylül 1943
YER	Ankara Halkevi	Yenişehir Kutlu Salonu, Ankara.	Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (Belediyeler Bankası altındaki salon)	Bilinmiyor.
SANATÇILAR	Şemsettin Başkurt, Pakize Akaltan, Hayrettin Çizer, Adnan Çoker, Fatma Süzme, Halil Turkan, Hasan Kavruk, İsmail Altınok, Vahdi Yurtmen, Davut Akın, Şükrü Akın, Sevim, Şermin Ülgür, Nedim Argün, Şevki Akören, Nihat Bozkaya, Hüsrev Tayla, Kemal Büğüş, Cemal Günenç, Necdet Güngör, Arif Ünlüer, Celil Güler, Metin Artun, Haşmet Akal, Meriç Karabulut, Cezmi Tuncer, İsmail Çulan, Mustafa T., İhsan İnce, Cezmi Tuncer, Kemal İncesu, C. Zeren, Melih Dölen, Nejat Aziz Kansu, Sadettin, Muammer Dölen, Cemil Tuğcuoğlu, F. Alparman, Ahmet Çalışel, Saim Tonguç, İbrahim Gökçe, Asım Çelik, H. Vuralhan, K. Çilenti, Mehmet Levent, Haluk Berkan, Sadık Durusal, İlkin Akol, İsmail Ekinci, Recep Yuvacan, Süleyman Tek, Hakkı Karagidi, İsmet Toprak, Burhan Sümerkan.	Kişisel Sergi.	Bilinmiyor.	Abidin Elderoğlu, Ali Avni Çelebi, Avni Arbaş, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Celal Uzel, Cemal Tollu, Cevat Dereli, Hamit Göreler, İbrahim Çallı, İlhami Demirci, Refik Epikman, Şefik Bursalı, Turgut Zaim.
YAPIT SAYISI	98	39	93	166
DİĞER BİLGİLER	Sergiye 23 halkevinden, 53 sanatçı katılmıştır.	Sanatçının Ankara manzaralarından oluşan sergisinde; Hacettepe'den İniş, Kavaklıdere bağları, Fethi Bey Köşkü, Maltepe'de Kar, Demir Bahçeden, İncesu Köprüsü, İğde Ağaçları, Çankaya'ya Bakış, Hüseyin Gazi Dağı, Kavaklıdere Boyu, Deliler Tepesinden, Fıdanlıkta Bahar adlı tablolar büyük beğeni toplamıştır.	Serginin açılışını Halkevi başkanı ve İçel milletvekili Ferit Celal Güven yapmıştır.	
KAYNAKLAR	Anonim, 1943a, 4; Anonim, 1943b, 24; Anonim, 1943c, 1; Anonim, 1943d, 4; Anonim, 1943e, 1-5; Üren, 1943a, 15-16; Üren, 1943b, 12-14.	Burak, 1943, 2.	Anonim, 1943ı, 1,5; Anonim, 1943i, 16; Kaptan, 1943a, 2.	Ural, 1998, 51.

	YIL:1943 (II)		
SERGİ ADI	Yirminci Güzel Sanatlar Birliği Ankara Resim Sergisi	Bedri Rahmi ve Eren Eyüboğlu Resim Sergisi	Beşinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi
DÜZENLEYEN	Güzel Sanatlar Birliği	Bedri Rahmi ve Eren Eyüboğlu	CHP
SERGİ TARİHİ	17 Haziran 1943	8 Ekim 1943- 23 Ekim 1943	31 Ekim-30 Kasım 1943
YER	Sergievi, Ankara.	Kutlu Pastanesi, Ankara.	Sergievi, Ankara.
SANATÇILAR	Ali Karsan, Ali Halil Sözel, Abdullah Çizgen, Ahmet Doğruer, Ayetullah Sumer, Bedia Güleryüz, Feyhaman Duran, Fuat Soyhan, Güzin Duran, Hayri Çizel, Hikmet Onat, Melek Celâl Sofu, Muzaffer Sipahi, Nazmi Dayan, Necati Erdil, Nejat Aziz Kansu, Sadi Özden, Saip Tuna, Sami Yetik, Sırrı Eldem, Şeref Akdik, Şevket Dağ, Turgut Togat, Vecihi Bereketoğlu.	Ressam Bedri Rahmi ve ressam Eren Eyüboğlu.	Güzel Sanatlar Birliğinden 19, Türk Ressam ve Heykeltıraşlar Birliğinden 31, Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliğinden 1 ve 17 serbest ressam sergiye katılmıştır.
YAPIT SAYISI	100'den fazla olduğu belirtilmektedir.	75	342 tablo, 16 heykel
DİĞER BİLGİLER	Sergi açılışını Maarif Vekili Hasan Ali Yücel yapmıştır. Güzel Sanatlar Birliği başkanı Şevket Dağ ise bir konuşma yaparak, Güzel Sanatlar Birliğinin sanat hayatındaki önemine dikkat çekmiştir.	Sergide, Eren Eyüboğlu'nun Bursa ve Beylerbeyi etütleri, Bedri Rahmi'nin Çorum ve İstanbul'da yaptığı resimler yer almıştır. Yapıtların otuz tanesi Bedri Rahmi'ye, kalan 45 yapıt ise Eren Eyüpoğlu'na aittir.	Başbakan Şükrü Saraçoğlu ve Cumhurbaşkanı Genel Sekreteri Kemal Gedeleç'in katıldığı sergi açılışını, Maarif Vekili Hasan Ali. Yücel yapmıştır. Ayrıca, sergilenen eserlerin devlet dairelerince satın alınması üzerine Maarif Vekilliği tarafından bir liste hazırlanarak, Başvekalet yüksek makamına
KAYNAKLAR	Anonim, 1943k, 1, 3; Anonim, 1943m, 4; Anonim, 1943n, 16; Tuna, 1943, 3.	Anonim, 1943ö, 2; Kaptan, 1943b, 4; Sönmez, 1943, 2.	Aksel, 1943, 7-10; Anonim, 1943p, 1, 2; Anonim, 1943r, 1, BCA. 30.10.146.44.14.

	YIL:1944				
SERGİ ADI	Beşinci Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi	Ankara Kız Lisesi Orta Kısım Talebeleri Resim Sergisi	Dokuzuncu Halkevi Resim Sergisi	Altıncı Yurt Gezisi Resim Sergisi	Altıncı Devlet Resim ve Heykel Sergisi
DÜZENLEYEN	Ankara Halkevi	Ankara Kız Lisesi	Ankara Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi	CHP	CHP
SERGİ TARİHİ	19 Şubat 1944	27 Mart 1944	25 Mayıs 1944	1 Eylül 1944	31 Ekim-30 Kasım 1944
YER	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (Belediyeler Bankası Altı)	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (Belediyeler Bankası Altı)	Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (Belediyeler Bankası altındaki salon)	Sergievi, Ankara.	Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi
SANATÇILAR	Dereceye girenler; Kerin Kayhan, Saim Tonguç, İlhan Danyal, Zerrin Uslu, Davut Akdil, Necdet.	170 öğrenci katılmıştır.	Bilinmiyor.	50 Sanatçı katılmıştır.	Güzel Sanatlar Birliğinden 18, Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Birliğinden 1, İzmirli Ressamlar Cemiyetinden 8, Türk Ressam ve Heykeltıraşlar Birliğinden 38 ve serbest çalışan 23 sanatçı sergiye katılmıştır.
YAPIT SAYISI	42	212	80	675	577
DİĞER BİLGİLER	Kırk iki halkevinin katıldığı serginin açılışını CHP Genel Sekreteri Memduh Şevket Esendal yapmıştır.	Serginin açılışına, Halkevi başkanı Ferit Celal Güven ve Mevhibe İnönü katılmışlardır. Aralarında Özden İnönü'nün de bulunduğu sergi, 11-15 yaşları arasındaki öğrencilerin resim derslerinde yaptıkları yapıtlardan oluşmaktadır.	Açılışa CHP Genel Sekreteri Memduh Şevket Esendal, milletvekilleri ve Türk-yabancı basın temsilcileri katılmışlardır	Sergi, "Cumhuriyet Halk Partisi Resim Sergisi" adıyla açılmıştır. Bu sergi, 1939 Yılından itibaren tüm sergilenen yapıtları yani altı yıllık bir çalışmayı kapsamaktadır.	Sergi, Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in konuşmasıyla açılmıştır. Sergi düzeni eleştirilmiş, sanatçıların geleneksel anlatım biçimleri yanı sıra kübizm ve ekspresyonizme yöneldikleri görülmüştür.
KAYNAKLAR	Anonim, 1944ç, IV.	Anonim, 1944e, 1..	Anonim, 1944f, 1.	Anonim, 1944ğ, 1; Erol ve Ural, 1999, 43; Seren, 1944, 34; T., 1944, 1, 2; Üren, 1944b, 4; Yetkin, 1944, 2.	Anonim, 1944h, 1, 5; Anonim, 1944ı, 1; Üren, 1944a, 3; 1944c, 23;1944ç, 9-12.

	YIL:1945 (I)			
SERGİ ADI	Altıncı Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi	Onuncu Ankara Halkevi Resim ve Heykel Sergisi	Yirmi İkinci Güzel Sanatlar Birliği Ankara Resim Sergisi	Gazi Terbiye Enstitüsü Resim-İş Sergisi
DÜZENLEYEN	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi	Güzel Sanatlar Birliği	Gazi Enstitüsü Resim-İş Bölümü
SERGİ TARİHİ	22 Mayıs- 4 Haziran 1945	25 Mayıs-25 Haziran 1945	6 Haziran-6 Temmuz 1945	16 Haziran-9 Temmuz 1945
YER	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (Belediyeler Bankası Altı)	Sergievi, Ankara.	Gazi Enstitüsü, Ankara.
SANATÇILAR	Derece alanlar; Jale Güvendir, Mukadder Taşkın, İrfan Vuran Damar, Ömer Ağartan, Fevziye Tezcan, Cemile Timuçin	Celal Uzmen, İlhami Uskan, Adil Aykut, Veysel Üstün, Adil Doğançay, Ali Rıza Beyazıd, Refik Epikman, Nurettin Ergüven, Turgut Zaim, Sururi Taylan, Nihat Acemi, Mahmut Akok, Refet Başok, Eşref Üren, Sami Karabatı, Semiha, Numan Pura, Şerif Renkgörür, Kerim Bıçakcı, Sami Lim, Cemal Bingöl, Pertev Boyar, Malik Aksel, Saip Tuna, Fikret Meriç, Salih Urallı, Arif Kaptan, Sadık Göktuna, Necla Çakırdağ.	Şeref Akdik, Vecih Bereketoğlu, İbrahim Çallı, Hayri Çizel, Abdullah Çizgen, Ahmet Doğruer, Feyhaman Duran, Güzin Duran, Sırrı Eldem, Cevat Erkul, Bedia Güleryüz, Nejad Aziz Kansu, Sami Lim, Hikmet Onat, Muzaffer Sipahi, Ali Sözel, Ayetullah Sümer, Turgut Tokat, Seyfi Toray, Rami Uluer, İlhami Uskan, Saip Tuna.	Nusret Karaca, Cemal Bingöl, Ferit Apa, İsmail Altınok, Naci Demokan, Hasan Kavruk, Mahir Gürsel, Şadiye Tuncel, Zerrin Uslu.
YAPIT SAYISI	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	134	Bilinmiyor.
DİĞER BİLGİLER	Serginin açılışına, CHP Genel Sekreteri Memduh Şevket Esendal ve çok sayıda milletvekili katılmıştır. Ankara Halkevinde altıncısı planlanan bu sergi için düzenlenen yarışmanın şartları yaklaşık dört ay önce, 22 Ocak 1945 tarihli Ulus gazetesinde ilan edilmiştir. Yarışmaya 48 amatör katılmıştır. Derece alan isimlerin tamamı Gazi Terbiye Enstitüsü öğrencileridir.	Sergiyi, Ankara Halkevi başkanı Ferit Celal Güven ve CHP Genel Sekreteri Memduh Şevket Esendal birer konuşma yaparak açmışlardır.	Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in konuşmasıyla açılmıştır. Açılış törenine, CHP Genel Sekreter Vekili Nafi Atuf Kansu, milletvekilleri, generaller, Cumhurbaşkanlığı Umumi Kâtibi Kemal Gedeleç ve Yunanistan Ankara Büyükelçisi Ekselans Rafael katılmıştır.	Sergi açılışını Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel yapmıştır. Açılış törenine şu kişilerde katılmıştır; B.M.M Müstakil Grup Başkan Vekili Ali Râna Tarhan, Danıştay Başkanı İsmail Hakkı Göreli, milletvekilleri, Cumhurbaşkanlığı Umumi Kâtibi Kemal Gedeleç, Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı İhsan Sungu, Basın ve Yayın Umum Müdürü Nedim Veysel İlkin, Talim ve Terbiye Heyeti Başkanı Kadri Yörükoğlu ve üyeleri, Teftiş Heyeti Başkanı Besim Kadırgan ve genel müfettişler, fakülte dekanları ve lise müdürleri.
KAYNAKLAR	Anonim, 1945b, 1; Anonim, 1945c, 2; Anonim, 1945e, 1, 2; Anonim, 1945g, 2.	Anonim, 1945f, 1, 4; Şardağ, 1945, 4.	Anonim, 1945ğ, 1, 2; Anonim, 1945k, 12; Kaptan, 1945, 4; Üren,1945, 2.	Anonim, 1945i, 1, 4; Anonim, 1945j, 1; Burak, 1945a, 2; Köksal, 1945, 14-15, M.A., 1945, 2; T.İ, 1945, 2.

	YIL: 1945 (II)		
SERGİ ADI	Hasan Kavruk Resim Sergisi	Yedinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi	Faruk Alpkurt, Ankara'dan Portreler Resim ve Karikatür Sergisi
DÜZENLEYEN	Hasan Kavruk	CHP	Faruk Alpkurt
SERGİ TARİHİ	?- 20 Eylül 1945	31 Ekim-30 Kasım 1945	25 Kasım 1945
YER	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (Belediyeler Binası Altı)	Sergievi, Ankara.	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (İller Bankası Altında)
SANATÇILAR	Kişisel Sergi	Resim; Abdullah Çizgen, Abidin Dino, Abit Elder, Adil Doğançay, Ali Avni Çelebi, Ahmet Çalışel, Ali H. Sözel, Arif Kaptan, Arif Tuğal, Avni Arbaş, Ayetullah Sümer, Bedia Güleryüz, Bedia Taran, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Celâl Uzel, Celâl Uzmen, Cemal Bingöl, Cemal Tollu, Cevat Dereli, Cevat Erkul, Cihat Benice, Edip Köseoğlu, Edizel, Elif Naci, Emel Esin, Ercüment Kamlık, Eren Eyüboğlu, Eşref Üren, Fahri Arkunlar, Fahrünnisa Sönmez, Ferit Apa, Ferruh Başağa, Ferruh Hunsari, Fethi Karakaş, Feyhaman Duran, Filyet Arman, Fuat Soyhan, Güzin Duran, Hakkı Anlı, Hakkı Arman, Halil Dikmen, Hamit Görele, Hasan Kavruk, Haşmet Akal, Hayri Çizel, Hikmet Onat, Hulusi Mercan, Hulusi Sarptürk, İbrahim Gökçe, İhsan C. Karaburçak, İlhami Demirci, İlhami Uskan, İlyas Özar, İsmail Altınok, Kadri Atamal, Kâni Ermiş, Kemal Çizer, Kemal Dalhan, Kemal Zeren, Leyla Gamsız, Mahmut Cûda, Malik Aksel, Melâhat Ekinci, Mığırdıç Ardan, Muammer Üner, Muhtar Aykın, Mustafa Esirkuş, Muzaffer Sipahi, Naci Kalmıkoğlu, Namık Bayık, Nasip İyem, Nazmi Dayan, Nedim Günsür, Nejat Melih Devrim, Nihat Acemi, Nihat Atagür, Nihat Pınarlı, Numan Pura, Nurettin Ergüven, Nuri İyem, N.S. Taran, Ömer Hatipoğlu, Ömer Sumer, Ömer Uzgil, Pertev Boyar, Ragıp Erdem, Ragıp Gökcan, Rami Uluer, Refia Erdem, Refik Epikman, Rıza Hiti, Refi Balkış, Rıza Tangör, Sabri Berkel, Sadık Renkler, Sadettin Çulan, Saim Özeren, Saim Tonguç, Saip Tuna, Sami Lim, Salâhattin Teoman, Salâhattin Taran, Selim Turan, Semiha Sungur, Seyfi Toray, Sırrı Eldem, Sırrı Özbay, Sururi Taylan, Şefik Bursalı, Şemsi Arel Şeref Akdik, Şükran Görele, Turgut Atalay, Turgut Tokat, Turgut Zaim, Vecih Bereketoğlu, Zahide Özar, Zeki Faik İzer, Zeki Kocamemi, Ziya Keseroğlu. Heykel; Ata Yonca, Edibe Subay, Mahir Gürsel, Mari Gerekmezyan, Nusret Suman, Turgut Pura, Türkan Tangör.	Kişisel Sergi.
YAPIT SAYISI	100 Civarı	600 tablo, 18 heykel.	Bilinmiyor.
DİĞER BİLGİLER	Silifke Orta Okulu resim öğretmeni Hasan Kavruk, 1942 yılında Ankara Halkevi resim sergisinde birinciliği, aynı yıl Türkiye Halkevleri resim sergisinde ikinciliği kazanmıştır.	Sergi, Milli Eğitim Bakanı Vekili ve İçişleri Bakanı Hilmi Uran'ın konuşmasıyla açılmıştır. Törende bulunan diğer isimler şöyledir: Dışişleri Bakanı Hasan Saka, Danıştay Başkanı Hakkı Göreli, Başbakanlık müsteşarı, Basın ve Yayın Umum Müdürü, Harita Genel Müdürü, Başbakanlık Hususi Kalem Müdürü, Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşar Vekili, Talim ve Terbiye Daire Reisi ve üyeleri, Umum müdürler, çok sayıda milletvekili ve elçilik mensupları.	Sergi, Çalışma Bakanı Dr. Sadi Irmak tarafından açılmıştır. Açılış günü yaklaşık beş bin kişinin ziyaret ettiği sergide, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun imzalı portreleri ve Ankara'nın tanınmış simalarının portreleri yer almaktadır.
KAYNAKLAR	Anonim, 1945l, 2.	Aksel, 1946, 7; Anonim, 1945o, 1, 2; Anonim, 1945ö, 271; Anonim, 1945p, 24; Görele, 1945, 4.	Anonim, 1945r, 2.

	YIL:1946 (I)			
SERGİ ADI	Bedri Rahmi Eyüboğlu Resim Sergisi	Yedinci Halkevleri Amatör Resim ve Heykel Sergisi	Emekli Subay Ressamlar Sergisi	Numan Pura Suluboya Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	Bedri Rahmi Eyüboğlu	Ankara Halkevi	Emekli Subay Ressamlar	Numan Pura
SERGİ TARİHİ	6 Ocak- 21 Ocak 1946	6 Ocak- 21 Ocak 1946	19 Ocak- 15 Şubat 1946	23 Mart 1946
YER	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (İller Bankası Altında)	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (Belediyeler Bankası Altı)	Ankara Orduevi	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (İller Bankası Altı)
SANATÇILAR	Kişisel Sergi.	Resimde derece alanlar; Vehbiye Yoldaş, Müfide Argülen, Sevim Onursal, Muhittin Erdilek, Mukadder Taşkın ve Ömer Ağartan. Fotoğrafta derece alanlar; Necdet Pençe, Rifat Tümer, Cafer Tayyar, Hidayet Arıkan, Cevdet Conk.	Hoca Ali Rıza, Mehmet Ali Laga, Ali Sami Boyar, Ali Rıza Toroslu, Ali Rıza Beyazıt, Adil Doğançay, Cevat Karsan, İhsan Çanakkaleli, Mustafa Bengi, Nazmi Çekli Seyfi Soysalan, Pertev Boyar, Sadık Göktuna, Sami Yetik, Şeref Renkgörür.	Kişisel Sergi.
YAPIT SAYISI	80 civarı.	Bilinmiyor.	260 civarı.	Bilinmiyor.
DİĞER BİLGİLER	Çoğunlukla Bursa manzaraları görülen sergi, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in konuşmasıyla açılmıştır.	Resim yarışması için seçilen jüri; Ferit Celâl Güven, Urfa Milletvekili Suut Kemal Yetkin, Refik Epikman, Sadık Göktuna, Malik Aksel, Turgut Zaim, Eşref Üren ve Arif Kaptan. Sekizinci fotoğraf yarışması için seçilen jüri; Tekirdağ Milletvekili Cemil Uybadın, Suut Kemal Yetkin, Harita Genel Md. Yzb. Kemal Denker, Türk Tarih Kurumu fotoğrafçısı Baha Bediz, Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmenlerinden Şinasi Barutçu, Foto Naim Gören, Cemal Işıksel ve Safder Sürel.	27 emekli subay ressamın katıldığı serginin açılışını, emekli deniz binbaşısı Sami Boyar yapmıştır.	
KAYNAKLAR	Adil, 1946a, 3; Anonim, 1946b, 2.	Anonim, 1946a, 2; Anonim, 1946c, 2.	Altar, 1946a, 22; Anonim, 1946ç, 22; Anonim, 1946d, 2; Atram, 1946, 4; Burak, 1946a, 4; Gülekli, 1946, 2.	Anonim, 1946f, 2.

	YIL:1946 (II)			
SERGİ ADI	On Birinci Ankara Halkevi Resim Sergisi	Naci Kalmukoğlu Sergisi	Zahide Özar Resim Sergisi	M.D.T. Resim Sergisi (Müstakiller, D grubu ve Türk Ressamlar Cemiyeti)
DÜZENLEYEN	Ankara Halkevi	Naci Kalmukoğlu	Zahide Özar	Müstakiller, D grubu ve Türk Ressamlar Cemiyeti
SERGİ TARİHİ	6 Ocak- 21 Ocak 1946	25 Mayıs- 10 Nisan 1946	5 Haziran 1946	10 Ağustos-30 Ağustos 1946
YER	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (İller Bankası Altı)	Yenişehir Gazi Mustafa Kemal Bulvarı 4 numaralı binada üst kat, Ankara.	Atatürk Bulvarı Kültür Kitabevi, Ankara.	Postane Caddesi, Devrim İlkokulu.
SANATÇILAR	Arif Kaptan, Cevat Karsan, Celal Uzmen, Eşref Üren, Ferit Apa,Cemal Bingöl, Mahmut Akok, Malik Aksel, Numan Pura, Ömer Hatipoğlu, Sadık Göktuna, Sami Karabatı, Sami Lim, Selahattin Uzmen, Tacettin Tantuğ, Turgut Zaim, Adil Doğançay, Ali Rıza Beyazıt, Arif İsfendiyaroğlu, Kerim Bıçakçı, Nurettin Ergüven, rami Uluer, Saip Tuna, Salih Urallı, Şerif Renkgörür.	Kişisel Sergi.	Kişisel Sergi.	Refik Epikman, Cevad Dereli, İlhan Demirci, Arif Kaptan, Eşref Üren, Cemal Tollu, Sabri Berkel, Eren Eyüpoğlu, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Cemal Bingöl, Avni Arbaş, Selim Turan, Nuri İyem, Güzel Sanatlar Akademisi yeni mezunları.
YAPIT SAYISI	111	Bilinmiyor.	50 civarı.	Bilinmiyor.
DİĞER BİLGİLER	Ankara Halkevinin Güzel Sanatlar şubesine bağlı kırk sanatçının katıldığı sergi, Halkevi Başkanı İçel Milletvekili Ferit Celâl Güven'in konuşmasıyla açılmıştır.	Sanatçının Ankara'da açmış olduğu dördüncü resim sergisidir.	Sanatçı, Erenköy Kız Lisesi resim öğretmenidir. Sergide yer alan eserler, sanatçının iki ay önce İstanbul'da açmış olduğu sergide de teşhir edilmiş, ayrıca yeni yapıtlar da eklenmiştir.	1946 Yılında Devlet Resim ve Heykel Sergisi düzenlenmediği için gerçekleşmiştir.
KAYNAKLAR	Altar, 1946b, 22; Anonim, 1946ğ, 1, 2; Burak, 1946b, 4; Köksal, 1946, 17-18.	Anonim, 1946g, 2; Anonim, 1946h, 2.	Anonim, 1946ı, 2; M.A, 1946, 17.	Anonim, 1946j, 2; Anonim, 1946k, 21; Kaptan, 1946, 4.

	YIL:1946 (III)			
SERGİ ADI	Ceyhan Ortaokulu Öğrencileri Resim Sergisi	Nazilli Ortaokulu Sergisi	Arif Kaptan Resim Sergisi	Eren Eyüboğlu Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	Ceyhan Ortaokulu	Nazilli Ortaokulu	Arif Kaptan	Eren Eyüboğlu
SERGİ TARİHİ	Ağustos, 1946	Eylül, 1946	21 Eylül-15 Ekim 1946	2 Kasım- 23 Kasım 1946
YER	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (İller Bankası Altı)	Atatürk Kız İlkokulunun Üst katı, Ankara.	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (İller Bankası Altı)	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (İller Bankası Altı)
SANATÇILAR	Ceyhan ortaokulu öğrencileri.	Bilinen öğrenciler; Bekir Sarıerler, Orhan, Hüsnü Karakı, Ali Çulha.	Kişisel Sergi.	Kişisel Sergi.
YAPIT SAYISI	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	51	50 civarı
DİĞER BİLGİLER	Sergiyi resim öğretmeni İrfan Vurandamar düzenlemiştir.	Sergiyi, öğretmenleri Şevket Sayan düzenlemiştir.	Sanatçı yapıtlarında İstanbul, Ankara ve Bursa manzaraları çalışmıştır.	
KAYNAKLAR	Anonim, 1946l, 2.	C.B, 1946, 4.	Altar, 1946c, 20; Anday, 1946, 14; Anonim, 1946p, 1; Üren, 1946a, 2.	Adil, 1946b, 2; Altar, 1946ç, 21; Anonim, 1946m, 3; Ay, 1946c, 4; Üren, 1946b, 23.

	YIL: 1946 (IV)		
SERGİ ADI	Yirmi Üçüncü Güzel Sanatlar Birliği Ankara Resim Sergisi	Okullararası Birinci Resim Sergisi	Abidin Dino Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	Güzel Sanatlar Birliği		Abidin Dino
SERGİ TARİHİ	18 Kasım- 10 Aralık 1946	Kasım 1946	14 Aralık 1946
YER	Ankara Halkevi	Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (İller Bankası Altı)
SANATÇILAR	Şeref Akdik, Hikmet Onat, Vecih Bereketoğlu, Cevat Erkul, Güzin Duran, Seyfi Toray, Ayetullah Sümer, Feyhaman Duran, Fuat Seyhan, Nejad Kansu, Ayetullah Çizgen, İlhami Uskan, Saim Özeren, Feridun Ertaç, Mehmet Ali Laga, Namık Bayık, Nihat Acemi, Cemal Uzel, Bedia Güleryüz, Esat Subaşı, Saip Tuna, Hayri Çizel, Muzaffer Sipahi, Selahattin Teoman, Sırrı Eldem, Turgut Müney.	Yurdun farklı illerinden farklı ortaokul ve liselerden katılan öğrenciler.	Kişisel Sergi.
YAPIT SAYISI	152	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.
DİĞER BİLGİLER	Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer tarafından açılan sergiye, B.M.M. Başkanı General Kâzım Karabekir, Bakanlar ve Milletvekilleri katılmışlardır.	Sergi, yurdun farklı bölgelerindeki okullardan öğrenci yapıtlarını biraraya getirmiştir. Katılan okullardan özellikle Samsun Lisesi ve Turgutlu Ortaokulu öğrencilerinin eserleri büyük beğeni toplamıştır.	Melih Cevdet Anday, Abidin Dino sergisi açılışının Eren Eyüpoğlu sergisi kapandıktan bir hafta sonra olduğunu, Cevdet Kudret Solok ise açılış tarihinin 14 Aralık 1946 olduğunu belirtmiştir.
KAYNAKLAR	Altar, 1946d, 21; Anonim, 1946o, 1, 5; Burak, 1946c, 4.	Anonim, 1946ö, 4; Bingöl, 1946, 4, 6.	Anday, 1947, 14; Ankaralı, 1947, 5; Solok, 1947, 3.

	YIL: 1947 (I)		
SERGİ ADI	Sekizinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi	Emekli Subay Ressamlar Sergisi	Salih Erimez Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	CHP	Emekli Subay Ressamlar	Salih Erimez
SERGİ TARİHİ	2 Ocak-2 Şubat 1947	6 Ocak 1947	Ocak 1947
YER	Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi	Ankara Orduevi	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (İller Bankası Altı)
SANATÇILAR	Haşmet Akal, Şeref Akdik, Malik Aksel, Nihat Akyunak, Hakkı Anlı, Kadri Atamal, Ferit Apa, Turgut Atalay, Nihat Atagür, Perran Atamdemir, Avni Arbaş, Arkunlar Fahri, Cemil Aygen, Muhtar Aykın, Vahit Basmacıoğlu, Ferruh Başağa, Namık Bayık, Saime Belir, Vecih Bereketeoğlu, Sabri Berkel, Abdi Biçmen, Cemal Bingöl, Pertev Boyar, Sabiha Bozcalı, Şefik Bursalı, Mahmut Cûda, İbrahim Çallı, Ali Çelebi, Kemal Çizer, Saadettin Çulan, Kemal Dalhan, İlhami Demirci, Cevat Dereli, Nejat Devrim, Halil Dikmen, Adil Doğançay, Halit Doral, Feyhaman Duran, Güzin Duran, Mübeccel Duygu, Refia Edren, Sırrı Eldem, Abit Elder, Elif Naci, Fikret Elpe, Mustafa Esirkuş, Refik Epikman, Mesut Erdem, Ragıp Erdem, Cevat Erkul, Kâni Ermiş, Veysel Erüstün, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Eren Eyüpoğlu, Leylâ Gamsız, Ahmet Gencer, Ragıp Gökçen, İbrahim Gökçen, Hâmit Görele, Şükran Görele, Tatyana Gregoriyadis, Nedim Günsür, Ekrem Güven, Ömer Hatipoğlu, Hansa Humbaracı, Zeki Faik İzer, Eretment Kalmık, Naci Kalmukoğlu, Arif Kaptan, Sami Karabatı, Hasan Kavruk, Fethi Kayaalp, Fethi Karakaş, Ziya Keseroğlu, Saynur Kıyıcı, Hüseyin Kızılalp, Adnan Kocabay, Zeki Kocamemi, Sami Lim, Hulûsi Mercan, Mazhar Olgun, Hikmet Onat, Ösker Gündoğdu, Vehbi Öte, Meryam Özacilyan, Zahide Özar, Sırrı Özbay, Kemal Özenci, Özeren Saim, Meryem Palavan, Mehmet Pesen, Numan Pura, Hulûsi Sarptürk, Muzafferettin Sipahi, Türkan Soydan, Ali Halil Sözel, İvi Stangali, Esat Subaşı, Ayetullah Sumer, Semiha Sungur, Ertuğrul Süngü, Rıza Tangör, Bedia Taran, Salâhattin Hüsnü, Mustafa Turgut Tokat, Yekta Topsal, Cemal Tollu, Seyfi Toray, Saip Tuna, Celâl Tutant, Rami Uluer, Salih Urallı, İlhami Uskan, Celâl Uzel, Celâl Uzmen, Eşref Üren, Muammer Üner, Asuman Yavuzer, Mehmet Yücetürk, Turgut Zaim, Kemal Zeren, Zerrin Bölükbaşı, Hüseyin Gezer, Zühtü Müridoğlu, Kâmil Sonat, Türkân Tangör, Kenan Yontunç.	Sami Boyar, Ali Toroslu, Ali Bayezıt, Adil Doğançay, Avni Savaşkurt, Aziz Özel, Besim Tümer, Cevat Karsan, Cevat Göktuna, Cemil Uçman, Ekrem Akal, Enver Demokan, İhsan Çanakkaleli, Hüsnü Tengüz, Kemal Oğuz, Mustafa Bengi, M. Ali Laga, Nurettin Akal, Nazmi Çekil, Necmettin Selem, Naim Uludoğan, Niyazi Tüzüker, Osman Veysi Tümsoy, Pertev Boyar, Sadık Göktuna, Seyfi Soysalan, Selami Barutçu, Sami Yetik, Şemsettin Egemen, Şemsi Sunal, Şerif Renkgörür, Yusuf Kenan.	Kişisel Sergi.
YAPIT SAYISI	504 tablo, 14 heykel.	238	Bilinmiyor.
DİĞER BİLGİLER	Milli Eğitim Bakanı adına Bakanlık Müsteşarı Besim Kadırgan'ın konuşmasıyla sergi açılışına, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Kemal Gedeleç, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Büyükelçi Feridun Cemal Erkin, Ankara Valisi ve Belediye Başkanı İzeddin Çağpar ve Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Salih Omurtak katılmışlardır.	Sergide açılış konuşmasını Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Salih Omurtak yapmıştır.	
KAYNAKLAR	Aksel, 1947, 87; Ankaralı, 1947, 5; Anonim, 1947a, 3; Burak, 1947a, 4, 5; Epikman, 1947a, 1; Görele, 1947, 4, 5; Üren, 1947a, 27-28.	Ankaralı, 1947, 5; Anonim, 1947b, 2; Anonim, 1947c, 1; Burak, 1947a, 5; Olcay, 1947, 28-29.	Ankaralı, 1947, 5; Burak, 1947, 5.

	YIL: 1947 (II)				
SERGİ ADI	Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi	Ankara Kız Lisesi Resim Sergisi	Eşref Üren Resim Sergisi	Esat Subaşı Resim Sergisi	Yirmi Dördüncü Güzel Sanatlar Birliği
DÜZENLEYEN	CHP	Ankara Kız Lisesi	Eşref Üren	Esat Subaşı	Güzel Sanatlar Birliği
SERGİ TARİHİ	9-14 Şubat 1947	2 Mayıs 1947	10 Mayıs 1947	11 Temmuz 1947	Eylül-Ekim 1947
YER	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (İller Bankası Altı)	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (İller Bankası Altı)	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (İller Bankası Altı)	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (İller Bankası Altı)	Ankara Halkevi
SANATÇILAR	Samiye Tibet, Sabahat Ağaoğlu, Mustafa Tömekçe, Hayrullah Batmaz, Tahsin Türker, Rıfat Sümer, Sadrettin Sonat, Mustafa Zeybekoğlu.	Ankara Kız Lisesi öğrencileri.	Kişisel Sergi.	Kişisel Sergi.	Abdullah Çizgen, Ali Halil Sözel, Ayetullah Sümer, Bedia Güleryüz, Cevat Erkul, Edip Hakkı Köseoğlu, Fahri Arkunlar, Feridun Ertaş, Feyhaman Duran, Güzin Duran, Hayri Çizel, Hikmet Onat, İbrahim Çallı, Muhtar Aykın, Muzaffer Sipahi, Namık Bayık, Nejad Aziz Kansu, Sadi Özden, Saim Özeren, Saip Tuna, Selahattin Teoman, Seyfi Toray, Sırrı Eldem, Şeref Akdik, Turgut Minez, Vecih Bereketoğlu, Yakup Peçenek.
YAPIT SAYISI	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	144
DİĞER BİLGİLER	Sergiye 36 amatör katılmış olup, resimde Sabahat Ağaoğlu birinci, Samiye Tibet ikinci, Mustafa Tömekçe üçüncü, Hayrullah Batmaz dördüncü, Tahsin Türker beşinci olmuştur. Fotoğrafta ise Sadrettin Sonat birinci, Rıfat Sümer ikinci, Mustafa Zeybekoğlu üçüncü olmuştur.				
KAYNAKLAR	Anonim, 1947ç, 2; Epikman, 1947b, 18-20.	Anonim, 1947d, 1.	Anonim, 1947e, 2; Anonim, 1947f, 32.	Üren, 1947b, 44.	Anonim, 1947h, 5; Üren, 1947c, 34-35.

	YIL: 1948 (I)	
SERGİ ADI	Dokuzuncu Devlet Resim ve Heykel Sergisi	Fuad Soyhan Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	CHP	Fuad Soyhan
SERGİ TARİHİ	3 Ocak-2 Şubat 1948	10-25 Ocak 1948
YER	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi Resim ve Heykel Galerisi (İller Bankası Altı)
SANATÇILAR	Haşmet Akal, Şeref Akdik, Malik Aksel, Nihat Akyunak, İsmail Altınok, Sadun Altuna, Hakkı Anlı, Şemsettin Arel, Fahri Arkunlar, Kemal Artun, Turgut Atalay, Perran Atademir, Alis Aş, Muhtar Aykın, Ferruh Başağa, Namık Bayık, Vecihi Bereketoğlu, Nurullah Berk, Sabri Berkel, Saime Belir, Cemal Bingöl, Şefik Bursalı, Mahmut Cûda, İbrahim Çallı, Abdullah Çizgen, Kemal Çizer, Sadrettin Çulan, Kemal Dalhan, Nazmi Dayan, İlhami Demirci, Cevat Dereli, Halil Dikmen, Feyhaman Duran, Güzin Duran, Halit Doral, Nazlı Ecevit, Refia Erden, Sırrı Erden, Abit Alderoğlu, Elif Naci, Fikret Elpe, Refik Epikman, Hayrettin Eratilla, Mesut Erdem, Ragıp Erdem, Nurettin Ergüven, Cevat Erkul, Kâni Ermiş, Turan Erol, Feridun Ertaş, Mustafa Esirkuş, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Eren Eyüboğlu, Leylâ Gamsız, Tatyana Gregoriadis, Ragıp Gökcan, Hâmit Görele, Nedim Günsür, Ömer Hatiboğlu, Ruhi Horasanlı, Ali Pertev Horoz, Hansa Humbaracı, Nuri İyem, Mişlin İzer, Zeki Faik İzer, Ercüment Kalmık, Arif Kaptan, Sami Karabatı, Fethi Karakaş, Hasan Kavruk, Aytekin Kayman, Kerim Kayhan, Ziya Keseroğlu, Saynur Kıyıcı, Hüseyin Kızılalp, Zeki Kocamemi, Sami Lim, Mazhar Olgun, Hikmet Onat, Adnan Onbaşıoğlu, Maryam Özacilyan, Zahide Özar, Sırrı Özbay, Saim Özeren, Meryem Palavan, Mehmet Pesen, Numan Pura, Sadık Renkler, Feridun Saraçoğlu, Muzaffer Sipahi, Ali Halil Sözel, İvi Stangali, Semiha Sungur, Ayetullah Sümer, Ertuğrul Süngü, Rıza Tangör, Taci Tantuğ, Selâhattin Teoman, Turgut Tokad, Cemal Tollu, Yekta Topsal, Seyfi Torak, Arif Tugal, Saip Tuna, Rami Uluer, İlhami Uskan, Celâl Uzmen, Muammer Üner, Eşref Üren, Hayri Vuralhan, Asuman Yavuzer, Mehmet Yücetürk, Kemal Yükselengil, Turgut Zaim, Kemal Zeren, Ali Hâdi Bara, Zühtü Müridoğlu, Kâmil Sonat, Nusret Suman, Türkân Tangör.	Kişisel sergi.
YAPIT SAYISI	307 tablo, 16 heykel.	60 civarı.
DİĞER BİLGİLER	Serginin açılış konuşmasını Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer'in yapmıştır. Açılışa katılanlar arasında; Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri ve Büyükelçi Fuat Carım, Basın ve Yayın Genel Müdürü Nedim Veysel İlkin, Ankara Emniyet Müdürü, Yüksek Öğretim Genel Müdürü Faik Reşit Unat, Güzel Sanatlar Genel Müdürü Vedat Fıratlı, Devlet Konservatuvarı Müdürü Tevfik Ararat, Rejisör Muhsin Ertuğrul bulunmaktadır.	Fuad Soyhan, Kuleli ve Galatasaray Liseleri eski resim öğretmenidir.
KAYNAKLAR	Anday, 1948, 14; Bingöl, 1948, 33-35; Kunt, 1948b, 1, 3; Zeren, 1948a, 6; Zeren, 1948b, 6.	Anonim, 1948b, 2; Anonim, 1948c, 2.

	YIL:1948 (II)			
SERGİ ADI	Ressam Emekli Subaylar Resim Sergisi	Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi	İsmail Altınok Sergisi	Behçet Gürcan ve Öğrencileri Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	Emekli Ressam Subaylar	CHP	İsmail Altınok	Behçet Gürcan ve Öğrencileri
SERGİ TARİHİ	22 Ocak 1948	23 Şubat 1948	Ağustos (?), 1948.	Ağustos (?), 1948.
YER	Ankara Orduevi	Ankara Halkevi	Ankara Halkevi	Ankara Devrim İlkokulu
SANATÇILAR	Şerif Renkgörür, Sırrı Pak, Enver Sönmez, Ali Sami Boyar, Ali Rıza Toroslu, Adil Doğançay, Cevat Karsan, Veysi Tümsoy, Pertev Boyar, Nurettin Akad, Muhsin Saycı, Reşat Özok, Seyfi Soysalar, Ali Rıza Beyazıt, Cemil Uçman, Selami Barutçu, Hüsnü Tengüz, Necmettin Siem, Hakkı Güvenç, Nazmi Çekli, Mehmet Ali Laga, İhsan Çanakkaleli, Mustafa Bengi.	Saim Onan, Maide Arel, Mustafa Tömekçe, Kemal Arıkan, Tevfik Kumaş, Mustafa Aslıer, Nevzat Akoral, Hüsnü Gürsel, Orhan Arel, Orhan Atabek, Cemal Güvenç, Hikmet Duruer, Bedia Evrensoy, Niyazi Oğuz, Rasim Fezcioğlu, Nevzat Tazebay, Mehmet Ali Ceyhan, Servet Erbora.	Kişisel Sergi.	Behçet Gürcan ve öğrencileri.
YAPIT SAYISI	250 civarı.	Bilinmiyor.	Bilinmiyor.	206
DİĞER BİLGİLER	29 Ocak 1948 tarihli Ulus gazetesinde serginin bir haftadır devam ettiği belirtilmiştir.	Resim jürisi; Refik Epikman, Eşref Üren, Malik Aksel, Turgut Zaim, Hakkı İzet ve Şinasi Barutçu. Fotoğraf jürisi; Tekirdağ milletvekili Cemil Uybadın, Kemal Denker, Cemal Işıksel, Şinasi Barutçu.	Sergide açılış konuşmasını Güzel Sanatlar Genel Müdürü Vedat Fıratlı yapmıştır.	Behçet Gürcan, Antalya Lisesi resim öğretmenidir.
KAYNAKLAR	Burak, 1948, 2, 6.	Anonim, 1948d, 2; Anonim, 1948f, 2; Epikman, 1948a, 18-20.	Üren, 1948a, 24.	Anonim, 1948h, 4.

	YIL:1948 (III)	
SERGİ ADI	Yirmi Beşinci Güzel Sanatlar Birliği Ankara Sergisi	Cemal Bingöl Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	Güzel Sanatlar Birliği	Cemal Bingöl
SERGİ TARİHİ	13 Eylül 1948	Eylül, 1948
YER	Ankara Halkevi	Ankara Devrim İlkokulu
SANATÇILAR	Abdullah Çizgen, Ali Halil Sözel, Ayetullah Sümer, Bedia Güleryüz, Cevad Erkul, Fahri Arkunlar, Feridun Ertaş, Feyhaman Duran, Güzin Duran, Hayri Çizel, Hikmet Onat, İbrahim Çallı, Kani Ermiş, Malik Aksel, Muhtar Aykın, Muzaffer Sipahi, Namık Bayık, Nazmi Dayan, Saim Özeren, Saip Tuna, Selahattin Teoman, Seyfi Toray, Sırrı Eldem, Şefik Bursalı, Şeref Akdik, Vecih Bereketoğlu, Zeki Kocamemi, Ahmet Doğruer, Ali Rıza, Asaf, Avni Lifij, Cevad Üsküdarlı, Halil Paşa, İsmail Hakkı, Namık İsmail, Nazmi Ziya, Sami Yetik, Şevket Dağ ve Tahsin.	Kişisel Sergi.
YAPIT SAYISI	141.	Bilinmiyor.
DİĞER BİLGİLER	Serginin açılış törenine katılan isimler; Başbakan Hasan Saka, Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Faik Ahmet Barutçu, Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Muzaffer Tuğsavul, Başbakanlık Müsteşarı İsmail Hakkı Ülkmen, Ankara Belediyesi Başkanı Ragıp Tüzün, Milli Eğitim Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürü Nihat Adil.	Sanatçı 1948 yılında Paris'e eğitime gitmiştir.
KAYNAKLAR	Anonim, 1948ı, 2; Anonim, 1948i, 2; Anonim, 1948j, 4; T.İ, 1948i, 2; Tuna, 1948, 2.	Üren, 1948b, 37; Üstünipek, 1999, 49.

	YIL:1949 (I)	
SERGİ ADI	Onuncu Devlet Resim ve Heykel Sergisi	İhsan Cemal Karaburçak Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	CHP	İhsan Cemal Karaburçak
SERGİ TARİHİ	2 Ocak- 2 Şubat 1949	11-16 Mart 1949
YER	Ankara Halkevi	Karpiç Lokantasının Küçük Salonu, Ankara
SANATÇILAR	Nihat Acemi, Haşmet Akal, Şeref Akdik, Mâlik Aksel, Hikmet Aksüt, İsmail Altınok, A. Hakkı Anlı, Avni Arbaş, Mıgırdiç Ardan, Maide Arel, Orhan Arel, Şemsettin Arel, Fahri Arkunlar, Alis Aş, Turgut Atalay, Perran üAtamdemir, Muhtar Aykın, Ferruh Başağa, Cafer Bater, Hayrullah Batmaz, Saime Belir, Vecihi Bereketoğlu, Nurullah Berk, Sabri Berkel, Kerim Bıçakcı, Şeref Bigalı, Cemal Bingöl, Şefik Bursalı, Mahmut Cûda, Sabri Çağdaş, Neclâ Çakıldağ, Zeki Çakaloz, İbrahim Çallı, Hayri Çizel, Kemal Çizer, Aptullah Çizgen, İlhami Demirci, Cevat Dereli, Halil Dikmen, Halit Doral, Feyhaman Duran, Güzin Duran, Nazlı Ecevit, Melâhat Ekinci, Sırrı Eldem, Naci Elif, Refik Epikman, Cemil Eren, Nurettin Ergüven, Cevat Erkul, Kâni Ermiş, Turan Erol, Mustafa Esirkuş, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Eren Eyüboğlu, Leylâ Gamsız, Kemal Gökaydın, Ragıp Gökcan, Nejat Gönenç, Hâmit Görele, Hâmit Görele, Bedia Güleryüz, Lütfü Günay, Nedim Günsür, Cahit Güraydın, Behçet Gürcan, Hüsnü Gürsel, Ruhi Horasanlı, Ali Pertev Horoz, Azra İnal, İhsan İncesu, Kemal İncesu, Nuri İyem, Zeki Faik İzer, Ercüment Kalmık, Arif Kaptan, İhsan Cemal Karaburçak, Fethi Karaburçak, Aytekin Kayaman, Keseroğlu, Antranik Kılıççı, Saynur Kıyıcı, Zeki Kocamemi, Mahzar Olgun, Hikmet Onat, İlhan Oranç, Fikret Otyam, Zahide Özar, Sırrı Özbay, Reşat Özek, Saim Özeren, Meryem Palavan, Orhan Peker, Mehmet Pesen, Numan Pura, Ahmet Sezer, Muzaffer Sipahi, Fahrünnisa Sönmez, Ali Halil Sözel, Esat Subaşı, Semiha Sungur, İvi Stangali, Ayetullah Sümer, Orhan Şide, Rıza Tangör, Taci Tantuğ, Salâhattin Teoman, Turgut Tokad, Cemal Tollu, Seyfi Toray, Mustafa Tümekçi, Saip Tuna, Adnan Turani, Celâl Tutanç, Rami Uluer, Celâl Uzel, Ahmet Uzelli, Hayrettin Uzerler, Ömer Uzgil, Celâl Uzmen, Cevat Ülker, Muammer Üner, Eşref Üren, Asuman Yavuzer, Mehmet Yücetürk, Kemal Zeren, Ekman, Bary İraida, Zühtü Müridoğlu, Turgut Pura, Kâmil Sonat, Nusret Suman, Türkan Tangör.	Sanatçının ilk kişisel sergisidir. Açılış törenine; Ankara Valisi Avni Doğan, CHP Genel Sekreter Yardımcısı Cevat Dursunoğlu, Basın ve Yayın Genel Müdürü Ahmet Şükrü Esmer, Ankara Emniyet Müdürü Rıfat Ayaydın katılmıştır.
YAPIT SAYISI	382 tablo, 17 heykel.	50 civarı.
DİĞER BİLGİLER	Serginin açılış konuşmasını, Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu yapmıştır.	Sanatçının ilk kişisel sergisidir. Açılış törenine; Ankara Valisi Avni Doğan, CHP Genel Sekreter Yardımcısı Cevat Dursunoğlu, Basın ve Yayın Genel Müdürü Ahmet Şükrü Esmer, Ankara Emniyet Müdürü Rıfat Ayaydın katılmıştır.
KAYNAKLAR	Anonim, 1948k, 2; Anonim, 1948m; Anonim, 1949b, 3; Epikman, 1949a, 22-25; Görele, 1949, 4; Üren, 1949a, 4.	Anonim, 1949c, 1, 2; T.İ, 1949, 2.

	YIL:1949 (II)		
SERGİ ADI	Arif Kaptan Resim Sergisi	Ferruh Başağa Resim Sergisi	Leman Tantuğ Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	Arif Kaptan	Ferruh Başağa	Leman Tantuğ
SERGİ TARİHİ	18 Mayıs-5 Haziran 1949	21 Mayıs-13 Haziran 1949	17 Haziran 1949
YER	Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi	Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi	Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi
SANATÇILAR	Kişisel Sergi	Kişisel Sergi	Kişisel Sergi
YAPIT SAYISI	38	80	40
DİĞER BİLGİLER	Sanatçının Paris dönüşü açtığı kişisel sergisidir.	Sanatçının yapıtları; portre, manzara, gravür, desen, litografi ve nü tablolardan oluşmaktadır.	Sanatçının ilk sergisidir.
KAYNAKLAR	Anonim, 1948k, 2; Anonim, 1948m; Anonim, 1949b, 3; Epikman, 1949a, 22-25; Görele, 1949, 4; Üren, 1949a, 4.	Anonim, 1949e, 4.	Anonim, 1949ı, 16; Sönmez, 1949, 3; Üren, 1949c, 4.

	Yıl: 1949 (III)	
SERGİ ADI	Güzel Sanatlar Birliği Yirmi Altıncı Ankara Sergisi	Ahmet Uzelli Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	Güzel Sanatlar Birliği	Ahmet Uzelli
SERGİ TARİHİ	Eylül, 1949	12 Ekim 1949
YER	Sergievi, Ankara	Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi
SANATÇILAR	İbrahim Çallı, Vecih Bereketoğlu, Hikmet Onat, Edip Hakkı Köseoğlu, Hayri Çizel, Muhtar Aykın, Muzaffer Sipahi, Nazmi Dayan, Saim Özeren, Saip Tuna, Selahattin Teoman, Şefik Bursalı, Şeref Akdik, Nazlı Ecevit, Ayetullah Sümer, Seyfi Toray, Zeki Kocamemi, Bedia Güleryüz, Celal Uzmen, Ali Halil Sözel, Feyhaman Duran, Ali Karsan, Güzin Duran, Abdullah Çizgen, Namık Bayık.	Kişisel Sergi
YAPIT SAYISI	115	Bilinmiyor.
DİĞER BİLGİLER		Ahmet Uzelli, Balıkesir Lisesi resim öğretmenidir.
KAYNAKLAR	Anonim, 1949i, 5; Epikman, 1949b, 33-35; Üren, 1949ç, 2.	Anonim, 1949r, 1.

	Yıl: 1950		
SERGİ ADI	On Birinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi	İhsan Cemal Karaburçak Resim Sergisi	Güzel Sanatlar Birliği Yirmi Yedinci Ankara Resim Sergisi
DÜZENLEYEN	CHP	İhsan Cemal Karaburçak	Güzel Sanatlar Birliği
SERGİ TARİHİ	15 Nisan- 15 Mayıs 1950	Temmuz, 1950	29 Ekim- 29 Aralık 1950
YER	Sergievi, Ankara	Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi	Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi
SANATÇILAR	Şeref Akdik, Malik Aksel, Hikmet Aksüt, Özdemir Altan, İsmail Altınok, Ahmet Hakkı Anlı, Ferit Apa, Avni Arbaş, Mıgırdiç Ardan, Maide Arel, Orhan Arel, Şemsettin Arel, Fahri Arkunlar, Nihat Atagür, Turgut Altay, Perran Atamdemir, Kerim Kayhan, Muhtar Aykın, Suzan Ayser, Şinasi Barutçu, Ferruh Başağa, Cafer Bater, Hayrullah Batmaz, Lileuse Bayraktaroğlu, Erdoğan Behnesavi, Saime Belir, Vecihi Bereketoğlu, Nurullah Berk, Sabri Berkel, Şeref Bigalı, Necibe Tevfik Biren, Pertev Boyar, Şefik Bursalı, Mahmut Cûda, Sabri Çağdaş, Süheyla Çağın, Necla Çakıldağ, İbrahim Çallı, Mübeccel Çaltola, Orhan Çetinkaya, Hayri Çizel, Kemal Çizer, Abdullah Çizgen, Sadettin Çulan, Selim Dalkıran, Şükrü Dalyan, İlhami Demirci, Cevat Dereli, Halil Dikmen, Halit Boral, Feyhaman Duran, Güzin Duran, Nazlı Ecevit, Melâhat Ekinci, Naci Elif, Fikret Elpe, Refik Epikman, Esat Erar, Gönül Erciyes, Muhittin Erdilek, Nurettin Ergüven, Cevat Erkul, B. Rahmi Eyüboğlu, Eren Eyüboğlu, Leyla Gamsız, Ragıp Gökcan, İbrahim Gökçen, Nejat Gönenç, Hamit Görele, Bedia Güleryüz, Lütfü Günay, Nedim Gündür, Feriha Gürbüzer, Mahir Gürsel, Ömer Hatipoğlu, Ruhi Horasanlı, Azra İnal, Kemal İncesu, Nuri İyem, Zeki Faik İzer, Ercüment Kalmık, İhsan Cemal Karaburçak, Fethi Karakaş, Ali Karsan, Semih Kartal, Hasan Kavruk, Ziya Keseroğlu, Fazıl Kılıçay, Saynur Kıyıcı, Zeki Kocamemi, İsa Ruhi Koray, Zâhide Mamayhan, Mazhar Olgun, Hikmet Onat, Osman Oral, Fikret Otyam, Hasan Ozan, Zâhide Özar, Reşat Özek, Müreccel Özsever, Lütfü Özsoy, Mehmet Pesen, Pindaros Platonidis, Numan Pura, Günay Sağun, Ahmet Sezer, Muzaffer Sipahi, Fahrünnisa Sönmez, Ali Halil Sözel, Bedia Subaşı, Ayetullah Sümer, Semiha Sungur, Ertuğrul Süngü, Rıza Tangör, Leman Tantuğ, Taci Tantuğ, Selâhattin Taran, Aziz Tarzi, Selâhattin Teoman, Turgut Tokad, Yalçın Toker, Cemal Tollu, Seyfi Toray, Mustafa Tümekçe, Saip Tuna, Nihal Tuncyıldız, Adnan Turani, Celâl Tutant, Mehmet Tüfek, Niyazi Uğuz, Râmi Uluer, Salih Uralı, İlhâmi Uskan, Enver Uzan, Neclâ Uzel, Celâl Uzmen, Eşref Üren, Melâhat Üren, İrfan Yılmaz, Tayip Yılmaz, Galip Yücel, Mehmet Yücetürk, Turgut Zaim, Erdem Zeren, Kemal Zeren, Ayperi Balkan, Ekman, Mahir Gürsel, Vahyi İncesu, Hakkı Karagidioğlu, Zühtü Müritoğlu, Kâmil Sonad, Nusret Suman, Türkân Tangör, Şinasi Türküstün.	Kişisel Sergi	Sergiye yirmi iki sanatçı katılmıştır. Bilinenler; Feyhaman Duran, Hikmet Onat, Ayetullah Sümer, Şeref Akdik, Vecihi Bereketoğlu, Zeki Faik İzer, Saip Tuna.
YAPIT SAYISI	417 Tablo, 27 heykel.	Bilinmiyor.	80
DİĞER BİLGİLER	Serginin açılış konuşmasını, Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu yapmıştır. Onuncu (1949) ve On Birinci (1950) Devlet Resim ve Heykel Sergileri haberlerine, siyasi hayatın ritmi nedeniyle hükümetin yayın organı Ulus gazetesinde, önce ki yıllara göre az yer verilmiştir.	Sanatçının Ankara'da açtığı ikinci kişisel sergisidir.	
KAYNAKLAR	Akbal, 1950, 5; Aksel, 1950, 12, 17; Anonim, 1950a; Anonim, 1950b, 1, 2; Anonim, 1950c, 6; Anonim, 1950d, 2; Fa, 1950a, 6; Karaburçak, 1950, 4; Tollu, 1950, 2; Üren, 1950a, 2; Üren, 1950b, 6-7.	Anonim, 1950e, 2; Fa, 1950b, 4; Kayan, 1950, 4.	Anonim, 1950ğ, 2; Anonim, 1976, 6-8.